

Gilbertas Kitas Čestertonas

TĖVAS BRAUNAS

nuotykių biblioteka

nuotykių biblioteka

Gilbertas Kitas Čestertonas

TĖVAS BRAUNAS

Vilnius „Vyturys“ 1989

BBK 84.4DBr-44
Če 445

G. K. Chesterson THE PENGUIN COMPLETE FATHER BROWN, Penguin Books Ltd. 1929

Serija leidžiama nuo 1989 m.

Sudarė
OSVALDAS ALEKSA

Č $\frac{4703010400—191}{M856(08)—89}$ 110—89

ISBN 5—7900—0151—3

Iš rinkinio
„TĖVO BRAUNO NAIVUMAS“

KRYŽIUS SU SAFYRAIS

Tarp sidabrinės ryto dangaus juostos ir žalios žėrinčios jūros juostos garlaivis įplaukė į Harvičą ir it muses išleido minią žmonių. Vyras, kurį tarp jų paseksime, jokiu būdu nebuvo krintąs į akį ir nenorėjo toks būti. Jis buvo visai nepastebimas, tik šventiniai drabužiai šiek tiek neatitiko oficialaus jo veido rimtumo. Jis dėvėjo lengvą pilką švarką, baltą liemenę, sidabro spalvos šiaudinę skrybėlę su mėlynai pilku kaspinu. Jo liesas veidas — priešingai — buvo tamsus, su trumpa juoda barzdele, kuri atrodė ispaniška ir prašėsi Elizabetos laikų žabo. Jis su dykinėtojo rimtumu rūkė cigaretę. Niekas jo išvaizdoje nebylojo, kad pilkajame švarke paslėptas užtaisytas pistoletas, baltojoje liemenėje — policininko pažymėjimas, o po šiaudine skrybėle — viena iš protingiausių Europos galvų. Mat tai buvo pats Valantenas, Paryžiaus policijos viršininkas ir didžiausias pasaulio detektyvas. Ir jis atvyko iš Briuselio į Londoną suimti didždžiausio amžiaus nusikaltėlio.

Flambo buvo Anglijoje. Trijų šalių policija pagaliau aptiko didįjį nusikaltėlį — sekė jo pėdomis iš Gento į Briuselį, iš Briuselio į Huk van Holandą[1]; spėta, kad jis važiuos į Londoną — pasinaudos katalikų dvasininkų kongreso neįprastumu ir maišatimi. Tikriausiai jis vyks kaip koks antraeilis raštininkas ar vyskupo sekretorius, bet, žinoma, Valantenas negalėjo būti tuo tikras. Niekas negalėjo būti tikras dėl Flambo.

Daug metų prabėgo nuo to laiko, kai šis nusikaltimų milžinas liovėsi kelti pasaulyje sumaištį. Ir kai jis liovėsi, žemėje stojo didelė ramybė. Bet savo geriausiomis dienomis (žinoma, noriu pasakyti, blogiausiomis) Flambo buvo didinga figūra ir garsi tarptautiniu mastu ne mažiau už kaizerį. Beveik kiekvieną rytą laikraščiai pranešdavo, kad jis išvengė atpildo už kokį nors ekstravagantišką nusikaltimą, įvykdydamas kitą. Jis buvo labai aukšto ūgio, bebaimis gaskonas. Sklido keisčiausios istorijos apie jį, jo atletinius pokštus: kaip apvertė *juge d'instruction*[2] ir pastatė jį ant galvos, norėdamas „perplauti smegenis“; kaip bėgo Rue de Rivoli, pasikišęs po pažastimi du policininkus. Flambo garbei reikia pasakyti, kad jo fantastiška fizinė jėga papras-

[1] Olandijos miesto Roterdamo uostas.
[2] Teisėjas (*pranc.*).

tai buvo naudojama bekraujėse, nors ir ne itin garbingose scenose. Jo tikrieji nusikaltimai daugiausia buvo išradingi ir stambaus masto apiplėšimai. Bet kiekviena jo vagystė buvo beveik nauja nuodėmė, verta, kad apie ją būtų pasakojama. Tai jis Londone įkūrė didžiąją „Tirolio pieno kampaniją", kuri neturėjo nei pieninių, nei karvių, nei bidonų, nei pieno, bet užtat subūrė apie tūkstantį klientų. Jis aptarnaudavo juos, atlikdamas paprastą operaciją: perkeldamas mažus pieno bidonėlius nuo žmonių namų durų prie savo klientų durų.

Daugelis jo triukų buvo labai paprasti. Sakoma, kad kartą jis nakties glūdumoje perpiešė visus namų numerius gatvėje tik dėl to, kad vieną keliautoją įviliotų į spąstus. Yra tikrai žinoma, kad jis išrado portatyvinę pašto dėžutę, kurią pakabindavo kur tyliame priemiestyje, tikėdamasis, kad kas nors ten užklys ir įmes pašto perlaidą. Galiausiai jis buvo žinomas kaip stulbinantis akrobatas; nors ir aukšto ūgio, jis šokinėdavo kaip žiogas ir laipiodavo medžių viršūnėmis kaip beždžionė. Štai dėl ko didysis Valantenas, išvykdamas ieškoti Flambo, puikiai suprato, kad nuotykiai nesibaigs, kai suras jį. Bet kaip bent surasti Flambo? Apie tai didysis Valantenas dabar ir mąstė.

Kad ir kaip sumaniai maskuotųsi, vieno savo bruožo Flambo negalėjo paslėpti, būtent — didžiulio ūgio. Jei skvarbus Valanteno žvilgsnis būtų užkliuvęs už aukštos daržovių pardavėjos, aukšto grenadieriaus ar netgi pakankamai aukšto ūgio hercogienės, jis būtų galėjęs nedelsdamas juos areštuoti. Bet visame traukinyje nebuvo nė vieno, bent kiek panašaus į užsimaskavusį Flambo,— juk žirafos neperrengsi kate. Žmones garlaivyje jis jau buvo pakankamai gerai apžiūrėjęs. Traukinyje nuo Harvičo su juo važiavo šeši. Vienas neaukšto ūgio geležinkelio pareigūnas, vykstantis į galutinę stotį, trys visai žemučiai daržininkai, įlipę trečioje stotelėje, mažulytė našlė, keliaujanti iš nedidelio Esekso miestelio, ir kresnas Romos katalikų kunigas iš Esekso kaimelio. Išvydęs pastarąjį, Valantenas numojo ranka ir vos nenusijuokė. Mažasis kunigas buvo įkūnijęs savyje tų rytinių žemumų esmę: veidas toks apvalus ir pilkas kaip Norfolko kukulis, o akys blyškios kaip Šiaurės jūra; niekaip neįstengė susitvarkyti su keletu rudo popieriaus ryšulėlių. Katalikų kongresas bus, be abejonės, išjudinęs iš sustingimo daug tokių padarų, aklų ir bejėgių kaip iš žemės iškastas kurmis. Valantenas, tikras prancūzas, buvo skeptiškai nusiteikęs ir nemėgo kunigų, bet gailestį jiems jautė. O šitas kunigas galėjo sukelti gailestį bet kam. Jo didelis nudriskęs lietsargis vis krito ant grindų. Nesugebėjo su-

sivokti, kuris bilietas skirtas sugrįžimui, ir su kvailu patiklumu kiekvienam vagono keleiviui aiškino turįs būti atsargus, nes viename iš ryšulėlių, susuktame į rudą popierių, vežasi „tikrą sidabrinį daiktą su mėlynais akmenėliais". Jame buvo keistai sumišęs kaimiškas Esekso bukagalviškumas su šventu paprastumu, ir tai seklį visą laiką juokino. Kai kunigas su visais savo ryšulėliais pagaliau šiaip taip išlipo Stretforde, bet greit sugrįžo pasiimti lietsargio, Valantenas geraširdiškai įspėjo jį būti atsargesnį, kiekvienam nepasakoti apie sidabrą. Bet su kuo tik Valantenas kalbėjosi, jis vis ieškojo kito žmogaus — turtingo ar vargšo, vyro ar moters, kuris būtų ne žemesnis kaip šešių pėdų, nes Flambo buvo šešių pėdų ir keturių colių ūgio.

Jis išlipo Liverpulio gatvėje, būdamas tikras, kad nusikaltėlio kol kas dar nepražiopsojo. Tada nuėjo į Skotlend Jardą, prisistatė kas esąs, ir susitarė dėl pagalbos, jei jos prireiktų. Paskui užsidegė dar vieną cigaretę ir išėjo paklaidžioti po Londoną. Bevaikščiodamas gatvelėmis ir aikštėmis anapus Viktorijos stoties, staiga sustojo. Išvydo keistą, ramų, labai tipišką Londono skverą, apgaubtą netikėtos ramybės. Aukšti monotoniški namai atrodė ir turtingi, ir drauge negyvenami. Aikštės centre apgailėtini krūmokšniai atrodė panašūs į žalią Ramiojo vandenyno salelę. Iš vienos pusės namai stovėjo kaip pakyla — buvo daug aukštesni už visus kitus. Jų lygią eilę laužė tik vienas iš Londono žavesių — restoranas, kuris atrodė tarsi atklydęs iš Soho rajono. Jis buvo labai patrauklus, su mažyčiais augalais vazonėliuose, ilgomis užuolaidomis baltais ir citrinos spalvos dryžiais. Namas, kaip įprasta Londone, buvo siauras, durys aukštai, į viršų vedė statūs tarsi gaisrininkų kopėčios laipteliai. Valantenas sustojo parūkyti priešais geltonai baltas užuolaidas ir ilgai žvelgė į jas.

Pats neįtikimiausias dalykas stebukle yra tai, kad jis įvyksta. Keli debesėliai danguje susilieja į daiktą ir virsta stebinčia žmogaus akimi. Judantis medis pavirsta tiksliu ir prašmatniu klaustuku kaip tik tada, kai nežinai, kaip pasielgti. Per pastarąsias kelias dienas pats mačiau abu tuos dalykus. Nelsonas numiršta pergalės akimirką, o žmogus, pavarde Viljamsas, visiškai atsitiktinai nužudo žmogų, pavarde Viljamsonas,— panašu į tikrą vaikžudystę. Trumpai tariant, gyvenime pasitaiko smulkių atsitiktinių sutapimų, kurių žmonės, panirę kasdienybėn, gali niekad nepastebėti. Tai gerai išreikšta Edgaro Po paradoksu, kad išmintis turėtų kliautis tuo, kas nenumatyta.

Aristidas Valantenas buvo grynakraujis prancūzas, o prancū-

zų intelektas yra ypatingas ir išimtinis. Jis nebuvo „mąstanti mašina“, nes šie žodžiai yra neprotinga moderniojo fatalizmo ir materializmo frazė. Mašina ir lieka mašina, nes ji negali mąstyti. Bet jis buvo mąstantis ir drauge tiesus žmogus. Visos jo nuostabios pergalės, kurios atrodė kaip burtai, buvo pasiektos, pasitelkus lėtą logiką, aiškią ir paprastą prancūzišką mintį. Prancūzai jaudrina pasaulį ne paradoksais, bet apibendrinimais. Jie tai daro iki šiol — nuo prancūzų revoliucijos. Bet kadangi Valantenas žinojo, kas yra protas, jis suprato ir proto ribas. Tik tas, kuris nieko nenusimano apie motorus, šneka apie jų naudojimą be benzino; tik žmogus, kuris visai nenutuokia apie protą, samprotauja, nesilaikydamas nenuginčijamų principų. Dabar jis tokių principų neturėjo. Jis pamatė Flambo Harviče, ir šis, jei tik yra Londone, gali būti apsimetęs bet kuo, pradedant aukštu Vimbldono valkata ir baigiant aukštu džentelmenu, besilinksminančiu „Metropolio“ viešbutyje. Tokioje akivaizdžioje nežinios būsenoje Valantenas turėjo savo požiūrį ir savus metodus.

Tokiais atvejais jis pasikliaudavo tuo, ko neįmanoma numatyti. Negalėdamas pasikliauti protu, jis šaltai ir rūpestingai veikdavo, prieštaraudamas proto balsui. Užuot ėjęs į tas vietas, kur reikėtų nueiti,— į bankus, policijos nuovadas, pasimatymų vietas,— jis eidavo ten, kur nereikėtų eiti, belsdavosi į kiekvieną šiukšlėmis užverstą skersgatvį, darydamas lankstus, išvaikščiodavo kiekvieną aikštę. Šiuos beprotiškus poelgius jis aiškino visai logiškai. Blogiausia, manė jis, jei turi raktą paslapčiai išaiškinti, o geriausia, jei visai neturi to rakto, nes bet koks keistumas, kritęs į akį persekiotojui, gali būti kritęs į akį ir persekiojamajam. Nuo ko nors reikia pradėti, ir geriau pradėti nuo to, kur ieškomasis galėjo sustoti. Tie laipteliai, vedantys į restoranėlį, pastato ramybė ir keistumas sužadino detektyvo retą romantinę vaizduotę ir paskatino pamėginti. Jis užlipo laipteliais ir, atsisėdęs prie lango, užsisakė puodelį juodos kavos.

Buvo jau vėlyvas rytas, o jis dar be pusryčių. Ant stalo tebebuvo menkų maisto likučių, kurie priminė, kad jis praalkęs. Užsisakęs be lukšto virtą kiaušinį, jis susimąstęs bėrė į kavą cukrų, visą laiką tebegalvodamas apie Flambo. Prisiminė, kaip Flambo pabėgti sykį padėjo gaisras, sykį nagų žirklutės, sykį išperkamasis laiškas, o kartą jis pabėgo, pasiūlęs žmonėms pasižiūrėti pro teleskopą į kometą, kuri gali sunaikinti pasaulį. Valantenas manė, kad jis, kaip detektyvas, yra ne kvailesnis už Flambo, ir tai buvo tiesa. Bet jis puikiai suprato savo nepatogią padėtį. „Nusikaltėlis yra kūrybingas menininkas, o detektyvas — tiktai

kritikas",— tarė jis sau, rūgščiai šypsodamasis, lėtai pakėlė kavos puodelį prie lūpų ir tučtuojau pastatė atgal. Į kavą jis buvo įsibėręs druskos.

Jis žvilgtelėjo į indelį, iš kurio pylė baltus miltelius: tai tikrai buvo cukrinė, taip aiškiai skirta cukrui, kaip šampano butelis — šampanui. Įdomu, kodėl jame reikia laikyti druską? Jis apsidairė, ar yra normalių druskinių. Taip, stovi dar dvi artipilnės. Gal čia koks specialus prieskonių asortimentas druskinėse? Jis paragavo — jose buvo cukrus. Tada apsidairė po restoraną iš naujo susidomėjęs: galgi dar užtiks pėdsakų to išskirtinio skonio, kuris verčia cukrų pilti į druskines, o druską — į cukrines. Išskyrus keistą kažkokio tamsaus skysčio dėmę ant vienos baltu popierium apmuštos sienos, viskas atrodė švaru, šviesu ir įprasta. Jis paskambino, kviesdamas padavėją.

Kai tas apsiblaususiomis akimis ir susivėlęs darbuotojas atskubėjo, detektyvas (jis mokėjo vertinti ir prastus pokštus) pasiūlė jam paragauti cukraus ir įsitikinti, ar jis dera prie aukštos viešbučio reputacijos. Padavėjas staiga nusižiovavo ir atsibudo.

— Ar jūs krečiat tokį rafinuotą pokštą savo klientams kas rytą? — pasiteiravo Valantenas.— Ar cukrų keisti druska jums dar neįkyrėjo?

Kai padavėjas suprato ironiją, mikčiodamas užtikrino, kad jo įstaiga, be abejonės, neturėjo tokių ketinimų. Įvykusi tiesiog pati keisčiausia klaida. Jis paėmė cukrinę ir pažvelgė į ją. Pakėlė druskinę ir įsistebeilijo, jo veidas vis labiau ir labiau glumo. Galiausiai staigiai atsiprašęs nuskubėjo ir netrukus grįžo su savininku. Šis taip pat apžiūrėjo cukrinę, paskui druskinę ir taip pat atrodė išmuštas iš vėžių.

Staiga padavėjas ėmė springti žodžių lavina:

— As manau,— mikčiojo jis su įkarščiu,— as manau, cia bus tie du dvasininkai.

— Kokie du dvasininkai?

— Tie du,— pasakė padavėjas,— kurie sliukstelėjo sultinį ant sienos.

— Sliūkštelėjo sultinį ant sienos? — atkartojo Valantenas, manydamas, kad čia koks nors itališkas posakis.

— Taip, taip,— susijaudinęs pasakė padavėjas, rodydamas į tamsią dėmę ant apmušalų.— Sliukstelėjo stai ten ant sienos.

Valantenas abejodamas žvilgtelėjo į savininką, kuris atėjo į pagalbą — paaiškino smulkiau.

— Taip, sere,— pasakė jis.— Taip ir buvo, nors nemanau, kad

cukrus ir druska kuo nors dėti. Ankstyvą rytą, kai tik buvo atidarytos langinės, čia atėjo du dvasininkai ir užsisakė sultinio. Abu ramūs, padorūs žmonės. Vienas jų sumokėjo sąskaitą ir išėjo; kitas, kuris apskritai atrodė daug lėtesnis, užtruko truputėlį ilgiau, kol susirinko ryšulėlius. Bet pagaliau ir jis išėjo. Bet prieš pat išeidamas į gatvę, jis tyčia pakėlė savo puodelį, kurį buvo tik pusiau išgėręs, ir šliukštelėjo sultinį ant sienos. Aš buvau galiniame kambaryje, ten pat buvo ir padavėjas, taigi atskubėjęs radau subjaurotą sieną ir tuščią salę. Žala neypatinga, bet koks akiplėšiškumas! Pabandžiau pačiupti juos gatvėje, bet buvo per toli. Tik pastebėjau, kad jie pasuko už kampo į Karsters gatvę.

Detektyvas pašoko ant kojų, užsidėjo skrybėlę ir stvėrė lazdą. Jis jau buvo nusprendęs, kad privalo ieškoti kitų keistų ženklų. O šis ženklas buvo pakankamai keistas. Sumokėjęs sąskaitą ir trenkęs stiklinėmis durimis, jis spėriai pasuko už kampo ir nubėgo gatve.

Laimė, net tokiais karštligiškais momentais jo žvilgsnis būdavo šaltas ir aštrus. Einant pro parduotuvę, jo žvilgsnį užkliudė kažkas keista, ir jis grįžo atgal pasižiūrėti. Tai buvo populiari daržovių ir vaisių parduotuvė. Prekės buvo išdėstytos atvirame ore, o prie jų padėtos etiketės su pavadinimais ir kainomis. Dviejuose didžiausiuose skyriuose buvo dvi krūvos mandarinų ir riešutų. Ant riešutų krūvos gulėjo kartoninė etiketė, kurioje mėlyna kreida didžiosiomis raidėmis buvo užrašyta: „Aukščiausios rūšies mandarinai, už pensą du“. Ant mandarinų buvo lygiai toks pat aiškus ir tikslus užrašas: „Puikiausi braziliški riešutai, keturi pensai už svarą“. Valantenas pasižiūrėjo į tas dvi etiketes ir prisiminė, kad su tokiu subtiliu humoru jau buvo susidūręs, ir visai neseniai. Jis nurodė šią klaidą raudonskruosčiui pardavėjui, kuris niūriai žvalgėsi į vieną ir į kitą gatvės pusę. Pardavėjas nieko neatsakė, tik greitai sukeitė etiketes vietomis. Detektyvas, elegantiškai parimęs ant lazdos, toliau tyrinėjo parduotuvę. Galiausiai jis tarė:

— Maldauju atleisti, kad esu nekuklus, malonusis pone, bet norėčiau pateikti jums klausimą iš eksperimentinės psichologijos ir idėjų asociacijos.

Raudonskruostis krautuvininkas nužvelgė jį grasinančiu žvilgsniu, bet Valantenas, mosuodamas lazda, linksmai tarė:

— Kodėl sukeistos dvi etiketės vaisių parduotuvėje primena kunigą su plačiakrašte skrybėle, atvykusį į Londoną šventei? Arba,— jei neaiškiai pasakiau,— koks yra mistinis ryšys tarp idė-

jos riešutų, vadinamų mandarinais, ir idėjos dviejų dvasininkų, vieno aukšto ir kito žemo?

Žmogaus akys vos neiššoko iš akiduobių; akimirksnį atrodė, kad jis puls nepažįstamąjį. Pagaliau jis piktai sumikčiojo:

— Nežinau, koks čia ryšys su jumis, bet jei esat išvien su jais, tai galit pasakyti, kad nutrauksiu jiems galvas, kunigai jie ar ne kunigai, jei vėl išbers man obuolius!

— Tikrai? — paklausė detektyvas užjausdamas.— Jie išbėrė jūsų obuolius?

— Taip, vienas iš jų,— atsakė įsikarščiavęs krautuvininkas.— Išvertė tiesiai ant grindinio. Būčiau tą kvailį sučiupęs, bet reikėjo rinkti obuolius.

— Kurion pusėn tie kunigai nuėjo? — paklausė Valantenas.

— Į kairę, už antro kampo. Ten aikštė,— guviai atsakė krautuvininkas.

— Dėkui,— tarė Valantenas ir nurūko kaip dūmas. Už antro kampo į kairę jis sutiko policininką ir tarė jam:

— Tai neatidėliotina, konstebli. Ar matėt du dvasininkus plačiakraštėmis skrybėlėmis?

Policininkas sukikeno:

— Mačiau, sere, ir jei jau norite žinoti, tai vienas jų buvo girtas. Jis stovėjo vidury gatvės toks suglumęs, kad...

— Į kurią pusę jis nuėjo? — staigiai pertraukė Valantenas.

— Įlipo į vieną geltonų omnibusų štai ten,— atsakė policininkas.— Jie važiuoja į Hamstedą.

Valantenas parodė savo oficialų pažymėjimą ir skubiai tarė:

— Iškvieskit du savo vyrus, kad padėtų man vytis.

Jis perėjo gatvę su tokia užkrečiančia energija, kad dramblotas policininkas gyvai pakluso jo įsakymui. Po minutėlės prie prancūzo detektyvo prisijungė inspektorius ir vyras civiliais drabužiais.

— Na, sere,— pradėjo inspektorius, reikšmingai šypsodamasis,— kuo galėtume...

Staiga Valantenas parodė lazda.

— Pasakysiu, kai būsim štai ant ano omnibuso viršaus,— tarė jis ir greitai nulaviravo tarp mašinų.

Kai visi trys uždusę susėdo geltono omnibuso viršuje, inspektorius tarė:

— Su taksi galėtume nuvažiuoti keturis kartus greičiau.

— Visai teisingai,— ramiai atsakė vadovas.— Jei nutuoktumėm, kur važiuojam.

— Hm, tai kur mes važiuojam? — įsistebeilijęs paklausė inspektorius.

Valandėlę Valantenas susiraukęs rūkė, paskui išsiėmęs cigaretę atsakė:

— Jei žinai, ką nusikaltėlis veikia, užbėk jam už akių. Bet jei nori atspėti, ką jis veikia, laikykis iš paskos. Klaidžiok, jei jis klaidžioja, sustok, jei jis sustoja. Neaplenk jo. Tada gali pamatyti tai, ką pamatė jis, ir gali daryti tai, ką jis darė. Dabar mes turim būti akyli: gal pamatysim ką nors neįprasta.

— Kokį neįprastą dalyką jūs turite galvoje? — paklausė inspektorius.

— Bet kokį,— atsakė Valantenas ir ilgam nutilo.

Geltonas omnibusas ilgai šliaužė Londono gatvėmis. Didysis detektyvas toliau nebeaiškino, o jo pagalbininkai vis labiau abejojo jo pavedimu. Jie, ko gero, išalko, nes jau seniai buvo praslinkęs normalus priešpiečių laikas, ir ilgos šiaurinio Londono priemiesčių gatvės atrodė nesibaigiančios. Tai buvo viena iš tų kelionių, kurioje žmogus nuolatos jauti, kad dabar pagaliau jau atvykai į pasaulio kraštą, o paskui pajunti, kad atsidūrei tiktai prie Tafnelio parko pradžios. Londonas nyko su savo purvinom smuklėm ir niūriais krūmokšniais, o paskui vėl nesuprantamai atgimdavo apšviestomis plačiomis gatvėmis ir triukšmingais viešbučiais. Tarsi važiuotum pro trylika atskirų vulgarių miestų, kurie susisiekia vienas su kitu. Tačiau nors žiemos prieblanda jau gaubė gatvę priešais juos, Paryžiaus detektyvas tebesėdėjo tylus ir akylas, nužvelgdamas namų fasadus, slenkančius pro juos iš abiejų pusių. Pravažiavus Kemden Tauną, policininkai beveik snūduriavo, todėl net krūptelėjo, kai Valantenas pašokęs abiem rankom tvojo kiekvienam per petį ir šūktelėjo vairuotojui sustoti.

Jie nusirito laipteliais į gatvę, net nesuvokdami, kodėl buvo išstumti. Kol jie dairėsi paaiškinimo, Valantenas triumfuodamas pirštu parodė į langą kairėje gatvės pusėje. Langas buvo didelis, sudaręs dalį ilgo paauksuoto ir puošnaus užeigos fasado; tai buvo dalis, skirta garbingiems svečiams, o užrašas skelbė „Restoranas“. Šis langas, kaip ir visi kiti viešbučio frontone, buvo iš matinio stiklo, bet jo viduryje žiojėjo didžiulė juoda skylė, panaši į eketę lede.

— Pagaliau! — sušuko Valantenas, mojuodamas lazda.— Iškultas langas! Štai ji, užuomina!

— Koks langas? Kokia užuomina? — paklausė jo pagrindinis pagalbininkas.— Hm, kur įrodymai, kad tai kuo nors susiję su jais?

Iš įniršio Valantenas vos nesulaužė bambukinės lazdos.

— Įrodymai! — šaukė jis.— Gerasis Dieve! Jie ieško įrody-

mų! Žinoma, devyniolika galimybių iš dvidešimties, kad tai niekuo nesusiję su jais. Bet ką daugiau mums daryti? Ar nematote, kad mes arba turime pasinaudoti viena beprotiška galimybe, arba važiuoti namo miegoti?!

Jis įsiveržė į restoraną su abiem policininkais, ir netrukus visi sėdėjo prie vėlyvų priešpiečių stalo, žvilgčiodami į išdaužtą stiklą iš vidaus. Bet nuo to, žinoma, aiškiau nepasidarė.

— Matau, iškultas langas,— tarė Valantenas padavėjui, mokėdamas sąskaitą.

— Taip, sere,— atsakė padavėjas, pasilenkęs ir rūpestingai skaičiuodamas grąžą, prie kurios Valantenas tylėdamas dosniai pridėjo arbatpinigių. Padavėjas išsitiesė daug malonesnis ir pagyvėjęs.

— O taip, sere,— tarė jis.— Labai keistas dalykas, sere.

— Tikrai? Tai papasakokit,— paprašė detektyvas atsainiai.

— Taigi, įėjo du juodai apsirengę džentelmenai,— pasakė padavėjas.— Du iš tų užsienio kunigų, kurių čia dabar pilna. Jie ramiai pavalgė pigius priešpiečius, vienas sumokėjo ir išėjo. Kitas jau irgi buvo beišeinąs, bet aš perskaičiavau grąžą ir pamačiau, kad jis man sumokėjo trigubai daugiau, negu reikėjo. „Klausykit,— sakau vyrui, kuris buvo beišeinąs pro duris.— Jūs per daug sumokėjote". „Tikrai?" — sako jis. „Taip", sakau, imu sąskaitą, rodau jam. Na, ir vos nepravirkau.

— Kodėl? — paklausė pašnekovas.

— Na, galėčiau kad ir Biblija prisiekti, jog toje sąskaitoje buvau užrašęs keturis šilingus. Bet dabar aiškiai kaip dieną pamačiau — keturiolika šilingų.

— Na,— sušuko Valantenas degančiomis akimis, lėtai stodamasis.— O paskui?

— Tas kunigas stovi duryse ir sako: „Atleiskit, kad gadinu jūsų sąskaitas, bet tai bus už langą". „Kokį langą?" klausiu. „Tą, kurį tuoj iškulsiu", pasakė jis ir išmalė tą prakeiktą lango stiklą lietsargiu.

Visi trys vyrai šūktelėjo, o susijaudinęs inspektorius pratarė:

— Nejaugi mes vejamės pamišėlius?

Padavėjas su įkarščiu pasakojo toliau tą juokingą istoriją:

— Akimirksnį buvau taip pritrenktas, kad nieko nesusigaudžiau. Vyriškis išėjo iš restorano ir už kampo pasivijo savo draugužį. Paskui jie taip greitai nuėjo Buloko gatve, kad negalėjau jų pavyti, nors ir labai stengiausi.

— Buloko gatvėn! — sukomandavo detektyvas ir nuskuodė taip ryžtingai kaip ta keistoji pora, kurią jie vijosi.

Dabar jie traukė tarp pilkų plytų sienų kaip kokiais tuneliais. Beveik neapšviestomis gatvėmis, kur namai teturėjo keletą langų. Atrodė, lyg viskas jiems būtų atsukę nugarą. Sutemos sodrėjo, ir netgi policininkams nebuvo lengva susigaudyti, kuria kryptimi eina. Vis dėlto inspektorius buvo tvirtai įsitikinęs, kad jie galų gale atsidurs Hamsted Hite. Netikėtai melsvą prieblandą perrėžė išsikišęs kaip iliuminatorius dujomis apšviestas langas, ir Valantenas sustojo prieš mažulytę akį rėžiančią saldumynų parduotuvę. Minutėlę pasvyravęs įžengė vidun, oriai sustojo tarp neskoningų konditerijos parduotuvės spalvų ir nusipirko trylika šokoladinių cigarų. Jis mąstė, kaip pradėti pokalbį, bet to nė neprireikė.

Nerangi pagyvenusi pardavėja gana abejingai nužvelgė jo elegantišką asmenybę, bet kai pamatė duryse inspektoriaus figūrą su mėlyna uniforma, tarsi prablaivėjo.

— O,— pasakė ji,— jei jūs dėl to ryšulio, tai aš jau jį išsiunčiau.

— Ryšulio?! — pakartojo Valantenas. Atėjo eilė ir jam nustebti.

— Turiu galvoje ryšulį, kurį paliko džentelmenas, tas dvasininkas.

— Dėl Dievo meilės,— pasakė Valantenas, net pasilenkdamas į priekį iš smalsumo,— dėl Dievo meilės, tiksliai pasakykite, kas atsitiko.

— Na,— kiek abejodama ėmė pasakoti moteris,— prieš kokį pusvalandį atėjo du dvasininkai, nusipirko mėtinukų, pašnekučiavo ir nuėjo Hito kryptimi. Bet po minutėlės vienas įbėga į parduotuvę ir klausia: „Ar nepalikau ryšulio?“ Aš ir šen, ir ten ieškojau — niekur neradau. Tada jis sako: „Nieko tokio. Jei atsirastų, prašau išsiųsti šiuo adresu“. Paliko adresą ir šilingą už vargą. Ir ką jūs manot, nors buvau visur ieškojusi, bet kai jis išėjo, suradau ryšulį, susuktą į rudą popierių. Taigi ir išsiunčiau jį į tą vietą, kur jis parašė. Dabar nebeprisimenu adreso, kažkur Vestminsteryje. Dabar pamaniau: ryšulys, matyt, toks svarbus, kad net policija jo atėjo.

— Taip ir yra,— trumpai atsakė Valantenas.— Ar Hamsted Hitas toli nuo čia?

— Eikite tiesiai,— atsakė moteris.— Po penkiolikos minučių atsidursite ten.

Valantenas išpuolė iš parduotuvės ir nuskuodė. Kiti du detektyvai nenoriai risnojo iš paskos. Gatvė, kuria jie bėgo, buvo tokia siaura ir apgaubta namų šešėlių, jog netikėtai atsidūrę at-

virame lauke su beribiu dangum, jie apstulbo, kad vakaras tebėra šviesus ir vaiskus. Apvalus melsvai žalias dangaus kupolas lyg auksas švytėjo tarp juoduojančių medžių ir tamsių violetinių tolių. Danguje lyg krištoliukai ryškėjo viena kita žvaigždė. Visa, kas buvo likę iš dienos šviesos, auksu žėrėjo Hamstedo pakraštyje ir toje populiarioje lomoje, vadinamoje Sveikatos Slėniu. Poilsiautojai, vaikštinėjantys po šį rajoną, dar nebuvo visai išsiskirstę: ant suolų sėdėjo kelios susiglaudusios porelės. Tai šen, tai ten tolumoje suspigdavo besisupančios mergaitės. Dangaus didybė gilėdama ir tamsėdama dar labiau išryškino žmogaus menkumą, ir, iš atšlaitės žvelgdamas į slėnį, Valantenas pamatė tai, ko ieškojo.

Tarp tolumoje juoduojančių, tarpais atsiskiriančių porų viena buvo ypač juoda, ir visą laiką kartu — dvi figūros dvasininkų drabužiais. Nors abu atrodė maži kaip vabalai, Valantenas pastebėjo, kad vienas jų daug mažesnis už kitą. Nors aukštasis buvo palinkęs ir stengėsi nekristi į akis, aiškiai matei, kad jis gerokai virš šešių pėdų ūgio. Valantenas sukando dantis ir nuėjo į priekį, nekantriai sukdamas lazdą. Kai atstumas sumažėjo ir dvi juodos figūros buvo aiškiai matyti kaip per didelį mikroskopą, staiga jis suvokė dar kažką, kas jį apstulbino ir ko jis vis dėlto kažkaip tikėjosi — kad ir kas buvo tas aukštasis kunigas, mažąjį Valantenas pažino.

Tai buvo jo pakeleivis iš Harvičio traukinio, kresnasis Esekso dvasininkas, kuriam jis buvo pataręs geriau saugoti ryšulėlius, suvyniotus į rudą popierių.

Kol kas viskas ganėtinai gerai sutapo ir protingai derinosi. Valantenas pasiteiravęs tą rytą sužinojo, kad kažkoks tėvas Braunas iš Esekso veža į Londoną sidabrinį kryžių su safyrais, didelės vertės relikviją, norėdamas parodyti ją kongrese kai kuriems užsienio svečiams dvasininkams. Tai, be abejonės, ir buvo „sidabrinis daiktas su mėlynais akmenėliais“, o tėvas Braunas, be abejonės, buvo tas mažasis nevėkšla iš traukinio. Nėra ko stebėtis, kad tai, ką sužinojo Valantenas, Flambo taip pat žinojo. Flambo sužinodavo viską. Nenuostabu, kad Flambo, suuodęs apie kryžių su safyrais, pabandys jį pavogti — tai pats natūraliausias dalykas iš visų galimų. Ir žinoma, nėra nieko stebėtino, kad Flambo lengvai apmaus tokią kvailą avelę kaip tas dvasininkas su lietsargiu ir ryšulėliais. Jis iš tų žmonių, kurį bet kas už virvelės nuvestų į Šiaurės ašigalį; nieko nuostabaus, kad toks aktorius kaip Flambo, persirengęs dvasininku, galėjo atvilioti jį į Hamsted Hitą. Taigi nusikaltimas atrodė pakankamai aiškus, de-

tektyvas gailėjosi dvasininko dėl jo bejėgiškumo ir beveik niekino Flambo, kad tas nusileido iki tokios menkutės aukos. Bet pergalvojęs viską, kas įvyko prieš tai, viską, kas atvedė jį iki pergalės, Valantenas ėmė sukti galvą, ieškodamas bent mažiausios prasmės ir ryšio. Ką bendra turi sidabrinio kryžiaus pagrobimas iš Esekso dvasininko su sriubos šliukštelėjimu ant sienos? Vadinti riešutus mandarinais, pirmiau sumokėti už langą, o paskui jį iškulti — kas visa tai sieja? Pagaliau jis priėjo kelio galą, bet tarsi praleido vidurį. Kai Valantenui nepasisekdavo (taip būdavo retai), jis vis tiek surasdavo siūlą, nors nusikaltėlio ir nepagaudavo. Dabar jis sučiupo nusikaltėlį, bet vis dar negalėjo surasti siūlo.

Dvi figūros, kurias jie sekė, slinko didžiule žalia kalvos atšlaite kaip juodos musės. Matyt, abu buvo tiek įsišnekėję, kad nesuvokė, kur eina. Bet jie ėjo tiesiai į pačias atkampiausias parko aukštumas. Persekiotojai turėjo pasilenkę sėlinti, slapstytis už medžių ir netgi šliaužti per tankią žolę. Taip „medžiotojams" pavyko priartėti visai arti prie „aukų" — buvo net girdėti jų balsai, bet žodžių negalėjai suprasti, išskyrus žodį „protas", dažnai kartojamą aukšto ir beveik vaikiško balso. Staiga stati nuokalnė ir susiraizgiusi tankmė visiškai paslėpė abi figūras, kurias jie sekė. Gal dešimt kankinančių minučių jie klaidžiojo, pametę pėdsaką, kol galop apėjo apvalią kaip kupolas kalvą, už kurios atsivėrė puikus ir ramus reginys. Po medžiu šioje įspūdingoje, bet nuošalioje vietoje stovėjo senas, aplūžęs medinis suolas. Abu kunigai sėdėjo ant jo ir šnekučiavosi. Virš tamsėjančio horizonto dar tebežėrėjo spalvinga žaluma ir auksas, bet dangaus skliautas pamažu keitė spalvą iš žalios į mėlyną, o žvaigždės žėrėjo ryškiai kaip masyvūs brangakmeniai.

Be garso mostelėjęs savo pagalbininkams, Valantenas nusėlino prie didelio šakoto medžio, ir ten stovėdamas pagaliau išgirdo keistą kunigų pokalbį.

Valandėlę pasiklausius, jį apėmė abejonės. O gal jis atsitempė du anglų policininkus į tuos nakties tyrlaukius tuščiai, be jokio reikalo? Mat abu kunigai šnekėjosi kaip tik taip kaip jiems pridera — dievobaimingai, neskubėdami, apie didžiausias teologijos mįsles. Mažasis Esekso kunigas kalbėjo paprasčiau, atsukęs savo apvalų veidą į ryškėjančias žvaigždes; antrasis — nuleidęs galvą tarsi būtų net nevertas pažvelgti į jas. Tokį nekaltą religinį pokalbį galėjai nugirsti bet kuriame baltame italų vienuolyne ar juodoje ispanų katedroje.

Pirmiausiai jis nugirdo tėvo Brauno sentencijos pabaigą, kuri skambėjo taip:

— ...tai, ką jie iš tikrųjų turėjo galvoje viduramžiais, kai kalbėjo apie dangaus nesugriaunamumą.

Aukštesnysis ūgiu kunigas linktelėjo nuleistą galvą ir tarė:

— O, taip, šiuolaikiniai ateistai apeliuoja į protą. Tačiau kas, žiūrėdamas į tas pasaulių begalybes, nepajus, kad ten, virš mūsų, gali būti nuostabių visatų, kur protas visiškai neprotingas?

— Ne,— atsakė mažasis.— Protas visuomet protingas, netgi paskutiniame pragaro prieangyje, kur viskas prarasta... Aš žinau, kad žmonės kaltina bažnyčią proto nuvertinimu, bet yra kaip tik atvirkščiai. Bažnyčia vienintelė žemėje paverčia protą iš tiesų aukščiausia vertybe. Bažnyčia vienintelė žemėje patvirtina, kad pats Dievas įkūnija protą.

Aukštasis kunigas pakėlė savo asketišką veidą į žvaigždėmis nusėtą dangų ir pasakė:

— Ir vis dėlto kas žino, ar toje begalinėje Visatoje...

— Begalinėje tiktai fiziškai,— įsiterpė mažasis kunigas, staigiai atsigręžęs,— bet tiesos įstatymų peržengti ji negali.

Valantenas už medžio su tyliu įsiūčiu graužė nagus. Jam atrodė, kad beveik girdi, kaip iš jo kikena anglai detektyvai, kuriuos jis atitempė taip toli ir tik pasiklausyti, kaip metafiziškai plepa du malonūs pagyvenę kunigai. Nekantraudamas jis net nenugirdo lygiai tokio pat įmantraus aukštojo dvasininko atsakymo, ir, kai vėl sukluso, kalbėjo tėvas Braunas:

— Protas ir teisingumas viešpatauja pačioje tolimiausioje ir vienišiausioje žvaigždėje. Pažiūrėkit į šias žvaigždes. Argi jos nepanašios į deimantus ir safyrus? Įsivaizduokit sau bet kokius augalus ar akmenėlius. Įsivaizduokite deimantų miškus, kurių medžių lapai iš briliantų. Įsivaizduokite, kad mėnulis yra mėlynas didžiulis safyras. Bet nemanykite, kad visa ta baisi astronomija bent kiek pakeis proto ir teisingumo dėsnius. Opalo lygumose, po perlų uolomis vis tiek rasite įsakymą „Nevok“.

Valantenas jau buvo bekyląs iš savo nepatogios padėties, ketindamas kuo tyliau sėlinti atgal, priblokštas vienintelės savo gyvenime nesėkmės. Bet aukštasis kunigas kažkaip keistai tylėjo, ir tai privertė Valanteną palaukti, kol jis prašneks. Galiausiai prabilęs, jis paprastai, nuleidęs galvą ir susidėjęs rankas ant kelių, pasakė:

— Ir vis dėlto manau, kad kiti pasauliai galbūt gali pakilti aukščiau už mūsų protą. Dangaus paslaptis yra nesuvokiama, ir aš, pavyzdžiui, galiu tik nulenkti galvą.— Ir, visiškai nepakeitęs pozos nei balso intonacijos, pridūrė: — Atiduokit man tą kryžių su safyrais, girdit? Mes čia visai vieni, ir aš suplėšysiu jus į gabalus kaip šiaudinę lėlę.

Visiškai nepakeistas balsas ir poza suteikė keistos jėgos tam stulbinančiam temos pasikeitimui. Bet relikvijos saugotojas tik šiek tiek pasuko galvą. Jo kvailokas veidas tebebuvo nukreiptas į žvaigždes. Galbūt jis nesuprato. O gal suprato ir apstulbo iš siaubo.

— Taip,— kalbėjo toliau aukštasis kunigas tuo pačiu žemu balsu ir vis ta pačia poza.— Taip, aš esu Flambo.

Paskui po pauzės pridūrė:

— Sakau, atiduokit tą kryžių.

— Ne,— atsakė mažasis, ir šis vienskiemenis žodis keistai suskambėjo tyloje.

Iš Flambo staiga dingo visas dvasininko romumas. Didysis plėšikas atsilošė ir žemu balsu ilgai juokėsi.

— Neatiduosit! — sušuko jis.— Ak, neatiduosit jo man, išdidusis prelate?! Ak neatiduosit, mažasis viengungi neišmanėli?! Gal jums pasakyti, kodėl neduosit! Nes jau turiu jį savo vidinėje kišenėje.

Mažasis kunigas iš Esekso apstulbęs atsuko sumišusį veidą ir droviai tarsi pavaldinys paklausė:

— Ar... ar esate tikras?

Flambo džiaugsmingai riktelėjo:

— Tikras teatras! Taip, bukagalvi, esu visiškai tikras. Man užteko proto pasidaryti tikrojo ryšulėlio dublikatą, ir dabar, drauguži, jūs turit dublikatą, o aš turiu brangakmenius. Sena gudrybė, tėve Braunai, labai sena gudrybė.

— Taip,— atsakė tėvas Braunas su tuo pačiu keistu abejingumu ir persibraukė ranka per plaukus.— Taip, aš apie tai buvau girdėjęs.

Nusikaltėlių karalius pasilenkė prie mažojo naiviojo kunigo kažkaip staigiai susidomėjęs.

— Jūs,— paklausė jis.— Kur jūs apie tai girdėjote?

— Na žinoma, aš neturiu teisės pasakyti jo vardo,— paprastai atsakė mažasis žmogus.— Žinot, jis buvo atgailaująs nusidėjėlis. Apie dvidešimt metų jis pasiturimai gyveno vien tik iš ryšulėlių, suvyniotų į rudą popierių. Taigi matot, kai aš ėmiau jus įtarti, iš karto prisiminiau, kaip veikė tas vargšas vyrukas.

— Įtarti mane? — pakartojo plėšikas labiau susidomėjęs.— Ar iš tiesų esat toks sumanus, kad susiprotėjot, ko aš veduosi jus į šią pliką dykynę?

— Ne, ne,— atsakė Braunas lyg atsiprašinėdamas.— Matote, aš įtariau jus, kai susitikome pirmą kartą. Jūsų rankų riešai subjauroti. Tai nuo spygliuotų antrankių.

— Po perkūnais,— sušuko Flambo.—Iš kur žinote apie spygliuotus antrankius?

— Matote, aš ganau aveles,— atsakė tėvas Braunas, pakeldamas antakius.— Kai buvau vikaro padėjėjas Hartpule, net trys buvo su tokiais antrankiais. Taigi įtariau jus iš pat pradžių, suprantat, ir todėl pasirūpinau kryžiaus saugumu. Žinote, stebėjau jus. Pagaliau pamačiau, kaip jūs pakeitėt ryšulėlius. Tada atkeičiau juos atgal. Ir tada tikrąjį palikau.

— Palikot? — pakartojo Flambo, ir pirmą kartą jo balse šalia triumfo pasigirdo kita gaidelė.

— Na, o buvo taip,— kalbėjo mažasis kunigas tuo pačiu nepasikeitusiu tonu.— Aš sugrįžau į tą konditerijos parduotuvę ir paklausiau, ar nebūsiu palikęs ryšulėlio. Jei jis atsirastų, paprašiau išsiųsti adresu, kurį daviau. Be abejo, žinojau, kad nesu palikęs, bet išeidamas palikau. Taigi, užuot vijęsi mane su tuo vertingu ryšulėliu, jie išsiuntė jį paštu mano draugui Vestminsteryje.

Paskui jis gana liūdnai pridūrė:

— Aš to išmokau iš vargšo vyruko Hartpule. Jis taip darydavo su rankinukais, kuriuos vogdavo geležinkelio stotyse. Bet dabar jis vienuolyne. Žinote, gyveni ir mokaisi,— pridūrė jis, persibraukdamas per plaukus, lyg droviai atsiprašinėdamas.— O ką mums, kunigams, daryti? Žmonės ateina išpažinties ir išsipasakoja.

Iš vidinės kišenės Flambo išsitraukė ryšulėlį, suvyniotą į rudą popierių, ir suplėšė jį į skutelius. Jame nebuvo nieko, išskyrus popierių ir keletą švino lazdelių.

Jis pašoko ant kojų ir, smarkiai mosikuodamas rankomis, suriaumojo:

— Netikiu! Netikiu, kad toks avigalvis kaip jūs visa tai sugebėtų. Esu tikras, kad jį tebeturit, ir jei neatiduosit — jėga atimsiu! Mes čia visiškai vieni.

— Ne,— atsakė tėvas Braunas paprastai ir taip pat atsistojo,— Jėga neatimsite. Pirma, aš iš tiesų jo neturiu. Ir antra, mes ne vieni.

Flambo sustojo kaip įbestas.

— Už to medžio,— pasakė tėvas Braunas rodydamas,— yra du stiprūs policininkai ir įžymiausias pasaulyje detektyvas. Kaip jie čia atėjo, paklausite jūs. Na, žinoma, juos čia atvedžiau aš! Kaip tai padariau? Na, jei norite, pasakysiu! Dievaži, mes, kai dirbame lindynėse, sužinome šimtus tokių dalykų! Na, aš nebuvau tikras, kad jūs vagis, ir visiškai netiko kelti skandalą prieš saviškį, dvasininką. Taigi aš tiesiog ėmiau jus bandyti, norėdamas įsitikin-

ti, ar jūs kaip nors neišsiduosite. Žmogus paprastai sukelia nedidelį triukšmą, jei vietoj cukraus į kavą įpilta druskos. O jei jis tyli, vadinasi, turi dėl ko. Aš sukeičiau druską su cukrumi, o jūs tylėjote. Žmogus paprastai prieštarauja, jei jo sąskaita tris kartus didesnė. Jei jis ją sumoka, jis turi kokių nors motyvų likti nepastebimas. Aš perdirbau jūsų sąskaitą, o jūs ją sumokėjote.

Atrodė, kad Flambo tuoj tuoj šoks ant jo kaip tigras. Bet jis stovėjo it pakerėtas, tiesiog degė smalsumu.

— Taigi,— kalbėjo tėvas Braunas aiškiai ir suprantamai,— kadangi jūs policijai jokių pėdsakų nepalikinėjote, tą, be abejo, turėjo padaryti kas nors kitas. Kiekvienoje vietoje, kur tik pabūdavome, aš pasirūpindavau, kad apie mus šnekėtų visą dieną. Daug žalos nepadariau — aptėkšta siena, išberti obuoliai, iškultas langas, bet aš išgelbėjau kryžių, nes kryžius visuomet bus išgelbėtas. Dabar jis jau Vestminsteryje. Keista, kad nepanaudojot asilo švilpimo.

— Ko? — paklausė Flambo.

— Džiaugiuosi, kad niekad apie tai negirdėjote,— pasakė kunigas, padaręs grimasą.— Tai bjaurus dalykas. Esu tikras, dar tiek žemai nepuolėt, kad būtumėt švilpėjas. Čia nebūtų man padėjusios nei dėmės — mano kojos netvirtos.

— Apie ką, po perkūnais, čia kalbat? — paklausė Flambo.

— Na, nemaniau, kad nežinosit apie dėmes,— pasakė tėvas Braunas, maloniai nustebęs.— O, jūs dar taip žemai nenusiritot!

— Iš kur, po velnių, žinot tas visas baisybes? — sušuko Flambo.

Paprastame, apvaliame jo dvasinio oponento veide šmėstelėjo šypsena.

— Tikriausiai dėl to, jog esu viengungis neišmanėlis,— pasakė jis.— Ar jums niekad neateidavo į galvą, kad žmogus, kuris nieko kito nedaro, tik klausosi žmonių tikrųjų nuodėmių, negali visiškai nenutuokti apie žmogiškąjį blogį? Bet tiesą sakant, kita mano profesijos dalis taip pat įtikino mane, kad jūs ne kunigas.

— Kuri? — paklausė vagis, vos neišsižiojęs iš nuostabos.

— Jūs puolėte protą,— atsakė tėvas Braunas.— Tai bloga teologija.

Kai jis pasisuko susirinkti savo daiktų, trys policininkai išėjo iš už medžių, apgaubtų prieblandos. Flambo buvo žaismingas ir žinojo žaidimo sąlygas. Jis žengtelėjo atgal ir žemai nusilenkė Valantenui.

— Nesilenkit man, *mon ami*[3],— tarė Valantenas aiškiu lyg sidabras balsu.— Abu nusilenkime tėvui Braunui.

Ir jie abu akimirką pastovėjo nusiėmę kepures, tuo tarpu mažasis Esekso kunigas dairėsi savo lietsargio.

SLAPTASIS SODAS

Aristidas Valantenas, Paryžiaus policijos šefas, vėlavo grįžti namo vakarieniauti, ir kai kurie svečiai atvažiavo anksčiau už jį. Tačiau patikimas tarnas Aivenas, senukas su randu ir beveik žilų ūsų spalvos veidu, sėdintis prie stalo hole, nukabinėtame ginklais, juos nuramino. Valanteno namas buvo toks pat savitas ir garsus kaip ir jo šeimininkas. Tai buvo senas namas aukštomis sienomis. Jį supo aukštos tuopos, nusvirusios virš Senos, bet keisčiausia ir galbūt vertingiausia policijai buvo jo architektūra: iš namo nebuvo jokių kitų durų, išskyrus paradines, kurias saugojo Aivenas ir ginklai. Sodas buvo didžiulis ir prašmatnus, ir iš namo į sodą vedė kelerios durys. Bet iš sodo į miestą neišeisi: jį visą supo aukšta, lygi neužkopiama siena su smaigais ant viršaus. Šis sodas, ko gero, labai tiko apmąstymams žmogui, kurį keli šimtai nusikaltėlių buvo prisiekę nužudyti.

Aivenas paaiškino svečiams, kad skambino šeimininkas ir pranešė vėluosiąs dešimt minučių. Tiesą sakant, jis užtruko dėl paskutinių pasiruošimų egzekucijoms ir kitiems bjauriems dalykams; nors ši pareiga jam buvo atstumianti, jis visuomet atlikdavo ją skrupulingai. Negailestingas ieškant nusikaltėlių, jis būdavo labai švelnus, kai reikėdavo juos bausti. Kadangi jis buvo vyriausias net Europos policijoje, jo didžiulė įtaka buvo garbingai panaudojama, sušvelninant bausmes ir išvalant kalėjimus.

Jis buvo vienas iš dižiausių prancūzų humaniškų laisvamanių. Vienintelė jų kaltė ta, kad jų teisingumas šaltesnis už gailestį.

Valantenas parvyko jau apsirengęs juoda eilute ir pasidabinęs raudona rožele. Figūra — elegantiška, su tamsia jau žilstelėjusia barzda. Jis nuėjo tiesiai į savo kabinetą. Kabineto durys į sodą buvo atviros, ir jis, rūpestingai užrakinęs lagaminą įprastinėje vietoje, valandėlę stabtelėjo prie tų durų. Pro ryškų mėnulį plaukė audroti, tarsi suplėšyti į skutus debesys, ir Valantenas žiūrėjo į juos susimąstęs, o tai visai nebuvo būdinga tokiam

---

[3] Mano drauge (*pranc.*).

mokslingam žmogui kaip jis. Galbūt tokie mokslingi žmonės geba numatyti didžiausias savo gyvenimo problemas. Vis dėlto tokia jo paslaptinga nuotaika truko neilgai, nes jis žinojo, kad vėluoja ir kad svečiai jau renkasi. Įėjęs į svetainę ir apmetęs ją žvilgsniu, jis įsitikino, kad, šiaip ar taip, paties svarbiausiojo svečio dar nėra. Jis nužvelgė visus kitus šio mažo vakaro šulus: lordą Galovėjų, Anglijos ambasadorių, choleryšką senį rausvai rudu kaip obuolys veidu ir mėlynu Keliaraiščio ordino kaspinėliu. Pamatė grakščią kaip stirną ledi Galovėj, jausmingo ir išdidaus veido, sidabro spalvos plaukais. Matė jos dukterį, ledi Margaretę Greiham, išblyškusią gražią merginą nykštuko veidu ir vario spalvos plaukais. Matė juodakę Mont Sent Maiklo hercogienę su savo dviem dukromis, taip pat juodakėmis. Matė daktarą Saimeną, tipišką prancūzų mokslininką su akiniais, smailia ruda barzdele ir kakta, išvagota lygiagrečių raukšlių — bausmė už išpuikimą, nes jos atsiranda nuolat kilojant antakius. Valantenas matė tėvą Brauną iš Kobhoulo Esekse, kurį neseniai buvo sutikęs Anglijoje. Galbūt su didesniu susidomėjimu negu į kitus jis pažvelgė į uniformuotą aukštą vyrą, kuris nusilenkė Galovėjams ir, šaltai atsakytas, dabar ėjo pareikšti pagarbos šeimininkui. Tai buvo prancūzų užsienio legiono vadas O'Brajenas — tamsiaplaukis, mėlynakis, švariai nusiskutęs, lieknas, kiek išdidžios laikysenos; darė dvejopą įspūdį — energingo žmogaus ir melancholiko, bet tai atrodė visai natūralu karininkui, kurio pulkas garsėjo pergalingomis nesėkmėmis ir sėkmingomis savižudybėmis. Jis buvo airių kilmės džentelmenas, paauglystėje pažinojęs Galovėjus, ypač Margaretę Greiham. O'Brajenas paliko savo šalį subankrutavęs ir dabar metė iššūkį britų etiketui, rodydamasis su uniforma, kardu ir pentinais. Kai jis nusilenkė ambasadoriaus šeimai, lordas ir ledi Galovėjai šaltai linktelėjo, o ledi Margaretė nusisuko.

Kad ir kokios priežastys tuos žmones skatino domėtis vienas kitu, jų įžymiojo šeimininko dėmesys buvo skirtas ne jiems. Bent jau nė vienas iš jų jo akyse nebuvo svarbiausias vakaro svečias. Dėl ypatingų priežasčių Valantenas laukė pasaulinės šlovės žmogaus, su kuriuo buvo susidraugavęs per savo didžiąsias detektyvines triumfo keliones Jungtinėse Amerikos Valstijose. Jis laukė Julijaus K. Breino, to multimilijonieriaus, kurio didžiulės aukos mažoms religijoms suteikė tiek daug pramogos Amerikos ir Anglijos laikraščiams. Niekas negalėjo suprasti, ar misteris Breinas buvo ateistas, ar mormonas, ar krikščionių mokslo šalininkas, bet jis buvo pasirengęs žerti pinigus į bet kokį intelektualų indą, jei tik jis neišbandytas. Vienas iš jo pomėgių buvo

laukti amerikietiškojo Šekspyro — pomėgis, reikalaujantis daugiau kantrybės negu meškeriojimas. Jis žavėjosi Voltu Vitmenu, bet manė, kad Liukas P. Teneris iš Paryžiaus yra „pažangesnis“, negu kada nors buvo Vitmenas. Jam patiko viskas, ką jis laikė „pažangiu“. Jis manė ir Valanteną esant „pažangų“.

Solidus Julijaus K. Breino pasirodymas buvo lemtingas it skambutis vakarienei. Jam buvo būdinga savybė, į kurią mažai kas iš mūsų gali pretenduoti: jo dalyvavimas būdavo tiek pat žymus kiek ir jo nebuvimas. Jis buvo stambaus sudėjimo, aukštas ir apkūnus, apsirengęs juoda vakarine eilute, kurios nepuošė nei laikrodžio grandinėlė, nei žiedas. Plaukai žili, glotniai sušukuoti atgal pagal vokišką stilių; veidas raudonas ir cherubiniškas, o po apatine lūpa paliktas tamsus kuokštelis, kuris šiaip jau infantiliškai veido išraiškai teikė teatrališkumo ir netgi darė jį panašų į Mefistofelį. Tačiau salonas neilgai spoksojo į garsųjį amerikietį: jo vėlavimasis jau buvo suteikęs tam tikrų keblumų, ir ledi Galovėj, paėmusi jį už parankės, skubiai nulydėjo į valgomąjį.

Galovėjai buvo gana malonūs ir neskrupulingi, išskyrus vieną dalyką. Kol ledi Margaretė nepaims už parankės tam nuotykių ieškotojui O'Brajenui, jos tėvas bus visai patenkintas. Ji, kaip ir pridera, įėjo su daktaru Saimenu. Ir vis dėlto lordas Galovėjus nerimastavo ir elgėsi beveik nemandagiai. Per pietus jam dar užteko diplomatijos, bet vėliau, kai, rūkant cigarus, visi trys jaunesnieji vyrai — daktaras Saimenas, kunigas Braunas ir liūdnai pagarsėjęs O'Brajenas, tas tremtinys užsienietiška uniforma, išsmuko pas damas ar parūkyti oranžerijoje, tada jau anglų diplomatas pasidarė visai nediplomatiškas. Jam nedavė ramybės mintis, kad tas niekšas O'Brajenas kokiu nors būdu gali duoti ženklą Margaretei. Jis net nebandė suprasti, kaip tai galima būtų padaryti. Gurkšnoti kavą jie liko trise: Breinas, gerbiamasis amerikietis, kuris tikėjo visomis religijomis; Valantenas, žilstąs prancūzas, kuris neišpažino jokios religijos; ir jis pats. Jiedu puikiausiai galėjo ginčytis tarpusavy nesikreipdami į jį. Po kurio laiko šis „progresyvus“ ginčas pasiekė nuobodumo viršūnę: lordas Galovėjus taip pat pakilo ir nuėjo ieškoti svetainės. Jis klaidžiojo ilgais koridoriais gal kokias šešias ar aštuonias minutes, kol išgirdo ausį rėžiantį didaktišką daktaro balsą, paskui monotonišką kunigo šneką, po kurios pasigirdo bendras juokas. Matyt, irgi ginčijasi dėl „mokslo ir religijos“, pamanė jis ir mintyse nusikeikė. Bet vos tik atvėręs salono duris, jis tučtuojau pastebėjo, kurių žmonių trūksta: salone nebuvo nei vado O'Brajeno, nei ledi Margaretės.

Jis nekantriai išėjo iš svetainės, kaip kad buvo išėjęs iš valgomojo, ir dar kartą nužingsniavo koridoriumi. Jo sąmonėje subrendo atkakli mintis — apsaugoti dukterį nuo nevykėlio airio-alžyriečio. Eidamas į užpakalinę namo pusę, kur buvo Valanteno kabinetas, jis nustebo, sutikęs savo dukterį — ji prabėgo pro šalį išbalusiu, paniekos kupinu veidu, ir tai buvo antroji mįslė. Jei ji buvo su O'Brajenu, tai kurgi tada O'Brajenas? Jeigu ji nebuvo su O'Brajenu, kur tada buvo? Apimtas senatviško ir ūmaus įtarumo, jis apgraibomis slinko per tamsią užpakalinę rūmų dalį, kol galų gale surado tarnų duris į sodą.

Riesto rytietiško kardo formos mėnulis jau buvo suardęs ir išsklaidęs visus audros debesis. Sidabrospalvė šviesa švietė visuose keturiuose sodo kampuose. Aukštas mėlynai apsirengęs vyras žingsniavo per pievą kabineto durų link. Mėnulio šviesos visai pakako atpažinti, kad tai vadas O'Brajenas.

Jis išnyko name pro aukštas stiklines duris. Lordą Galovėjų apėmė neaprašoma nuotaika; ir pikta, ir neaiški. Mėlynai sidabriškas sodas, panašus į sceną teatre, sakytum tyčiojosi iš jo su tironišku švelnumu. Grakšti airio eisena jį įsiutino, tarsi jis būtų ne tėvas, o konkurentas; mėnesiena vedė iš proto. It kokiais burtais jis buvo įviliotas į trubadūrų šalį, Vato[4] pasakų šalį, ir, norėdamas sugriauti šitą meilės kvailystę, išsiaiškinti, jis guviai žengė priešui įkandin. Netrukus jis suklupo, užkliuvęs už kažkokio medžio ar akmens žolėje. Žvilgtelėjo žemyn iš pradžių sunerimęs, o vėliau — susidomėjęs. Po akimirkos mėnulis ir aukštos tuopos išvydo neįprastą reginį: pagyvenęs anglų diplomatas šoko kaip įgeltas ir nubėgo rėkdamas visa gerkle. Prie stiklinių kabineto durų prigludo išbalęs daktaro Saimeno veidas, jo spindintys akiniai ir suraukti antakiai. Jis išgirdo pirmuosius aiškius didiko žodžius. Lordas Galovėjus šaukė:

— Lavonas žolėje! Krauju pasruvęs lavonas!

O'Brajenas tikriausiai išsikraustė iš proto.

— Reikia tuoj pat pasakyti Valantenui,— tarė daktaras, kai lordas Galovėjus užsikirsdamas papasakojo viską, ką išdrįsęs apžiūrėti.— Laimė, jis čia pat.

Dar jam bekalbant didysis detektyvas įėjo į kabinetą, sudomintas riksmo.

Buvo įdomu žiūrėti, kaip tipiškai jis pasikeitė; atėjo susirūpinęs kaip šeimininkas ir džentelmenas, manydamas, kad kuris nors svečias ar tarnas susirgo. Kai jam pranešė apie kruviną

---

[4] Prancūzų dailininkas.

faktą, iš oraus džentelmeno jis tučtuojau pavirto sumaniu ir dalykišku, nes, kad ir kaip siaubinga ir netikėta, tai buvo jo reikalas.

— Keista, džentelmenai,— tarė jis, kai visi išskubėjo į sodą.— Esu tyręs žmogžudystes įvairiausiose pasaulio vietose, o dabar še tau — viena iš jų ima ir įvyksta mano paties kieme. Bet kurgi ta vieta?

Jie ėjo per pievą ne taip jau lengvai, nes nuo upės buvo pradėjusi kilti lengva migla. Bet, vedami sukrėsto Galovėjaus, jie surado lavoną, gulintį aukštoje žolėje — numirėlio būta labai aukšto ir plačiapečio. Jis gulėjo veidu žemyn, taigi jie tematė, kad jo platūs pečiai skendi juodame drabužyje ir kad jo didelė galva nuplikusi, tik kuokštas rusvų plaukų prilipęs prie kaukolės kaip šlapi jūros dumbliai. Skaisčiai raudonas kraujas sruvo iš po jo veido.

— Žinote,— pasakė Saimenas neįprasta intonacija,— jis ne iš mūsų.

— Apžiūrėkite jį, daktare,— gana griežtai paliepė Valantenas.— Gal jis dar gyvas.

Daktaras pasilenkė.

— Jis dar ne visai atšalęs, bet, deja, tikriausiai miręs,— atsakė jis.— Gal padėsit man jį pakelti?

Jie atsargiai kilstelėjo lavoną per colį nuo žemės, ir visos abejonės dėl jo mirties išsisklaidė iš karto ir kraupiai: nukrito galva. Ji buvo visiškai atskirta nuo kūno. Tas, kas perpjovė jam gerklę, buvo nukirtęs ir galvą. Netgi Valantenas buvo sukrėstas.

— Jis veikiausiai buvo stiprus kaip gorila,— sumurmėjo Valantenas.

Nors daktaras Saimenas buvo įpratęs skrosti lavonus, jis pakėlė lavono galvą krūpčiodamas. Kaklas buvo nukirstas palei žandikaulį, o veidas iš esmės nesužeistas; didžiulis, pageltęs, sukritęs ir kartu ištinęs, vanagiška nosim ir smulkiais vokais — piktas romėnų imperatoriaus veidas, gal kiek panašus į kinų imperatoriaus. Visi susirinkusieji žiūrėjo į jį, apimti nežinios. Lavone nieko daugiau negalima buvo pastebėti, išskyrus tai, kad, pakėlus kūną, jie pamatė baltą krakmolytų marškinių spindesį, sudarkytą raudonu krauju. Daktaras Saimenas sakė tiesą: žmogus ne iš jų pobūvio. Bet, galimas daiktas, jis bandė įsijungti į jį, nes buvo apsirengęs tokiai progai.

Valantenas visomis keturiomis kuo profesionaliausiai apžiūrėjo žolę ir žemę kokiu dvidešimties jardų spinduliu aplink lavoną. Jam padėjo daktaras, žinoma, ne taip kvalifikuotai, ir anglų lordas, jau visai saviveikliškai. Šliaužiodami beveik nieko neap-

tiko — tik kelias šakeles, sulaužytas ar labai smulkiai sukapotas. Valantenas pakėlė jas, greitai apžiūrėjo ir numetė.

— Šakelės,— oriai pasakė jis,— ir absoliučiai nepažįstamas žmogus su nukirsta galva. Tai viskas, kas yra šioje pievoje.

Tvyrojo beveik šiurpą kelianti tyla, kol ją šaižiai nutraukė Galovėjus:

— Kas ten? Kas štai ten prie sodo sienos?

Maža figūrėlė keistai didele galva linguodama artėjo jų link per mėnulio apšviestą rūką. Iš pradžių ji atrodė kaip pasakų būtybė, bet paaiškėjo, kad tai mažasis nekaltas kunigas, kurį jie buvo palikę svetainėje.

— Klausykit,— ramiai tarė jis.— Žinot, į šį sodą nėra vartų.

Valantenas kažkaip piktai suraukė juodus antakius, išvydęs dvasininką. Bet jis buvo pernelyg teisingas, kad neigtų, jog pastaba svarbi.

— Jūsų tiesa,— pasakė jis.— Prieš išsiaiškinant, kaip jis buvo nužudytas, turime sužinoti, kaip čia pateko. O dabar paklausykit manęs, džentelmenai. Jei tai gali būti padaryta be žalos mano padėčiai ir tarnybinėms pareigoms, mes visi sutiksime, kad tam tikri įžymūs vardai galėtų nebūti siejami su šiuo nusikaltimu. Yra damų, džentelmenai, ir yra užsienio ambasadorius. Jei mes turėsime pavadinti tai nusikaltimu, tada jis ir turi būti tiriamas iki galo kaip nusikaltimas. Bet iki to aš galiu veikti savo nuožiūra. Esu policijos viršininkas, tiek visiems žinomas, kad galiu būti konfidencialus. O dangau, aš pirma išteisinsiu visus savo svečius, prieš pakviesdamas savo žmones ieškoti dar ko nors. Džentelmenai, duokit garbės žodį, kad nė vienas iš jūsų neišeisit iš šių namų iki rytojaus vidurdienio; miegamieji yra visiems. Saimenai, manau, jūs žinote, kur rasti mano tarną Aiveną: jis priekiniame hole. Juo galima pasikliauti. Pasakykite jam, kad vietoj savęs paliktų kitą, o pats tegu tučtuojau ateina pas mane. Lorde Galovėjau, jūs, be abejonės, geriausiai tiksite pranešti damoms, kas atsitiko, ir nuslopinti panikai. Jos taip pat turi pasilikti. Tėvas Braunas ir aš pabūsime prie lavono.

Valantene prabudo kapitono dvasia, ir jam bematant visi pakluso. Daktaras Saimenas nuėjo į arsenalą ir surado Aiveną — visiems žinomo detektyvo privatų detektyvą. Galovėjus nuėjo į svetainę ir gana taktiškai pranešė siaubingą naujieną, tad kol jie visi ten susirinko, damos jau buvo išgąsdintos ir nuramintos. Tuo tarpu gerasis kunigas ir gerasis ateistas mėnesienoje nejudėdami stovėjo prie lavono galvos ir prie kojų kaip simbolinės dviejų mirties filosofų statulos.

Aivenas, konfidencialusis tarnas su randu ir ūsais, iššoko iš namo kaip patrankos sviedinys ir pasileido tekinas per pievą pas Valanteną kaip šuo pas savo šeimininką. Jo tamsiai raudonas veidas buvo pagyvėjęs nuo šios naminės detektyvinės istorijos įkarščio. Jis tiesiog su nemaloniu uolumu paprašė, kad šeimininkas jam leistų apžiūrėti palaikus.

— Apžiūrėk, jei nori, Aivenai,— tarė Valantenas.— Tik neužtruk. Reikia įnešti lavoną į namą.

Aivenas pakėlė numirėlio galvą ir beveik išmetė ją.

— Hm,— dusdamas ištarė jis.— Tai... ne, ne, negali būti. Ar pažįstate šį žmogų, sere?

— Ne,— atsakė Valantenas abejingai.— Verčiau eikime vidun.

Jie įnešė lavoną į namą ir paguldė ant sofos kabinete, o paskui visi nuėjo į svetainę.

Detektyvas ramiai, net kiek neryžtingai atsisėdo prie stalo, bet jo akys buvo geležinės teisėjo akys teismo metu. Jis greitai kažką užsirašė ant popieriaus lapo priešais save, paskui trumpai paklausė:

— Ar visi susirinkę?

— Nėra misterio Breino,— pasakė dairydamasi hercogienė iš Mont Sent Maiklo.

— Nėra ir misterio Nilo O'Brajeno,— tarė lordas Galovėjus kimiu, nemaloniu balsu.— Aš mačiau tą džentelmeną, einantį per sodą, kai lavonas dar tebebuvo šiltas.

— Aivenai, nueik ir atvesk vadą O'Brajeną ir misterį Breiną,— paliepė detektyvas.— Misteris Breinas, kiek žinau, bebaigiąs rūkyti cigarą valgomajame; vadas O'Brajenas, man rodos, vaikšto oranžerijoje, nors tikrai nežinau.

Ištikimasis tarnas išnyko iš kambario, ir niekam nespėjus nė pajudėti ar prabilti, Valantenas kareiviškai skubiai kalbėjo toliau:

— Kiekvienas čia esantis žino, kad numirėlis buvo rastas sode nukirsta galva. Daktare Saimenai, jūs jį apžiūrėjote. Ar manote, kad šitaip nukirsti galvą reikėjo didelės jėgos? Galbūt tiktai labai aštraus peilio?

— Sakyčiau, kad su peiliu tai padaryti visiškai neįmanoma,— atsakė daktaras.

— Ar galite įsivaizduoti,— klausinėjo Valantenas,— įrankį, su kuriuo tai galėjo būti padaryta?

— Šiuolaikinėmis galimybėmis — iš tiesų neįsivaizduoju,— pasakė daktaras, skausmingai suraukęs antakius.— Nukirsti galvą nelengva net bjauriai, o čia buvo nukirsta lygiai. Tai galėjo

būti padaryta ilgakočiu kovos, senovišku budelio kirviu arba senu dvirankiu kardu.

— Bet, Dieve mano! — sušuko hercogienė beveik isteriškai.— Čia niekur nėra jokių dvirankių kardų ar ilgakočių kirvių.

Valantenas teberašė kažką popieriuje priešais save.

— Sakykite,— paklausė jis skubiai teberašydamas,— ar tai galėjo būti padaryta ilgu prancūzišku kavalerijos kardu?

Pasigirdo silpnas beldimas į duris, kuris dėl kažkokios nesuprantamos priežasties visiems sustingdė kraują gyslose kaip „Makbete“. Tos slogios tylos metu Saimenas spėjo pasakyti:

— Kardu? Taip, manau, kad taip.

— Ačiū,—pasakė Valantenas.— Įeik, Aivenai.

Patikimasis Aivenas atidarė duris ir įleido pro jas vadą Nilą O'Brajeną, kurį jis buvo radęs vėl pamažu žingsniuojantį per sodą.

Karininkas airis sutrikęs ir išdidus stovėjo ant slenksčio.

— Ko jūs norite iš manęs? — sušuko jis.

— Prašau sėstis,— tarė Valantenas maloniu, lygiu balsu.— Aha, jūs be kardo? Kur jis?

— Aš palikau jį ant stalo bibliotekoje,— atsakė O'Brajenas nuo susijaudinimo stiprėjančiu airišku akcentu.— Jis trukdė...

— Aivenai,— paliepė Valantenas,— nueik ir atnešk vado kardą iš bibliotekos.

Paskui, kai tarnas išėjo, pridūrė:

— Lordas Galovėjus sako, kad matė jus išeinantį iš sodo prieš pat surandant lavoną. Ką jūs veikėte sode?

Vadas atsainiai klestelėjo į kėdę.

— O,— sušuko jis švaria airių kalba.— Žavėjausi mėnuliu. Bendravau su gamta.

Stojo slogi tyla, ir kurį laiką niekas jos nepertraukė. Pagaliau vėl pasigirdo silpnas ir kraupus beldimas. Pasirodė Aivenas, nešinas tuščiomis plieninėmis makštimis.

— Viskas, ką radau,— pasakė jis.

— Padėk ant stalo,— tarė Valantenas, nepakeldamas galvos.

Kambaryje stojo mirtina tyla, panaši į tą, kuri supa kaltinamųjų suole sėdintį pasmerktą žudiką. Hercogienė jau seniai liovėsi šūkčiojusi. Sukilusi lordo Galovėjaus neapykanta gavo satisfakciją ir netgi dingo. Balsas, kuris pasigirdo, buvo visai netikėtas.

— Manau, kad galiu jums pasakyti,— sušuko ledi Margaretė aiškiu virpančiu balsu, kuriuo drąsi moteris šneka viešai.— Galiu jums pasakyti, ką misteris O'Brajenas veikė sode, nes jis linkęs

tylėti. Jis man piršosi. Aš atsisakiau. Dėl šeimyninių aplinkybių negalėjau jam duoti nieko, išskyrus pagarbą. Dėl to jis truputėlį supyko. Mano pagarba, atrodo, jam nelabai rūpėjo. Kažin,— pridūrė ji blausiai šyptelėjusi,— ar dabar ji apskritai jį domins. Aš jam siūlau ją dabar. Galiu bet kur prisiekti, kad jis tikrai nepadarė tokio dalyko.

Lordas Galovėjus atsargiai prisigretino prie dukters ir ėmė gana garsiai tildyti ją, nors įsivaizdavo, kad kalba pusbalsiu:

— Patylėk, Megi,— griausmingai „šnibždėjo" jis.— Kodėl tu gini tą vyrą? Kur jo kardas? Kur jo prakeiktas kavalerijos...

Jis nutilo, susidūręs su ypatingu dukters žvilgsniu, nukreiptu į jį. Jis kaip magnetas prikaustė visą grupę.

— Senas kvaily,— žemu balsu be apsimestinės pagarbos tėvui rėžė ji.— Ką bandai įrodyti? Sakau tau, kad šis žmogus su manim elgėsi padoriai. O jeigu ir ne, tai vis tiek buvo su manim. Jei jis nužudė žmogų sode, kas tas žmogus, kuris tai matė? Argi tu taip nekenti Nilo, kad statai savo paties dukrą...

Ledi Galovėj sukliko. Kiekvienas sėdėjo, prisimindamas visas nelemtas tragedijas, įvykusias tarp įsimylėjėlių. Išdidus, išbalęs škotės aristokratės veidas ir jos meilužio, airio nuotykių ieškotojo jiems atrodė tarsi seni portretai tamsiame name. Ilgos tylos metu jų mintyse iškilo istorinės nužudytų vyrų ir meilužių asmenybės.

Šią slogią tylą nutraukė nekaltas balsas:

— Ar cigaras buvo labai ilgas?

Minties pasikeitimas buvo toks staigus, kad jie turėjo apsidairyti, kad įsitikintų, kas prabilo.

— Turiu galvoje,— pasakė mažasis tėvas Braunas iš kambario kampo,— turiu galvoje tą cigarą, kurį misteris Breinas bebaigiąs rūkyti. Ar nebus tik jis lazdos ilgumo?

Kai Valantenas pakėlė galvą, jo veide atsispindėjo ir susierzinimas, ir pritarimas, nors pastaba buvo lyg tarp kitko.

— Visai teisingai,— griežtai sutiko jis.— Aivenai, eik ir tuojau pat atvesk čia misterį Breiną.

Kai tik patikėtinis išnyko už durų, Valantenas rimtai kreipėsi į merginą:

— Ledi Margarete,— tarė jis,— esu tikras, kad mes visi jaučiame padėką jums ir susižavėjimą jūsų veiksmais. Jūs kilniai pasielgėte, paaiškindama vado elgesį. Bet vis dėlto yra spraga. Lordas Galovėjus, kiek suprantu, sutiko jus, einančią iš kabineto į svetainę, o vadą, vaikščiojantį sode, rado tik po keleto minučių.

— Jūs turite prisiminti,— atsakė Margaretė su lengva ironi-

jos gaidele balse,— jog ką tik jam buvau atsakiusi, tad vargu galima buvo tikėtis, kad mes grįšime susikibę už parankių. Juk jis vis dėlto džentelmenas, dar kiek užtruko — ir buvo apkaltintas žmogžudyste.

— Per tas kelias minutes,— pasakė Valantenas oriai,— jis iš tiesų galėjo...

Vėl pasibeldęs Aivenas kyštelėjo savo randuotą veidą.

— Atleiskite, sere,— pasakė jis,— bet misterio Breino nėra.

— Nėra?! — sušuko Valantenas ir pirmą kartą atsistojo.

— Dingo. Išdūmė. Išgaravo,— atsakė Aivenas su prancūzišku humoru.— Jo skrybėlės ir palto taip pat nėra. Be viso to, dar štai ką jums pasakysiu. Aš išbėgau iš namų paieškoti kokių nors jo pėdsakų ir radau vieną ir labai didelį pėdsaką.

— Ką tu turi galvoje? — paklausė Valantenas.

— Aš jums jį parodysiu,— pasakė tarnas išeidamas ir sugrįžo su žvilgančiu kavalerijos kardu, kurio ašmenys ir smaigalis buvo kraujuotas. Kiekvienas iš esančių kambaryje žvelgė į jį kaip į perkūną iš giedro dangaus. Bet prityręs Aivenas gana ramiai pasakė:

— Aš jį radau numestą krūmuose už penkiasdešimties jardų į Paryžiaus pusę. Kitaip sakant, radau jį kaip tik ten, kur gerbiamas misteris Breinas numetė jį pabėgdamas.

Vėl stojo tyla, bet dabar jau kitokia. Valantenas paėmė kardą ir apžiūrėjo jį, paskendęs giliuose apmąstymuose, paskui pagarbiai atsigręžė į O' Brajeną.

— Vade,— tarė jis.— Mes tikime, kad jūs visuomet pateiksite šį ginklą, jei jo prireiks policijai. O dabar,— pridūrė jis, sukišdamas kardą į skambančias makštis,— leiskite man grąžinti jums šį ginklą.

Betrūko tik plojimų,— taip viskas atrodė simboliška.

Nilui O'Brajenui šis veiksmas davė teisę į egzistenciją. Išėjęs vėl paklajoti po paslaptingąjį sodą ryte, jis jau buvo nusimetęs įprastinį tragizmą. Dabar jis turėjo daugelį priežasčių būti laimingas. Lordas Galovėjus buvo džentelmenas ir jo atsiprašė. Ledi Margaretė buvo kažkas daugiau negu ledi, bent jau moteris, ir, ko gero, davė jam šį tą daugiau negu atsiprašymas, kai jie lėtai vaikštinėjo tarp senų gėlių lysvių prieš pusryčius. Visa kompanija pralinksmėjo, nors mirties mįslė tebebuvo neįminta. Įtarimo našta buvo numesta nuo jų visų ir perkelta į Paryžių ant keistojo milijonieriaus — žmogaus, kurio jie beveik nepažinojo. Velnias buvo išvytas iš namų, tiksliau, pats save išvijo.

Vis dėlto mįslė liko. Ir kai O'Brajenas klestelėjo ant suolo

sode šalia daktaro Saimeno, šis įžvalgiai moksliškai mąstantis žmogus iš karto atnaujino temą. O'Brajenas nebuvo dėkingas pašnekovas, nes jo mintys sukosi apie malonesnius dalykus.

— Nepasakyčiau, kad tai mane labai domintų,— atvirai pasakė airis.— Ypač dabar, kai viskas atrodo taip paprasta. Matyt, Breinas dėl kažkokios priežasties neapkentė šio nepažįstamojo, nusiviliojo jį į sodą ir nužudė mano kardu. Paskui nukūrė į miestą, pakelėje nušviesdamas kardą. Beje, Aivenas sakė, kad mirusiojo kišenėje buvo rastas amerikietiškas doleris. Taigi jis buvo Breino kraštietis, o tai jau daug ką pasako. Aš čia nebematau neaiškumų.

— Yra penki dideli neaiškumai,— ramiai pasakė daktaras,— tarsi aukštos sienos sienų viduje. Nesupraskit manęs klaidingai. Neabejoju, kad tai padarė Breinas. Jo pabėgimas, manau, tai įrodo. Bet kaip jis tai padarė? Pirmas neaiškumas: kam žmogui žudyti kitą žmogų didžiuliu kardu, kai beveik gali nužudyti kišeniniu peiliuku ir įsidėti jį atgal į kišenę? Antras neaiškumas: kodėl nebuvo jokio triukšmo ar riksmo? Nejaugi vyriškis, išvydęs besiartinantį žmogų, mosikuojantį riestu rytietišku kardu, taip jau ir tylės? Trečias neaiškumas: tarnas visą vakarą saugojo priekines duris. Į Valanteno sodą net žiurkė pro niekur neprasmuko. Kaipgi nužudytasis žmogus pateko į sodą? Ketvirtas neaiškumas: kaip Breinas, esant toms pačioms sąlygoms, išsigavo iš sodo?

— O penktasis? — paklausė Nilas, nukreipęs žvilgsnį į anglų kunigą, kuris takeliu lėtai ėjo į juos.

— Smulkmena,— atsakė daktaras.— Bet manau, kad gana keista. Kai pirmą kartą pamačiau, kaip nukirsta galva, pamaniau, jog žudiko smogta gal daugiau negu kartą. Bet apžiūrėjęs kūną, radau daug įpjovų kakle, kitaip sakant, įkirtimai padaryti po to, kai galva jau buvo nulėkusi. Nejaugi Breinas taip velniškai nekentė savo priešo, kad dar kapojo jo kūną mėnesienoje?

— Siaubinga! — pasakė O'Brajenas ir krūptelėjo.

Kol jie kalbėjosi, prie jų priėjo Braunas, mažasis kunigas, ir droviai palaukė, kol jie baigs kalbėtis. Paskui neryžtingai tarė:

— Atsiprašau, kad pertrauksiu, bet esu pasiųstas pasakyti jums naujieną!

— Naujieną? — pakartojo Saimenas, gana skausmingai žiūrėdamas į jį pro akinius.

— Taip, atleiskite,— pasakė tėvas Braunas švelniai.— Žinote, įvyko dar viena žmogžudystė.

Abu vyrai pašoko nuo suolo — šis net susiūbavo.

— O dar keisčiau,— kalbėjo kunigas, įsmeigęs blausų žvilgsnį į rododendrus,— kad žmogžudystė tos pačios bjaurios rūšies — dar vienas galvos nukirtimas. Rasta antra kraujais paplūdusi galva upėje už kelių jardų nuo Breino kelio į Paryžių, taigi jie mano, kad jis...

— O dangau! — sušuko O'Brajenas.— Nejaugi Breinas maniakas?

— Yra amerikietiška vendeta,— ramiai pasakė kunigas. Paskui pridūrė: — Jie nori, kad ateitumėt į biblioteką ir apžiūrėtumėt ją.

Vadas O'Brajenas nuėjo paskui kitus į kvotą, jausdamas šleikštulį. Kaip kareivis jis bjaurėjosi visomis šitomis slaptomis skerdynėmis. Kada pagaliau šie ekstravagantiški amputavimai liausis? Iš pradžių nukirsta viena galva, paskui kita; šiuo atveju (jis karčiai tarė sau) patarlė, kad „dvi galvos geriau nei viena", neteisinga. Eidamas per kabinetą, jis vos nesusvyravo nuo pritrenkiančio sutapimo. Ant Valanteno stalo gulėjo spalvota trečios krauju pasruvusios galvos nuotrauka. Ir tai buvo paties Valanteno galva. Dar kartą pasižiūrėjęs jis pamatė, kad tai tik nacionalistų laikraštis „Giljotina", kuris kiekvieną savaitę vaizduodavo vieną iš savo politinių oponentų išverstomis akimis ir iškreiptais veido bruožais tuoj po egzekucijos; mat Valantenas buvo garsus antiklerikalas. Jame viskas sukilo prieš didįjį intelekto brutalumą, kuris būdingas tiktai Prancūzijai. Jis suvokė Paryžių kaip visumą, pradedant gotikos bažnyčiomis ir baigiant didžiulėmis karikatūromis laikraščiuose. Jis prisiminė gigantišką revoliucijos pašaipą. Matė visą miestą kaip vieną bjaurią visumą, pradedant kruvinu eskizu, gulinčiu ant Valanteno stalo, ir baigiant tūkstančiais lietvamzdžių, kur didysis velnias rodo dantis ant Dievo Motinos katedros.

Biblioteka buvo ilga, žema ir tamsi. Šviesa į ją sklido tik pro žemų užuolaidų apačią ir tebeturėjo rausvą ryto atspalvį. Valantenas ir jo tarnas Aivenas laukė jų prie aukštesniojo nuožulnaus stalo galo, ant kurio gulėjo baisūs palaikai, prieblandoje atrodantys milžiniški. Didelė juoda figūra ir geltonas sode rasto žmogaus veidas buvo beveik nepasikeitęs. Antroji galva, išgriebta tą rytą upėje tarp nendrių, gulėjo šalia palaikų, nuo jos tebelašėjo vanduo. Valanteno žmonės tebeieškojo antrojo lavono, kuris, buvo manoma, turėtų iškilti.

Tėvas Braunas, kuris atrodė toli gražu ne toks jautrus kaip O'Brajenas, priėjo prie antrosios galvos ir atidžiai ją apžiūrėjo. Tai buvo ne ką daugiau kaip kuokštas šlapių žilų plaukų rau-

donoje lygioje ryto šviesoje. Veidas, kuris atrodė bjaurus, nurausvintas, ir galbūt nusikaltėliško tipo, buvo smarkiai apdaužytas medžių ir akmenų, kol galva plūduriavo vandenyje.

— Labas rytas, vade O'Brajenai,— pasisveikino Valantenas nuoširdžiai.— Manau, girdėjote apie paskutinį Breino skerdynių eksperimentą.

Tėvas Braunas tebebuvo palinkęs virš žilaplaukės galvos, ir, nepakeldamas akių, tarė:

— Manau, neabejotina, kad ir šią galvą nukirto Breinas.

— Taip, tai savaime suprantama,— pasakė Valantenas, susikišęs rankas į kišenes.— Nužudyta tokiu pat būdu kaip ir pirmą kartą. Galva rasta tik už kelių jardų nuo pirmosios. Ir nukirsta tuo pačiu ginklu, kurį, kaip žinoma, jis išsinešė.

— Taip, taip, žinau,— atsakė tėvas Braunas nuolankiai.— Ir, žinote, vis dėlto abejoju, ar Breinas galėjo nukirsti šią galvą.

— Kodėl gi ne? — rimtai paklausė daktaras Saimenas.

— Klausykit, daktare,— pasakė Braunas, pakeldamas galvą ir mirksėdamas.— Ar gali žmogus nukirsti savo paties galvą? Nežinau.

O'Brajenas pajuto, kaip pamišęs pasaulis su trenksmu griūva. Bet daktaras vikriai prišoko ir atmetė šlapius, žilus plaukus.

— Taip, tai, be abejonės, Breinas,— ramiai pasakė kunigas.— Jo kairėj ausy buvo kaip tik šitas randelis.

Detektyvas, jau kurį laiką nenuleidęs nuo kunigo blizgančių akių, pravėrė keistai sukąstą burną ir piktai tarė:

— Atrodo, jūs daug apie jį žinote, tėve Braunai.

— Žinau,— paprastai atsakė tėvas Braunas.— Aš bendravau su juo jau keletą savaičių. Jis ketino prisijungti prie mūsų bažnyčios.

Valanteno akyse sužibo fanatiškos kibirkštėlės. Sugniaužęs kumščius jis prisiartino prie Brauno.

— O gal,— suriko jis pašaipiai,— gal jis dar ketino palikti visus savo pinigus jūsų bažnyčiai?

— Gal ir ketino,— vangiai atsakė Braunas.— Visai gali būti.

— Tokiu atveju,— sušuko Valantenas, piktai šypsodamasis,— jūs iš tiesų galit daug apie jį žinoti. Apie jo gyvenimą ir apie jo...

Vadas O'Brajenas suspaudė Valanteno ranką.

— Baikit tas šmeižikiškas nesąmones, Valantenai,— pasakė jis,— kitaip vėl gali būti paleistas į darbą kardas.

Bet Valantenas (kunigui nuo jo neatitraukus įdėmaus žvilgsnio) jau buvo atsipeikėjęs.

— Na,— pasakė jis trumpai,— žmonių asmeninė nuomonė gali palaukti. Jums, džentelmenai, tebegalioja pažadas neišeiti. Jūs turite patys paklusti ir priversti vienas kitą paklusti. Aivenas pasakys, jei norėsite ko daugiau sužinoti. Aš einu dirbti, raportuosiu vyresnybei. Ilgiau to slėpti nebegalima. Rašysiu kabinete, jei bus kokių naujienų.

— Ar dar yra kokių nors naujienų, Aivenai? — paklausė daktaras Saimenas, kai policijos viršininkas išžingsniavo iš kambario.

— Manau, kad tiktai vienas dalykas, sere,— atsakė Aivenas, suraukęs savo seną pilką veidą.— Bet savo ruožtu tai taip pat svarbu. Štai tas senis, kurį radot pievoje,— ir jis be jokios pagarbos parodė į didelį juodą lavoną su geltona galva.— Mes vis dėlto sužinojome, kas jis toks.

— Tikrai? — nustebęs sušuko daktaras.— Ir kas jis toks?

— Tai Arnoldas Bekeris,— pasakė detektyvo tarnas,— nors turėjo daugybę slapyvardžių. Tas sukčius visur klajojo, yra žinoma, kad buvęs ir Amerikoje. Štai ten Breinas ir bus su juo susidūręs. Mes beveik neturėjome su juo reikalų, nes veikė daugiausia Vokietijoje. Žinoma, mes susisiekėme su vokiečių policija. Bet gana keista — mes turėjome daug reikalų su jo broliu dvyniu Luisu Bekeriu. Tiesą sakant, kaip tik vakar radom reikalą nukirsti jam galvą. Taip, džentelmenai, tai negeras dalykas, bet kai pamačiau tą vyruką, gulintį pievoje, buvau laimingiausias. Jei nebūčiau matęs savo paties akimis, kaip Luisas Bekeris buvo giljotinuotas, būčiau prisiekęs, kad tai Luisas Bekeris guli žolėje. Paskui, žinoma, prisiminiau jo brolį dvynį Vokietijoje, ir logiškai išplaukia...

Aivenas liovėsi aiškinęs dėl paprasčiausios priežasties: niekas jo nebesiklausė. Vadas ir daktaras spoksojo į tėvą Brauną, kuris buvo pašokęs ant kojų ir stipriai suspaudęs smilkinius kaip žmogus, kuris pajuto staigų ir siaubingą skausmą.

— Liaukitės, liaukitės, liaukitės kalbėję! — šaukė jis.— Nutilkit minutę, nes suvokiu tik pusę. Gal Dievas suteiks man jėgų? Gal mano protas pasistengs, ir aš suvoksiu viską? O dangau, padėk man. Man juk taip sekdavosi mąstyti: kažkada atpasakodavau bet kurį puslapį iš Tomo Akviniečio. Ar mano galva plyš, ar ji suvoks? Aš suvokiu pusę — suvokiu tik pusę...

Jis susiėmė galvą rankomis ir stovėjo nejudėdamas, kankinamas minčių ar maldos, tuo tarpu kiti trys tebespoksojo į šį paskutinį dienos stebuklą.

Kai tėvas Braunas atitraukė rankas nuo veido, jis buvo visai žvalus ir rimtas kaip vaikas. Jis giliai atsiduso ir tarė:

— Išsiaiškinkime ir baikime tai kuo greičiau. Štai greičiausias būdas atskleisti tiesą.

Jis pasisuko į daktarą.

— Daktare Saimenai,— tarė jis.— Jūs turite protingą galvą. Girdėjau, kaip jūs šį rytą pateikėt penkis sunkiausius klausimus dėl žmogžudystės. Tad, jei dabar vėl pakartosit klausimus, aš į juos atsakysiu.

Iš nuostabos ir abejonės Saimeno pensnė nukrito nuo nosies, bet jis atsiliepė iš karto.

— Taigi žinote, pirmasis klausimas toks: kodėl žmogus turėtų žudyti kitą žmogų didžiuliu kardu, kai gali nužudyti durklu?

— Durklu galvos nenukirsi,— ramiai atsakė Braunas,— o šiai žmogžudystei absoliučiai būtina buvo nukirsti galvą.

— Kodėl? — paklausė susidomėjęs O'Brajenas.

— Kitas klausimas,— tarė tėvas Braunas.

— Na, kodėl gi žmogus net nesuriko? — paklausė daktaras.— Kardai soduose, be abejonės, neįprastas dalykas.

— Šakelės,— liūdnai pasakė kunigas ir pasisuko į langą, kuris buvo mirties scenos liudininkas.— Niekas nepagalvojo apie šakeles. Ko gi joms gulėti ant tos pievos (pažiūrėkite į ją) taip toli nuo bet kurio medžio? Jos ne nulaužtos, bet nukirstos. Žudikas rodė savo priešui tam tikrus triukus, kaip moka kardu perkirsti šakelę ore ar panašiai. Paskui, kai priešas pasilenkė pasižiūrėti rezultato, čiakšt — ir galva nulėkė.

— Na,— pasakė daktaras,— tai atrodo gana įtikinamai. Bet kiti du mano klausimai bet ką suglumins.

Kunigas tebestovėjo, kritiškai žiūrėdamas pro langą, ir laukė.

— Jūs žinote, kad visas sodas buvo tiesiog hermetiškai uždarytas kaip nepraleidžiantis oro kambarys,— tarė daktaras.— Tad kaip nepažįstamasis pateko į sodą?

Neatsigręžęs mažasis kunigas atsakė:

— Sode niekad nė nebuvo jokio nepažįstamojo.

Stojo tyla. Paskui staiga įtampą nutraukė beveik vaikiškas kikenimas. Aivenas atvirai nusišaipė iš Brauno pastabos absurdiškumo.

— O,— sušuko jis.— Vadinasi, mes neatvilkom didžiulio stambaus lavono vakar vakare ir nepaguldėm ant sofos? Ir jis neatėjo į sodą?

— Neatėjo į sodą? — pakartojo Braunas susimąsčiusiai.— Ne, ne visiškai.

— Po velnių! — sušuko Saimenas.— Žmogus arba ateina į sodą, arba ne!

— Nebūtinai,— pasakė kunigas su šypsenėle.— Koks kitas klausimas, daktare?

— Jūs tikriausiai ligonis! — sušuko daktaras Saimenas.— Bet štai ir paskutinis klausimas, jei norite. Kaip Breinas išėjo iš sodo?

— Jis neišėjo iš sodo,— pasakė kunigas, tebežiūrėdamas pro langą.

— Neišėjo iš sodo? — užsidegė pykčiu Saimenas.

— Ne visiškai,— atsakė tėvas Braunas.

Saimenas įsiutęs drebėjo: tai buvo nelogiška.

— Žmogus išeina iš sodo arba neišeina,— sušuko jis.

— Ne visuomet,— tarė tėvas Braunas.

Daktaras Saimenas nekantriai pašoko ant kojų.

— Aš neturiu laiko tokioms beprasmiškoms kalboms,— sušuko jis piktai.— Jei negalite suprasti žmogaus buvimo vienoje sienos pusėje arba kitoje, aš toliau jūsų nevarginsiu.

— Daktare,— tarė kunigas labai ramiai.— Mes visuomet labai maloniai sutarėm. O jei taip, tai senos draugystės vardan imkite ir pateikite man penktąjį klausimą.

Nekantrusis Saimenas atsisėdo į kėdę prie durų ir trumpai tarė:

— Galva nuo pečių nukirsta labai keistai. Atrodo, kad tai padaryta po mirties.

— Taip,— nejudėdamas atsakė kunigas.— Tai buvo padaryta specialiai, kad jūs apsiriktumėte. Taip ir atsitiko. Tai buvo padaryta, kad jūs neabejotumėte, jog galva priklausė tam kūnui.

O'Brajeno vaizduotėje iškilo pabaisos, kentaurai ir undinės — ištisas chaosas, kurį sukėlė tik nenatūrali žmogaus fantazija. Balsas, senesnis negu jo protėvių, tarsi šnibždėjo jam į ausį: „Saugokis siaubingo sodo, kuriame auga medis, nokinąs dvigubą vaisių. Venk piktojo sodo, kur mirė žmogus su dviem galvomis".

Ir vis dėlto, nors trukdė šie gėdingų simboliškų pavidalų atspindžiai jo airiškoje sieloje, suprancūzėjęs protas buvo budrus: jis, kaip ir visi kiti, atidžiai ir nepatikliai stebėjo senąjį kunigą.

Tėvas Braunas galiausiai apsigręžė ir dabar stovėjo priešais langą, o veidas skendėjo šešėlyje, bet net ir tame šešėlyje buvo matyti, kad jis išbalęs kaip drobė. Ir vis dėlto prabilo protingai, tarsi pasaulyje neegzistuotų vaiduokliai.

— Džentelmenai,— tarė jis.— Sode jūs suradot ne nepažįstamojo Bekerio lavoną. Jokio nepažįstamo lavono sode jūs neradot. Priešindamasis daktaro Saimeno racionalizmui, tebetvirtinu, kad Bekeris dalyvavo tik iš dalies. Pažvelkite čia! — Jis parodė į didžiulį paslaptingą lavoną.— Jūs niekad gyvenime neregėjote šio žmogaus. Ar kada matėt jį?

Jis skubiai nurideno pliką geltoną nepažįstamojo galvą į šoną, o jos vietoje padėjo žiląją. Ir štai ištisas, sujungtas, gulėjo Julijus K. Breinas.

— Žudikas,— kalbėjo ramiai Braunas,— nukirto savo priešo galvą ir numetė kardą toli už sienos. Bet jis buvo pernelyg protingas, kad išmestų tiktai kardą. Jis per sieną išmetė ir galvą. Paskui jam užteko padėti prie lavono kitą galvą, ir jūs visi įsivaizdavot absoliučiai naują žmogų.

— Padėti kitą galvą! — išplėtęs akis sušuko O'Brajenas.— Kokią kitą galvą? Juk galvos neauga sode ant krūmų, ar ne?

— Ne,— dusliai pasakė tėvas Braunas, žiūrėdamas į savo batus.— Yra tik viena vieta, kur jos auga,— giljotinos krepšyje, šalia kurio Aristidas Valantenas, policijos viršininkas, stovėjo mažiau negu valandą prieš žmogžudystę. Mano draugai, prieš sudorodami mane, pasiklausykit dar minutėlę. Valantenas yra sąžiningas žmogus, jei ėjimą iš proto dėl ginčytino tikslo vadinsime sąžiningumu. Bet ar jūs kada nors jo šaltose, pilkose akyse įžiūrėjote, kad jis pamišęs? Jis bet ką, bet ką padarytų, kad sulaužytų tai, ką vadina kryžiaus prietarais. Jis dėl to kovojo, badavo, o dabar dėl to nužudė. Pašėlę Breino milijonai iki šiolei buvo išmėtyti tarp daugelio sektų ir jie mažai turėjo reikšmės balansui. Bet Valantenas nugirdo gandą, kad Breinas, kaip didelė dauguma lengvabūdžių skeptikų, linksta mūsų pusėn, o tai jau buvo visai kitas dalykas. Breinas apipils pinigais nualintą, linkusią peštis Prancūzijos bažnyčią, parems šešis nacionalistų laikraščius, tokius kaip „Giljotina". Mūšis jam buvo neišvengiamas, ir fanatikas užsidegė noru surizikuoti. Jis ryžosi sunaikinti milijonierių ir tai padarė taip, kaip ir galima buvo tikėtis iš didžiausio detektyvo, kuris įvykdo savo vienintelį nusikaltimą. Kokia nors kriminologine dingstimi jis paėmė nukirstą Bekerio galvą ir parsinešė ją namo savo tarnybiniame lagaminėlyje. Paskutinį kartą susiginčijo su Breinu, to ginčo pabaigos lordas Galovėjus nenugirdo. Nepavykus nuginčyti, nusivedė Breiną į sodą, iš kurio niekas negali ištrūkti, pakalbėjo apie fechtavimo meną, panaudojo šakeles ir kardą iliustracijai, ir...

Randuotasis Aivenas pašoko.

— Kvaily tu,— suspiegė jis.— Eisi dabar pas mano šeimininką, kai paimsiu tave už...

— Aš ten ir pats ketinau eiti,— sunkiai pasakė Braunas.— Paprašysiu atlikti išpažintį ir visa kita.

Su vargšu Braunu kaip kokiu įkaitu ar auka priešakyje, visi puolė į Valanteno kabinetą, kuriame buvo visai tylu.

Didysis detektyvas sėdėjo prie stalo, matyt, pernelyg užsiėmęs, kad išgirstų jų triukšmingą įsiveržimą. Jie stabtelėjo, paskui tiesi ir elegantiška Valanteno nugara paskatino daktarą staigiai pulti priekin. Jis pamatė mažytę dėžutę tablečių prie Valanteno alkūnės, o jis pats sėdėjo kėdėje negyvas. Jo veidas buvo daug išdidesnis negu Katono.

KEISTI ŽINGSNIAI

Jei sutiksite rinktinio klubo „Dvylika prisiekusių žvejų" narį, įeinantį į „Vernono" viešbutį kasmetinės klubo vakarienės, tai jam nusivilkus paltą pastebėsite, kad jo frakas žalias, o ne juodas. Jei (sakysim, jums užteko drąsos kreiptis į tokį žmogų) paklausite jį, kodėl taip yra, jis tikriausiai atsakys, kad nenori būti supainiotas su padavėju. Tada jūs pasitrauksite pritrenktas, bet liks paslaptis, vis dar neatskleista, ir istorija, verta papasakoti.

Jei jūs sutiktumėt malonų, stropų mažą kunigą, pavarde Braunas, ir paklaustumėt, kas, jo nuomone, labiausiai pasisekė jam gyvenime, jis tikriausiai atsakytų, kad apskritai geriausiai jam pavyko „Vernono" viešbutyje, kur jis sutrukdė įvykti nusikaltimui ir galbūt išgelbėjo sielą vien dėl to, kad įsiklausė į žingsnius koridoriuje. Galbūt jis truputėlį didžiuojasi tuo nuostabiu fantastišku savo atspėjimu ir veikiausiai gali papasakoti. Bet kadangi visai neįtikėtina, jog socialiniame pasaulyje pakilsite taip aukštai, kad užeisite į „Dvylika prisiekusių žvejų" arba kada nors nusirisite taip žemai į padugnes, kad sutiktumėte tėvą Brauną, tai, ko gero, niekada neišgirsite tos istorijos, jeigu jos nepapasakosiu.

„Vernono" viešbutis, kuriame „Dvylika prisiekusių žvejų" rengdavo savo metinę vakarienę, buvo įstaiga, galinti egzistuoti tiktai oligarchinėje visuomenėje, kur beveik kraustomasi iš proto dėl gero tono. Ji pelnėsi ne pritraukdama žmones, bet atstumdama juos. Plutokratinėje visuomenėje prekybininkai tampa pakankamai sukti ir rafinuotesni už savo klientus. Jie sąmoningai sudaro sunkumus, kad jų pasiturintys ir pailsę klientai galėtų leisti pinigus, nugalėdami juos. Jei Londone egzistuotų madingas viešbutis, į kurį negalėtų įeiti joks žmogus, žemesnis negu šešių pėdų, visuomenė organizuotų vakarus šešių pėdų žmonėms. Jei egzistuotų brangus restoranas, kuris vien dėl savininko užgaidos būtų atidarytas tiktai ketvirtadienio popietę, jis būtų perpildytas ketvirtadienio popietę. „Vernono" viešbutis buvo

tarsi atsitiktinai prigludęs skvero kampe aristokratinėje Londono dalyje. Jis buvo nedidelis ir labai nepatogus. Tie jo nepatogumai buvo laikomi siena, ginančia tam tikrą klasę. Vienas nepatogumas turėjo ypač svarbią reikšmę: vienu metu restorane galėjo pietauti tiktai dvidešimt keturi žmonės. Vienintelis didelis pietų stalas buvo garsusis terasos stalas, kuris stovėjo atviroje verandoje, atsuktoje į vieną iš puikiausių senų Londono sodų. Taigi net tomis dvidešimt keturiomis vietomis prie šio stalo buvo galima naudotis tiktai tada, kai šilta. Dėl to šis restoranas buvo dar labiau geidžiamas. Viešbučio savininkas buvo žydas, vardu Liveris, kuris susikrovė beveik milijoną pelno iš to, kad į viešbutį būdavo sunku patekti. Žinoma, ir patarnavimas čia buvo pats rafinuočiausias. Iš tiesų, gėrimai ir valgiai buvo puikūs kaip Europos, o tarnų manieros tiksliai atitiko anglų aristokratijos reikalavimus. Savininkas pažinojo visus padavėjus kaip penkis savo rankos pirštus; jų buvo tiktai penkiolika. Daug lengviau buvo tapti parlamento nariu negu to viešbučio padavėju. Kiekvienas padavėjas buvo išėjęs tylėjimo ir paklusnumo kursą ir buvo išmuštruotas kaip tikro džentelmeno tarnas. Ir iš tiesų — paprastai vieną pietaujantį džentelmeną aptarnaudavo vienas padavėjas.

„Dvylikos prisiekusių žvejų“ klubas nebūtų sutikęs pietauti jokioje kitoje vietoje, išskyrus šią, nes primygtinai reikalavo prašmatnaus nuošalumo; klubo narius būtų visiškai nuliūdinusi net mintis, kad bet kuris kitas klubas pietauja tame pačiame pastate. Savo kasmetinės vakarienės proga „Žvejai“ turėjo įprotį, tartum būtų privačiame name, naudoti visas savo brangenybes, ypač garsųjį peilių ir šakučių žuvims valgyti komplektą, klubo relikviją. Visi peiliai ir šakutės buvo žuvies formos, sidabriniai, o rankenas puošė dideli perlai. Šiais peiliais ir šakutėmis visuomet būdavo valgoma žuvis, o žuvis visuomet būdavo pats nuostabiausias patiekalas toje didingoje puotoje. Draugija turėjo labai daug apeigų ir ritualų, bet neturėjo istorijos ir neturėjo tikslo — štai čia ir glūdėjo jos aristokratiškumas. Kad būtum vienu iš „Dvylikos žvejų“, ypač didelių nuopelnų nereikėjo. Jei nepriklausytum tam tikram sluoksniui asmenų, niekad net nebūtum išgirdęs apie juos. Klubas egzistavo jau dvylika metų. Jo prezidentas buvo misteris Odlis, o viceprezidentas — Česterio hercogas.

Jei aš bent iš dalies perteikiau šio neprieinamo viešbučio atmosferą, skaitytojas gali pajusti natūralią nuostabą, kaip, kokiu būdu sužinojau apie jį aš, ir gali netgi spėlioti, kaipgi toks

eilinis žmogus kaip mano draugas tėvas Braunas atsidūrė toje auksinėje galerijoje. Atsakysiu paprastai ar netgi banaliai. Pasaulyje yra labai senas maištininkas ir demagogas, kuris laužiasi į rafinuočiausius prieglobsčius su siaubinga informacija, kad visi žmonės yra broliai, ir kur tik tas pasaulio lygintojas keliavo savo baltu arkliu, tėvas Braunas laikė savo pareiga sekti jam iš paskos. Vieną iš padavėjų, italą, tą popietę ištiko apopleksijos priepuolis, ir jo darbdavys žydas, nors kiek stebėdamasis tokiais prietarais, sutiko pakviesti artimiausią katalikų kunigą. Kokias nuodėmes padavėjas išpažino tėvui Braunui, mūsų tai neliečia dėl tos paprasčiausios priežasties, kad tėvas Braunas pasiliko jas sau, bet, matyt, prireikė parašyti raštelį ar paaiškinimą, pranešti kokią žinią ar atitaisyti skriaudą. Dėl to tėvas Braunas su nuolankiu įžūlumu, kokį jis būtų visai taip pat parodęs ir Bakingamo rūmuose, paprašė, kad jam duotų kambarį ir aprūpintų rašymo priemonėmis. Misteris Liveris buvo plėšomas pusiau. Jis buvo geras žmogus, bet jam buvo būdinga ir blogoji gero žmogaus pusė — jis nepakentė jokių scenų ir sunkumų. O nepažįstamo žmogaus buvimas tą vakarą jo viešbutyje jam atrodė kaip purvo dėmelė ant ko nors ką tik išvalyto. Vernono viešbutyje niekada nebuvo jokio prieškambario, niekada nebuvo žmonių, laukiančių hole, jokių atsitiktinių klientų. Buvo penkiolika padavėjų. Ir dvylika svečių. Naujo svečio pasirodymas viešbutyje tą vakarą būtų buvęs toks pats stulbinantis kaip naujo brolio atsiradimas šeimoje prie pusryčių ar arbatos stalo. Be to, kunigo išvaizda buvo nepavydėtina, o jo drabužiai — nešvarūs. Vien jo pasirodymas klube galėjo sukelti nemalonumų. Galiausiai misteris Liveris rado išeitį, kuri, jei ir nepanaikino, tai bent jau pridengė tą keblumą. Kai apsilankai „Vernono" vešbutyje (jums, žinoma, niekad neteks), pereini trumpu koridorium, papuoštu keliais nutriušusiais, bet svarbiais paveikslais, ir įeini į pagrindinį vestibiulį ir poilsio kambarį; iš čia vienerios durys veda į dešinę, į kambarius, o kitos — į kairę — į viešbučio raštinę ir virtuvę. Tuoj pat į kairę pusę yra stiklinės raštinės kampas, kuris ribojasi su poilsio kambariu — taip sakant, namas name, kaip senas viešbučio baras, kuris, matyt, kažkada čia stovėjo.

Šioje raštinėje sėdėjo savininko atstovas (šiame viešbutyje niekas niekada nesimaišydavo po kojomis be svarbaus reikalo), o tuoj už raštinės, pakeliui į tarnų patalpą, buvo vyrų rūbinė, paskutinė džentelmenų valdų riba. Bet tarp raštinės ir rūbinės buvo nedidelis jaukus kambarėlis be kitų durų, kurį savininkas kartais panaudodavo subtiliems ir svarbiems reikalams, kaip

antai, paskolinti hercogui tūkstantį svarų sterlingų arba atsisakyti paskolinti jam šešis pensus. Misteris Liveris parodė didžiulę toleranciją, leisdamas tą šventą vietą maždaug pusvalandžiui niekinti kunigui, kažką keverzojančiam popieriuje. Pasakojimas, kurį tėvas Braunas rašė, labai galimas dalykas, buvo daug geresnis negu šis, bet šito niekada nesužinosime. Galiu tiktai pasakyti, kad jis buvo beveik toks pat ilgas ir kad jo paskutinieji du ar trys skirsniai buvo mažiausiai jaudinantys ir įdomūs.

Kai kunigas ėmėsi paskutiniųjų skyrių, jis leido savo mintims truputėlį paklajoti ir nubusti savo jausmams, kurie apskritai buvo aštrūs. Artėjo tamsos ir vakarienės metas. Užmirštas mažytis kambarėlis buvo be šviesos, ir galbūt tamsa, kuri ėmė jį gaubti, sustiprino jautrumą garsams, kaip kartais atsitinka. Rašydamas paskutinę savo dokumento dalį, tėvas Braunas susivokė berašąs pagal koridoriuje periodiškai pasikartojančio garso ritmą, taip kaip kartais galvoji pagal traukinio ratų ritmą. Kai jis tai suvokė, pamanė, kad tai tiktai paprasčiausias trepsenimas palei duris, o tai viešbutyje įprastas dalykas. Vis dėlto jis įsispoksojo į tamsuojančias lubas ir įsiklausė į garsą. Keletą sekundžių taip pasėdėjęs, jis pakilo ir ėmė klausytis dar įdėmiau, pakreipęs į šoną galvą. Paskui vėl atsisėdo ir panarino galvą tarp delnų, dabar jau ne tik klausydamasis, bet drauge ir mąstydamas.

Žingsniai koridoriuje buvo tokie, kokius gali išgirsti bet kuriame viešbutyje, ir vis dėlto juose buvo kažkas labai keista. Jokių kitų žingsnių nebuvo girdėti. Namas visuomet būdavo labai tylus, nes keli įprastiniai svečiai tučtuojau nueidavo į savo kambarius, o gerai išmiklinti padavėjai turėjo paliepimą būti beveik nematomi, kol jų neprireiks. Šiame viešbutyje mažiausiai galėjai tikėtis ko nors neįprasto. Bet šie žingsniai buvo tokie keisti, kad negalėjai nuspręsti, kaip juos pavadinti: įprastais ar neįprastais. Tėvas Braunas sekė juos, pirštu stuksendamas į stalo kraštą, kaip pianistas, mėgindamas išmokti groti melodiją.

Pirmiausiai pasigirsdavo maži skubūs žingsneliai, kokiais žmogus pergalingai finišuotų ėjimo lenktynėse. Staiga jie nutrūkdavo ir pavirsdavo lėtais ritmingais trypčiojimais, keturis kartus lėtesniais, bet trukdavo tą patį laiką. Kai tik paskutinis lėtas žingsnis nutildavo, vėl pasigirsdavo bėgimas, skubantys žingsneliai, o paskui vėl duslūs, sunkesni vaikščiojimo garsai. Buvo aišku, jog žingsniuoja tos pačios kojos; iš dalies dėl to (kaip buvo pasakyta anksčiau), kad aplink buvo tylu, iš dalies todėl, kad batai truputėlį, bet vis dėlto aiškiai girgždėjo. Tėvo Brauno galva buvo sutverta taip, kad negalėjo būti abejinga, bet nuo šio,

atrodytų, trivialaus klausimo ji tiesiog plyšo. Jis buvo matęs, kaip žmonės įsibėgėja, kai reikia pašokti. Jis buvo matęs įsibėgėjant, kai reikia čiuožti ledu. Bet kam, po šimts pypkių, žmogui įsibėgėti, kad eitų? Arba vėl, kodėl eiti, kad paskui galėtų bėgti? Ir vis dėlto tos nematomos kojos elgėsi šitaip. Žmogus pusę koridoriaus pereidavo labai greitai, kad galėtų labai lėtai pereiti kitą pusę arba labai lėtai ėjo viename koridoriaus gale, kad džiūgaudamas pereitų skubiais žingsniais kitame gale. Visa tai neturėjo jokios prasmės. Brauno galvoje darėsi vis tamsiau ir tamsiau, kaip ir jo kambaryje.

Vis dėlto, kai jis ėmė rimtai mąstyti, net jo celės juodumas tartum darė mintis aiškesnes, jis kaip kokioje vizijoje ėmė matyti fantastines pėdas, išdarinėjančias koridoriuje nenatūralias ar simboliškas figūras. Gal tai buvo pagoniškas religinis šokis? Ar koks visiškai naujas mankštos pratimas? Tėvas Braunas ėmė tiksliau klausinėti save: ką gi tie žingsniai galėtų reikšti? Pirmiausiai imkim lėtus žingsnius: be abejonės, jie ne savininko. Jo tipo vyrai vaikšto greitai ir krypuodami arba ramiai sėdi. Tai negalėtų būti ir kokio tarno ar pasiuntinio, laukiančio nurodymų, žingsniai. Nepanašu. Oligarchinėje visuomenėje neturtingieji kartais eidami svirduliuoja, kai yra kiek išgėrę, bet paprastai, ir ypač tokiose prabangiose vietose, jie sėdi arba stovi įsitempę. Ne! Tas sunkus, bet kartu minkštas žingsnis, kažkaip nerūpestingai garsus, ne sąmoningai triukšmingas, bet vis dėlto nesirūpinantis, kokį triukšmą kelia, priklausė tiktai vieninteliam šios žemės gyvūnui — Vakarų Europos džentelmenui, ir, matyt, tokiam, kuris niekada nėra pelnęs sau duonos darbu.

Kai jis tvirtai tuo įsitikino, žingsniai pasidarė greitesni, ir žmogus prabėgdavo pro duris karštligiškai kaip žiurkė. Nors šie žingsniai buvo daug greitesni, jie taip pat buvo daug tylesni, beveik tokie, tarsi žmogus vaikščiotų pirštų galais. Vis dėlto tie žingsniai jo sąmonėje buvo susiję ne su paslaptimi, o su kažkuo kitu, kažkuo, ko jis negalėjo prisiminti. Jį siutino kažkoks silpnaprotiškumo jausmas. Jis tikrai kažkur buvo girdėjęs tuos keistus, greitus žingsnius. Staiga jo galvoje kilo nauja idėja. Jis pašoko ir nuėjo prie durų. Jo kambarys neturėjo tiesioginių durų į koridorių, bet vienerios vedė į stiklinę raštinę, kitos — į rūbinę už jos. Jis pabandė atidaryti duris į raštinę, bet šios buvo užrakintos. Tada žvilgtelėjo į langą, pro kurio kvadratinį stiklą atsispindėjo melsvai raudonas saulėlydis, ir akimirksnį jis užuodė blogį, kaip kad šuo užuodžia žiurkes.

Racionalioji jo pusė (gal protingesnė, o gal ir ne) paėmė

viršų. Jis prisiminė, kad savininkas buvo jam pasakęs, jog užrakins duris, o vėliau ateis jo išleisti. Jis tarė sau, kad tuos ekscentriškus garsus koridoriuje galėtų paaiškinti šimtai dalykų, apie kuriuos jis nebuvo pagalvojęs; priminė sau, kad, kol šviesu, dar gali baigti savo tiesioginį darbą. Atsinešęs popierius prie lango, kad galėtų pasinaudoti paskutiniąja vakaro šviesa, jis ryžtingai dar kartą pasinėrė į beveik baigtą oficialų dokumentą. Jis rašė maždaug dvidešimt minučių, temstant linkdamas vis arčiau ir arčiau prie popieriaus, paskui staiga atsitiesė. Jis dar kartą išgirdo tuos keistus žingsnius.

Šįsyk jie turėjo trečią keistybę. Anksčiau nepažįstamasis vaikščiojo lengvai ir žaibiškai greitai, bet vaikščiojo. Šį kartą jis bėgo. Koridoriuje buvo girdėti greiti, švelnūs, šuoliuojantys žingsniai. Tarsi bėgiotų pantera. Tas, kas bėgo, buvo labai stiprus, energingas vyras, susijaudinęs, bet neišsiduodantis. Vis dėlto, kai jis prašvilpė it viesulas iki kontoros, staiga vėl pasigirdo ankstesni lėti žingsniai.

Tėvas Braunas nustūmė savo popierius, ir žinodamas, kad raštinės durys užrakintos, iš karto nuėjo į rūbinę kitoje pusėje. Rūbininko laikinai nebuvo — gal dėl to, kad vieninteliai svečiai valgė vakarienę, ir tuo metu jis nebuvo reikalingas. Grabinėdamasis tarp pilkų paltų, jis pastebėjo, kad už tamsios rūbinės yra šviesus koridorius, į kurį vedė anga kaip dauguma tokių angų, pro kurias paprastai paduodami lietsargiai ir gaunami numerėliai. Virš šios angos pusapvalės arkos degė šviesa. Ji vos vos ryškino tėvą Brauną, kuris atrodė kaip tamsus kontūras priešais blausų saulėlydžio apšviestą langą už jo. Bet žmogus, stovintis koridoriuje, kitoje rūbinės pusėje, buvo apšviestas kone teatrališkai.

Tai buvo elegantiškas vyriškis labai paprasta vakarine eilute. Aukštas, bet darė tokį įspūdį, kad praslystų kaip šešėlis ten, kur daug mažesni vyrai būtų pastebimi ir užkliūtų. Jo veidas, ant kurio dabar krito šviesa, buvo linksmas, tamsaus gymio, panašus į užsieniečio. Jo figūra buvo gera, išvaizda geraširdiško ir pasitikinčio savim žmogaus. Tiktai labai kritiška akis galėjo pasakyti, kad jo juoda eilutė šiek tiek prastesnė už jo figūrą ir išvaizdą, netgi keistai išsipūtusi ir išduobta. Vos tik pamatęs juodą Brauno siluetą saulėlydžio fone, jis numetė popierėlį su numeriu ir maloniai, bet autoritetingai pareiškė:

— Prašyčiau palto ir skrybėlės. Turiu išeiti.

Netaręs nė žodžio, tėvas Braunas paėmė numerėlį ir paklusniai nuėjo ieškoti palto. Ne pirmą kartą gyvenime teko jam atlikti liokajaus pareigas. Jis atnešė paltą ir paguldė jį ant lentos. Tuo

metu keistasis džentelmenas, rausdamasis liemenės kišenėje, šypsodamasis tarė:

— Neturiu jokio sidabro, galit pasiimti šitą.

Jis numetė pusę soverenо ir čiupo savo paltą.

Tėvas Braunas nejudėdamas stovėjo tamsoje, bet ūmai jis pametė galvą. Jo galva visuomet būdavo vertingiausia, kai ją pamesdavo. Tokiais momentais jis pridėdavo du prie dviejų ir gaudavo keturis milijonus. Katalikų bažnyčia, linkusi prie sveiko proto, dažnai nepritardavo tam. Dažnai tam nepritardavo ir jis pats. Bet tai būdavo tikras įkvėpimas, svarbus retomis krizėmis — tas, kas pameta savo galvą, pats ją ir išgelbsti.

— Aš manau, sere,— tarė jis mandagiai,— kad jūs vis dėlto turite sidabro savo kišenėje.

Aukštasis džentelmenas įsispoksojo į jį.

— Po velnių! — sušuko jis.— Kodėl turėtumėt skųstis, jei duodu jums aukso?

— Nes kartais sidabras yra vertingesnis už auksą,— švelniai tarė kunigas.— Tiksliau dideli kiekiai.

Nepažįstamasis smalsiai įsistebeilijo. Paskui dar smalsiau pasižiūrėjo į koridorių, vedantį prie pagrindinių durų. Tada vėl pažvelgė į Brauną, paskui — labai atidžiai į langą už Brauno galvos, kuri tebebuvo nuspalvinta žaros. Tada apsisprendė: vieną ranką uždėjo ant lentos, lengvai kaip akrobatas peršoko per ją ir, lyg bokštas sustojęs šalia kunigo, milžiniška ranka nutvėrė jį už apykaklės.

— Ramiai,— tarė jis, dusliai šnibždėdamas.— Nenoriu jums grasinti, bet...

— O aš noriu jums grasinti,— tarė tėvas Braunas dundančiu kaip būgnas balsu.— Aš noriu pagrasinti jums kirminu, siurbėle, kuri nemiršta, ir gaisru, kuris dar neužgesintas.

— Jūs kažkoks keistas rūbininkas,— atsakė vyriškis.

— Aš esu kunigas, mesjė Flambo,— pasakė Braunas.— Ir esu pasirengęs išklausyti jūsų išpažintį.

Vyriškis valandėlę stovėjo nustebęs ir svirduliuodamas atsisėdo į kėdę.

„Dvylikos prisiekusių žvejų“ pietų pirmieji du patiekalai buvo suvalgyti ramiai ir su pasisekimu. Neturiu valgiaraščio kopijos, o jei ir turėčiau, jūs vis tiek nieko nesuprastumėte. Jis buvo parašytas super prancūzų kalba, vartojama virėjų, bet visai nesuprantama prancūzams. Klube vyravo tradicija, kad užkandžiai būtų įvairūs ir sudėtingi iki beprotybės. Į juos buvo žiūrima rim-

tai, nes jie buvo absoliučiai nenaudingi priedai, kaip visa vakarienė ir visas klubas. Taip pat gyvavo tradicija, kad sriuba būtų lengva ir kukli — paprasta ir asketiška prieš būsimą žuvies puotą. Pokalbis prie stalo buvo tas keistas, lengvas pokalbis, kuris valdo britų imperiją, kuris valdo ją slaptai, ir vis dėlto vargu ar eilinis anglas jį suprastų, jei jam ir pavyktų jį nugirsti. Kabineto ministrai buvo švelniai vadinami vardais. Anglijos finansų ministrą, kurį visa torių partija keikė už plėšimus, čia gyrė už nereikšmingas eiles ar medžioklinį balną. Buvo kalbama apie torių lyderį, kurio visi liberalai neapkentė kaip tirono, o čia jis buvo giriamas kaip liberalas. Buvo toks įspūdis, kad politikai čia yra labai svarbūs, svarbūs viskuo, bet ne savo politika. Klubo prezidentas misteris Odlis buvo malonus, pagyvenęs vyras, kuris tebedėvėjo Gladstono laikų apykakles; jis buvo savotiškas visos tos iliuzinės ir vis dėlto rinktinės draugijos simbolis. Jis niekad nebuvo nieko nuveikęs — netgi ko nors blogo. Jis nebuvo nei išlaidus, nei labai turtingas. Jokia partija negalėjo jo ignoruoti, ir jeigu jis būtų norėjęs būti Kabineto nariu, jis, be abejonės, būtų juo buvęs. Česterio hercogas, viceprezidentas, buvo jaunas ir kylantis politikas. Kitaip sakant, jis buvo malonus jaunuolis lygiais šviesiais plaukais ir strazdanotu veidu, vidutinių gabumų žmogus, valdąs didžiulius dvarus. Visuomenėje jo pasirodymai visuomet buvo sėkmingi, jo principai buvo pakankamai paprasti. Jei jis sugalvodavo pokštą, iškrėsdavo jį ir buvo vadinamas nuostabiu. Kai nesugalvodavo pokšto, sakydamas, kad ne laikas juokavimams, buvo vadinamas gabiu. Asmeniniame gyvenime savo klubo aplinkoje jis buvo tiesiog maloniai atviras ir naivus kaip mokinukas. Misteris Odlis, niekada neužsiimantis politika, žiūrėjo į ją šiek tiek rimčau. Kartais jis netgi sutrikdydavo draugiją, pareikšdamas, kad tarp liberalo ir konservatoriaus yra šioks toks skirtumas. Jis pats buvo konservatorius netgi asmeniniame gyvenime. Turėjo žilus ilgus plaukus, kurie sruogomis krito ant apykaklės kaip tam tikrų senoviškų valstybės veikėjų: pažvelgus iš užpakalio, jis atrodė kaip žmogus, reikalingas imperijai. Pažvelgus iš priekio, jis atrodė kaip malonus, nuolaidžiaujantis savo silpnybėms viengungis, gyvenantis Olbenyje [5],— taip iš tiesų ir buvo.

Kaip jau minėta, prie stalo terasoje buvo dvidešimt keturios kėdės ir tiktai dvylika klubo narių. Taigi jie galėjo užimti terasą kaip jiems patogiausia, susėsdami tiktai vienoje stalo pusėje, kai priešais nesėdi niekas ir neužstoja vaizdo į sodą, kurio spal-

[5] Olbenis — ramus kvartalas prie Ridžent parko.

Jos tebebuvo gyvos, nors vakaras tam metų laikui buvo ir niūrokas. Prezidentas sėdėjo per vidurį, viceprezidentas — dešiniajame gale. Kai dvylika svečių ėjo prie stalo, visi penkiolika padavėjų senu papročiu (nežinia dėl kokios priežasties) išsirikiavo pasieniu kaip kareiviai, sutinkantys karalių, o apkūnusis savininkas stovėjo ir lankstėsi klubo nariams, švytėdamas malonia nuostaba, tarsi anksčiau niekados nebūtų apie juos girdėjęs. Bet, prieš pradedant skimbčioti peiliams ir šakutėms, ši vasalų armija išnyko, tik vienas kitas liko mirtinoje tyloje nuiminėti tuščių lėkščių. Savininkas misteris Liveris, konvulsiškai linkčiodamas, žinoma, irgi išnyko. Perdėtume ir negerbtume jo, sakydami, kad jis vėl pasirodė. Bet kai buvo įneštas svarbusis žuvų patiekalas, atrodė, kad netoliese — kokiais žodžiais geriau nusakyti? — plevena gyvas šeimininko šešėlis. Šventas žuvų patiekalas buvo (vulgariųjų akimis) milžiniškas pudingas, dydžiu ir pavidalu panašus į vestuvių tortą, kuriame daugybė įdomių žuvyčių jau buvo galutinai praradusios Dievo duotą pavidalą. „Dvylika prisiekusių žvejų" apsirūpino savo įžymiaisiais žuvies peiliais ir šakutėmis, ir ėmėsi patiekalo taip oriai, tartum kiekvienas pudingo colis kainuotų lygiai tiek kiek sidabrinė šakutė, su kuria jis buvo valgomas. Kiek man žinoma, taip ir buvo. Šis patiekalas buvo godžiai dorojamas visiškoje tyloje, ir tiktai jaunasis hercogas, kai jo lėkštė buvo beveik tuščia, kaip visuomet pastebėjo:

— Niekur kitur tokio patiekalo neparagausi, tik čia.

— Niekur,— atsiliepė misteris Odlis stipriu bosu, pasisukdamas į kalbėtoją, kartu linkteldamas pagarbos nusipelniusia galva.

— Tikrai niekur, tik čia. Tiesa, man yra sakę, kad kavinėje „Anglė"...

Čia jis buvo nutrauktas ir netgi truputėlį suglumintas, nes patarnautojas paėmė jo lėkštę, bet jis vėl nutvėrė vertingų savo minčių giją:

— Man buvo pareikšta, kad tas pats gali būti padaryta ir kavinėje „Anglė". Bet nieko panašaus, sere.— Jis negailestingai papurtė galvą, kaip teisėjas, kuris atsisako pasigailėti mirti nuteisto nusikaltėlio.— Nieko panašaus.

— Perdėta reputacija,— įsiterpė kažkoks pulkininkas Paundas, kuris laikėsi taip, tarsi būtų prabilęs (sprendžiant iš jo laikysenos) pirmą kartą per kelis mėnesius.

— Na, ką jūs! — paprieštaravo Česterio hercogas, kuris buvo optimistas.— Kai kuriais aspektais tai puiki vietelė. Jos nenurungsi...

Į kambarį įėjo padavėjas ir staiga sustojo kaip įbestas. Jis su-

stojo lygiai taip pat tyliai kaip ir vaikščiojo, bet visi tie išsiblaškę ir malonūs džentelmenai buvo taip įpratę prie to itin sklandaus nematomo mechanizmo, kuris juos aptarnavo ir rėmė, jog padavėjui sustojus, jiems tai pasirodė neįtikėtina ir išgąsdino. Jie pasijuto taip, kaip mes su jumis pasijustume, jei negyvasis pasaulis imtų nepaklusti,— sakykim, jei staiga pabėgtų kėdė.

Padavėjas valandėlę pastovėjo įsistebeilijęs, tuo tarpu prie stalo visi keistai sumišo,— tai visai tipiška mūsų laikams, kai visur kalbama apie modernųjį humanizmą, o praraja tarp turtingųjų ir vargšų vis gilėja. Tikras istorinis aristokratas būtų ką nors paleidęs į padavėją, galbūt tuščią butelį, o gal net piniginę. Tikras demokratas būtų draugiškai ir aiškiai paklausęs, ką, velniai griebtų, jis čia veikiąs. Bet šie modernūs plutokratai negalėjo pakęsti vargšo šalia savęs nei kaip vergo, nei kaip draugo. Nenormalus tarnų elgesys jiems kėlė tik buką sutrikimą. Jie nenorėjo būti brutalūs ir labai baiminosi būti palankūs. Jie tetroško vieno,— kad tai greičiau baigtųsi. Ir baigėsi. Padavėjas, kelias sekundes pastovėjęs it ištiktas stabo, apsigręžė ir kaip patrakęs išbėgo.

Kai jis vėl pasirodė kambaryje, tiksliau — tarpduryje, jau buvo nebe vienas, bet su kitu padavėju, kuriam kažką šnibždėjo ir mosikavo su pietietišku įkarščiu. Tada pirmasis padavėjas išėjo, palikęs antrąjį, ir grįžo su trečiu. Kai į šią skubiai sušauktą „tarybą" įsijungė ketvirtasis padavėjas, misteris Odlis pajuto, kad reikia nutraukti tylą. Takto sumetimais. Jis, užuot stuksenęs plaktuku, labai garsiai kostelėjo ir tarė:

— Jaunasis Mučeris puikiai darbuojasi Birmoje. Juk jokia kita nacija pasaulyje nebūtų galėjusi...

Penktasis padavėjas kaip strėlė prilėkė prie jo ir pašnibždėjo į ausį:

— Labai atsiprašau, sere! Svarbu! Ar negalėtų savininkas su jumis pasikalbėti?

Prezidentas sumišęs pasisuko ir apstulbęs pamatė misterį Liverį, skubiai einantį jų link savo dramblota eisena. Gerojo savininko eisena buvo įprastinė, tačiau jo veidas toli gražu ne toks. Paprastai jis švytėdavo vario spalva, o dabar buvo liguistai geltonas.

— Atleiskite man, misteri Odli,— prabilo jis, dusinamas astmos.— Mane apėmė bloga nuojauta. Jūsų lėkštės žuviai valgyti buvo nuimtos kartu su peiliais ir šakutėmis?

— Matyt, kad taip,— atsakė prezidentas kiek šilčiau.

— Jūs matote jį? — šniokštė susijaudinęs viešbučio savininkas.— Matote padavėją, kuris juos nunešė? Atpažinti jį?

— Atpažinti padavėją? — klausimu atsakė pasipiktinęs misteris Odlis.— Žinoma, ne!

Misteris Liveris beviltiškai skėstelėjo rankomis.

— Aš nesiunčiu jo,— pasakė jis.— Aš žinau ne, iš kur ir ko jis atsiranda. Siunčiu savo padavėją nurinkti lėkščių, o jis randa jas jau nurinktas.

Misteris Odlis tebeatrodė pernelyg išmuštas iš vėžių kaip žmogus, kuriuo gali pasikliauti imperija: niekas iš kompanijos nieko negalėjo pasakyti, išskyrus nerangųjį pulkininką Paundą, kuris atrodė tarsi pabudęs keistam gyvenimui. Jis sunkokai pakilo, palikęs visus kitus sėdėti, įsriegė į akį monoklį ir prabilo pusbalsiu, tarsi būtų beveik užmiršęs, kaip kalbėti.

— Ar norite pasakyti,— paklausė jis,— kad kažkas pavogė mūsų sidabrinį žuvies servizą?

Savininkas dar beviltiškiau skėstelėjo rankomis; akimirksniu visi vyrai, sėdėję už stalo, pašoko.

— Ar visi jūsų padavėjai čia? — reikliai paklausė pulkininkas žemu, nemaloniu balsu.

— Taip, jie visi čia. Aš pats tai pastebėjau,— sušuko jaunasis hercogas, sprausdamas savo berniokišką veidą į patį sambūrio vidurį.— Visados suskaičiuoju, kai įeinu; jie taip keistai atrodo, kai stovi prie sienos.

— Bet juk tiksliai neįmanoma prisiminti...— pradėjo misteris Odlis, labai abejodamas.

— Sakau, kad prisimenu tiksliai,— susijaudinęs sušuko hercogas.— Čia niekad nebuvo daugiau kaip penkiolika padavėjų, ir šį vakarą jų buvo lygiai tiek, galiu prisiekti. Nei mažiau, nei daugiau.

Savininkas atsigręžė į jį, iš nustebimo drebėdamas visu kūnu.

— Sakot... sakot...— mikčiojo jis,— kad matot visus penkiolika mano padavėjų?

— Kaip paprastai,— patvirtino hercogas.— O kas gi čia ypatingo?

— Nieko,— atsakė Liveris gilėjančiu akcentu.— Tik kad jūs suklydot, nes vienas iš jų negyvas guli viršuje.

Kambaryje akimirką tvyrojo šokiruojanti tyla. Gali būti (toks antgamtiškas žodis „mirtis“), kad kiekvienas iš šių dykinėjančių vyrų valandėlę žvelgė į savo sielą ir pamatė ją mažytę kaip džiovintą žirnelį. Vienas iš jų, berods, hercogas, su idiotiška turtuolio užuojauta netgi tarė:

— Gal mes galėtume kuo nors padėti?

— Pas jį buvo atėjęs kunigas,— sutrikęs atsakė žydas.

Paskui, tarsi išgirdę likimo smūgius, jie susimąstė apie save. Kelias lemtingas sekundes jiems atrodė, kad penkioliktasis padavėjas yra mirusiojo vaiduoklis. Dėl šio nemalonaus įspūdžio jie neteko žado, nes tiek vaiduokliai, tiek elgetos juos erzino. Bet mintis apie sidabrą staigiai išblaškė kerus. Pulkininkas nuvertė kėdę ir nuskubėjo prie durų.

— Bičiuliai, jei čia buvo penkioliktasis žmogus,— tarė jis,— tas penkioliktasis ir buvo vagis. Tuoj pat užrakinti priekines ir užpakalines duris. Pakalbėsim paskui. Dvidešimt keturis perlus verta atgauti.

Misteris Odlis iš pradžių lyg ir suabejojo, ar džentelmeniška taip dėl ko nors skubėti, bet matydamas, kaip hercogas su jaunatviška energija puolė laiptais žemyn, jis nusekė iš paskos ne taip skubėdamas.

Tą pačią akimirką į kambarį įbėgo šeštasis padavėjas ir pareiškė aptikęs krūvą lėkščių ant bufeto, o sidabro — nė pėdsako.

Minia svečių ir tarnų, kuri pakrikai puolė laiptais žemyn, pasidalino į dvi grupes. Dauguma žvejų nuskubėjo paskui savininką į vestibiulį. Pulkininkas Paundas su prezidentu, viceprezidentu ir vienu ar dviem kitais išdūmė į koridorių, vedantį į tarnų patalpas, kur vagiui pabėgti buvo didesnė tikimybė. Bėgdami pro blausią nišą ir rūbinės kambarėlį, jie pamatė nedidukę juodai apsirengusią žmogystą, matyt, tarną, stovintį kiek atokiau šešėlyje.

— Ei, klausykit! — sušuko hercogas.— Ar čia niekas nepraėjo?

Žemaūgė žmogysta tiesiai neatsakė į klausimą, tik pareiškė:

— Džentelmenai, gal aš kaip tik turiu tai, ko jūs ieškote.

Jie sustojo neryžtingai ir nustebę, o tuo tarpu jis ramiai nuėjo į rūbinės galą, grįžo su pilnom rankom žvilgančio sidabro ir ramiai kaip pardavėjas padėjo jį ant prekystalio. Tai buvo dvylika peilių ir šakučių.

— Jūs... jūs...— pradėjo pulkininkas, galiausiai visai išvestas iš pusiausvyros. Paskui nužvelgė blausųjį mažąjį kambarėlį ir pamatė du dalykus: pirma, kad žemaūgis juodai vilkintis žmogus yra su sutana, ir antra — kad kambarėlio langas išdaužtas, tarsi kas veržliai būtų pro jį iššokęs.

— Pernelyg vertingi daiktai, kad būtų laikomi rūbinėje, ar ne? — pastebėjo kunigas linksmai ir šaltakraujiškai.

— Ar... ar tai jūs pavogėt sidabrą?— sumikčiojo misteris Odlis įsistebeilydamas.

— Jei ir taip,— maloniai atsakė kunigas,— tai grąžinu jį.

— Bet juk jūs nepavogėt,— pasakė pulkininkas Paundas, vis tebežiūrėdamas į iškultą langą.

— Nuoširdžiai sakant, tai aš jo nepavogiau,— tarsi juokaudamas atsakė kunigas ir oriai atsisėdo ant taburetės.

— Bet žinote, kas tai padarė,— tarė pulkininkas.

— Tikrojo jo vardo nežinau,— ramiai atsakė kunigas.— Bet šį tą žinau apie jo jėgą ir labai daug apie jo dvasinius sunkumus. Aš įsitikinau jo fizine jėga, kai mėgino mane pasmaugti, o jo moralines savybes įvertinau, kai jis atgailavo.

— Tik paklausykite, atgailavo! — sušuko jaunasis Česteris, kažkaip arogantiškai nusijuokęs.

Tėvas Braunas atsistojo ir susidėjo rankas už nugaros.

— Keista, ar ne? — tarė jis.— Kad vagis ir sukčius atgailautų, kai tiek daug turtingųjų ir aprūpintųjų lieka užkietėję ir lengvabūdiški ir niekam iš jų jokios naudos? Atleiskite man, aš jums šį tą paaiškinsiu. Jei jūs abejojate praktine atgailos nauda, štai jūsų peiliai ir šakutės. Jūs esate „Dvylika prisiekusių žvejų“, ir štai visos sidabrinės jūsų žuvys. O mane Dievas sukūrė būti žmonių meškeriotoju.

— Ar sugavote tą vyrą? — paklausė pulkininkas susiraukęs.

Tėvas Braunas atidžiai pasižiūrėjo į jo nepatenkintą, piktą veidą.

— Taip,— atsakė jis.— Aš sugavau jį nematomu kabliuku ir nematomu valu, kuris toks ilgas, jog leistų jam nuklysti į pasaulio galą, bet, vos truktelėjus, jis grįžtų atgal.

Stojo ilga tyla. Paskui vyrai nunešė atgautą sidabrą parodyti savo draugams ir su savininku aptarti keistus įvykius. Bet rimtaveidis pulkininkas tebesėdėjo ant lentos tabaluodamas ilgomis laibomis kojomis ir kramtydamas tamsius ūsus.

Galiausiai jis ramiai tarė kunigui:

— Vagies būta protingo vyruko, bet manau, kad pažįstu ir protingesnį.

— Jis buvo protingas žmogus,— atsakė kunigas.— Bet nežinau, ką laikote tuo protingesniu.

— Turiu galvoje jus,— pasakė pulkininkas, trumpai nusijuokęs.— Aš nenoriu, kad tą vyruką įkištų į kalėjimą, būkit ramus dėl to. Atiduočiau daug sidabrinių šakučių, kad tiksliai sužinočiau, kaip jūs įsipynėt į šią aferą ir kaip išpešėte iš jo sidabrą. Manau, kad jūs čia iš visų gudriausias.

Atrodė, kad tėvui Braunui patiko šiurkštokas kariškio atvirumas.

— Žinoma,— tarė jis šypsodamasis,— apie jį kaip žmogų ir jo išvaizdą aš jums nieko nepasakosiu, bet nematau jokios ypatingos priežasties, dėl kurios negalėčiau papasakoti tiesiog išorinius faktus, kuriuos pats sužinojau.

Netikėtai lengvai jis peršoko per barjerą ir atsisėdo šalia pulkininko Paundo, tabaluodamas savo trumpomis kojomis kaip mažas berniukas ant vartelių. Jis ėmė pasakoti taip laisvai, tarsi kalbėtųsi su senu draugu per Kalėdas prie židinio.

— Matote, pulkininke,— pradėjo jis,— aš buvau uždarytas aname mažame kambarėlyje, ten šį tą rašiau. Ir išgirdau koridoriuje žingsnius — tokius keistus kaip mirties šokis. Iš pradžių buvo girdėti skubūs juokingi žingsneliai, tarsi kas nors eitų ant pirštų galų, paskui pasigirdo lėti, nerūpestingi, girgždantys žingsniai, tarsi solidus vyras vaikščiotų, rūkydamas cigarą. Bet prisiekiu, ir vieni, ir kiti žingsniai buvo tų pačių kojų, ir jie pasigirsdavo pakaitomis; pirmiausia bėgimas, paskui ėjimas, o paskui vėl bėgimas. Aš stebėjausi iš pradžių šiaip sau, o paskui gerokai susidomėjęs— kodėl žmogus turėtų vaidinti iš karto šias dvi roles. Vienus žingsnius aš pažinau, jie buvo tokie kaip jūsų, pulkininke. Tai buvo eisena sotaus džentelmeno, kažko laukiančio, vaikščiojančio ne dėl to, kad yra susijaudinęs, bet dėl to, kad judėtų. Supratau, kad ir antroji eisena man iš kažkur pažįstama, bet negalėjau prisiminti, kokiose savo kelionėse buvau sutikęs tą keistą padarą, kuris taip keistai lakstytų pirštų galais. Tada kažkur išgirdau skambant lėkštes, ir atėjo aiškus kaip diena atsakymas. Tai buvo padavėjo eisena — kūnas palinkęs nuožulniai į priekį, akys įsmeigtos į grindis, frako skvernai ir servetėlė plaikstosi. Tada dar minutėlę pamąsčiau. Ir supratau, kad įsivaizduoju nusikaltimą taip aiškiai, tarsi pats būčiau ketinęs jį padaryti.

Pulkininkas Paundas skvarbiai pažvelgė į pašnekovą, bet malonios pilkos jo akys buvo įsmeigtos į lubas beveik ilgesingai.

— Nusikaltimas,— kalbėjo jis lėtai, yra kaip bet koks kitas meno kūrinys. Nesistebėkite, nusikaltimai yra jokiu būdu ne vieninteliai meno kūriniai, kurie ateina iš pragaro dirbtuvės. Bet kiekvienas meno kūrinys, dieviškas ar velniškas, turi vieną būtiną žymę — turiu galvoje tai, kad jo pagrindas yra paprastas, nesvarbu, koks sudėtingas gali būti jo atlikimas. Sakysim, „Hamlete“ kapo kasėjo groteskiškumas, išprotėjusios merginos gėlės, fantastinis Ozriko žavesys, vaiduoklio blyškumas ir kaukolės išsišiepimas — tai keistybės, susipynusios į tam tikrą vainiką apie vieną paprastą juodai apsirengusio žmogaus figūrą. Na, čia taip pat,— kalbėjo jis lėtai atsistojęs ir šypsodamasis.— Čia taip pat yra paprasta juodai apsirengusio žmogaus tragedija. Taip,— tarė jis, matydamas, kaip pulkininkas nustebęs pakėlė akis.— Šio pasakojimo esmė krypsta į juodą fraką. Čia, kaip ir „Hamlete“, esama senoviškų anomalijų. Sakykim, jūsų klubas. Yra padavėjo

lavonas, kuris buvo ten, kur neturėjo būti. Yra nematoma ranka, kuri šluote nušlavė nuo jūsų stalo sidabrą ir išgaravo. Bet kiekvienas protingas nusikaltimas yra galiausiai pagrįstas kuriuo nors vienu visiškai paprastu faktu — kokiu nors faktu, kuris pats savaime nėra paslaptingas. Paslaptingumas ateina vėliau, kad nukreiptų mūsų mintis nuo to fakto. Šis stambus, subtilus ir pelningas nusikaltimas buvo pagrįstas tuo paprasčiausiu faktu, kad džentelmeno vakarinis rūbas yra toks pat kaip ir padavėjo. Visa kita buvo vaidyba, stulbinamai gera vaidyba.

— Vis dėlto,— prabilo pulkininkas, atsistojęs ir susiraukęs žiūrėdamas į savo batus,— aš nesu tikras, kad suprantu jus.

— Pulkininke,— pasakė tėvas Braunas.— Aš sakau jums, kad šis įžūlumo archangelas, kuris pavogė jūsų šakutes, vaikščiojo šiuo koridoriumi pirmyn ir atgal šimtus kartų visų akyse, šviečiant visoms lempoms. Jis nesislapstė tamsiuose kampuose, kur galėjo būti įtartas. Priešingai, jis buvo apšviestuose koridoriuose, ir visur, kur tik ėjo, atrodė, kad jis ten turi būti teisėtai. Neklauskit manęs, kaip jis atrodė, jūs pats jį matėte šį vakarą kokius šešis ar septynis kartus. Jūs laukėte su visais kitais didikais prieškambaryje, ten, koridoriaus gale, kur prasideda terasa. Kai tik jis pasirodydavo tarp jūsų, džentelmenai, eidavo lengvu padavėjo žingsniu, nulenkta galva, su besiplaikstančia servetėle. Jis įlėkdavo į terasą, pataisydavo staltiesę ar ką kita ir vėl nuskubėdavo raštinės ir tarnų patalpų link. O tada, kai pasirodydavo raštinės raštininkui ir padavėjams, jis jau būdavo tapęs kitu žmogumi, kiekviena savo kūno skaidula, kiekvienu instinktyviu judesiu. Jis vaikščiodavo tarp tarnų su tokiu įžūliu vangumu, kokį jie visi matydavo savo klientuose. Jiems nebuvo naujiena, kad svarbi asmenybė iš vakarienės dalyvių vaikščiotų po visą namą it žvėris zoologijos sodo narve; jis žinojo, kad niekas taip neišskiria prašmatnios draugijos narių kaip vaikščiojimas ten, kur jiems patinka. Kai jam visiškai įkyrėdavo vaikščioti tuo koridoriumi, jis apsigręždavo ir žingsniuodavo atgal pro raštinę. Arkos šešėlyje tuoj pat už raštinės jis, tarsi magiška lazdele mostelėjus, persikūnydavo, nuskubėdavo į priekį ir atsidurdavo tarp „Dvylikos prisiekusių žvejų“ kaip vergiškai nuolankus tarnas. Argi džentelmenai kreips dėmesį į atsitiktinį padavėją? Argi garbingas vaikščiojantis džentelmenas sukelia įtarimą padavėjams? Kartą jis iškrėtė šalčiausią triuką. Nuėjęs prie virtuvės, šūktelėjo, kad duotų sifoną su sodos vandeniu, sakydamas esąs ištroškęs. Jis maloniai pasakė, kad nusineš pats, taip ir padarė; jis pernešė jį skubiai ir vikriai per patį jūsų būrį, kaip padavėjas, gavęs aiškią užduotį.

Žinoma, tai negalėjo tęstis ilgai, bet jam tereikėjo sulaukti, kol bus baigtas valgyti žuvies patiekalas.

Pats blogiausias momentas jam buvo tas, kai padavėjai išsirikiavo, bet netgi tada jis sugebėjo atsilošti į sieną prie kampo taip, kad tą svarbiąją akimirką padavėjai manė jį esant džentelmeną, o džentelmenai palaikė padavėju. Toliau viskas ėjo kaip sviestu patepta. Jei bet kuris padavėjas užtikdavo jį ne prie stalo, matydavo jame apatišką aristokratą. Jis tiktai turėjo gerai pasirinkti laiką — porai minučių, nurenkant lėkštes po žuvies patiekalo, tapti greitu tarnu ir pats jas nurinkti. Jis sukrovė lėkštes ant bufeto, susikimšo sidabrą į savo vidines kišenes, nuo to jos išsipūtė, ir nukūrė kaip kiškis (girdėjau jį bėgant). Patekęs rūbinėn, jis vėl tapo džentelmenu, staiga iškviestu su reikalais. Jis turėjo tiktai paduoti savo numerėlį rūbininkui ir elegantiškai išeiti taip, kaip įėjo. Bet — bet taip jau pasitaikė, kad rūbininkas buvau aš.

— Ką jūs jam padarėt? — sušuko pulkininkas neįprastai energingai.— Ir ką jis jums pasakė?

— Atsiprašau,— nepalaužiamai tvirtai tarė kunigas.— Štai čia ir pasibaigia pasakojimas.

— Ir prasideda visas jo įdomumas,— sumurmėjo Paundas.— Atrodo, kad suprantu jo profesinį triuką, bet nemanau, kad suvokiu jūsiškį.

— Man reikia skubėti,— tarė tėvas Braunas.

Jie nuėjo drauge koridoriumi į holą. Ten jie pamatė žvalų strazdanotą Česterio hercogo veidą. Jis energingai ir skubiai ėjo jų link.

— Eime, Paundai,— sušuko jis uždusęs.— Aš visur jūsų ieškojau. Vakarienė puikiausiai vyksta toliau, ir senasis Odlis turi pasakyti kalbą išgelbėtų šakučių garbei. Mes norime įvesti kokią nors naują ceremoniją šiai progai pažymėti. Dabar, kai atgavome sidabrą, ką jūs siūlote?

— Na,— tarė pulkininkas, kiek sarkastiškai nužvelgdamas jį,— aš siūlyčiau, kad nuo šiol dėvėtume žalius frakus vietoj juodų. Niekada nežinai, kokios klaidos gali kilti, kai atrodai taip panašus į padavėją.

— Nesąmonės! — pasakė jaunasis vyras.— Džentelmenas niekada neatrodo kaip padavėjas.

— Nei padavėjas kaip džentelmenas, aš manau,— pasakė pulkininkas Paundas, taip pat niūriai nusijuokęs.— Šventasis sere, jūsų draugas veikiausiai buvo labai apsukrus, jei sugebėjo apsimesti džentelmenu.

Tėvas Braunas iki kaklo susisegiojo kasdienišką apsiaustą, nes naktis buvo audringa, ir pasiėmė nuo stovo savo paprastą lietsargį.

— Taip,— pasakė jis.— Tikriausiai labai sunku būti džentelmenu, bet žinote, aš kartais pagalvoju, kad galbūt taip pat sunku būti padavėju.

Ir taręs „sudiev“, jis atidarė sunkias tų malonumų rūmų duris. Auksiniai vartai užsivėrė, ir jis skubiai nužingsniavo drėgnomis, tamsiomis gatvėmis ieškoti pigaus omnibuso.

ŠOKANČIOS ŽVAIGŽDĖS

— Pats nuostabiausias iš visų mano nusikaltimų,— sakydavo Flambo, sulaukęs didžiai garbingo senyvo amžiaus,— per atsitiktinumą buvo ir paskutinis. Tai įvyko per Kalėdas. Kaip menininkas, aš visuomet stengdavausi, kad nusikaltimas pritaptų prie metų laiko ar vietovės, kurioje tuo metu būdavau, nelaimei, panašiai kaip skulptūrai, parinkdavau kokią nors terasą ar sodą. Mat dvarininkai turi būti apgaudinėjami erdviuose kambariuose su ąžuoliniais paneliais, o tuo tarpu žydai, atvirkščiai, privalo pasijusti likę be skatiko Riče kavinės prieblandoje. O jei sumanyčiau išvaduoti nuo jo paties turtų dvasininką (tai iš tiesų nėra taip paprasta, kaip gali pasirodyti), nukeldinčiau jį tarp žalių vejų ir pilkų katedros bokštų. Panašiai, nusavinęs pinigų iš turtingo, bet nedoro valstiečio Prancūzijoje (bet tai vargiai įmanoma), aš su didžiausiu pasitenkinimu nutremčiau šį netikėlį tarp daugybės pilkų kirptų tuopų ir gūdžių Galijos slėnių, kur klajoja galinga Milė dvasia.

Taigi paskutinis mano nusikaltimas įvyko per Kalėdas; nuotaikingas, malonus, angliškas buržuazijos sluoksnio dikensiškas nusidėjimas. Tai įvyko netoli Patnio sename gražiame pasiturinčių žmonių name su platėjančiu keliu į sodybą ir arklidę šalia, name su savininko pavarde ant abiejų vartų ir araukarija. Bet pakaks apie tai, juk jums tokia aplinka pažįstama. Esu tikras, kad sumaniai ir taisyklingai pamėgdžioju Dikenso stilių. Ir tiesiog gaila, jog jau tą patį vakarą teko dėl to apgailestauti.

Toliau Flambo pradėdavo pasakoti savo nuotykio esmę ir net ši esmė atrodydavo keista. Išoriškai ji buvo visai nesuvokiama, tačiau tas, kas jos nežino, pirmiausiai ir turi ją išnagrinėti kaip tik išoriškai. Taigi visa drama prasidėjo tada, kai atsivėrė laukujės namo durys ir antrosios Kalėdų dienos popietę pasirodė

jauna mergina su duona paukščiams lesinti. Ji buvo malonaus veido, rudų drąsių akių, bet jos figūros negalėjai nuspėti, kadangi buvo taip apsimuturiavusi rudais kailiais, jog sunku buvo atskirti, kur jos pačios plaukai, o kur kailis. Jei ne malonus veidas, galėjai palaikyti ją stripinėjančiu meškiuku.

Žiemos popietę rausvino sutemos, ir raudona šviesa jau slinko bežiedėmis lysvėmis, nuklodama jas negyvų rožių šešėliais. Prie vienos namo pusės šliejosi arklidė, kitoje pusėje alėja ar dengta laurų arkada vedė į sodo gilumą. Jauna mergina, išbarsčiusi duoną paukščiams (tą dieną jau ketvirtą ar penktą kartą, kadangi duoną suėsdavo šuo), abejingai pasuko laurų taku į ištisus metus žaliuojančių augalų plantaciją. Čia ji sušuko iš nuostabos — natūralios ar apsimestinės — ir žiūrėdama į aukštą sodo sieną, pamatė kažkokį nežemišką siluetą, apžergusį tvorą.

— Ak, tik nešokite žemėn, misteri Krukai,— sušuko ji susijaudinusi,— jūs labai aukštai.

Asmuo, apžergęs tvorą lyg skraidantį žirgą, buvo aukštas, liesas jaunas vyras tamsiais plaukais, styrančiais lyg šepetys, itin inteligentiškų veido bruožų, bet išblyškusios, beveik nenatūralios odos spalvos. Šiuos bruožus dar labiau ryškino akį veriantis raudonas kaklaraištis, vienintelis kostiumo atributas, kuriuo jis, atrodo, bent kiek rūpinosi. Tikriausiai tai buvo simbolis. Nekreipdamas dėmesio į merginos nerimastingą prašymą, jis stryktelėjo lyg žiogas žemėn šalia jos, nors tikrai galėjo susilaužyti kojas.

— Turbūt palaikėte mane įsilaužėliu,— tarė ramiai.— Jei nebūčiau gimęs aname puikiame gretimame name, tikrai galėtumėte mane juo laikyti. Šiaip ar taip, nematau čia nieko blogo.

— Kaip drįstate taip kalbėti? — užprotestavo mergina.

— Na,— tarė jaunuolis,— jei esi gimęs ne toje tvoros pusėje, tai nėra nieko blogo, jei vėliau ją ir perlipi.

— Niekad nežinau, ką jūs pasakysite ar padarysite,— atsakė mergina.

— Aš ir pats dažniausiai nežinau,— atsakė misteris Krukas,— bet dabar esu toje tvoros pusėje, kuri man ir reikalinga.

— O kuri jums reikalinga? — paklausė šypsodamasi jaunoji mergina.

— Reikalinga ta pusė, kurioje esate jūs,— tarė jaunuolis, pavarde Krukas.

Jiems einant laurų taku į kitą sodo pusę, pasigirdo trys artėjančio automobilio signalai ir greitai labai elegantiška pilkai melsva mašina priplaukė lyg paukštis prie durų ir trūktelėjusi sustojo.

— Sveiki, sveiki! — sušuko jaunuolis raudonu kaklaraiščiu,— šiaip ar taip, čia yra asmuo, gimęs šioje pusėje. Nežinojau, mis Adams, kad jūsų Kalėdų senelis toks modernus.

— Aa, tai mano krikštatėvis, seras Leopoldas Fišeris. Jis visuomet apsilanko antrąją Kalėdų dieną.

Po nekaltos pauzės, kuri nori nenori išdavė entuziazmo stygių, Rubi Adams pridūrė:

— Jis labai malonus žmogus.

Žurnalistas Džonas Krukas buvo girdėjęs apie šį įžymųjį miesto magnatą, ir pats buvo visai nekaltas, kad miesto magnatas nieko nežinojo apie jį, kadangi kai kuriuose *The Clarion* ir *The New Age* straipsniuose apie poną Leopoldą jis rašė gana griežtai. Tačiau jis nieko nesakė, tik akylai stebėjo ilgokai užtrukusį automobilio iškraustymą. Stambus tvarkingas žaliai apsirengęs vairuotojas išlipo pro priekines duris, o smulkus tarnas švariu pilku kostiumu išlipo pro galines; ant slenksčio jie padėjo ponui Leopoldui nusirengti, tarsi šis būtų didžiai saugomas paketas. Apsiautalai, kurių pakaktų visam turgui, visų miško žvėrių kailiai bei visų vaivorykštės spalvų šalikai buvo nuvyniojami vienas po kito, kol pasirodė kažkas panašu į žmogaus figūrą — draugiško, bet užsienietiškos išvaizdos džentelmeno, pilka ožio barzdele ir švytinčia šypsena, purtančio nuo rankų didžiules kailines pirštines.

Jam dar nespėjus nusirengti, atsivėrė dvigubos didžiulės prieangio durys ir pasirodęs pats pulkininkas Adamsas (kailiniuotosios merginos tėvas), pakvietė gerbiamą svečią į vidų. Jis buvo aukštas, nudegęs ir labai nekalbus žmogus, dėvintis raudoną kepuraitę, panašią į musulmonišką, su kuria atrodė tarsi anglų karininkas ar Egipto paša. Kartu buvo ką tik grįžęs iš Kanados jo pusbrolis Džeimsas Blauntas, didžiulis ir triukšmingas jaunas fermeris — džentelmenas geltona barzdele. Su juo taip pat įėjo ne tokia reikšminga figūra — netoliese esančios bažnyčios kunigas, kadangi pulkininko velionė žmona buvo katalikė ir vaikai, kaip tokiais atvejais įprasta, buvo auklėjami jos dvasia. Kunigas, pavarde Braunas, niekuo neišsiskyrė, tačiau pulkininkui patiko jo draugija ir jis dažnai kviesdavosi šventąjį tėvą į panašius šeimos susiėjimus.

Erdviame namo vestibiulyje buvo pakankamai vietos net ir pono Leopoldo viršutiniams rūbams. Prieangis ir vestibiulis, lyginant su visu namu, atrodė gerokai per dideli, tai buvo didžiulis kambarys su milžiniškomis durimis viename gale ir laiptinės apatine dalimi — kitame. Priešais didžiulį prieangio židinį, virš

kurio kabojo pulkininko kardas, procesija sustojo ir visa kompanija, drauge su melancholišku Kruku, prisistatė ponui Leopoldui Fišeriui. Tačiau atrodė, kad šis garbingas finansininkas vis dar kovoja su puikiais savo apdaro atributais, mat iš giliai užslaptintos švarko kišenės ištraukė juodą ovalo formos dėžutę ir nušvitęs paaiškino, jog tai Kalėdų dovana krikšto dukrai. Dėžutę jis laikė su nuginkluojančiu nuoširdžiu pagyrūniškumu. Prieš jų akis tarsi krištolo fontanas ištryško. Oranžiniame velveto dėkle lyg trys kiaušiniai gulėjo trys balti deimantai, sujaudinę visus aplinkinius. Fišeris stovėjo spindįs geranoriškumu ir tarsi gerte gėrė merginos nuostabą bei susižavėjimą, rimtą pulkininko grožėjimąsi ir kimiu balsu tariamas padėkas bei visų aplinkinių smalsumą.

— Dabar privalau vėl juos paslėpti,— tarė Fišeris, įsikišdamas dėžutę į fraką. — Turiu būti atsargus, kad jie nedingtų. Tai trys didieji Afrikos deimantai, ne kartą vogti, dėl to vadinami „Šokančiomis žvaigždėmis“. Jų ieško didžiausi nusikaltėliai, net ir vulgarūs gatvės ar viešbučių prasčiokai vargiai atsilaikytų pagundai juos pavogti. Aš galėjau juos prarasti kelyje. Visiškai įmanomas dalykas.

— Tikrai galimas dalykas,— suniurzgė jaunuolis raudonu kaklaraiščiu.— Nekaltinčiau žmogaus, juos paėmusio. Kai jie prašo duonos, o tu jiems nepaduodi net akmens, tuomet jie patys paima akmenį.

— Nekalbėkite taip,— užsiliepsnojo mergina.— Jūs šitoks pasidarėte nuo to laiko, kai tapote tuo baisiuoju... žmogumi. Jums aišku, ką aš noriu pasakyti. Kaip pavadintumėte asmenį, kuris pareiškia norą apkabinti kaminkrėtį?

— Šventuoju,— tarė tėvas Braunas.

— O aš manau,— pasakė ponas Leopoldas, išdidžiai šypsodamasis,— kad Rubi turi galvoje socialistą.

— Radikalas nebūtinai turi misti ridikėliais,— tarė kiek nekantraudamas Krukas,— o konservatorius nebūtinai konservuoti uogienę. Taigi užtikrinu jus — socialistas nėra žmogus, trokštantis draugiško pobūvio su kaminkrėčiu. Socialistas — tai žmogus, kuris nori, kad visi kaminai būtų švarūs ir visi kaminkrėčiai gautų algą.

— O kas jums neleidžia,— įterpė kunigas žemu balsu,— pačiam tvarkyti savo suodžius?

Krukas žvilgtelėjo į jį kiek susidomėjęs ir net su pagarba.

— O ar kas nors nori tvarkyti pats savo suodžius? — paklausė jis.

— Galėtų norėti,— mąsliai atsakė Braunas.— Girdėjau, kad

suodžius naudoja sodininkai. O kartą per Kalėdas, kai neatvyko fokusininkas, aš nudžiuginau šešis vaikus vien suodžiais — pakeičiau jais savo išvaizdą.

— Kaip puiku,— šūktelėjo Rubi.— Norėčiau, kad tą patį padarytumėte mūsų kompanijoje.

Triukšmingajam kanadiečiui misteriui Blauntui, kaip ir nustebusiam (gal ir ne visai sutinkančiam) finansininkui, jau buvo beišsprūstąs pritarimo šūksnis, bet tuo metu pasigirdo beldimas į dvigubas lauko duris. Jas atidarė kunigas, ir, jau apsigaubęs prieblanda, įvairiausių violetinių gamų saulėlydžio fone vėl pasirodė amžinai žaliuojantis sodas, araukarija ir visa kita. Reginys, tarsi spektaklio dekoracija, buvo toks įstabus ir spalvingas, jog valandėlę visi pamiršo neryškią figūrą, stovinčią tarpdury. Žmogus buvo dulkėtas, nubrizgusiu švarku, matyt, tik eilinis pasiuntinys.

— Ar yra, džentelmenai, tarp jūsų misteris Blauntas? — paklausė jis ir dvejodamas ištiesė ranką su laišku.

Misteris Blauntas vos nesušuko patvirtindamas. Su aiškia nuostaba praplėšus voką ir perskaičius laišką, jo veidas kiek apsiniaukė, bet tuoj pat pragiedrėjo ir jis atsisuko į savo pusbrolį ir šeimininką.

— Man nemalonu, bet turiu jus, pulkininke, kiek sutrukdyti,— tarė jis džiugiai.— Ar nesutrikdytų jūsų mano seno bičiulio vizitas svarbiais reikalais? Tai Florianas, garsusis prancūzų akrobatas ir komediantas; aš susipažinau su juo prieš daugelį metų, būdamas Vakaruose (jis iš prigimties prancūzų kanadietis). Jis turi į mane kažkokį reikalą, nors man sunku įspėti, kokį.

— Na žinoma, žinoma,— nerūpestingai tarė pulkininkas.— Lai atvyksta kiekvienas jūsų draugas, mielasai. Be abejonės, jis parodys, ką sugeba.

— Jis išsiteplios veidą juodai, jei tai turite galvoje,— sušuko juokdamasis Blauntas.— Neabejoju, kad jis visiems apdums akis. Bet man ne tai svarbu, aš nesu per daug skrupulingas. Man patinka sena linksma pantomima, kur žmogus sėdi ant cilindro.

— Bet ne ant mano,— oriai tarė ponas Leopoldas Fišeris.

— Na, na,— nerūpestingai pasakė Krukas,— nesiginčykime. Yra ir blogesnių pokštų už sėdėjimą ant cilindro.

Kadangi jaunuolio su raudonu kaklaraiščiu nemėgo,— tiek dėl kategoriškų nuomonių, tiek dėl aiškios simpatijos gražiajai krikštadukteriai, Fišeris pačiu kandžiausiu, diktatoriškiausiu balsu paklausė:

— Nėra abejonės, kad jūs išradote kažką žemesnio už sėdėjimą ant cilindro. Malonėkite pasakyti, ką?

— Pavyzdžiui, leisti cilindrui būti ant galvos,— tarė socialistas.

— Na, na, na,— sušuko kiek šiurkščiai, bet nepiktai kanadietis fermeris,— negadinkime sau malonaus vakaro. Manyčiau, kad reikia sugalvoti ką nors įdomaus Jei jums nepatinka išteplioti veidai ar sėdėjimas ant cilindro, tuomet kažką panašaus į tai. Kodėl gi mums nesuvaidinus tikros senovinės anglų pantomimos su klounu, kolombina ir kitais? Būdamas dvylikos metų, išvykdamas iš Anglijos, mačiau tokią pantomimą, bet ji lig šiol tarsi laužo liepsna šviečia mano atminty. Kai pernai sugrįžau į gimtąją šalį, šis paprotys jau buvo išnykęs. Liko vien tik melodramiškos pjesės pasakų motyvais. Aš noriu išvysti azartinį pokerį ir suraitytą į dešrą policininką, o rodomos vien mėnesienoj dūsaujančios princesės, mėlynosios paukštės ir panašiai. Mėlynbarzdis man labiau prie širdies, o labiausiai jis man patinka tada, kai pasiverčia juokdariu.

— Aš už policininkų suraitymą,— tarė Džonas Krukas.— Tai jau tikslesnis socializmo apibrėžimas už kai kuriuos neseniai pateiktus. Žinoma, pastatymas nebus lengvas.

— Visai ne,— sušuko kiek per toli mintyse nutolęs Blauntas.— Arlekinada — greičiausiai padaromas dalykas dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, kiekvienas gali apgaudinėti kiek patinka, ir antra, objektai yra namų ūkio daiktai — stalai ir rankšluosčių kabyklos, kubilai ir kita.

— Teisybė,— pripažino Krukas, vaikštinėdamas aplink ir pritariamai linkčiodamas galva.— Bet ko gero, negalėsiu užsivilkti policininko uniformos! Paskutiniu metu neužmušiau nė vieno policininko.

Blauntas mįslingai susiraukė, o paskui trenkė kumščiu sau per šlaunį.

— Taip, mes tai padarysime, sušuko jis.— Aš čia turiu Floriano adresą, jis pažįsta visus Londono kostiumininkus. Aš jam paskambinsiu ir paprašysiu, kad ateidamas atsineštų policininko aprangą.

Ir nusilenkęs nuėjo prie telefono.

— Krikštatėvi, tai žavinga,— šūktelėjo Rubi kone pašokdama.— Aš būsiu kolombina, o jūs juokdarys.

Milijonierius elgėsi šaltai, su stabmeldišku išdidumu.

— Mano brangieji, aš manau,— prabilo jis,— jūs turėsite pasiieškoti kito juokdario.

— Jei norite, aš būsiu juokdarys,— tarė pulkininkas Adamsas, išsiimdamas cigarą iš burnos ir prabildamas pirmąjį ir paskutinįjį kartą.

— Jums reikėtų pastatyti paminklą,— linksmai sušuko grįždamas nuo telefono kanadietis.— Na, o mes visi kažkam tinkame. Misteris Krukas bus klounas; jis žurnalistas ir žino visus senus pokštus. Aš galiu būti Arlekinas, kuris turi turėti ilgas kojas ir daug šokinėti. Mano draugas Florianas sakė, kad atsineš policininko aprangą; jis persirengs iš anksto. Galime vaidinti ir šioje salėje, žiūrovai sėdės priešais ant tų plačių laiptų, viena eile už kitos. Šios priekinės durys, uždaros ar atviros, atstos užkulisius. Jas uždarius, matysite anglišką interjerą. Atvėrę — sodą mėnesienoje. Viskas stebuklingai tinka.

Ir pagriebęs iš kišenės atsitiktinai pasipainiojusį biliardo kreidos gabalėlį, perbėgęs salę tarp priekinių durų ir laiptų, nubrėžė rampos liniją.

Kaip ši kvailysčių puota buvo paruošta laiku, liko mįslė. Bet visi rengėsi su beprotišku užsidegimu ir kruopštumu, kuris būdingas namuose žydint jaunystei, o jaunystė šiuose namuose tikrai viešėjo tą naktį, nors ne kiekvienas būtų galėjęs išskirti du veidus ir širdis, iš kurių ji liejosi. Kaip paprastai tokiais atvejais, išmonė, išsivadavusi iš buržuazinių elgesio normų, virto vis labiau nežabojama. Kolombina didžiuliu sijonu, keistai panašiu į miegamojo gaubtą, atrodė žavingai. Klounas ir juokdarys išsibaltino paimtais iš virėjo miltais ir išsidažė raudonais dažais, pagamintais iš kažin kokių produktų, ir jų (kaip ir visų tikrų labdarių krikščionių) niekas neatpažino. Arlekiną, apsilipdžiusį sidabriniais cigarečių pakelių popierėliais, vos pavyko atkalbėti negadinti seno Viktorijos laikų sietyno vien tam, kad galėtų apsikarstyti žvilgančiais krištoliukais. Jis tikrai būtų taip padaręs, jeigu Rubi nebūtų suradusi senų stiklinių papuošalų, kuriuos dėvėjo ant deimantų karalienės kostiumo maskaradinių suknelių baliuje. Jos dėdė Džeimsas Blauntas tiesiog nesitvėrė savo kailyje iš susižavėjimo, atrodė kaip mokinukas. Staiga jis užmovė tėvui Braunui popierinę asilo galvą, kurią Braunas kantriai nešiojo ir netgi labai originaliai judino ausis. Prie pono Leopoldo Fišerio frako jis bandė pritvirtinti popierinę asilo uodegą. Tačiau niekas nepritarė šiam triukui.

— Dėdė elgiasi per daug absurdiškai,— sušuko Rubi Krukui, kuo rimčiausiai kabindama dešrą jam ant pečių.— Kodėl jis toks pasiutęs?

— Jis tavo kolombinos Arlekinas,— tarė Krukas.— O aš esu tik krečiantis pokštus klounas.

— Norėčiau, kad tu būtum Arlekinas,— pasakė ji, palikdama ant pečių nukarusią dešrą.

Tėvas Braunas, nors ir žinodamas kiekvieną smulkmeną už scenos ir susilaukęs plojimų už tai, kad iš pagalvės padarė pantomimos kūdikį, pavaikščiojęs aplinkui, atsisėdo tarp žiūrovų, kupinas didžiausių vilčių, kaip vaikas pirmą kartą spektaklyje. Žiūrovų nebuvo daug: giminaičiai, vienas ar du kaimynai, tarnai. Ponas Leopoldas sėdėjo priekyje, jo apkūnus stotas su kailine apykakle labai jau menkino sėdinčio už jo smulkaus dvasininko figūrą. Pantomima buvo be galo chaotiška, bet pakenčiama; improvizacijos srautas labiausiai sklido iš klouno Kruko. Apskritai, jis buvo protingas žmogus, bet šį vakarą, įkvėptas nežabotos visažinybės, jautėsi visagalis — kvailybė išmintingesnė už visą pasaulį, ir ji užlieja jauną vyrą, jei šis bent kartą pastebi ypatingą išraišką ypatingame veide. Jis buvo ne tik klounas, bet ir visa kita — autorius, jei toks apskritai ten buvo, sufleris, dekoratorius, scenos darbininkas ir netgi orkestras. Netikėtomis pašėlusio vaidinimo pertraukėlėmis jis su visu kostiumu eidavo prie pianino ir skambindavo kokią nors populiarią, bet šiuo metu kiek absurdišką melodiją.

Viso to, kaip ir viso kito, kulminacija buvo momentas, kai scenos gale atsilapojo dvejos laukujės durys, atverdamos puikų mėnesienos sodo vaizdą ir dar labiau išryškindamos įžymųjį svečią profesionalą — didįjį Florianą, apsirengusį policininku. Klounas grojo pianinu „Penzanso piratų" policininkų priedainį, bet jo muziką nustelbė kurtinančios ovacijos, nes kiekvienas didžiojo komiko judesys buvo žavinga, nors kiek suvaržyta policininko laikysenos ir manierų parodija. Prie jo prišoko Arlekinas ir trinktelėjo per šalmą; pianistas tuo metu grojo „Iš kurgi tu gavai šią kepurę?" Policininkas apsidairė, puikiai suvaidindamas nustebusį, o šokuojantis Arlekinas vėl jam trinktelėjo (pianistui grojant keletą taktų iš „O paskui ir dar kartelį"). Galop Arlekinas puolė tiesiai policininkui į glėbį ir apvertė jį, aidint plojimams. Keistasis aktorius puikiai imitavo mirusįjį, kalbos apie tai iki šiol sklinda Patnyje. Neįtikėtina, kad gyvas žmogus galėtų atrodyti toks suglebęs.

Atletiškasis Arlekinas sūpavo jį kaip maišą, kilnojo ir sukiojo kaip pagalį ir visa tai darė pagal absurdiškai juokingą pianino muziką. Kai Arlekinas sunkiai pakėlė juokingąjį policininką nuo grindų, klounas grojo „Grįžtu iš svajų apie tave". Jam persimetus policininką per petį — „Su nešuliu ant pečių", o kai pagaliau Arlekinas policininką su garsiu bumbtelėjimu numetė žemėn, pamišėlis prie muzikos instrumento grojo skambų taktą, rodos, pagal tokius žodžius: „Aš ėjau savo meilei laiškelį išsiųst, bet beeidamas pamečiau".

Siautėjant šiai proto anarchijai, tėvas Braunas matė toli gražu ne viską, kadangi priešais jį miesto magnatas atsistojo visu ūgiu ir susigrūdo rankas į kišenes. Paskui susinervinęs atsisėdo, vis negalėdamas nurimti, galop vėl atsistojo. Vienu momentu atrodė, kad jis žengs į sceną, bet tik pažvelgė į grojantį klouną ir nieko nesakęs puolė lauk iš kambario.

Kunigas dar kelias minutes stebėjo absurdišką, bet savotiškai elegantišką Arlekino šokį prie puikiai numirusio priešo. Meniškai, nors kiek negrabiai, Arlekinas artėjo durų link, pro kurias buvo matyti mėnesienoje ir tyloje paskendęs sodas. Jo sidabrinių popieriukų ir stikliukų išmargintas apdaras žvilgėte žvilgėjo lempų šviesoje, bet Arlekinui ėmus šokti spindinčioje mėnulio šviesoje, atrodė, kaip tikras sidabro stebuklas. Žiūrovai su įkarščiu plodami apstojo jį, bet tuo metu kažkas staiga palietė Brauno ranką ir pašnibždom paprašė jį užeiti į pulkininko kabinetą.

Jis ėjo paskui iškvietusįjį vis labiau abejodamas, ir šio jausmo neišblaškė net tas didis komiškumas kabinete. Tenai sėdėjo pulkininkas Adamsas, vis dar apsitaisęs juokdariu, su išsikišusiu banginio ūsu, tabaluojančiu ant kaktos, bet tokiomis pavargusiomis ir liūdnomis akimis, kad būtų sustabdžiusios bet kokį šėlimą. Ponas Leopoldas Fišeris stovėjo atsirėmęs į židinio atbrailą ir apimtas baimės sunkiai kvėpavo.

— Labai skaudu, tėve Braunai,— tarė Adamsas.— Teisybę sakant, tie deimantai, kuriuos mes visi matėme šią popietę, dingo iš mano draugo frako kišenės. Ir kadangi jūs...

— Kadangi aš,— papildė tėvas Braunas plačia grimasa,— sėdėjau tiesiai už jo...

— Aš nieko tokio neteigiu,— tarė pulkininkas Adamsas, griežtai žvelgdamas į Fišerį, ir tapo aišku, kad jis greičiausiai taip ir mano.— Aš tik prašau jus pagalbos, kurią kiekvienas džentelmenas turėtų suteikti.

— Tai reikštų — išversti savo kišenes,— pasakė tėvas Braunas, ir tuoj pat tai padarė, parodydamas septynių ir šešių pensų monetas, atgalinį bilietą, mažą sidabrinį krucifiksą, nedidelį brevijorių ir šokolado plytelę.

Pulkininkas ilgai žiūrėjo į jį ir pagaliau tarė:

— Ar jums neatrodo, kad man daug svarbiau sužinoti, kas jūsų galvoje, o ne jūsų kišenėse? Žinote, kad mano dukra yra jūsų įtakoje, o ji pastaruoju metu...— ir nutilo.

— Ji pastaruoju metu,— sušuko senasis Fišeris,— atvėrė tėvo namų duris galvažudžiui socialistui, kuris atvirai pareiškia, kad galėtų bet ką pavogti iš turtingesniojo. Štai ir susiduria galas su galu. Čia ir turtingasis, ir beturtis.

— Jeigu norite žinoti, ką aš manau, tai štai,— kiek monotoniškai tarė tėvas Braunas.— Kas jums pasirodys verta dėmesio, pasakysite paskui. Bet pirmiausia štai ką kužda man mano sena makaulė: tas, kas vagia deimantus, nekalba apie socializmą. Greičiau jau,— tarė jis santūriai,— neigia jį.

Abu vyriškiai staiga persimainė, o kunigas kalbėjo toliau:

— Matote, mes daugiau ar mažiau pažįstame tuos žmones. Socialistui deimantai reikalingi ne daugiau kaip piramidė. Tad pažvelkime į tą, kurio nepažįstame. Policininką vaidinęs jaunuolis — Florianas. Įdomu, kur jis šiuo momentu?

Juokdarys pašoko kaip įgeltas ir puolė iš kambario. Stojo tyla, kurios metu milijonierius žvelgė į kunigą, o kunigas į savo breviorių; tuomet grįžęs juokdarys, jausdamas padėties rimtumą, prašneko:

— Policininkas vis guli scenoje. Uždanga buvo pakelta ir nuleista šešis kartus, o jis vis dar ten guli.

Tėvas Braunas metė savo knygą ir įsistebeilijo į ją tuščiu žvilgsniu. Pamažu jo pilkos akys prašviesėjo, ir jis neaiškiai paklausė:

— Atleiskite, pulkininke, kada mirė jūsų žmona?

— Mano žmona! — žvelgdamas į akis, tarė karininkas.— Ji mirė šiais metais prieš du mėnesius. Jos brolis Džeimsas savaitę pavėlavo ją išlydėti.

Mažasis kunigas pašoko kaip pabaidytas kiškis.

— Eime! — šūktelėjo jis neįprastai susijaudinęs.— Eime! Mums reikia pasižiūrėti į tą policininką!

Jie nuskubėjo ant užleistos užuolaida scenos, šiurkščiai prasibrukę pro kolombiną ir klouną, kurie patenkinti apie kažką šnabždėjosi, ir tėvas Braunas pasilenkė prie sukniubusio policininko.

— Chloroformas,— tarė jis atsitiesdamas,— aš tik dabar tai supratau.

Stojo neįtikėtina tyla, paskui pulkininkas lėtai prašneko:

— Prašau, atsakykite rimtai, ką visa tai reiškia.

Tėvas Braunas staiga pratrūko kvatotis, paskui kiek apsiramino, bet ir vėliau kalbėdamas dar ilgokai stengėsi suvaldyti kylantį juoką.

— Džentelmenai,— duso jis,— nėra laiko kalbėti. Aš turiu bėgti nusikaltėlio pėdomis. O šis didysis prancūzų aktorius, vaidinęs policininką, šis puikus negyvėlis, su kuriuo Arlekinas šoko valsą, suko ir svaidė į šalis — jis buvo...

Tėvo Brauno balsas jam vėl nepakluso, ir jis pasisuko eiti.

— Jis buvo? — smalsiai sušuko Fišeris.

— Tikras policininkas,— tarė tėvas Braunas ir išbėgo į tamsą.

Pilnam lapijos sode, pačiame jo pakraštyje, kur buvo lomos ir pavėsinės, kur augo laurai ir kiti amžinai žaliuojantys krūmai, netgi pačiame viduržiemy tamsiai mėlyno dangaus ir sidabrinio mėnulio fone sodas buvo sklidinas šiltų pietietiškų spalvų. Žali laurai, ryškiai purpurinis nakties dangus, mėnuo tarsi didžiulis krištolas — visa tai atrodė naiviai romantiška; o po medžių viršūnes laipiojo daugiau keista nei romantiška figūra. Ji žibėjo nuo galvos iki kulnų, tarsi apdaras būtų pasiūtas iš dešimties milijonų mėnulių: tikro mėnulio šviesa pagaudavo kiekvieną jo judesį ir uždegdavo kiekvieną jo dalelę. Jis siūbavo, blizgėdamas ir kopdamas neaukštu medeliu į aukštesnį, paskui peršoko į kitą didesnį medį ir staiga sustojo vien todėl, kad pastebėjo apačioje praslenkant šešėlį, kuris neabejotinai kreipėsi į jį:

— Na, Flambo,— tarė balsas,— jūs tikrai atrodot kaip skrendanti žvaigždė; bet tai vis dėlto reiškia krintančią žvaigždę.

Sidabru spindintis siluetas kiek pasilenkė į priekį lauruose ir neabejodamas, kad gali lengvai pasprukti, ėmė klausytis žmogaus apačioje.

— Nieko sumaniau nesat padaręs savo gyvenime, Flambo. Visai protinga buvo atvykti iš Kanados (tikiuosi, Paryžiaus bilietu) po savaitės nuo misis Adams mirties, kai niekam neberūpėjo apie tai klausinėti. Dar protingiau buvo susekti šokančias žvaigždes ir Fišerio atvykimo dieną. O kas buvo po to, jau ne tik protinga, bet tiesiog genialu. Pavogti akmenėlius buvo vienas juokas. Rankų miklumu būtumėt atlikęs tai šimtais būdų, net ir neapsimetant, kad prie Fišerio frako pritaisai asilo uodegą. Bet toliau jūs elgėtės tikrai negarbingai.

Sidabrinė figūra tarp žalių lapų tarsi užhipnotizuota kiek pasvyravo ir nors pasprukti jai buvo lengva, toliau žiūrėjo į žmogų po medžiu.

— O taip,— tarė žmogus iš apačios,— aš visa tai žinau. Aš žinau, kad jūs ne tik išprovokavot vaidinimą, bet gavot iš jo dvigubą naudą. Jūs ruošėtės tyliai pavogti brangakmenius; žinią, kad jau esat įtariamas ir sumanus pareigūnas ėmėsi jūsų ieškoti, tą pačią naktį jums perdavė bendrininkas. Eilinis vagis tik dėkotų už perspėjimą ir spruktų; bet jūs — poetiška siela. Jūs jau žinojot, kad brangenybes paslėpsite netikrame scenos puošnybių spindesy. Žinojote, kad šalia Arlekino policininko prisistatymas visai derinasi. Gerbiamas pareigūnas pradėjo ieškoti nuo Patnio policijos skyriaus ir išnaršė slapčiausias šio pasaulio vietas. Kai tik atsidarė priekinės durys, jis žengė tiesiai į Kalėdų pantomi-

mos sceną, kur galėjo būti šokančio Arlekino apspardytas, išvanotas lazda, parblokštas ar nunuodytas, nors patys garbingiausi Patnio žmonės klyktų iš juoko. Na, geriau tikrai nieko nesugalvosi. O dabar, beje, galėtumėt grąžinti deimantus.

Žalia šaka, ant kurios siūbavo spindinti figūra, sušlamėjo tarsi iš nuostabos, o balsas apačioje kalbėjo:

— Aš noriu, kad jūs, Flambo, juos grąžintumėt, ir noriu, kad imtumėt gyventi kitaip. Jumyse dar neišseko jaunystė, garbė ir jumoras; nemanykit, kad taip gyvendamas išlaikysite šiuos bruožus. Žmogus gali ilgai būti geras, bet nė vienas, padaręs blogybę, neatsisako nuo kitos. Šis kelias veda vis žemyn ir žemyn. Geras žmogus gerdamas tampa žiauriu; teisingas žmogus nužudęs meluoja. Žinau ne vieną, kuris pradėjo kaip jūs, būdamas garbingas atstumtasis, linksmas turtingųjų apiplėšinėtojas, o baigė paskendęs visiškam liūne. Morisas Blumas iš pradžių buvo anarchistas, vargingųjų tėvas, o nusivažiavo iki niekingo šnipo ir paskalų skleidėjo, kuriuo naudojosi ir niekino abi pusės. Haris Berkas gan nuoširdžiai pradėjo „atliekamų pinigų“ judėjimą, o dabar gyvena badmiriaujančios sesers sąskaita dėl besaikio gėrimo. Lordas Amberis laukinei visuomenei demonstravo riteriškumą, dabar jis papirkinėja žemiausius Londono šantažistus. Kapitonas Berilonas dar prieš jus buvo didžiausias džentelmenas-nusikaltėlis; jis mirė beprotnamy, mirtinai įbaugintas įskundėjų ir teismo vykdytojų, kurie jį susekė ir išdavė. Aš žinau, kad miškas už jūsų, Flambo, atrodo labai patikimas, žinau, kad akimirksniu galite pranykti jame kaip beždžionė. Bet ateis laikas, kai jūs, Flambo, tapsite sena pilka beždžione. Sėdėsite savo medyje miške šalta širdim, kai mirtis žvelgs į akis, ir medžių viršūnės bus tokios plikos.

Stojo tyla, atrodė, kad mažas žmogutis apačioje už ilgo nematomo pavadžio laiko žmogų medyje. Žmogus apačioje kalbėjo toliau:

— Jūs jau pradėjote smukti. Gyrėtės, kad nieko niekingo nedarote, bet šiandien padarėte niekšybę. Dėl jūsų kaltės įtariamas garbingas jaunuolis, ir daugelis aplinkybių yra jo nenaudai; jūs išskiriate jį su mylima ir mylinčia moterim. Bet jūs padarysit dar daug didesnių niekšybių, kol numirsit.

Trys žvilgantys deimantai iš medžio nukrito ant žolės. Mažasis žmogus pasilenkė jų paimti, o kai vėl pažvelgė į viršų, sidabrinio paukščio žaliame medžio narve jau nebuvo.

Brangakmenių sugrąžinimas (kaip tik tėvui Braunui atsitiktinai juos suradus) užbaigė vakarą didingai, o ponas Leopoldas,

pagautas geros nuotaikos, netgi pasakė kunigui, kad nors pats yra platesnių pažiūrų žmogus, vis dėlto gerbia tuos, kurių tikėjimas reikalauja būti užsidariusius nuo šio pasaulio ir tolimus nuo jo reikalų.

NEMATOMAS ŽMOGUS

Saldumynų parduotuvė dviejų Kamdeno gatvių sankryžoje melsvoje sutemų vėsumoje spindėjo tarsi cigaro galiukas. Arba greičiau kaip blėstantis fejerverkas, kadangi įvairiaspalvės šviesos, laužomos daugybės veidrodžių, atsispindėjo paauksintuose bei žaismingai išmargintuose pyraguose bei saldainiuose. Gatvės vaikėzai stovėjo įbedę nosis į šią švytinčią vitriną, nes šokoladai buvo įvynioti į raudonus, geltonus ir žalius blizgučius, kurie traukė labiau nei pats šokoladas, o didžiulis baltas vestuvinis tortas stovėjo lange atokiau nuo visų, viliodamas akį tarsi visas Šiaurės ašigalis, tapęs valgomu. Savaime suprantama, jog šios vaivorykštės spalvų vilionės sutraukdavo aplinkinius dešimties metų vaikus. Tačiau šis kampelis traukė ir vyresnio amžiaus jaunus žmones; vyriškis, ne jaunesnis kaip dvidešimt ketverių, irgi stovėjo įsistebeilijęs į parduotuvės vitriną. Jį taip pat žavėjo ši parduotuvė, bet šį susižavėjimą kėlė ne vien šokoladai, kurių jis toli gražu neatsisakydavo.

Tai buvo aukštas, stiprus, rausvaplaukis jaunas vyras ryžtingu veidu, bet abejingų manierų. Po pažasčia jis turėjo didelį pilką aplankalą, pilną eskizų, kuriuos sėkmingai arba nelabai sėkmingai parduodavo leidėjams, kai jo dėdė (admirolas) atėmė iš jo paveldėjimo teisę dėl simpatijų socializmui, nors iš tikrųjų jis perskaitė paskaitą prieš šią ekonominę teoriją. Tai buvo Džonas Ternbulis Angusas.

Įžengęs pro duris, jis perėjo per parduotuvę į galinį kambarį, panašų į konditerininko restoranėlį, prieš tai nukėlęs skrybėlę jaunai ten dirbančiai damai. Tai buvo elegantiška, juodbruvė, guvi, rausvų skruostų ir tamsių akių mergina juodu apdaru; po įprastos pauzės ji nuėjo iš paskos į kambarėlį priimti užsakymo.

Jo pasirinkimas buvo įprastas.

— Prašyčiau,— aiškiai pasakė jis,— bandelės už pusę penso ir puodelio juodos kavos.— Nespėjus merginai nusisukti, jis akimirksniu pridūrė: — Taip pat prašau jūsų rankos.

Jaunoji parduotuvės dama staiga sukluso ir tarė:

— Tokių pokštų prašau čia nekrėsti.

Rausvaplaukis vyras pakėlė savo pilkas akis, pilnas nuoširdaus rimtumo.

— Tai tikrai ne pokštas,— tarė jis,— tai taip rimta, taip rimta kaip bandelė už pusę penso. Tai taip brangu kaip ši bandelė, tačiau už ją mokama. Tai taip pat kenksminga kaip ši bandelė. Tai kenkia virškinimui.

Juodbruvė mergina ilgai nenuleido nuo jo savo tamsių akių, iš paskutiniųjų stengdamasi suvokti, ką girdėjusi. Pagaliau ji šyptelėjo ir atsisėdo į kėdę.

— Ar jums neatrodo,— nesivaržydamas kalbėjo Angusas,— kad neteisinga valgyti šias bandeles už pusę penso? Jos galėtų tapti bandelėmis po pensą. Kai mes susituoksime, aš mesiu šį niekingą reikalą.

Pakilusi nuo kėdės, mergina priėjo prie lango; buvo matyti, kad ji įtemptai mąsto, bet jaunuoliui priešiškumo nejaučia. Kai pagaliau apsisprendusi atsisuko, pamatė jaunąjį vyriškį rūpestingai dėliojantį ant stalo įvairiausius daiktus iš vitrinos. Jis išėmė ryškių spalvotų saldainių piramidę, keletą lėkščių su sumuštiniais ir du grafinus su paslaptinguoju portveinu bei sausu ispanišku vynu, taip reikalingų konditerininkams. Uoliai išdėliojęs visa tai, jis atsargiai viduryje pastatė didžiulį lyg kalnas baltai cukruotą tortą, vitrinos puošmeną.

— Ką, po galais, jūs darote? — paklausė ji.

— Atlieku pareigą, mano mieloji Laura,— pradėjo jis.

— Ak susimildamas, nustokite,— sušuko ji,— ir nekalbėkite su manimi tokiu tonu. Norėčiau žinoti, ką visa tai reiškia?

— Šventišką vakarienę, mis Houp.

— O kas čia? — nekantriai paklausė ji, rodydama į baltą cukraus kalną.

— Vestuvinis tortas, misis Angus,— atsakė jis.

Mergina tvirtu žingsniu žengė prie šios puošnybės, sunkiai pakėlė ją ir padėjo atgal į vitriną; paskui sugrįžo, pasidėjo grakščias alkūnes ant stalo ir palankiai, bet kiek suirzusi kreipėsi į jaunąjį vyrą:

— Jūs neduodate laiko man nė pagalvoti.

— Aš ne toks kvailas,— atsakė jis,— ir krikščionišką kuklumą suprantu savaip.

Mergina vis dar žiūrėjo į jį, tačiau jos šypsena darėsi vis rimtesnė.

— Misteri Angusai,— tarė ramiai,— jeigu jau vyksta visa ši nesąmonė, aš turėčiau kaip galima trumpiau papasakoti jums apie save.

— Sužavėtas,— rimtai atsakė Angusas.— Jūs galėtumėte, jei išeis iš kalbos, šį tą papasakoti ir apie mane.

— Ak, patylėkite ir pasiklausykite,— pasakė ji.— Man nėra ko gėdintis ir netgi ypatingai gailėtis neturiu ko. Bet ką jūs pasakytumėte, išgirdęs istoriją, kuri manęs beveik neliečia, bet persekioja mane kaip košmaras.

— Tokiu atveju,— rimtai tarė vyriškis,— siūlyčiau jums vėl atnešti tortą.

— Ne, pirmiausia jūs turite išklausyti mano pasakojimą,— atkakliai tarė Laura.— Pradėti reikėtų nuo to, kad mano tėvas Ladbery turėjo smuklę „Raudonoji žuvis", kur aš aptarnaudavau lankytojus prie baro.

— Aš dažnai pagalvodavau,— tarė vyriškis,— kodėl gi toje konditerijos parduotuvėje viešpatauja tokia krikščioniška dvasia [6].

— Ladberis — tai mieguista, apaugusi žole vietelė vienoje rytinėje grafystėje, ir lankytojai, kurie retsykiais užsukdavo į „Raudonąją žuvį", buvo arba atsitiktiniai komivojažieriai, arba baisiausi žmonės, kokius tik galima pamatyti, bet jūs jų niekada nematėte. Aš turiu galvoje smulkius dykūnus, kuriems užtekdavo pinigų pragyvenimui ir kurie nieko daugiau neveikdavo, tik ramstydavo barus ir lažindavosi iš arklių; nors apsirengę būdavo pabrėžtinai skurdžiai, paskutinis vargeta už juos daug vertesnis. Tačiau netgi šie jauni, apgailėtini netikšos nebūdavo dažni svečiai mūsų namuose, išskyrus du, kurie net įkyrėdavo — įkyrėdavo visais atžvilgiais. Abu turėjo pinigų pragyvenimui, neskoningai puošėsi ir nuobodžiai dykinėjo. Vis dėlto aš jų kiek gailėdavausi, kadangi esu beveik įsitikinusi, kad jie lankydavo mūsų mažą tuščią barelį dėl savo fizinių trūkumų, iš kurių kaimiečiai mėgdavo pasijuokti. Tai net nebuvo trūkumai tikrąja to žodžio prasme, o daugiau ypatumai. Vienas iš jų buvo stulbinamai žemas, beveik nykštukas ar sakytum žokėjus. Išvaizda jis anaiptol nebuvo panašus į žokėjų — tamsus, apskritaveidis, gražiai apkirpta juoda barzdele, gyvomis lyg paukščio akimis; jis žvangindavo monetas kišenėje, skambčiodavo auksine laikrodžio grandinėle ir pasirodydavo tik gerai apsitaisęs, per daug gerai net ir džentelmenui. Kvailas jis nebuvo, greičiau dykūnas, didžiai išmintingas nenaudinguose dalykuose — čia ims rodyti fokusus, čia iš penkiolikos degtukų surengs tikrą fejerverką, čia išpjaustys iš banano žievių šokančią lėlytę. Tai buvo Isidoras Smaitas; matau jį tarsi

---

[6] Žuvis ankstyvojoje krikščionybės simbolikoje buvo šventas ženklas.

gyvą, nediduką, tamsaus veido, atėjusį prie baro ir rodantį šokančią kengūrą, padarytą iš penkių cigarų.

Antrasis buvo tylesnis ir paprastesnis, tačiau nerimo kėlė daug daugiau nei vargšas mažasis Smaitas. Buvo labai aukštas ir lieknas, šviesiaplaukis, nosis su kuprele — galėjo pasirodyti net visai patrauklus, tačiau buvo baisiausiai žvairas — nieko panašaus gyvenime nebuvau mačiusi. Kai žiūri į tave, pats nebesupranti, kur esi, jau nekalbant apie tai, kad visai nenutuoki, į ką jis žiūri. Manau, kad šis trūkumas gerokai kartino vargšui gyvenimą, nes kol Smaitas rodydavo savo išdaigas, Džeimsas Velkinas (tokia buvo žvairojo pavardė) kiūtodavo baro svetainėje, siurbčiodamas vyną, arba vienas vaikštinėdavo po pilkus laukus. Nors aš manau, kad Smaitas irgi kentė dėl savo mažo ūgio, jis kentė su sąmoju. Taigi aš gerokai sutrikau, o taip pat ir gailėjau jų, kai tą pačią savaitę abu man pasipiršo.

Na, ir tada aš pasielgiau gana kvailai, bet supratau tą tik vėliau. Bet matote, šie keistuoliai tam tikra prasme buvo mano draugai, ir bijojau, kad jie supras, jog atsisakau dėl vienintelės priežasties — dėl jų nepakenčiamo bjaurumo. Taigi sugalvojau kitą nesąmonę: pasakiau, jog niekada netekėsiu už to, kuris neprasiskynė gyvenime kelio. Pasakiau, kad tai principo klausimas — negyventi taip kaip jiedu — iš paveldėtų pinigų. Praėjus dviem dienom po to, kai gražia forma išdėsčiau jiems savo sąlygas, prasidėjo visas vargas. Pirmiausiai išgirdau, kad jie lyg kokie naivios pasakos personažai išvyko ieškoti laimės. Nuo to laiko jų daugiau nemačiau. Tačiau gavau iš Smaito du laiškus, kurie mane tikrai sujaudino.

— Ar ką nors girdėjote apie antrąjį? — paklausė Angusas.

— Ne, jis nerašė,— kiek padvejojusi atsakė mergina.

— Smaitas pirmajame laiške rašė, kad kartu su Velkinu iškeliavo į Londoną, tačiau Velkinas buvo toks puikus ėjikas, kad mažasis vyrukas nuo jo atsiliko ir sustojo pailsėti pakelėje. Atsitiko taip, kad jį priėmė keliaujantis teatras; ir dėl nykštukiško ūgio, ir dėl to, kad buvo tikras mažas sąmojingas šelmis. Jis pritapo prie teatro gyvenimo ir netrukus buvo nusiųstas į cirką rodyti kažkokių triukų. Toks jo pirmasis laiškas. Antrasis buvo tikrai stulbinantis, aš jį gavau pereitą savaitę.

Angusas ištuštino savo kavos puodelį ir pažvelgė į merginą švelniai, bet atkakliai. Ji nusijuokė ir tarė:

— Jūs tikriausiai skaitėte afišų lentose apie „Nebyliuosius Smaito tarnus“. Arba jūs vienintelis žmogus, nieko apie tai negirdėjęs. Na, aš apie tuos dalykus nedaug teišmanau, tai kažko-

kie prisukami mechanizmai visiems namų ruošos darbams. Maždaug taip: „Nuspauskite mygtuką — negeriantis liokajus“, „Paspauskite rankenėlę — dešimt dorų kambarinių“. Tikriausiai matėte tokią reklamą. Nežinau, kam dar šios mašinos naudojamos, bet jos neša kalnus pinigų; ir neša juos tam neūžaugai velniūkščiui, kurį pažinojau Ladbery. Negaliu nesidžiaugti, kad vargšui mažajam draugužiui viskas laimingai baigėsi, tačiau bijau, kad jis gali pasirodyti kiekvieną minutę ir pasakyti, jog prasiskynė gyvenime kelią — ir tai būtų nenuginčijama tiesa.

— O kaip kitas vyriškis? — ramiai, bet atkakliai paklausė Angusas.

Staiga Laura Houp pašoko.

— Drauguži,— tarė ji,— jūs tiesiog skaitote mano mintis. Taip, tikrai. Jis neparašė man nė eilutės, ir aš neturiu jokio supratimo, kas jis dabar ir kur yra. Tačiau kaip tik jo ir bijau. Jis pastoja man kelią. Jis baigia išvaryti mane iš proto. Tiesą sakant, aš manau, kad jis jau išvarė mane iš proto, kadangi jaučiu jį ten, kur jo negali būti, girdžiu jo balsą, kai iš tikrųjų jis nekalba.

— Na mieloji,— linksmai tarė jaunasis vyriškis,— jeigu jis būtų net ir pats šėtonas, jam tai nepavyks, kadangi jūs apie tai jau prasitarėte man. Iš proto išeinama vienatvėje, mieloji. Pabandykite prisiminti, kada jautėte ar girdėjote savo žvairąjį draugą?

— Aš Džeimso Velkino juoką girdėjau taip pat aiškiai, kaip kad girdžiu jus kalbant,— tvirtai atsakė mergina.— Ten nebuvo nė gyvos dvasios, kadangi stovėjau netoli parduotuvės durų ir mačiau abi gatves. Neatsimenu, kaip jis juokėsi, nors jo juokas buvo toks pat keistas kaip ir žvairumas. Beveik metus apie jį negalvojau. Bet kas tiesa, tas tiesa — po kelių sekundžių gavau pirmąjį jo varžovo laišką.

— Jūs kalbėjote ar surikote, ar ką nors pasakėte? — susidomėjęs paklausė Angusas.

Staiga Laura krūptelėjo ir tvirtu balsu tarė:

— Taip. Vos pabaigus skaityti antrąjį Isidoro Smaito laišką apie jo sėkmę, išgirdau Velkiną sakant: „Jis vis tiek tavęs neturės“. Balsas buvo toks aiškus, tarsi Velkinas būtų buvęs kambaryje. Baisu, aš tikriausiai išprotėjau.

— Jeigu būtumėt išprotėjusi,— pasakė vyriškis,— tai sakytumėt, kad esate sveiko proto. Bet ir man atrodo, kad šis nematomas džentelmenas yra kažkuo įtartinas. Dviese geriau galvoti nei vienam — pasikliaukite savo jausmais, bet aš, būdamas at-

kaklus, praktiškas žmogus, jums leidus atnešiu iš vitrinos vestuvinį tortą.

Jam nespėjus pabaigti sakinio, gatvėje pasigirdo veriantis cypimas, ir nedidelis automobilis, atlėkęs pasiutusiu greičiu, sustojo prie parduotuvės durų. Tą pat akimirksnį neaukštas vyras su spindinčiu cilindru jau mindžikavo prieškambary.

Angusas, kuris lig šiol tausojo vidinę energiją ir stengėsi būti žaismingas džentelmenas, dabar nenorom parodė savo vidinę įtampą, staigiai išeidamas iš kambario ir susidurdamas akis į akį su atėjusiuoju. Pakako žvilgtelėti į jį, ir neliko abejonių, jog tai įsimylėjėlis. Ši dabitiška, bet labai maža figūra, įžūliai atstačiusi juodą barzdelę, protingų, neramių akių, švariais, bet nervingais pirštais negalėjo būti niekas kitas, kaip tik žmogus, apie kurį ką tik kalbėta. Isidoras Smaitas, iš bananų žievių ir degtukų dėžučių darantis lėles. Isidoras Smaitas, gaunantis milijonus už metalinius negeriančius liokajus ir doras kambarines. Abu vyrai, instinktyviai supratę vienas kito pretenzijas, kiek laiko žiūrėjo vienas kitam į akis su šaltu, konkurencijos kupinu didžiadvasiškumu.

Tačiau misteris Smaitas nedavė preteksto įsiliepsnoti priešiškumui ir netikėtai, bet paprastai tarė:

— Ar mis Houp matė tą daiktą vitrinoje?

— Vitrinoje? — išsproginęs akis pakartojo Angusas.

— Nėra laiko aiškinti kitus dalykus,— trumpai atkirto mažasis milijonierius,— bet čia vyksta kažkokia nesąmonė, kuri turi būti ištirta.

Jis savo blizgančios lazdos galu parodė į vitriną, neseniai ištuštintą misterio Anguso, ruošiant jungtuves; šis džentelmenas net apstulbo, pamatęs priklijuotą ant stiklo popieriaus juostą, kurios tikrai nebuvo, kai jis prieš kiek laiko žvelgė į vitriną. Išskubėjęs paskui energingą Smaitą į gatvę, jis pamatė, kad ant stiklo iš lauko pusės rūpestingai priklijuotas maždaug pusantro jardo ilgio limpantis popierius, o ant jo netvarkingai parašyta: „Jeigu tu ištekėsi už Smaito, jis mirs“.

— Laura,— tarė Angusas, įkišęs savo didelę rudaplaukę galvą į parduotuvę,— tu nesi išprotėjusi.

— Tai Velkino raštas,— piktai pasakė Smaitas.— Aš nemačiau jo daug metų, bet jis neduodavo man ramybės. Per paskutines dvi savaites mano bute buvo palikti penki grasinantys laiškai, o aš netgi negaliu susekti, kas juos palieka, nekalbant apie patį Velkiną. Šveicorius prisiekinėja jokių įtartinų asmenų nepastebėjęs, bet štai ir vėl jis kažką prilipdo ant parduotuvės lango tuo metu, kai čia yra žmonių.

— Taigi, taigi,— kukliai tarė Angusas,— tuo metu, kai žmonės parduotuvėje geria arbatą. Pone, tikėkite manimi, aš vertinu jūsų sveiką protą, taip tiesiai reaguojant į visa tai. Apie kitus dalykus pakalbėsime vėliau. Tas, kuris taip padarė, negalėjo toli pabėgti, kadangi prisiekiu, jog nieko nebuvo priklijuota, kai aš paskutinį kartą buvau prie vitrinos prieš dešimt ar penkiolika minučių. Tačiau antra vertus, jis jau per toli, kad būtų pagautas, nes mes netgi nežinom, į kurią pusę nubėgo. Pasinaudokite, misteri Smaitai, mano patarimu ir visą šį dalyką iš karto pavesite energingam tyrėjui, ir geriau privačiam. Visai šalia gyvena nepaprastai protingas žmogus, kuris verčiasi panašiais dalykais; mašina penkios minutės kelio. Tai Flambo, ir nors jo jaunystė buvo kiek audringa, dabar jis be galo sąžiningas, o jo smegenys vertos pinigų. Jis gyvena Lakno rūmuose Hamstede.

— Įdomu,— pasakė mažasis žmogus, pakėlęs tamsius antakius.— Aš pats gyvenu visai netoli, Himalajų rūmuose. Galbūt vykime kartu, aš užbėgsiu į savo butą paimti tų keistų Velkino laiškų, kol jūs nueisite pas savo draugą seklį.

— Jūsų teisybė,— mandagiai tarė Angusas.— Kuo greičiau mes veiksime, tuo geriau.

Abu vyrai oficialiai atsisveikino su mergina ir įšoko į šaunųjį automobilį. Smaitui sėdus už vairo, jie pasuko už didžiojo gatvės kampo, ir Angusas pastebėjo gigantišką plakatą — „Nebylieji Smaito tarnai" su didžiule metaline begalve lėle, laikančia didelę keptuvę su užrašu: „Niekuomet nepykstanti virėja".

— Aš jas naudoju savo bute,— juokdamasis tarė vyriškis su juoda barzdele,— ir dėl reklamos, ir dėl patogumo. Atvirai kalbant, šios didžiulės mano prisukamos lėlės tikrai gali atnešti anglių, vyno ar tvarkaraštį greičiau už bet kokį gyvą tarną, jeigu žinosi, kurį mygtuką paspausti. Tačiau, kalbant tarp mūsų, aš neneigiu, kad tokie tarnai turi ir trūkumų.

— Tikrai? — paklausė Angusas.— Ar jie ko nors negali atlikti?

— Taip,— šaltai atsakė Smaitas,— jie negali man pasakyti, kas palieka mano namuose tuos grasinamus laiškus.

Vyriškio automobilis buvo mažas ir greitas kaip ir jis pats; beje, tai irgi buvo jo rankų kūrinys. Jie lėkte lėkė ilgais baltais kelio vingiais vakarėjančioje dienos šviesoje. Netrukus balti kelio vingiai tapo statesni ir vis labiau svaigino; jie panėšėjo į kylančią spiralę, kaip sakoma šiuolaikinėse religijose. Kadangi iš tiesų jie kilo į tą Londono dalį, kuri yra tokia pat aukšta ir ne mažiau vaizdinga už Edinburgą. Jie kilo nuo vienos terasos ant

kitos, kol galop prieš juos, nuauksintas vakaro saulės, visa savo egiptietiška didybe atsivėrė ieškomas namas. Pasikeitimas, išnirus iš posūkio ir išvydus Himalajų rūmus, buvo toks staigus, lyg kas būtų atidaręs langą, o daugybė butų stūksojo virš Londono kaip virš žalios šiferio jūros. Priešais rūmus buvo krūmokšniais apaugęs aptvaras, labiau panašus į gyvatvorę ar pylimą negu į sodą, o kiek žemiau — kanalas tarsi griovys juosiantis tvirtovę. Kai automobilis prašvilpė pro krūmų iškyšulį, jie vienoje sankryžoje pamatė kaštonų pardavėją, kiek toliau Angusas įžiūrėjo lėtai vaikštinėjantį neryškų mėlyną policininką. Tai buvo vieninteliai žmonės toje neapsakomoje priemiesčio ramybėje, ir jis kažkodėl pagalvojo, jog tai ir yra nebylus Londono poetiškumas. Jis jautėsi taip, tarsi jie būtų kokio romano veikėjai.

Automobilis atšvilpė prie ieškomo namo kaip kulka, o jo savininkas iššoko iš mašinos lyg patrankos sviedinys. Jis nedelsdamas paklausė aukštą durininką su švytinčia juosta ir žemą nešiką su trumpomis rankovėmis, ar kas nors nesiteiravo, kur jis gyvena. Jie užtikrino, kad niekas nepraėjo pro juos nuo to laiko, kai jis paskutinį kartą klausė apie tai. Tuomet Smaitas kartu su kiek sutrikusiu Angusu neapsakomu greičiu įšoko į liftą ir pakilo į viršutinį aukštą.

— Prašom vidun,— gaudydamas kvapą tarė Smaitas.— Noriu parodyti jums Velkino laiškus. Tada galėsite bėgti kviesti savo draugą.

Jis paspaudė sienoje paslėptą mygtuką, ir durys pačios atsidarė.

Prieš akis pasirodė ilgas, erdvus prieškambaris, ir vienintelė, paprastai šnekant, dėmesį patraukianti detalė buvo ta, kad abiejose pusėse tarsi manekenai pas siuvėją stovėjo eilė aukštų, pusiau žmogiškų figūrų. Kaip ir siuvėjo manekenai, jos buvo be galvų, kaip ir siuvėjo manekenai — su neįprastai didelėm kuprom ir iškiliom krūtinėm, tačiau šiaip jos buvo labiau panašios ne į žmogų, o į kokius nors automatus stotyje. Jos turėjo du didelius kablius, kurie atstojo rankas; patogumo dėlei jos buvo nudažytos ryškiai žalia, ryškiai raudona ar juoda spalva, kad būtų galima lengviau atskirti, tačiau vis dėlto tai buvo tik automatinės mašinos, nevertos įdėmiau apžiūrinėti. Ypač tokioje situacijoje. Mat tarp dviejų šių manekenų eilių buvo šis tas, įdomesnis už visus pasaulio mechanizmus. Tai buvo balto popieriaus skiautelė, prikeverzota raudonu rašalu; guvusis išradėjas pagriebė ją vos tik prasivėrus durims. Netaręs nė žodžio, padavė ją Angusui. Raudonas rašalas dar nebuvo nudžiūvęs, laiškely buvo parašyta: „Jeigu tu šiandien buvai pas ją, aš tave nužudysiu“.

Stojo tyla, tuomet Isidoras Smaitas ramiai tarė:

— Ar nenorėtumėt viskio? Aš, ko gero, paragausiu.

— Ačiū, aš labiau norėčiau Flambo,— niūriai pasakė Angusas.— Visas šitas dalykas man ima atrodyti vis grėsmingesnis. Aš tuoj einu jo atsivesti.

— Teisingai,— tarė pašnekovas pralinksmėjęs.— Atsiveskit jį, ir kuo greičiau.

Uždarydamas duris, Angusas pamatė, kaip Smaitas nuspaudė mygtuką ir viena jo užprogramuota statula pajudėjo iš vietos, pračiuožė grindų grioveliu, nešina padėklu su sifonu ir grafinu. Atrodė kiek keista palikti žmogų vieną tarp tų negyvų tarnų, kurie atgydavo, įėjus pro duris.

Už šešių žingsnių nuo Smaito durų kažką tvarkė žmogus su kibiru. Angusas sustojo ir užmokėjęs išgavo pažadą, kad šis nesitrauks iš čia ir stebės kiekvieną, kuris lips laiptais, kol jis sugrįš su sekliu. Įpuolęs į vestibiulį, jis įpareigojo durininką būti tokį pat budrų prie laukujų durų. Iš jo dar sužinojo lengvinančią aplinkybę, jog galinių durų nėra. Nepasitenkinęs tuo, jis prikalbino besišlaistantį policininką pastovėti priešais duris ir stebėti jas. Galiausiai stabtelėjo prie vaikštinėjančio kaštonų pardavėjo ir paprašė jį šiek tiek pabūti netoliese.

Kaštonų pardavėjas pasistatė apykaklę ir pasakė, jog jis, ko gero, netrukus keliaus namo, nes jo nuomone, greit ims snigti. Iš tiesų vakaras buvo pilkas ir šaltas, bet Angusas, panaudodamas visą savo iškalbingumą, vis tiek stengėsi sulaikyti kaštonų pardavėją:

— Pasišildykite savo paties kaštonais,— kalbėjo jis užsidegęs.— Suvalgykite visus kiek turite, aš už juos atlyginsiu. Duosiu svarą, jeigu palauksite šitoje vietoje tol, kol sugrįšiu, ir paskui man pasakysite, ar joks vyras, moteris ar vaikas neįėjo į tą namą, prie kurio stovi durininkas.

Ir jis vikriai nuėjo, paskutinį kartą pažvelgęs į apsuptąją tvirtovę.

„Šiaip ar taip, aš tą kambarį apsupau žiedu,— tarė jis sau,— visi keturi negali būti Velkino bendrininkai".

Lakno gyvenamųjų namų rajonas buvo žemutinėje kalvos dalyje, tuo tarpu Himalajų rūmai — pačioje viršūnėje. Misteris Flambo gyveno ir dirbo pirmame aukšte, tai buvo visiškas kontrastas amerikietiškai mechanizacijai ir šaltai viešbutinei prabangai „Nebyliųjų tarnų" bute. Anguso bičiulis Flambo priėmė jį rokoko stiliaus kambarėlyje, esančiame už raštinės ir išpuoštame kalavijais, arkebuzomis, rytietiškom keistenybėm, tuščiais itališko

vyno buteliais, pirmykščių žmonių puodais, tamsiai violetiniu persišku katinu ir mažu dulkinu Romos katalikų bažnyčios kunigu, kuris čia visiškai netiko.

— Tai mano bičiulis tėvas Braunas,— tarė Flambo.— Aš seniai norėjau, kad jūs su juo susipažintumėt. Puikus oras, bet kiek šaltokas tokiems pietiečiams kaip aš.

— Taip, manau, išsilaikys giedra,— pasakė Angusas, sėsdamasis ant rytietiškos plačios sofos su violetiniais apvadais.

— Ne,— ramiai tarė kunigas,— jau pradeda snigti.

Ir iš tikrųjų, vos jam prašnekus, už tamsėjančio lango stiklo ėmė kristi pirmosios snaigės, kaip kad pranašavo ir kaštonų pardavėjas.

— Na,— atsiduso Angusas.— Aš atėjau vienu reikalu ir gan skubiu. Esmė ta, Flambo, kad visai netoli nuo čia laukia vaikinas, kuriam verkiant reikia jūsų pagalbos, jį nuolat persekioja ir grasina nematomas priešas — niekšas, kurio dar niekas nematė.

Angusas ėmė dėstyti visą Smaito ir Velkino istoriją, pradėjęs nuo Lauros pasakojimo, paskui papasakojo, kaip dviejų tuščių gatvių kampe pasigirdo antgamtiškas juokas, kaip tuščiame kambaryje nuaidėjo keisti, bet aiškūs žodžiai. Flambo susidomėjimas vis labiau ir labiau augo, nors mažasis kunigas atrodė paliktas šio reikalo nuošaly, tarsi koks daiktas. Išgirdęs apie prikeverzotą skiautę, prilipdytą ant stiklo, Flambo pakilo, plačiais pečiais tarsi remdamas kambario sienas.

— Jeigu jūs neprieštarausite,— tarė jis,— manyčiau, jog visa kita geriau papasakosite, einant į to žmogaus namus. Bus geriau, jei negaišime nė minutės.

— Puiku,— pasakė Angusas, irgi stodamasis,— šiuo metu jis pakankamai saugus, nes aš paprašiau keturis žmones stebėti vienintelį įėjimą į jo gūžtą.

Gatvėje mažasis kunigas su mažo šunelio atsidavimu šlepsėjo paskui juos. Lyg norėdamas pradėti pokalbį, jis linksmai pasakė:

— Kaip greitai sniegas kloja žemę.

Vingiuojant stačiom jau pasidabruotom gatvėm, Angusas užbaigė pasakojimą, ir kai jie pasiekė aukštą Smaito namą, jis jau turėjo laiko pasidomėti keturiais sargybiniais. Kaštonų pardavėjas, ir prieš paimdamas ir jau paėmęs monetą, atkakliai prisiekinėjo, kad stebėjo duris ir niekas pro jas neįėjo. Tai dar labiau užakcentavo policininkas. Jis pasakė, kad buvo susidūręs su visokio plauko sukčiais, skrybėlėtais ir nuplyšusiais, tad nėra toks žalias, jog tikėtųsi, kad įtartinas tipas atrodytų įtartinai; jis žiūrėjo į kiekvieną, bet, Dievas mato, niekas nepasirodė. Visiems trims vy-

rams sustojus prie auksu žvilgančio ir besišypsančio durininko, ši nuomonė buvo galutinai patvirtinta.

— Aš turiu teisę klausti kiekvieną, hercogą ar valytoją, ko jam čia reikia,— pasakė nuoširdusis gigantas su auksine juosta,— ir užtikrinu: kol jūsų nebuvo, neatėjo nė vienas žmogus.

Nežymusis tėvas Braunas, stovintis už nugarų ir santūriai žiūrintis į šaligatvį, išdrįso nuolankiai paklausti:

— Ar niekas nelipo nei viršun, nei į apačią, po to, kai pradėjo snigti? Tuo metu, kai mes dar buvome pas Flambo?

— Niekas nebuvo įėjęs, sere, galite manimi pasikliauti,— atsakė rimtumu spindintis pareigūnas.

— Tuomet man įdomu, kas tai yra? — tarė kunigas, žiūrėdamas į žemę tuščiu lyg žuvis žvilgsniu.

Kiti taip pat sužiuro žemyn, o Flambo karštai šūktelėjo, prancūziškai gestikuliuodamas. Nuo paties durų vidurio, kur budėjo vyras su auksine juosta, kaip tik nuo šio milžino įžūlokai pražergtų kojų driekėsi sniege įspaustų pėdų eilutė.

— Viešpatie! — nejučiom sušuko Angusas.— Nematomas žmogus!

Netaręs nė žodžio, jis apsisuko ir puolė laiptais aukštyn, paskui jį nusekė Flambo, bet tėvas Braunas vis dar stovėjo, dairydamasis į apsnigtą gatvę, tarsi jo paties klausimas jo jau nedomintų.

Flambo norėjo išlaužti duris savo plačiais pečiais, bet škotas, kuris gal ir turėjo mažiau proto, bet daugiau intuicijos, pagrabinėjo aplink duris, kol surado nematomą mygtuką; durys lėtai atsivėrė.

Prieš akis pasirodė iš esmės tas pats vaizdas: prieškambaryje buvo tamsiau, nors šen bei ten dar krito raudoni besileidžiančios saulės spinduliai, tik viena kita begalvė mašina dėl vienos ar kitos prežasties stovėjo kitoje vietoje. Žalios ir raudonos mašinos prietemoje atrodė tamsesnės ir kiek panašesnės į žmones. Tarp jų, toje vietoje, kur prieš tai gulėjo raudonai parašytas laiškelis, buvo kažkas labai panašus į išlietą iš buteliuko raudoną rašalą. Bet tai nebuvo rašalas.

Flambo su prancūzišku šalto proto ir energijos deriniu pasakė:

— Žmogžudystė!

Paskui puolė į butą, per penketą minučių iššniukštinėjo visus jo kampus ir indaują. Lavono, nors ir tikėjosi, nerado. Isidoro Smaito nei gyvo, nei mirusio čia nebuvo. Paskubom apieškoję visą butą, abu vyrai susidūrė prieškambaryje išsekusiais veidais ir išplėstomis akimis.

— Dragguži,— iš susijaudinimo prancūziškai prašneko Flambo,— ne tik žudikas nematomas, jis padarė nematomą ir nužudytąjį.

Angusas apsidairė tamsokame, mašinų pilname kambaryje, ir jo škotiškos sielos keltiškoji kertelė sudrebėjo. Viena žmogaus dydžio lėlė, tikriausiai šaukta nužudytojo minutę prieš jam parkrentant, stovėjo prie kraujo dėmės. Vienas kablių, kurie atstojo rankas, buvo kiek pakeltas, ir Angusui toptelėjo siaubinga mintis, kad vargšas Smaitas tapo savo paties geležinio kūrinio auka. Daiktai sukilo ir užmušė savo šeimininką. Tačiau net ir tokiu atveju — ką jie jam padarė?

„Suvalgė?“ — toptelėjo jam košmariška mintis ir pasidarė net bloga pagalvojus, kad žmogaus palaikai galėjo būti įtraukti ir sunaikinti šio begalvio mechanizmo.

Prisivertęs jis susitvardė ir tarė Flambo:

— Taigi. Vargšelis išnyko lyg dūmas, palikęs tik raudoną dėmę ant žemės. Ši istorija netelpa į šio pasaulio rėmus.

— Vienintelis dalykas, kurį aš galiu padaryti,— tarė Flambo,— tai nusileisti ir pasikalbėti su savo draugu, nesvarbu, ar visa tai priklauso šiam, ar anam pasauliui.

Lipant laiptais, žmogus su kibiru dar sykį kategoriškai patvirtino, kad joks pašalinis nepraėjo; durininkas ir stoviniuojantis kaštonų pardavėjas taip pat tvirtai užtikrino buvę budrūs. Bet Angusas, panoręs išgirsti ketvirtą patvirtinimą, negalėjo jo gauti ir kiek susinervinęs sušuko:

— Kur policininkas?

— Atleiskite,— tarė tėvas Braunas,— tai mano kaltė. Aš ką tik jį nusiunčiau pasidomėti, mano manymu, svarbiu dalyku.

— Mums nedelsiant reikia jį pasišaukti atgal,— trumpai tarė Angusas,— nes nelaimingasis, gyvenantis viršuje, ne tik buvo nužudytas, bet dar ir pavogtas.

— Kaip tai? — paklausė kunigas.

— Tėve,— po trumpos pauzės tarė Flambo,— aš savo siela jaučiu, jog tai daugiau jūsų kompetencija nei mano. Joks draugas nei priešas neįžengė į šį namą, o Smaitas tarsi fėjų pavogtas dingo. Jei tai nėra antgamtiška, tai...

Jam kalbant atsitiko neįprastas dalykas: iš už gatvės kampo pasirodė bėgantis mėlynasis policininkas. Jis sustojo tiesiai prie Brauno.

— Jūsų tiesa, sere,— tarė vos atgaudamas kvapą,— vargšo misterio Smaito lavonas rastas kanale.

Angusas mėšlungiškai pakėlė ranką prie galvos.

— Jis pabėgo ir nusiskandino? — paklausė.

— Prisiekiu, kad laiptais jis nenulipo,— atsakė policininkas,— ir nebuvo paskandintas, kadangi mirė nuo stipraus dūrio į širdį.

— Jūs tvirtinat, kad nieko nematėt įeinant? — rimtai paklausė Flambo.

— Paėjėkime šia gatve,— pasakė kunigas.

Jiems pasiekus kitą namo galą, jis staiga tarė:

— Koks aš kvailys! Užmiršau policininko kai ko paklausti. Įdomu, ar jie rado šviesiai rudą maišą?

— Kodėl šviesiai rudą maišą? — pasiteiravo nustebęs Angusas.

— Jeigu tai buvo kitos spalvos maišas, viską reikės pradėti iš naujo,— tarė tėvas Braunas,— bet jei tai buvo šviesiai rudas maišas, tuomet reikalas baigtas.

— Malonu girdėti,— su nuoširdžia ironija tarė Angusas.— Mano manymu, jis dar nepradėtas.

— Papasakokite mums viską,— paprašė Flambo labai paprastai tarsi vaikas.

Jie ėjo lenkta gatve kitoje aukšto namo pusėje, nesąmoningai greitindami žingsnį. Tėvas Braunas tylėdamas skubėjo pirmas. Pagaliau jis abejingai tarė:

— Jums tai ko gero nuskambės labai jau prozaiškai. Mes įpratę pradėti nuo abstrakčios pusės, todėl ir savo pasakojimo negaliu kitaip pradėti. Ar pastebėjote, kad žmonės į klausimą niekada neatsako tiksliai? Jie atsako į jūsų mintį ar bent į tą mintį, kurią įžiūri klausime. Įsivaizduokite, kad moteris kaime klausia kitą: „Ar jūs viena namuose?" Paklaustoji neatsako: „Ne, yra vyresnysis liokajus, trys liokajai, kambarinė ir panašiai", nors kambarinė gali būti net ir kambary, o liokajus stovėti už kėdės. Ji sako: „Esu viena", ir tai reiškia, kad nėra nieko, ko jums reikia. Tačiau įsivaizduokite gydytoją, besidomintį epidemijos priežastimi, kuris teiraujasi: „Jūs namie viena?" Tuomet jauna moteriškė prisimins liokajų, kambarinę ir kitus. Ir visa kalba vartojama taip: niekada neatsakoma į klausimą pažodžiui, netgi jeigu atsakinėjama nuoširdžiai. Kai visi šie keturi garbingi vyrai tvirtino, jog niekas neįėjo į namus, tai iš tikrųjų nereiškė, kad niekas neįėjo. Jie manė — niekas, ką mes įtartume. O žmogus tikrai įėjo į namus ir išėjo iš jų, bet jie tiesiog nepastebėjo.

— Nematomas žmogus? — pasiteiravo Angusas, kilsteldamas savo rausvus antakius.

— Mintyse nematomas žmogus,— atsakė tėvas Braunas.

Po kelių minučių jis tuo pačiu paprastu ir tarsi abejingu balsu kalbėjo toliau:

— Žinoma, negalima įsivaizduoti tokio žmogaus, kol gerai apie tai nepagalvoji. Čia ir slypi jo sumanumas. Bet aš apie jį pagalvojau dėl keleto dalykėlių, kuriuos pasakė misteris Angusas. Pirmiausiai buvo konstatuota, kad Velkinas mėgo ilgus pasivaikščiojimus. Paskui buvo klijuojamas limpantis popierius ant stiklo. Ir pagaliau du dalykai paminėti jaunosios damos, kurie negali būti tiesa. Neįsižeiskite,— skubiai pridūrė jis, staigiai krestelдamas savo škotišką galvą,— ji tikrai manė, kad tai tiesa, tačiau tai neįmenama. Gaudamas laišką, žmogus negali būti gatvėje vienas. Jis negali būti gatvėje vienas tuo metu, kai pradeda skaityti ką tik gautą laišką. Kažkas turi būti visiškai šalia jos ir tas kažkas mintyse yra nematomas.

— Kodėl būtinai turi būti kas nors šalia jos? — paklausė Angusas.

— Kadangi,— tarė tėvas Braunas,— atsisakius pašto balandžių, laišką turėjo kažkas atnešti.

— Tai jūs manote,— energingai paklausė Flambo,— kad šiai damai Velkinas atnešdavo savo konkurento laiškus?

— Taip,— tarė kunigas.— Velkinas atnešdavo šiuos laiškus. Suprantate, jis turėjo taip daryti.

— Ak, tai tiesiog nepakenčiama,— pratrūko Flambo.— Kas jis toks? Kaip jis atrodo? Kaip rengiasi mintyse nematomas žmogus?

— Jis apsirengęs gan padoriai: raudona, mėlyna ir aukso spalva,— greitai ir atvirai atsakė kunigas,— ir su šiuo šokiruojančiu, netgi krintančiu į akis apdaru jis įžengė į Himalajų rūmus, matant keturioms poroms akių, šaltakraujiškai nužudė Smaitą ir vėl išėjo į gatvę, nešinas lavonu.

— Gerbiamasai,— sušuko Angusas, sustojęs lyg įbestas,— arba jūs kliedite, arba aš!

— Jūs nekliedite,— tarė Braunas,— tik esate kiek nepastabus. Pavyzdžiui, jūs nepastebėjote tokio žmogaus.

Jis greitai žengė tris žingsnius pirmyn ir uždėjo ranką ant peties paštininkui, kuris nepastebėtas skubinosi medžių šešėlyje.

— Kažkodėl niekas nepastebi paštininkų,— tarė jis susimąstęs,— bet jie, kaip ir kiti žmonės, turi aistrų ir netgi nešiojasi didelius krepšius, kur gan lengva paslėpti nedidelį lavoną.

Paštininkas užuot natūraliai atsisukęs, staigiai pasilenkė ir puolė prie sodo tvoros. Tai buvo lieknas, paprastos išvaizdos žmogus su šviesia barzdele, bet kai jis atgręžė sumišusį veidą, visi trys vyrai pamatė jo neapsakomą žvairumą.

Flambo pasuko namų link, kur jo laukė kalavijas, purpuriniai kilimėliai ir persiškas katinas. Džonas Ternbulis Angusas nuėjo at-

gal į parduotuvę pas merginą, su kuria tikėjosi puikiai sutarsiąs. Bet tėvas Braunas spindint žvaigždėms valandų valandas vaikščiojo su žudiku aspnigtomis kalvomis, tačiau apie ką jie kalbėjo, lieka paslaptyje.

PRINCO SARADINO NUSIDĖJIMAI

Flambo, gavęs atostogų Vestminsterio įstaigoje, nusprendė jas praleisti, keliaudamas burlaiviu, visai nedideliu, nes dažnai irkluodavo jį pats. Jis juo plaukiodavo rytinėse grafystėse tokiuose mažuose upeliukuose, jog laivelis atrodydavo slenkąs pievomis ir laukais tarsi pasakoje. Daugiau nei du žmonės į jį vargiai būtų tilpę, vietos užteko tik būtiniausioms reikmėms, tad Flambo, vadovaudamasis savo ypatinga filosofija, kaip tik tokių daiktų dabar ir prisikrovė. Jis pasiėmė keturis būtiniausius dalykus: lašišos konservų, jei išalktų, keletą užtaisytų revolverių, jei tektų kautis, butelį brendžio, jei kartais pasidarytų silpna, ir kunigą, jei kartais mirtų. Su šiuo lengvu bagažu jis slinko Norfolko upeliukais, vildamasis galų gale pasiekti Brodsą ir mėgavosi pakrančių sodais bei pievomis, namų ir kaimelių atspindžiais vandeny, ilgom žūklėm tvenkiniuose ar šiaip atokiose vietelėse.

Flambo, kaip tikras filosofas, atostogas leido be jokio tikslo, bet, kaip tikras filosofas, turėjo tam pasiteisinimą. Jis vadovavosi ketinimu, į kurį žiūrėjo gana rimtai ir sėkmės atveju jis būtų apvainikavęs jo atostogas, o nesėkmė atostogų nebūtų sugadinusi, ir jis per daug dėl to nesisielojo. Prieš daugelį metų, kai jis buvo vagių karalius ir vienas žymiausių asmenų Paryžiuje, dažnai gaudavo audringų pritarimo, pasmerkimo ir netgi meilės laiškelių. Bet vienas kažkaip įstrigo jam į atmintį. Tai buvo tik vizitinė kortelė voke su anglišku pašto ženklu. Kitoje kortelės pusėje buvo žaliu rašalu prancūziškai užrašyta: „Jei kartais viską mestumėte ir taptumėte doru žmogumi, apsilankykite pas mane. Noriu jus pamatyti, nes susitinku su visais žymiausiais šio meto žmonėmis. Jūsų triukas, kai vienas detektyvas suėmė kitą, buvo puikiausias reginys Prancūzijos istorijoje“. Kortelės priekinėje pusėje išspausdinta: „Princas Saradinas, Nendrių namas, Nendrių sala, Norfolkas“.

Anuomet dėl princo jis daug galvos nesuko, nors žinojo, jog tai buvo vienas ryškiausių diduomenės asmenų pietų Italijoje. Sakoma, jog jaunystėje jis slapta pabėgo su viena aukštos kilmės moterimi; pats pabėgimas vargu ar būtų apstulbinęs jo ap-

linką, bet tai įstrigo žmonių atminty dėl kitos tragedijos: tos moters vyras nusižudęs, nušokdamas nuo Sicilijos skardžio. Princas kiek laiko gyveno Vienoje, bet vėliau nuolat nerimastingai keliavo. O kai Flambo, kaip ir pats princas, atsisakė Europos šlovės ir apsistojo Anglijoje, jam dingtelėjo, jog gali maloniai nustebinti, aplankydamas įžymųjį tremtinį Norfolke. Jis neturėjo supratimo, kaip surasti tą vietą, mat tai tikrai buvo nedidelis, visų užmirštas miestelis. Bet aplinkybėms laimingai klostantis, rado ją daug greičiau nei tikėjosi.

Vieną vakarą jie pririšo valtį prie aukšta žole apaugusio kranto su trumpai kirptais medžiais. Po varginančio irklavimo juos anksti apėmė miegas ir tik per atsitiktinumą jie pabudo prieš aušrą. Tiksliau, pabudo dar neįsidienojus, nes didelis, geltonas mėnuo dar tik leidosi už aukštos vešlios žolės virš jų galvų, o dangus buvo melsvai violetinis — nakties spalvos, bet šviesėjantis. Abu vyrai vienu metu prisiminė savo vaikystę, elfus ir nuotykius, kai aukšta žolė tarsi miškas stūkso virš galvos. Priešais didžiulį besileidžiantį mėnulį ramunės ir kiaulpienės tikrai atrodė didžiulės — tiesiog milžiniškos. Tai tarsi priminė vaikų kambario sienos apmušalų raštą. Upės vaga buvo įsigraužusi gana giliai, tad krūmokšnių šaknys buvo virš jų, ir į žolę bei gėles jie žvelgė iš apačios.

— Maloningasis Dieve! — tarė Flambo.— Jautiesi lyg stebuklų šaly.

Tėvas Braunas staiga atsisėdo valtyje ir persižegnojo. Tai atsitiko taip staiga, kad jo draugas, gerokai nustebęs, paklausė, kas atsitiko.

— Žmonės, kurie rašė viduramžių balades,— atsakė kunigas,— daugiau žinojo apie stebuklus negu jūs. Ne vien gražūs dalykai dedasi ir stebuklų šalyje.

— Niekai! — tarė Flambo.— Po tokiu tyru mėnuliu gali atsitikti tik gražūs dalykai. Man labai norisi plaukti tolyn ir pažiūrėti, kas gi iš tikrųjų atsitiks. Mes galime numirti ir sutrūnyti, kol vėl išvysime tokį mėnulį ar patirsim tokią nuotaiką.

— Gerai,— pasakė tėvas Braunas.— Aš nesakau, kad visuomet bloga stebuklų šalyje. Aš tik sakau, jog tai visuomet pavojinga.

Jie lėtai yrėsi šviesėjančia upe, ryškus dangaus mėlynumas ir šviesiai geltonas mėnuo vis labiau blyško, kol pavirto plačia bespalve erdve, būdinga priešaušriui. Vos tik nuo vieno iki kito horizonto galo pasklido pirmos raudonos, auksinės ir pilkos pašvaistės, tiesiai priešais juos ant kranto pasirodė miestelio ar kaimo fasadai. Buvo prieblanda, ir plaukdami pro šį pakrantės kai-

melį, jie jau galėjo šį tą įžvelgti. Namai su ilgais, žemais stogais atrodė tarsi didžiuliai pilki ar raudoni gyvuliai, atėję prie upės atsigerti. Švintantis, bąlantis rytas jau virto dienos šviesa, bet jie dar nematė nė vieno šio nebylaus miestelio gyvo padaro nei prieplaukose, nei ant tiltų. Galiausiai išvydo labai ramų, augalotą vyrą trumpomis rankovėmis, apvaliu lyg ką tik nugrimzdęs mėnulis veidu ir rudais ūsais. Jis stovėjo, atsirėmęs į kartį palei pat upę. Paskatintas neaiškaus impulso, Flambo pakilo visu ūgiu besisupančiam laively ir sušuko žmogui, ar jis nežinąs Nendrių salos ar Nendrių namo. Žmogus nusišypsojo dar plačiau ir parodė į upę palei kitą vingį. Flambo netaręs nė žodžio nuplaukė toliau.

Laivelis buvo praplaukęs jau daug žole apaugusių kyšulių ir aplenkęs daug švendrėtų tylių upės vingių, ir jau buvo bepabostą ieškoti, bet galop jie apsuko ypač statų kampą ir atsidūrus lyg kokio tvenkinio ar ežero tyloj, vaizdas nejučia prikaustė jų dėmesį. Mat vidury šių tyliųjų vandenų, apsuptų iš visų pusių meldais, driekėsi ilga, neaukšta salelė, kurioje stovėjo ilgas, žemas namas ar vasarnamis, suręstas iš bambuko ar kažkokių kitų tvirtų tropikų medžių. Sienos, sustatytos iš bambuko strypų, buvo šviesiai geltonos, nuožulnaus stogo virbai — tamsiai raudoni ar rudi, o šiaip pailgas namas niekuo daugiau neišsiskyrė. Ankstyvas ryto vėjelis šiureno nendres aplink salą ir ūžavo po keistai suręstą namą tarsi po milžinišką birbynę.

— Dievaži! — sušuko Flambo,— štai pagaliau ta vieta! Čia tikrai Nendrių sala, jei tokia vieta apskritai egzistuoja. Ir čia Nendrių namas, jei toks apskritai yra. Ko gero, anas storas vyras su ūsais buvo burtininkas.

— Galbūt,— abejingai tarė tėvas Braunas.— Jei jis toks buvo, tai blogasis burtininkas.

Bet nepaisydamas jo kalbų, veržlusis Flambo prisiyrė prie šlamančių kranto nendrių, ir jie išlipo į pailgą keistą salą su senu tyliu namu.

Namas buvo pastatytas galu į upę, prie jo — vienintelė prieplauka; priekinės durys buvo kitoje pusėje priešais ilgą sodą, todėl lankytojai vidun patekdavo mažu takeliu, sukančiu beveik pro tris namo sienas po žemom pakraigėm. Pro visus tris skirtingus langus iš trijų skirtingų pusių jie žvelgė į tą patį pailgą gerai apšviestą kambarį, iškaltą šviesiu medžiu, su daugeliu veidrodžių ir paruoštą tarsi puikiems priešpiečiams. Priekinių durų šonuose, kai jie jas pagaliau priėjo, stovėjo du žalsvai melsvi vazonai. Duris atidarė rūškanas aukštas, liesas, pražilęs, apa-

liškas durininkas; sumurmėjo, jog dabar princas Saradinas išvykęs, tačiau po valandėlės grįšiąs; namuose laukiama jo ir jo svečių. Parodžius kortelę su žalio rašalo įrašu, šio prislėgto tarno pargamentiniame veide įsižiebė gyvybės kibirkštėlė, ir jis kiek mandagiau pasiūlė atvykėliams pasilikti.

— Jo didenybė gali grįžti kiekvieną minutę,— tarė jis,— ir sielvartautų, jei jam netektų susitikti su kviestais svečiais. Mums liepta visuomet turėti šaltų užkandžių princui ir jo svečiams, ir aš esu įsitikinęs, jog jis pageidautų, kad būtumėte pavaišinti.

Šio nedidelio nuotykio suintriguotas, Flambo nuolankiai pakluso ir nusekė paskui senąjį žmogų, kuris ceremoningai nuvedė juos į ilgą kambarį su šviesiais paneliais. Kambarys niekuo nebuvo ypatingas, nebent kiek neįprastai išdėstytais ilgais, žemais langais ir daugeliu ilgų, žemų stačiakampių veidrodžių, kurie teikė šviesos ir nerealumo įspūdį. Atrodė, kad priešpiečiai patiekti lauke. Kampe kabojo keli ramios tematikos paveikslai: didžiulė papilkėjusi labai jauno uniformuoto vyriškio nuotrauka ir dviejų ilgaplaukių berniukų eskizas, nupieštas raudona kreida. Flambo paklausė durininką, ar kariškis — tai princas; šis trumpai atsakė: ne, tai princo jaunesnysis brolis kapitonas Stivenas Saradinas. Taip taręs, senasis žmogus tarsi neteko žado ir visiškai nustojo bendrauti.

Patiekus po priešpiečių puikią kavą ir gėrimus, svečiams buvo parodytas sodas, biblioteka ir pristatyta namų šeimininkė — tamsi, stotinga dama, didinga, panaši į požemio karalystės madoną. Paaiškėjo, kad tik ji ir durininkas — vieninteliai užsienietiški princo namų aplinkos atstovai, visi kiti namų tarnai buvo nauji, šeimininkės pasamdyti iš Norfolko. Ši dama buvo misis Antoni, bet kalbėjo su nežymiu itališku akcentu, ir Flambo neabejojo, kad Antoni — tai angliška romaniško vardo versija. Misteris Polis, durininkas, taip pat kiek panėšėjo į užsienietį, nors visai neblogai kalbėjo angliškai.

Nors vieta buvo graži ir originali, ji aiškiai dvelkė keistu liūdesiu. Valandos čia atrodė kaip dienos. Ilgi kambariai su daugybe langų buvo labai šviesūs, tačiau tai buvo negyva šviesa. Visus atsitiktinius garsus — kalbos nuotrupas, stiklinių žvangesį, praeinančių tarnų žingsnius — tuose namuose stelbė melancholiškas upės čiurlenimas.

— Mes ne į tą pusę pasukome ir ne į tą vietą atvykome,— tarė tėvas Braunas, žvelgdamas pro langą į pilkšvai žalias viksvas ir sidabrinę srovę.— Bet nesvarbu; kartais galima deramai pasitarnauti ir atsidūrus nederamoje vietoje.

Tėvas Braunas, nors tylenis, buvo nepaprastai jautrus kitam žmogui, ir per tas kelias prailgusias valandas jis nejučia kur kas nuodugniau už savo profesionalųjį draugą įsigilino į Nendrių salos paslaptis. Jis mokėjo draugiškai patylėti, o tai labai skatina kitus plepėti; vargiai pratardamas žodį, jis išgavo iš naujųjų pažįstamų viską, kas tik buvo įmanoma. Durininkas buvo tikrai nekalbus iš prigimties. Jis pasirodė besąs vangiai, vos ne gyvuliškai atsidavęs šeimininkui, kuris, jo nuomone, esąs labai nuskriaustas. Didžiausias skriaudėjas esąs jo didenybės brolis, ir vien tik paminėjus jo vardą, įkritę senojo žmogaus skruostai ištįsdavo, o šnervės pašaipiai išsipūsdavo. Kapitonas Stivenas — tikras netikša, eikvojąs savo geradėjo brolio šimtus ir tūkstančius; tai jis privertė brolį mesti prabangų gyvenimo būdą ir tyliai gyventi šioje tremtyje. Štai tiek pasakė durininkas Polis, kuris pasirodė panašus į fanatiką.

Italė namų šeimininkė buvo komunikabilesnė ir, kaip atrodė Braunui, ne tokia patenkinta padėtimi. Ji kalbėjo apie šeimininką kiek kandžiu tonu, nors ir ne be pagarbios baimės. Flambo ir jo draugas stovėjo veidrodžių kambaryje ir tyrinėjo raudonąjį eskizą su dviem berniukais; tuo metu su kažkokiu reikalu greitai įlėkė šeimininkė. Šio spindinčio bei stiklu iškloto kambario ypatybė buvo ta, jog kiekvienas įėjęs atsispindėdavo iš karto keturiuose ar penkiuose veidrodžiuose, ir tėvas Braunas neatsigręždamas nutraukė kalbą apie šeimą vidury sakinio. Bet Flambo, kuris stovėjo, prikišęs veidą prie paveikslo, garsiai tarė:

— Manding, tai broliai Saradinai. Abu atrodo labai jau nekalti. Sunku net pasakyti, kuris iš jų gerasis brolis ir kuris blogasis.

Galop pajutęs, jog kambary yra dama, jis nukreipė kalbą į smulkmenas ir išėjo pasivaikščioti į sodą. Bet tėvas Braunas dar ilgokai įdėmiai žiūrėjo į raudonos kreidos eskizą, o misis Antoni dar įdėmiau žiūrėjo į tėvą Brauną.

Ji buvo didelių, liūdnų, rudos spalvos akių moteris, o apskritame jos veide švietė smalsus ir skausmingas susidomėjimas — kaip žmogaus, abejojančio nepažįstamojo asmenybe ar tikslu. Nežinia, ar mažojo kunigo apdaras bei tikėjimas sužadino jos pietietišką atvirumą, ar ji pamanė, jog jis žino daug daugiau negu atrodo, bet ji tyliu balsu tarsi sąmokslininkė tarė:

— Jūsų draugas sako beveik tiesą. Anot jo, sunku atskirti gerąjį brolį nuo blogojo. Oi sunku, tikrai sunku atskirti gerąjį.

— Nesuprantu jūsų,— pasakė tėvas Braunas, eidamas šalin.

Moteris piktai suraukė antakius ir grėsmingai palinkusi žengė prie jo — tarsi bulius, nuleidęs ragus.

— Gerojo visai nėra,— sušvokštė ji.— Blogai, kad kapitonas paėmė tuos pinigus, bet aš manau, kad princas, duodamas juos, taip pat padarė negerai. Ne vien kapitonas prieš jį nusistatęs.

Kunigo veidas nušvito ir jis beveik be garso ištarė:

— Šantažas.

Tuo metu moteris atsuko per petį savo griežtą, baltą veidą ir vos neapalpo. Durys buvo be garso atvertos, o tarpdury pilkas tarsi šešėlis stovėjo Polis. Viską atspindinčiose sienose atrodė, tarsi penki poliai būtų įėję tuo pačiu metu pro penkerias duris.

— Jo didenybė,— tarė jis,— ką tik parvyko.

Tuo metu pro pirmąjį langą praėjo vyro siluetas, žengiantis tarsi apšviestoje scenoje. Po sekundės jis praėjo pro antrąjį langą, ir daugybė veidrodžių vienas paskui kitą atspindėjo tą pačią tvirtai žengiančią ereliško profilio figūrą. Jis buvo pasitempęs ir žvalus, bet plaukai žili, o odos spalva balkšvai gelsva. Jis turėjo kumpą romėnišką nosį ir pailgą, siaurą smakrą, kurį šiek tiek dengė ūsai ir smaili barzdelė. Ūsai buvo daug tamsesni už barzdą ir tai teikė jo išvaizdai teatrališkumo, apsirengęs taip pat dabitiškai: baltas cilindras, orchidėja švarke, geltona liemenė ir geltonos pirštinės, kuriomis eidamas mosikavo ir pliaukšėjo į delną. Kai jis priėjo laukujes duris, buvo girdėti, kaip nerangusis Polis jas atidarė, o šeimininkas smagiai tarė:

— Štai, aš ir namie.

Polis nusilenkė ir kažką beveik negirdimai atsakė. Keletą minučių jų pokalbio nebuvo įmanoma girdėti. Tada durininkas tarė:

— Viskas jūsų valioje,— ir princas Saradinas, pliaukšėdamas pirštinėm, linksmai įžengė į kambarį pasisveikinti su svečiais. Jie turėjo dar vieną progą pamatyti spektrinį vaizdą — penki princai įėjo pro penkerias duris.

Princas padėjo baltą skrybėdę ir geltonas pirštines ant stalo ir visai nuoširdžiai ištiesė ranką.

— Džiaugiuosi, jus matydamas, misteri Flambo,— tarė jis.— Gerai žinau jūsų puikią reputaciją, jei ši pastaba neatrodys jums nekukli.

— Nė trupučio,— juokdamasis atsakė Flambo.— Aš nesu jautrus. Mažai kas užsitarnauja reputaciją vien nesutepta dorybe.

Princas įdėmiai pažvelgė į jį, norėdamas įsitikinti, ar šis atsakymas neturėjo asmeninio pobūdžio, paskui nusijuokė ir pasiūlė visiems atsisėsti; tą patį padarė ir pats.

— Labai maloni vietelė,— abejingai tarė jis.— Nelabai yra ką veikti, bet žvejyba iš tikrųjų puiki.

Kunigą, kuris žvelgė į jį rimtomis kūdikio akimis, persekiojo neįspraudžiama į jokius rėmus mintis. Jis žiūrėjo į žilus, rūpestingai sugarbanotus plaukus, gelsvai balkšvą veidą ir liekną, kiek dabitišką figūrą. Visa tai nebuvo itin nenatūralu, tik gal kiek teatrališka, tarsi žmogus būtų pasiruošęs eiti scenon. Tą nenusakomą susidomėjimą kėlė kitkas, pats veidas: Brauną įkyriai kamavo mintis, kad kažkur yra matęs šį veidą. Atrodė, kad tai koks nors jo senas draugas, persirengęs vaidinimui. Staiga jis prisiminė veidrodžius, ir visą savo susidomėjimą nukreipė į psichologinį žmogaus veidų padauginimo efektą.

Princas Saradinas rodė savo dėmesį svečiams su didžiausiu entuziazmu ir taktu. Sužinojęs, jog detektyvas mėgsta sportą ir nori veikliai praleisti atostogas, palydėjo Flambo su valtim į žuvingiausią upės vietą, o pats po dvidešimties minučų savo kanoja sugrįžo pas tėvą Brauną į biblioteką ir su tokiu pat mandagumu atsidavė kunigo filosofiškiems malonumams. Jis gerai nusimanė ir apie žvejybą, ir apie knygas, bet ne apie moralizuojančias; mokėjo penkias ar šešias kalbas, bet tai buvo kiekvienos jų žargonas. Matyt, jo gyventa įvairiuose miestuose ir įvairiose draugijose, kadangi keli jo linksmiausi pasakojimai buvo apie lošimų namus ir opiumo rūkyklas, pabėgusius australų nusikaltėlius ir Italijos plėšikus. Tėvas Braunas žinojo, jog kadaise garsus Saradinas paskutiniuosius keletą metų praleido beveik nuolatinėse kelionėse, bet jam net netoptelėjo mintis, kad tos kelionės buvo tokios negarbingos ir tokios linksmos.

Nors garsus visame pasauly, princas Saradinas tokiam pastabiam žmogui kaip kunigas kėlė tam tikrą nerimą ir net nepasitikėjimą. Jo veidas buvo įnoringas, o akys laukinės; atrodė kiek nervingas, kaip žmogus, palaužtas gėrimo ar narkotikų; niekada net ir nebandė kontroliuoti namų ūkio. Visa tai buvo patikėta dviem seniems tarnams, ypač durininkui, kuris buvo tiesiog pagrindinis namų ramstis. Misteris Polis buvo iš tiesų ne tiek durininkas, kiek namų valdytojas ar net šeimininkas. Jis pietaudavo atskirai ir taip pat iškilmingai kaip ir jo šeimininkas; jo bijojo visi tarnai; su princu jis, kaip ir pridera, tardavosi visais klausimais, bet kažkaip nepriklausomai, tarsi būtų buvęs princo advokatas. Niūrioji namų šeimininkė buvo tik

šešėlis, lyginant su juo; laikėsi nuošaliai ir pasikliaudavo tik durininku; Braunas daugiau neišgirdo to šnabždesio, kuris beveik reiškė, kad jaunesnysis brolis šantažavo vyresnįjį. Ar tikrai princas buvo šantažuojamas kapitono, Braunas nebuvo tikras, bet Saradinas turėjo tiek nepastovumo ir paslaptingumo, kad visa ši istorija tikrai atrodė neįtikėtina.

Kai jie dar kartą išėjo į erdvų prieškambarį, pilną langų ir veidrodžių, gelsvas vakaras jau leidosi ant vandens ir žilvičiais apaugusių krantų, o paukštis rėksnys treliavo tolumoje tarsi elfas, mušantis būgnelį. Kunigo galvoje lyg pilkas debesis vėl šmėstelėjo jausmas, jog yra liūdnoje ir piktoje stebuklų šalyje.

— Greičiau sugrįžtų Flambo,— tarė jis.

— Ar jūs tikite lemtimi? — staiga paklausė neramusis princas Saradinas.

— Ne,— atsakė svečias.— Aš tikiu paskutiniojo teismo diena.

Princas pasisuko nuo lango ir kažkaip keistai įsižiūrėjo:

— Ką jūs turite galvoje? — paklausė jis.

— Noriu pasakyti, kad mes kreipiame dėmesį ne į tai, į ką reikia,— atsakė tėvas Braunas.— Tie dalykai, kurie čia dedasi, atrodo nereikšmingi: jie turi prasmę kažkur kitur. Kažkur kitur atpildas kris ant tikrojo skriaudėjo. Čia atpildas dažnai krinta ant nekalto asmens.

Princas tarsi koks gyvūnas išleido nenusakomą garsą, akys keistai suspindo šešėlin nusuktame veide. Kunigo galvoje kilo nauja įdomi mintis. Gal Saradino žavesys ir ūmumas turi kitą prasmę? Ar jis visiškai sveiko proto? Jis vis kartojo: „Ne tas asmuo, ne tas asmuo“.

Tada tėvas Braunas kiek pavėluotai perprato kitą tiesą. Veidrodžiuose priešais save jis pamatė be garso atsivėrusias duris ir tylųjį misterį Polį, stovintį tarpdury.

— Pamaniau, kad geriau pranešti iš karto,— tarė jis taip pat šaltai pagarbiai, lyg būtų šeimos teisininkas.— Prieplaukoje sustojo šešių vyrų irkluojama valtis, o jos gale sėdi džentelmenas.

— Valtis! Džentelmenas? — pakartojo princas ir pakilo nuo kėdės.

Stojo stulbinanti tyla, trikdoma tik paukščio, tupinčio viksvose. Paskui, nė vienam vis neprabylant, pro tris saulės apšviestus langus šmėstelėjo nepažįstamas veidas ir figūra, kaip kad prieš valandą ar dvi praeinant princui. Jie niekuo nebuvo pa-

našūs, nebent tuo sutapimu, kad abu turėjo erelišką profilį. Saradinas buvo su nauju, baltu cilindru, o nepažįstamasis su juodu, senamadišku ar užsienietišku; po juo buvo jaunas ir labai rimtas veidas, tvarkingai nuskustas iki mėlynumo, valingu smakru ir kiek panašus į jauną Napoleoną. Visa jo išvaizda dvelkė senoviškumu ir keistumu, kaip nuo žmogaus, kuris niekuomet nesistengė keisti protėvių stiliaus. Jis vilkėjo nutriušusį mėlyną surdutą, raudoną kareivišką liemenę ir šiurkščias baltas kelnes, kokios būdavo nešiojamos ankstyvaisiais Viktorijos laikais, tačiau visiškai nederančios šiomis dienomis. Iš visų tų senienų žvelgė apskritas, neįprastai jaunas ir labai atviras veidas.

— Velniai griebtų! — sušuko princas Saradinas, užsivožė savo baltą cilindrą ir, nuėjęs prie durų, atlapojo jas į temstantį sodą.

Tuo metu atvykėlis ir jo vyrai išsirikiavo pievutėje tarsi nedidelė armija scenoje. Šeši irkluotojai ištraukė valtį ant kranto ir akylai ją saugojo, atstatę irklus lyg ietis. Jie buvo tamsaus gymio, keli su auskarais. Vienas jų stovėjo priešais apskritaveidį jaunuolį su raudona liemene ir laikė didžiulį juodą neaiškios paskirties lagaminą.

— Jūsų pavardė,— tarė jaunasis vyras,— Saradinas?

Saradinas gan atsainiai patvirtino.

Atvykėlis buvo blankių, lyg šuns rudų akių, kurios be galo skyrėsi nuo pilkų, neramių, blizgančių princo akių. Tėvą Brauną dar kartą persmelkė mintis, jog kažkur jau matė šį veidą; jis vėl prisiminė atspindžius kambario veidrodžiuose, nusprendęs jiems ir priskirti šį sutapimą.

— Velniop tuos krištolo rūmus! — sumurmėjo jis.— Viską matai daugsyk kartų. Tarsi sapne.

— Jeigu jūs princas Saradinas,— tarė jaunuolis,— galiu pasakyti, kad mano pavardė Antonelis.

— Antonelis,— lėtai pakartojo princas.— Lyg ir prisimenu.

— Leiskite prisistatyti,— tarė jaunasis italas.

Kaire ranka jis mandagiai nusiėmė savo senamadišką cilindrą, ir dešine taip tvojo princui Saradinui per veidą, kad baltas cilindras nusirito laiptais, o vienas mėlynas vazonas net susvyravo ant pakylos.

Princas, kad ir koks būdamas, bailys, matyt, nebuvo, jis kibo priešui į krūtinę ir kone parvertė jį ant žolės. Bet jo priešas išsisuko ir staiga pasidarė itin mandagus.

— Viskas gerai,— uždusęs ir užsikirsdamas pasakė angliš-

kai.— Aš jus įžeidžiau. Dabar suteiksiu satisfakciją. Marko, atidaryk dėžę.

Vyriškis su auskarais, stovintis šalia jo, priėjo prie jos ir atidarė. Tada išėmė dvi ilgas itališkas rapyras su puikiom plieninėm rankenom bei ašmenimis ir įsmeigė į veją. Keistasis jaunuolis gelsvu kerštingu veidu, stovintis priešais duris, dvi rapyros, įsmeigtos į žemę lyg du kryžiai kapinėse, eilė apžėlusių irkluotojų, laukiančių už nugarų, darė įspūdį, lyg būtum kokiame barbariškame teisme. Tačiau visa kita liko nepakitę — taip staigiai viskas prasidėjo. Besileidžianti saulė spindėjo vejose, o rėksnys vis klykavo, lyg skelbdamas nedidelę, bet baisią pranašystę.

— Prince Saradinai,— tarė jaunuolis, vardu Antonelis,— kai aš dar buvau kūdikis lopšyje, jūs nužudėt mano tėvą ir pavogėt motiną; mano tėvui teko didesnė laimė. Jūs nužudėt jį negarbingai, ne taip, kaip aš ketinu nužudyti jus. Jūs ir mano nuodėminga motina nugabenote jį prie nuošalaus Sicilijos tarpeklio, nustūmėte nuo uolos ir nuėjote savo keliu. Aš galėčiau visa tai atkartoti, bet mėgdžioti jus yra per daug niekinga. Aš sekiojau jus po visą pasaulį, bet jūs visuomet išslysdavot man iš rankų. Bet čia — pasaulio galas, ir jūsų taip pat. Dabar aš turiu jus ir suteikiu progą, kurios negavo mano tėvas. Rinkitės rapyrą.

Princas Saradinas valandėlę tarsi dvejojo, suraukęs antakius, tačiau ausyse dar tebespengė nuo smūgio, ir jis prišokęs stvėrė rapyrą. Tėvas Braunas taip pat prišoko, norėdamas sustabdyti kivirčą, tačiau greit pamatė, kad jo buvimas tik kenkia. Saradinas buvo prancūzų masonas ir nuožmus ateistas, tad kunigui pavyko paveikti jį priešybių dėsniu. Bet kito vyro nepavyko perkalbėti nei kunigui, nei pasauliečiui. Šis jaunas Bonaparto veido ir rudų akių žmogus buvo kur kas nesukalbamesnis už puritoną — pagonis. Tiesiog apsigimęs žudikas, akmens amžiaus žmogus — akmeninis žmogus.

Liko paskutinė viltis — sušaukti namiškius, tad tėvas Braunas nubėgo vidun. Bet tuojau sužinojo, kad visus tarnus autokratas Polis išleido švenčių į krantą, ir tik niūrioji misis Antoni neramiai vaikščiojo ilgais kambariais. Vos tik ji atgręžė į jį savo šiurpų veidą, jis suvokė vieną veidrodžių namo paslapčių. Niūrios, rudos Antonelio akys buvo niūrios, rudos misis Antoni akys, ir Braunui akimirksniu paaiškėjo pusė mįslės.

— Lauke jūsų sūnus,— tarė jis tuščiai negaišdamas.— Arba jis žus, arba princas. Kur misteris Polis?

— Jis prieplaukoje,— vos girdimai tarė moteris.— Jis jis... išėjo šauktis pagalbos.

— Misis Antoni,— rimtai tarė tėvas Braunas,— nėra laiko niekams. Mano draugas išplaukęs žvejoti. Jūsų sūnaus valtį saugo jo sėbrai. Beliko tik ši kanoja; ką su ja veikia misteris Polis?

— Santa Marija! Aš nežinau,— tarė ji ir krito apalpusi visu ūgiu ant išklotų takais grindų.

Tėvas Braunas paguldė ją ant sofos, apliejo vandeniu, šūktelėjo pagalbos ir nubėgo į salelės prieplauką. Tačiau kanoja jau buvo vidury upės, o senasis Polis yrėsi su neįtikėtina jo metams energija.

— Aš išgelbėsiu savo šeimininką,— šaukė jis, ir jo akys maniakiškai blizgėjo.— Aš vis tiek jį išgelbėsiu!

Tėvui Braunui beliko tik žvelgti į kanoją, kovojančią su srove, melsti, kad senasis Polis prižadintų miestelį laiku.

— Dvikova ir taip blogas dalykas,— sumurmėjo jis, braukdamas ranka per savo šiurkščius, pilkus plaukus,— tačiau šioje dvikovoje yra kažkas ypatingai bloga. Tiesiog jaučiu širdimi. Kas tai galėtų būti?

Kol jis stovėjo ir žiūrėjo į mirguliuojantį saulėlydžio veidrodį vandeny, kitoje sodo pusėje išgirdo nestiprų, bet lengvai atskiriamą garsą — šaltą metalo žvangesį. Jis atsisuko.

Pačiame tolimiausiame pailgos salos kyšuly, nedidelėje vejoje už paskutinės rožių eilės, dvikovininkai jau buvo sukryžiavę špagas. Virš jų plytėjo skaisčiai auksinis dangaus skliautas, ir nors buvo gana toli, galėjai įžvelgti kiekvieną smulkmeną. Jie buvo nusimetę švarkus, bet geltona Saradino liemenė ir balti plaukai, raudona Antonelio liemenė ir baltos kelnės švietė vakaro žaroj tarsi spalvingos šokančios prisukamos lėlės. Špagos žybsėjo nuo smaigalių iki rankenų lyg du deimantiniai smeigtukai. Buvo kažkas grėsminga tose spalvingose figūrėlėse. Jos atrodė tarsi dvi peteliškės, bandančios prismeigti viena kitą prie kamščio.

Tėvas Braunas bėgo visu greičiu, jo trumputės kojos sukosi lyg ratai. Tačiau, pasiekęs kovos lauką, suprato, jog atbėgo ir per vėlai, ir per anksti — per vėlai, kad galėtų sustabdyti kivirčą, stebimą niūrių siciliečių, atsirėmusių į savo irklus, ir per anksti, kad galėtų numatyti viso to pražūtingą pabaigą. Vyrai buvo verti vienas kito: princas kovėsi ciniškai pasitikėdamas savim, sicilietis — su žmogžudišku atsargumu. Vargu ar kas kada

matė puikesnes fechtavimosi varžybas net pilname žmonių amfiteatre už šias, skambant ir blykčiojant špagoms toje visų užmirštoje upės saloje. Svaiginanti kova truko taip ilgai, kad tebeprotestuojąs kunigas įgavo šiek tiek vilties, jog Polis netrukus sugrįš su policija. Būtų daug geriau, jei bent Flambo grįžtų iš žvejybos, kadangi Flambo fizine jėga pranoktų net keturis vyrus. Tačiau Flambo nesirodė ir, dar keisčiau, nesirodė nei Polis, nei policija. Šioje užmirštoje saloje nebuvo jokio plausto ar rąstgalio, plačiame bevardžiame tvenkiny jie buvo atskirti tarsi uola vandenyne.

Nespėjus jam taip pagalvoti, špagų skambčiojimas sutankėjo, princo rankos pakilo ir tarp jo menčių išlindo špagos smaigalis. Jis staigiai griuvo priekin, lyg verstųsi kūlio. Špaga išlėkė jam iš rankos kaip meteoras ir smigo į upę, jis pats su trenksmu griuvo žemėn, nulauždamas didžiulį rožių krūmą bei sukeldamas rausvų dulkių debesį, panašų į aukuro dūmus. Sicilietis pasiuntė kraujo auką savo tėvo dvasiai.

Kunigas bemat pripuolęs suklupo prie lavono, bet vienintelė nauda buvo ta, kad pamatė, jog tai tikrai lavonas. Jam bandant dar ką nors daryti, nuo upės pasigirdo balsai ir pasirodė policijos valtis, pilna policininkų ir kitų svarbių asmenų, kartu su Poliu skriejanti prieplaukos link. Mažasis kunigas atsistojo su aiškiai abejojančia grimasa veide.

— Na, kodėl, po galais,— sumurmėjo jis,— kodėl, po galais, jūs negalėjote atvykti anksčiau?

Maždaug po septynių minučių salą užtvino miesto žmonės ir policija, pastarieji pagriebė pergalingąjį dvikovininką ir priminė jam, kaip įprasta, jog kiekvienas jo ištartas žodis gali jam pakenkti.

— Aš nieko nekalbėsiu,— tarė maniakas patenkintas ir ramus.— Aš daugiau nieko nekalbėsiu. Esu be galo laimingas ir tenoriu būti pakartas.

Jau išvedamas jis iš tikro nutilo ir, keista, bet taip ir nepratarė daugiau nė žodžio, vien tik „kaltas" teisme.

Tėvas Braunas žiūrėjo į staigiai žmonių užtvindytą sodą, į žmogžudžio suėmimą, lavono išnešimą, po to, kai jį apžiūrėjo gydytojas, ir jam atrodė, kad mato baisų sapną; jis nejudėjo lyg būtų košmare. Jis, kaip liudininkas, pasakė savo pavardę ir adresą, bet plaukti į krantą atsisakė ir vienas pasiliko salos sode, žvelgdamas į nulaužtą rožių krūmą ir žalią pievelę, kurioje įvyko ta greita ir neaiški tragedija. Upėje žara gęso, nen-

drėm apaugusius krantus apgaubė migla, vienas po kito praskrido keli vėlyvi paukščiai.

Jo pasąmonėje (kuri buvo nepaprastai gyva) nesiliovė stiprėjęs įsitikinimas, kad kažkas liko paslapty. Jausmas, jo neapleidęs visą dieną, negalėjo būti paaiškintas. Vis dėlto jis neperprato esmės, o matė tik kažkokį žaidimą ar kaukę. Juk žmonės nėra kariami ar nuduriami šiaip sau.

Jam sėdint ir mąstant ant prieplaukos laiptelių, pasirodė tamsus burės dryžis, tyliai slenkąs spindinčia upe; Braunas pašoko, apimtas tokio jausmų antplūdžio, kad vos nepravirko.

— Flambo! — sušuko jis purtydamas draugą abiem rankom, didžiam šio sporto gerbėjo nustebimui, kai šis, nešinas žvejybos reikmenimis, išlipo į krantą.— Flambo, jūs gyvas?

— Gyvas! — pakartojo suglumęs meškeriotojas.— Kodėl turėčiau būti negyvas?

— Todėl, kad beveik visi negyvi,— vos valdydamasis, tarė jo pašnekovas.— Saradinas nužudytas, Antonelis nori, kad jį pakartų, jo motina apalpusi, o aš ir pats nežinau, ar esu šiame pasaulyje, ar aname. Na, bet ačiū Dievui, jūs esat tame pačiame, kaip ir aš.

Jis paėmė sutrikusį Flambo už parankės.

Jie paliko prieplauką, atėjo prie žemo bambukų namo ir pažvelgė pro langą, kaip ir atvykę dieną. Kambary švietė lempa, ir vaizdas viduje patraukė jų dėmesį. Kai Saradino žudikas lyg audra iš giedro dangaus atsirado saloje, ilgame valgomajame stalas jau buvo padengtas pietums. Pietūs dabar vyko ramiai, misis Antoni niūriai sėdėjo stalo gale, o vidury sėdėjo misteris Polis — svarbiausias asmuo namuose; jis valgė ir gėrė, jo blausios melsvos akys buvo keistai iššokusios, išvargęs veidas neįžvelgiamas, bet be jokio pasitenkinimo šešėlio.

Flambo nekantraudamas pabeldė į langą, atvėrė jį ir pasipiktinęs įkišo galvą į šviesų kambarį.

— Oho! — sušuko jis.— Aš suprantu, jums reikia kiek atsigaivinti, bet vogti savo šeimininko pietus tuo metu, kai jis guli nužudytas sode...

— Aš esu pavogęs daugybę daiktų per savo ilgą ir malonų gyvenimą,— ramiai atsakė keistasis senasis džentelmenas,— bet šie pietūs nėra vogti. Šie pietūs ir šis namas priklauso man.

Flambo nusmelkė mintis.

— Jūs turite omeny,— pradėjo jis,— kad princo Saradino valia...

— Aš esu princas Saradinas,— tarė senasis žmogus, kramsnodamas sūdytą migdolą.

Tėvas Braunas, kuris dairėsi į paukščius lauke, pašoko tarsi įgeltas ir įkišo pro langą savo išbalusį lyg ropė veidą.

— Kas jūs toks? — pakartojo jis aštriu balsu.

— Polis princas Saradinas, *à vos ordres*[7],— mandagiai tarė šis gerbiamas asmuo, keldamas taurę sauso ispaniško vyno.— Aš čia gyvenu labai ramiai, kaip namų žmogus; ir kuklumo dėlei esu vadinamas misteriu Poliu, kad skirčiausi nuo savo nelaimingojo brolio misterio Stiveno. Jis, girdėjau, neseniai mirė sode. Aišku, ne mano kaltė, kad priešai jį atsekė į šią vietą. Čia kaltas jo gyvenimo apgailėtinas nepastovumas. Jis ne iš tų, kurie sėdi namuose.

Jis nutilo, bet tebežiūrėjo į sieną priešais, virš palenktos liūdnos moters galvos. Jie aiškiai pamatė giminišką panašumą, siejantį juodu su mirusiuoju. Staiga jo pečiai pradėjo nesmarkiai kilnotis ir drebėti tarsi kūkčiojant, bet veidas liko nepakitęs.

— Dieve! — kiek patylėjęs sušuko Flambo,— jis juokiasi!

— Eime,— pasakė tėvas Braunas visas išbalęs.— Eime lauk iš šių namų. Lipkime į nesuterštą savo valtį.

Naktis jau buvo apglėbusi nendres ir upę, kai jie atsistūmė nuo salos ir nuplaukė pasroviui, pasišildydami dviem dideliais cigarais, žibančiais lyg du ryškiai raudoni laivo žibintai. Tėvas Braunas išsiėmė cigarą iš burnos ir tarė:

— Manau, jūs dabar supratot, kas įvyko? Pagaliau tai primityvi istorija. Tas žmogus turėjo du priešus. Jis buvo protingas, todėl suprato, jog du priešai yra geriau nei vienas.

— Nesuprantu, kur jūs sukat? — atsakė Flambo.

— Ak, tai tikrai paprasta,— pradžiugo jo draugas.— Paprasta, nors toli gražu ne garbinga. Abu Saradinai buvo niekšai, tačiau princas, vyresnysis, buvo toks niekšas, kuris laimi, o jaunėlis, kapitonas — iš tų, kurie nusmunka į dugną. Šis vargingas karininkas nusmuko nuo elgetos iki šantažisto ir vieną nelemtą dieną ėmėsi savo brolio princo. Dalykas buvo rimtas, kadangi princas Polis Saradinas buvo tiesiog „lengvabūdis" ir jam negrėsė reputacijos praradimas, nes jos neturėjo. Viskas galėjo baigtis kartuvėmis, ir Stivenas jau turėjo kilpą ant brolio kaklo. Kažkokiu būdu jis sužinojo visą teisybę apie Sicilijos įvykį ir galėjo įrodyti, jog Polis nužudė senąjį Anto-

[7] Jūsų paslaugoms *(pranc.)*.

nelį kalnuose. Kapitonas dešimtį metų žėrėsi pinigus už tylėjimą, ir princo turtai gerokai sumenko.

Bet princas Saradinas, be savo kraugerio brolio, turėjo ir kitą naštą. Jis žinojo, kad Antonelio sūnus, dar vaikas, kai įvyko žmogžudystė, buvo mokomas laukinės siciliečių ištikimybės ir gyveno viena mintimi — atkeršyti už tėvą, bet ne kartuvėmis (nes trūko legalių kaltės įrodymų), o senu kraujo keršytu. Berniukas puikiai įvaldė ginklus, ir maždaug tuo metu, kai ganėtinai subrendo ir galėjo juos panaudoti, princas Saradinas, kaip rašė spauda, pradėjo keliauti. Faktas toks, jog jis pradėjo lakstyti iš vietos į vietą kaip persekiojamas nusikaltėlis, persekiojamas vieno atkaklaus žmogaus. Tokia buvo princo Polio taktika ir, be abejo, puiki taktika. Kuo daugiau pinigų jis išleisdavo bėgimui nuo Antonelio, tuo mažiau jam tekdavo tildyti Stiveną. Kuo daugiau jis išleisdavo Stiveno tildymui, tuo mažiau likdavo šansų išvengti Antonelio. Galiausiai jis pasielgė kaip tikrai galvotas vyras, kaip genijus, kaip Napoleonas.

Užuot priešinęsis abiem savo priešams, jis staiga jiems abiem pasidavė. Užleido kelią lyg japonų imtynininkas, ir jo priešai tapo bejėgiai prieš jį. Jis metė lenktynes aplink pasaulį ir liovėsi slėpęs savo adresą nuo jaunojo Antonelio, liovėsi žaidęs ir su broliu. Nusiuntė Stivenui pakankamai pinigų prašmatniems drabužiams ir smagiai kelionei kartu su tiesmuku laišku: „Tai viskas, kas man liko. Tu mane apšvarinai. Turiu tik nedidelį namą Norfolke su tarnais ir rūsiu, ir, jei dar ko nors nori iš manęs, tai imk ir tai. Atvažiuok, jei nori, ir valdyk jį, o aš gyvensiu ramiai tarsi tavo draugas, tarpininkas ar kas kitas". Jis žinojo, jog sicilietis nėra matęs brolių Saradinų, nebent nuotraukose; žinojo, kad jiedu gana panašūs, abu su pilkomis smailiomis barzdelėmis. Tada jis nusiskuto ir ėmė laukti. Pinklės pavyko. Nelaimingasis kapitonas su naujais drabužiais įžengė į jo namus, triumfuodamas tarsi princas ir pataikė ant siciliečio špagos.

Buvo tik viena kliūtis: ji lietė žmogiškosios prigimties garbingumą. Niekingos sielos žmonės, kaip Saradinas, dažnai skaudžiai apsirinka, nes nesitiki iš kitų dorybės. Jis buvo įsitikinęs, jog italo smūgis, kai ateis laikas, bus tamsus, žiaurus ir bevardis, kaip tas, už kurį keršijama; jog auka bus papjauta naktį, nušauta iš už tvoros ir todėl mirs, netarusi nė žodžio. Blogiausias momentas princui Poliui buvo tas, kai Antonelis riteriškai pasiūlė formalią dvikovą su visais galimais pasiaiškinimais. Kaip tik tada aš jį ir pamačiau, laukinėmis akimis iš-

plaukiantį kanoja. Jis bėgo vienplaukis atviroje valty, kad Antonelis nesužinotų, kas jis toks iš tikrųjų.

Bet nors susijaudinęs, jis neatrodė beviltiškas. Jis pažinojo ir nuotykių ieškotoją, pažinojo ir fanatiką. Atrodė visai įmanomas dalykas, kad avantiūristas Stivenas laikys liežuvį už dantų vien dėl artistinio malonumo suvaidinti rolę, dėl aistros apginti savo naujus jaukius namus, iš beatodairiško pasitikėjimo sėkme ir puikiu špagos valdymu. Taip pat buvo aišku, kad fanatikas Antonelis laikys liežuvį už dantų ir bus pakartas be ilgų pasakojimų apie savo šeimą. Polis pasiirstė po upę šen bei ten, kol pamatė, jog kova baigta. Tada sukėlė miestą ant kojų, atsivežė policiją, pamatė, kaip abu jo nugalėti priešai amžiams pasišalino, ir šypsodamasis sėdo pietauti.

— Ir dar juokdamasis! Viešpatie! — tarė Flambo, smarkiai nusipurtydamas.— Ar tokias mintis jie semiasi iš šėtono?

— Jis pasisėmė šią mintį iš jūsų,— atsakė kunigas.

— Apsaugok Dieve! — sušuko Flambo.— Iš manęs? Ką jūs turit omeny?

Kunigas išsitraukė iš kišenės vizitinę kortelę ir pakėlė ją prie blyškios cigaro šviesos; žodžiai buvo parašyti žaliu rašalu.

— Ar neprisimenate jo originalaus pakvietimo pas save? — paklausė Braunas,— ir komplimento apie jūsų kriminalinį žygdarbį? „Jūsų triukas,— sako jis,— kai vienas detektyvas suėmė kitą“. Jis tiesiog nusikopijavo jūsų triuką. Apsuptas priešų iš dviejų pusių, jis greitai pasitraukė, leido jiems susidurti ir nužudyti vienam kitą.

Flambo ištraukė princo Saradino kortelę iš kunigo rankų ir piktai suplėšė ją į smulkius skutelius.

— Pagaliau sunaikinta ši mirties emblema,— tarė jis, barstydamas popieriaus skiautes į tamsias upės bangas.— Manau, ji neišnuodys žuvų.

Paskutinė baltos kortelės skiautė su žaliom raidėm nuskendo tamsoje; dangus pradėjo švisti silpna mirguliuojančia ryto spalva, o mėnuo už aukštos žolės pasidarė blyškesnis. Jie plaukė tylėdami.

— Tėve,— staiga tarė Flambo,— ar jūs manote, jog visa tai buvo tik sapnas?

Kunigas papurtė galvą nežinia, ar pritardamas, ar ne, bet nepratarė nė žodžio. Iš tamsos dvelkė gudobelės ir daržų aromatas, primindamas, jog pakilo vėjelis, netrukus jis pradėjo supti nedidelį laivą ir išpūtęs burę nunešė juos vingiuojančia upe tolyn į laimingesnius kraštus, į geresnių žmonių namus.

VIEŠPATIES KŪJIS

Nedidelis Boun Bikono kaimelis buvo įsikūręs ant tokios stačios kalvos, kad aukštas jo bažnyčios bokštas atrodė tik kaip to nedidelio kalno viršūnė. Palei bažnyčią stovėjo kalvė, kur paprastai žaižaruodavo raudonos ugnys, o ant žemės mėtydavosi kūjai ir gelžgaliai; priešais, anapus grįstos kryžkelės, buvo „Mėlynasis šernas" — vieninteliai užeigos namai apylinkėje. Kaip tik prie tos kryžkelės, rytui brėkštant švino ir sidabro spalvomis, susitiko ir pasišnekėjo du broliai; tiesa, vienas savo dieną tik pradėjo, o kitas jau baigė. Garbusis dvasininkas Vilfredas Bounas buvo labai dievotas, tokį ankstų rytą jis ėjo atsidėti maldai ir kontempliacijai. Garbusis pulkininkas Normanas Bounas, jo vyresnysis brolis, dievotas anaiptol nebuvo, jis sėdėjo su smokingu ant suoliuko prie „Mėlynojo šerno", gurkšnodamas tai, ką filosofiškai nusiteikęs stebėtojas būtų pavadinęs arba paskutine antradienio, arba pirma trečiadienio taure. Pats pulkininkas dėl to galvos nesuko.

Bounai buvo viena iš nedaugelio aristokratų giminių, gavusių titulą dar viduramžiais, jų vėliava plazdėjo ir Palestinoje. Tačiau klaidinga būtų manyti, kad tokios dinastijos yra labai gerbiamos riterių tradicijose. Išskyrus vargšus, mažai kas laikosi tradicijų. Aristokratų gyvenimą lemia ne tradicijos, o mados. Karalienės Onos laikais Bounai buvo „Mohokai"[8], o karaliaujant Viktorijai — dendžiai. Bet kaip ir kai kurios kitos senosios giminės, per pastaruosius du šimtmečius jie nusmuko iki girtuoklių ir degeneravusių dabitų lygio, ir šnibždeikos paleido gandus apie paveldimą pamišimą. Žinoma, pulkininkas tiesiog ne žmoniškai, o žvėriškai vaikėsi malonumų, o jo chroniškas užsispyrimas iki ryto neiti namo dvelkė atgrasiu nemigos šalčiu. Jis buvo aukštas žavus žvėris, jau senyvas, bet su šviesiais, nežilstančiais plaukais. Būtum palaikęs jį tiesiog šviesiaplaukiu liūtu, bet jo mėlynos akys glūdėjo taip giliai, kad atrodė juodos. Buvo per arti viena kitos. Jis turėjo labai ilgus geltonus ūsus, nuo šnervės iki žandikaulio abipus ūsų tįsojo po klostę ar raukšlę, tad pašaipa atrodė tiesiog išdrožta veide. Ant smokingo buvo apsisiautęs keistą gelsvą drapaną — veikiau lengvą chalatą nei paltą, o ant pakaušio stirksojo ekscentriška šviesiai žalia skrybėlė plačiais kraštais — matyt, kokia netyčiom nugriebta rytietiška keistybė. Jis didžiuodavosi savo

[8] „Mohokai" — XVIII a. pradžios Londono aristokratai plėšikai, pasivadinę pagal mohavkus — indėnų gentį.

netinkamais apdarais — didžiuodavosi visad sukeliamu jų įspūdžiu.

Jo brolis kuratas[9] taip pat buvo šviesiaplaukis ir elegantiškas, tačiau drabužį dėvėjo juodą ir užsagstytą ligi smakro, jo veidas buvo švariai nuskustas, kultūringas ir kiek nervingas. Atrodė, kad jis visas atsidavęs savo religijai, bet kai kas sakė (labiausiai kalvis — presbiterionas), kad jį vilioja ne tiek Dievas, kiek gotikinė architektūra, ir kad jį kaip šmėklą po bažnyčią nuolat gainioja tas pats kone liguistas grožio troškulys, kuris jo brolį verčia šėlti dėl moterų ir vyno,— tik kitoks, tyresnis. Tai buvo abejotinas kaltinimas, nes negalėjai neigti, kad tas žmogus tikrai pamaldus. Iš tiesų šis kaltinimas daugiau rodė, kad neišmanėliai nesupranta polinkio būti vienam ir slapta melstis, jie kliovėsi tuo, kad dažnai rasdavo jį klūpantį ne prieš altorių, o keisčiausiose vietose — kriptose arba chore, netgi varpinėje.

Jis buvo beeinąs į bažnyčią pro kalvės kiemą, bet stabtelėjo ir suraukė antakius, nes pamatė, kad įkritusios jo brolio akys dėbso ton pačion pusėn. Prielaidos, kad pulkininką sudomino bažnyčia, jis nė nesvarstė. Vadinasi, sudomino kalvė, ir nors jos šeimininkas, būdamas puritonas, nepriklausė jo bendruomenei, Vilfredas Bounas buvo girdėjęs apkalbų apie pagarsėjusią gražuolę kalvio žmoną. Jis įtariai nužvelgė pašiūrę, o pulkininkas tuo tarpu juokdamasis atsistojo ir prakalbo.

— Labas rytas, Vilfredai,— tarė jis.— Kaip geras dvarininkas nemiegu ir stebiu savo žmones. Ketinu aplankyti kalvį.

Vilfredas nuleido akis ir tarė:

— Kalvio nėra. Jis Grinforde.

— Žinau,— atsakė anas ir sukikeno.— Todėl ir apsilankysiu pas jį.

— Normanai,— tarė dvasininkas, įsmeigęs žvilgsnį į kelio akmenuką,— tu niekada nebijojai perkūno trenksmo?

— Kokia prasme? — paklausė pulkininkas.— Ką, tau parūpo meteorologija?

— Aš klausiu,— nepakeldamas akių tarė Vilfredas,— ar tau niekad nedingtelėjo, kad Dievas tave gatvėje nutrenks?

— Atsiprašau,— tarė pulkininkas.— Matau, tau parūpo folkloras.

— Kad tau rūpi burnoti prieš Dievą, seniai žinau,— atkirto religingasis brolis, paliestas skaudžiausioje vietoje.— Bet jei nebijai Dievo, bijok bent žmogaus.

---

[9] Anglikonų dvasininkas, vyriausiojo parapijos kunigo padėjėjas.

Vyresnysis mandagiai kilstelėjo antakius.

— Bijoti žmogaus? — pratarė.

— Tokio galiūno kaip kalvis Barnesas mūsų apylinkėje niekur nerasi,— rūsčiai pasakė dvasininkas.— Žinau, kad nesi nei bailys, nei nugeibėlis, bet jis tave per sieną permestų.

Pulkininkas Bounas suprato, kad tai tikra tiesa, ir nuolaidi vaga prie jo burnos patamsėjo ir pagilėjo. Kurį laiką jis stovėjo su ta sunkia pašaipa veide. Tačiau bemat atgavo savo žiaurų džiugesį ir nusijuokė, po geltonais ūsais atverdamas du šuniškus dantis.

— Jeigu taip, brangusis Vilfredai,— tarė jis nerūpestingai,— tai paskutinysis Bounas ne veltui eina apsišarvavęs.

Ir nusiėmęs keistąją apvalią žalią skrybėlę, parodė, kad jos pamušalas plieninis. Vilfredas atpažino, jog tai lengvas japoniškas ar kiniškas šalmas, nuplėštas nuo trofėjaus, kabančio senojoje šeimos menėje.

— Pasitaikė po ranka,— atsainiai paaiškino brolis.— Ir skrybėlę, ir moterį imu tą, kuri po ranka.

— Kalvis yra išvykęs į Grinfordą,— ramiai pasakė Vilfredas.— Kada grįš — nežinia.

Tai taręs apsigėžė ir palenkta galva nudūlino į bažnyčią; eidamas persižegnojo, tarsi norėdamas išsivaduoti nuo piktos dvasios. Tikėjosi užmiršiąs tas nedorybes vėsioje aukštų gotikinių skliautų prieblandoje, bet tą rytą taip buvo lemta, kad ramią jo maldingosios rutinos tėkmę visur trikdė netikėtumai. Jam įžengus į bažnyčią, tokiu metu visada tuščią, ten klūpojusi žmogysta skubiai pakilo ir nuėjo prie durų, dienos šviesoje ją atpažinęs, kuratas neteko žado. Ankstyvasis maldininkas buvo ne kas kitas, kaip vietinis kvailelis, kalvio sūnėnas; bažnyčia ir kiti tokie dalykai, aišku, buvo ne jo galvai. Jį visi vadino kvaileliu Džo, pavardės jis tarytum ir neturėjo; tai buvo tamsus, tvirtas, nerangus jaunuolis, didelio blyškaus veido, juodais lygiais plaukais ir nuolat prasižiojęs. Jiems prasilenkiant, iš jo kvaišos minos kunigas negalėjo nuspėti, nei ką jis čia veikė, nei ką sau manė. Negirdėtas daiktas, kad jis kada būtų meldęsis. Kokiais žodžiais jis meldėsi dabar? Be abejo, nepaprastais.

Vilfredas Bounas kurį laiką stovėjo kaip įbestas ir matė kvailelį išeinant lauk, kur švietė saulė, ir dar net matė, kaip amoralusis brolis sveikina jį tarsi koks pokštininkas. Pagaliau dar spėjo pamatyti, kaip į pražiotą Džo burną pulkininkas svaido monetas, dėdamasis, kad iš rimtųjų stengiasi pataikyti.

Šis koktus saulės nutviekstas žemiškojo pamišimo ir žiaurumo vaizdas galop nuteikė asketą tyrai maldai ir naujoms mintims. Jis nuėjo į klauptą chore po savo pamėgtu vitražu, kuris visad nuramindavo jo dvasią: mėlyname stikle angelas nešė lelijas. Ten jis numaldė mintis apie pusgalvį su pamėlynavusiu veidu ir žuvies žiaunom. Numaldė mintis ir apie savo nedorą brolį, žingsniuojantį pirmyn atgal it perkaręs liūtas. Vis giliau ir giliau jis grimzdo į tas šaltas ir meilias spalvas — sidabro žiedus ir safyro dangų.

Po pusvalandžio ten jį ir rado Gibsas, kaimo batsiuvys, skubiai pasiųstas jo ieškoti. Jis tuoj pat atsistojo, gerai žinodamas, kad dėl kokio nieko Gibsas čia nebūtų kėlęs kojos. Batsiuvys čia, kaip ir daugelyje kitų kaimų, buvo netikintis, ir jo pasirodymas bažnyčioje nuteikė dar keisčiau negu kvailelio Džo. Teologinių mįslių rytas.

— Kas atsitiko? — šaltoku tonu paklausė Vilfredas Bounas, bet skrybėlės siekianti ranka virpėjo.

Bedievio balsas šį kartą buvo neįprastai pagarbus ir netgi sakytum su užuojautos gaidele.

— Atleiskit, sere,— kimiai sušnibždėjo jis,— bet mes nusprendėm, kad jums reikia tuoj pat pranešti. Deja, atsitiko baisi nelaimė, sere. Jūsų brolis, deja...

Vilfredas sugniaužė savo glebius pirštus ir tūžmingai pratarė:

— Kokią dar niekšybę jis iškrėtė?

— Matot, sere— kostelėjęs tarė batsiuvys,— jis, deja, nieko neiškrėtė ir nebeiškrės. Jam, deja, jau galas. Jūs gal verčiau nuliptumėt žemyn, sere.

Neilgais įvijais laiptais kuratas nusekė paskui batsiuvį ir atsidūrė tarpdury, esančiame gerokai virš žemės. Metęs žvilgsnį, Bounas kaip ant delno išvydo visą tragedijos vaizdą. Kalvės kieme stovėjo penki šeši žmonės, dauguma juodais rūbais, vienas — su policijos inspektoriaus uniforma. Ten taip pat buvo gydytojas, presbiterionų dvasininkas ir kunigas iš katalikų bažnyčios, kuriai priklausė kalvio žmona. Pastarasis kažką greitai kalbėjo jai prislopintu balsu, o toji — didžiai išvaizdi moteris rusvai auksiniais plaukais — nepaguodžiamai kūkčiojo ant suolelio. Tarp šių dviejų grupelių, prie didelės kūjų krūvos tysojo vyras su smokingu, parkritęs kniūpsčias ištiestom rankom. Iš savo aukščio Vilfredas nedvejodamas atpažino visas jo aprangos ir išvaizdos dalelytes, net Bounų žiedus ant pirštų; tačiau kaukolė buvo siaubingai sutrėkšta — kaip kruvinai juoda žvaigždė.

Tai išvydęs, Vilfredas Bounas nuskubėjo laiptais žemyn į kiemą. Gydytojas, šeimos daktaras, pasisveikino, bet Vilfredas jo tarsi nematė. Tik išlemeno:

— Mano brolis negyvas. Ką tai reiškia? Kokia siaubinga paslaptis čia?

Stojo nejauki tyla; paskui batsiuvys, ryžtingiausias iš visų, atsakė:

— Tikrai baisu, sere, bet paslapties čia kaip ir nėra.

— Kaip nėra? — paklausė Vilfredas, visas išbalęs.

— Aišku kaip dieną,— atsakė Gibsas.— Mūsų apylinkėse tik vienas žmogus gali taip stipriai smogti, jam labiausiai ir buvo dėl ko.

— Per anksti nespręskim,— kiek nervingai įsiterpė aukštas juodabarzdis gydytojas,— nors aš galiu kompetentingai patvirtinti misterio Gibso žodžius apie smūgį — jis tiesiog neįtikėtinas. Misteris Gibsas sako, kad tik vienas žmogus galėjo taip smogti. Aš būčiau linkęs sakyti, kad niekas negalėjo.

Per liesą kurato kūną perbėgo dievobaimingas šiurpulys.

— Nelabai suprantu,— tarė jis.

— Misteri Bounai,— tyliai tarė gydytojas,— aš tiesiog nerandu, kokiom metaforom nusakyti. Negana to, kad kaukolė buvo suknežinta kaip kiaušinio lukštas, kaulų atplaišos sulindo į kūną ir žemę kaip kulkos į plūktinę sieną. Tai padarė milžino ranka.— Minutėlę patylėjo, niūriai žvelgdamas pro akinius, ir pridūrė: — Čia yra vienas privalumas — dauguma žmonių negali būti nė įtariami. Jeigu jus arba mane, arba kokį kitą normalaus sudėjimo žmogų apkaltintų šia žmogžudyste, mes būtume išteisinti, kaip kad būtų išteisintas kūdikis, kaltinamas pavogęs Nelsono paminklą.

— Aš juk ir sakau,— atkakliai pakartojo batsiuvys,— kad tik vienas žmogus galėjo tai padaryti ir tik jam vienam rūpėjo tai padaryti. Kur yra kalvis Simeonas Barnesas?

— Jis Grinforde,— tarstelėjo kuratas.

— Greičiausiai jau Prancūzijoj,— burbtelėjo batsiuvys.

— Ne, jis nei ten, nei ten,— įsiterpė neryškus bespalvis balsas, kuriuo prabilo priėjęs katalikų kunigas.— Jis, tiesą sakant, kaip tik dabar ateina.

Mažasis kunigas nebuvo patrauklus akiai — turėjo rudus trumpus plaukus, o veidas — apskritas ir bejausmis. Tačiau net jeigu jis būtų buvęs žavus kaip Apolonas, niekas tuo tarpu nebūtų į jį žiūrėjęs. Visi apsigręžė ir įsmeigė žvilgsnius į žemumoj vingiuojantį kelią, kuriuo iš tiesų savo didžiuliais žings-

niais žirgliojo kalvis Simeonas su kūju ant peties. Tai buvo stambių kaulų milžinas su įkritusiom tamsiom grėsmingom akim ir tamsia smakrą apžėlusia barzda. Jis ėjo, ramiai šnekučiuodamas su dviem vyrais; per daug linksmas neatrodė, bet jautėsi visai laisvai.

— O dieve! — sušuko bedievis batsiuvys.— Su šituo kūju jis ir užmušė.

— Ne,— tarė inspektorius — protingo veido vyras su rusvais ūsais — prabildamas pirmą kartą.— Kūjis, su kuriuo jis užmušė, yra štai ten, prie bažnyčios sienos. Ir kūjį, ir lavoną palikom nepaliestus.

Visi ten ir pažvelgė, o mažasis kunigas nuėjo ir tylomis pasižiūrėjo į gulintį įrankį. Tai buvo vienas mažiausių ir lengviausių kūjų, akies jis nebūtų patraukęs, bet ant geležies matėsi kraujas ir geltoni plaukai.

Tylą nutraukė mažasis kunigas, jis kalbėjo nepakeldamas akių, ir jo pilkame balse suskambo nauja gaida.

— Vargu ar misteris Gibsas buvo teisus,— tarė jis,— sakydamas, kad paslapties nėra. Paslaptis jau vien tai, kad toks didelis vyras tokį smarkų smūgį tvojo tokiu mažu kūju.

— Et, tai visai nesvarbu,— karščiuodamasis riktelėjo Gibsas.— Ką darysim su Simeonu Barnesu?

— Nieko,— ramiai atsakė kunigėlis.— Jis pats ateina. Aš pažįstu tuos du vyrus. Jie labai geri žmonės iš Grinfordo, o čia ateina dėl presbiterionų koplyčios.

Jam tai tariant, aukštasis kalvis išniro iš už bažnyčios kampo ir įžengė į savo kiemą. Tada sustojo kaip įbestas, o kūjis iškrito iš rankos. Inspektorius, iki tol laikęsis labai santūriai ir padoriai, tuoj pat nuėjo prie jo.

— Aš jūsų neklausiu, misteri Barnesai,— tarė jis,— ar ką nors žinot apie tai, kas čia įvyko. Jūs dabar neprivalot atsakyti. Tikiuosi, kad nieko nežinot ir galėsite tai įrodyti. Tačiau dabar privalau karaliaus vardu jus areštuoti už pulkininko Normano Bouno nužudymą.

— Tu nieko neprivalai sakyti,— su paslaugiu jauduliu įsikišo batsiuvys.— Dar viską reikia įrodyti. Dar net neįrodyta, kad čia pulkininkas Bounas, nes galva sutrėkšta kaip blynas.

— Su tuo nieko nepeši,— gydytojas nuošaly tarė kunigui.— Tai iš detektyvinių istorijų. Aš buvau pulkininko gydytojas ir jo kūną pažinojau geriau negu jis pats. Jo rankos buvo labai gražios, bet keistokos. Didysis pirštas ir smilius — vienodo ilgio. Ne, nėra abejonės, kad tai pulkininkas.

Jam pažvelgus į lavoną, sustingęs kalvis irgi nukreipė savo geležines akis jo pusėn.

— Pulkininkas Bounas negyvas? — visai ramiai paklausė kalvis.— Tai tebūnie jis prakeiktas.

— Nieko nesakyk! Oi, nieko nesakyk,— šūkalojo batsiuvys, trypčiodamas aplinkui, nesitverdamas įkailyje iš susižavėjimo Anglijos teisėtvarka. Mat niekas taip negerbia įstatymo raidės, kaip tikras pasaulietis.

Kalvis dėbtelėjo į jį išdidžiu fanatiko žvilgsniu.

— Bepigu jums, bedieviams, sukti uodegas kaip lapėms — žemiški įstatymai jums parankūs,— pasakė jis,— bet Dievas gano savo aveles, tuo jūs šiandien įsitikinsit.— Parodęs į pulkininką, jis pridūrė: — Kada tas šuva nudvėsė savo nuodėmėse?

— Mandagiau kalbėkit,— tarė gydytojas.

— Kai mandagiau bus parašyta Biblijoj, tada ir aš mandagiau kalbėsiu. Kada jis mirė?

— Šeštą ryto dar mačiau jį gyvą,— išlemeno Vilfredas Bounas.

— Dievas yra geras,— tarė kalvis.— Pone inspektoriau, aš neprieštarauju, kad mane areštuotumėt. Išėjęs iš teismo salės, būsiu be jokios dėmės. O jūs iš ten išeisit susigadinęs karjerą.

Santūrusis inspektorius pirmą kartą sužybčiojo akimis į kalvį; pagyvėjo ir kiti, tik ne mažasis kunigas, vis dar tebežiūrintis į kūjį, kurio smūgis buvo lemtingas.

— Ten už kalvės stovi du vyrai,— aiškino kalvis,— geri Grinfordo krautuvininkai — visi juos pažįstat. Jie prisieks, kad buvo su manim nuo vėlaus vakaro iki aušros ir dar ilgiau mūsų Atgimimo misijos posėdžių salėje; mes posėdžiaujam visą naktį: sielų išganymas svarbiau už viską. Pačiam Grinforde už mane gali paliudyti dvidešimt žmonių. Jei būčiau pagonis, pone inspektoriau, stumčiau jus į pražūtį. Bet kadangi esu krikščionis, jaučiu pareigą leisti jums pasirinkti: ar mano alibi norit išklausyti dabar, ar teisme.

Inspektorius pirmąkart sutriko.

— Na žinoma, verčiau išsiaiškinkim dabar.

Dideliais lengvais žingsniais kaip ir anksčiau kalvis išėjo iš kiemo ir grįžo su dviem savo draugais, kuriuos iš tikrųjų beveik visi čia esantys gerai pažinojo. Abu paliudijo keliais žodžiais, kurie visus įtikino. Jiems nutilus, Simeono nekaltumas tapo tvirtas kaip šalia stūksantis bažnyčios mūras.

Stojusi tyla buvo keistesnė ir kraupesnė už bet kokius žodžius. Neištvėręs kuratas kreipėsi į katalikų kunigą — tik tam, kad nutrauktų tylą.

— Jus, atrodo, labai domina tas kūjelis, tėve Braunai.

— Taip, labai,— atsakė tėvas Braunas.— Kodėl jis toks mažas?

Gydytojas pasigręžė į jį.

— Po galais, tikra teisybė! — sušuko jis.— Kas gi ims tokį kūjelį, kai po ranka bent dešimt didelių kūjų.— Paskui, pritildęs balsą, ėmė kuždėti kuratui į ausį: — Tik tas, kas didelio kūjo nepakelia. Silpnajai lyčiai ryžto ir drąsos netrūksta. Trūksta tik keliamosios galios pečiuose. Drąsi moteris lengvu kūjeliu nė nemirkteldama užmuš dešimt žmonių. O sunkiu net vabalo negalės užmušti.

Vilfredas Bounas nustėręs spoksojo į jį tarsi pakerėtas, o tėvas Braunas klausėsi pakreipęs galvą, labai susidomėjęs ir atidus. Gydytojas šnopuodamas kalbėjo:

— Kodėl tie idiotai mano, kad žmonos meilužio gali nekęsti tik jos vyras? Devyniais atvejais iš dešimties žmonos meilužio labiausiai nekenčia pati žmona. Kas žino, kaip jis ją paniekino ar išdavė? Žiūrėkit.

Jis mostelėjo link rudaplaukės moters ant suoliuko. Ji jau buvo pakėlusi galvą, ir ant jos žavaus veido džiūvo ašaros. Tačiau akys taip godžiai rijo lavoną, kad atrodė pamišusios.

Dvasininkas Vilfredas Bounas vangiu mostu tarytum parodė nenorįs nieko žinoti, bet tėvas Braunas, nubraukęs nuo rankovės iš žaizdro atpūstus suodžius, prabilo savo abejingu balsu.

— Kaip ir daugelio gydytojų,— tarė jis,— jūsų loginiai argumentai skamba įtikinamai. Bet juos paneigia fiziniai argumentai. Sutinku, kad moteris bendrininką nori nužudyti labiau negu apgautasis vyras. Sutinku ir su tuo, kad moteris ims mažesnį kūjį, o ne didesnį. Bėda tik ta, kad tai fiziškai neįmanoma. Dar negimė tokia moteris, kuri galėtų taip sutraiškyti žmogaus kaukolę.— Jis patylėjo ir susimąstęs pridūrė: — Matau, žmonės nelabai įsivaizduoja, kas čia atsitiko. Juk jis buvo su geležiniu šalmu, kurį smūgis sukūlė kaip stiklą. Na pažvelkit į tą moterį, į jos rankas.

Vėl stojo tyla, paskui gydytojas paniuręs tarė:

— Gal ir klystu, viską galima nuneigti. Bet pagrindinio punkto aš vis tiek laikausi. Tik idiotas ims tokį mažą kūjelį, kai po ranka dideli.

Sulig tais žodžiais liesos, virpančios Vilfredo Bouno rankos pakilo prie galvos ir sugniaužė retus geltonus plaukus. Netrukus rankos nukaro žemyn, ir jis sušuko:

— Štai tas žodis, kurio man trūko, jūs ištarėt jį.— Ir kal-

bėjo toliau, bandydamas susivaldyti: — Jūs pasakėt: „Tik idiotas ims tokį kūjelį“.

— Taip,— tarė gydytojas.— Ir ką gi?

— Tai štai,— atsakė kuratas,— tik idiotas ir paėmė.— Visi spoksojo į jį, įsmeigę akis, o jis, apimtas karštligiško, moteriško jaudulio, kalbėjo: — Esu kunigas, o kunigui nedera pralieti artimojo kraują. Aš... aš noriu pasakyti, kad jam nedera siųsti žmogų į kartuves. Ir dėkoju Dievui, kad dabar aiškiai matau, kas nusikaltėlis, nes toks nusikaltėlis negali būti pasiųstas į kartuves.

— Jūs neišduosit jo? — paklausė gydytojas.

— Jis nebus pakartas, jeigu ir išduosiu,— atsakė Vilfredas su paklaikusia, bet keistai laiminga šypsena.— Įėjęs šįryt į bažnyčią, radau ten besimeldžiantį pamišėlį — tą vargšą Džo, kuris nuo gimimo nesveikas. Dievas težino, ko jis meldė, bet iš tokių keistuolių gali laukti ir nebūtų maldų. Visai gali būti, kad beprotis melsis prieš nužudydamas žmogų. Paskutinį kartą vargšą Džo mačiau su broliu. Brolis tyčiojosi iš jo.

— Dieve mano! — sušuko gydytojas.— Čia jau tikrai panašu. Bet kaip jūs paaiškinsit...

Vilfredas visas kone virpėjo iš susijaudinimo, kad jam pavyko įžvelgti tiesą.

— Argi nematot, argi nematot,— įsikarščiavęs šūkčiojo jis,— kad tik šita prielaida paaiškina abi keistenybes, įmena abi mįsles? Tos mįslės — tai mažas kūjis ir didelis smūgis. Kalvis būtų galėjęs smarkiai smogti, bet jis nebūtų ėmęs to mažo kūjelio. Jo žmona tą kūjelį galėjo paimti, bet negalėjo taip smarkiai smogti. Tačiau pamišėlis galėjo padaryti ir viena, ir kita — juk jis pamišęs, jis smogs kuo pagriebęs. O dėl tokio smūgio — tai ar jūs, daktare, negirdėjot, kad įsiutęs beprotis kartais turi jėgos kaip dešimt vyrų?

Gydytojas giliai atsiduso ir tarė:

— Čia tai bent, atrodo, jūs perkandot šitą reikalą.

Tėvas Braunas ilgai ir atkakliai žiūrėjo į kalbėtoją, sakytum norėdamas įrodyti, jog jo pilkos, ramios kaip jaučio akys nėra tokios abejingos kaip visas veidas. Stojus tylai, jis kuo pagarbiausiai tarė:

— Misteri Bounai, iš visų čia iškeltų hipotezių tik jūsiškei nėra ką prikišti, ji tiesiog nepažeidžiama. Todėl, manau, nusipelnot, kad pasakyčiau jums tai, ką žinau: ši hipotezė klaidinga.

Tai taręs, šis kresnas žmogelis paėjo į šalį ir vėl įsispoksojo į kūjį.

— Tas diegas, ko gero, žino daugiau negu reikia,— gydytojas irzliai sušnibždėjo Vilfredui.— Tie popiežiaus liokajai būna tokie sukti.

— Ne, ne,— tarė Braunas klaikiai nuvargusiu balsu.— Tai to bepročio darbas. Bepročio.

Abu kunigai ir gydytojas buvo atsiskyrę nuo kiek oficialesnės grupės — inspektoriaus ir areštuotojo. Tačiau dabar, kai jų pačių grupelė suiro, jie išgirdo ir kitus balsus. Tėvas Braunas ramiai pakėlė akis ir vėl jas nuleido, klausydamasis garsių kalvio žodžių.

— Manau, kad įtikinau jus, pone inspektoriau. Esu stiprus vyras, kaip jūs sakot, bet atsviesti kūjį čia iš Grinfordo tikrai negalėjau. Mano kūjis sparnų neturi, kad skristų pusę mylios virš laukų.

Inspektorius draugiškai nusijuokė ir tarė:

— Na, manau, kad jūs tikrai čia niekuo dėtas, bet sutapimas labai jau keistas. Galiu tik paprašyti, kad padėtumėt mums surasti kitą tokį stipruolį kaip jūs. Po galais, jūs bent jį palaikyti padėtumėt! Turbūt nenumanot, kas jis galėtų būti?

— Gal ir numanau,— tarė pablyškęs kalvis,— bet tai ne vyras.— Ir pamatęs, kad inspektoriaus akys baimingai krypsta į jo žmoną, uždėjo jai ant peties didžiulį delną ir pridūrė: — Ir ne moteris.

— Kaip tai? — linksmu tonu paklausė inspektorius.— Juk jūs nemanot, kad kūjais švaistosi karvės?

— Aš manau, kad joks žemės tvarinys šio kūjo nekėlė,— slopiu balsu pratarė kalvis.— Paprasčiau kalbant, manau, kad tas žmogus mirė pats.

Vilfredas ūmai žengtelėjo priekin ir įsmeigė į jį ugninį žvilgsnį.

— Tai gal sakysi, Barnesai,— suspigo batsiuvys,— kad kūjis pats pašoko ir partrenkė žmogų?

— O, badykit, ponai, pirštais ir šaipykitės,— sušuko Simeonas.— Bet argi jūs, kunigai, mums sekmadieniais nepasakojat, kokioj tyloj viešpats užmušė Sinaheribą? O aš tikiu, kad tas, kuris nematomas įeina į visus namus, apgynė mano garbę ir nudobė nedorėlį prie slenksčio. Smogė tokia jėga, kuri sukelia žemės drebėjimus, ne mažesne.

Vilfredas prakalbo nenusakomu balsu:

— Pats sakiau Normanui, kad saugotųsi perkūno trenksmo.

— Tas veikėjas ne mano kompetencijoje,— tarė inspektorius ir šyptelėjo.

— Bet jūs esat jo kompetencijoje,— atsakė kalvis.— Neužmirškit.— Jis atgręžė visiems savo plačią nugarą ir įėjo į namą.

Sukrėstą Vilfredą pasivedė į šalį tėvas Braunas, visad mokėjęs su juo draugiškai sutarti.

— Eikim iš šitos baisios vietos, misteri Bounai,— tarė jis.— Ar negalėčiau dirstelėti į jūsų bažnyčią iš vidaus? Girdėjau, kad ji Anglijoj viena iš seniausių. Žinote, mus, katalikus,— pridūrė jis su komiška mina,— domina senosios Anglijos bažnyčios.

Vilfredas Bounas nė nešyptelėjo — jumoras nebuvo jo stiprybė. Bet jis uoliai linktelėjo, gavęs progą aprodyti gotikos grožybes tam, kuris jas įvertins kiek kitaip nei kalvis presbiterionas ar batsiuvys ateistas.

— Būtinai,— tarė jis.— Eime ten.

Ir jis pasuko link aukštutinių durų, į kurias vedė laiptai. Tėvas Braunas jau buvo bekopiąs pavymui, bet pajuto ant peties uždėtą ranką; atsigręžęs pamatė tamsią liesą gydytojo figūrą ir iš įtarumo aptemusį jo veidą.

— Sere,— griežtai tarė medikas,— jūs, rodos, kai ką žinot apie šį juodą darbą. Noriu paklausti, ar tą paslaptį sau ir pasiliksit.

— Na ką gi, daktare,— maloniai šypsodamasis atsakė kunigas,— nėra ko stebėtis, jeigu mano profesijos žmogus nekalba dalykų, dėl kurių nėra tikras: juk jo nuolatinė pareiga — laikyti paslaptyje daugelį dalykų, dėl kurių yra tikras. Bet jeigu manote, kad aš netaktiškai ką nors čia nutylėjau, kiek galėdamas atitaisysiu klaidą. Duosiu dvi aiškias užuominas.

— Klausau, sere,— niūriai pratarė gydytojas.

— Pirma,— ramiai pradėjo tėvas Braunas,— šis reikalas yra kaip tik iš jūsų srities. Tai fizikos mokslo dalykas. Kalvis galbūt nedaug klysta, sakydamas, jog tai Dievo smūgis, bet jis tikrai klysta, laikydamas tai stebuklu. Jokio stebuklo čia nebuvo, daktare, nebent tiek, kiek pati žmogaus prigimtis stebuklinga — keista ir nedora jo širdis, o kartu ir kone didvyriška. Jėga, sutraiškiusi šią kaukolę, mokslui gerai žinoma, tai vienas iš dažniausiai minimų gamtos dėsnių.

Gydytojas įdėmiai žvelgė į jį suraukęs kaktą, paskui pratarė:

— O antra užuomina?

— Antra užuomina tokia,— tarė kunigas.— Ar pamenat, ką sakė tikintis stebuklais kalvis? Virš laukų skrendantį sparnuotą kūjį jis pašiepė kaip juoko vertą pasakėlę.

— Taip,— atsakė gydytojas.— Prisimenu.

— Tai štai,— plačiai šypsodamasis pridūrė tėvas Braunas,—

iš visko, kas čia buvo kalbama, ta pasakėlė yra arčiausiai tiesos.— Tai taręs, jis apsigręžė ir užkopė laiptais paskui kuratą.

Vilfredas išblyškęs jo nekantriai laukė, tarsi delsti jau visai nebegalėtų, ir paskubom nuvedė į sau mieliausią bažnyčios kampelį — tą choro dalį, kuri arčiausiai prie raižyto stogo ir kur švytėjo nuostabusis vitražas su angelu. Katalikų kunigas smalsiai dairėsi, neslėpdamas susižavėjimo, ir nuolat šnekėjo linksmu, bet tyliu balsu. Kai viską apvaikščiojęs rado šonines duris ir įvijus laiptus, kuriais Vilfredas skubėjo žemyn prie mirusio brolio, jis ėmė lipti ne žemyn, o aukštyn, vikrus kaip beždžionėlė, ir iš viršaus pasigirdo jo skardus balsas:

— Lipkit šen, misteri Bounai. Oras atgaivins jus.

Bounas pakluso ir įkopė į mūrinę galeriją pastato išorėj; iš ten matėsi beribė lyguma, kurioje kūpsojo jų kalvelė ir kuri, nubarstyta kaimeliais ir fermomis, driekėsi į miškingą, purpuro spalva nulietą horizontą. Po jų kojomis aiškiai matėsi kalvio kiemo kvadratėlis, kur tebestovėjo kažką rašantis inspektorius ir lyg sutrėkšta musė tebetysojo lavonas.

— Tiesiog kaip pasaulio žemėlapis, ar ne? — tarė tėvas Braunas.

— Taip,— oriai atsakė Bounas ir linktelėjo.

Visur aplink juos gotikinio statinio briaunos smigo į tuštumą slogiu savižudžio veržlumu. Nepaprasta, titaniška energija glūdi viduramžių architektūroje: iš kur tik žvelgsi į pastatą, visada junti jį pašėlusiai lekiantį, lyg po savim matytum įnirtusio žirgo nugarą. Ši bažnyčia buvo išmūryta iš seno tylaus akmens, apžėlusi kerpėm ir apskretusi paukščių lizdais. Ir vis dėlto, kai jie stebėjo ją iš apačios, ji kaip fontanas šovė į žvaigždes, o dabar, kai žvelgė į ją iš viršaus, ji kaip krioklys garmėjo į bebalsę prarają. Šie vyrai, įkopę į bokštą, liko vieni du su gotikos grėsme: kraupiai sutrumpėjusiomis, neproporcingomis formomis, svaigiomis perspektyvomis, ore kybančiu iškrikusiu pasauliu, kur dideli daiktai virsta mažais, o maži — dideliais. Arti esančios mūro dalys tolimų, mažyčių laukų ir fermų fone atrodė didžiulės. Rodėsi, kad kampe iškaltas ne paukštis ar žvėris, o šliaužia ar skrenda milžiniškas slibinas, siaubdamas ganyklas ir kaimus. Svaigulio ir grėsmės apgaubti, jiedu tarytum pleveno ore tarp kolosalių būtybių sparnų, o senoji bažnyčia, aukščiu ir puošnumu prilygstanti katedroms, tvyrojo virš saulėto peizažo tarsi audros debesis.

— Manau, kad tokioje aukštybėje būti pavojinga, netgi melstis,— tarė tėvas Braunas.— Aukštybės sukurtos tam, kad žvelgtume į jas, o ne nuo jų.

— Jūs manot, kad žmogus čia gali suklupti ir nukristi? — paklausė Vilfredas.

— Manau, kad gali suklupti — jei ne jo kūnas, tai siela.

— Nelabai suprantu,— sumurmėjo Bounas.

— Štai, pavyzdžiui, kalvis,— ramiai kalbėjo tėvas Braunas,— geras žmogus, bet ne krikščionis — rūstus, valdingas, neatlaidus. Ką gi, jo išpažįstamą religiją sukūrė škotai, kurie, melsdamiesi ant kalvų ir aukštų uolų, įprato ne tiek pagarbiai žiūrėti aukštyn į dangų, kiek niekinamai žvelgti žemyn į žemę. Milžinus ugdo nuolankumas. Iš slėnio matai didelius daiktus, o nuo viršūnių — tik mažus.

— Bet jis... jis to nepadarė,— virpančiu balsu tarė Bounas.

— Ne,— pakitusiu tonu tarė jo pašnekovas,— mudu žinom, kad nepadarė.

Netrukus jis vėl prabilo, pilkšvomis akimis ramiai žvelgdamas į lygumą:

— Pažįstu žmogų, kuris iš pradžių Viešpatį garbino su visais prie altoriaus, bet vėliau pamėgo melstis aukštose, nuošaliose vietose — varpinės ir bokšto kertėse arba nišose. Ir kartą svaigioje aukštybėje, kur po kojomis tarsi sukasi visas pasaulis, jam ėmė svaigti galva, ir jis tarėsi tapęs Dievu. Ir taip, nors buvo geras žmogus, jis padarė baisų nusikaltimą.

Veidą Vilfredas buvo nugręžęs, bet jo kaulėtos rankos, suėmusios akmeninį parapetą, mėlo ir balo.

— Jis pamanė, kad jam skirta teisti pasaulį ir bausti nusidėjėlį. Klūpančiam su visais ant grindų, jam tokia mintis niekad nebūtų šovusi. Bet iš čia žmonės atrodė kaip menki vabalėliai. Vienas jų — nuodingas vabalas — apačioj staipėsi itin įžūliai, jį išdavė žalsva skrybėlė.

Varpinės užkaboriuose sukranksėjo kovai, tačiau joks kitas garsas tylos netrikdė, kol tėvas Braunas vėl neprakalbo.

— Jį sugundė ir ta baisioji gamtos jėga — gravitacija, tas pašėlęs, vis augantis greitis, kuriuo visi žemės tvariniai paleisti smenga atgal į jos širdį. Antai po mumis kalvėje vaikšto inspektorius. Mano mestas akmenėlis, krisdamas iki jo, įgytų kulkos jėgą. O jei numesčiau kūjį — kad ir mažą kūjelį...

Vilfredas Bounas jau kėlė koją per parapetą, bet tėvas Braunas spėjo nutverti jį už pakarpos.

— Ne pro tas duris,— gana švelniai jis tarė,— jos veda į pragarą.

Bounas atsišliejo nugara į sieną ir įsmeigė į jį baimės kupinas akis.

— Iš kur jūs viską žinot? — sušuko.— Jūs velnias?!

— Aš žmogus,— oriai atsakė tėvas Braunas,— todėl mano širdis pilna visokių velnių. Klausykit,— tarė kiek patylėjęs.— Žinau, ką padarėt: bent jau didžiąją dalį galiu nuspėti. Išsiskyręs su broliu, jūs nesitvėrėt teisuolio įniršiu ir net pagriebėt kūjelį, pasišovęs užmušti jį burnojantį. Atsigodėjęs pasikišot kūjelį po užsagstytu rūbu ir įpuolėt į bažnyčią. Jūs pašėlusiai meldėtės įvairiausiose vietose — po angelo vitražu, balkone virš jo ir dar aukštesniame balkone, nuo kurio rytietiška pulkininko skrybėlė jums atrodė kaip ropinėjančio žalio vabalo nugara. Tada jūsų sieloj kažkas sutrūko, ir jūs trenkėt viešpaties griausmu.

Vilfredas išglebusia ranka palietė galvą ir tyliai paklausė:

— Iš kur jūs žinot, kad skrybėlė atrodė kaip žalias vabalas?

— Ak,— atsakė šis vos šyptelėjęs,— sveikas protas pasakė. Bet klausykit toliau. Taigi aš žinau visa tai, bet daugiau niekas nežino. Kitą žingsnį žengsit jūs, aš jau nieko nebedarysiu — man tai bus kaip išpažinties paslaptis. Kodėl? Priežasčių yra kelios, kurių tik viena svarbi jums. Palieku viską jūsų valiai dėl to, kad, šiaip ar taip, netapot užkietėjusiu žmogžudžiu. Nebandėt primesti kaltės kalviui, kai tai atrodė lengva, nei jo žmonai. Tik silpnaprotį norėjot padaryti kaltą, nes žinojot, kad jis nenukentės. Jaučiu pareigą žmogžudžio elgesy rasti tokių prošvaisčių. O dabar ženkit žemyn į kaimą ir eikit savo keliais, aš viską pasakiau.

Jiedu tylėdami nusileido įvijais laiptais ir išėjo į saulės nutviekstą kalvės pašalę. Vilfredas Bounas rūpestingai atšovė medinius kiemo vartelius ir, priėjęs prie inspektoriaus, tarė:

— Noriu pasiduoti: nužudžiau brolį.

APOLONO AKIS

Skaidrus ir podraug drumstas, nepakartojamai žėrintis, padūmavęs vanduo — neįmanoma Temzės paslaptis — vis labiau ir labiau kito iš pilkumos į spindesį, kai saulė kopė į zenitą virš Vestminsterio, o du vyrai ėjo Vestinsterio tiltu. Vienas jų buvo labai aukštas, kitas labai žemas; laki vaizduotė šią porą būtų palyginusi su arogantišku Parlamento rūmų laikrodžio bokštu ir kuklesniais, Vestminsterio abatijos pečiais: mat žemesnysis vilkėjo sutaną. Aukštasis vyras buvo ne kas kitas, kaip privatus seklys mesjė Erkiulis Flambo, jis ėjo į savo naująją būs-

tinę naujame daugiaaukščiame name priešais abatijos fasadą. O žemasis buvo ne kas kitas, kaip tėvas Braunas, šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčios Kambervelyje[10] kunigas; atlikęs paskutinį patepimą Kambervely, jis ėjo apžiūrėti, kaip jo draugas įsikūrė naujoje vietoje.

Pastatas buvo amerikietiško stiliaus — ir dangoraižio aukščiu, ir sklandžiai veikiančia telefonų bei liftų sistema. Bet jis buvo ką tik baigtas ir dar beveik tuščias, įsikėlę tik trys nuomininkai: aukšte virš Flambo ir po juo; du viršutiniai ir trys apatiniai aukštai buvo visai tušti. Bet metus žvilgsnį į šį daugiaaukštį bokštą, akį traukė kur kas įdomesnis dalykas. Be menkų pastolių liekanų, išorėje, virš Flambo kontoros, kyšojo didžiulis švitulys. Tai buvo aukso spinduliais padabintas žmogaus akies atvaizdas, užgožiantis du ar tris langus.

— Kas gi čia dabar? — paklausė tėvas Braunas ir sustojo.

— A, nauja religija,— juokdamasis atsakė Flambo.— Viena iš tų, kurios atleidžia tau nuodėmes, sakydamos, kad tu jų ir neturėjai. Regis, panaši į „Krikščionių mokslą“ [11]. Dalykas tas, kad virš manęs įsikūrė žmogus, vadinąs save Kalonu (nežinau jo tikros pavardės, juk šita, aišku, prasimanyta). Po manim — dvi mašininkės, o virš galvos — tas patrakęs šarlatanas. Skelbia save naujuoju Apolono žyniu ir garbina saulę.

— Tegul pasisaugo,— tarė tėvas Braunas.— Saulė — negailestinga dievybė. Bet ką reiškia ta baisinga akis?

— Suprantate, jie moko,— atsakė Flambo,— kad, turėdamas tvirtą dvasią, žmogus gali viską ištverti. Du jų svarbiausi simboliai yra saulė ir atmerkta akis, anot jų, tikrai sveikas žmogus gali atsimerkęs žiūrėti į saulę.

— Tikrai sveikam žmogui,— tarė tėvas Braunas,— nešaus mintis žiūrėti į saulę.

— Na, tai tiek ir tegaliu pasakyt apie naująją religiją,— nerūpestingai užbaigė Flambo.— Žinoma, ji galinti išgydyti visas kūno ligas.

— Ar ji gali išgydyti ir vienintelę sielos ligą? — rimtai susidomėjęs, paklausė tėvas Braunas.

— Kokia gi ta vienintelė sielos liga? — šypsodamasis tarė Flambo.

— O, tai tikėjimas savo sveikumu,— atsakė jo draugas.

Flambo labiau domino maža jauki kontora po juo negu išpuošta šventovė viršuj. Jis buvo blaivaus proto pietietis, galįs

[10] Londono rajonas.
[11] JAV protestantų sekta, neigianti materialaus pasaulio egzistavimą.

įsivaizduoti save tik kataliku arba ateistu, o naujos religijos, ryškios ir blyškios, jam nelabai rūpėjo. Bet žmonija jam rūpėjo visad, ypač graži žmonija, o tos dvi panelės apačioje buvo ir šiaip įdomios. Kontorą nuomojo dvi seserys, abi lieknos juodaplaukės, viena aukšta ir labai patraukli. Jos ereliškas veido profilis buvo tamsus ir ryžtingas; tokias moteris visuomet vaizduojamės iš profilio — lyg aštrius ginklo ašmenis. Ji tarytum skroste skrodė savo gyvenimo kelią. Akys įspūdingai spindėjo, bet veikiau plieno nei deimantų spindesiu, o tiesi liauna figūra buvo lyg ir grakšti, bet sukaustyta. Jaunesnioji sesuo atrodė tarsi sumažintas jos šešėlis — pilkesnė, blyškesnė, menkesnė. Abi vilkėdavo rimtais juodais kostiumais su vyriškais rankogaliais ir apykaklėmis. Londono įstaigose — tūkstančiai tokių santūrių stropių moterų, tačiau šiedvi buvo ypatingos ne tiek savo regima kiek tikrąja padėtimi.

Mat Paulina Steisi, vyresnioji, buvo šeimos herbo, pusės grafystės ir didelio turto paveldėtoja. Išaugintą pilyse ir soduose, santūrus šaltumas (būdingas šių dienų moteriai) vėliau ją atvedė į šiurkštesnę ir, jos manymu, kilnesnę būtį. Pinigų ji neišsižadėjo — tai būtų buvusi romantiška ar vienuoliška auka, visai svetima jos valdingam praktiškumui. Turtą sakėsi laikanti konkretiems visuomeniniams tikslams. Dalį investavo į savo biznį — pavyzdinį raštvedybos verslo branduolį, o dalį paskirstė įvairioms organizacijoms ir akcijoms, skatinančioms moterų įdarbinimo programas. Kiek šiam gana proziškam idealizmui pritarė jos sesuo ir partnerė Džoana, niekas dorai nežinojo. Bet paskui savo vadę ji sekė atsidavusi kaip šuo, kone tragiškai, ir tai kėlė didesnį pasigėrėjimą negu tvirtas ir pakilus vyresniosios ūpas. Mat Paulina Steisi apie tragedijas nė girdėti nenorėjo; buvo sakoma, jog ji neigianti jų buvimą.

Pirmą kartą įėjusį į namą, Flambo pralinksmino jos griežtas staigumas ir šalta nekantra. Vestibiulyje jis laukė berniuko liftininko, kuris paprastai nulydi svečius į reikiamą aukštą. Bet ši skaisčiaakė mergina erelis ryžtingai atsisakė gaišt laiką dėl tokios ceremonijos. Ji išrėžė liftą puikiausiai išmananti pati ir jai nereikią jokios pagalbos — nei berniukų, nei vyrų. Nors jos būtas buvo tik ketvirtame aukšte, per kelias kilimo sekundes ji spėjo Flambo atsainiai pažerti begalę savo esminių minčių, kurių bendra linkmė buvo ta, kad ji yra šiuolaikiška veikli moteris, kuri žavisi šiuolaikiškais veikliais mechanizmais. Jos ryškios juodos akys degė abstrakčiu pykčiu tiems, kurie smerkia mechanikos mokslą ir ragina grįžti prie romantikos. Visi, ji

sakė, turėtų mokėti valdyti mechanizmus, kaip ji mokanti valdyti liftą. Ji pasipiktino netgi tuo, kad Flambo jai atidarė lifto duris, ir į savo kontorą šis džentelmenas kopė šypsodamasis, kiek sumišęs dėl tokio karštuoliško savarankiškumo.

Ji iš tikrųjų pasikarščiuodavo, bet žvaliai, dalykiškai; jos liaunų, elegantiškų rankų judesiai būdavo staigūs ar net griaunantys. Kartą, įėjęs į jos kontorą mašinraščio reikalais, Flambo rado ją nutrenkusią sesers akinius ant žemės ir trypiančią juos. Ji jai drožė pamokslą apie „liguistas medikų išmones" ir nesveiką pasidavimą silpnybei. Tegu sesuo tik pabandanti vėl atsinešti šitą paliegėlių padargą. O jai pačiai, klausė ji, gal reikėsią medinių kojų, peruko ar stiklinių akių; tai sakydama, žaižaravo akimis it kraupiais kristalais.

Flambo, apstulbęs nuo tokio fanatizmo, neištvėrė ir paklausė (su tiesia prancūziška logika), kodėl mis Paulinai atrodo, jog akiniai yra liguistas silpnumo ženklas, o liftas — ne, ir kodėl vienu atveju mokslo pagalba galima naudotis, o kitu — ne.

— Tai visai kas kita,— išdidžiai atšovė Paulina Steisi.— Baterijos, motorai ir panašūs dalykai rodo žmogaus stiprybę — žmogaus, misteri Flambo, taigi ir moters! Mes dar turėsime tas didžiąsias mašinas, kurios įveikia tolimus nuotolius ir aplenkia laiką. Didinga ir puiku — tai yra tikras mokslas. O tie bjaurūs, daktarų peršami ramentai ir gipsai — baikštuolių pramanai. Daktarai klijuoja rankas ir kojas, lyg mes būtume luošiai ir ligoti vergai. Bet aš gimiau laisva, misteri Flambo! Tie daiktai tik atrodo reikalingi, nes žmonės yra auklėjami bijoti, o ne būti stiprūs ir narsūs. Taip ir kvailos auklės liepia vaikams nežiūrėti į saulę, ir tie iš tikro jau nebegali pažvelgti į ją neprisimerkę. Bet kodėl iš visų žvaigždžių vienos negalima matyti? Saulė man ne valdovė, ir kada panorėsiu, žiūrėsiu į ją atsimerkusi.

— Jūsų akys,— tarė Flambo, prancūziškai nusilenkdamas,— apakins saulę.

Jam buvo malonu tarti komplimentą šiai keistai, griežtai gražuolei dar ir dėl to, kad ją tai lyg ir išmušdavo iš vėžių. Bet užkopęs į savo aukštą, jis giliai įkvėpė ir švilptelėjo, mintyse sakydamas: „Tai ją jau užbūrė tas kerėtojas ir jo auksinė akis". Nors apie naująją Kalono religiją jis ne ką žinojo ir ne itin ja tesidomėjo, apie spoksojimą į saulę buvo girdėjęs.

Jis greit pastebėjo, kad šiuos du aukštus — virš jo ir po juo — sieja tvirti, vis glaudesni saitai. Žmogus, pasivadinęs Kalonu, atrodė didingai,— savo išvaizda jis visai tiko būti Apolono žyniu.

Ūgiu beveik prilygo Flambo, o grožiu gerokai pranoko: auksaspalvė barzda, skvarbios mėlynos akys ir ant pečių lyg liūto karčiai krentą plaukai. Savo stotu jis buvo tarytum Nyčės „šviesiaplaukis žvėris“, bet šio žvėries grožį kilnino, skaidrino ir švelnino tikras intelektas bei dvasingumas. Jeigu ir turėjo panašumo į didžiuosius saksų karalius, tai į tuos, kurie buvo ir šventieji. To įspūdžio nemenkino ir kasdieniška Londono aplinka — tai, kad jis turi kontorą name Viktorijos gatvėje, kad kabinete tarp jo kambario ir koridoriaus sėdi klerkas (eilinis jaunuolis su rankogaliais ir apykakle), kad įprastinė lentelė skelbia jo pavardę, o auksuotas jo tikėjimo ženklas kabo virš gatvės kaip okulisto reklama. Visa ta vulgarybė negalėjo atimti valdingo guvumo ir įkvėpimo, kurį spinduliavo Kalono kūnas ir siela. Trumpiau tariant, šis šarlatanas darė didžio žmogaus įspūdį. Net su drobiniu švarku, savo kontoros darbo drabužiu, jis būdavo žavus ir įspūdingas, o apsisiautęs baltu rūbu ir karūnavęsis aukso lanku,— taip jis kasdien sveikindavo saulę,— atrodydavo taip nuostabiai, kad kartais besijuokiantys žmonės gatvėje bemat surimtėdavo. Į savo balkonėlį priešais visą Vestminsterį sukalbėti litaniją savo spindulingajai dievybei šis naujasis saulės garbintojas išeidavo triskart per dieną: per saulėtekį, saulėlydį ir per patį vidurdienį. Ir kai nuo parlamento bokštų ir parapijos bažnyčios dar tebeaidėjo vidurdienio valandos dūžiai, Flambo draugas tėvas Braunas pakėlė galvą ir pirmą kartą išvydo baltąjį Apolono žynį.

Flambo šitų kasdienių Febo sveikinimų buvo jau prisižiūrėjęs, tad šovė tiesiai į aukštojo namo prieangį, net neapsidairęs, ar kunigas su juo. O tėvas Braunas,— pagautas profesinio dėmesio ritualui, o gal tiesiog asmeninio dėmesio kvailiojimui,— sustojo ir įsistebeilijo į saulės garbintojo balkoną kaip į kokią lėlių teatro komediją. Pranašas Kalonas jau stovėjo tiesus su sidabro rūbais ir pakeltom rankom, o nepaprastai skvarbus jo balsas per visą judrią gatvę skardeno saulės litanijos žodžius. Buvo jau įpusėjęs, akis įsmeigęs į ugnies rutulį. Vargu ar jis apskritai ką nors matė ant šios žemės, ir galima drąsiai tvirtinti, kad žemo apskritaveidžio kunigo, iš minios žvelgiančio į jį mirksinčiomis akimis, tikrai nematė. Šie du labai nepanašūs vyrai tuo turbūt ryškiausiai ir skyrėsi. Tėvas Braunas niekur negalėjo žiūrėti nemirksėdamas, o Apolono žynys žiūrėjo sau į vidurdienio saulę nė nemirkteldamas.

— O saule,— šaukė pranašas,— o žvaigžde, ryškiausia tarp žvaigždžių! O versme, tyliai srūvanti slėpiningoje erdvėje! Ne-

blėstančio baltumo, baltų liepsnų, baltų gėlių ir baltų viršūnių Baltoji Motina. Tu esi skaistesnė už nekalčiausius ir romiausius savo vaikus, į tavo amžino tyrumo ramybę...

Pasigirdo gausmas ir trenksmas — lyg krintančios raketos,— kurį pervėrė šaižus pratisas klyksmas. Penki žmonės puolė į rūmų vidų, o trys — lauk. Per minią staiga perbėgo šiurpas, kad atsitiko baisi nelaimė — tuo baisesnė, kad nežinia kokia. Tik du žmonės po trenksmo ir sąmyšio liko ramūs: dailus Apolono tarnas balkone ir neišvaizdus Kristaus tarnas apačioje.

Galiausiai rūmo tarpdury pasirodžiusi aukšta Flambo figūra savo titaniška energija nustelbė žmonių būrį. Prabilęs visu balsu, smarkiu lyg rago garsas, jis liepė pašaukti gydytoją; o jam grįžtant į tamsų pilną žmonių prieangį, iš paskos nepastebimai įsmuko tėvas Braunas. Sprausdamasis pro žmones, jis dar tebegirdėjo didžiai melodingą saulės žynio dudenimą, aukštinantį laimingąją deivę, versmių ir gėlių draugę.

Tėvas Braunas rado Flambo ir dar kokius šešis žmones, stovinčius aplink tą uždarą vietą, kur paprastai nusileidžia liftas. Tačiau liftas nenusileido. Nusileido kas kita — tai, kas turėjo būti lifte.

Jau keturias minutes Flambo ten žiūrėjo — į kraujais paplūdusį kūną ir suknežintą galvą. Jis nė kiek neabejojo, kad tai ta pati gražuolė, kuri neigė tragedijų buvimą,— Paulina Steisi; ir nors liepė pakviesti gydytoją, nė kiek neabejojo, jog ji mirusi.

Jis negalėjo dorai prisiminti, ar ji jam patiko, ar ne — tiek daug dalykų svėrė ir į vieną, ir į kitą pusę. Bet ji jam buvo gyvas žmogus su savo bruožais, įpročiais, ir jo širdį vėrė netekties skausmas. Jos gražų veidelį ir pompastiškas kalbas jo atmintyje staiga itin gyvai iškėlė mirties kartėlis. Kaip perkūnas iš giedro dangaus, kaip nematomas žaibas ši žavi, išdidi būtybė akimirksniu buvo nutrenkta į atvirą lifto šachtą mirčiai dugne. Ar tai savižudybė? Neįtikėtina, kad žudytųsi tokia arši optimistė. O gal žmogžudystė? Bet kas gi žudys šiame beveik negyvenamame name? Pratrūkęs gargždžiu balsu, kurio nepavyko išlaikyti tvirto, jis paklausė, kur tas Kalonas. Kaip visad žemas, ramus ir sodrus balsas užtikrino jį, kad pastarąsias penkiolika minučių Kalonas balkone garbino savo deivę. Išgirdęs tėvo Brauno žodžius ir pajutęs jo delną, Flambo pasuko savo tamsią galvą ir paklausė:

— Jeigu jis visą laiką buvo ten, tai kieno čia darbas?

— Galbūt,— atsakė antrasis,— užlipę aukštyn, mes sužinotumėm. Iki policijos atvykimo turim dar pusvalandį.

Palikęs nužudytos paveldėtojos kūną gydytojų valiai, Flambo užbėgo laiptais į mašininkių kontorą ir, radęs ją visai tuščią, grįžo į savąją. Paskui pakitusiu, išbalusiu veidu pažvelgė į draugą.

— Sesuo,— tarė jis nemaloniai rimtai.— Jos sesuo, atrodo, išėjusi pasivaikščioti.

Tėvas Braunas linktelėjo.

— Arba nuėjo į to saulės žmogaus kontorą,— tarė jis.— Jumis dėtas, patikrinčiau, o paskui čia pas jus viską apsvarstysim. Ne,— staiga pridūrė, lyg ką prisiminęs,— nejaugi ir liksiu toks kvailas? Aišku, kad ne čia, kontoroj, apačioj.

Flambo pažvelgė nustebęs, bet nusekė paskui mažąjį kunigą į tuščią seserų Steisi butą, kur tas nepermanomas ganytojas atsisėdo prie pat durų į didelį, raudona oda aptrauktą krėslą, kad matytų laiptus ir aikšteles, ir ėmė laukti. Laukė jis neilgai. Už kokių keturių minučių laiptais nusileido trys asmenys, panašūs tik savo rimtimi. Pirmoji ėjo Džoana Steisi, velionės sesuo — vadinasi, ji buvo viršuje, laikinojoje Apolono šventovėje; už jos ėjo pats Apolono žynys — sukalbėjęs litaniją, oriai žengė tuščiais laiptais visa savo grožybe, jo baltas apsiaustas, barzda ir per vidurį perskirti plaukai priminė Dorė Kristų, einantį iš Pretoriumo; trečiasis buvo Flambo, suraukęs juodus antakius ir kiek suglumęs.

Mis Džoana Steisi — perkreiptu veidu, anksti žilstelėjusiais plaukais — nuėjo tiesiai prie savo stalo ir įgudusiu judesiu išskleidė popierius. Vien tas veiksmas grąžino visiems savitvardą. Jeigu mis Džoana Steisi nusikaltėlė, tai jos šaltumas nepaprastas. Tėvas Braunas kurį laiką stebėjo ją su keista šypsenėle, paskui, nenuleisdamas nuo jos akių, kreipėsi į Kaloną.

— Pranaše,— tarė jis,— norėčiau, kad papasakotumėt man apie savo religiją.

— Mielai papasakočiau,— tarė Kalonas, nulenkdamas galvą, kurią dar tebepuošė karūna,— bet nelabai suvokiu, kodėl prašot.

— Na, suprantate,— pradėjo Braunas su atvira abejone balse,— mus moko, kad jeigu žmogus puoselėja piktus kėslus, tai yra iš dalies jo paties kaltė. Vis dėlto galime skirtingai vertinti tą, kas išniekina savo tyrą sąžinę, ir tą, kieno sąžinę aptemdo sofistika. Taigi ar jūs tikrai manot, kad žudyti negalima?

— Tai kaltinimas? — ramiai paklausė Kalonas.

— Ne,— taip pat maloniai atsakė Braunas,— tai ginamoji kalba.

Kambarį užvaldžius nejaukiai tylai, Apolono pranašas atsistojo — jis iš tiesų atrodė lyg kylanti saulė. Kambarys buvo kupinas jo šviesos ir gyvasties, kurios, rodos, būtų pakakę visai Solsberio lygumai. Mantija apgaubta figūra puošė kambarį tarsi klasikinės draperijos; majestotiški gestai skelbė tokią nevaržomą didybę, kad menkas, juodai apsirengęs šių laikų kunigėlis buvo kaip koks nesusipratęs prielipas — apskritas juodas šašas ant Elados grožybės.

— Galų gale susitikom, Kajafai[12],— tarė pranašas.— Šioje žemėje realiai egzistuoja tik tavo bažnyčia ir mano. Aš garbinu saulę, o tu — saulės užtemimą, tavo Dievas merdi, o mano — gyvuoja. Įtarinėti ir šmeižti — tavo darbas, vertas tavo rūbo ir tikėjimo. Visa jūsų bažnyčia — juodoji policija, jūs esat šnipai ir sekliai, nesidrovintys nei klastos, nei kankinimų, kad išgautumėt iš žmonių kaltės išpažinimą. Jūs žmonėse įžiūrit piktadarystes, o aš — nekaltybę. Jūs jiems įkalbat nuodėmingumą, o aš — dorybingumą.

Blogio knygų skaitytojau, tarsiu dar vieną žodį, prieš paleisdamas vėjais tavo paikus košmarus. Nė iš tolo nesupranti, kaip menkai man terūpi tavo pasmerkimas. Tai, ką tu vadini negarbe ir kartuvių baisybėmis, man tik vaikiškas baubas. Tu pasisiūlei sakyti ginamąją kalbą. Man tiek mažai terūpi šis regimybių pasaulėlis, kad aš pasakysiu prokuroro kalbą. Šitoj byloj man gali būti mestas tik vienas kaltinimas, ir mesiu jį aš pats. Mirusioji buvo mano mylimoji ir nuotaka — ne pagal jūsų koplyčių įstatymą, o pagal tauresnę ir griežtesnę, jums nesuvokiamą teisę. Mudu su ja vaikščiojome ne jūsų pasaulio keliais — žengėme krištolo rūmuose, kai jūs kiūtinot mūriniais požemių koridoriais. Aš juk žinau, kad policininkai — paprasti ir teologai — visada įsivaizduoja, jog meilė išauga į neapykantą. Tai jau vienas prokuroro argumentas. Tačiau antras argumentas stipresnis, nenuslėpsiu ir jo. Tiesa ne tik tai, kad Paulina mane mylėjo, bet ir tai, kad štai šį rytą, prieš mirdama ji prie šito stalo parašė testamentą, kuriuo man ir mano naujajai bažnyčiai paliko pusę milijono. Na, dėkit man antrankius. Manot, bijau to, ką jūs man išdarinėsit? Katorga man bus tik pakelės stotis, kur aš lauksiu jos. Kartuvės man bus vežimas, kuriuo pas ją nuskriesiu.

Jis kalbėjo su tokiu triuškinančiu oratoriaus įtaigumu, kad Flambo ir Džoana Steisi spoksojo į jį netekę žado. Bet tėvo Brauno veidą temdė vien tik sielvartas; akis jis buvo nudelbęs

[12] Kajafas — Biblijoje žydų vyriausias kunigas, teisęs Kristų.

į žemę, ir kaktoje matėsi skausmo raukšlė. Saulės pranašas kiek atsišliejo į židinį ir kalbėjo toliau:

— Keliais žodžiais išdėsčiau visus argumentus prieš save — daugiau nėra. Bet man užteks dar mažiau žodžių sumalti juos į miltus, kad neliktų nė ženklo. Į klausimą, ar padariau šį nusikaltimą, atsakau trumpai drūtai: negalėjau jo padaryti. Paulina Steisi nukrito iš čia žemėn penkios minutės po dvylikos. Šimtas žmonių teisme paliudytų, kad savo balkone viršuj aš stovėjau nuo pat dvyliktos visas penkiolika minučių — įprastiniu savo viešų maldų laiku. Mano klerkas (padorus jaunuolis iš Klapamo, man joks giminė) prisieks sėdėjęs pereinamame kabinete, pro kurį visą rytą niekas nevaikščiojo. Jis prisieks, kad aš atėjau geras dešimt minučių prieš dvylika, penkiolika minučių prieš nelaimingą atsitikimą, ir kad visą tą laiką iš savo kabineto arba iš balkono niekur nėjau. Geresnio alibi nė nesugalvosi — pusę Vestminsterio galiu pasikviesti į teismą. Manau, kad antrankius galit paslėpti. Byla nutraukta.

Bet baigdamas išklosiu viską, kas jus gali dominti, kad šio idiotiško įtarimo neliktų nė kvapo. Aš, atrodo, žinau, kaip mano nelaimingą draugę ištiko mirtis. Čia jūs, tiesa, galit apkaltinti mane ar bent jau mano tikėjimą ir filosofiją, bet pasodinti už tai negalit. Visiems, siekiantiems aukštesniųjų tiesų, gerai žinoma, kad istorijoje yra buvę tokių adeptų ir apšviestųjų, kurie turėjo galią levituoti — tai yra, savo jėgomis kyboti ore. Tai tik viena materijos įvaldymo — mūsų okultinės išminties — apraiška. Vargšė Paulina buvo impulsyvi ir ambicinga. Tiesą sakant, aš manau, ji be pagrindo tarėsi pažinusi daug paslapčių — kai leisdavomės liftu, man vis sakydavo, kad, turėdamas pakankamai tvirtą valią, žmogus galėtų pleventi žemyn kaip plunksna. Rimtai tikiu, kad, įkvėpta kilnių minčių, ji ryžosi šiam stebuklui. Jos valia ar gal tikėjimas lemiamą akimirką, matyt, palūžo, ir žemas materijos dėsnis jai negailestingai atkeršijo. Štai ir visa istorija, ponai, labai liūdna ir, jūsų manymu, labai paika ir nedora, bet aišku, nenusikalstama ir su manim nesusijusi. Policijos protokolų kalba vadinkit tai savižudybe. Aš visada tai vadinsiu didvyriška nesėkme ir lėtu kopimu dangun.

Flambo pirmą kartą matė tėvą Brauną sugniuždytą. Jis tebesėdėjo nuleidęs akis, su skausmo raukšle kaktoje, lyg susigėdęs. Negalėjai nusikratyti įspūdžio, įkvėpto sparnuotų pranašo žodžių, kad štai sėdi niūrus žmonių įtarinėtojas, kurį pergalėjo išdidi ir tyra dvasia, natūralios laisvės ir sveikatos nešėja. Galiausiai jis mirksėdamas, lyg apimtas blogumo, tarė:

— Na, jeigu taip, sere, jums belieka pasiimti minėtąjį testamentą ir eiti. Kažin kur nelaimingoji jį padėjo?

— Greičiausiai ant stalo prie durų,— tarė Kalonas tokiu nekaltu balsu, kuris tartum galutinai jį išteisino.— Ji man kaip tik ir minėjo, kad parašys jį šįryt, o kildamas liftu į savo kambarį, mačiau ją rašant.

— Tai jos durys buvo atviros? — paklausė kunigas, įbedęs akis į kilimėlio kampą.

— Taip,— ramiai atsakė Kalonas.

— Taip, vadinasi, jos po to visą laiką buvo atviros,— atsakė kunigas ir vėl įsistebeilijo į kilimėlį.

— Čia yra kažkoks dokumentas,— keistoku balsu pasakė niaurioji Džoana. Ji buvo prie savo sesers stalo palei duris ir dabar laikė didelį melsvo popieriaus lapą. Gaiži šypsena jos veide nelabai tiko šiai situacijai ar šiam atvejui, ir Flambo žvelgė į ją suraukęs kaktą.

Pranašas Kalonas stovėjo atokiai, vėl sėkmingai nutaisęs patikliai naivią miną. Bet Flambo pačiupo popierių iš jos rankos ir perskaitęs apstulbo. Ten iš tikrųjų buvo formali testamento pradžia, bet po žodžių „Šiuo testamentu savo mirties atveju visą turtą“ tebuvo keletas drėkstelėjimų, o paveldėtojo vardo — nė žymės. Flambo stebėdamasis perdavė šią testamento įžangą savo draugui dvasininkui, kuris dirstelėjęs padavė saulės žyniui.

Netrukus tas ištaigingai apsitaisęs šventuolis, dviem žingsniais peršokęs kambarį, pripuolė prie Džoanos Steisi ir išsprogino savo mėlynas akis.

— Kokią velniavą čia iškrėtei? — sušuko jis.— Tai ne viskas, ką Paulina parašė.

Jie nustėro, išgirdę jį kalbant nauju balsu, kuriame šaižiai suskambo amerikietiška tartis,— šaunios angliškos kalbėsenos kaip nebūta.

— Ant jos stalo daugiau nieko nėra,— tarė Džoana ir atrėmė jo žvilgsnį tuo pačiu piktdžiugišku šypsniu.

Vyriškis ūmai pratrūko keiksmais ir nepasitikėjimo žodžiais. Visi buvo sukrėsti, tarytum jis ne kaukę, o tikrą veidą būtų nusiplėšęs.

— Štai kas! — suriko jis amerikietiška šnekta, išsiplūdęs lig valiai.— Aš gal ir avantiūristas, bet tu — žmogžudė. Taip, ponai, štai jums ir mirties paaiškinimas, be jokių levitacijų. Vargšelė rašo testamentą mano labui, o ta prakeikta sesuo įėjusi atima plunksną, neleidusi pabaigti nuvelka ją prie lifto ir įstumia į šachtą. Aha! Mums vis dėlto reikia antrankių.

— Kaip teisingai buvot paminėjęs,— su atgrasia ramybe tarė Džoana,— jūsų klerkas yra labai padorus jaunuolis, žinantis, kas yra priesaika, ir bet kokiam teisme jis paliudys, kad penkias minutes prieš nukrentant seseriai ir penkias minutes po to aš jūsų kontoroj tvarkiau mašinraščio reikalus. Misteris Flambo pasakys, kad jis mane ten ir rado.

Stojo tyla.

— Ką gi,— sušuko Flambo,— Paulina nukrito pati — tai savižudybė!

— Ji nukrito pati,— tarė tėvas Braunas,— bet tai ne savižudybė.

— O kas gi tada? — nekantriai paklausė Flambo.

— Ji buvo nužudyta.

— Bet ji buvo viena,— paprieštaravo seklys.

— Ji buvo nužudyta, likusi visai viena,— atsakė kunigas. Visi spoksojo į jį, o jis tebesėdėjo ta pačia prislėgta poza, su raukšle apvalioje kaktoje ir abstrakčia gėdos bei širdgėlos išraiška; kalbėjo bespalviu ir liūdnu balsu.

— Man rūpi tik viena,— nusikeikęs sušuko Kalonas.— Kada ateis policija ir išsives tą nedorą velnio išperą? Savo tikrą seserį nužudė, iš manęs išplėšė pusę milijono, kuris jau šventai buvo...

— Ką jūs, ką jūs, pranaše,— nutraukė jį Flambo su pašaipėle,— bene pamiršot, kad šis pasaulis — tik regimybė?

Saulės žynys pabandė grįžti ant savo pjedestalo.

— Tai ne tik dėl pinigų,— sušuko jis,— nors jie būtų padėję išplatinti tikėjimą po visą pasaulį. Tai dar ir mano mylimosios noras. Paulinai tai buvo šventa. Paulinos akyse...

Tėvas Braunas staiga šoktelėjo kaip įgeltas, už jo net kėdė parvirto. Buvo mirtinai išbalęs, bet atrodė įkvėptas vilties, jo akys spindėjo.

— Štai! — sušuko jis skardžiu balsu.— Štai nuo ko reikia pradėti. Paulinos akyse...

Aukštasis pranašas traukėsi nuo menkučio kunigo beveik apkvaitęs.

— Ką tu sakai? Kaip tu drįsti? — kartojo jis.

— „Paulinos akyse“,— pakartojo kunigas, o jo paties akys spindėjo vis labiau ir labiau.— Kalbėkit — vardan Dievo, kalbėkit. Baisiausia piktadarybė, pakuždėta piktų dvasių, tampa lengvesnė, ją išpažinus. Maldauju jūsų išpažinties. Kalbėkit toliau — Paulinos akyse...

— Paleisk mane, šėtone! — sugriaudėjo Kalonas, blaškyda-

masis it sukaustytas milžinas.— Kas tu toks, prakeiktas šnipe, kad kaip voras raizgai mane savo tinklais ir kiši nosį kur nereikia? Paleisk.

— Sustabdyti jį? — paklausė Flambo, puldamas prie durų, kurias Kalonas jau buvo atlapojęs.

— Ne, teeinie,— tarė tėvas Braunas ir taip keistai giliai atsiduso — lyg iš pačių visatos gelmių.— Teeinie Kainas, Dievas — jo teisėjas.

Jam išėjus, kambarį užvaldžiusi tyla karštam Flambo protui tapo ištęsta nežinios kankynė. Mis Džoana Steisi labai šaltakraujiškai tvarkė popierius ant savo stalo.

— Tėve,— galiausiai pratarė Flambo,— mano pareiga, ne tik smalsumas — pareiga, jeigu galiu, išsiaiškinti, kas padarė nusikaltimą.

— Kurį nusikaltimą? — paklausė tėvas Braunas.

— Aišku, tą, kuris čia buvo padarytas,— atsakė jo nekantrus draugas.

— Čia buvo padaryti du nusikaltimai,— tarė Braunas,— labai nevienodo sunkumo ir labai nevienodų nusikaltėlių.

Mis Džoana Steisi, sutvarkiusi savo popierius, įdėjo juos į stalčių ir ėmė jį rakinti. Tėvas Braunas kalbėjo toliau, į ją beveik nežiūrėdamas — kaip ir ji į jį.

— Šiuodu nusikaltėliai,— kalbėjo jis,— pasirinko tą pačią auką ir, kovodami dėl jos pinigų, pasinaudojo ta pačia jos silpnybe. Didesniojo nusikaltimo autoriui sutrukdė mažesnio nusikaltimo autorius, kuriam ir atiteko pinigai.

— Oi, neskaitykit ilgos paskaitos,— suaimanavo Flambo,— išklokit keliais žodžiais.

— Galiu iškloti vienu žodžiu,— atsakė jo draugas.

Mis Džoana Steisi užsidėjo ant galvos dalykišką juodą skrybėlaitę, dalykiškai suraukė kaktą, žvelgdama į veidrodėlį, paskui neskubėdama pasiėmė rankinuką su skėčiu ir iškulniavo iš kambario.

— Tiesa yra viename trumpame žodyje,— tarė tėvas Braunas.— Paulina Steisi buvo akla.

— Akla! — pakartojo Flambo ir iš lėto pakilo visu savo ūgiu.

— Tai buvo įgimta,— toliau aiškino Braunas.— Jos sesuo būtų ėmusi nešioti akinius, bet Paulina neleido — tokia mat buvo jos filosofija ar užgaida: neskatinti tokių ligų pasidavimu. Akis užgulusio debesies ji nepripažino arba bandė išsklaidyti jį valios jėga. Nuo įtempimo jos rega ėjo vis blogyn, bet didžiausia įtampa jos akių dar laukė. Čia pasidarbavo brangusis pra-

našas, ar kaip jis ten save vadina, išmokęs ją žvelgti į karštąją saulę atsimerkus. Taip žmogus neva priima Apoloną. Ak, kad tie naujieji pagonys bent laikytųsi senosios pagonybės, jie būtų protingesni! Senieji pagonys žinojo, kad nuogas gamtos garbinimas kartais duoda žiaurių pasėkmių. Jie žinojo, kad Apolono akis gali griauti ir apakinti.

Kiek patylėjęs, kunigas švelniu ir net palūžusiu balsu kalbėjo toliau:

— Nežinia, ar tas šėtonas tyčia ją apakino, bet neabejotina, kad pasinaudodamas jos aklumu, ją nužudė. Pats nusikaltimas šlykščiai paprastas. Jūs žinot, kad ir jis, ir ji liftu naudojosi be pagalbininko. Žinot ir tai, kaip sklandžiai ir tyliai liftas juda. Kalonas su liftu sustojo jos aukšte ir pro atviras duris pamatė, kaip lėtai, neregėdama ji rašo pažadėtąjį testamentą. Jis linksmai šūktelėjo, kad liftas jos laukia ir kad pabaigusi ji gali ateiti. Tada nuspaudė mygtuką, be garso pakilo į savo aukštą, pro savo kontorą nuėjo į balkoną ir ramiai sau meldėsi priešais minią gatvėje, o vargšė mergina, baigusi rašyti, linksmai nubėgo į liftą, į mylimojo glėbį ir žengė...

— Nereikia! — sušuko Flambo.

— Tuo mygtuko paspaudimu jis turėjo gauti pusę milijono,— pasakė mažasis tėvas bespalviu balsu, kuriuo visada kalbėdavo apie siaubus.— Bet jam neišdegė. Neišdegė todėl, kad atsirado dar vienas žmogus, kuriam norėjosi tų pinigų ir kuris žinojo vargšės Paulinos akių paslaptį. Tame testamente buvo dar vienas dalykas, į kurį, rodos, niekas neatkreipė dėmesio: nors nebaigtas ir nepasirašytas, jis buvo paliudytas parašais antrosios mis Steisi ir kažkokios jos tarnaitės. Džoana pasirašė iš anksto, sakydama, kad Paulina galės užbaigti paskui,— pademonstravo tipišką moters abejingumą juridinėms normoms. Taigi Džoana norėjo, kad testamentą sesuo pasirašytų be tikrų liudininkų. Kodėl? Man kilo mintis apie aklumą, ir aš supratau, jog ji norėjo, kad Paulina pasirašytų, būdama viena, tai yra, kad ji visai nepasirašytų.

Tokie žmonės kaip seserys Steisi visada rašo parkeriais, Paulinai tai buvo itin būdinga. Įpročio, stiprios valios ir atminties padedama, ji teberašė ne ką prasčiau kaip regėdama, tik negalėjo žinoti, kada baigiasi rašalas. Todėl jos parkerius visada rūpestingai pripildydavo sesuo — visus, bet ne šitą. Šitą ji rūpestingai paliko nepripildytą; rašalo likučių užteko tik kelioms eilutėms. O pranašas neteko penkių šimtų tūkstančių svarų ir veltui įvykdė vieną iš brutaliausių ir nuostabiausių žmogžudysčių žmonijos istorijoje.

Nuėjęs prie atvirų durų, Flambo išgirdo laiptais lipant policininkus. Jis atsigręžė ir tarė:

— Jūs velniškai kruopščiai viską išnarpliojot, jei per dešimt minučių nustatėt, jog nusikaltėlis — Kalonas.

Tėvas Braunas tarytum krūptelėjo.

— A! Kalonas,— tarė jis.— Ne, man reikėjo gana kruopščiai viską išnarplioti apie mis Džoanos ir parkerio vaidmenį. O kad Kalonas padarė nusikaltimą, žinojau dar į namą neįžengęs.

— Jūs juokaujat! — sušuko Flambo.

— Kalbu kuo rimčiausiai,— atsakė kunigas.— Sakau, žinojau, kad čia jo darbas, nors dar nežinojau, koks tai darbas.

— Bet kaip?

— Tuos pagonis stoikus,— mąsliai tarė Braunas,— visad pražudo jų pačių stiprybė. Pasigirdo trenksmas ir riksmas, o Apolono žynys nei krūptelėjo, nei apsidairė. Kas atsitiko, nesupratau. Bet supratau, kad jis to laukė.

NULAUŽTAS KARDAS

Tūkstantis miško rankų pilkavo, o milijonas jo pirštų žėrėjo sidabru. Žalsvai mėlyname dangaus skliaute lyg ledo kruopelės blyškiai spindėjo žvaigždės. Miškingus, retai apgyventus plotus kaustė kandi šalna. Juodos properšos tarp medžių kamienų atrodė lyg juodi bedugniai urvai skandinavų mitų pragare — šalčio viešpatijoje. Net kvadratinis bažnyčios mūras buvo tiesiog pagoniškai šiaurietiškas — tarsi koks barbarų bokštas tarp Islandijos pajūrio uolų. Kam šaus į galvą tokią kraupią naktį tyrinėti kapines? Bet gal jas buvo verta patyrinėti?

Pelenų spalvos miško nykumoje kapinės ūmai kilo į gūbrį ar kalvelę, aptrauktą žalia velėna, kuri žvaigždžių šviesoje atrodė pilka. Dauguma kapų buvo atšlaitėje, o takas į bažnyčią kilo status kaip laiptai. Kalvos viršūnėje, ant vienintelės iškilios plokštumos stovėjo paminklas, išgarsinęs visą apylinkę. Apsuptas neišraiškingų antkapių, jis keistai nuo jų skyrėsi: jo autorius buvo vienas garsiausių šiuolaikinės Europos skulptorių, kurio šlovę vis dėlto beregint nustelbė paties įamžintojo šlovė. Sidabro potėpiais žvaigždės glostė masyvią metalinę figūrą — prie žemės priglaudusį karį, kurio stiprios rankos buvo suglaustos amžinai maldai, o didi galva ilsėjosi ant ginklo. Garbus veidas buvo barzdotas arba veikiau apžėlęs didelėmis pulkininko Nju-

komo[13] stiliaus žandenomis. Karinė uniforma, pavaizduota keliais paprastais bruožais, buvo šiuolaikiška. Dešinėje gulėjo kardas su nulaužtu galu, o kairėje — Biblija. Saulėtomis vasaros dienomis pasižiūrėti kapo suvažiuodavo amerikiečiai ir kultūringi apylinkių gyventojai; tačiau ir tada bekraštės girios apsuptas kresnas kupolas su kapinaitėmis ir bažnyčia jiems atrodydavo nejaukiai bežadė ir apleista vieta. O viduržiemio šaltyje ir tamsoje, rodės, liksi vienas su žvaigždėmis. Vis dėlto sustingusioje miško tyloje sugirgždėjo mediniai varteliai, ir dvi blausios žmogystos juodais drabužiais takeliu užkopė prie antkapio.

Ledinė žvaigždžių šviesa buvo tokia silpna, jog apie tuodu tebūtum galėjęs pasakyti, kad abu vilki juodus rūbus ir kad vienas yra labai didelis, o kitas (gal taip atrodė dėl kontrasto) mažut mažutėlis. Jiedu priėjo prie paminklo didžiajam karžygiui ir kelias minutes stovėjo, žvelgdami į jį. Toli aplinkui nebuvo jokio žmogaus, gal net jokio gyvio, tad liguista vaizduotė, ko gero, būtų suabejojusi, ar ir jiedu žmonės. Šiaip ar taip, jų pokalbio pradžia nuskambėjo keistokai. Tylą nutraukė mažasis:

— Kur protingas žmogus slepia akmenėlį?

Aukštasis tyliai atsakė:

— Pakrantėje.

Mažasis linktelėjo ir patylėjęs tarė:

— Kur protingas žmogus slepia medžio lapą?

— Miške,— atsakė antrasis.

Juodu kiek patylėjo, paskui aukštasis paklausė:

— Tai jūs sakot, kad norėdamas paslėpti tikrą deimantą, protingas žmogus, žinia, slepia jį tarp dirbtinių?

— Ne, ne,— juokdamasis atsakė mažasis,— kas buvo, tai pražuvo.— Patrepsėjęs šąlančiomis kojomis, pridūrė: — Galvoju ne apie tai, o visai apie ką kita — gana įdomų dalyką. Nagi brūkštelkit degtuką.

Ilgšis pasirausė kišenėje, ir netrukus čirkštelėjusi liepsna auksu nuliejo visą paminklo plokštę. Juodom raidėm buvo išgraviruoti garsūs žodžiai, kuriuos pagarbiai skaitydavo daugybė amerikiečių:

„Švento atminimo generolas seras Arturas Sent Kleras, didvyris ir kankinys, visuomet nugalėdavęs savo priešus ir visad jų pasigailėdavęs, ir galiausiai klastingai jų nužudytas. Tebūnie maloningas jam dievas, kuriuo jis tikėjo, ir teatkeršija už jį".

[13] V. Tekerėjaus romano „Njukomai" personažas.

Degtukas nusvilino aukštuoliui pirštus, pajuodavo ir nukrito. Jis norėjo įžiebti kitą, bet mažasis draugas jį sulaikė.

— Ačiū, Flambo, aš, drauguži, pamačiau viską, ką norėjau. Arba kitaip sakant, nepamačiau to, ko nenorėjau pamatyti. O dabar nueisim keliu pusantros mylios iki artimiausių užeigos namų, ir aš mėginsiu viską jums papasakoti. Dievas mato: tokią istoriją dera porinti prie židinio, su alučiu.

— Jiedu nusileido stačiuoju taku, užšovė aprūdijusią vartelių sklendę ir skardžiais žingsniais nukaukšėjo šalčio sukaustytu miško keliu. Tik už ketvirčio mylios mažasis vėl prakalbo. Jis tarė:

— Taigi protingas žmogus akmenėlį slepia pakrantėje. Tačiau ką jis daro, jeigu pakrantės nėra? Ar jūs žinot apie garsiąją Sent Klero nelaimę?

— Apie anglų generolus ničnieko nežinau, tėve Braunai,— juokdamasis atsakė ilgšis,— tik šį tą apie anglų policininkus. Bet aš gerai žinau, kokį nemenką kelią sukoriau, jūsų tampomas po vietas, kuriose išgarbintas šis šaunuolis. Galėtum pamanyt, kad jis palaidotas bent šešiose vietose. Vestminsterio abatijoje mačiau paminklą generolui Sent Klerui. Temzės krantinėje mačiau statulą — generolas Sent Kleras ant piestu stovinčio žirgo. Gatvėje, kurioje jis gimė, mačiau memorialinę lentą Sent Klerui, ją mačiau ir kitoje gatvėje — kur jis gyveno. O dabar tamsoje mane nutempėte prie jo palaikų kaimo kapinėse. Ši didi persona man jau pradeda nusibosti, tuo labiau kad nenutuokiu, kas jis per vienas. Ko jūs ieškot visose tose kriptose ir atvaizduose?

— Ieškau tik vieno žodžio,— tarė tėvas Braunas.— Žodžio, kurio ten nėra.

— Na tai gal,— paklausė Flambo,— ir man papasakosit ką nors?

— Pasakojimą teks padalinti į dvi dalis,— pareiškė kunigas.— Pirmoje bus tai, ką žino visi, o antroje — tai, ką žinau aš. Pirmoji dalis yra trumpa ir aiški. Ir visai klaidinga.

— Puiku,— linksmai tarė aukštasis Flambo.— Pradėkim nuo blogojo galo. Nuo to, ką visi žino ir kas nėra tiesa.

— Jeigu ten ir esama tiesos, ji labai netiksli,— kalbėjo Braunas,— nes visuomenei faktiškai žinoma štai kas. Jai žinoma, kad Arturas Sent Kleras buvo garsus ir daug nusipelnęs anglų generolas. Jai žinoma, kad po sėkmingų, nors gana atsargių kampanijų Indijoje ir Afrikoje jis vadovavo kovai su brazilais, kai didysis brazilų patriotas Olivjė pateikė savo ultimatumą. Jai ži-

noma, kad tada Sent Kleras su labai mažu daliniu puolė smarkiai pranokstančias Olivjė pajėgas ir po didvyriško pasipriešinimo buvo paimtas į nelaisvę. Žinoma ir tai, kad po to Sent Kleras buvo pakartas ant pirmos šakos ir tai sukėlė viso civilizuoto pasaulio pasibaisėjimą. Brazilams pasitraukus, jį rado ten kybantį su pakaklėj tabaluojančiu nulaužtu kardu.

— Ir ši istorija klaidinga? — paklausė Flambo.

— Ne,— ramiai atsakė jo draugas,— kol kas čia viskas gana teisinga.

— Bet juk jūs čia visą esmę ir išdėstėt! — nusistebėjo Flambo.— Ir jeigu ši istorija teisinga, kur tada paslaptis?

Jie praėjo šimtus pilkų pamėkliškų medžių, kol kunigėlis vėl prabilo. Jis mąsliai krimstelėjo sau į pirštą ir atsakė:

— Paslaptis čia psichologinė. Netgi dvi psichologinės paslaptys. Tame Brazilijos epizode du žymiausi šių laikų karvedžiai pasielgė priešingai savo būdui. Juk Olivjė ir Sent Kleras abu buvo didvyriai — tai seniai žinoma ir neabejotina: čia Hektoras susirėmė su Achilu. O ką jūs pasakytumėt apie tokį pasakojimą, kuriame Achilas būtų baikštus, o Hektoras klastingas?

— Pasakokit toliau,— nekantriai tarė stambuolis, kai jo draugas vėl įsikando pirštą.

— Seras Arturas Sent Kleras buvo religingas, seno raugo karys — tokie mus išgelbėjo per Sipajų maištą[14],— toliau kalbėjo Braunas.— Pirmenybę jis visada teikdavo pareigai, o ne impulsyviam narsumui, ir nors drąsos jam nestigo, buvo tikrai apdairus vadas ir itin piktindavosi nereikalingomis aukomis. Bet savo paskutiniame mūšyje ėmėsi to, ką ir vaikas būtų palaikęs kvailyste. Visai nereikia stratego proto, kad suprastum, kaip tai absurdiška; juk ir autobuso ratų išvengiam, nebūdami strategai. Tai pirmoji paslaptis: kas atsitiko anglų generolo galvai? Antroji mįslė: kas pasidarė brazilų generolo širdžiai? Prezidentą Olivjė galima vadinti ir svajotoju, ir nuobodžiu žmogum, bet net jo priešai pripažindavo, kad jis kilniaširdiškas kaip riteris. Beveik kas antrą savo belaisvį jis tuoj pat paleisdavo ar net apipildavo malonėmis. Žmonės, tikrai jam kenkę, grįždavo sujaudinti jo paprastumo ir meilumo. Kodėl gi, po šimts pypkių, jis vienąkart gyvenime taip šėtoniškai atkeršijo, ir už tokį smūgį, kuris jam buvo nepavojingas? Štai tokios tokelės. Vienas protingiausių pasauly žmonių nei iš šio, nei iš to pametė galvą. Vienas geriausių pasauly žmonių nei iš šio, nei iš to pasielgė

[14] Indų sukilimas 1857—59 m.

kaip nevidonas. Trumpai drūtai — tai ir viskas; o dabar, mielasai, žodį tarsit jūs.

— O ne,— prunkštelėjo antrasis.— Žodžio teisę paliksiu jums, ir jūs gražiai išklosit viską iki galo.

— Ką gi,— vėl pradėjo tėvas Braunas,— kalbėdamas apie tai, ką žino visi, nutylėjau du dalykus, kurie atsitiko vėliau. Nepasakyčiau, kad jie būtų naujai nušvietę tą reikalą, nes niekas nesumoja, ką jie reiškia. Bet jie naujai užtemdė, paskleidė tamsą naujomis kryptimis. Pirmas dalykas toks. Sent Klerų šeimos gydytojas su jais susipyko ir spaudoje paskelbė seriją straipsnių, kuriuose aiškino velionį generolą buvus religinį maniaką; bet iš tų rašinių matėsi tik tiek, kad Sent Kleras buvo religingas. Žodžiu, išėjo šnipštas. Visi, aišku, ir taip žinojo, kad Sent Klerui būdingos puritoniško pamaldumo keistenybės. Antrasis atsitikimas įdomesnis. Nelemtame, bejėgiškame pulke, kuris neapdairiai puolė priešą prie Juodosios upės, tarnavo toks kapitonas Kitas — tuo metu jis buvo Sent Klero dukters sužadėtinis, o vėliau ją vedė. Jis buvo vienas iš tų, kuriuos Olivjė paėmė į nelaisvę ir visus, išskyrus generolą, netrukus maloningai paleido. Po kokių dvidešimties metų Kitas, jau papulkininkis, išleido kaip ir autobiografiją — „Britų karininkas Birmoje ir Brazilijoje“. Toje vietoje, kur skaitytojas nekantrauja rasti paslaptingos Sent Klero nesėkmės paaiškinimą, yra tokie žodžiai: „Šioje knygoje viską išdėsčiau taip, kaip iš tikrųjų buvo, pasikliaudamas ta sena nuostata, kad Anglijos šlovė jau ir taip yra pakankamai tvirta. Išimtį padarysiu tik pralaimėjimui prie Juodosios upės, vadovaudamasis asmeniniais, bet garbingais ir svariais motyvais. Tik vardan dviejų įžymių žmonių atminimo turiu pridurti štai ką. Generolas Sent Kleras buvo apkaltintas žengęs neapgalvotą žingsnį; aš galiu bent jau paliudyti, kad tam tikra prasme tai buvo bene šauniausias ir protingiausias jo gyvenime poelgis. Manau, čia dera pagerbti priešą ir pasakyti, kad tuo atveju jis pasielgė net kilniau nei buvo pratęs. Paprasčiau tariant, galiu užtikrinti savo tautiečius, kad nei Sent Kleras nepasielgė taip kvailai, nei Olivjė taip niekšiškai, kaip galima buvo manyti. Tai ir viskas, ką galiu pasakyti; jokios žemiškos paskatos neprivers manęs tarti apie tai nė žodžio daugiau“.

Pro šakų raizgalynę priešaky suspindo didelis šaltas mėnulis, panašus į švytinčią sniego gniūžtę; jo šviesoje pasakotojo atmintis iš spausdinto lapo tiksliai atkūrė kapitono Kito žodžius. Kai jis sulankstęs įsikišo popierių atgal į kišenę, Flambo ekspansyviu prancūzo mostu iškėlė ranką.

— Palaukit, palaukit,— sušuko jis susijaudinęs.— Man rodos, dabar jau numanau.

Jis atkakliai žengė, tankiai kvėpuodamas, panarinęs juodą galvą su jaučio sprandu kaip ėjimo varžybų lyderis. Mažasis kunigas, pagyvėjęs ir susidomėjęs, vos spėjo tipenti greta. Medžiai abipus ėmė trauktis, kelias leidosi į atvirą, mėnesienos nutviekstą slėnį, o paskui, nelyginant triušis, nėrė į kiaurymę kitame miške. Ta girios anga iš tolo atrodė maža ir apskrita — tarsi juoda geležinkelio tunelio landa. Bet kai Flambo vėl prabilo, ji žiojėjo kaip urvas už kelių šimtų jardų.

— Žinau! — galiausiai sušuko jis, plodamas sau delnu per šlaunį.— Keturios minutės apmąstymų, o dabar pats išklosiu jums visą istoriją.

— Gerai,— sutiko jo draugas.— Klokit.

Flambo pakėlė galvą, bet balsą pritildė.

— Generolas seras Arturas Sent Kleras,— tarė jis,— gimė šeimoje, kurioje pamišimas buvo paveldimas, ir jis siekė tai žūt būt nuslėpti nuo dukters ir, jeigu pavyks, nuo būsimojo žento. Gal klysdamas, o gal ir ne, jis manė, kad jo sąmonė tuoj visiškai aptems, ir ryžosi nusižudyti. Tačiau paprasta savižudybė būtų pagarsinusi tai, ką jis troško nuslėpti. Karo veiksmams artėjant, jo sąmonė ėmė temti, ir, praradęs nuovoką, visuomeninę pareigą jis paaukojo dėl asmeninės. Stačia galva puolė į mūšį, tikėdamasis žūti nuo pirmos kulkos. Pamatęs, kad užsitraukė tik nelaisvę ir gėdą, jis nebeištvėrė protą užgulusios naštos — sulaužė savo kardą ir pasikorė.

Flambo įrėmė žvilgsnį į pilką miško sieną su juodu plyšiu lyg kapo žiotimis, į kurias smego jų takas. Grėsmingai prarytas kelias, matyt, sužadino jam gyvą tragedijos jausmą, nes jis suvirpėjo.

— Kraupi istorija,— pasakė.

— Kraupi,— pakartojo kunigas, panarinęs galvą.— Bet netikra.— Ir lyg apimtas nevilties, atlošė galvą ir sušuko: — Kaip gaila, kad netikra!

Aukštasis Flambo pasigręžė veidu į jį ir įsispoksojo.

— Jūs papasakojot švarią istoriją,— susijaudinęs tarė tėvas Braunas.— Gražus, tyras, doras likimas — atviras ir šviesus kaip antai mėnulis. Pamišimas ir neviltis — gana nekalti dalykai. Būna blogiau, Flambo.

Flambo išsigandęs pažvelgė į taip paminėtą mėnulį — juoda lenkta medžio šaka kirto jį visai kaip velnio ragas.

— Tėve, tėve,— sušuko Flambo, prancūziškai gestikuliuoda-

mas ir dar labiau spartindamas žingsnį,— nejaugi buvo dar blogiau?

— Dar blogiau,— lyg niūrus aidas atsiliepė kunigas. Ir juodu paniro į juodą girios tunelį, kur abipus lyg tamsiame sapno koridoriuje driekėsi blausus kamienų audeklas.

Netrukus jie atsidūrė slaptingiausioje miško gelmėje ir juto aplink save nematomą lapiją. Kunigas tarė:

— Kur protingas žmogus slepia lapą? Miške. Bet ką jis daro, jeigu miško nėra?

— Na na,— suirzo Flambo,— tai ką gi jis daro?

— Jis užaugina mišką, kad turėtų kur paslėpti,— miglotu balsu pasakė kunigas.— Baisi nuodėmė.

— Klausykit,— nekantriai sušuko jo draugas, nes tamsus miškas ir tamsūs žodžiai veikė jo nervus,— jūs papasakosit ar ne? Kuo jūs dar galit remtis?

— Remtis galiu dar trim parodymais,— atsakė antrasis,— kuriuos iškapsčiau iš visų pašalių. Pateiksiu juos ne chronologine, o logine tvarka. Visų pirma, žinoma, apie mūšį pasakoja paties Olivjė pranešimai, kurie yra gana aiškūs. Su dviem trim pulkais jis buvo įsitvirtinęs aukštumose, kurios leidosi Juodosios upės link, o anapus krantas buvo žemesnis ir pelkėtas. Toliau irgi driekėsi aukštesnės vietovės, ten buvo pirmasis anglų avanpostas, palaikomas kitų, gerokai nutolusių dalinių. Apskritai britų pajėgos buvo daug gausesnės, bet tas vienišas pulkas nuo jų taip atitrūko, kad Olivjė net svarstė, ar nevertėtų, persikėlus per upę, jį atkirsti. Saulei nusileidus, jis vis dėlto apsisprendė likti turimose pozicijose, kurios buvo ypač tvirtos. Išaušus kitam rytui, jis apstulbo, pamatęs, kad ši vargana anglų saujelė, visai nepalaikoma iš užnugario, keliasi per upę — vieni tiltu dešinėje, kiti per brastą aukštupy — ir telkiasi pelkėtame krante, jo pozicijų papėdėje.

Vien tai, kad anglai su tokiomis menkomis jėgomis puolė tokias pozicijas, buvo tiesiog neįtikėtina, bet Olivjė pastebėjo dar keistesnį dalyką. Mat, užuot bandęs užimti kietesnį pagrindą, šis pašėlęs pulkas, beatodairišku antpuoliu forsavęs upę, nieko nebedarė, tik įmirko į tą liūną kaip musės į išrūgas. Ką ir kalbėti, brazilai tuoj praretino jų gretas artilerija, į kurią šie tegalėjo atsikirsti narsia, bet silpstančia šautuvų ugnimi. Tačiau jie nepalūžo, ir šį trumpą pasakojimą Olivjė baigia, susižavėjimo žodžiais girdamas mįslingą tų puspročių narsą. „Mūsų gretos perėjo į lemiamą puolimą,— rašo Olivjė,— ir įstūmė juos į upę; generolą Sent Klerą ir keletą kitų karininkų paėmėme į

nelaisvę. Pulkininkas ir majoras buvo žuvę mūšyje. Negaliu pasakyti, kad istorijoje maža buvo tokių puikių reginių, kaip paskutinis šio nepaprasto pulko mūšis; sužeisti karininkai griebdavo žuvusių kareivių šautuvus, o pats generolas raitas stojo veidu prieš mus, vienplaukis ir su nulaužtu kardu". Kas vėliau ištiko generolą, jis nutyli — kaip ir kapitonas Kitas.

— Na, gerai,— suniurnėjo Flambo,— ką dar sužinojot?

— Šį bei tą,— tarė tėvas Braunas.— Ir nors tam sugaišau daug laiko, jums papasakosiu trumpai. Prieglaudoje Linkolnšyro žemumose galiausiai pavyko rasti seną karį, kuris tame mūšyje ne tik buvo sužeistas, bet ir klūpojo prie mirštančio pulkininko. Pulkininkas Klansis buvo didelis kaip jautis airis ir mirė jis sakytum ne tiek nuo kulkų, kiek nuo pykčio. Jis tai tikrai buvo niekuo dėtas dėl to komiško antpuolio; generolas bus jam jį primetęs. Pasak mano informatoriaus, paskutiniai, pamokomi jo žodžiai buvo tokie: „Štai tas senas asilas. Gaila, kad jam kardas, o ne galva nulūžo". Krenta į akis, kad visiems rūpėjo tas nulaužtas kardas, nors daugelis žiūri į tai pagarbiau nei velionis pulkininkas Klansis. Na, o dabar trečiasis parodymas.

Miško takas ėmė kilti, ir kalbėtojas trumpai stabtelėjo atsikvėpti. Paskui prabilo tuo pačiu dalykišku tonu:

— Tik prieš gerą mėnesį Anglijoje mirė vienas brazilų pareigūnas; susipykęs su Olivjė, jis nebegyveno Brazilijoje. Tai buvo gerai žinomas ir čia, ir kontinente ispanas, pavarde Espadas, geltonveidis, kumpanosis, senas dabita — aš pats jį pažinojau. Dėl įvairių asmeninių priežasčių man buvo leista pamatyti jo paliktus dokumentus; jis, aišku, buvo katalikas, ir aš sėdėjau prie jo mirties patalo. Jo palikimas nenušvietė nė vienos Sent Klero likimo kertelės; tiesa, ten buvo šeši paprasti sąsiuviniai su anglų kareivio dienoraščiu. Spėju, kad juos brazilai paėmė iš kurio nors žuvusiojo. Šiaip ar taip, dienoraštis baigiasi mūšio išvakarėmis.

Tačiau tai, ką tas bėdžius parašė apie paskutinę savo gyvenimo dieną, verta dėmesio. Turiu su savim, bet čia per tamsu skaityti, todėl jums trumpai perpasakosiu. Pradžioje daug kareiviškų juokelių apie kažkokį Maitvanagį. Atrodo, tai ne jų žmogus, ko gero, net ne anglas; podraug iš aprašymo nepanašu, kad jis būtų buvęs priešas. Galima manyti, kad tai koks vietinis tarpininkas, ne kariškis, galbūt vedlys ar žurnalistas. Jis buvo susikuždėjęs su pulkininku Klansiu, nors dažniau jį matydavo šnekantis su majoru. Majoras iš tiesų dažnai figūruoja to kareivio pasakojime — liesas, juodaplaukis puritonas

iš Šiaurės Airijos, pavarde berods Maris. Nuolat pašiepiamas kontrastas tarp to rūškano olsteriečio ir linksmų plaučių pulkininko. Šaipydavosi ir iš ryškiai šviesių Maitvanagio drabužių.

Bet visus tuos pokštavimus kaip vėjas nupūtė trimito garsai. Už anglų stovyklos ir beveik lygiagrečiai upei ėjo kelias, kertantis upę jau minėtu tiltu. Rytuose kelias vedė atgal į miškus, už kokių dviejų mylių buvo kitas anglų avanpostas. Iš tos pusės vakare keliu ir atkaukšėjo tviskantis kavalerijos būrys, ir net eilinis dienoraščio autorius apstulbęs pažino, jog tai generolas su savo palyda. Jis jojo ant puikaus balto žirgo, taip dažnai matyto iliustruotuose laikraščiuose ir portretuose; ir pasveikintas jis buvo tikrai ne su tuščiu formalumu. Na, bet pats formalumams laiko negaišo, ir nušokęs nuo žirgo, tuoj suėjo su karininkais į krūvą ir ėmė karštai, bet paslaptingai kalbėti. Mūsų draugas dienoraščio autorius ypač atkreipė dėmesį į tai, kad generolas labiausiai linko tartis su majoru Mariu, nors iš tiesų toks pasirinkimas, jeigu ne itin pabrėžiamas, nebuvo keistas. Abu jie jautė vienas kitam simpatiją, abu, taip sakant, „patys skaitė savo Biblijas“ [15]; abu buvo seno evangelinio tipo karininkai. Šiaip ar taip, yra faktas, kad, vėl sėdęs ant žirgo, generolas dar kuo rimčiausiai tebekalbėjo su Mariu, o kai lėtai leidosi keliu upės link, aukštasis olsterietis ėjo šalia, įsitraukęs į pašnekesį. Kareiviai stebėjo juodu, kol jie dingo už medžių, keliui pasukus prie upės. Pulkininkas grįžo į savo palapinę, o kareiviai — į postus; dienoraščio autorius palūkuriavo dar keletą minučių ir išvydo gražų vaizdelį.

Puikusis baltas žirgas, ką tik lėtai ir grakščiai nužingsniavęs keliu kaip ne kartą paraduose, atskriejo šuoliais lyg į žūtbūtinių lenktynių finišą. Iš pradžių jie pamanė, kad žirgas kažko pasibaidė, bet netrukus pamatė, kad generolas, geras raitelis, pats spaudžia arklį kiek įmanydamas. Žirgas pro juos prašvilpė kaip viesulas, ir tada, sustabdęs ristūną skersai, generolas atgręžė į juos liepsnos apimtą veidą ir, kviesdamas pulkininką, sugriaudėjo kaip Paskutiniojo teismo trimitas.

Man toks įspūdis, kad tokius žmones kaip mūsų dienoraštininkas tos katastrofos įvykiai užgriuvo tarsi lavina. Apkvaitę iš susijaudinimo jie lyg sapnuodami, ne savom kojom puolė rikiuotis ir sužinojo, kad tuoj reiks pulti priešą už upės. Generolas su majoru, girdi, aptikę kažką prie tilto, ir dabar delsti esą tolygu mirčiai. Majoras tuoj nuskubėjęs atgal kviesti re-

---

[15] Protestantų religijoje visi tikintys gali patys interpretuoti Bibliją, katalikų — tik kunigai.

zervo, bet vis tiek buvo abejotina, ar jie spės laiku gauti paramos. Tačiau upę reikią forsuoti šiąnakt, kad iki ryto būtų galima užimti aukštumas. To romantiško naktinio žygio šurmuliu ir nerimu dienoraštis staiga baigiasi.

Tėvas Braunas kopė priekyje, nes miško takas darėsi vis siauresnis, statesnis ir labiau vingiuotas, kol galop jiems ėmė rodytis, jog kyla įvijais laiptais. Kunigo balsas tamsoje sklido iš viršaus.

— Dar toks didžiulis menkniekis. Paraginęs juos narsiai pulti, generolas buvo betraukiąs iš makštų savo kardą, bet paskui, lyg ir susigėdęs tokios melodramos, įkišo jį atgal. Taigi vėl tas kardas.

Pro šakų tinklą iš viršaus prasiskverbė blanki šviesa, klodama jiems po kojom pamėklišką raizginį: juodu vėl kopė link blandaus nakties švitulio. Flambo juto čia pat tvyrančią tiesą — deja, kol kas nesuvoktą. Jis suglumęs atsakė:

— Na ir kuo čia dėtas kardas? Karininkams juk įprasta nešiotis kardus, ar ne?

— Šių laikų karuose jie nedažnai minimi,— santūriai atsakė jo draugas.— O čia tas nelemtas kardas — kas žingsnis.

— Na ir kas? — suniurzgė Flambo.— Skatiko neverta sensacija — paskutiniam mūšy generolui lūžo kardas. Iš karto buvo aišku, kad laikraščiai išpūs didelį burbulą. Visuose paminkluose kardas pavaizduotas su nulūžusiu galiuku. Negi jūs į šią poliarinę ekspediciją mane atvilkot tik dėl to, kad du pastabūs vyrai matė nulaužtą Sent Klero kardą?

— Ne,— griežtu balsu atšovė tėvas Braunas.— Bet kas matė jo kardą nenulaužtą?

— Kaip tai? — sušuko antrasis ir sustojo kaip įbestas po žvaigždėtu skliautu. Jie jau buvo išėję pro pilkus miško vartus.

— Aš klausiu, kas matė jo kardą nenulaužtą,— atkakliai pakartojo tėvas Braunas.— Dienoraščio autorius tikrai nematė, nes generolas jį tuoj sukišo atgal.

Flambo apsidairė mėnesienoje, lyg apakintas saulės, o jo draugas kalbėjo toliau, dabar jau su įkarščiu.

— Flambo,— sušuko jis,— net apieškojęs kapus, įrodymų aš neturiu. Bet esu įsitikinęs. Pridursiu dar vieną dalykėlį, kuris viską apverčia aukštyn kojom. Keistas atsitiktinumas lėmė, kad pulkininką kulka pakirto vieną iš pirmųjų. Jis buvo pašautas dar prieš armijoms suartėjant. Bet nulaužtą Sent Klero kardą jau buvo matęs. Kodėl jis lūžo? Kaip? Mielas drauge, jis buvo lūžęs jau prieš mūšį.

— O! — su netikru džiugesiu prabilo jo draugas.— Ir kurgi tas nulūžęs galiukas?

— Galiu pasakyti,— tuoj pat atšovė kunigas.— Belfaste, Protestantų katedros kapinėse, šiaurrytiniame kampe.

— Tikrai? — susidomėjo antrasis.— Jūs ten žiūrėjot?

— Žiūrėjau, bet nemačiau,— nuoširdžiai apgailestaudamas atsakė Braunas.— Tą vietą dengia didingas marmurinis paminklas, pastatytas didvyriui majorui Mariui, žuvusiam narsuolio mirtimi garsiajame Juodosios upės mūšyje.

Flambo staiga pagyvėjo.

— Jūs sakot,— kimiai sušuko jis,— kad generolas Sent Kleras neapkentė Mario ir nužudė jį mūšio lauke, nes...

— Jūs dar vis esat kupinas gerų tyrų minčių,— atsakė pašnekovas.— Buvo blogiau.

— Na, žinot,— tarė aukštuolis,— didesnio blogio mano vaizduotė nebeišneša.

Kunigas, matyt, tikrai abejojo, nuo ko pradėti, bet galiausiai vėl tarė:

— Kur protingas žmogus slėptų lapą? Miške.

Flambo tylėjo.

— O jei miško nebūtų, jis jį sukurtų. O norėdamas paslėpti negyvą lapą, jis sukurtų negyvą mišką.

Flambo tebetylėjo, ir kunigas pridūrė dar ramesniu ir tylesniu balsu:

— O jeigu jam reikėtų paslėpti lavoną, jis sukurtų lauką lavonų ir ten paslėptų.

Flambo ėmė drožti sparčiu žingsniu, nekantraudamas dėl gaišaties; bet tėvas Braunas kalbėjo lyg tęsdamas nebaigtą sakinį.

— Seras Arturas Sent Kleras, kaip jau sakiau, buvo iš tų, kurie patys skaito savo Bibliją. Tai ir buvo jo nelaimė. Kada gi žmonės supras, jog beprasmiška skaityti savo Bibliją, neskaitant kitų žmonių Biblijų? Spaustuvininkas skaito Bibliją, ieškodamas korektūros klaidų. Mormonas, skaitydamas Bibliją, randa joje daugpatystę, o „Krikščionių mokslo“ išpažintojas — kad mes neturim nei rankų, nei kojų [16]. Sent Kleras buvo anglas protestantas, ilgai tarnavęs Indijoje. Dabar pasvarstykim, kas iš to išėjo, tik, gink Dieve, nepūskim miglos. O išėjo štai kas: fiziškai stiprus žmogus, gyvendamas po tropikų saule Rytų vi-

---

[16] Užuomina į tai, kad „Krikščionių mokslas“ materiją laiko iliuzine, neigia mediciną.

suomenėje, be nuovokos ir be vadovo įniko į Bibliją. Aišku, jis daugiau skaitė Senąjį Testamentą, o ne Naująjį. Ir aišku, Senajame Testamente jis rado, ką tik norėjo — geidulingumą, tironiją, išdavystę. Taip, galiu sutikti, kad jis tam tikra prasme buvo doras. Bet kas iš to: juk jis dorai garbino nedorybę.

Visose paslaptingose karštose šalyse, kur jis būdavo, laikydavo haremą, kankindavo savo piktadarybių liudininkus, begėdiškais būdais kaupė auksą, bet žinoma, nė nemirktelėjęs būtų pasakęs, kad visa tai — Dievo garbei. Savo požiūrį aš išsakau klausimu: „Kokio Dievo?“. Taigi šis blogis ypatingas tuo, kad pragare jis atveria duris po durų, ir kaskart į vis mažesnį kambarį. Tikroji nusikaltėlio nelaimė yra ne ta, kad jis vis labiau ir labiau šėlsta, o ta, kad darosi vis niekingesnis ir niekingesnis. Sent Kleras greit ėmė dusti kyšių ir šantažo pinklėse, ir pinigų jam reikėjo vis daugiau. Jis smuko vis žemiau ir žemiau, o prieš Juodosios upės mūšį buvo nupuolęs į patį Dantės pragaro dugną.

— Ką jūs norit pasakyti? — paklausė jo draugas.

— Būtent tai,— atšovė dvasininkas ir staiga parodė į balutę, aptrauktą mėnesienoj spindinčiu ledu.— Pamenat, ką Dantė įkurdino paskutiniame ledo rate?

— Išdavikus,— tarė Flambo ir sudrebėjo. Žvelgdamas į negyvą peizažą, kur, tarytum nepadoriai tyčiodamiesi, stirksojo medžiai, jis jau beveik vaizdavosi esąs Dantė, o kunigas su čiurlenančiu lyg upelis balsu — Vergilijus, vedantis jį per amžinųjų nuodėmių kraštą. Balsas tarė:

— Olivjė, kaip žinot, buvo donkichotiško būdo — slaptųjų tarnybų ir šnipų nepripažino. Visa tai, kaip ir daug kitų dalykų, buvo suorganizuota jam už akių. Čia pasidarbavo mano dauguižis Espadas; jis ir buvo tas ryškiai vilkįs puošeiva, kurio kumpa nosis pelnė jam pravardę Maitvanagis. Apsimetęs pafrontės filantropu, jis prasiskverbė į anglų armiją ir galiausiai pasiekė jos vienintelį parsidavėlį ir — o, Dieve! — vyriausiąjį vadą. Sent Klerui baisiausiai reikėjo pinigų — daug pinigų. Nepripažintas šeimos gydytojas grasino imtis demaskavimo, kurį vėliau ir pradėjo, bet paskui nutraukė; sklido kalbos apie laukines baisybes Park Leine[17], apie anglų evangeliko darbelius, kurie kvepėjo žmonių aukojimu ir aibe vergų. Pinigų reikėjo ir dukters kraičiui, nes turtuolio šlovė jam buvo taip pat miela kaip ir patys turtai. Jis nutraukė paskutines gijas — susišnibž-

[17] Park Leinas — prašmatni Londono gatvė prie Haid Parko.

dėjo su brazilais, ir Anglijos priešai apipylė jį turtais. Bet su Espadu-Maitvanagiu kalbėjosi ne tik jis, o ir dar kai kas. Kažkokiu būdu niūrusis majoras olsterietis suuodė visą bjaurią tiesą ir jiems lėtai einant tilto link, Maris jam pasiūlė tuoj pat atsistatydinti, antraip jam grėsiąs karo tribunolas ir sušaudymas. Generolas vis delsė atsakyti, kol jiedu priėjo tropikų giraitės pakraštį prie tilto; ir tada prie šniokščiančios upės ir saulės nutviekstų palmių (regiu tai vaizduotėje) generolas išsitraukė savo kardą ir pervėrė juo majoro kūną.

Žiemiškas kelias lankstu juosė gūbrį pro šaltyje sužvarbusius, nuožmiai juoduojančius krūmus ir medžių tankmes; bet Flambo lyg ir įžvelgė tolyje blankią pašvaistę — ne nuo mėnesienos ir ne nuo žvaigždžių, o nuo žmogaus įžiebtos šviesos. Pasakojimui artėjant prie pabaigos, jis dar žvelgė į ją.

— Sent Kleras buvo velnio šuva, bet geros veislės. Dedu galvą, kad jo protas niekad nebuvo toks aiškus, o valia tokia tvirta kaip tada — vargšui Mariui gulint susmukus prie jo kojų. Teisingai sakė kapitonas Kitas, kad nė viena jo pergalė didybe neprilygsta šiam visų paniekintam pralaimėjimui. Jis šaltai pažvelgė į savo kruviną ginklą — nulaužtas galiukas liko įsmigęs tarp aukos menčių. Ramiai — lyg pro langą — jis pamatė, kas jo laukia. Jis suprato, kad vyrai suras įtartiną lavoną, ištrauks įtartiną kardo galiuką, pastebės įtartiną nulaužtą kardą arba apskritai pasiges jo. Taigi jis nužudė, bet nenutildė. Tačiau jo valdingas protas sukilo prieš nesėkmę: dar yra vienas būdas. Lavoną galima padaryti ne tokį įtartiną. Jį galima užversti kalnu kitų lavonų. Už dvidešimties minučių aštuoni šimtai anglų karių žygiavo mirti.

Šiltas švytėjimas už juodo žiemos miško sodrėjo, ryškėjo, ir Flambo gyvai žengė jo link. Tėvas Braunas irgi paspartino žingsnį, bet atrodė visas įnikęs į savo pasakojimą.

— Anglų karių narsa ir jų vado genijus dar būtų galėję šį tą laimėti, jeigu jie būtų šturmavę kalvą iškart. Bet nedora galva, stumdžiusi juos kaip marionetes, turėjo kitų tikslų ir sumetimų. Jie gavo lindėti pelkėje bent jau tol, kol jų lavonai ten taps akiai įprastu dalyku. O tada paskutinysis kilnus gestas: žilagalvis karys šventuolis atiduoda savo kardą, kad nebesilietų kraujas. O, tai buvo sumanus ekspromtas. Bet manau — įrodyti negaliu,— manau, kad, jiems mirkstant tame velnio liūne, kažkas suabejojo... ir atspėjo.

Jis patylėjo, o paskui tarė:

— Nežinomas balsas man sako, kad atspėjo ne kas kitas, kaip įsimylėjėlis... Tas, kuris ketino vesti senio dukterį.

— Na, o kaip su Olivjė ir korimu? — paklausė Flambo.

— Olivjė, vadovaudamasis ir kilniais, ir praktiškais sumetimais, žygio metu retai kada apsikraudavo belaisviais,— paaiškino pasakotojas.— Dažniausiai visus paleisdavo. Ir tą kartą visus paleido.

— Visus, tik ne generolą,— pasakė aukštuolis.

— Visus,— pakartojo kunigas.

Flambo suraukė juodus antakius.

— Man čia dar neaišku,— tarė jis.

— Matau dar vieną reginį, Flambo,— kiek mistišku tonu tarė Braunas.— Negaliu įrodyti, bet matau — o tai svarbiausia. Ant plikų, kaitros išsvilintų kalvų rytą išardoma stovykla, uniformuotos brazilų kolonos išsirikiavusios žygiui. Rankoje laikydamas plačiakraštę skrybėlę, stovi Olivjė, jo raudonus marškinius ir ilgą juodą barzdą kedena vėjas. Jis atsisveikina su didžiuoju priešu, kurį paleidžia iš nelaisvės,— žilagalviu anglų veteranu, dėkojančiu jam savo karių vardu. Tolėliau stovi pasitempę anglų karių likučiai, šalia — atsitraukimui paruošti vežimai ir atsargos. Dunda būgnai, brazilai pajuda, anglai lieka stovėti kaip įbesti. Jie taip styro, kol paskutiniai priešo kariai dingsta už tropikų horizonto. Tada jie visi atgyja, lyg prisikeldami iš numirusiųjų, ir penkiasdešimt veidų pasisuka į generolą — tų veidų užmiršti negalima.

Flambo net stryktelėjo.

— A! — sušuko jis.— Vadinasi, jūs sakot...

— Taip,— sodriu, įtaigiu balsu tarė tėvas Braunas.— Sent Klerui virvę ant kaklo užnėrė anglo ranka, manau, ta pati, kuri ant jo dukters piršto užmovė žiedą. Anglų rankos nuvilko jį prie gėdos medžio, rankos tų, kurie jį dievino ir jo vedami žengdavo į pergalę. Ir anglų akys (teatleidžia mums Dievas!) žiūrėjo į jį, kybantį ant žalios palmės šakos po svetima saule ir, kupinos neapykantos, meldė jam pragaro kančių.

Užėjusius ant gūbrio, juodu nutvieskė šviesa, pro raudonas užuolaidas sklindanti iš angliškų užeigos namų. Namai stovėjo pakelėj, tarytum svetingai kviesdami. Jų trejos durys buvo pravertos, ir jau iš tolo girdėjosi, kaip šurmuliuoja ir juokiasi žmonės, radę nakčiai prieglobstį.

— Daugiau neturiu ką pridurti,— tarė tėvas Braunas.— Jie teisė jį laukiniam krašte ir pasmerkė myriop, o paskui vardan

Anglijos ir jo dukters garbės prisiekė, kad istoriją apie išdaviko turtus ir žudiko kardą laikys amžinoje paslaptyje. Galbūt — Dieve padėk — jie bandė ją užmiršti. Gal bent jau mes pasistengsim užmiršti. Štai ir viešbutis.

— Iš visos širdies stengiuosi,— tarė Flambo, žengdamas į šviesią, triukšmingą smuklę, bet tuoj atšlijo atatupstas ir kone pargriuvo.

— Žiūrėkit, kad jį kur šėtonas! — sušuko jis ir ištiesė ranką į kvadratinę medinę iškabą virš kelio. Ten neryškiai bolavo negrabi kardo rankena ir nulaužta geležtė, o pseudoarchaiškomis raidėmis buvo išraityta: „Nulaužtasis kardas".

— Nesitikėjot? — švelniai paklausė tėvas Braunas.— Šiame krašte jis Dievas; kas antras viešbučio, parko ar gatvės pavadinimas primena jį ir jo gyvenimą.

— Maniau, kad jau atsikratėm šituo raupsuotuoju,— pasakė Flambo ir nusispjovė.

— Anglijoje juo niekada neatsikratysim,— tarė kunigas, nuleidęs akis,— kol varis tvirtas, o akmuo kietas. Jo marmurinės statulos amžius kerės išdidžių naivių vaikinų sielas, jo kapas dvelks ištikimybe nelyginant lelijos. Milijonai, niekad jo nepažinoję, pamils jį kaip tėvą — tą žmogų, kurį, galiausiai perkrimtę, bendražygiai pakorė kaip šunį. Jis bus šventasis, o tiesos niekas taip ir nesužinos, nes aš galų gale apsisprendžiau. Tiesos atskleidimas atneša daug gero ir daug blogo, todėl aš iškėliau sau sąlygą. Visi tie laikraščiai žus užmaršty, antibraziliškas bumas jau baigėsi, Olivjė visur gerbiamas. Ir aš tariau sau: jeigu kur nors tvariame kaip piramidės metale arba marmure bus neteisėtai apkaltintas pulkininkas Klansis arba kapitonas Kitas, arba prezidentas Olivjė, ar dar koks nekaltas žmogus, tada aš prabilsiu. O jeigu viskas apsiribos tik neteisėtomis pagyromis Sent Klerui, aš tylėsiu. Taip ir bus.

Juodu įžengė į taverną, kur tarp raudonų užuolaidų buvo ne tik jaukuma, bet ir komfortas. Ant stalo stovėjo sidabrinis Sent Klero kapo maketas — su nulenkta sidabro galva ir nulaužtu sidabro kardu. Spalvotose nuotraukose ant sienų matėsi tas pats antkapis ir fiakrai, vežantys prie jo turistus. Juodu atsisėdo ant patogių minkštasuolių.

— Šalta,— šūktelėjo tėvas Braunas.— Nagi imkim ir išgerkim alučio ar vynelio.

— Arba brendžio,— tarė Flambo.

TRYS MIRTIES ĮRANKIAI

Ir iš pašaukimo, ir iš įsitikinimo tėvas Braunas geriau už daugelį mūsų žinojo, kad miręs žmogus yra vertas pagarbos. Tačiau ir jį persmelkė keistas jausmas, kai ankstų rytą, išgirdęs beldimą į duris, sužinojo, kad seras Aronas Armstrongas nužudytas. Buvo absurdiška ir neįsivaizduojama, kad smurtas palietė tokį linksmą ir visų mėgstamą žmogų. Juk sero Arono Armstrongo linksmumas buvo kone komiškas, o populiarumas tiesiog legendinis. Tai lyg Saulėtasis Džimas būtų pasikoręs arba misteris Pikvikas miręs beprotnamy. Mat, nors būdamas filantropas, taigi turįs reikalų su visuomenės patamsiais, jis didžiavosi tai darąs su kuo giedriausiu ūpu. Savo kalbose politinėmis ir visuomeninėmis temomis žerte žerdavo anekdotus ir griausmingai kvatodavosi; jo kūno sveikata trykšte tryško; jo etika buvo išvien optimistiška; o girtavimo bėdą (savo mėgstamą temą) jis imdavo į nagą su tuo nemirtingu ar net monotonišku smagumu, kuris taip būdingas klestintiems tikriems blaivininkams.

Jo atsivertimo istorija ne kartą skambėjo iš puritonų tribūnų ir sakyklų — esą jį dar vaiką nuo škotiškos tikybos atitraukęs škotiškas viskis, bet jis sugebėjęs įveikti ir viena, ir kita ir tapęs (kaip pats kukliai sakėsi) tuo, kas dabar esąs. Bet jo vešli žila barzda, angeliškas veidas ir akiniai, linksmai žaižaravę daugybėje kviestinių pietų ir sueigų, tiesiog neleido tikėti jį kadaise pasidavus tokiems nesveikiems dalykams kaip girtuoklystė arba kalvinizmas. Atrodė tiesiog nepataisomas linksmuolis.

Jis gyveno kaimiškame Hamstedo[18] pakraštyje, dailiame ir aukštame, bet siaurokame name — moderniame, proziškame bokšte. Siauriausioji jo pusė šliejosi prie žalio geležinkelio pylimo ir būdavo drebinama pravažiuojančių traukinių. Seras Aronas Armstrongas garsiai skelbdavosi neturįs nervų. Bet nors traukinys neretai sukrėsdavo namą, tą rytą viskas apsivertė, ir namas sukrėtė traukinį.

Garvežys pristabdė ir sustojo tuoj už tos vietos, kur namo kampas buvo įsikirtęs į stataus šlaito velėną. Dauguma mechanizmų sustoja ne iš karto, tačiau gyvas šio stabdymo akstinas buvo labai ūmus. Visai juodai vilkįs žmogus, net (kaip buvo įsiminta) su kraupiom juodom pirštinėm, išdygo ant pylimo krašto prieš garvežį ir ėmė mojuoti juodomis rankomis lyg grėsmin-

[18] Hamstedas — šiaurinis Londono priemiestis.

gais malūno sparnais. Vien to nebūtų užtekę net lėtam traukiniui sustabdyti, bet jo riksmas vėliau buvo pavadintas nenormaliu ir negirdėtu. Toks šauksmas būna klaikiai aiškus, net jei nesupranti žodžių. Tas žmogus šaukė: „Nužudė!“

Bet mašinistas dievagojosi, kad būtų stabdęs, net jei būtų girdėjęs tik kraupų, smarkų balsą, o ne patį žodį.

Traukiniui sustojus, tragedijos vaizdas atsivėrė kaip ant delno. Juodai vilkįs žmogus ant žalio šlaito buvo sero Arono Armstrongo tarnas Magnusas. Optimistiškasis baronetas dažnai juokdavosi iš juodų savo niūraus parankinio pirštinių, bet šį kartą juoktis niekam nesinorėjo.

Kai vienas kitas smalsesnysis iš traukinio praėjo pro gyvatvorę, pamatė beveik į šlaito apačią nusiritusį seno žmogaus kūną su geltonu chalatu skaisčiai raudonu pamušalu. Apie jo koją buvo apsivijęs virvagalis — matyt, grumtynėse. Matėsi ir kraujo, tiesa, labai nedaug, tačiau kūnas buvo sulinkęs tokia poza, kokia gyvas žmogus neįsivaizduojamas. Tai buvo seras Aronas Armstrongas. Netrukus apstulbę keleiviai pamatė stambų vyrą su šviesia barzda; kai kurie pažino, jog tai velionio sekretorius Patrikas Roisas, kadaise garsėjęs bohemiņiuose sluoksniuose ir net bohemos menuose. Jo sielvartas, nors ne toks išraiškingas kaip tarno, atrodė dar tikresnis. Kai mojuodama rankom į sodą įpuolė trečioji namo gyventoja, velionio duktė Alisa Armstrong, mašinistas liovėsi delsęs. Sušvilpęs traukinys nupūškavo į artimiausią stotelę kviesti pagalbos.

Patriko Roiso — buvusio lėbautojo, o dabar sekretoriaus — prašymu buvo skubiai pakviestas tėvas Braunas. Roisas kilimo buvo airis ir toks lengvabūdis katalikas, kuris savo religiją prisimena tik visai bėdos prispirtas. Tačiau Roiso prašymas kažin ar būtų buvęs taip greit įvykdytas, jeigu vienas iš oficialiųjų seklių nebūtų draugavęs su neoficialiu sekliu Flambo; o juk draugaudamas su Flambo, negali būti neprisiklausęs apie tėvą Brauną. Taip ir išėjo, kad jaunas seklys (pavarde Mertonas), per laukus vesdamas mažąjį kunigą prie geležinkelio, su juo šnekučiavosi kur kas nuoširdžiau, negu būtų šnekėjęs su šiaip kokiu nepažįstamu.

— Man dingojasi,— prisipažino misteris Mertonas,— kad čia visai neaiškus dalykas. Nėra ką įtarti. Magnusas yra senas pasipūtęs kvailys, per daug kvailas, kad būtų žudikas. Roisas jau daugelį metų geriausias baroneto draugas, o duktė savo tėvą tiesiog dievino. Be to, tai pernelyg absurdiška. Kas gi žudys tokį linksmuolį kaip Armstrongas? Kas gi tepsis rankas salonų oratoriaus krauju? Tai tas pats kas žudyti Kalėdų Senį.

— Taip, tuose namuose būdavo linksma,— sutiko tėvas Braunas.— Būdavo linksma, kol jis gyveno. Ar jūs manot, kad ir jo nesant ten bus linksma?

Mertonas virptelėjo ir gyvai pažvelgė į pašnekovą.

— Jo nesant? — pakartojo.

— Taip,— vangiai patvirtino kunigas,— jis tai buvo linksmas. Bet ar užkrėsdavo linksmumu kitus? Pasakykim tiesą — ar tuose namuose buvo dar bent vienas linksmas žmogus?

Mertono sąmonę staiga nušvietė tas spindulys, kurio šviesoje paaiškėja, rodos, jau seniai žinomi dalykai. Jis dažnai lankydavosi pas Armstrongus, nes filantropas bendradarbiavo su policija; ir dabar jam dingtelėjo, kad iš tiesų tai buvo slogūs namai. Kambariai buvo labai aukšti ir labai šalti, apdaila skurdi, provinciali, koridoriuose, kur vis traukdavo skersvėjai, tvyrojo blausesnė už mėnesieną elektros šviesa. Ir nors įraudęs senio veidas su sidabrine barzda pakaitom švytėdavo tai vienam, tai kitam kambary, šilumos jis neskleidė. Žinoma, tą pamėkliška namų nejaukumą iš dalies lėmė savininko žvalumas ir energija: jam, girdi, nereikėję nei krosnių, nei lempų, jis pat save šildęs. Bet prisiminęs kitus gyventojus, Mertonas gavo pripažinti, kad jie irgi tebuvo savo pono šešėliai. Paniuręs tarnas su savo baisingom juodom pirštinėm buvo tiesiog košmariškas; sekretorius Roisas atrodė gana solidus — vyras kaip jautis, tvido kostiumu, trumpa barzdele, bet tą šiaudų spalvos barzdelę jau ženklino žilė, o plačią kaktą vagojo ankstyvos raukšlės. Jis taip pat buvo geraširdis, bet kažkaip liūdnai, tiesiog skaudžiai,— visiems kėlė įspūdį, kad gyvenimas jam nenusisekė. Na, o kad Alisa — Armstrongo duktė, buvo tiesiog neįtikėtina: tokia pablyškusi, gležnutė. Ji buvo grakšti, bet visa virpulinga kaip drebulė. Mertonui kartais dingodavosi, kad krūpčioti ją bus išmokę pradundantys traukiniai.

— Matot,— tarė Braunas, kukliai mirksėdamas,— aš nesu tikras, kad Armstrongo linksmumas pralinksmindavo kitus žmones. Jūs sakot, kas gi žudys tokį linksmą senuką, bet aš nesu toks tikras — *ne nos inducas in tentationem*[19]. Jei kada nors ką žudyčiau,— paprastai pridūrė jis,— tai, ko gero, optimistą.

— Kodėl? — nustebęs paklausė Mertonas.— Jūs manot, žmonėms nepatinka linksmumas?

— Žmonėms patinka, kai dažnai juokiamasi,— atsakė tėvas Braunas,— bet nemanau, kad jiems patinka neblėstanti šypsena. Nenatūralus linksmumas labai išvargina.

---

[19] Neleisk mūsų gundyti *(lot.)*.

Kurį laiką jie pučiant vėjui tylėdami žingsniavo žolėtu geležinkelio pylimu; priėjus ištįsusį Armstrongo namo šešėlį, tėvas Braunas ūmai tarė, lyg norėdamas atsikratyti įkyrios minties, o ne rimtai ją pateikti:

— Žinoma, gėrimas savaime nėra nei geras, nei blogas dalykas. Bet man vis lenda į galvą mintis, kad tokiems žmonėms kaip Armstrongas kartais dėl liūdnumo reiktų išgerti kokią taurę vyno.

Mertono viršininkas — sumanus žilaplaukis seklys, pavarde Gilderis,— laukdamas teismo medicinos eksperto, stovėjo ant žalio pylimo ir kalbėjosi su Patriku Roisu, kurio stambūs pečiai ir šiurkšti barzda buvo iškilę virš jo. Tai ypač krito į akis, nes Roisas visada vaikščiodavo galingai pakumpęs ir smulkius bažnytinius bei namų reikalus tvarkydavo su rambiu nuolankumu tarsi menką karutį velkantis jautis.

Pamatęs kunigą, jis itin maloniai pasisveikino ir pasivedė jį kelis žingsnius į šalį. Tuo tarpu Mertonas tikrai pagarbiai, bet ir kiek berniokiškai nekantraudamas kreipėsi į vyresnįjį seklį:

— Sakykit, misteri Gilderi, ar jums ši paslaptis kiek nors paaiškėjo?

— Paslapties čia nėra,— atsakė Gilderis, svajingai primerktomis akimis žvelgdamas į kovus.

— Na, man tai čia tikrai niekas neaišku,— šypsodamasis tarė Mertonas.

— Viskas labai paprasta, vaikine,— tarė patyręs detektyvas, glostydamas savo smailią žilą barzdelę.— Kai tik tu išėjai kviesti misterio Roiso kunigo, yla išlindo iš maišo. Pažįsti tą išbalusį tarną juodom pirštinėm, kuris sustabdė traukinį?

— Kurgi nepažinsi? Šiurpas perbėga, jį pamačius.

— Taigi,— nutęsė Gilderis,— kai traukinys nuvažiavo, tas žmogėnas irgi nuvažiavo. Tau neatrodo, kad jis gan šaltų nervų nusikaltėlis — pabėgo tuo traukiniu, kuris turėjo iškviesti policiją?

— Vadinasi, jūs visai tikras,— paklausė jaunuolis,— kad jis nužudė savo šeimininką?

— Taip, sūneli, visai tikras,— abejingai atsakė Gilderis.— Mane įtikina ta smulkmena, kad iš šeimininko stalčiaus jis išsinešė dvidešimt tūkstančių grynais. Ne, vienintelis keblus klausimas yra, kaip jis jį užmušė. Kaukolė atrodo perskelta kažkokiu dideliu daiktu, bet jokio ginklo aplink nematyti, o žudikui būtų buvę sunku jį atsinešti, nebent tas ginklas toks mažas, kad mes jo nepastebim.

— O gal mes jo nepastebim dėl to, kad jis pernelyg didelis? — paklausė kunigas ir keistai sukikeno.

Gilderis atsigręžė, išgirdęs tokią drąsią pastabą, ir griežtokai paklausė Brauno, ką jis turi galvoje.

— Suprantu, kad tai kvailai skamba,— atsiprašydamas tarė tėvas Braunas.— Kaip pasakėlėj. Bet vargšas Armstrongas buvo nužudytas milžino vėzdu, didžiuliu žaliu vėzdu, kuris pernelyg didelis, kad jį pastebėtum, o vadinasi jis žemė. Jis buvo nudobtas šituo žaliu pylimu, ant kurio mes stovim.

— Kaip tai? — tuoj pat paklausė seklys.

Tėvas Braunas atsuko savo apskritą kaip mėnuliukas veidą į siaurą namo fasadą ir pakėlęs galvą sumirksėjo. Sekdami jo žvilgsnį, jie pamatė, kad pačiame šios galinės ir šiaip jau belangės sienos viršuje mansardos langas atviras.

— Ar nematot,— paaiškino jis, nerangiai lyg vaikas keldamas ranką,— kad jis buvo numestas iš ten?

Gilderis suraukęs kaktą įsižiūrėjo į langą ir pasakė:

— Tai, žinoma, galėjo būti. Bet nesuprantu, kodėl jūs taip įsitikinęs.

Braunas išplėtė savo pilkšvas akis.

— Kodėl? — tarė jis.— Apie mirusiojo koją apsisukusi virvė. Ar nematot, kad kitas virvės galas įstrigęs lango kampe?

Tokiame aukštyje tai atrodė kaip gumulėlis dulkių ar kuokštelis plaukų, bet įžvalgus senas detektyvas tuo pasitenkino.

— Jūs visai teisus, sere,— pasakė tėvui Braunui.— Taškas jūsų naudai.

Vos jam tai tarus, specialus vieno vagono traukinukas kairėje apjuosė posūkį ir sustojęs išmetė dar vieną būrį policininkų, kurių apsupty buvo matyti liūdna pabėgėlio tarno Magnuso fizionomija.

— Po galais, jau sučiupo! — sušuko Gilderis ir labai pagyvėjęs žengė priekin.— Pinigus turit? — paklausė pirmojo policininko.

Tas keistoka mina pažvelgė jam į veidą ir tarė:

— Ne.— Dar pridūrė: — Bent jau čia neturim.

— Malonėkit, kuris čia inspektorius? — paklausė Magnusas.

Jam prabilus, visi bemat suprato, kaip jo balsas sustabdė traukinį. Jis buvo neišvaizdus, su lygiais juodais plaukais ir bespalviu veidu, o skersos siauros akys ir burna darė rytietiškų bruožų įspūdį. Jo kilmė ir vardas tebekėlė abejonių nuo tų laikų, kai seras Aronas Armstrongas „ištraukė“ jį iš padavėjo tarnybos Londono restorane ir (buvo kalbama) iš gėdingesnių

darbelių. Bet iš to negyvo veido griaudėjo itin gyvas balsas. Ar norėdamas raiškiai tarti svetimos kalbos žodžius, ar iš pagarbos šeimininkui (kuris kiek neprigirdėjo), Magnusas įprato kalbėti tokiu skardžiu balsu, kad dabar visi net krūptelėjo.

— Seniai žinojau, kad taip atsitiks,— garsiai tarė jis su atgrasiu paslaugumu.— Mano vargšas šeimininkas pasišaipydavo iš juodų mano rūbų, bet aš visada sakydavau, kad turiu būti pasiruošęs jo laidotuvėms.

Ir jis krestelėjo tamsias pirštinėtas rankas.

— Seržante,— tarė inspektorius Gilderis, tūžmingai žvelgdamas į tas juodas rankas,— jūs neketinat šito vyruko papuošti apyrankėmis? Jis atrodo gana pavojingas.

— Kad aš, sere,— tarė seržantas su ta pačia mina veide,— nežinau, ar tai įmanoma.

— Ką tai reiškia? — griežtai paklausė inspektorius.— Jūs nearештavot jo?

Siaurą burną ištęsė nežymi pašaipėlė, o artėjančio traukinio švilpukas tarytum pritarė tai pašaipai.

— Mes jį areštavom,— rimtai atsakė seržantas,— kai tik išėjo iš policijos skyriaus Haigeite, kur visus savo šeimininko pinigus atidavė saugoti inspektoriui Robinsonui.

Gilderis priblokštas pažvelgė į tarną.

— Kuriems galams jūs tai padarėt? — paklausė Magnusą.

— Kad jų nepasigrobtų nusikaltėlis,— ramiai atsakė toji žmogysta.

— Bet juk sero Arono pinigus,— tarė Gilderis,— buvo galima drąsiai palikti saugoti jo šeimai.

Sakinio galą pasiglemžė praūžiančio traukinio dundesys ir žvangesys, bet pro tą pragarišką triukšmą, kuris periodiškai užgriūdavo šiuos nelaimingus namus, aiškiai prasimušė Magnuso atsakymo skiemenys, skardūs kaip varpas:

— Aš negaliu pasitikėti sero Arono šeima.

Visi vyrai sustingę pajuto, kad lyg vaiduoklis prie jų prisidėjo dar vienas žmogus, ir Mertonas nelabai nustebo, kai, pakėlęs galvą, virš tėvo Brauno peties išvydo blyškų Armstrongo dukters veidą. Ji buvo dar jauna ir nestokojo tyro, sidabrinio grožio, bet jos rudi plaukai buvo išblukę, tarsi dulkini, ir blausioj šviesoj kartais atrodydavo visai žili.

— Nesišvaistykit žodžiais,— šiurkščiai tarė Roisas,— išgąsdinsit mis Armstrong.

— To ir tikiuosi,— aiškiu balsu atkirto vyriškis.

Kai toji susigūžė ir visi susižvalgė, jis kalbėjo toliau:

— Man jau teko apsiprasti su mis Armstrong virpuliais. Metų metus regiu ją drebančią, čia daugiau, čia mažiau. Vieni sako, ją krečia šaltis, kiti sako, ją krečia baimė, o aš žinau, kad ją krečia neapykanta ir nedoras siutas — tuodu nelabieji šįryt ir pasidarbavo. Jeigu ne aš, ji jau būtų išmovusi su savo meilužiu ir visais pinigais. Nuo tada, kai mano vargšas šeimininkas sutrukdė jai ištekėti už to prasigėrusio niekšo....

— Gana,— įsakmiai tarė Gilderis.— Mums nerūpi šeimos intrigos ir įtarinėjimai. Jeigu neturit konkrečių įrodymų, jūsų pramanų...

— O! Bus ir konkrečių įrodymų,— įsiterpė Magnusas savo kapota tarsena.— Jūs mane turėsite kviesti į teismą, pone inspektoriau, o aš turėsiu sakyti tiesą. O tiesa tokia. Kai tik senukas buvo kruvinas išstumtas pro langą, aš įbėgau į mansardą ir radau jo dukterį apalpusią ant grindų su raudonu durklu rankoj. Kurį irgi, jums leidus, įteiksiu valdžios atstovams.

Iš užpakalinės kišenės jis ištraukė ilgą peilį su rago kotu ir raudona dėme ir mandagiai padavė seržantui. Tada žengtelėjo atgal, ir riebus kiniškas vypsnis akių plyšius beveik visai paslėpė veide.

Mertonui, į jį žiūrint, vos nepasidarė bloga, ir jis burbtelėjo Gilderiui:

— Jūs patikėsit mis Armstrong žodžiu, o ne jo?

Tėvas Braunas staiga pakėlė taip komiškai pašviesėjusį veidą, tarsi būtų ką tik nusiprausęs.

— Taip,— tarė jis, švytėdamas naivumu.— Bet ar mis Armstrong neigs jo žodį?

Mergina išgąstingai aiktelėjo, visi sužiuro į ją. Jos kūnas buvo sustingęs, tarsi paralyžiuotas, ir rusvų plaukų apgaubtą veidą gyvino tik didžiulė nuostaba. Ji stovėjo, lyg būtų smaugiama ką tik užmesto laso.

— Šitas žmogus tvirtina,— rimtai tarė miseris Gilderis,— kad po įvykio rado jus be sąmonės su peiliu rankoje.

— Jis sako tiesą,— tarė Alisa.

Nespėję atsitokėti, jie pamatė, kaip į jų ratą įžengė gunktelėjęs Roisas ir ištarė šiuos žodžius:

— Ką gi, jei man jau kriukis, tai bent pasismaginsiu.

Jo didžiulis petys pakilo, ir geležinis kumštis vožė tiesiai į paslaugią, mongolišką Magnuso fizionomiją. Šis šleptelėjo ant žolės kaip medūza. Du ar trys policininkai tuoj sučiupo Roisą, bet kitus apėmė jausmas, kad netekęs proto pasaulis virto pamišėlių klounada.

— Tvardykitės, misteri Roisai,— valdingai pasakė Gilderis.— Aš areštuosiu jus už įžeidimą veiksmu.

— Jokiu būdu,— atsakė sekretorius balsu, panašiu į geležinį gongą,— jūs areštuosit mane už žmogžudystę.

Gilderis susirūpinęs žvilgtelėjo į parblokštąjį, bet kadangi tas bėdžius jau sėdosi ir šluostėsi kraują nuo šiaip nesužaloto veido, trumpai tarė:

— Kaip tai?

— Tas vyras sako tikrą tiesą,— paaiškino Roisas,— kad mis Armstrong apalpo su peiliu rankoje. Tačiau peilį ji pagriebė ne tam, kad pultų tėvą, o kad apgintų jį.

— Apgintų,— rimtai pakartojo Gilderis.— O nuo ko?

— Nuo manęs,— atsakė sekretorius.

Alisa pažvelgė į jį neaiškiu, gluminančiu žvilgsniu ir tarė:

— Vis dėlto džiaugiuosi, kad tu toks drąsus.

— Eime viršun,— sunkiai ištarė Patrikas Roisas,— parodysiu jums visą tą velniavą.

Mansarda — asmeninis sekretoriaus būstas (ankštoka celė tokiam dideliam atsiskyrėliui) — iš tikrųjų buvo kupina audringos dramos pėdsakų. Vidury ant grindų gulėjo numestas didelis revolveris, kairiau buvo nuriedėjęs viskio butelis,— atkimštas, bet ne visai tuščias. Staltiesė buvo nutraukta nuo staliuko ir sutrypta, o virvė, tokia pat kaip ir ant lavono, buvo persviesta per palangę. Ant židinio atbrailos buvo sudaužytos dvi vazos, dar viena — ant kilimo.

— Buvau pasigėręs,— tarė Roisas, ir toks paprastas anksti sugniuždyto žmogaus prisipažinimas kėlė graudulį kaip pirma vaiko nuodėmė.— Visi žinot mane,— kalbėjo kimiu balsu,— visiems žinoma ir mano istorijos pradžia, o pabaiga, matyt, bus ne geresnė. Kadaise buvau laikomas nekvailu žmogum ir galėjau gyventi laimingai. Armstrongas išgelbėjo tuos mano kūno ir proto likučius, kurių nepragėriau smulkėse, ir jis visada man buvo savaip geras — vargšas žmogus! Tik kad va — neleido vesti Alisos, ir visi pasakys, kad gerai darė. Na, jūs patys galit viską įsivaizduoti, nepasakosiu visų smulkmenų. Ten kampe mano pustuštis viskio butelis, revolveris ant kilimo jau visai ištuštintas. Virvė, rasta prie lavono, yra iš mano skrynios, o pats lavonas išmestas pro mano langą. Nereikia seklių knaisioti mano tragedijos piktžolėms — jos gerai žinomos šiam pasauly. Veskit mane į kartuves, tik, dėl dievo meilės, tuo viską ir baikim!

Gavę gana subtilų ženklą, policininkai apsupo stambųjį vyrą, ketindami išvesti, bet jų delikatumą sutrikdė stebėtina tėvo

Brauno povyza: jis visom keturiom klūpojo tarpdury ant kilimo, lyg įnikęs į kokias maldas. Kadangi visuomenei daromu įspūdžiu jis visai nesirūpino, taip ir liko kiūtoti, tik atgręžė į visus savo šviesų apskritą veidą, panašus į kokį keturkojį su labai juokinga žmogaus galva.

— Ė, ne,— tarė jis geraširdiškai,— žinot, taip nieko nebus. Iš pradžių sakėt, kad nerandate ginklo. O dabar ginklų jau per daug: peiliu buvo duriama, virve smaugiama, o pistoletu šaunama. O galų gale jis nusisuko sprandą iškritęs pro langą! Nieko nebus. Tai neekonomiška.— Ir jis nudūrė galvą žemyn kaip besiganantis arklys.

Inspektorius Gilderis ryžtingai prasižiojo kažką sakyti, bet, nespėjus jam tarti nė žodžio, absurdiškas keturkojis vėl ėmė berti žodžius:

— O dar trys visai neįmanomi dalykai. Pima, tos skylės kilime, kur suvarytos visos šešios kulkos. Kuriems galams šaudyti į kilimą? Girtas žmogus pyškina į priešo galvą, į jo vypsančią burną. Juk neims jis rūstauti ant jo pėdų ar pulti jo šlepečių. Toliau — virvė (baigęs tyrinėti kilimą, kalbėtojas pakėlė rankas ir įsikišo jas į kišenes, bet tebeklūpojo lyg niekur nieko). Kokiam reikia būti girtam, kad, bandydamas užmesti virvę žmogui ant kaklo, galiausiai užveržtum ja koją? Bent jau Roisas nebuvo toks girtas, antraip jis dabar miegotų kaip akmuo. Ir paprasčiausias dalykas — viskio butelis. Kur tai matyta, kad alkoholikas, išplėšęs butelį viskio, nuridentų jį kertėn, pusę išliedamas, pusę palikdamas? Alkoholikas taip niekada nepadarytų.

Jis nerangiai atsistojo ir aiškiai apgailestaudamas tarė apsišaukėliui žmogžudžiui:

— Labai gaila, meldžiamasis, bet jūsų pasakojimas — gryni niekai.

— Sere,— tyliai tarė kunigui Alisa Armstrong,— ar galėčiau su jumis truputį pasikalbėti?

Atsiliepdamas į prašymą, šnekusis dvasininkas išėjo už durų, ir, nespėjus prasižioti gretimam kambary, mergina ėmė kalbėti neįprastai aštriu tonu.

— Jūs protingas žmogus,— tarė ji,— ir bandote išgelbėti Patriką, aš suprantu. Bet tai beprasmiška. Čia slypi juodos šaknys, ir kuo daugiau jūs jų atkasit, tuo daugiau bus įrodymų prieš mano mylimą žmogų.

— Kodėl? — paklausė Braunas, tvirtai įrėmęs į ją žvilgsnį.

— Todėl,— taip pat tvirtai ji atsakė,— kad aš pati mačiau, kaip jis padarė nusikaltimą.

— Hm,— nesujaudintas tarė Braunas,— ir ką gi jis darė?

— Aš buvau šitam kambary, greta jų,— aiškino ji.— Abejos durys buvo uždarytos, bet staiga išgirdau taip kraupiai rėkiant, kaip nebuvau girdėjusi: „Velnias, velnias, velnias!“ Paskui abejas duris sudrebino pirmas revolverio šūvis. Šūviai driokstelėjo dar tris kartus, kol aš įpuoliau į tą kambarį ir radau jį pilną dūmų, o pistoletas rūko mano vargšo pamišusio Patriko rankoj; savo akim mačiau, kaip jis šovė paskutinį baisųjį šūvį. Tada šoko ant mano tėvo, kuris apimtas siaubo buvo įsitvėręs palangės, ir įsikibęs į jį bandė pasmaugti virve, užmetęs ją ant galvos, bet grumtynėse virvė per pečius nusmuko žemėn, o paskui užveržė vieną koją, ir Patrikas ėmė tąsyti jį kaip pasiutęs. Aš sugriebiau nuo kilimėlio peilį, šokau tarp jųdviejų ir vos spėjusi perpjauti virvę apalpau.

— Aišku,— nenatūraliai mandagiai atsakė tėvas Braunas.— Dėkoju jums.

Palikęs prisiminimų prislėgtą merginą, tėvas Braunas iškulniavo į aną kambarį, kur Gilderį ir Mertoną rado vienus su Patriku Roisu, sėdinčiu su antrankiais. Čia jis nuolankiai kreipėsi į inspektorių:

— Ar negalėčiau jums girdint tarti žodį šiam kaliniui ir ar negalėtų jis minutėlę pabūti be tų keistų geležų?

— Jis labai stiprus,— pusbalsiu tarė Mertonas.— Kodėl jūs norit juos nuimti?

— Žinot, aš pamaniau,— romiai atsakė kunigas,— kad man būtų didelė garbė paspausti jam ranką.

Abu sekliai spoksojo nustebę, tėvas Braunas pridūrė:

— Gal papasakokit jiems, sere.

Sėdintysis papurtė galvą, ir kunigas nekantriai apsigręžė.

— Tai aš papasakosiu,— tarė jis.— Asmeninis gyvenimas svarbiau už visuomeninę reputaciją. Anot Biblijos — tegu mirusieji laidoja savo mirusiuosius, o aš pasirūpinsiu gyvaisiais.

Jis nuėjo prie lemtingojo lango ir, žvelgdamas pro jį mirksinčiomis akimis, kalbėjo toliau:

— Jau sakiau, kad čia per daug ginklų ir tik viena mirtis. Dabar sakau, kad tai ne ginklai ir kad jie nebuvo naudojami mirčiai. Visi šie šiurpūs įrankiai — kilpa, sukruvintas peilis, šaudantis pistoletas — buvo savotiški gailesčio įrankiai. Jais buvo siekiama ne nužudyti serą Aroną, o išgelbėti jį.

— Išgelbėti! — pakartojo Gilderis.— Nuo ko gi?

— Nuo savęs,— tarė tėvas Braunas.— Jis buvo apsėstas savižudybės manijos.

— Ką?! — netikėdamas sušuko Mertonas.— O kurgi jo „linksmumo religija“?

— Tai žiauri religija,— kalbėjo kunigas, žvelgdamas pro langą.— Kodėl jam nevalia buvo kartais paverkti, kaip kad paverkdavo jo protėviai? Neįgyvendinti planai sustingo, įkarštis atvėso, už nuotaikingos kaukės slypėjo tuščias bedievio protas. Galiausiai, kad išliktų žvalus visuomenės akyse, jis po ilgiausios pertraukos vėl ėmė gerti. Tačiau nuoširdžiam blaivininkui girtuoklystė kelia ypatingą siaubą: jis vaizduotėje regi save prasmengant į tą psichologinį pragarą, kuriuo gąsdindavo kitus. Vargšo Armstrongo tas pragaras netruko užgriūti, ir jau šį rytą jis tokiu klaikiu balsu ėmė šaukti, kad jį apsėdo velnias, jog ir duktė nepažino. Jis troško mirties ir, pametęs protą, išbarstė aplink save įvairius mirties pavidalus — virvę su kilpa, draugo revolverį, peilį. Taip jį netyčia užklupęs Roisas laiko negaišo. Peilį žaibiškai nusviedė už savęs, pačiupo revolverį ir, kad būtų greičiau, ištuštino jį šūviais į grindis. Savižudis išvydo ketvirtą mirties pavidalą ir puolė prie lango. Gelbėtojui liko vienintelė išeitis — pulti ant jo su virve ir bandyti surišti rankas ir kojas. Čia ir įbėgo toji vargšė mergina — nesupratusi, kas dedasi, bandė perrėžti tėvo pančius. Pirmu rėžiu kliudė tik vargšo Roiso krumplius — iš čia ir visas kraujas. Juk pastebėjot, kad tarno veidą jis tik sukruvino, bet nesužeidė. Prieš pat apalpdama, vargšelė galop nupjovė virvę, išvaduodama tėvą, kuris pro langą šoko į amžinybę.

Užsitęsusią tylą trikdė tik lėtas metalo žvangesys — Gilderis nuėmė Patriko Roiso antrankius ir tarė:

— Kodėl gi jūs nepasakėt tiesos, sere? Jūs ir jaunoji ledi esat verti daugiau, negu būti paminėti Armstrongo nekrologe.

— Velniop Armstrongo nekrologą,— atrėžė Roisas.— Argi jūs nesuprantat, kad ji neturėjo sužinoti?

— Ko sužinoti? — paklausė Mertonas.

— Nagi, kad nužudė savo tėvą, kvaily! — sugriaudėjo Roisas.— Jeigu ne ji, dabar būtų gyvas. Gãli iš proto išeiti sužinojusi.

— Aš taip nemanau,— pasakė tėvas Braunas, imdamas savo skrybėlę.— Ko gero, imsiu ir pasakysiu jai. Net mirtinos klaidos taip nenuodija gyvenimo kaip nuodėmės; na, judu dabar, matyt, būsit laimingesni. Na, o man metas į kurčiųjų mokyklą.

Išėjusį į vėjo taršomą pievą, jį sustabdė pažįstamas iš Haigeito.

— Atvažiavo ekspertas. Tuoj prasidės tardymas.

— Turiu skubėti į kurčiųjų mokyklą,— tarė tėvas Braunas.— Deja, tardymo laukti negaliu.

Iš rinkinio
„TĖVO BRAUNO IŠMINTINGUMAS“

MISTERIO GLASO IŠNYKIMAS

Daktaro Oriono Hudo, įžymaus kriminologo ir moralinių problemų specialisto kabinetas prie pajūrio bulvaro Skarbore švietė didžiulių — iki pat grindų — langų eilėmis. Šiaurės jūra pro juos atrodė kaip begalinė žydrai žalsvo marmuro siena. Šitaip įrémintą jūrą šiek tiek spalvino žydrai žalsva panelių monotonija; pačioje kambarių anfiladoje, tviskančioje kaip veidrodis, tarytum atsispindėjo veidrodinis jūros paviršius. Tai anaiptol nereiškia, kad daktaro Hudo butui stokojo prabangos ar net poezijos. Ir viena, ir kita čia buvo ir buvo savo vietoje; antra vertus, buvo justi, kad šeimininkas ir nepakęstų jokio daikto ne savo vietoje. Štai prabanga: ant specialaus stalo stovėjo aštuonios ar dešimt dėžių geriausių cigarų, bet jos buvo sudėliojamos taip, kad stipriausi visada gulėjo arčiausiai sienos, o silpnesni — arčiausiai lango. Ant šito prabangos stalo visada stovėdavo stiklinė spintelė su trijų rūšių gėrimais, visais aukščiausios rūšies, bet pastabus lankytojas būtų pastebėjęs, kad viskio, brendžio ir romo lygis buteliuose visada vienodas. Štai ir poezija: prie kairiosios sienos rikiavosi anglų klasikos rinkinys, prie dešiniosios — anglų ir užsienio fiziologų. Bet jei kas nors būtų išėmęs Čoserio ar Šelio tomą iš lentynos, tai atsiradęs tarpas būtų rėžęs akį tarytum švarplė tarp priekinių dantų. Nederėtų sakyti, kad knygos niekad nebuvo skaitomos; turbūt jas kas nors skaitydavo, tik kažkodėl atrodė, kad jos grandine prirakintos prie savo vietų lyg Biblijos senosiose bažnyčiose. Daktarui Hudui nuosava knygų lentyna prilygo viešajai bibliotekai. Ir jeigu šitas griežtas mokslïškumas galiojo net lentynoms, pristatytoms eilėraščių ir baladžių, bei stalams, apdėtiems gėrimais ir rūkalais, tai aišku savaime, jog labiau nei pagonių šventyklos buvo saugomos kitos lentynos su specialybės veikalais ir kiti stalai su trapiais, vos ne žaisliniais chemijos ir mechanikos instrumentais.

Daktaras Orionas Hudas matavo žingsniais visą butą, ribojamas, kaip parašytų mokykliniai vadovėliai, iš rytų pusės Šiaurės jūros, o iš vakarų — savo sociologinės ir kriminologinės bibliotekos glaudžių gretų. Jis vilkėjo menininkų pamėgtu aksominiu švarku, bet be menininkams būdingo netvarkingumo; plaukai buvo gerokai pražilę, bet vis dar vešlūs ir stangrūs, veidas pra-

kaulus, bet rausvas ir tarsi ko lūkuriuojantis. Tiek jis pats, tiek jo būstas atrodė ir sustingęs, ir nenustygstantis vietoje — kaip ta didžioji Šiaurės jūra, prie kurios (grynai higienos sumetimais) jis pasistatė namą.

Likimas, tą dieną žaismingai nusiteikęs, stumtelėjo duris, ir į šitą ilgą, pedantiškai sutvarkytą, jūros pusėn atsigręžusį butą įleido žmogystą, diametraliai priešingą butui ir jo šeimininkui. Po trumpo, bet mandagaus beldimo durys atsivėrė ir kambarin įsirito nedidukė asimetriška figūra, vargstanti su skrybėle ir skėčiu lyg su nepaklusnia bagažo krūva. Skėtis buvo juodas ir supliuškęs, seniai betaisytas; skrybėlė — juoda, plačiu aplamdytu graižu, kunigiška, bet retai tesutinkama Anglijoje; žmogus atrodė beviltiškai susijaukęs ir pasimetęs.

Daktaras žvelgė į ateivį santūriai stebėdamasis; turbūt ne kitaip būtų elgęsis, jei kambarin būtų įropojęs koks nors milžiniškas, bet aiškiai neplėšrus jūros gyvūnas. Ateivis žvelgė į daktarą, trykšte trykšdamas geraširdiškumu, nors neatgaudamas kvapo; maždaug kaip apkūni šlavėja, ką tik įsispraudusi į omnibusą. Ir buvo sunku susivokti, ko čia daugiau — naivaus pasitenkinimo savimi ar visiško nesugebėjimo ganyti savo daiktus. Jo skrybėlė nukrito ant grindų, sunkus skėtis barkštelėjo, praslydęs tarp kojų; jis siekė vieno, paskui tūptelėjo pakelti kito, tebesišypsodamas apvaliu veidu ir tuo pat metu šnekėdamas:

— Vadinuosi Braunas. Meldžiu atleisti už trukdymą. Atėjau Maknabų reikalu. Esu girdėjęs, kad jūs ne kartą padėjote žmonėms, patekusiems į tokią bėdą. Meldžiu atleisti, jeigu suklydau.

Besikėtriodamas jis pagaliau sugriebė skrybėlę ir juokingai linktelėjo jai, tarsi jau būtų viską sutvarkęs.

— Ne visai supratau jus,— pabrėžtinai šaltai atsakė mokslininkas.— Deja, ko gero, būsite supainiojęs adresą. Aš esu daktaras Hudas, užsiimu beveik išimtinai rašymu ir mokslu. Tiesa, retsykiais policija tardavosi su manimi itin sunkiais ir svarbiais atvejais, bet...

— O, tai be galo svarbu,— pertraukė jį žmogelis, pasivadinęs Braunu.— Įsivaizduokite, jos motina draudžia jiems susižieduoti.— Ir jis atsilošė kėdėje, sakytum padaręs perversmą filosofijoje.

Daktaras Hudas rūsčiai suraukė antakius, bet akyse sužibo gal pykčio, o gal ir linksmumo žiburėliai.

— Vis dėlto,— tarė jis,— dar nesuprantu jūsų vizito tikslo.

— Matote, jiedu nori tuoktis,— aiškino žmogelis su dvasi-

ninko skrybėle.— Magė Maknab ir jaunasis Todhanteris nori tuoktis. Ar gali būti kas svarbiau?

Oriono Hudo mokslinė sėkmė jam kainavo nepigiai: pasak vienų, sveikatą, pasak kitų — tikėjimą Dievu, bet jis dar ne visai buvo praradęs mėgavimąsi absurdu. Klausantis naivaus kunigėlio argumentų, iš vidaus pradėjo kutenti tylus juokas, ir jis klestelėjo į fotelį, nutaisęs ironišką išraišką, lyg gydytojas, besiklausąs ligonio.

— Misteri Braunai,— oriai tarė jis,— beveik keturiolika su puse metų praslinko nuo tos dienos, kai į mane buvo kreiptasi patarimo privačiu klausimu; tai buvo byla dėl bandymo nunuodyti Prancūzijos prezidentą kviestiniuose pietuose pas lordą merą. Dabar, kiek suprantu, problema tokia: ar jūsų pažįstama Magė tinka į porą kažkokiam Todhanteriui. Na ką gi, misteri Braunai, aš mėgstu riziką. Imuosi šitos bylos. Maknabų šeima gaus pačią geriausią mano konsultaciją, tokio pat lygio kaip gavo Prancūzijos respublika ir Anglijos karalius — ne, dar geresnę, keturiolika metų geresnę. Šiandieną aš nebeturiu kitų darbų. Tad prašom pasakoti.

Mažasis dvasininkas, pavarde Braunas, padėkojo jam nuoširdžiai, bet vis dar kažkaip naiviai. Gal šitaip tiktų dėkoti nepažįstamam vyriškiui, rūkomajame padavusiam degtukų, bet juk šįkart reikėjo dėkoti (ir jis dėkojo) Karališkojo botanikos sodo kuratoriui, einančiam su juo į laukus ieškoti keturlapio dobilo. Beveik be pertraukos po dėkingumo žodžių jis ėmė pasakoti:

— Taigi, kaip jau sakiau, mano pavardė Braunas, kunigauju katalikų bažnytėlėje, kurią, drįstu manyti, esate matęs už visų tų išsivingiavusių gatvių šiauriniame miesto pakraštyje. Pačioje tolimiausioje ir pačioje vingiuočiausioje gatvėje, nusitęsusioje palei jūrą lyg koks pylimas, gyvena didžiai dorovinga, bet gana irzlaus būdo mano parapijietė, našlė Maknab. Ji turi dukterį ir nuomoja kambarius, o tarp jos ir dukters, tarp jos ir nuomininkų... na, drįstu sakyti, čia būtų ilga kalba. Šiuo metu ten tik vienas nuomininkas, jaunas vyriškis, pavarde Todhanteris, bet su juo daugiau rūpesčių negu su visais ankstesniais, nes jis nori vesti jaunąją šeimininkę.

— O jaunoji šeimininkė? — paklausė daktaras Hudas, širdyje vis labiau smagindamasis.— Ko jinai nori?

— Savaime aišku, ji nori tekėti už jo! — sušuko tėvas Braunas, net išsitiesdamas kėdėje.— Dėl to ir kilo ta baisi painiava.

— Išties siaubinga mįslė,— pripažino daktaras Hudas.

— Džeimsas Todhanteris,— kalbėjo dvasininkas,— kiek žinau,

labai padorus jaunuolis, nors, tiesą sakant, apie jį žinoma ne itin daug. Guvus, tamsoko gymio, lieknas, mitrus tarsi beždžionė, skutasi glotniai kaip aktorius, lipšnus kaip tikras dvariškis. Kišenės pilnos pinigų, bent taip atrodo; tačiau niekas nežino, kuo jis verčiasi. Misis Maknab (pesimistiškos prigimties moteriškė) tvirtai įsitikinusi, kad kažkuo siaubingu, greičiausiai susijusiu su dinamitu. Tos dinamito bombos matyt yra drovios ir begarsės, nes vargšelis kasdien užsirakina kelioms valandoms ir kažką studijuoja. Jis sako, jog tai laikina ir būtina, be to, žada viską paaiškinti prieš vedybas. Tai turbūt viskas, kas žinoma, bet misis Maknab papasakos jums kur kas daugiau, netgi tai, kuo pati ne visai tikra. Jūs puikiai žinote, kad paskalos veša lyg žolė, kai tiktai pasitaiko kas nors nepaaiškinama. Pasakojama, kad kambaryje girdėti šnekantis du balsus, bet kai atidaro duris, Todhanteris visada būna vienas. Pasakojama, jog kartą brėkštant iš pakrantės ūkų, gal net iš pačios jūros, išniro paslaptingas aukšto ūgio vyriškis su cilindru, pirštų galais atėjo per smėlyną ir sodelį už namo, o paskui jį girdėjo kalbantis su nuomininku pro atvirą langą. Pokalbis, atrodo, virto barniu: Todhanteris piktai užtrenkė langą, o vyriškis su cilindru vėl išnyko pakrantės ūke. Šitą legendą pasakoja šeima, kaskart pabaisindama, tačiau misis Maknab labiau mėgsta jos pačios sukurtą siužetą: „tas kitas" (kad ir kas jis būtų) naktimis išlenda iš didelės skrynios kampe, kuri kiaurą dieną užrakinta. Kaip matote, už paslaptingų Todhanterio durų slypi „Tūkstančio ir vienos nakties" stebuklai ir baisybės. O visų tų paskalų fone — neaukštas vyrukas dailiai pasiūtu juodu švarku, punktualus ir beydis kaip svetainės sieninis laikrodis. Nuomą visada moka laiku, geria tiktai arbatą, be galo geras vaikams ir gali linksminti juos kiaurą dieną, o paskutinis, labiausiai nerimą keliąs dalykas yra tas, kad jis taip apžavėjo vyresniąją dukterį, jog ši eitų su juo prie altoriaus kad ir rytoj.

Žmonės, paskyrę savo gyvenimą svarbioms teorijoms, mėgsta taikyti jas ir smulkmenoms. Garsus specialistas su malonumu nusileido iki prastuolio dvasininko lygio. Patogiai atsilošęs fotelyje, jis prabilo nuobodžiaujančio paskaitininko tonu:

— Net ir menkiausiu atveju naudinga prisiminti esminius gamtos dėsnius. Kokios nors vienos gėlės gali ir nepakąsti pirmosios šalnos, bet rudenį vysta; kokio akmenuko gali ir nesušlapinti potvynis, bet potvynis kartojasi. Mokslininko akimis žiūrint, visa žmonijos istorija yra kolektyvinių judėjimų, žudynių ar migracijos serijos, panašiai kaip masiškas musių gaiši-

mas žiemą arba paukščių grįžimas pavasarį. O istorijos pagrindas yra rasė. Rasė kuria religiją, rasė formuoja įstatymus, rasė kelia karus. Nežinau ryškesnio pavyzdžio už tą laukinę, nenorinčią bendrauti ir nykstančią gentį, kurią paprastai vadiname keltais; mūsų bičiuliai Maknabai yra jos atstovai. Kresni, tamsiaveidžiai, svajingo ir rambaus būdo, keltai lengvai patiki prietaringu bet kokio įvykio aiškinimu,— na, kad ir tuo (prašom man atleisti), ką skelbiate judu su savo Kristumi. Argi reikia stebėtis, kad tokie žmonės, liūliuojami jūros ošimo iš vienos pusės ir bažnyčios (dar kartą prašyčiau man atleisti) litanijų iš kitos, apgaubia fantastikos šydu visai žemiškus dalykus. Jūs, ribojamas savo parapijos pasaulėlio, matote tiktai konkrečią misis Maknab, išgąsdintą konkrečios pasakėlės apie du balsus ir aukštą vyriškį, išeinantį iš jūros. O žmogus, turintis mokslininko vaizduotę, mato ištisus klanus Maknabų, pasklidusių po pasaulį, vienodų kaip to paties pogrupio paukščiai. Jis mato, kaip tūkstančiai našlių tūkstančiuose namų varvina liguisto įtarumo lašus į kaimynų arbatos puodukus; jis mato...

Nespėjus mokslininkui užbaigti sakinio, vėl pasigirdo beldžiant į duris, tik kur kas nekantriau; kažkas skubėjo koridorium, šiugždėdamas sijonais, ir štai tarpdury pasirodė skoningai apsirengusi, bet išsidraikiusi ir nuo skubėjimo išraudusi mergina. Jos šviesius plaukus buvo sušiaušęs jūros vėjas ir ji būtų buvusi tikrai graži, jei ne tie škotiški skruostikauliai — šiek tiek per stambūs, šiek tiek per tamsūs.

— Atleiskite už tokį įsiveržimą, sere,— atsiprašė ji trūkčiojančiu balsu, lyg komanduotų.— Aš atskubėjau paskui tėvą Brauną; atsitiko nelaimė.

Tėvas Braunas šiek tiek sutrikęs pradėjo stotis.

— Kas gi dabar pasidarė, Mage? — paklausė jis.

— Džeimsas, ko gero, nužudytas,— atsakė mergina, dar neatgaudama kvapo.— Tasai Glasas vėl buvo atėjęs pas jį, aš aiškiai girdėjau už durų juos šnekantis. Balsus lengva atskirti: Džeimsas kalba storai, grebluodamas, o anas plonai, vis padrebindamas...

— Tasai Glasas? — pakartojo dvasininkas, šiek tiek suglumęs.

— Aš žinau, kad jis pavarde Glasas,— paaiškino mergina, vis labiau nekantraudama.— Aš klausiausi už durų. Jie ginčijosi, turbūt dėl pinigų, nes girdėjau Džeimsą nuolat kartojant: „Gerai, misteri Glasai“ arba „Ne, misteri Glasai“, paskui „Du arba trys, misteri Glasai“. Bet mes tik gaišuojame kalbėdamiesi, eime greičiau, gal dar spėsime.

— Bet kur jūs norite suspėti? — paklausė daktaras Hudas, aiškiai susidomėjęs viešnia.— Kodėl tas misteris Glasas ir jo finansiniai reikalai verčia taip skubėti?

— Aš bandžiau išlaužti duris, bet nepajėgiau,— trumpai atsakė mergina.— Tada apibėgau namą ir šiaip taip užlipau ant palangės. Kambaryje buvo prieblanda, lyg ir tuščia, bet galėčiau prisiekti, kad įžiūrėjau Džeimsą, susirietusį kampe. Gal jį nudūrė, gal pasmaugė...

— Tai išties ne juokai,— tarė tėvas Braunas ir atsistojęs sugraibė nepaklusnius savo daiktus.— Aš kaip tiktai pasakojau jūsų istoriją šitam džentelmenui, tačiau jo pažiūra...

— Smarkiai pasikeitė,— oriai įsiterpė mokslininkas.— Jaunoji ledi nebeatrodo man tokia keltiška kaip iš pradžių. Dabar aš laisvas, tad užsidėsiu skrybėlę ir mielai paėjėsiu su jumis.

Po kelių minučių visi trys priėjo niūrios Maknabų gatvės kampą. Mergina žengė tvirtais ir sparčiais kalnietės žingsniais, kriminologas — su nerūpestingo vaikštinėtojo grakštumu, ne taip jau tolimu leopardo eigasčiai, o dvasininkas bidzeno ristele, visai negalvodamas apie orumą. Šio miesto pakraštys ne itin neigė daktaro užuominas apie slogias nuotaikas keliančią aplinką. Išsisklaidę namai stovėjo vis atokiau vienas nuo kito, kartodami vingiuotą kranto liniją; pavakarė buvo besibaigianti ankstyva, kažkokia nerimastinga prietema; violetinė tarytum išsiliejęs rašalas jūra grėsmingai šniokštė. Skurdžiame Maknabų sodelyje, besileidžiančiame į pakrantės smėlį, styrojo du juodi, pliki medžiai, panašūs į šėtono letenas, iškeltas iš nuostabos. Misis Maknab, atbėganti gatve jų pasitikti su panašiai iškeltomis rankomis, šešėliui krentant ant nuožmaus jos veido, ir pati šiek tiek panėšėjo į šėtoną. Mokslininkas ir dvasininkas tiktai kada ne kada įterpdavo po žodelį, kai ji spiegiu balsu pakartojo dukters pasakojimą, pasodrindama pačios prasimanytomis detalėmis, reikalaudama atkeršyti misteriui Glasui už nužudymą ir misteriui Todhanteriui už tai, kad leidosi nužudomas, pastarajam dar ir už tai, kad išdrįso piršti jos dukteriai, ir už tai, kad neišgyveno iki vedybų dienos ir netesėjo duoto pažado. Siauru takučiu jie apėjo namą ir sustojo prie nuomininko durų. Daktaras Hudas vikriai kaip senas seklys stumtelėjo petim duris ir išlaužė.

Atsivėrė bežadės tragedijos vaizdas. Niekas, matęs jį nors akimirką, nesuabejotų, kad kambaryje grumtasi dviejų, o gal ir daugiau žmonių. Ant staliuko ir aplink jį buvo primėtyta kortų, sakytum kažkas staigiai nutraukė lošimą. Dvi taurės stovėjo ant

kito staliuko — vyno į jas nespėta įpilti,— o trečia šukių žvaigždė buvo pažirusi ant kilimo. Netoli jos gulėjo ilgas peilis ar trumpas kardas, tiesus, su įmantriai išdabinta rankena; ant matinių ašmenų krito pilka šviesa nuo rūškano lango, už kurio švininiame jūros fone juodavo medžiai. Kitame kambario kampe buvo nuriedėjęs džentelmeno cilindras, sakytum ką tik numuštas nuo kieno nors galvos; atrodė, kad jis dar ritasi. O tolimajame kampe, nudrėbtas tartum bulvių maišas, bet suraišiotas lyg geležinkelio bagažas, tysojo misteris Džeimsas Todhanteris su šerpe užrišta burna ir šešis ar septynis kartus suveržtas virvėmis per alkūnes bei kulkšnis. Jo rudos akys guviai dairėsi.

Daktaras Orionas Hudas akimirką stabtelėjo ant demblio prie durų ir apžvelgė visą nebylų smurto vaizdą. Paskui sparčiu žingsniu perėjo per kilimą, paėmė cilindrą ir rimtu veidu pamatavo ant vis dar suvystyto Todhanterio galvos. Cilindras buvo toks didelis, kad beveik siekė pečius.

— Misterio Glaso skrybėlė,— tarė daktaras, su kišeniniu didinamuoju stiklu tyrinėdamas pamušalą.— Kaip tai paaiškinti: misterio Glaso nėra, o jo skrybėlė čia? Misteris Glasas nėra nerūpestingas savo rūbų atžvilgiu. Šita skrybėlė madinga, sistemingai valoma ir blizginama, nors ir nebenauja. Manau, kad jis — apysenis dabita.

— Viešpatie dieve! — garsiai sušuko Magė Maknab.— Ar neketinate pirmiausia atrišti žmogų?

— Aš sąmoningai sakau „apysenis“,— kalbėjo mokslininkas,— nors mano argumentai, galimas daiktas, kiek pritempti. Žmonių plaukai slenka labai nevienodai, bet tai neišvengiamas procesas, tad neseniai dėvėtos skrybėlės viduje per didinamąjį stiklą turėčiau pastebėti šiek tiek plaukų. Jų ten nėra, ir tai leidžia spėti, jog misteris Glasas plikas. Dabar prisiminkime ploną ir padrebinantį balsą, taip vaizdžiai nupasakotą mis Maknab (kantrybės, brangioji ledi, kantrybės), pridėkime pliką kiaušą prie senatviškam įniršiui būdingo tono ir, drįstu manyti, galime daryti prielaidą čia lankiusis pagyvenusio amžiaus žmogų. Judrų, nepaisant metų, ir beveik neabejotinai aukšto ūgio. Galėčiau pasiremti pasakojimu, jog jis anksčiau buvo pasirodęs prie lango,— aukštas džentelmenas su cilindru,— bet manau, turiu patikimesnį įrodymą. Sudaužytos taurės šukės pažirusios po visą kambarį, bet viena užlėkusi ant aukštos lentynos prie židinio. Ji nebūtų patekusi ten, krisdama iš palyginti neaukšto žmogaus, misterio Todhanterio tipo žmogaus, rankų.

— Beje,— įsiterpė tėvas Braunas,— ar nederėtų pirma atrišti misterį Todhanterį?

— Pamoka, kurią mums duoda vyno taurės, tuo dar nesibaigia,— lyg niekur nieko varė toliau specialistas.— Iš karto pasakyčiau, jog tasai Glasas plikas ir tūžmingas ne tiek dėl amžiaus, kiek dėl palaido gyvenimo. Kaip žinome, misteris Todhanteris — kuklus, taupus džentelmenas, negeriantis svaigalų. Nei kortos, nei vyno stiklai nebūdingi jo gyvenimo būdui, vadinasi, jie buvo skirti aptariamam svečiui. Ženkime kitą žingsnį. Misteris Todhanteris gali turėti bet kokių indų, bet vyno čia nematyti. Ką jis ketino pilstyti į tas taures? Man išsyk peršasi prielaida: brendį ar viskį, gal net labai brangios rūšies, iš gertuvės. Iš paties misterio Glaso vidinės kišenės. Mes lyg ir sukuriame žmogaus portretą, tiksliau, nusakome tam tikrą tipą: aukštas, pagyvenęs, elegantiškas, bet jau apvytęs, turintis polinkį kortoms ir svaigalams, gal net įjunkęs į juos. Panašių džentelmenų neretai sutinkame visuomenės tarpsluoksniuose.

— Jeigu neleisite man jo atrišti, aš bėgsiu į gatvę ir šauksiuos policijos,— nebeištvėrė mergina.

— Aš nepatarčiau, mis Maknab,— šaltai tarė daktaras Hudas,— taip skubiai kviesti policiją. Tėve Braunai, visai rimtai prašyčiau jus nuraminti savo aveles jų pačių labui, ne mano. Taigi mes šį tą sužinojome apie misterio Glaso išvaizdą ir polinkius. O ką esminio žinome apie misterį Todhanterį? Štai trys svarbiausi faktai: jis taupus, daugiau ar mažiau pasiturintis ir saugo paslaptį. Turbūt jau aišku, kad tai trys pagrindiniai šantažuojamojo žmogaus požymiai. Taip pat akivaizdu, jog aptrinti madingi rūbai, smerktini įpročiai ir spigus įtūžis — jį šantažuojančio misterio Glaso požymiai. Ir štai prieš mus du tipiški „tylėjimo už pinigus" tragedijos personažai: vienoje pusėje padorus, kažką slepiantis žmogus, iš kitos — Vestendo grobuonis, suuodęs tą paslaptį. Tiedu žmonės šiandien susitiko, susikivirčijo, susigrūmė ir ginklu praliejo kraują.

— Ar jūs ketinate atraišioti tas virves, ar ne? — primygtinai paklausė mergina.

Daktaras Hudas atsargiai padėjo cilindrą ant stalelio ir priėjo prie belaisvio. Įdėmiai apžiūrėjo jį, net šiek tiek kilstelėjo ir pasuko, suėmęs už pečių. Paskui trumpai drūtai atsakė:

— Ne. Manau, kad šitos virvės gerai pasitarnaus, kol atvyks jūsų draugai policininkai su antrankiais.

Tėvas Braunas, niūriai spoksojęs į kilimą, pakėlė apvalų veidą ir paklausė:

— Ką tatai reikštų?

Mokslininkas pakėlė nuo kilimo durklą su įmantria rankena ir atsakė, kruopščiai apžiūrinėdamas jį:

— Kadangi radote misterį Todhanterį surištą,— tarė jis,— tai išsyk nusprendėte, jog jį surišo misteris Glasas ir po to, iš visko sprendžiant, paspruko. Keturios priežastys verčia tuo abejoti. Pirma, kodėl toks puošeiva kaip mūsų draugas Glasas paliko cilindrą, išeidamas savo noru? Antra,— kalbėjo jis, eidamas prie lango,— štai vienintelis išėjimas, ir jis uždarytas iš vidaus. Trečia, ant šitų ašmenų aptikau kraujo lašelį, bet misteris Todhanteris neturi žaizdų. Misteris Glasas, gyvas ar miręs, išsinešė tą žaizdą. Imkime pirmą galimybę. Atrodo kur kas labiau įtikėtina, jei šantažuojamas asmuo nužudo kankintoją, o ne pastarasis žąsį, dedančią aukso kiaušinius. Manau, kad logika sudėjo čia taškus.

— Betgi virvės? — neatlyžo dvasininkas, žiūrėdamas į jį susižavėjusiu ir sutrikusiu žvilgsniu.

— Ak, virvės...— keistu tonu nutęsė ekspertas.— Mis Maknab netvėrė noru sužinoti, kodėl neišvaduoju misterio Todhanterio. Gerai, aš atsakysiu. Todėl, kad misteris Todhanteris puikiausiai gali atsirišti pats, kai tiktai panorės.

— Ką? — žioptelėjo visi skirtingomis nuostabos intonacijomis.

— Aš apžiūrėjau visus mazgus,— ramiai paaiškino Hudas.— Atsitiktinai šį tą nutuokiu apie juos, tai beveik atskira kriminologijos sritis. Kiekvieną mazgą jis užrišo pats ir gali pats atleisti; joks priešas nepridėjo čia nė piršto. Visa istorija su virvėmis — mikli klastotė, kad pagalvotume, jog auka jis, o ne tas nelaimingas Glasas, kurio lavonas turbūt pakastas sode ar įkištas į židinį.

Visi slogiai tylėjo; kambary darėsi vis tamsiau; medžių šakos atrodė dar labiau iškreivintos, pajuodusios, priartėjusios, lyg kokios gelmių pabaisos (gal krakenai, gal sepijos, ar besiraitantys polipai), išropojusios į krantą pasižiūrėti paskutinio tragedijos akto; lygiai taip pat, tiktai anksčiau išsliaužė iš jūros tragiškasis piktadarys ir jo auka, siaubingas žmogus su cilindru. Sutemos tirštėjo, susiliedamos su šlykščiu šantažo tvaiku, niekšingiausiu žmogaus poelgiu, nes tai nusikaltimas, dangstantis kitą nusikaltimą; juodas pleistras ant dar juodesnės žaizdos.

Paprastai ramus, šiek tiek komiškas dvasininko veidas ūmai pasikeitė, jisai net prisimerkė iš smalsumo. Tai nebebuvo anas ankstyvesnis, vaikiškai naivus smalsumas. Greičiau tai gimstančios minties smalsavimas, jai dar tiktai formuojantis.

— Drįstu prašyti pakartoti,— droviai paprašė jis.— Tai jūs manote, kad tas Todhanteris sugeba pats save surišti ir atrišti?

— Aš taip manau,— patvirtino daktaras.

— O Jeruzale! — sukliko Braunas.— Nejaugi tai įmanoma?

Jis nušuoliavo per kambarį it triušis ir, pagautas naujo impulso, įsistebeilijo į pusiau uždengtą belaisvio veidą. Paskui atsisuko į kitus.

— Viskas aišku! — susijaudinęs riktelėjo jis.— Argi nematote iš jo veido? Tik pažiūrėkit į jo akis!

Profesorius ir mergina pasekė tėvo Brauno žvilgsnį. Nors plati juoda šerpė visiškai dengė Todhanterio veido apatinę pusę, abiems pasivaideno, kad viršutinė dalis kažkaip keistai juda.

— Kokios keistos jo akys,— susijaudino mergina.— Jūs žvėrys! Jam turbūt labai skauda!

— Manau, kad ne tai,— tarė daktaras Hudas,— jo akių išraiška tikrai ypatinga. Bet aš sakyčiau, kad šitos įžambios raukšlelės greičiau reiškia lengvą psichikos sutrikimą...

— Na ką jūs! — riktelėjo tėvas Braunas.— Argi nematote, kad jis juokiasi?

— Juokiasi? — net krūptelėjo daktaras.— Po galais, iš ko jam juoktis?

— Kaip čia pasakius,— sutriko tėvas Braunas.— Meldžiu neįsižeisti, bet manau, kad jis juokiasi iš jūsų. Aš ir pats būčiau linkęs pakikenti dabar, kai žinau.

— Ką jūs dabar žinote? — šiek tiek sudirgęs paklausė Hudas.

— Dabar aš žinau,— atsakė dvasininkas,— kuo užsiiminėja misteris Todhanteris.

Jis sukinėjosi po kambarį, beprasmiškai įsispoksodamas čia į vieną, čia į kitą daiktą ir nuolat prapliupdamas tokiu pat beprasmišku juoku, nemaloniai nuteikdamas kitus, priverstus tai stebėti. Jis garsiai juokėsi iš cilindro, kvatojo, už pilvo griebdamasis, o kraujo lašas ant ašmenų sukėlė jam vos ne konvulsijas. Po to atsisuko į tyliai nirštantį specialistą.

— Daktare Hudai! — entuziastingai sukliko jis,— jūs didis poetas! Jūs prikėlėte iš nebūties neegzistuojančią būtybę. Jūs pakilote kur kas arčiau dievų, negu vien registruodamas faktus. Faktai banalūs ir juokingi, jie nė iš tolo neprilygsta jūsų vaizduotės jėgai.

— Absoliučiai nesuprantu, ką jūs čia kalbate,— išdidžiai atrėžė daktaras Hudas.— Mano faktai visiškai nepaneigiami, nors, žinoma, jie ne visi. Galima skirti vietos intuicijai (arba poezijai, jei jums labiau patinka šitas terminas) tiktai todėl, kad dar nesurinktos reikiamos detalės. Misterio Glaso išnykimas...

— Taip, taip,— pritarė mažasis dvasininkas, energingai linksėdamas,— tai svarbių svarbiausias dalykas — misterio Glaso išnykimas. Jo taip labai nėra,— susimąstęs pridūrė jis,— kaip dar niekad nieko nebuvo.

— Jūs manote, kad jo nėra mieste? — paklausė daktaras.

— Manau, kad jo išvis niekur nėra,— atsakė tėvas Braunas,— kaip sakoma, jo nėra iš esmės.

— Jūs rimtai įsitikinęs,— šypsodamas paklausė ekspertas,— kad toks žmogus neegzistuoja?

Dvasininkas linktelėjo.

— Deja, taip.

Orionas Hudas paniekinamai nusijuokė.

— Na, gerai,— tarė jis,— prieš pareidami prie šimto pirmo priešingo įrodymo, imkime patį pirmąjį, tą, su kuriuo susidūrėme vos įėję. Jeigu Misterio Glaso nėra, tai kieno šita skrybėlė?

— Misterio Todhanterio,— atsakė tėvas Braunas.

— Bet jinai jam per didelė! — nekantriai šūktelėjo Hudas.— Turbūt net negalėtų jos užsidėti!

Tėvas Braunas be galo romiai papurtė galvą.

— Aš niekad nesakiau, kad jis galėtų užsidėti,— atsakė jis. — Aš tik sakiau, kad tai jo skrybėlė. Arba, jei norite pasakysiu tiksliau — ta skrybėlė priklauso jam.

— Tai kur čia tas tikslumas? — šiek tiek pašaipiai paklausė kriminologas.

— Ak brangus sere,— sušuko gerasis žmogelis, pirmą kartą beveik netekdamas kantrybės,— jei paėjėsite gatve iki pirmos kepurininko dirbtuvėlės, tai pamatysite skirtumą tarp žmogaus skrybėlės ir skrybėlių, kurios priklauso jam.

— Bet kepurininkas,— užprotestavo Hudas,— gali, vaizdingai kalbant, iš savo naujų skrybėlių ištraukti pinigų. O ką gali ištraukti Todhanteris iš savo senos skrybėlės?

— Triušius,— atšovė tėvas Braunas.

— Ką? — pakėlė balsą daktaras Hudas.

— Triušius, kaspinus, saldumynus, auksines žuveles, serpantiną,— greitakalbe bėrė dvasininkas.— Kaipgi jūs šito nesuvokėte, perpratęs gudrybę su virvėmis? Tas pats ir su kardu. Kaip jūs teisingai pastebėjote, misteris Todhanteris neturi išorinių žaizdų, bet jis turi žaizdelę viduje, jei sekate mano mintį.

— Viduje, vadinasi, po rūbais? — rimtai paklausė misis Maknab.

— Ne, jo paties viduje,— patikslino tėvas Braunas.

— Turbūt iš proto kraustausi... Tai ką jūs norite pasakyti?

— Misteris Todhanteris mokosi,— ramiai paaiškino tėvas Braunas.— Jis ketina tapti profesionaliu fokusininku, taip pat žonglieriumi, pilvakalbiu ir virvės triukų žinovu. Fokusai atskleidžia cilindro paskirtį. Ant pamušalo nėra plaukų ne dėl to, kad jį dėvėjo anksti nuplikęs misteris Glasas, o dėl to, kad jo nedėvėjo niekas. Žongliravimas paaiškina trijų taurių buvimą. Todhanteris mokėsi mėtyti ir gaudyti jas vieną po kitos. Kadangi jis dar tiktai praktikuojasi, tai sudaužė vieną taurę į lubas. Triukai paaiškina ir kardą; nuryti kardą misteriui Todhanteriui — pro fesinės garbės ir meistriškumo klausimas. Bet kadangi jis dar tiktai treniruojasi, tai šiek tiek įsidrėskė gerklę. Tai ir yra ta žaizdelė viduje, kuri (sprendžiant iš jo veido išraiškos) visai nepavojinga. Jis taip pat mokosi išsivaduoti iš virvių, panašiai kaip „Deivenporto broliai", ir kaip tik ketino tą daryti, kai mes pulku sugriuvom į kambarį. Kortos, savaime aišku, skirtos triukams, ir jos pažertos ant grindų todėl, kad jis ką tik treniravosi išskleisti jas ore. Jis tiesiog saugojo profesijos paslaptį, nes privalo slėpti savo triukus, kaip ir kiekvienas fokusininkas. Kažkoks dykinėtojas su cilindru, matyt, kažkada žvilgtelėjo į jo langą ir buvo piktai nuvytas. Šito faktelio pakako, kad mes visi sukurtume nebūtą istoriją ir įsivaizduotume, jog visą gyvenimą uždengė cilindruoto misterio Glaso šešėlis.

— Bet iš kur du balsai? — neatsistebėdama paklausė Magė.

— Ar jūs nesate girdėjusi pilvakalbio? — paklausė tėvas Braunas.— Argi nežinote, kad jis iš pradžių kalba natūraliu balsu, o paskui atsako pats sau tuo girgždančiu, spiegiamu, nenatūraliu balsu, kurį jūs girdėjote?

Visi ilgam nutilo. Daktaras Hudas žiūrėjo į kresną žmogutį, mįslingai šypsodamasis.

— Jūs išties didžiai išmintingas žmogus,— prabilo jis.— Ir knygoje geriau nerastum parašyta. Tiktai vieno misterio Glaso aspekto jūs nestengėte paaiškinti: jo pavardės. Mis Maknab aiškiai girdėjo mister Todhanterį šitaip kreipiantis.

Tėvas Braunas beveik vaikėziškai sukikeno.

— Na, ką gi,— tarė jis,— tai pati kvailiausia visos šitos kvailos istorijos vieta. Kai mūsų draugas žongliruodamas mėtydavo aukštyn tris taures, jis garsiai skaičiuodavo gaudydamas ir taip pat garsiai komentuodavo, kai kurios nepagaudavo. Štai ką jis kalbėjo: „Vienas, du, trys... taurė pro šalį... vienas, du... taurė pro šalį [20]". Ir vėl, ir vėl.

---

[20] Žodžių žaismas; angliškai *missed the glass* (taurė pro šalį) skamba panašiai kaip *mister Glass.*

Akimirką kambaryje viešpatavo tyla, po to visi kaip susitarę pratrūko kvatotis. Tada vyriškis, gulintis kampe, mėgaudamasis atmazgė visas virves ir numetė į šalį. Paskui, išėjęs į kambario vidurį, nusilenkė ir išvyniojo didžiulę mėlynai raudoną afišą, skelbiančią, jog Zaladinas, įžymiausias pasaulio fokusininkas, akrobatas, pilvakalbis ir „žmogus kengūra", pasirodys su visiškai nauja programa Skarboro paviljone ateinantį pirmadienį, lygiai aštuntą valandą vakaro.

ŽMOGUS SKERSGATVYJE

Į skersgatvį Adelfyje, kuriame stovėjo „Apolono" teatras, vienu metu iš abiejų galų įžengė du vyriškiai. Besileidžianti saulė buvo nudažiusi gatves gausia ir stipria, matine ir negyva šviesa. Skersgatvis buvo gana ilgas ir tamsus, tad priešingame gale abu matė tik tamsų siluetą. Tačiau abu atpažino vienas kitą ir iš juodo kontūro, nes abu buvo savaip išvaizdūs ir abu nekentė vienas kito.

Dengtas skersgatvis viename gale baigėsi stačiai kylančioje Adelfio gatvėje, kitame rėmėsi į bulvarą palei upę, nusidažiusią saulėlydžio spalvomis. Viena skersgatvio pusė buvo aklina siena; name, kurį ji rėmė, metų metus smilko teatrinis restoranas, dabar visai uždarytas. Kitoje pusėje buvo dvejos durys, abejos beveik skersgatvio galuose. Ne tai, kas paprastai vadinama teatro tarnybiniu įėjimu, o atskiros durys išrinktiesiems; šį vakarą aktoriui ir aktorei, vaidinantiems pagrindinius vaidmenis Šekspyro tragedijoje. Tokios įžymybės mėgsta atskiras duris, kad galėtų susitikti su draugais arba pabėgti nuo jų.

Vyriškiams, apie kuriuos čia pasakojama, durys skersgatvio viršutinėje dalyje atrodė gerai žinomos, matyt, jie neabejojo, kad bus įsileisti, nes abu žingsniavo prie durų ramiai ir pasitikėdami savimi. Kadangi vyriškis iš tolimojo galo žingsniavo sparčiau, tai abu pasiekė slaptąsias duris daugmaž kartu. Mandagiai nusilenkė vienas kitam, akimirką luktelėjo, paskui tas, kuris ėjo greičiau ir atrodė nekantresnis, pabeldė.

Ir tuo, ir bet kuo kitu jie buvo visiškai priešingi, ničniekuo nenusileidžiantys vienas kitam. Asmeniniu požiūriu abu buvo dailiai nuaugę, gabūs ir plačiai žinomi. Oficialiu požiūriu abu atstovavo žymiausiam aukštuomenės sluoksniui. Ir vis dėlto visais atžvilgiais, pradedant šlove ir baigiant patrauklia išvaizda, jie buvo skirtingi ir nepalyginami. Seras Vilsonas Simoras

buvo iš tų žmonių, kurių svorį visuomenėje žino kiekvienas, besidomintis įtakos sferomis. Kuo artimiau žmogus bendravo su bet kurios valstybinės organizacijos ar profesijos branduoliu, tuo dažniau sutikdavo serą Vilsoną Simorą. Jis buvo vienintelis išmintingas žmogus dviejose dešimtyse neišmintingų komitetų, svarstančių įvairiausias problemas — nuo Karališkosios akademijos pertvarkymo iki bimetalinės pinigų reformos dar didesnio Didžiosios Britanijos suklestėjimo vardan. Meno sferoje jis buvo išties visagalis, toks unikalus, kad niekas nebūtų drįsęs tiksliai atsakyti, ar jis įžymus aristokratas, globojantis meną, ar įžymus menininkas, globojamas aristokratų. Tačiau penketą minučių su juo pasikalbėjęs, negalėjai nepajausti, kad jis visą gyvenimą tau dominavo.

Nemažiau ypatinga buvo ir jo išvaizda: lyg niekuo neišsiskirianti, bet nepakartojama. Šilkinio cilindro nebūtų supeikęs joks mados arbitras, bet vis tiek tas cilindras skyrėsi nuo visų kitų — gal aukštėlesnis, gal kiek padidinantis žmogaus ūgį. Aukštas, lieknas, nors kiek pakumpęs, jis anaiptol neatrodė glebus. Plaukai buvo sidabro pilkšvumo, bet jis neatrodė senas; augino juos kiek ilgesnius negu įprasta, bet neatrodė sumoteriškėjęs; jie garbanojosi, bet neatrodė sugarbanoti. Rūpestingai nusmailinama barzdelė teikė jam vyriškumo ir karingumo; atrodė visai kaip senų laikų admirolas iš tamsių Velaskeso portretų, kabančių jo namuose. Pilkos jo pirštinės buvo kiek melsvesnės, lazda su sidabriniu bumbulu kiek ilgesnė negu visos tos pirštinės ir visos tos lazdos, kuriomis šmaikštavo dabitos teatruose bei restoranuose.

Antras vyriškis buvo ne toks aukštas, bet niekam nebūtų atėję į galvą laikyti jį žemaūgiu,— tik stuomeningu ir išvaizdžiu. Jo plaukai taip pat buvo garbiniuoti, bet šviesūs ir trumpai pakirpti, o galva stipri ir masyvi — tokia galva nesunku išmušti duris, kaip pasakė Čoseris apie savo malūnininką. Kariškos mados ūsai ir tiesūs pečiai piršo mintį, kad jis karys, bet atviras ir skvarbus žydrų akių žvilgsnis dažniau būdingas jūrininkams. Jo veidas buvo beveik kvadratinis, smakras kvadratinis, pečiai kvadratiniai, net švarkas, ir tas kvadratinis. Savaime aišku, nutrūktgalviška to meto karikatūristų mokykla nepraleido progos: misteris Maksas Birbomas pavaizdavo jį kaip geometrinę figūrą iš Euklido ketvirtosios knygos.

Jis taip pat buvo žinomas žmogus, tik pagarsėjęs kitoniškai. Net ir nesilankydamas aukštuomenės salonuose, galėjai išgirsti apie kapitoną Katlerį, Honkongo apsiaustį ir garsųjį žygį per

Kiniją. Kur tik užeitum, visi kalbėjo apie jį; kas antras atvirukas buvo su jo atvaizdu; kas antras žurnalas spausdino jo kelionių maršrutus ir mūšių vaizdus; kas antra miuzikholo programa, kas antra ryla neapsiėjo be dainų, šlovinančių jį. Jo garsas, nors galbūt trumpaamžis, paplito dešimtkart plačiau, populiariau ir stichiškiau negu bet kurio kito vyriškio. Tūkstančiai anglų šeimų vertino jį taip kaip Nelsoną. Tačiau jo įtaka Anglijoje buvo nepalyginti menkesnė už sero Vilsono Simoro.

Duris jiems atidarė senas tarnas arba kostiumininkas; liguista jo išvaizda ir juodas aptrintas kostiumas keistai nesiderino prie tviskančio didžiosios aktorės persirengimo kambario interjero. Kambarys buvo prikabinėtas ir pristatytas veidrodžių, atspindinčių visais įmanomais kampais sakytum šimtas didžiulio deimanto briaunų, jeigu būtų įmanoma patekti į jo vidų. Kai kojas velkantis tarnas pasukdavo kurį veidrodį kitaip ar tvirčiau atremdavo į sieną, visi prabangos atributai — gėlės, ryškiaspalvės pagalvėlės, teatrinio kostiumo dalys — imdavo taip nesuskaičiuojamai daugintis visuose veidrodžiuose iki arabiškų naktų šėlsmo, šokti ir kaitaliotis vietomis, kad net svaigdavo galva.

Abu svečiai kreipėsi į nušiurusį kostiumininką kaip į seną pažįstamą, vadindami Parkinsonu, ir pasiteiravo, kur jo ponia, mis Aurora Roum. Parkinsonas pasakė, kad mis gretimame kambaryje, bet jis nueisiąs jai pranešti. Abiejų lankytojų veidai kiek paniuro; gretimas kambarys priklausė įžymiam aktoriui, mis Auroros partneriui, o ji buvo iš tų moterų, kurios kelia susižavėjimą, kartu keldamos ir pavydą. Bet nė minutei nepraslinkus, atsidarė vidurinės durys ir pasirodė mis Aurora, net ir ne scenoje žengdama taip, kad net tyla atrodė tarsi plojimų audra, beje, visai pelnyta. Neįprastas šilkinis povo plunksnų spalvos rūbas mirgėjo žalsvais ir melsvais atspindžiais, blykčiojo tarsi žalsvų ir melsvų metalų plokštelės, taip žavinčios vaikus ir estetus; sunkios, ryškiai kaštoninės garbanos rėmino vieną iš tų nuostabių veidų, kurie pavojingi kiekvienam vyriškiui, bet labiausiai — beūsiams ir žylantiems. Kartu su savo partneriu, garsiuoju Amerikos aktoriumi Izidoru Bruno ji sukūrė itin poetišką ir fantastišką „Vasarvidžio nakties sapno" traktuotę, išryškino Oberono ir Titanijos personažus, kitaip tariant Bruno ir save. Tarp pasakiškai puošnių dekoracijų mistiškų šokių ritmais judantis žalzganas jos kostiumas buvo panašus į poliruotus žiogo sparnelius; jis nuostabiai perteikė neapibrėžtą elfų karalienės žavesį. Bet susitikęs dienos šviesoje, vyriškis matydavo tiktai jos veidą.

Mis Aurora pasveikino abu vyriškius savo kerinčia ir trikdančia šypsena, brėžiančia nematomą, bet pavojingą ribą tarp jos ir gerbėjų tunto. Ji priėmė iš Katlerio puokštelę gėlių, žavinčių egzotiškumu bei tokia pat sunkiai įsivaizduojama kaina kaip ir jo pergalės; ir kitonišką dėmesio ženklą iš sero Vilsono Simoro, įteiktą šiek tiek vėliau ir elegantiškiau. Aristokratiškos jo manieros neleido išsiduoti nekantraujant, o banalus nebanalumas — daryti akivaizdžią užuominą, dovanojant gėles. Jis atsinešė čia vieną niekutį, tarė jis, gana retą daikčiuką; senovinį graikų durklą iš Mikėnų epochos; labai gali būti, kad jis nešiotas Tesėjo ir Ipolito laikais. Durklas žavus lapo forma, jis tobulas kaip graikų vaza. Jei jis šiek tiek patiktų mis Roum arba jei kur nors praverstų spektaklyje, gal jis galėtų tikėtis, kad ji...

Triukšmingai atsivėrė gretimo kambario durys ir ant slenksčio pasirodė milžinas, dar didesnė priešingybė įsitraukusiam aiškinti Simorui negu kapitonas Katleris. Šešių su puse pėdų aukščio, anaiptol ne teatrališkas raumenų kalnas, ant auksinių-rudų Oberono apdarų užsimetęs didingą leopardo kailį, Izidoras Bruno atrodė kaip stabmeldžių dievas. Jis rėmėsi lyg ir medžioklės ietimi; žvelgiant iš salės, ji atrodė kaip lengvas sidabrinis skeptras, o mažame kambarėlyje, beveik pilname žmonių, virto tikros ieties kotu — grasiu ginklu. Jis pašėlusiai vartė juodas akis, atsikišę skruostikauliai, akinančios dantų eilės gražiame bronziniame jo veide priminė Amerikoje sklindančias paskalas apie jo kilmę iš Pietų plantacijų.

— Aurora,— prabilo jis garsiu ir skambiu balsu, panašiu į būgno dundesį ir taip virpinančiu žiūrovų širdis,— ar jūs...

Sumišęs jis nutilo, nes tarpduryje ūmai pasirodė šešta figūra, taip nesiderinanti prie aplinkos, kad norėjosi nusikvatoti. Nedidukas žmogelis su juoda katalikų dvasininko sutana atrodė (ypač šalia Bruno ir Auroros) tarsi išdrožtas Nojus iš savo laivo. Bet jis, ko gero, visai nejautė savo padėties komizmo, nes nuobodžiai mandagiai prašneko:

— Mis Roum lyg ir norėjo mane matyti.

Įžvalgus stebėtojas būtų pajutęs, kad nuo tokio beaistrio įsiterpimo aistros dar labiau įkaito. Profesinis dvasininko celibatas tarytum priminė visiems kitiems, kad jie — įsimylėję varžovai, ratu apstoję moterį; šitaip žmogus, įėjęs su šarmotu paltu, verčia pajusti, kad kambaryje tvanku lyg krosnyje. Vyriškio, nesistengiančio įsiteikti, pasirodymas dar aiškiau parodė mis Roum, kad visi kiti yra įsimylėję ją, ir kiekvienas savotiškai pa-

vojingai: aktorius — godžiai tarytum laukinis ar išpaikintas vaikas; kareivis — atvirai, egoistiškai kaip žmogus, pratęs ne mąstyti, o veikti; seras Vilsonas — diena dienon vis labiau įsijausdamas, šitaip užkietėję hedonistai suauga su savo hobiu; netgi tas menkysta Parkinsonas, pažinojęs ją dar iki didžiosios šlovės, net ir jis sekiojo ją sužavėto šuns nebyliomis akimis arba tiesiog eidamas iš paskos.

Įžvalgus asmuo būtų galėjęs pastebėti ir dar keistesnį dalyką. Žmogučiui, panašiam į juodą medinį Nojų (o jis nebuvo neįžvalgus), tai sukėlė nemažą, nors tramdomą pasitenkinimą. Nuostabioji Aurora, anaiptol neabejinga priešingos lyties žavėjimuisi, neabejotinai norėjo išprašyti visus apžavėtus vyriškius ir likti su vieninteliu ja nesižavinčiu; bent jau ta prasme, nes mažasis dvasininkas žavėjosi ir net mėgavosi ryžtinga moteriška diplomatija, su kuria ji siekė savo tikslo. Aurorai Roum pakako išminties kiaurai perprasti priešingąją lytį. Tarytum mūšio lauku šuoliuojantis Napoleonas ji, dvasininkui stebint, sparčiai ir gudriai atsikratė visų jų, nė vieno neišvarydama. Įžymusis aktorius Bruno buvo toks vaikėziškas, kad pasirodė vieni juokai išprovokuoti jį trenkti durimis ir išbėgti. Katleris, Britanijos karininkas, buvo ne itin nuovokus, bet nepriekaištingai išauklėtas. Jis galėjo nereaguoti į užuominas, bet būtų verčiau miręs, negu neįvykdęs konkretaus damos pavedimo. Su senu lapinu Simoru reikėjo elgtis kitaip: išprašyti paskutinį. Jį galima paveikti tiktai vienu būdu: kreipiantis patikliai, kaip į seną bičiulį, atskleidžiant priežastį. Dvasininkas nuoširdžiai žavėjosi, kaip mis Roum vienu vikriu manevru pasiekė visus tris tikslus.

Ji priėjo prie kapitono Katlerio ir medaus pateptu balseliu tarė:

— Man brangios šitos gėlės, nes turbūt jūs jas mėgstate. Bet puokštė neišbaigta, kol nėra mano pačių mėgstamiausių gėlių. Labai prašau — paėjėkite iki krautuvėlės už kampo ir nupirkite pakalnučių. Tada puokštė bus išties nuostabi.

Pirmąjį savo diplomatijos tikslą — kad pasišalintų įniršęs Bruno — ji pasiekė iš karto. Bruno didingai, lyg valdovas skeptrą, padavė ietį nusmurgėliui Parkinsonui ir jau ketino sėsti į krėslą su pagalvėle tartum į sostą. Pamačius išskirtinį dėmesį varžovui, opaliniuose jo akių vyzdžiuose blykstelėjo įžeidaus vergo įniršis; akimirką jis gniaužė galingus tamsrudžius kumščius, paskui puolė prie savo durų, atplėšė jas iki galo ir dingo. Tuo tarpu išjudinti Britanijos armiją pasirodė ne taip paprasta, kaip buvo maniusi mis Roum. Katleris iš tiesų pašoko ir išsitem-

pęs žengė durų link; be skrybėlės, tartum gavęs komandą. Galbūt pabrėžtinai elegantiška Simoro laikysena kažkuo užgavo jį, nes kapitonas stabtelėjo prie slenksčio ir ėmė sukioti galvą tartum suglumęs buldogas.

— Turėsiu parodyti tam stuobriui, kur eiti,— sukuždėjo Aurora Simorui ir nuskubėjo prie durų paspartinti išeinančio svečio.

Nekeisdamas elegantiškos ir tarsi viskam apatiškos pozos, Simoras sukluso; štai Aurora šūktelėjo Katleriui įkandin paskutinius nurodymus, štai staigiai apsisuko ir juokdamasi nubėgo į kitą skersgatvio galą, link Temzės krantinės terasos. Simoras lengviau atsikvėpė, nors jo veidas bematant vėl apsiniaukė. Varžovų begalės, o aname skersgatvio gale antros durys į Bruno kambarį. Vis taip pat oriai jis pasakė keletą mandagių žodžių tėvui Braunui apie bizantiškosios architektūros renesansą Vestminsterio katedroje ir visai natūraliai išėjo pasivaikščioti į skersgatvį. Kambaryje liko tik tėvas Braunas ir Parkinsonas, abu nelinkę plepėti. Kostiumininkas vaikščiojo aplinkui, čia atitraukdavo veidrodžius, čia vėl pristumdavo; tamsus aptrintas kostiumas dar labiau rėžė akį, jam tebelaikant rankoje stebuklingąją fėjų ir elfų karaliaus Oberono ietį. Kai tik jis pasukdavo kokį veidrodį, pasirodydavo dar viena juoda tėvo Bruno figūra; absurdiškas veidrodžių kambarys buvo pilnas tėvų Braunų — jie skraidė aukštyn žemyn lyg angelai, vartėsi kūlio lyg akrobatai, atsukdavo nugarą lyg labai neišauklėti žmonės.

Tėvas Braunas tarytum nepaisė to apnikusio antrininkų debesio, ir gal tik iš dyko buvimo įdėmiai sekė Parkinsoną, kol tas iškėblino su absurdišku ietigaliu į Bruno kambarį. Tada jis atsidėjo mėgstamam užsiėmimui — abstraktiems apmąstymams: įniko skaičiuoti veidrodžių pasvirimo kampus, kiekvieno atspindžio kampą, tvirtinimo prie sienos kampus... ir ūmai išgirdo garsų, bet išsyk nuščiuvusį aiktelėjimą.

Jis pašoko ir nekrustelėdamas įsiklausė. Tą akimirką į kambarį įsiveržė Seras Vilsonas Simoras, jo veidas buvo dramblio kaulo spalvos.

— Kas tas žmogus skersgatvyje? — suriko jis.— Ir kur tas mano durklas?

Dar nespėjus tėvui Braunui pasisukti su sunkiais savo pusbačiais, Simoras ėmė puldinėti po kambarį, dairydamasis durklo. Bet pirm, negu jis aptiko tą ar kitą ginklą, šaligatvis už sienos sudundėjo nuo bėgančių žingsnių ir tose pačiose duryse pasirodė kvadratinis kapitono Katlerio veidas. Rankose jis vis dar komiškai spaudė pakalnučių puokštę.

— Kas čia dedasi? — riktelėjo jis.— Kas ta baidyklė skersgatvyje? Ir vėl jūsų triukai?

— Mano triukai? — blykšdamas iškošė varžovas ir žengė į jį.

Tuo tarpu tėvas Braunas išėjo laukan, nužvelgė skersgatvį ir nuskubėjo prie to, ką pamatė.

Abu vyriškiai išsyk nustojo vaidytis ir išpuolė įkandin.

— Ei, ką jūs darote? — garsiai šaukė Katleris.— Ir kas jūs per vienas?

— Mano pavardė Braunas,— liūdnai tarė kunigas, pasilenkė prie kažko ir vėl išsitiesė.— Mis Roum siuntė manęs pakviesti, ir aš viską metęs skubėjau čia. Bet vis dėlto pavėlavau.

Trys vyriškiai žiūrėjo žemyn; su paskutiniais saulės spinduliais geso bent jau vieno iš jų gyvenimas. Auksiniame saulėlydžio take, nutįsusiame skersgatviu, pačiam jo vidury gulėjo Aurora Roum tviskančiais žalsvais ir auksiniais apdarais, atlošusi negyvą galvą. Rūbas perplėštas tarsi kovojant, dešinysis petys nuogas, tačiau žaizdos, iš kurios plūdo kraujas, nebuvo matyti. Maždaug už jardo blausiai blizgėjo varinis durklas.

Gerą laiko tarpą viešpatavo absoliuti tyla; buvo girdėti, kaip tolėliau, Čaring Krose, juokiasi gėlininkė, kaip kažkas nekantriai švilpia, šaukdamas taksi kažkurioje gatvėje anapus Strendo. Ūmai kapitonas, ar pagautas įniršio, ar tokiu apsimetęs, griebė seriui Vilsonui Simorui už gerklės.

O šis žiūrėjo į jį nesigindamas ir nesibaimindamas.

— Jums nėra reikalo mane žudyti,— šaltai pasakė jis.— Aš pats tai padarysiu.

Kapitono gniaužtai atsileido, ranka nuslydo žemyn, o Simoras tuo pačiu kraują stingdančiu ramiu balsu tarė:

— Jei man pritrūks drąsos pasidaryti galą šituo durklu, tai pribaigsiu save per mėnesį alkoholiu.

— Ne, alkoholis — ne man,— atsakė Katleris,— aš pagyvensiu, kol už jos mirtį bus atlyginta krauju. Ne jūsų, bet jau, atrodo, žinau, kieno.

Kitiems dar nesuvokus, ką jis sumanė, kapitonas griebė durklą, prišoko prie antrųjų durų, išmušė jas kartu su sklende ir atsidūrė akis į akį su Bruno. Tuo metu senasis Parkinsonas kretėdamas išsvirduliavo pro duris ir pamatė lavoną, gulintį skersgatvyje. Linkstančiomis kojomis priėjo arčiau; jo veidas ėmė trūkčioti; vangiai apsisukęs, jis parkrypavo į persirengimo kambarį ir ūmai susmuko fotelyje, ant pagalvių krūvos. Tėvas Braunas puolė prie jo, nekreipdamas dėmesio į Katlerį ir milžiną ak-

torių, nors kambarys aidėjo nuo smūgių, jiems susigrūmus dėl durklo. Simoras, kuriam dar liko kažkiek sveiko proto, švilpė skersgatvio gale, kviesdamas policiją.

Atvykę policininkai turėjo plėšte atplėšti du vyriškius, susikibusius it beždžionės; paklausę kelis formalius klausimus, jie suėmė Izidorą Bruno, kurį įniršęs priešininkas kaltino žmogžudyste. Pats faktas, kad vienadienis nacionalinis didvyris pats sulaikė nusikaltėlį, padarė įspūdį policininkams, turintiems bendrų bruožų su spaudos žmonėmis. Jie pagarbiai kalbėjo su Katleriu ir atkreipė jo dėmesį į žaizdelę rankoj. Kai Katleris vilko aktorių per nuvirtusią kėdę bei stalą, Bruno sugebėjo išlupti durklą iš jo kumščio ir baksteleti žemiau riešo. Žaizdelė buvo visai negili, bet sužvėrėjęs suimtasis, be paliovos šypsodamasis, neatitraukė akių nuo srūvančio kraujo, kol buvo išvestas iš kambario.

— Tikras žmogėdra, tiesa? — pusbalsiu tarė konsteblis Katleriui.

Katleris nieko neatsakė; akimirką patylėjęs, jis šaižiai tarė:

— Reikia pasirūpinti... mirusiąja...— Balsas nebeklausė jo.

— Dviem mirusiais,— atsišaukė dvasininkas iš tolimojo kampo.— Šitas varguolis jau buvo miręs, kai priėjau prie jo.

Tėvas Braunas stovėjo ir žiūrėjo į senąjį Parkinsoną, beforme juoda krūva sudribusį prabangiame fotelyje. Jis taip pat išreiškė savo prieraišumą žuvusiajai, ir gana iškalbingai.

Tylą pirmas nutraukė Katleris, šiurkštumu slėpdamas susijaudinimą.

— Pavydžiu jam,— kimiai tarė jis.— Prisimenu, kaip sekiodavo ją akimis, kur tik eitų — kaip niekas kitas. Jis ja kvėpavo, ir staiga liko be oro. Štai ir numirė.

— Mes visi mirę,— keistu balsu tarė Simoras, žiūrėdamas į grindinį.

Jie išsiskyrė su tėvu Braunu ant kampo, prieš tai banaliais žodžiais atsiprašę, jei pasirodė nemandagūs. Abiejų veidai buvo tragiški, bet neperprantami.

Tėvo Brauno smegenys visada buvo tikras triušių gardelis, pilnas netikėčiausių minčių, švysčiojančių taip greitai, kad pats nespėdavo jų suvokti. Lyg balta sprunkančio triušio uodegytė šmėstelėjo nykstanti mintis, jog jis visiškai patikėjo jų sielvartu, bet ne visiškai — nekaltumu.

— Geriau mums visiems išsiskirstyti,— prisiversdamas ištarė Simoras,— juk mes stengėmės padėti, kiek tik galėjome.

— Ar teisingai mane suprasite,— kukliai paklausė tėvas Brau-

nas,— jei pasakysiu, kad stengėtės pakenkti, kiek tiktai galėjote?

Abudu krūptelėjo, tarsi būtų nešvarios sąžinės, ir Katleris irzliai paklausė:

— Pakenkti? Kam?

— Tik sau patiems,— atsakė kunigas.— Aš nenorėčiau aitrinti žaizdų, jeigu ne pareiga jus perspėti. Beveik užsinėrėte sau po kilpą, jeigu tas aktorius sugebės išsiteisinti. Be abejo, mane kvies liudyti teisme, ir aš turėsiu pasakyti, kad, pasigirdus riksmui, jūs abu tartum bepročiai įgriuvote į kambarį ir susivaidijote dėl durklo. Mano žodžiai duos pagrindo įtarti, kad bet kuris iš judviejų galėjote nužudyti mis Roum. Šituo jūs sau ir pakenkėte, o po to kapitonas Katleris susižeidė ranką durklu.

— Susižeidžiau! — paniekinamai šūktelėjo kapitonas.— Kvailystė! Menkutis įbrėžimas.

— Iš kurio bėgo kraujas,— linktelėjęs galvą pataisė jį dvasininkas.— Dabar mes žinome, kad tas varinis durklas kruvinas. Bet niekada nesužinosime, ar buvo kruvinas anksčiau.

Įsiviešpatavo tyla; paskui Simoras prabilo jaudindamasis, visai ne taip kaip iki šiol:

— Bet aš mačiau skersgatvyje kažkokį žmogų.

— Žinau,— neperprantama veido išraiška atsakė tėvas Braunas,— ir kapitonas Katleris jį matė. Todėl ir neįtikėtina.

Nespėjus jiems susivokti ir kaip nors reaguoti, tėvas Braunas mandagiai atsisveikino ir sunkiais žingsniais nuėjo, pasiramstydamas senu sunkiu skėčiu.

Nūdieniai laikraščiai įpratę patikimiausias ir svarbiausias naujienas gauti iš policijos. Jeigu dvidešimtame amžiuje žmogžudystėms išties skiriama daugiau vietos negu politikai, tai tam yra pakankamai svari priežastis: žmogžudystė kur kas rimtesnis dalykas. Bet net ir tuo būtų sunku paaiškinti nepaprastą susidomėjimą „Bruno byla“ arba „Skersgatvio paslaptimi“ ir kuo smulkiausią jos aprašinėjimą tiek Londono, tiek provincijos spaudoje. Aistros tiek įsisiūbavo, kad kelias savaites spauda tikrai rašė teisybę; tardymo bei kryžminių apklausų aprašymais, tegu ir be galo ištęstais, tegu net žiovulį keliančiais, buvo verta tikėti. Savaime aišku, tikroji priežastis buvo žymių pavardžių žvaigždynas. Auka — garsi aktorė, įtariamasis — žymus aktorius; be to įtariamąjį, jei tai tiesa, nusikaltimo vietoje sulaikė patriotizmo bangos iškeltas garsiausias karys. Tokiomis ypatingomis aplinkybėmis spauda buvo paralyžiuota — sąžininga ir tiksli, o šitos savotiškai unikalios istorijos baigtį galima atkurti iš Bruno teismo proceso aprašymo.

Teismui pirmininkavo teisėjas Monkhausas, vienas tų, iš kurių pasišaipoma kaip iš linksmo būdo teisėjų, bet apskritai jie yra kur kas rimtesni už rimtuosius teisėjus, nes tariamą lengvapėdiškumo įspūdį sukelia aistringas nepakantumas profesiniam pasipūtimui. Kaip tik rimtasis teisėjas faktiškai pilnas lengvabūdiškumo, nes jis pilnas tuštybės. Kadangi pagrindiniai dramos veikėjai buvo pasaulinio garso įžymybės, kaltinimas ir gynyba nenusileido vienas kitam savo lygiu; kaltintojas buvo seras Volteris Kaudris, rūstus, bet autoritetingas teisingumo žynys, gebantis atrodyti tikras angelas, įkvėpti pasitikėjimą ir nepiktnaudžiauti gražbylyste. Teisiamąjį gynė misteris Patrikas Batleris, karališkasis advokatas; žmonės, nesuprantantys airio charakterio, taipogi tie, kuriems nebuvo tekę atsakinėti į jo klausimus teisme, klydo, laikydami jį *flaneur*[21]. Medicininė išvada nekėlė prieštaravimų, nes gydytojas, kurį iškvietė Simoras, nustatė tą patį, ką ir įžymus chirurgas, apžiūrėjęs lavoną vėliau. Aurora Roum nudurta kažkokiu aštriu įrankiu, greičiausiai peiliu arba durklu, tiksliau įrankiu su trumpa geležte. Smogta buvo tiesiai į širdį, ir ji mirė akimirksniu. Kai gydytojas pirmąkart pasilenkė prie aukos, ji galėjo būti mirusi ne daugiau kaip prieš dvidešimt minučių. Vadinasi, tėvas Braunas priėjo prie jos, praėjus gal trims minutėms po nužudymo.

Paskui buvo perskaityta oficialaus tyrimo išvada, beveik ištisai nagrinėjanti vieną klausimą: ar būta kokių nors kovos požymių; nors suknelė perplėšta per petį, plyšimas ne visiškai sutapo su smūgio kryptimi ir jėga. Išdėsčius šitas detales, bet niekaip jų nepaaiškinus, buvo pakviestas pirmas svarbus liudytojas.

Seras Vilsonas Simoras liudijo taip, kaip darydavo viską, ką apskritai darydavo — ne tiktai gerai, bet puikiai. Jis buvo kur kas žymesnis visuomenės veikėjas negu teisėjas, tačiau karališkojo teisingumo akivaizdoje elgėsi prideramai pagarbiai ir kukliai. Nors publika į jį spoksojo tartum į ministrą pirmininką ar Kenterberio arkivyskupą, kiekvienas būtų turėjęs pripažinti, kad jis elgiasi kaip oficialaus posto neturįs džentelmenas; ypatingai pabrėžiant pastarąjį žodį. Be to, jis dėstė mintis stebėtinai aiškiai, kaip buvo pratęs komitetų posėdžiuose. Jis nuėjo į teatrą aplankyti mis Roum; sutiko ten kapitoną Katlerį; trumpam laikui prie jų buvo prisijungęs kaltinamasis; paskui kaltinamasis sugrįžo į savo persirengimo kambarį; paskui atėjo Romos katalikų dvasininkas, prisistatęs Braunu, kuris ieškojo ve-

[21] Dykinėtojas *(pranc.)*.

lionės. Mis Roum išėjo į skersgatvį parodyti kapitonui Katleriui, kurioje pusėje gėlių parduotuvė — jis turėjo nupirkti dar kiek gėlių; pats liudytojas tuo metu buvo likęs kambaryje ir pasikeitė keliais žodžiais su kunigu. Jis aiškiai girdėjo, kaip velionė, pasiuntusi kapitoną su pavedimu, juokdamasi apsisuko ir nubėgo skersgatviu į kitą pusę, kur yra kaltinamojo persirengimo kambario durys. Iš tuščio smalsumo, kur čia taip skuba jo draugai, liudytojas ir pats išėjo į tą skersgatvio galą ir pažvelgė kaltinamojo durų link. Ar jis ką nors matė skersgatvyje? Taip, jis kažką matė skersgatvyje.

Seras Volteris Kaudris išlaukė įspūdingą pauzę, kurios metu liudytojas stovėjo nuleidęs akis ir, nepaisant jam būdingos savitvardos, atrodė išblyškęs labiau negu paprastai. Pagaliau kaltintojas paklausė negarsiai, lyg ir užjaučiamu, bet ir šiurpulį keliančiu balsu:

— Ar jūs matėte aiškiai?

Kad ir kaip susijaudinęs buvo seras Vilsonas Simoras, fenomenalus jo mąstymas nesutriko nė akimirką.

— Visiškai aiškiai skyriau kontūrus, bet visiškai neaiškiai, galima sakyti, visiškai neskyriau detalių tuose kontūruose. Skersgatvis yra tokio ilgio, kad bet kas, atsidūręs jo viduryje, kitos sankryžos fone atrodo kaip juodas siluetas.— Liudytojas, tvirtai žiūrintis į kaltintoją, vėl nudelbė žvilgsnį ir pridūrė: — Aš pastebėjau tą faktą anksčiau, kai skersgatvyje pirmą kartą pasirodė kapitonas Katleris.

Vėl pasidarė tylu; teisėjas, palinkęs į priekį, kažką užsirašė.

— Taigi,— atkakliai kalbėjo seras Volteris,— kas tai buvo per siluetas? Ar jis nebuvo panašus, na kad ir į nužudytosios moters figūrą?

— Jokiu būdu,— ramiai atsakė Simoras.

— Tad kaip jis jums atrodė?

— Jis man atrodė kaip aukšto ūgio vyriškis,— atsakė liudytojas.

Sėdintys salėje sužiuro kas į savo plunksnakotį, kas į skėčio rankeną, knygą, batus ar dar kokį kitą daiktą, sakytum susitarę nežiūrėti į Bruno, bet visi jautė jį sėdint kaltinamųjų suole ir visiems jis atrodė milžinas. Gigantiškas aktorius ūgiu iš karto krito į akis, o nusisukus jis darėsi vis augesnis ir augesnis.

Kaudris, nekeisdamas orios veido išraiškos, pasilygino ranka juodą šilkinę mantiją, baltas šilkines žandenas ir atsisėdo. Seras Vilsonas atsakė dar į kelis klausimus, susijusius su smulkmenomis, kurias žinojo daugelis kitų, ir buvo jau bepaliekąs liudytojo vietą, bet pašokęs gynėjas sustabdė jį.

— Sulaikysiu jus tik minutėlę,— tarė misteris Batleris, iš pažiūros tipiškas kaimietis rudais antakiais ir mieguisto veido.— Gal malonėsite pasakyti jo šviesybei, iš ko nusprendėte, kad tai vyriškis?

Simoro veide tartum šmėstelėjo blyški, rafinuota šypsena.

— Prašyčiau atleisti, bet viską nulėmė toks paprastas dalykas kaip kelnės,— tarė jis.— Kai pamačiau dienos šviesos blyksnius tarp ilgų kojų, kai pagaliau įsitikinau, jog ten vyriškis.

Mieguistos Batlerio akys ūmai atsimerkė, lyg įvykus begarsiam sprogimui.

— Pagaliau! — lėtai pakartojo jis.— Vadinasi, iš pradžių pagalvojote, kad ten moteris?

Simoras pirmą kartą atrodė sutrikęs.

— Vargu ar tai turi ką bendra su byla,— tarė jis,— bet jeigu jo šviesybė pageidauja išgirsti mano įspūdžius, tai savaime aišku, aš juos papasakosiu. Tas siluetas nebuvo tiksliai moters, bet jis nebuvo ir tiksliai vyro; kūno !ormos nei šiokios, nei tokios. Ir atrodė, kad jis su ilgais plaukais.

— Dėkoju,— tarė karališkasis advokatas Batleris ir staigiai atsisėdo, lyg būtų išgirdęs tai, ko norėjo.

Kapitonas Katleris buvo kur kas mažiau susikaupęs ir ne tiek pasitikėjimo keliantis liudytojas kaip seras Vilsonas, bet jų parodymai apie pradžios įvykius visiškai sutapo. Kapitonas papasakojo, kaip Bruno sugrįžo į savo persirengimo kambarį, kaip jis pats buvo pasiųstas nupirkti pakalnučių puokštelės, kaip grįždamas į skersgatvį, pamatė, jog ten kažkas yra, kaip įtarė Simorą ir kaip grūmėsi su Bruno. Deja, nedaug tegalėjo pasakyti apie juodą figūrą, kurią matė ir jis, ir Simoras. Paprašytas nusakyti jos kontūrus, jis atšovė nesąs dailės kritikas — gal net iššaukiamai pasityčiodamas iš Simoro. O paklaustas, ar ten buvo vyras, ar moteris, jis atrėžė, kad ta būtybė labiausiai panėšėjo į žvėrį, ir piktai dėbtelėjo į Bruno. Bet buvo akivaizdu, jog jis sukrėstas sielvarto ir nuoširdaus pykčio, tad Kaudris nereikalavo patvirtinti faktų, jau ir taip aiškių.

Gynėjas ir vėl apsiribojo trumpa kryžmine apklausa, nors (tokia buvo jo maniera), net klausinėdamas trumpai, jis atrodė visiškai neskubąs.

— Jūs panaudojote gana savotišką pasakymą,— tarė jis, mieguistai spoksodamas į Katlerį.— Ką turėjote galvoje, sakydamas, kad ta būtybė labiau panaši į žvėrį negu į vyrą ar moterį?

Katleris, atrodė, ne juokais susijaudino.

— Turbūt nederėjo šitaip sakyti,— tarė jis,— bet tas galvijas

buvo galingais, pakumpusiais pečiais, lyg koks šimpanzė, o ant galvos pasišiaušę šeriai lyg kiaulės...

Misteris Batleris nesivaržydamas nutraukė keistą sudirgusią kalbą.

— Ne taip svarbu, ar tie plaukai buvo panašūs į kiaulės šerius, ar ne,— tarė jis,— o ar nebuvo jie panašūs į moters plaukus?

— Moters! — sušuko kapitonas.— Kaip mane gyvą matot, ne!

— O prieš jus liudijęs liudytojas sakė, kad panašūs,— skubiai prispaudė jį gynėjas, be skrupulų nusimesdamas mieguistumo kaukę.— Ar figūra turėjo išlinkimų bei moteriško apvalainumo, dėl kurių buvo daryta iškalbingų užuominų? Jokio moteriško apvalainumo? Figūra, jeigu teisingai jus supratau, buvo kresna ir beveik kvadratinė?

— Gal jisai ėjo pasilenkęs,— užkimusiu balsu vos girdimai ištarė Katleris.

— Gal taip, o gal ir ne,— tarė misteris Batleris ir atsisėdo taip pat netikėtai kaip ir pirmiau.

Trečias liudytojas, kurį pakvietė seras Volteris Kaudris, buvo žemaūgis katalikų dvasininkas, toksai nedidukas, kad jo galva vos kyšojo virš barjero; galėjo atrodyti, kad apklausinėjamas vaikas. Lyg tyčia seras Volteris įsikalė į galvą (gal dėl šiek tiek skirtingų jo šeimos religinių įsitikinimų), kad tėvas Braunas užstoja nusikaltėlį, nes šis yra nuodėmingas svetimšalis ir net pusiau juočkis. Todėl jis griežtai nutraukdavo tėvą Brauną, kai tiktai šis pasipūtęs kunigas pamėgindavo ką nors aiškinti; liepė jam atsakinėti tiktai „taip“ arba „ne“ ir dėstyti tiktai faktus be jėzuitiškų gudravimų. Kai tėvas Braunas per savo naivumą pradėjo samprotauti, kas galėtų būti tas žmogus skersgatvyje, kaltintojas pareiškė neketinęs klausytis jo teorijų.

— Liudytojai tvirtino matę skersgatvyje juodą siluetą. Ir jūs sakotės jį matęs. Tai kaipgi jis atrodė?

Tėvas Braunas sumirksėjo lyg gavęs barti, bet jis seniai žinojo, kur glūdi nuolankumo jėga.

— Siluetas,— prabilo jis,— buvo žemas ir storas, bet abipus galvos kyšojo po smailų juodą iškyšulį, sakytum ragą, ir...

— Oho! Viskas aišku: raguotas velnias! — linksmai sušuko Kaudris ir triumfuodamas atsisėdo.— Ir tas velnias atėjo protestantų suėsti.

— Ne,— ramiai atsakė dvasininkas,— aš žinau, kas ten buvo.

Visą salę apėmė nenusakoma, bet reali kažko siaubingo nuojauta. Pamiršusi žmogų, sėdintį teisiamųjų suole, publika tegal-

vojo apie silietą skersgatvyje. Siluetą, nupasakotą trijų išmintingų ir garbingų jį mačiusių žmonių, siluetą, pavirstantį vis kitokiu košmaru: vienas sakosi matęs moterį, kitas — žvėrį, dar kitas — velnią...

Teisėjas žvelgė į tėvą Brauną šaltakraujiškomis smigiomis akimis.

— Jūs be galo keistas liudytojas,— tarė jis,— bet kažkodėl skatinate mane tikėti, jog bandote sakyti tiesą. Tai kas gi buvo tas žmogus, kurį jūs matėte skersgatvyje?

— Aš pats,— atsakė tėvas Braunas.

Absoliučioje tyloje ūmai pašoko karališkasis advokatas Batleris ir gana ramiai tarė:

— Jūsų šviesybe, ar galima apklausti liudytoją? — Ir iškart tėškė Braunui visai kito plano klausimą.— Jūs jau girdėjote čia kalbant apie durklą, ekspertai nutarė, jog nusikaltimas įvykdytas su trumpa geležte. Ar jums tai žinoma?

— Trumpa geležte,— patvirtino Braunas, linksėdamas lyg mokyta pelėda,— bet labai ilga rankena.

Publikai dar nespėjus atsitokėti nuo prielaidos, kad dvasininkas savo akimis matė save patį, žudantį moterį trumpu durklu su ilga rankena (nuo to darėsi dar kraupiau), jis skubiai aiškino toliau:

— Aš norėjau pasakyti, kad trumpos geležtės būna ne tiktai durklų. Trumpos geležtės ir iečių. Ir jų smaigaliai panašūs į durklus; kalbu apie teatro butaforines ietis. Šitokia ietimi vargšas Parkinsonas ir nudūrė savo žmoną — kaip tiktai tą dieną, kai ji paprašė, jog padėčiau išspręsti jų šeimynines problemas. O aš atėjau per vėlai, teatleidžia man viešpats! Tačiau jis mirė atgailaudamas — atgaila ir buvo rimties priežastimi. Jis negalėjo ištverti to, ką padarė.

Sėdintiems salėje atrodė, kad dvasininkas, iš liudytojo vietos plepantis kas užėjo ant seilės, galutinai išprotėjo. Bet teisėjas vis nenuleido nuo jo blizgančių akių, o gynėjas nesiliaudamas klausinėjo toliau.

— Jei Parkinsonas įvykdė žmogžudystę teatrine ietimi,— kalbėjo Batleris,— jis turėjo ją mesti iš ketverto jardų atstumo. O kaip jūs paaiškintumėte kovos žymes, sakysim ant peties perplėštą suknelę?

Jis jau pradėjo klausinėti šį eilinį liudytoją kaip ekspertą, bet niekam tai neberūpėjo.

— Vargšės suknelė plyšo,— paaiškino liudytojas,— kai prabėgdama užkliuvo už vyrio. Ji stengėsi išsivaduoti, o tuo metu iš teisiamojo kambario išėjo Parkinsonas ir pervėrė ją ietimi.

— Vyrio? — nustebęs paklausė gynėjas.

— Tai buvo durų, užmaskuotų veidrodžiais, vyris,— dėstė tėvas Braunas.— Būdamas mis Roum kambaryje, aš pastebėjau, kad kai kurie veidrodžiai, ko gero, uždengia slaptas duris, atsidarančias į skersgatvį.

Vėl įsiviešpatavo nenatūraliai ilga tyla; šį kartą ją nutraukė teisėjas.

— Vadinasi, jūs tikrai manote, kad, žiūrėdamas į skersgatvį, matėte pats save — veidrodyje?

— Taip, milorde, kaip tik tai aš ir norėjau paaiškinti,— tarė Braunas.— Tačiau manęs primygtinai klausinėjo, kaip atrodė siluetas, o dvasininkų skrybėlių kraštai užlenkti tartum ragai, štai aš ir...

Teisėjas palinko į priekį, senatviškos akys dar ryškiau sublizgėjo, ir jis ištarė pabrėžtinai aiškiai:

— Ir jūs iš tiesų manote, kad kai seras Vilsonas Simoras pamatė nei šį, nei tą, moteriškai apvalainą, su moters plaukais ir vyro kelnėmis, tai jis pamatė serą Vilsoną Simorą?

— Taip, milorde,— atsakė tėvas Braunas.

— Ir jūs manote, kad kai kapitonas Katleris pamatė besikūprinantį šimpanzę su šerno šeriais ant galvos, jis pamatė save?

— Taip, milorde.

Teisėjas, didžiai patenkintas, atsilošė kėdėje; iš jo išraiškos buvo sunku suprasti — tyčiojasi ar žavisi.

— Ar nepaaiškintumėte mums,— paklausė jis,— kodėl jūs sugebėjote atpažinti save veidrodyje, o du tokie įžymūs asmenys neįstengė?

Tėvas Braunas sumirksėjo dar droviau negu pirma ir išmiksėjo:

— Tiesą sakant, milorde, net nežinau... Nebent todėl, kad aš ne taip dažnai žiūriu į veidrodį.

CEZARIO PROFILIS

Kažkur — gal Bromtone, gal Kensingtone — yra begalinis prospektas aukštų namų, prabangių, bet daugiausia negyvenamų, panašus į mauzoliejų alėją. Net laiptai prie tamsių paradinių durų atrodo statūs lyg piramidžių pakopos; prieš pabelsdamas į duris padvejosi — o jeigu jas atidarys mumija? Bet dar labiau slegia tų pilkų fasadų, perspektyvoje tarsi susiliejančių vienas su kitu, vienodumas ir nenutrūkstamumas. Keleivis, žingsniuojantis pros-

pektu, ima galvoti taip ir neprieisiąs tuščio tarpo ar posūkio. Bet vienos išimties čia vis dėlto esama; visai nedidukės, bet piligrimas, ko gero, sušuktų iš džiaugsmo, ją išvydęs. Tarp dviejų aukštų namų, lyg kokioje didžiulėje durų angoje, yra suspaustas tarpelis, kuriame sugebėjo įtilpti pigmėjiška alinė ar užkandinė, turtingų ponų maloningai duota atsikvėpti tarnams. Net jos neišvaizdumas yra džiuginantis, o nereikšmingumas — atpalaiduoja, tarytum perkelia į pasakų šalį. Šitų pilkų akmeninių gigantų papėdėje ji atrodo tarsi nežinia iš kur atsiradęs gnomų namelis.

Vieną rudens vakarą, taipogi beveik pasakišką, buvo galima pamatyti, kaip kažkieno ranka atitraukė raudoną lango užuolaidėlę, kartu su didelėmis baltomis iškabos raidėmis pusiau pridengiančią tavernos vidų, ir tame lange pasirodė veidas, labai jau panašus į naivaus kauko. Iš tikrųjų tas veidas buvo žmogaus visai nekalta Brauno pavarde, buvusio Kobhoulo parapijos Esekse klebono, nūnai perkelto į Londoną. Jo bičiulis Flambo, pusiau oficialus detektyvas, sėdėjo priešpriešiais, užsirašinėdamas į knygelę paskutines detales bylos, kurią užbaigė tirti kaimynystėje. Jie sėdėjo prie staliuko, kuris rėmėsi į palangę; dvasininkas atitraukė užuolaidėlę ir dirstelėjo laukan. Jis palaukė, kol vienintelis praeivis praslinko pro langą, ir vėl užtraukė užuolaidėlę. Apvalių jo akių žvilgsnis nuslydo didelėmis baltomis raidėmis viršum pašnekovo galvos, paskui nukrypo į gretimą staliuką, prie kurio sėdėjo tik kažkoks juodadarbis su bokalu alaus ir sūriu ir rudaplaukė mergina su pieno stikline. Matydamas, kad bičiulis įsidėjo knygelę, jis tyliai tarė:

— Jei turėtumėte dešimtį minučių laiko, prašyčiau jus pasekti tą vyriškį su dirbtine nosimi.

Flambo nustebęs pakėlė akis; rudaplaukė taip pat pažvelgė į jį, bet jos žvilgsnyje buvo kažkas daugiau negu nuostaba. Mergina vilkėjo paprasta, drobine, netgi į maišą panašia smėlio spalvos suknele, bet išsyk jautei ją esant aristokratę, geriau įsižiūrėjus, netgi išpaikintą.

— Vyriškį su dirbtine nosimi! — pakartojo Flambo.— O kas jis per vienas?

— Nenumanau,— atsakė tėvas Braunas.— Todėl ir prašau išaiškinti. Padarykite man tą paslaugą. Jis nuėjo į aną pusę,— jis mostelėjo nykščiu per petį tipišku neišraiškingu judesiu,— ir turbūt dar nenutolo už trečio žibinstulpio.

Flambo įdėmiai žiūrėjo į draugą, lyg ir nesusivokdamas, lyg ir žavėdamasis, paskui pakilo nuo staliuko, prasispraudė savo galingu liemeniu pro nykštukų tavernos siauras dureles ir dingo prieblandoje.

Tėvas Braunas išsitraukė iš kišenės nedidelę knygą ir įniko skaityti; jis niekaip nereagavo į tą faktą, kad rudaplaukė dama paliko savo staliuką ir atsisėdo priešais jį. Galų gale ji pasilenkė prie jo ir tyliai, bet ryžtingai paklausė:

— Kodėl jūs šitai pasakėte? Iš kur jūs žinote, kad toji nosis netikra?

Jis pakėlė potankius antakius ir gerokai sutrikęs sumirksėjo. Paskui vėl neryžtingai nukreipė akis į baltą užrašą tavernos lange. Jaunos moters akys sekė jo žvilgsnį ir, galutinai suglumusios, taip pat apsistojo ant raidžių.

— Ne,— prabilo tėvas Braunas, tarsi atsakydamas jos mintims.— Nieko keisto ten nėra, tai visai ne „sula"; aš ir pats išsiblaškęs taip perskaičiau, kol geriau neįžiūrėjau, ten parašyta „alus".

— Na tai kas? — neatlyžo mergina, išplėtus akis.— Kuo čia dėtas tas užrašas?

Jo susimąsčiusios akys nuslydo lengva drobine merginos rankove, kurią juosė plonytė rankų darbo raštu išdabinta juostelė; šito pakako suprasti, kad čia ne paprastos moters kasdieninis rūbas, o greičiau dailę studijuojančios damos tualetas. Atrodo, šitai sukėlė jam daug minčių, bet atsakė jis labai lėtai ir neryžtingai.

— Matote, ponia,— tarė jis,— iš lauko šita aludė atrodo... žinoma, čia visai padori vieta... na, bet damos, tokios kaip jūs... jos dažniausiai mano kitaip. Jos niekada neužsuka čia savo noru... nebent... nebent...

— Na, na? — nekantravo ji.

— Nebent retkarčiais, kai jaučiasi nelaimingos, išgerti pieno.

— Jūs mane stulbinate,— tarė jauna moteris.— Kam man šitą sakote?

— Tik ne tam, kad sudrumsčiau jūsų ramybę,— labai švelniai atsakė jis.— Tenoriu apsiginkluoti žinojimu, kad galėčiau padėti jums, jei kada nors savo noru paprašytumėte pagalbos.

— O kodėl man turėtų prireikti pagalbos?

Susimąstęs jis dėstė savo monologą toliau:

— Jūs užėjote čia ne todėl, kad, sakysime, sumanėte aplankyti šeimininkus, kuriems jaučiate simpatiją,— tokiu atveju būtumėte nuėjusi į jų kambarius... Jūs užėjote ir ne todėl, kad blogai pasijutote, nes tada būtumėt kreipusis į šeimininkę, kuri atrodo garbinga moteris; be to, jūs ir neatrodote nesveikuojanti, greičiau sunerimusi... Šita gatvė — savotiška ilga alėja, tiesi kaip strėlė, ir namai abipus jos užrakinti... Aš galiu tik spėlioti, kad

jūs pamatėte ateinant asmenį, kurio nenorėjote susitikti, ir taverna buvo jums vienintelis prieglobstis šitoje akmeninėje dykumoje... Tikiuosi, kad neperžengiau pašalinio asmens smalsumo ribų, žvilgtelėdamas į vienintelį vyriškį, praėjusį tuoj pat po jūsų... Ir kadangi pagalvojau, kad jis nekelia pasitikėjimo... o jūs man keliate pasitikėjimą... tai pasistengsiu padėti, jei jis jums įkyrėtų; štai ir viskas. O dėl mano draugo, tai jis netrukus sugrįš; tikriausiai jis negalės nieko išsiaiškinti, žingsniuodamas šitokia gatve... Aš nė nesitikėjau.

— Tai kodėl išsiuntėte jį? — sušuko ji, palinkdama pirmyn ir vis labiau domėdamasi. Išdidus, impulsyvus jos veidas puikiai derinosi su rudais plaukais ir romantiška nosimi. Ji priminė Mariją Antuanetę.

Jis pirmąkart įdėmiai pažvelgė į ją ir tarė:

— Aš tikėjausi, kad užkalbinsite mane.

Ji tylėdama išdidžiai žiūrėjo į jį, jos veidą išpylė pykčio raudonis, bet galų gale pro neigiamas emocijas prasimušė šypsena — lūpose bei lūpų kampučiuose,— ir ji rimtai atsakė:

— Na ką gi, jei jau taip trokštate su manimi pasikalbėti, tai gal atsakysite į mano klausimą.— Patylėjusi pridūrė: — Turėjau garbę paklausti jūsų, kodėl to vyriškio nosis dirbtinė.

— Šitokiu oru vaškas visada šiek tiek aptirpsta,— visiškai paprastai atsakė tėvas Braunas.

— Bet ta nosis tokia kreiva,— prieštaravo rudaplaukė.

Dabar atėjo dvasininko eilė šyptelėti.

— Nesiryžčiau tvirtinti, kad šitokia nosis prisiklijuojama iš dabitiškumo,— sutiko jis.— Greičiau pamanyčiau, jog tas žmogus prisitaisė tokią nosį dėl to, kad jo paties nosis kur kas dailesnė.

— Bet kodėl jis taip daro? — prisispyrusi klausė ji.

— Kaip ten sako vaikiškas eilėraštukas? — stengėsi prisiminti Braunas.— Žmogus kreiva nosele kulniuoja kreiva gatvele... Man regis, tas žmogus pasuko pačia kreiviausia gatvele, sekdamas paskui savo nosį.

— Bet ką jis padarė? — toliau klausinėjo ji suvirpėjusiu balsu.

— Aš nė per nago juodymą nenorėčiau piktnaudžiauti jūsų pasitikėjimu,— be galo ramiai tarė tėvas Braunas,— bet manau, kad jūs galėtumėte papasakoti man apie tą žmogų kur kas daugiau negu aš jums.

Mergina pašoko ir sustingo, gniauždama kumščius, lyg pasirengusi sprukti, bet tuoj pat rankos atsileido ir ji atsisėdo.

— Jūs pats — didesnė paslaptis negu visi kiti,— desperatiškai tarė ji,— bet vis dėlto jaučiu, kad tas jūsų paslaptingumas, ko gero, nuoširdus.

— Baisiausia mums visiems,— tyliai tarė dvasininkas,— labirintas be centro. Štai kodėl ateizmas tėra košmaras.

— Papasakosiu jums viską iš eilės,— ryžtingai tarė rudaplaukė mergina,— išskyrus tai, kodėl pasakoju. Pati negaliu šito suprasti.

Knebinėdama suadytą staltiesę, ji kalbėjo:

— Man regis, jūs nutuokiate, kas yra snobiška ir kas ne; tad kai sakau, jog mūsų šeima priklauso senai ir kilmingai giminei, suprasite, jog šito reikia tolesniam pasakojimui suvokti. Didžiausias pavojus man kaip tiktai slypi prieštvaninėse brolio pažiūrose — *noblesse oblige* [22] ir taip toliau. Taigi esu Kristabelė Karsters, mano tėvas buvo tas pulkininkas Karstersas, apie kurį turbūt girdėjote: jis surinko pagarsėjusią Romos monetų kolekciją. Net nemėginsiu apibūdinti savo tėvo; daugiausia, ką galiu pasakyti — jis ir pats buvo panašus į Romos monetą. Toks pat gražus ir tikras, toks pat vertingas ir metalinis, ir toks pat senamadiškas. Jis didžiavosi savo kolekcija labiau negu savo herbu — čia jau nebėra ko pridurti. Keistokas jo charakteris ryškiausiai atsiskleidė testamente. Jis turėjo du sūnus ir dukterį. Su vienu iš sūnų, mano broliu Džailsu, jis susikivirčijo ir išsiuntė jį į Australiją, paskirdamas skurdžią rentą. Paskui surašė testamentą, palikdamas savo kolekciją ir dar menkesnę rentą mano broliui Arturui. Jis laikė tai brangiausia dovana, didžiausia garbe, kokią tik galėjo suteikti, atlygindamas už paklusnumą, padorumą ir polinkį mokslui — brolis pasižymėjo Kembridže kaip matematikas ir ekonomistas. O man užrašė visą savo didelį turtą; esu tikra, šitaip jis išreiškė panieką.

Jūs galite įsiterpti, kad Arturas turėjo rimtų priežasčių būti nepatenkintas, bet jis — iš akies trauktas tėvas. Nors ankstyvoje jaunystėje dėl kažko ir nesutarė su tėvu, bet gavęs kolekciją jis tapo tarytum žyniu, saugančiu pagonių šventyklą. Šitie romėniški skatikai susitapatino jam su Karstersų šeimos garbe — fanatiškai stabmeldiškai kaip ir jo tėvui. Arturas elgėsi taip, tarytum romėniški pinigai įpareigotų jų savininką laikytis visų romėniškų dorybių. Jis atsisakė bet kokių malonumų, neleido pinigų sau, gyveno dėl kolekcijos. Dažnai nesivargindavo persirengti, prieš sėsdamas prie kuklių pietų, ir su nušiurusiu rudu chalatu kiauras dienas praleisdavo tarp vyniojamuoju popierium apsuktų ir špa-

[22] Aukšta kilmė įpareigoja *(pranc.)*.

gatu perrištų paketėlių; niekam kitam nebuvo leidžiama jų prisiliesti. Išblyškęs, sunykęs, sudvasintas veidas, palaikis chalatas, sujuostas virve su spurgu — jis išties atrodė kaip senas vienuolis asketas. Beje, retkarčiais jis pasirodydavo apsirengęs madingai, kaip tikras džentelmenas, bet tatai reikšdavo, kad vėl susiruošė vykti į Londoną, į aukcionus ir antikvarų krautuvėles, papildyti kolekcijos.

Jeigu jums tenka susidurti su jaunimu, tai jūsų nešokiruos, jeigu pasakysiu, kad nuo viso to man subjuro nuotaika, pradėjau galvoti, kad visi senovės romėnai buvo šaunūs vyrai, bet jie gyveno labai seniai. Aš nepanaši į savo brolį Arturą, negaliu nesidžiaugti džiaugsmais. Iš motinos kartu su rudais plaukais paveldėjau ir romantiškų polėkių bei kitokių niekų. Vargšelis Džailsas yra toks kaip aš, ir manau, kad slegianti monetų atmosfera dalinai gali jį pateisinti, nors iš tiesų pasielgė blogai ir vos nepateko į kalėjimą. Bet jis, kaip tuojau išgirsite, elgėsi nė kiek ne blogiau už mane.

Dabar pereisiu prie kvailosios šitos istorijos dalies. Manau, kad jūs, toks išmintingas žmogus, nutuokiate, kas galėtų praskaidrinti monotonišką gyvenimą įnoringai septyniolikmetei merginai. Bet aš tiek sudirginta kur kas baisesnių dalykų, kad nebegaliu suvaikyti savo jausmų; nė pati nebežinau, ar numoti ranka į tai kaip į tuščią flirtą, ar graudentis dėl kraujais srūvančios širdies. Kaimynas, buvęs laivo kapitonas, turėjo sūnų, gal penketu metų vyresnį už mane, draugavusį su Džailsu prieš jam išvykstant į koloniją. Jo vardas nėra svarbus mano istorijai, bet jums pasakysiu, nes noriu papasakoti viską: Filipas Hokeris. Drauge eidavome rinkti krevečių, sakėme ir manėme, kad pamilome vienas kitą; bent jau jis tikrai sakė, kad įsimylėjo mane, o aš tikrai galvojau, kad įsimylėjau jį. Jei dar pridursiu, kad jis turėjo bronzines garbanas ir taip pat jūros nubronzintą sakalo profilį, tai ne dėl to, kad norėčiau kalbėti apie jį, bet dėl reikalo, dėl didžiai keisto aplinkybių sutapimo.

Vieną vasaros popietę, iš anksto susitarusi su Filipu pakrevečiauti seklumose, aš nekantriai lūkuriavau fasado svetainėje, žiūrėdama, kaip Arturas krapštosi prie ką tik įsigytų monetų paketėlių, kaip iš lėto nešioja juos — po vieną, po du — į niūrų kabinetą, paverstą muziejumi. Vos tiktai išgirdau sunkias duris paskutinį kartą užsiveriant įkandin jo, sugriebiau tinkliuką krevetėms, škotišką beretę ir buvau besprunkanti, bet pastebėjau, jog brolis pamiršo vieną monetą; ji švytėjo ant ilgo suolo prie lango. Moneta buvo bronzinė; dėl spalvos, romėniškos nosies for-

mos, galvos atlošimo ant ilgo, stipraus kaklo Cezario profilis pasirodė man stebėtinai panašus į Filipo Hokerio portretą. Tada prisiminiau, kad Džailsas kartą pasakė Filipui, jog egzistuoja moneta su jo profiliu, ir Filipas panoro ją gauti. Nežinau, ar galite įsivaizduoti, koks beprotiškų, nutrūktgalviškų minčių sūkurys įsisuko mano galvelėje; pasijutau lyg fėjų apdovanota. Pasivaideno, kad jei galėčiau išsprukti iš čia ir atiduoti ją Filipui tartum savotišką jungtuvių žiedą, ta moneta sujungtų mudu amžinai. Tūkstantis panašių minčių užplūdo mane. Paskui po mano kojomis atsivėrė praraja — siaubingas, sukrečiantis suvokimas: ką gi aš darau? Iš proto varė įkyri mintis, baksnojanti tarsi įkaitinta geležimi: o ką pagalvos Arturas? Karstersų šeimos narys — vagis, pavogęs tėvo lobį! Manau, kad brolis galėjo įsivaizduoti, kaip mane pleškina ant raganų laužo už tokį poelgį. Nuo minties apie fanatišką žiaurumą plykstelėjo seniai rusenanti neapykanta šykštuoliškam jo kuitimuisi apie tas senienas. Mano jaunystė, mano laisvė šaukė, kvietė prie jūros. Už lango buvo saulėta ir vėjuota, geltona blindės ar prožirnio galvutė bilsčiojo į stiklą. Aš pagalvojau apie tą gyvą, žydintį auksą, masinantį mane iš visų pasaulio sodų — o paskui apie negyvą, blausų auksą, varį ir bronzą, priklausančius mano broliui, vis labiau ir labiau dulsvėjančius, gyvenimui einant pro šalį. Gyvoji gamta ir Karstersų kolekcija susirėmė žūtbūtinai.

Gamta senesnė už Karstersų kolekciją. Kai bėgau jūros link gatvelėmis, iš visų jėgų spausdama monetą kumštyje, skubėjau taip, lyg mane persekiotų visa Romos imperija drauge su Karstersų protėviais. Ir ne tiktai senas sidabro spalvos liūtas iš šeimos herbo riaumojo man į ausį, bet visi Cezario monetų arai krankė ir plakė sparnais persekiodami. O mano širdis vis tiek veržėsi aukštyn ir aukštyn it vaikų aitvaras, kol pagaliau atbėgau per puraus, sauso smėlio kopas prie lėkštos ir drėgnos pakrantės, kur Filipas jau stovėjo iki kulkšnių įsibridęs sekliame raibuliuojančiame vandenyje, už kokio šimto jardų nuo kranto. Dangus toje pusėje raudonavo saulėlydžiu ir platus seklumos ruožas, neapsemiantis aukščiau kulkšnių per gerą pusmylį, atrodė kaip ežeras, ištisai degantis rubinine liepsna. Atsisukusi apsidairiau tiktai tada, kai, skubiai nusiavusi batelius ir kojines, nubridau ten, kur stovėjo Filipas, ganėtinai toli nuo sausumos. Mes buvome vieni — neminint jūros platumos ir kranto smėlio. Padaviau jam Cezario profilį.

Tą pačią akimirką mane tarytum kiaurai persmelkė: pasivaideno, kad žmogus, tolumoje stypsantis ant kopos, įdėmiai stebi ma-

ne. Išsyk susivokiau, kad tai tik nervų įtampos miražas, nes tas žmogus — tik tamsus brūkšnys; aš tegalėjau įžiūrėti, kad stovi nejudėdamas ir žiūri, šiek tiek pakreipęs galvą. Nebuvo jokio logiško pagrindo tvirtinti, kad jis žiūri į mane; jis galėjo spoksoti į laivą, į saulėlydį, į žuvėdras arba į bet kurį iš žmonių, dar klaidžiojančių kartu tarp jo ir mūsų. Tačiau akimirkos išgąsčio būta pranašiško: dar man bežiūrint, žmogus pradėjo sparčiai eiti į mus tiesiausia linija per drėgno smėlio plotus. Nepažįstamajam skubinai žengiant arčiau ir arčiau, įžiūrėjau, kad jis tamsaus gymo, barzdotas, o akis slepia tamsiais akiniais. Apsirengęs jis buvo skurdokai, bet oriai, visas juodai — nuo aptrinto juodo cilindro ant galvos iki masyvių juodų batų ant kojų. Nė nestabtelėjęs nusiauti, jis žengė į jūrą ir ėmė bristi tiesiai į mane, nesulaikomas lyg atlekianti kulka.

Negalėčiau perteikti jums to baisumo ir nerealumo, kai jis be garso perėjo ribą tarp sausumos ir jūros. Toks jausmas, lyg būtų nužengęs nuo uolos ir tebežygiuotų oru. Lyg namas būtų pakilęs į orą ar žmogaus galva savaime nukritusi. Jis viso labo tik susišlapino batus, tačiau atrodė kaip demonas, pamynęs gamtos dėsnius. Jeigu būtų bent sekundėlę dvejojęs, prieš žengdamas į vandenį, kerai būtų išsisklaidę. O dabar atrodė, kad aš jam svarbesnė už visą pasaulį, kad per mane net nepastebi jūros. Filipas stovėjo kiek atokiau, atsukęs man nugarą, pasilenkęs prie savo tinklelio. Nepažįstamasis ėjo artyn, kol sustojo už poros jardų nuo manęs, vanduo pusiau sėmė jam blauzdas. Ir tada jis prabilo, aiškiai, bet manieringai tardamas žodžius: „Ar jūsų neapsunkintų paaukoti kam nors kitam šiek tiek neįprastai atrodančią monetą“?

Jo išvaizdoje nebuvo ničnieko nenormalaus, išskyrus vieną dalyką. Tamsūs jo akiniai nebuvo visiškai nepermatomi, ir akys už jų nebėgiojo į šalis, o įdėmiai žvelgė į mane. Tamsi barzda nebuvo nei per daug ilga, nei suvelta, tačiau jis atrodė smarkiai apžėlęs, nes barzda prasidėjo labai aukštai, po pat skruostikauliais. Veido spalva nebuvo nei liguistai išgeltusi, nei lavoniškai išbalusi, priešingai, atrodė ganėtinai šviežia ir jaunatviška, bet šita rožinė šaltai vaškinė spalva kažkodėl (net pati nežinau kodėl) tik dar didino siaubą. Vienintelis keistas dalykas, patraukiantis dėmesį, buvo jo nosis, šiaip visai dailios formos, bet nulinkusiu į šalį galiuku; sakytum, per tą galiuką, dar nesukietėjusį, kaukštelėta žaisliniu plaktukėliu. Dėl to kreivumo niekas nepavadintų jo išsigimėliu, bet nemoku apsakyti jums, koks tai buvo košmaras. Įsibridęs į saulėlydžio nudažytą vandenį, jis šiurpino mane

lyg riaumojantis ką tik iš kruvinos jūros gelmių iškilęs siaubūnas. Pati nesuvokiu, kodėl nosies galiuko kreivumas šitaip jaudino mano vaizduotę. Atrodė, kad jis gali krutinti tą galiuką kaip pirštą. Ir tartum ką tik būtų šitaip padaręs.

— Jūsų geranoriškumas,— kalbėjo jis tuo pačiu nenatūraliu, atstumiančiu tonu,— galėtų padėti man išvengti kontaktų su kitais šeimos nariais.

Tiktai tada man toptelėjo, kad esu šantažuojama dėl bronzinės monetos vagystės, ir stačiai prietaringą mano išgąstį bei sutrikimą nustelbė pritrenkiantis praktiškas klausimas: iš kur jis sužinojo? Aš pavogiau monetą netikėtai, impulso pagauta, tikrai žinau, kad ten buvau viena; išsprukdama susitikti su Filipu, kiekvieną kart apsidairydavau, kad niekas nematytų. Iš visko sprendžiant, gatvėje niekas manęs nesekė, bet jei ir būtų sekęs, tai negalėjo tarsi rentgeno spinduliais pamatyti saujoje sugniaužtos monetos. Įžvelgti, kaip aš perduodu ją Filipui, nepažįstamasis, stovėdamas ant kopos, turėjo tiek pat galimybių, kaip pasakos herojus šaudamas pataikyti į akį musei.

— Filipai! — gailiai sušukau.— Ko šitas žmogus nori iš manęs?

Kai Filipas pagaliau pakėlė galvą nuo taisomo tinklelio, jo veidas man pasirodė išraudęs — galbūt supykęs, gal susigėdęs — bet tai galėjo būti ir nuo ilgo narpliojimo pasilenkus, ir nuo saulėlydžio gaisų. O gal tai buvo dar vienas sukrėstos vaizduotės pokštas, iškritęs iš gausybės rago. Jis šiurkščiai tarė nepažįstamajam: „Nešdinkitės iš čia.“ Mostelėjęs galva man sekti iš paskos, jis nubrido į krantą, nekreipdamas dėmesio į nepažįstamąjį. Užkopė ant akmeninio bangolaužio, prasidedančio kopų papėdėje, ir pasuko namų link, ko gero pamanęs, kad tai piktajai dvasiai bus ne taip lengva žargstyti per aštrius pažaliavusius ir slidžius nuo apsivijusių dumblių akmenis įkandin mudviejų, jaunų ir įpratusių prie šito kelio. Bet mano persekiotojas statė kojas taip pat pedantiškai, kaip ir kalbėjo, ir tebesekė iš paskos, kruopščiai rinkdamasis ir akmenis, ir frazes. Įsiteikiamai koktus jo balsas vis netilo už mano peties, kol galų gale, užlipus ant kopos viršūnės, Filipo kantrybė (kuri daugeliu atvejų tikrai būdavo ne ilgalaikė), atrodo, trūko. Ūmai jis atsisuko ir tarė: „Eikite iš kur atėjęs. Negaliu su jumis dabar kalbėti“. O kai nepažįstamasis sustojo, matyt, neketindamas trauktis, ir žiojosi šnekėti toliau, Filipas taip smogė jam kumščiu, kad šis skriste nuskrido nuo pačios aukščiausios kopos. Mačiau, kaip jis apačioje kapstėsi iš smėlio.

Šitas Filipo poelgis mane apramino, nors, antra vertus, pavo-

jus gal tik dar padidėjo; o pats Filipas visai neatrodė patenkintas savo vyriškumu kaip kitais atvejais. Nors meilus kaip visada, jis atrodė kažko prislėgtas; nespėjus man išklausti, kas atsitiko, jis atsisveikino su manimi prie savo vartelių. Du dalykai nustebino mane. Viską apsvarsčius, pasakė jis, aš turėčiau sugrąžinti monetą į kolekciją, bet „tuo tarpu" jis pasiliksiąs ją. Paskui pridūrė, nelauktai ir be jokio ryšio:

— Ar žinai, kad Džailsas sugrįžo iš Australijos?"

Atsivėrė tavernos durys, ir gigantiškas detektyvo Flambo šešėlis uždengė staliuką. Tėvas Braunas pristatė jį jaunajai damai kaip įpratęs neįkyriai maloniai, paminėjo jo patirtį ir jautrumą, tiriant šitokias bylas, ir mergina netrukus jau pasakojo istoriją iš naujo, šį kartą dviem klausytojams. Flambo, jai nusilenkęs ir sėsdamas padavė dvasininkui popieriaus skiautelę. Braunas šiek tiek nustebęs paėmė ją ir perskaitė: „Kebu iki Vaga Vagos, 379, Meifking aveniu, Patnis". Mergina tuo tarpu pasakojo toliau:

— Kopiau statmenai kylančia gatve namų link galutinai pasimetusi; mano galva nė kiek neprašvito, kai prie durų slenksčio pamačiau pieno bidonėlį... ir vyriškį su kreiva nosimi. Bidonėlis reiškė, kad tarnų namie nėra, na, o Arturas, kaip visada, kiurkso, susisupęs tamsiu chalatu, tamsiame kabinete. Jis nei girdėtų skambučių, nei atsilieptų išgirdęs. Vadinasi, namie pagalbos nėra iš ko tikėtis, išskyrus brolį, o jo pagalba pražudytų mane. Nevilties apimta, kyštelėjau tam pabaisai į delną du šilingus ir išlemenau, kad užeitų po kelių dienų, kai būsiu viską apgalvojusi. Jis pasišalino susiraukęs, bet kur kas klusniau negu buvau tikėjusis,— gal dar neatitoko nuo sutrenkimo — o aš, nors tai ir žema, kerštingai mėgavausi, žiūrėdama, kaip tolsta jo nugara su prilipusia smėlio žvaigžde. Praėjęs gal šešetą namų, jis pasuko už kampo.

Tiktai tada atsirakinau duris, įėjau į vidų, užsikaičiau arbatos ir pamėginau surikiuoti savo mintis. Atsisėdau svetainėje prie lango į sodą, nušviestą vakaro saulės. Bet susikaupti nesisekė, užsisvajodavau tai apie šį, tai apie tą ir klaidžiojau žvilgsniu po vejas, gėlių vazonus bei gėlynus, niekur neapsistodama. Siaubas sukrėtė mane tik vėliau, nes susivokiau ne iš karto.

Žmogus ar pabaisa, kurio ką tik atsikračiau, stovėjo nejudėdamas vidury sodo. Ak, visi esame prisiskaitę apie šmėklas lavonų veidais, pasirodančias tamsoje, bet šita buvo tūkstantį kartų baisesnė už jas visas. Nuo jo driekėsi ilgas pavakarės šešėlis, bet patį jį dar gaubė šilti saulės spinduliai. Ir jo veidas nebuvo išblyškęs, o vis to paties rožinio vaškinio atspalvio kaip mane-

kenų kirpyklose. Stovėjo absoliučiai nejudėdamas, veidu į mane. Negaliu net apsakyti, kaip kraupiai jis atrodė tarp tulpių ir visų tų aukštų, ryškių, beveik egzotiškų gėlių. Tarytum sodo vidury vietoj statulos būtume pasistatę vaškinę figūrą.

Tačiau vos tik pamatęs, kad aš krustelėjau lange, jis apsisuko ir išbėgo iš sodo pro užpakalinius iki galo atlapus vartelius, pro kuriuos, be abejonės, ir buvo įėjęs. Šitas baikštumas taip skyrėsi nuo jo įžūlumo, brendant į jūrą, kad aš šiek tiek atkutau. Pagalvojau, kad dėl kažkokios man nežinomos priežasties jis bijo susitikti Arturą. Šiaip ar taip, apsiraminau, ramiai pavalgiau viena (Arturas nesileisdavo trukdomas, kai tvarkydavo muziejų), o mano mintys pašviesėjusios vėl skrido pas Filipą. Abejingai, bet greičiau patenkinta gyvenimu negu priešingai, spoksojau į kitą langą su neužtraukta užuolaida, už kurio jau sutemo vakaras, juodas kaip grifelinė lenta. Man pasirodė, kad iš lauko prie stiklo prilipusi lyg ir sraigė. Bet atidžiau įsižiūrėjusi pamaniau, ar tai tik nebus žmogaus pirštas, prispaustas prie stiklo — išlinkimu jis lyg panėšėjo į nykštį. Mano širdyje vėl pabudo baimė ir narsa, pripuoliau prie lango ir atšokau atgal, slopiai klyktelėjusi; bet kas būtų tai išgirdęs, tik ne Arturas.

Mat tai buvo ne nykštys ir tuo labiau ne sraigė. Tai buvo kreivos nosies galiukas, prispaustas prie stiklo ir nuo to spaudimo pabalęs; už jos spoksantis veidas plačiai atmerktomis akimis, išsyk neįžiūrėtas, pilkavo kaip šmėkliška kaukė. Užtrenkiau kaip papuolė langines, galvotrūkčiais puoliau į savo kambarį ir užsirakinau. Bet galėčiau prisiekti, kad, prabėgdama pro kitą tamsų langą, mačiau už stiklo kažką panašaus į sraigę.

Geriausia išeitis — nueiti pas Arturą. Jei šitas pabaisa sėlina aplink namus it katė, jis gali turėti ir blogesnių ketinimų negu šantažas. Gal vėliau brolis išvarys iš namų ir prakeiks, bet jis džentelmenas ir dabar apgins mane. Dešimt minučių įtemptai svarsčiusi, nulipau žemyn, pabeldžiau į jo duris, įžengiau į vidų ir pamačiau paskutinį ir siaubingiausią reginį.

Mano brolio krėslas buvo tuščias, jo paties kambaryje nesimatė. Užtat žmogus kreiva nosimi sėdėjo, laukdamas jo sugrįžtant, įžūliai nenusiimdamas cilindro, ir netgi skaitė mano brolio knygą po mano brolio lempa. Jo veidas buvo ramus ir susikaupęs, bet nosies galiukas vis tiek atrodė judriausia veido dalis, sakytum ką tik persikreipęs iš kairės į dešinę lyg dramblio straublys. Jis buvo ganėtinai šlykštus, kai persekiojo ir tykojo mane, bet nepastebėdamas manęs, išgąsdino kur kas baisiau.

Turbūt klykiau garsiai ir ilgai, bet ne tai svarbu. Svarbu tai,

ką padariau paskui: atidaviau jam visus pinigus, kiek turėjau, kartu su pluoštu vertybinių popierių, kurių, nors jie man ir priklausė, prisipažįstu, neturėjau teisės liesti. Galų gale jis išsinešdino, vaidmainiškomis, įmantriomis tiradomis reikšdamas apgailestavimą; aš susmukau kaip pakirsta, jaučiausi žlugusi visais atžvilgiais. Tačiau tą pačią naktį visiškai atsitiktinai buvau išgelbėta. Arturas, kaip dažnai darydavo, buvo netikėtai išvykęs į Londoną derėtis; sugrįžo jis vėlai, užtat švytėdamas, jau beveik įsigijęs brangenybę, kuri turėjo papuošti šeimos kolekciją. Arturas taip tryško džiaugsmu, kad aš jau beveik įsidrąsinau prisipažinti pasisavinusi mažesnę vertybę, bet jis tiesiog kliedėjo grandioziniais projektais, ir jokios kitos temos jo nedomino. Kadangi sanderis bet kuriuo momentu dar galėjo sužlugti, jis primygtinai reikalavo, kad tuojau pat susikraučiau daiktus ir važiuočiau su juo į butą, jau išnuomotą Fuleme, netoli tos antikvarinės krautuvėlės. Šitaip nakties glūdumoje pasprukau nuo savo priešo, bet ir nuo Filipo... Mano brolis praleisdavo daug laiko Saut Kensingtono muziejuje, o aš, kurdama asmeninio gyvenimo iliuziją, ėmau lankyti mokamas dailės mokyklos pamokas. Šįvakar kaip tiktai ėjau iš jų, ir pamačiau, kad tas šlykštus tipas, pasmerkęs mane vienatvei, tankiai mina priešpriešiais ilga tiesia gatve; toliau viskas klostėsi taip, kaip nupasakojo šitas džentelmenas.

Galiu pridurti tik vieną dalyką. Nesu verta, kad man kas padėtų, neginčiju bausmės, kuri mane ištiko, ir nesiskundžiu; matyt, taip buvo lemta. Bet vis dar klausiu, vis dar suku galvą: kaip šitai galėjo atsitikti? Ar mane baudžia nežemiškos jėgos? Juk kas, be Filipo ir manęs, galėjo sužinoti, jog vidury jūros padaviau jam smulkų pinigėlį?

— Tikrai nekasdieniška problema,— pritarė Flambo.

— O jos sprendimas dar nekasdieniškesnis,— niūrokai pridūrė tėvas Braunas.— Mis Karsters, ar būsite namie, jei aplankysime jus Fuleme po pusantros valandos?

Mergina pažvelgė į jį, paskui atsistojo ir ėmė mautis pirštines.

— Taip,— tarė ji,— aš būsiu namie.— Ir tuojau pat išėjo iš tavernos.

Detektyvas ir dvasininkas dar tebesvarstė tą istoriją, vakare atsidūrę prie nuomojamų butų namo Fuleme, stebėtinai skurdaus Karstersų šeimai net ir trumpam apsistoti.

— Na, žinoma,— dėstė Flambo,— paviršutiniškas žmogus pirmiausiai pagalvotų apie tą brolį iš Australijos, jau anksčiau ka-

žinką iškrėtusį; jis šitaip nelauktai sugrįžo ir apskritai gali turėti niekšiškų bendrininkų. Bet vis dėlto negaliu suprasti, kaip jis čia įsivėlė, nebent...

— Nebent kas? — kantriai paklausė pašnekovas.

Flambo prislopino balsą.

— Nebent merginos mylimasis būtų ir pats prikišęs čia nagus, bet tada jis — svarbiausias piktadarys. Sakykim, vyrukas iš Australijos žinojo, kad Hokeris trokšta monetos, bet po galais, kaip jis galėjo sužinoti, kad Hokeris ją gavo? Nebent Hokeris signalizavo jam arba bendrininkui į krantą.

— Teisingai,— nuolankiai sutiko dvasininkas.

— Ar atkreipėte dėmesį dar į vieną detalę? — entuziastingai kalbėjo Flambo.— Šitas Hokeris girdi, kaip nežinomasis kimba prie jo merginos, bet smogia jam tik tada, kai užlipa ant purių smėlio kopų, ir laimi tas netikras grumtynes. Jei būtų smogęs bendrininkui jūroje arba tarp akmenų, galėjo jį suluošinti.

— Ir vėl jūsų tiesa,— linktelėjo tėvas Braunas.

— O dabar pradėkime iš pradžių. Čia įsipynę keli žmonės, mažų mažiausiai trys. Savižudybei pakanka vieno, nužudymui — dviejų; bet šantažui reikia mažiausiai trijų.

— Kodėl? — tyliai paklausė kunigas.

— Na kaipgi! — sušuko bičiulis.— Vieno, kurį grasinama demaskuoti; vieno, grasinančio demaskuoti; ir mažiausiai vieno, kurį tas demaskavimas skaudžiai paliestų.

Ilgokai pamąstęs, dvasininkas tarė:

— Jūs darote loginę klaidą. Trijų žmonių reikia idėjai personifikuoti. Jai materializuoti pakanka dviejų.

— Kaip tai suprasti? — paklausė antrasis.

— O kodėl šantažuotojas,— pusbalsiu kalbėjo Braunas,— negali bauginti aukos savim pačiu? Tarkim, žmona tampa fanatiška blaivininke, kad priverstų vyrą slėpti pomėgį lankyti smukles, o paskui pati, pakeitusi rašyseną, šantažuoja jį laiškais, grasindama viską atskleisti žmonai. Argi svarbu, kas rašo? Arba, pavyzdžiui, tėvas uždraudė sūnui azartiškai lošti, o paskui, neatpažįstamai persirengęs, baugina jaunuolį tariama tėvo rūstybe! Arba tarkim... bet mes jau atėjome, mielas drauge.

— O viešpatie! — sušuko Flambo.— Nejau jūs manote...

Kažkoks vyriškis nubėgo namo laiptais, ir auksinėje žibinto šviesoje abu draugai išvydo profilį, neabejotinai panašų į romėnų monetą.

— Mis Karsters,— tarė Hokeris be ceremonialių įžangų,— neina į vidų, kol neatvyksite jūs.

— Paklausykite,— konfidencialiai kreipėsi į jį tėvas Braunas,— ar nemanote, kad užvis geriausia jai būtų pasilikti lauke, jūsų globojamai? Man atrodo, jūs jau seniai viską supratote.

— Taip,— pusbalsiu atsakė jaunuolis,— aš supratau smėlynuose, todėl ir sudaviau jam taip, kad griūtų minkštai.

Paėmęs iš merginos visraktį ir monetą iš Hokerio, Flambo kartu su tėvu Braunu įėjo į tuščią namą ir patraukė į fasado pusės į svetainę. Joje buvo tik vienas žmogus. Tasai, kurį tėvas Braunas matė pro tavernos langą, stovėjo prie sienos tarsi pakliuvęs į spąstus. Jo išvaizda buvo nepasikeitusi, tik vietoj juodo kostiumo dabar vilkėjo rudą chalatą.

— Mes atėjome,— mandagiai tarė tėvas Braunas,— sugrąžinti šitą monetą savininkui.— Ir padavė ją žmogui kreiva nosimi.

Flambo išpūtė akis.

— Ar šis žmogus numizmatas? — paklausė.

— Šis žmogus — misteris Arturas Karstersas,— tvirtai tarė dvasininkas,— jis šiek tiek savotiškai kolekcionuoja monetas.

Vyriškis taip baisiai išbalo, kad kreiva nosis dabar skyrėsi nuo jo veido lyg visai atskira ir komiška detalė. Tačiau jis prabilo su nevilties orumu.

— Jūs tuoj pat įsitikinsite,— tarė jis,— kad aš praradau ne visas šeimos dorybes.

Staigiai apsisukęs, jis žengė į gretimą kambarį ir užtrenkė duris.

— Sulaikykite jį! — suriko tėvas Braunas, puldamas į priekį ir užkliūdamas už kėdės; vienu ar dviem smūgiais Flambo išlaužė duris. Deja, per vėlai. Mirtinoje tyloje Flambo perėjo per kambarį ir paskambino gydytojui bei policijai.

Ant grindų gulėjo tuščias vaistų buteliukas. Skersai stalo tysojo vyriškis rudu chalatu, jis gulėjo tarp perplyšusių ir žiojėjančių vyniojamojo popieriaus paketų, iš kurių pažiro ir nusirito į šalis ne Romos, o nūdienės Anglijos monetos.

Dvasininkas pažvelgė į bronzinį Cezario profilį savo delne.

— Štai ir viskas, kas liko iš Karstersų kolekcijos,— tarė jis.

Patylėjęs dar romiau negu paprastai prabilo:

— Fanatiko tėvo testamentas buvo žiaurus; kaip matote, jis skaudžiai užgavo sūnų. Arturas neapkentė Romos monetų, kurias paveldėjo, ir vis labiau geidė paprastų pinigų, kurių stokojo. Jis ne tiktai palengva, monetą po monetos, išpardavė kolekciją, bet žingsnis po žingsnio nusirito iki gėdingiausių būdų prasimanyti pinigų net iš savo artimųjų šantažavimo persirengus. Jis šantažavo iš Australijos sugrįžusį brolį dėl kažkokio smulkaus, visų jau

pamiršto nusižengimo (dėl to ir buvo nusisamdęs kebą iki Vaga Vagos Patnyje). Šantažavo seserį dėl vagystės, kurią tik jis ir tegalėjo pastebėti. Beje, todėl jai ir galėjo kilti tariamai antgamtiška nuojauta, pamačius jį tolumoje ant kopos. Neretai pasitaiko, kad figūra arba eisena, kad ir iš tolo, labiau išduoda asmenį negu meistriškai nugrimuotas veidas vos ne akis į akį.

Abu vėl patylėjo.

— Kas būtų pagalvojęs,— suniurnėjo detektyvas,— kad didysis numizmatas ir kolekcionierius — gobšus šykštuolis.

— O ar toks didelis skirtumas? — tuo pačiu keistu, atlaidžiu balsu paklausė tėvas Braunas.— Kokios šykštuolio ydos nebūdingos kolekcionieriui? Kokios ydos... nereikia susikurti sau dievo... nereikia garbinti jo ir vergauti, nes aš... Bet eime pažiūrėti, kaip jaučiasi vargšai jaunuoliai.

— Manau,— tarė Flambo,— kad, nepaisant visų negandų, vargšai jaunuoliai turbūt jaučiasi kuo puikiausiai.

VIOLETINIS PERUKAS

Misteris Edvardas Natas, darbštus *Daily Reformer* dienraščio redaktorius, sėdėjo prie savo stalo ir, smagiai tratant mašinėlei, šokinamai energingos jaunos moteriškės, atplėšinėjo laiškus bei taisė skiltis.

Šviesaus gymio, jau pradėjęs storėti, jis darbavosi be švarko; jo judesiai buvo ryžtingi, burna valinga, sprendimai neatšaukiami, tačiau apvaliose, beveik naujagimio mėlynumo akyse glūdėjo sutrikimas ir net graudulys, beveik netinkantis jo išvaizdai. Bet toji išraiška nebuvo visai apgaulinga. Kaip ir daugeliui žurnalistų, gavusių valdžią, jam buvo būdingas tas nuolatinis baimės jausmas: baimė būti apkaltintam šmeižtu, baimė prarasti klientus, duodančius skelbimus, baimė, kad prasprūs klaidų, baimė, kad bus atleistas.

Jo gyvenimas buvo nesibaigiamas ekvilibristinis laviravimas tarp iškaršusio muiladario su trimis nebeišgydomais proto trūkumais, kuriam priklausė laikraštis (kartu su redaktoriumi), ir labai gabių bendradarbių, kuriuos jis surinko leisti laikraščiui; tarp jų buvo talentingų ir patyrusių žurnalistų, nuoširdžiai pritariančių (o tai dar blogiau) laikraščio politinei linijai.

Vieno iš jų laiškas dabar ir gulėjo priešais redaktorių, ir jis, paprastai toks veržlus ir ryžtingas, tarsi delsė atplėšti voką. Jis paėmė korektūros skiltį, perbėgo ją mėlynomis akimis ir mėly-

nu pieštuku, pakeitė žodį „svetimmoteriavimas“ žodžiu „smerktinas poelgis“ ir žodį „žydas“ žodžiu „kitatautis“, paskambino ir skubiai nusiuntė skiltį aukštyn.

Tada, rimčiau susikaupęs, atplėšė voką su Devonšyro antspaudu ir ėmė skaityti labiausiai patyrusio savo korespondento laišką:

„Brangus Natai. Kaip matau, jūs domitės ir vaiduokliais, ir hercogais, tad gal tiktų straipsnis apie mįslingą Eksmuro Eirų istoriją; senos liežuvautojos vadina ją „Velnio ausimi“. Šeimos galva, kaip žinote, yra hercogas Eiras, vienas iš kelių belikusių senųjų aristokratų, kietasprandžių torių; gerai išvelėti tą sužiedėjusį despotą, manding, visai derintųsi su laikraščio linija. Ir aš, atrodo, iškapstysiu istoriją, kuri duos faktų tam velėjimui.

Savaime aišku, aš netikiu legenda apie Jokūbą Pirmąjį, na o Jūs pats tai juk netikite ničniekuo, netgi pačia žurnalistika. Legenda, turbūt prisimenate, susijusi su pačia juodžiausia dėme Anglijos istorijoje, kai raganius Frensis Hovardas nunuodijo Ouverberį [23], ir nepaaiškinamu karaliaus išgąsčiu, privertusiu dovanoti žudikams. Spėliota, kad čia neapsieita be kerų; esą tarnas, klausęsis prie rakto skylutės, išgirdo tiesą, karaliui besikalbant su Karu [24], ir ta ausis, kuria jis išgirdo, ūmai tarytum užbūrus pasidariusi be galo didelė ir atgrasi — tokios kraupios ten būta paslapties. Nors jis buvo apdovanotas žemėmis ir auksu, padarytas hercogo giminės pradininku, bet „velnio ausis“ kas kelios kartos vis pasitaiko šeimoje. Žinia, jūs netikit juodąja magija, jei ir tikėtumėt, vis tiek nespausdintumėt šito laikraštyje. Jeigu stebuklas atsitiktų redakcijoje, jūs ir jį nutylėtumėte; juk net tarp vyskupų nūnai tiek daug agnostikų. Tačiau svarbu ne tai. Svarbu, kad Eksmurų šeimoje iš tiesų dedasi keisti dalykai: kažkas visai natūralu, bent drįstu taip manyti, tačiau visai nenormalu. Ir manau, kad čia įsipynusi velnio ausis — kaip simbolis, kaip manija, kaip liga ar dar kas nors. O kitas padavimas byloja, kad Eirų vyriškiai po Jokūbo Pirmojo pradėjo auginti ilgus plaukus, kad uždengtų pirmojo lordo Eksmuro ausį. Be abejo, tai irgi prasimanymas.

Norėčiau atkreipti jūsų dėmesį štai į ką: man atrodo, mes klystame, pliekdami aristokratus tik dėl jų briliantų ir šampano. Daugeliui žmonių jie tuo ir imponuoja, kad sugeba džiaugtis gyvenimu, bet aš manau, jog per daug nuolaidžiaujame, sutikdami, kad vien priklausymas aristokratijai daro aristokratus laimingus.

---

[23] Tomas Ouverberis (1581—1613) — poetas ir eseistas.
[24] Somersetas Robertas Karas (1590—1645) — Škotijos politinis veikėjas.

Noriu pasiūlyti ciklą straipsnių — atskleisčiau, koks niūrus, koks nežmoniškas, tiesiog pragariškas tvaikas, kokia priplėkusi atmosfera tvyro kai kuriuose didinguose jų rūmuose. Pavyzdžių per akis, bet pirmai pradžiai nesurastume geresnio už Eirų ausį. Tikiuosi, kad savaitės pabaigoje galėsiu iškloti visą teisybę apie juos.

Visada jūsų Frensis Finas".

Misteris Natas minutėlę pamąstė, įsmeigęs akis į savo kairįjį batą, paskui prabilo garsiu, aiškiu ir absoliučiai bejausmiu balsu, vienodai pabrėždamas kiekvieną skiemenį:

— Mis Barlou, prašau išspausdinti laišką misteriui Finui.

„Brangus Finai. Manau, kad idėja gera, laukiame rankraščio šeštadienį su antra pašto siunta. Jūsų E. Natas".

Šitą išsamų laišką jis ištarė vienu ypu, tarytum vieną žodį, ir mis Barlou vienu ypu ištratino mašinėle tarytum vieną žodį. Paskui jis paėmė kitą korektūros skiltį ir mėlyną pieštuką ir pakeitė žodį „antgamtinis" žodžiu „stebuklingas", o žodį „sušaudė" žodžiu „numalšino".

Tokia palaiminga ir naudinga veikla misteris Natas smaginosi ikī kito šeštadienio, užklupusio jį prie to paties rašomojo stalo, diktuojantį tai pačiai mašininkei ir miklinantį tą patį mėlyną pieštuką misterio Fino demaskavimų pirmojoje dalyje. Plačiame straipsnyje Finas kandžiai pašiepė gėdingas didikų paslaptis ir visose šalyse juos slegiančią depresiją. Nors ir nevengdamas stiprių pasakymų, jis rašė puikiu stiliumi, tačiau redaktorius kaip paprastai pavedė kažkam kitam suskaldyti tekstą skyreliais ir sugalvoti pikantiškas paantraštes: „Miledi ir nuodai", „Siaubingoji ausis", „Eirai savo gūžtoje" ir dar gal šimtą vienas už kitą geresnių variantų. Paskui —legenda apie ausį, išdėstyta kur kas plačiau negu pirmajame Fino laiške, o po jos autorius pasakojo vėlesnius savo atradimus.

„Aš žinau, kad žurnalistai dažnai mėgsta perkelti rašinio pabaigą į pradžią ir paversti ją antrašte. Žinau, kad žurnalizmo esmę dažniausiai atspindi pranešimas „Mirė lordas Džonsas" ir tai pranešama žmonėms, kuriems nė motais, kad lordas Džonsas apskritai gyveno. Jūsų korespondentas mano, kad toks štampas, kaip ir daugelis panašių, neturi nieko bendro su tikruoju žurnalizmu ir kad *Daily Reformer* turi rodyti sektiną pavyzdį. Autorius ketina dėstyti įvykius tokia seka, kokia jie vyko. Jis pateiks tikras pa-

vardes veikėjų, kurie daugeliu atvejų gali patvirtinti jo žodžius. O apibendrinimai ir sensacingi pranešimai bus pateikti pabaigoje.

Aš žingsniavau takeliu, vingiuojančiu per Devono grafystės vyšnių sodą, tarytum nukreipiančiu mintis į Devono sidrą, ir netauktai priėjau kaip tik tokią vietą. Tai buvo ilga, žema taverna, tiksliau kotedžas ir du svirnai po bendru šiaudiniu stogu, panašiu į rudus su žilomis sruogomis plaukus, užaugusius dar priešistoriniais laikais. Prie durų buvo iškaba „Žydrasis Dragūnas", o po ja įaugęs į žemę ilgas kaimiškas stalas, kuris kadaise stovėjo prie kiekvienos laisvosios angliškos tavernos, kol blaivininkai ir tarp jų įsimaišę aludariai nepražudė mūsų laisvės. O prie to stalo sėdėjo trys džentelmenai; jie būtų tikę čia sėdėti ir prieš šimtmetį.

Dabar, kai su jais artimiau susipažinau, nesunku surūšiuoti įspūdžius, bet pirmą akimirką visi trys man atrodė kaip tikrų tikriausi vaiduokliai. Dominuojanti figūra — ir dėl to, kad visais trimis matavimais nustelbė kitus, ir dėl to, kad sėdėjo centre, veidu į mane,— buvo aukštas, stambus vyriškis, apsirengęs juodai, raudono, netgi apopleksiško veido, gerokai praplikęs ir gerokai suraukęs kaktą. Dar kartą įdėmiau pažvelgęs į jį, negalėjau paaiškinti, kas kūrė tą senovės atmosferą, nebent senoviška baltos dvasiškio apykaklės forma ir tiesios gilios raukšlės kaktoje.

Dar sunkiau papasakoti įspūdį apie žmogų, sėdėjusį dešiniajame stalo gale. Tiesą sakant, jis niekuo neišsiskyrė, tokių sutinki kiekviename žingsnyje — apvali galva, tamsūs plaukai, trumpa riesta nosis; jis irgi dėvėjo dvasininko rūbus, šiek tiek asketiškesnius. Tik tada, kai pamačiau ant stalo gulinčią skrybėlę plačiais užlenktais kraštais, susivokiau, kodėl sieju jį su seniai praėjusiais laikais. Jis buvo Romos katalikų bažnyčios kunigas.

Bene svarbiausia keisto įspūdžio priežastis buvo trečiasis vyriškis, sėdintis kitame stalo gale — nors ir menkesnis fiziškai, ir mažiau rūpinąsis išvaizda. Liesas jo galūnes dengė, gal net sakyčiau veržė, aptemptos pilkos rankovės ir raitūzai. Prakaulus, išgeltęs, ereliško profilio veidas atrodė juo niūresnis dėl to, kad įkritusius skruostus rėmė senoviška apykaklė su kaklaskare. Plaukai, kadaise turėję būti tamsiai kaštoniniai, buvo keisto blausoko rausvai rudo atspalvio, o virš išgeltusio veido atrodė netgi ne rudi, o greičiau violetiniai. Toji neryški, bet neįprasta spalva vėrė akį todėl, kad plaukai buvo beveik nenatūraliai vešlūs ir garbanoti, be to, nekirpti. Tačiau viską apsvarstęs, linkčiau manyti, kad tą senų laikų įspūdį man pirmiausia sukėlė aukštos, senamadiškos vyno taurės, pora citrinų ir dvi ilgos pypkės. Gal šičia prisidėjo ir praeitin grimstanti istorija, dėl kurios atvykau.

Taverna aiškiai buvo atvira visiems, tad man, užgrūdintam reporteriui, nereikėjo daug drąsintis, kad atsisėsčiau prie to ilgo stalo ir užsisakyčiau sidro. Stambusis vyriškis juodais rūbais atrodė labai išprusęs, ypač daug žinantis apie šių vietų senovę; mažaūgis vyriškis, taip pat juodai apsirengęs, nors praverdavo burną kur kas rečiau, nustebino mane dar platesniu akiračiu, ir bemat suradome bendrą kalbą; tačiau trečiasis, senyvas džentelmenas su aptemptais raitūzais, laikėsi gana šaltai ir arogantiškai, kol nepakreipiau kalbos apie Eksmuro hercogą ir jo protėvius.

Man pasirodė, kad tema šiek tiek sutrikdė pirmus du pašnekovus, užtat iš karto sulaužė trečiojo vyriškio tylėjimo įžadus. Santūriu tonu, geriausią universitetą baigusio džentelmeno tarsena, retsykiais papapsėdamas savo ilgakotę pypkę, jis leidosi pasakoti kraupiausias istorijas, kokias tik man buvo tekę girdėti: kaip vienas iš Eirų kadaise pakorė savo tėvą, kitas, pririšęs prie vežimo žmoną, tempė per kaimą, plakdamas rykštėmis, o dar kitas padegė bažnyčią, pilną vaikų — žodžiu, kuo toliau, tuo baisiau.

Kai kurių jo pasakojimų — sakysim, apie Purpurines Vienuoles arba šlykščios Dėmėtojo Šuns istorijos, arba to, kas įvyko akmens karjere — išties negalima spausdinti. Nenutrūkstamas kruvinų nešvankybių srautas sruvo iš plonų aristokratiškų lūpų greičiau manieringai negu kaip nors kitaip, o jis pats sėdėjo, abejingai siurbčiodamas vyną iš aukštos siauros taurės.

Pastebėjau, kad priešais mane sėdintis apkūnus vyriškis nedrąsiai mėgino pakeisti pokalbio temą, bet matyt labai gerbdamas senyvąjį džentelmeną, nesiryžo atvirai jo nutraukti. O nedidukas kunigėlis kitame stalo gale, nors ir neatrodė sumišęs, sėdėjo nudelbęs akis į stalą, lyg jam būtų buvę skaudu klausytis; galima jį suprasti.

— Man regis, jūs ne per daug žavitės Eksmurų gimine,— tariau, kreipdamasis į pasakotoją.

Jis įdėmiai pažvelgė į mane, lūpos dar manieringai besišypsančios, pradėjo balti ir spaustis, paskui jis demonstratyviai trenkė į stalą savo ilgąją pypkę ir sudaužęs taurę, atsistojo visu ūgiu — kuo gryniausias šėtoniškai įniršęs džentelmenas.

— Šitie džentelmenai,— tarė jis,— pasakys jums, ar turiu pagrindo ja žavėtis. Nuo senų laikų Eirų prakeiksmas slegia šį kraštą, daugelį ištiko nelaimės. Šitie džentelmenai žino, kad nerasite žmogaus, patyrusio iš tos giminės daugiau negandų už mane.

Taip taręs, jis sutraiškė kulnu stiklo šukę ir nužingsniavo į žalią mirguliuojančią obelų prieblandą.

— Ekscentriškas džentelmenas,— kreipiausi į kitus du.— Ar kartais nežinote, kuo jam taip įsipyko Eksmurai? Kas jis toks?

Stambus ir juodai apsirengęs vyriškis įsistebeilijo į mane sakytum bulius, įvarytas į kampą; jis net ne iš karto suprato klausimą. Pagaliau išstenėjo:

— Jūs iš tiesų nežinote, kas jis toks?

Aš nuoširdžiai prisipažinau nežinąs, ir vėl įsiviešpatavo tyla; paskui žemasis dvasininkas, vis dar nepakeldamas akių nuo stalo, tarė:

— Tai Eksmuro hercogas.

Man dar nespėjus atsikvošėti, jis pridūrė taip pat ramiai, tarytum sudėdamas taškus ant „i“:

— Štai čia mano bičiulis daktaras Malas, hercogo bibliotekininkas. O aš pavarde Braunas.

— Bet,— sumikčiojau aš,— jeigu čia sėdėjo pats hercogas, tai kodėl jis taip koneveikė visus buvusius hercogus?

— Jis nuoširdžiai tiki, kad paveldėjo jų prakeikimą,— atsakė dvasininkas, pasivadinęs Braunu. Ir lyg tarp kitko pridūrė: — Todėl ir dėvi peruką.

— Nejaugi turite galvoje legendą apie fantastišką ausį? — nustebau.— Žinoma, aš ją girdėjau, bet juk tai prietaras, prasimanymas, suregztas iš daug paprastesnio dalyko. Kartais man atrodydavo, kad tai pašiurpinta istorija iš senovės laikų. Šešioliktame amžiuje nusikaltėliams kapodavo ausis.

— Manau, kad esmė ne ta,— balsu mąstė nedidukas žmogelis, — bet nei mokslas, nei gamtos dėsniai nepaneigia galimybės šeimoje kartotis tai pačiai deformacijai, pavyzdžiui, kai viena ausis didesnė už kitą.

Galiūnas bibliotekininkas parėmė didelėmis raudonomis rankomis savo didelę pliką kaktą, lyg žmogus, besistengiantis apmąstyti savo pareigas.

— Ne,— sunkiai atsiduso jis,— jūs vis dėlto neteisus to žmogaus atžvilgiu. Patikėkite, neturiu jokio išskaičiavimo ginti jį ar bent demonstruoti ištikimybę. Jis tironiškai engė mane kaip ir visus kitus. Nemanykite, kad jeigu matėte jį čia taip paprastai sėdintį, tai jis nustojo buvęs didžiūnas pačia blogiausia prasme. Jis gali pasikviesti tarną, esantį už mylios, ir liepti paskambinti varpeliu, kabančiu už dviejų žingsnių, kad ateitų kitas tarnas, esantis už trijų mylių, paduoti degtukų, esančių už trijų žingsnių. Jam reikia liokajaus su livrėja lazdelei nešioti vaikštinėjant, kamerdinerio žiūronams padavinėti operoje...

— Bet tik ne kamerdinerio rūbams valyti,— įsiterpė dvasinin-

kas kažkaip abejingai,— nes tas kamerdineris pultų valyti ir peruką.

Bibliotekininkas pažvelgė į jį, sakytum pamiršęs mane; jis buvo didžiai susijaudinęs ir, man regis, šiek tiek pakaitintas vyno.

— Nežinau, kaip šitai sužinojote, tėve Braunai, bet jūsų tiesa. Jis verčia visą pasaulį patarnauti jam, bet rengiasi pats. Ir griežčiausiai reikalauja, kad tuo metu aplinkui nebūtų nė gyvos dvasios — lyg dykumoje. Bent kiek prisiartinusį prie jo tualeto kambario veja lauk ir neduoda rekomendacijų dirbti kitur.

— Visai malonus senelis,— pastebėjau.

— Oi ne,— nuoširdžiai atsakė daktaras Malas,— bet vis dėlto galiu pakartoti, kad jūs neteisus jo atžvilgiu. Patikėkite, džentelmenai, hercogas iš tiesų kenčia dėl prakeiksmo, apie kurį kalbėjo. Gėdindamasis ir šiurpdamas, jis dangsto violetiniu peruku tai, ko, jo nuomone, neištvertų nė vieno gyvo žmogaus akys. Aš tai žinau; taip pat žinau, kad tai ne fizinis defektas kaip nusikaltėlio suluošinimas ar paveldėtas apsigimimas. Aš žinau, kad tai kur kas baisiau. Girdėjau tai iš žmogaus, dalyvavusio scenoje, kurios neįmanoma išgalvoti. Tas žmogus, narsesnis už bet kurį iš mūsų, mėgino įspėti tą paslaptį ir pabėgo, genamas siaubo..

Buvau besižiojąs prabilti, bet Malas, pamiršęs mane, kalbėjo toliau.

— Galiu jums tai papasakoti, tėve Braunai, nes šitaip greičiau užstosiu vargšą hercogą, negu išduosiu jį. Ar jums teko girdėti apie tą sykį, kai jis vos neprarado visų savo dvarų?

Dvasininkas papurtė galvą, ir bibliotekininkas pradėjo pasakoti istoriją, girdėtą iš savo pirmtako tame poste, matyt, jo globėjo ir mokytojo, kuriuo, atrodo, besąlygiškai tikėjo. Iš pradžių tai buvo gana banali istorija apie tituluotos šeimos nuskurdimą — pasakojimas apie šeimos advokatą. Advokatas, reikia tai pripažinti, apgaudinėjo garbingai,— jei taip galima pasakyti. Užtat pasisavinęs jam patikėtas lėšas, jis pasinaudojo hercogo neatidumu ir įvėlė šeimą į finansines machinacijas; hercogui jau lyg ir nebeliko kitos išeities kaip padovanoti jam tas sumas.

Advokatas buvo Isakas Grinas, bet hercogas visada pravardžiuodavo jį Eliju[25] — turbūt dėl to, kad vyriškis buvo visiškai plikas, nors neįžengęs nė į ketvirtą dešimtį. Iškilo jis labai greit, nors pradėjo nuo itin tamsių darbelių: kadaise buvo policijos informatorius, vėliau palūkininkas, bet tapęs Eirų patikėtiniu, jis, kaip jau minėjau, turėjo pakankamai sveiko proto ir griežtai laikėsi

---

[25] Elijas — vienas iš Biblijos pranašų, pasak legendos, susilaukdavęs patyčių dėl savo plikos galvos.

formalumų, kol paruošė lemiamą smūgį. Tą smūgį jis smogė pietų metu; senasis bibliotekininkas pasakojo niekada nepamiršiąs, kaip tviskėjo sietynai ir grafinai, kai bekilmis advokatas, be paliovos šypsodamasis, pasiūlė magnatui pasidalinti valdas pusiau. Reakcijos tikrai nebuvo galima numatyti, nes hercogas mirtinoje tyloje sviedė grafiną į pliką advokato galvą taip pat žaibiškai, kaip šiandien mačiau jį sudaužant taurę ant stalo vyšnių sode. Kaktoje atsirado trikampė žaizda, advokato žvilgsnis pasikeitė, tik šypsena liko ta pati.

Svirduliuodamas jis atsistojo ir trenkė atsakomąjį smūgį, tik savaip.

— Aš džiaugiuosi,— pasakė jis,— nes dabar galėsiu paimti viską. Įstatymas man atiduos.

Eksmuras pasidarė pilkas kaip pelenai, bet jo akys tebeliepsnojo.

— Įstatymas atiduos jums mano valdas,— tarė jis,— bet jūs jų neimsite... Kodėl gi ne? Kodėl? Todėl, kad tada pasibaigtų mano prakeikimas, ir jeigu jūs išdrįsite, aš nusiimsiu peruką... Taip, niekingas apipešiotas žąsine, į kurio plikę gali spoksoti kiekvienas. Bet nė vienas žmogus negali išvysti manosios ir likti gyvas.

Valia sakyti ką norite, valia manyti ką norite. Bet Malas prisiekė savo patronu, kad advokatas, pamojavęs sugniaužtais kumščiais, išbėgo iš valgomojo ir niekada nebepasirodė šitame krašte; ir nuo to laiko Eksmuro labiau bijoma kaip raganiaus negu lendlordo ir teisėjo.

Daktaras Malas pasakojo gana audringai, teatrališkai gestikuliuodamas ir, bent taip man pasirodė, fanatiškai įsijautęs. Besiklausydamas galvojau, kad visa ta istorija greičiausiai seno plepio ir pagyrūno išmonė. Tačiau baigdamas šią savo reportažo pusę, turiu pripažinti, jog daktaras Malas nefantazavo: pirmi du tyrimai patvirtino jo pasakojimą. Iš seno vaistininko kaime sužinojau, kad vieną naktį pas jį buvo atėjęs vyriškis su fraku, pasivadinęs Grinu, aptvarstyti trikampės žaizdos kaktoje. O teismo archyve bei senuose laikraščiuose suradau užuominų, jog kažkoks Grinas grasino Eksmuro hercogui ieškiniu ir buvo bepradedąs bylinėtis".

Misteris Natas, *Daily Reformer* redaktorius, įstrižai užrašė keletą labai nesuprantamų žodžių rankraščio viršuje, padėjo keletą labai mįslingų ženklų paraštėse ir taip pat garsiai, monotoniškai tarė mis Barlou:

— Prašom išspausdinti laišką misteriui Finui.

„Brangus Finai, jūsų rankraštis tiks, bet turėjau suskaldyti jį skyreliais ir sugalvoti antraštes; be to, mūsų auditorija rašinyje nepakęs katalikų kunigo — reikia jausti priemiesčių nuotaikas. Pakeičiau jį misteriu Braunu, spiritizmo seansų dalyviu.

Jūsų E. Natas“

Dienai ar dviem praslinkus, šis energingas ir apdairus redaktorius studijavo misterio Fino reportažo apie aukštuomenės paslaptis antrąją dalį. Kuo toliau jis skaitė, tuo apvalesnės ir apvalesnės atrodė jo mėlynos akys. Rankraštis prasidėjo žodžiais:

„Aš padariau stulbinantį atradimą. Atvirai prisipažįstu, kad jis prašoko mano lūkesčius, ir skaitytojai gaus tikrą sensaciją. Drįstu teigti nė kiek nesipuikuodamas, kad tai, ką aš dabar rašau, bus skaitoma visoje Europoje, tikriausiai ir Amerikoje, ir kolonijose. Ir visa tai patyriau prie to paties medinio stalo, po tomis pačiomis obelimis.

Už visa tai esu dėkingas nedidukui kunigui Braunui, jis nepaprastas žmogus. Didysis bibliotekininkas paliko mus — gal susigėdęs dėl savo ilgo liežuvio, o gal sunerimęs dėl ūmaus įniršio, nuvariusio paslaptingąjį jo poną nuo stalo; šiaip ar taip, jis sunkiai nužingsniavo hercogo pėdomis per sodą. Tėvas Braunas paėmė nuo stalo vieną citriną ir, nesuprantamai mėgaudamasis, įniko ją apžiūrinėti.

— Kokia žavinga citrinos spalva! — tarė jis.— Vienas dalykas man nepatinka, kai matau hercogo peruką — jo spalva.

— Nelabai suprantu,— prisipažinau.

— Drįstu manyti, kad jis turi rimtą priežastį slėpti savo ausis, panašiai kaip karalius Midas,— kalbėjo dvasininkas; geraširdiškas jo naivumas dabartinėmis aplinkybėmis atrodė kiek lengvabūdiškas.— Puikiai įsivaizduoju, jog kur kas maloniau pridengti jas plaukais negu žalvarinėmis plokštelėmis arba odinėmis ausinėmis. Bet jeigu jis pasirinko plaukus, tai kodėl nenori, kad jie būtų panašūs į plaukus? Pasaulyje per amžius nėra buvę šitokių plaukų. Perukas greičiau primena saulėlydžio nutviekstą debesį, įstrigusį medžių viršūnėse. Kodėl hercogas nenori giliau slėpti giminės prakeikimo, jeigu išties taip gėdinasi? Ar pasakyti jums, kodėl? Ogi todėl, kad jis nė truputėlio nesigėdina. Jis tuo didžiuojasi.

— Ar galima didžiuotis šlykščiu peruku ir šlykščia istorija? — suabejojau.

— Čia jau kaip kam atrodo,— atsakė keistasis žmogutis.— Nemanau, kad tamsta esate labiau kupinas snobizmo ar tuštybės

negu bet kuris iš mūsų, bet argi širdies gilumoje nejaučiate, kad iš amžių glūdumos ateinantis giminės prakeikimas — visai neprastas dalykas? Ar jums nebūtų šiek tiek malonu, o ne gėdinga, jei siaubingųjų Gleimsų ainis pavadintų jus savo draugu? Arba Baironų šeima patikėtų jums, tik jums vienam, savo šėtoniškų pramogų paslaptis? Tad nesmerkite pernelyg rūsčiai aristokratų dėl jų silpnybių ir snobizmo. Jais dėti, mes elgtumėmės taip pat.

— Dievaži! — šūktelėjau.— Juk tai tikra tiesa. Mano motinos giminėje buvo šmėkla, pasirodanti prieš kieno nors mirtį, ir, kai dabar pagalvoju, tai ne sykį paguosdavo mane sunkią valandą.

— Jūs tiktai prisiminkite,— toliau kalbėjo dvasininkas,— koks kraujo ir nuodų srautas pliūptelėjo iš siaurų hercogo lūpų, vos tiktai paminėjote jo prosenelius. Argi jis kiekvienam sutiktam rodytų savąjį siaubo kambarį, jeigu nesididžiuotų juo? Jis neslepia savo peruko, neslepia savo kilmės, neslepia savo giminės prakeikimo, neslepia protėvių nuodėmių, bet...

To žmogeliuko balsas taip staigiai pakito, jis taip ūmai sugniaužė kumštį, akys taip nelauktai suapvalėjo ir sublizgo tartum prabundančios pelėdos, jog atrodė, lyg miniatiūrinė bombelė būtų sprogusi ant stalo.

— Bet,— užbaigė jis,— hercogas slepiasi, kai rengiasi!

Kaprizingų mano nervų įtampa jau buvo bepasiekianti ribą, bet sekančią akimirką hercogas, lydimas bibliotekininko, vėl pasirodė tarp mirguliuojančių medžių kamienų; šviesdamas saulėlydžio spalvos plaukais, jis negirdimais žingsniais žengė prie namo kampo. Kol jis dar nebuvo priėjęs taip arti, kad girdėtų mus kalbant, tėvas Braunas kuo ramiausiai pridūrė:

— Ir kodėl jis šitaip saugo violetinio savo peruko paslaptį? Ogi todėl, kad tai visai ne ta paslaptis, apie kurią galvojame.

Hercogas prisiartino ir su įgimtu orumu vėl atsisėdo stalo viduryje. Bibliotekininkas sutrikęs mindžikavo lyg didžiulis lokys, nesiryždamas sėstis. Hercogas kuo rimčiausiai kreipėsi į dvasininką.

— Tėve Braunai,— prabilo jis,— daktaras Malas painformavo mane, kad jūs atvykote čia, ketindamas kreiptis į mane su prašymu. Aš nebevykdau savo tėvų religijos apeigų, bet gerbdamas jų atminimą ir mudviejų ankstesnius susitikimus, aš kuo atidžiausiai išklausysiu jus. Tik manau, jog pageidaujate būti išklausytas be liudininkų.

Tai, kas buvo manyje džentelmeniška, vertė stotis. Tai, kas buvo manyje žurnalistiška, vertė nejudėti. Nespėjus man nusikratyti to paralyžiaus, dvasininkas žaibišku judesiu sulaikė mane.

— Jeigu jūsų šviesybė teiktųsi išklausyti nuoširdų mano prašymą,— tarė jis,— ir jeigu aš tebeturiu teisę duoti jūsų šviesybei patarimus, tai primygtinai prašyčiau, kad čia būtų kaip galint daugiau žmonių. Visuose Anglijos kampeliuose man teko sutikti šimtus tokių, kurių vaizduotė užnuodyta prietarų; maldauju jus sugriauti juos. Norėčiau, kad visa Devono grafystė matytų, kaip jūs tai padarysite.

— Matytų, kaip aš padarysiu — ką? — paklausė hercogas, pakėlęs antakius.

— Matytų, kaip nusiimsite peruką,— atsakė tėvas Braunas.

Hercogo veidas nė nesuvirpėjo, jis tiktai įsmeigė į prašytoją stiklinį žvilgsnį — baisesnės išraiškos man nėra tekę matyti žmogaus veide. Pastebėjau, kaip tirta stambios bibliotekininko kojos tartum nendrių stiebų atspindžiai kūdros paviršiuje, ir man pasivaideno,— niekaip negalėjau išmesti tos nesąmonės iš galvos,— kad spengiančioje tyloje ant medžių aplink mus negirdimai tupia ne paukščiai, o piktosios dvasios.

— Gailiuosi jūsų,— tarė hercogas be galo užjaučiamu balsu,— todėl atsisakau. Jei nors menkiausia užuomina leisčiau jums suvokti, kokią siaubingą naštą turiu pats vienas nešti, jūs klyktumėte, susmukęs prie mano kojų, maldautumėte nebesakyti daugiau. Gailiuosi jūsų, tad nedarau jokių užuominų. Neperskaitysite nė pirmos raidės užrašo Nežinomojo Dievo altoriuje.

— Žinau tą Nežinomą Dievą,— atsakė mažasis dvasininkas, sutaurintas neapsimesto tikrumo, tvirtas kaip granito bokštas.— Žinau jo vardą: tai šėtonas. Tikrasis Dievas užgimė žmogaus kūnu ir gyveno tarp mūsų. Todėl sakau jums: kad ir kur sutiktumėte žmogų, valdomą tik paslapties, toje paslaptyje slypi blogis. Jeigu šėtonas kužda jums, kad kas nors per daug siaubinga akiai — žiūrėkite. Jeigu jis kužda, kad kas nors pernelyg šiurpu ausiai — klausykite. Ir jeigu manysite, kad kokia nors tiesa neištveriama — ištverkite ją. Maldauju jūsų šviesybę pabaigti šį košmarą dabar, prie šito stalo.

— Jeigu aš tai padaryčiau,— tyliai ištarė hercogas,— jūs pirmas pavirstumėt pelenais drauge su visu tuo, kuo tikite ir kuo gyvenate. Tik akimirką jums atsivertų didžioji Nežinia, paskui jus pasiglemžtų mirtis.

— Nukryžiuotasis apsaugos mane nuo blogio,— atsakė tėvas Braunas.— Nusiimkite peruką.

Aš pasilenkiau per stalą, nebegalėdamas tramdyti susijaudinimo besiklausant šitos nepaprastos dvikovos, man šovė į galvą netikėta mintis.

— Jūsų šviesybe,— sušukau,— veltui bauginate. Nusiimkite peruką arba aš jį nuplėšiu.

Ko gero, mane galima nubausti už smurtą, bet labai džiaugiuosi, kad taip padariau. Kai jis tuo pačiu akmeniniu balsu pakartojo: „Aš atsisakau“, aš puoliau jį.

Kelias ilgas akimirkas jis priešinosi įnirtingai, sakytum padedamas visų pragaro jėgų; aš laužiau jo galvą atgal, kol nuo jos nuslydo plaukų kupeta. Prisipažįstu, jai krintant užmerkiau akis.

Atsimerkiau, išgirdęs šūktelint Malą, spėjusį pribėgti prie hercogo. Mudviejų galvos palinko prie plikos hercogo plikės. Tylą nutraukė bibliotekininko balsas:

— Ką šitai reiškia? Betgi šitam žmogui nebuvo ko slėpti. Jo ausys kaip visų.

— Žinoma,— tarė tėvas Braunas,— dėl to ir teko jas slėpti.

Dvasininkas priėjo visai arti hercogo, bet nors ir keista, net nepažvelgė į ausis. Beveik komiškai susikaupęs, jis įsistebeilijo į pliką kaktą, paskui parodė trikampį randą, seniai užgijusį, bet vis dar įžiūrimą.

— Man regis, tai misteris Grinas,— mandagiai tarė jis,— galų gale jis gavo visus hercogo dvarus.

O dabar leiskite atversti *Daily Reformer* skaitytojams mano galva labiausiai stulbinantį šitos istorijos puslapį. Ši persikūnijimo scena, kuri galėjo pasirodyti jums nežabotos fantazijos violetinis siautulys, persų pasaka, iš tikrųjų (jei neminėsim mano padaryto įžeidimo veiksmu) buvo visai įstatymiška ir teisėta nuo pat pradžios. Vyriškis su nepaprastu randu ir paprastomis ausimis nėra apsišaukėlis. Nors (tam tikra prasme) jis dėvi kito žmogaus peruką ir pretenduoja į kito žmogaus ausis, jis nepasisavino svetimo titulo. Jis tikrai yra vienas ir vienatinis Eksmuro hercogas. Štai kas atsitiko. Senojo hercogo ausis tikrai buvo šiek tiek nenormali, šis defektas tikrai buvo daugiau ar mažiau paveldimas. Jis skaudžiai krimtosi dėl to ir, galimas daiktas, pavertė prakeikimu toje audringoje scenoje (kuri, be abejonės, įvyko), kai sviedė į advokatą grafiną. Bet ginčas baigėsi visai ne taip, kaip pasakojama. Grinas pateikė ieškinį ir prisiteisė dvarus; nuskurdęs aristokratas nusišovė, nepalikdamas įpėdinio. Praslinkus deramam laiko tarpui, šaunioji Anglijos vyriausybė atgaivino „užgesusį“ Eksmurų titulą ir, kaip mūsuose priimta, suteikė jį labiausiai vertam asmeniui, perėmusiam visą turtą.

Tas žmogus pasinaudojo senomis feodalų legendomis — o gal jo snobiška siela išties pavyduliavo jiems ir troško tapti panaši. Taigi tūkstančiai vargšų anglų drebėjo prieš paslaptingą didžiū-

ną, iš amžių glūdumos lydimą prakeikimo, apvainikuotą hercogo karūna, tviskančia pragaro spalvomis. O iš tikrųjų jie dreba prieš valkatą, mažiau kaip prieš tuziną metų buvusį šunadvokatį ir palūkininką. Manding, ši istorija labai būdinga mūsų aristokratijai, tokiai, kokia ji yra šiandien ir kokia liks tol, kol Viešpats nepasiųs mums ryžtingų vyrų".

Misteris Natas padėjo rankraštį ir nepaprastai griežtai tarė:

— Mis Barlou, prašom rašyti laišką misteriui Finui.

„Brangus Finai. Nejaugi išprotėjote: mes negalime liesti tokių dalykų. Aš tikėjausi vampyrų, senų negerų laikų ir aristokratijos, susipynusios su prietarais. Tokius pasiskaitymus mėgsta visi. Bet privalėtumėte suprasti, kad Eksmurai šito mums niekad nedovanotų. O ką pasakytų mūsų žmonės — kaip jums atrodo? Juk seras Saimonas ir Eksmuras neperskiriami draugai; be to, šita istorija sužlugdytų Eirų giminaitį, palaikantį mus Bradforde. O senasis Muilinas Vandenėlis ir taip griežė dantimis, kai pernai negavo titulo; jis pasiųstų mane velniop telegrafu, jeigu sunaikinčiau jo pastangas šitokiu lunatiko kliedesiu. O apie Dafį jūs pagalvojote? Jis rašo mums šiurpinantį ciklą „Normano jungas". Ką jis gali rašyti apie normanus, jei hercogas tik advokatėlis. Būkite protingas.

Jūsų E. Natas"

Kol mis Barlou smagiai tarškėjo mašinėle, jis suglamžė rankraštį ir sviedė į krepšį; bet prieš tai spėjo automatiškai, tiesiog iš įpročio, pakeisti žodį „Viešpats" žodžiu „aplinkybės".

PULKININKO KRĖJAUS MIŠRAINĖ

Tėvas Braunas ėjo namo po mišių šmėkliškai baltą rytmetį, kai migla jau buvo pradėjusi lėtai kilti aukštyn; tokį rytmetį pati šviesos prigimtis atrodo slėpininga ir tartum naujai atrasta. Pavieniai medžiai vis labiau ryškėjo rūke; iš pradžių — lyg nupiešti pilka kreida, paskui — angliniu pieštuku. Dar atokiau vienas nuo kito išniro namai, laužyta linija žymintys miesto pakraštį; jų kontūrai vis aiškėjo, kol pagaliau jis ėme skirti daugelį tų, kuriuose turėjo atsitiktinių pažįstamų, ir dar daugiau tų, kurių savininkus pažinojo. Tačiau visi langai, visos durys buvo aklinai uždarytos, nė vienas gyventojas čia nesikeltų tokiu metu, tuo labiau

dėl tokios priežasties kaip pamaldos. Eidamas pro dunksantį dailios vilos su verandomis mašyvą ir išpuoselėtą didelį parką, tėvas Braunas išgirdo garsą, dėl kurio beveik nevalingai stabtelėjo. Neabejotinai pokštelėjo šūvis: pistoleto ar karabino, ar kokio kito lengvo šaunamojo ginklo; bet ne tai jį labiausiai suglumino. Po pirmojo trankaus garso iškart ėjo silpnesnių garsų serija — mintyse jis suskaičiavo bene šešis. Pamanė, kad tai būta aido, bet keistas dalykas: tas aidas nė iš tolo nebuvo panašus į pirmąjį garsą, nepanašus į nieką, kas galėtų ateiti į galvą; panašiausias į jį būtų selterio sifono šnypštimas, gal vienas iš tų garsų, kuriuos išleidžia gyvuliai, ar tramdomas žmogaus juokas. Bet visi jie čia atrodė neįtikimi.

Tėvas Braunas buvo tartum du žmonės. Veiksmo žmogus, tyras kaip gėlė ir punktualus kaip laikrodis, vykdantis nedidelį savo pareigų ciklą ir net nepagalvojantis jo keisti. Taip pat ir mąstytojas, daug paprastesnis, bet ir tvirtesnis, lengvai nesuklaidinamas, kurio mąstymas (aukščiausia inteligentiškumo prasme) visada buvo nesuvaržytas išankstinių nuostatų. Jis negalėjo neiškelti sau visų tų klausimų, kuriuos reikia iškelti, ir nesurasti tiek atsakymų į juos, kiek tiktai pajėgs; jam tai buvo toks pat natūralus dalykas kaip kvėpavimas arba kraujo apytaka. Jau buvo beketinąs kulniuoti toliau, taręs sau, kad tai ne jo reikalas, bet mintys nejučiomis mezgė ir narpliojo dešimtis hipotezių, ką būtų galėję reikšti tie keisti garsai. Tuo metu pilkas dangaus pakraštys skaistėdamas tapo sidabriniu ir plintančioje apyaušrio šviesoje tėvas Braunas susivokė esąs prie namo, priklausančio daug metų tarnavusiam Indijoje majorui Patnamui; šis majoras turėjo virėją iš Maltos, kataliką. Jo atmintis priminė, kad pistoleto šūviai kartais esti rimtas dalykas, keliantis pagrįstą nerimą dėl pasekmių. Jis apsisuko ir įėjo pro sodo vartelius, dairydamasis pagrindinių durų.

Pusiaukelėje namo link stūksojo kažkoks statinys, panašus į labai žemą pašiūrę, vėliau jis įžiūrėjo, kad tai didžiulė šiukšlių dėžė. Iš už jos išniro figūra, iš syk tiktai siluetas rūke, pasilenkęs ir kažko ieškantis ant žemės. Artėdamas jis stambėjo, kol virto išties neįprastai stambia figūra. Majoras Patnamas buvo plikas vyriškis buliaus sprandu, žemas ir didžiai apvalainas, apopleksiškai įraudusiu veidu, išduodančiu daugelio metų pastangas suderinti Rytų klimatą su Rytų malonumais. Bet veidas buvo geraširdiškas; net ir šią akimirką, suglumęs ir apimtas smalsumo, jis naivokai šypsojosi. Buvo atsmaukęs ant pakaušio plačią palmės šiaudų skrybėlę (ji asociavosi su aureole, bet visiškai netiko prie

majoro veido), o šiaip vilkėjo tik pižama su akį veriančiais purpuriniais bei geltonais dryžiais; šitoji pižama, nors matoma iš tolo, ne itin šildė gaiviai vėsų rytmetį. Matyt, išpuolė iš namų paknopstomis, tad dvasininkas nenustebo, kai majoras be jokių įžangų sušuko:

— Ar girdėjote tą garsą?

— Taip,— atsakė tėvas Braunas,— ir ketinau pasižiūrėti, ar ko neatsitiko.

Majoras gana keistai nužvelgė jį linksmomis agrasto spalvos akimis.

— Kaip manote, kas tai buvo per garsas? — paklausė.

— Man lyg ir pasigirdo šūvis,— netvirtai atsakė dvasininkas,— bet dar keistesnis pasirodė aidas.

Majoras vis dar neatitraukė nuo jo ramių, nors ir išsprogusių akių; tuo metu priekinės durys trankiai atsilapojo, išleisdamos dujų šviesos srautą į retėjantį rūką, ir antra figūra su pižama iššoko ar tiksliau išgriuvo į lauką. Ši figūra atrodė kur kas aukštesnė, lieknesnė ir atletiškesnė; pižama, nors ne mažiau egzotiška, buvo kur kas saikingesnių spalvų, su baltais ir citrinos spalvos dryžiais. Vyriškis buvo lyg iš miegų prikeltas, bet dailaus stoto, tamsiau įdegęs negu majoras, erelio profilio ir giliai įdubusių akių, o juodi kaip anglis plaukai gana keistokai atrodė šalia daug šviesesnių ūsų. Visas tas smulkmenas tėvas Braunas prisiminė vėliau. Tą akimirką jis matė tik vieną daiktą — revolverį to vyriškio rankoje.

— Krėjau! — sušuko majoras, išplėtęs akis,— ar jūs čia šovėte?

— Taip, taip, aš,— karščiavosi juodbruvas džentelmenas,— manimi dėtas, ir jūs taip pat būtumėt padaręs. Jeigu jus kiekviename žingsnyje persekiotų velniai ir vos ne...

Majorui, atrodo, knietėjo įsikišti.

— Čia mano bičiulis tėvas Braunas,— tarė jis. Paskui kreipėsi į Brauną.— Nežinau, ar jūs jau pažįstami su pulkininku Krėjumi iš karališkojo artilerijos pulko.

— Savaime aišku, esu girdėjęs apie pulkininką,— naiviai pasakė dvasininkas.— Ar jūs... ką sužeidėte?

— Manau, taip,— oriai atsakė pulkininkas.

— Ar jis...— paklausė majoras Patnamas, pritildęs balsą,— ar jis parkrito, ar suriko, ar šiaip ką nors padarė?

Pulkininkas Krėjus keistai ir įdėmiai nužvelgė jį.

— Atsakysiu tiksliai,— tarė.— Jis čiaudėjo.

Tėvo Brauno ranka kilstelėjo prie galvos, bet sustingo pu-

šiaukelėje; taip elgiasi žmogus, staiga prisiminęs pamirštą vardą. Jis ką tik išgirdo, jog tai nebuvo nei sifono šnypštimas, nei šuns urzgimas.

— Nieko sau! — sušuko nustebęs majoras.— Bent man neteko girdėti, kad kariškas revolveris būtų ką nors privertęs čiaudėti.

— Negirdėjau nė aš,— negarsiai pritarė tėvas Braunas.— Ačiū dievui, kad jūs nenukreipėte į jį savo artilerijos,— galėjote sukelti ne tiktai čiaudulį, bet ir kosulį.— Po nejaukios pauzės jis paklausė: — Ar tai buvo vagis?

— Eikime į vidų,— gana šiurkščiai įsiterpė majoras Patnamas ir pirmas žengė namo link.

Viduje jie susidūrė su paradoksu, dažnai pasitaikančiu šitomis rytmečio valandomis: kambariuose tarsi buvo šviesiau negu lauke po atviru dangumi; net ir tada, kai majoras užgesino vieną dujinę lempą priekinių durų koridoriuje. Tėvas Braunas nustebo, pamatęs ant stalo visą pietų servizą, išdėstytą tarytum vaišėms; iš žiedų kyšojo servetėlės, prie kiekvienos lėkštės stovėjo gal šešių skirtingų formų vyno taurės. Būtų buvę natūralu tokiu ankstyvu metu užtikti naktinio pokylio pėdsakus, bet išvysti ką tik padengtą stalą vos prašvitus buvo neįprasta.

Kol jis nesiryždamas mindžikavo koridoriuje, majoras Patnamas puolė pro jį ir piktai nužvelgė visą staltiesės stačiakampį,

— Dingo visas sidabras! — pagaliau išstenėjo jis.— Ir peiliai su šakutėmis žuviai. Ir senovinė prieskoninė. Net senasis grietinėlės ąsotis. Štai dabar, tėve Braunai, aš galiu atsakyti į klausimą, ar čia buvo vagis.

— Tai tik pėdsakų mėtymas,— atkakliai spyriojosi Krėjus.— Aš geriau už jus žinau, kodėl šito namo nepalieka ramybėje, aš geriau už jus žinau, kodėl...

Majoras patapšnojo jam per petį, tarsi ramintų susirgusį vaiką, ir tarė:

— Čia būta vagies. Be abejonės, čia būta vagies.

— Smarkiai čiaudančio vagies,— tarė tėvas Braunas.— Galbūt tai padėtų jums susekti jį kur nors netoliese.

Majoras niūriai papurtė galvą.

— Ko gero, jo jau pėdos bus atšalusios.

Paskui, kai nenustygstantis vyriškis su revolveriu vėl išdūmė į sodą, jis pridūrė kimiu nuoširdžiu balsu:

— Abejoju, ar verta šaukti policiją: bijau, kad mano bičiulis šiek tiek nerūpestingai elgėsi su savo ginklu ir atsidūrė anapus įstatymo. Jis yra gyvenęs visai laukinėse vietose ir, tarp mūsų kalbant, manau, kad retkarčiais pafantazuoja.

— Jei neapsirinku, esate pasakojęs man,— tarė Braunas,— kad pulkininkas įsikalė galvon, jog jį persekioja kažkokia slapta indų draugija.

Majoras Patnamas linktelėjo ir tuo pat metu gūžtelėjo pečiais.

— Gal eikime į lauką pažiūrėti, ką jis veikia,— tarė.— Man visiškai nesinorėtų vėl išgirsti... hm... čiaudint.

Jie išėjo į ryto šviesą, jau kiek nusidažiusią saulėtekio spalva, ir išvydo ilgšį pulkininką Krėjų, susilenkusį beveik dvilinką, kuo stropiausiai tyrinėjantį žvirgždą ir žolę. Majoras vos ne pirštų galais nustypino jo link, o dvasininkas nemačiom apsisuko ir atsidūrė prie kito namo kampo, per kokį jardą ar du nuo riogsančios sąšlavų dėžės.

Gal pusantros minutės jis žiūrėjo į tą nepatrauklų daiktą, paskui žengė artyn, pakėlė dangtį ir įkišo vidun galvą. Dulkės ir kitokios medžiagos neaiškios spalvos debesėliu pakilo į viršų, bet tėvas Braunas niekada nesidomėjo savo išvaizda, jis visą laiką domėdavosi kuo nors kitu. Kiek laiko jis išbuvo sustingęs šioje keistoje pozoje, tarytum melstųsi kažkokiai mistiškai dievybei. Paskui vėl išsitiesė ir pelenais apibirusia galva abejingai nupėdino sau.

Kai jis vėl sugrįžo prie sodo vartelių, rado ten būrelį žmonių, kurių vaizdas sakytum baigė sklaidyti košmarus, kaip kad saulė išsklaidė rūką. Čia nebūtų tikęs joks protingas paaiškinimas: situacija buvo tiesiog komiška lyg Dikenso personažų sueigoje. Majoras Patnamas jau buvo spėjęs šmurkštelėti į vidų ir užsimesti dailius marškinius, susijuosti tamsiai raudona juosta, ir viršum viso to užsivilkti švarką praplatintais pečiais. Dabitiškumu jis išsiskirdavo nuolatos; įraudęs lėbautojo veidas atrodė trykštąs atlapaširdiškumu. Jis kalbėjosi su savo virėju — tamsiaveidžiu Maltos sūnumi, kurio prakaulus, pageltęs ir ganėtinai rūpesčių išsekintas veidas visiškai nesiderino su balta kaip sniegas kepuraite ir tokiu pat drabužiu. Rūpesčių virėjui pakako per akis, nes valgių gaminimas buvo majoro hobis. Jis buvo vienas iš tų mėgėjų, kurie išmano geriau už profesionalus. Vienintelis žmogus, kurio nuomonės apie omletą majoras išklausydavo, buvo jo draugas Krėjus; kai Braunas šitą prisiminė, jis apsižvalgė antrojo karininko. Visai įsidienojus, tarp šventadieniškai apsitaisiusių, blaiviai protaujančių žmonių pulkininkas Krėjus atrodė lyg velnio apsėstas. Šis augus ir inteligentiškas vyriškis vis dar buvo su pižama, sušiauštais plaukais, šliaužiojo keliais ir alkūnėmis po sodą, vis dar ieškojo įsilaužėlio pėdsakų, vėl ir vėl, visiems matant, kumščiu daužė žemę, niršdamas, kad jų neranda. Išvydęs jį ketur-

pėsčią žolėje, dvasininkas nelinksmai kilstelėjo antakius ir pirmąkart pagalvojo, kad „fantazijos“ gali būti kiek per švelnus pasakymas.

Trečiąjį asmenį virėjo ir epikūrininko draugėje tėvas Braunas taip pat pažinojo. Odri Votson, majoro globotinė ir namų šeimininkė, šią akimirką atrodė — sprendžiant iš jos prijuostės, paraitotų rankovių ir ryžtingos laikysenos,— kur kas labiau namų šeimininkė negu globotinė.

— Taip jums ir reikia,— kaip tiktai kalbėjo ji.— Šimtą kartų sakiau, kad laikas išmesti tą senamadišką prieskoninių rinkinį.

— Bet aš jį mėgstu,— tarė Patnamas tarsi teisindamasis.— Aš ir pats senamadiškas, todėl mes derinomės vienas prie kito.

— Bet vis dėlto gavot išsiskirti,—atrėmė ji.— Na, jeigu neketinate kvaršinti sau galvos dėl to įsibrovėlio, tai ir aš nekvaršinsiu dėl pietų. Šiandien sekmadienis, ir visame mieste negautume pirkti nei acto, nei kitokių prieskonių, o jūs, džentelmenai, sugrįžę iš Indijos, negalite skaniai pavalgyti pietų, jeigu jums neišdegina gomurio. Negana to, jūs dar paprašėte pusbrolį Oliverį vestis mane į giedotines mišias. Jos nesibaigia anksčiau kaip pusę pirmos, o pulkininkas tuo laiku turi išvykti. Aš netikiu, kad jūs, vyrai, vieni palikę, ką nors pasigaminsite.

— Na ką jūs, brangioji, pasigaminsime,— paprieštaravo majoras, rydamas ją akimis.— Markas turi visokių padažų, be to, mes patys visai neprastai susitvarkydavome itin sunkiomis aplinkybėmis; gal esate apie tai girdėjusi? O jūs, Odri, pasižmonėkite, neprivalote šeimininkauti dvidešimt keturias valandas per parą; juk aš žinau, kaip norite pasiklausyti muzikos.

— Noriu nueiti į bažnyčią,— tarė ji, žvelgdama gana rūsčiai.

Ji buvo iš tų dailių moterų, kurios visada bus dailios; juk grožis slypi ne išraiškoje ar odos atspalvyje, o pačioje galvos ir veido bruožų struktūroje. Nors ji dar nebuvo įžengusi į vidutinį amžių ir kaštoniniai plaukai vešliomis vilnimis ir spalva priminė Ticiano drobes, tačiau burnos kampučiuose ir prie akių jau buvo raukšlelių, tarsi užuominų, jog ją gremžia kažkoks rūpestis, taip kaip vėjai ilgainiui nugremžia graikų šventovės kampus. Juk išties menkas virtuvinis nesklandumas, apie kurį ji taip ryžtingai ką tik kalbėjo, atrodė kur kas labiau komiškas negu tragiškas. Iš nugirsto pokalbio tėvas Braunas suprato, kad Krėjus, antrasis *gourmet* [26], turėtų išvykti, nesulaukęs įprasto pietų laiko, bet Patnamas, priimąs jį savo namuose, neketina atsisakyti pasku-

---

[26] Gurmanas, smaguriautojas *(pranc.)*.

tinio pasivaišinimo su senu bičiuliu ir liepė specialų *dejeuner*[27] pateikti pirmoje dienos pusėje, kol Odri ir kiti oresni asmenys klausysis rytinių mišių. Ji ketino eiti bažnyčion su giminaičiu ir senu draugu daktaru Oliveriu Oumanu, kandoko charakterio mokslininku, bet taip pamėgusiu muziką, kad eidavo net į bažnyčią jos pasiklausyti. Bet visa tai nebūtų galėję įtikinamai paaiškinti tragiškos išraiškos mis Votson veide; tad pusiau sąmoningai, pusiau instinktyviai tėvas Braunas vėl pasuko prie žmogaus, pamišėliškai grabaliojančio žolėje.

Kai dvasininkas patraukė įstrižai pievelės prie jo, juoda, nešukuota galva ūmai kilstelėjo, sakytum kiek nustebusi, kad jis vis dar čia. Ir tikrai — tėvas Braunas dėl jam vienam težinomų priežasčių buvo čia kur kas ilgiau, negu įpareigoja mandagumas arba net, normaliomis sąlygomis, leidžia.

— Na ir ką? — suriko Krėjus, siaubingai išvertęs akis.— Turbūt jūs kaip visi kiti manote, kad aš beprotis?

— Aš apsvarsčiau tą mintį,— santūriai atsakė mažasis dvasininkas.— Ir būčiau linkęs manyti, kad nesate.

— Ką jūs čia turite omeny?

Atrodė, kad Krėjus tuoj puls jį.

— Tikri bepročiai,— paaiškino tėvas Braunas,— visada perdeda savo įtarimus. Niekada nedvejoja dėl jų. O jūs bandote aptikti įsilaužėlio pėdsakus, net jeigu jų nėra. Kovojate prieš savo įtarimus. Jūs norite to, ko niekad nenorės joks beprotis.

— Ko tokio?

— Jūs norite rasti įrodymų, kad klystate,— tarė Braunas.

Išgirdęs tuos žodžius, Krėjus pašoko, tiksliau atsistojo visu ūgiu ir susijaudinęs įsmeigė akis į dvasininką.

— Velniai rautų, štai kur teisybės žodžiai! — suriko jis.— Visi lyg susitarę įtikinėja mane, kad tas subjektas tykojo tiktai sidabro — tarytum aš pats nenorėčiau šituo patikėti! O ji įškalbinėja man,— jis kryptelėjo suvelta galva Odri link, bet pašnekovui net nebuvo reikalo žiūrėti ton pusėn,— ji įškalbinėja man šiandien, koks aš žiaurus, kad šoviau į vargšą smulkų vagišių ir kad manyje tūno šėtoniška neapykanta nekaltiems vietiniams žmoneliams. Bet juk kadaise aš buvau geraširdis — toks pat geraširdis kaip Patnamas.

Patylėjęs jis tarė:

— Klausykite, aš jus matau pirmą kartą, bet norėčiau, kad pasakytumėte savo nuomonę apie visą tą istoriją. Senis Patnamas ir aš dalinomės kariškos duonos pluta, bet po kelių susirėmimų prie

[27] Pusryčiai, priešpiečiai *(pranc.)*.

Afganistano sienos aš gavau vadovauti daliniui gerokai anksčiau negu daugelis kitų. Paskui mus abu dėl sužeidimų pripažino nebetinkamais karo tarnybai. Ten aš pasipiršau Odri, ir mes visi kartu iškeliavome namo. O kelionės metu atsitiko visokių įvykių. Keistų įvykių. Po viso to Patnamas spaudžia nutraukti sužadėtuves ir netgi Odri lūkuriuoja — ir aš suprantu, ką jie mano. Suprantu, kuo jie laiko mane. Kaip ir jūs.

Na, o faktai tokie. Paskutinę dieną, prieš išvykstant iš vieno Indijos miesto, aš paklausiau Patnamą, kur galėčiau gauti Tričinopolio cigarų. Jis nusiuntė mane į mažą namelį priešais jo butą. Vėliau aš supratau, kad jis nurodė visiškai teisingai, bet „priešais“ yra pavojingas žodis, kai vienas padorus namas stovi priešais penkias ar šešias lūšnas, tad aš, ko gero, apsirikau. Namelio durys vėrėsi sunkiai, ir už jų pamačiau visišką tamsą, bet kai įžengęs atsisukau, durys užsitrenkė už mano nugaros braškėdamos, lyg suktųsi ant šimto vyrių. Man nebeliko ką daryti, tiktai eiti pirmyn, tad pradėjau apgraibom slinkti koridorium po koridoriaus; visur buvo tamsu kaip tunelyje. Galų gale išėjau į laiptų aikštelę, o palypėjęs jais atsimušiau į duris, užsklęstas dailaus rytietiško darbo velke — ją tegalėjau apčiuopti, bet galų gale išklibinęs atstūmiau. Vėl įžengiau į sutemas, kiek padažytas žalzgana prieblanda, sklindančia nuo daugybės mažų, bet tolygiai degančių žibintų, sustatytų ant grindų. Toje šviesoje įžvelgiau kažkokios milžiniškos skulptūros kojas ar pagrindą. Tiesiai prieš mane stūksojo kažkas panašaus į kalną. Prisipažįstu, aš vos nepargriuvau ant didelės akmeninės platformos, kai susivokiau, jog tai stabas. Ir, sakytum dar maža bėdų,— stabas, atsukęs man nugarą.

Jis atrodė lyg koks puszmogis, bent taip sprendžiau iš mažos, prie pečių prispaustos galvos, o dar labiau iš daikto, panašaus į uodegą ar kokią galūnę, užriestą nuo užpakalio ir nukreiptą tartum šlykštus didelis pirštas į kažkokį simbolį, iškaltą didžiulės akmeninės nugaros centre. Blausioje prieblandoje jausdamas kylant nerimą, pradėjau spėlioti, kas tai per hieroglifas, bet čia atsitiko dar baisesnis dalykas. Šventyklos sienoje už mano pečių be garso atsidarė durys ir įėjo vyriškis, tamsiai rudo veido, apsirengęs juodai. Jo veide buvo sustingusi šypsena, varinėje odoje dramblio kaulu žibėjo dantys. Bet, man regis, užvis bjauriausia buvo tai, kad jis vilkėjo europietiškais rūbais. Tikėjausi išvysti drobule apsivyniojusius šventikus ar nuogus fakyrus. Bet šitai tarytum rodė, kad velniškoji magija užvaldė visą pasaulį. Vėliau įsitikinau, kad taip iš tiesų yra.

„Jeigu jūs būtumėte išvydęs tiktai Beždžionės Koją,— tarė jis be jokios įžangos, vis taip pat šypsodamasis,— mes būtume pasielgę labai švelniai: būtumėte tiktai kankinamas ir mirtumėte. Jei būtumėte išvydęs Beždžionės Veidą, mes vis tiek būtume pasielgę labai santūriai, labai tolerantiškai: būtumėte tiktai kankinamas ir liktumėte gyvas. Bet kadangi išvydote Beždžionės Uodegą, privalome skirti sunkiausią nuosprendį. Jis skamba: eikite laisvas".

Kai jis ištarė tuos žodžius, išgirdau, kaip automatiškai atsistūmė ornamentuota velkė, su kuria galynėjausi; paskui, toli už tų tamsių koridorių, kuriais klydinėjau, vėl išgirdau pasisukant sunkias laukujes duris.

„Beprasmiška maldauti pasigailėjimo, jūs turite išeiti laisvas,— tarė besišypsantis vyriškis.— Nuo šiolei plaukas kirs jus kaip kalavijas, o alsavimas gels kaip gyvatė, ginklai išnirs prieš jus iš niekur ir jūs mirsite daug kartų".

Po to jis vėl išnyko sienoje, o aš išėjau į gatvę.

Krėjus nutilo, tėvas Braunas abejingai atsisėdo pievelėje ir ėmė skabyti saulutes.

Patylėjęs karys kalbėjo toliau:

— Savaime aišku, Patnamas, nesutelpąs savo sveikame prote, šaiposi iš visų mano būgštavimų; nuo to laiko jis abejoja mano dvasine pusiausvyra. Na, aš kuo glausčiausiai papasakosiu jums apie man atsitikusius tris dalykus; pats nuspręsite, kurio iš mudviejų teisybė.

Pirmas dalykas atsitiko Indijos kaime, džiunglių pakraštyje, bet už šimtų mylių nuo šventyklos, nuo miesto, nuo genties ir jos papročių, nuo to, kuris mane prakeikė. Pabudau juodą vidurnaktį, gulėjau nieko negalvodamas; ūmai pajutau silpnutį pakutenimą, tarytum siūlu ar plauku perbraukiant per gerklę. Krūptelėjau, atšlijau atgal, bet iš galvos nėjo žodžiai, išgirsti šventykloje. Kai atsikėlęs, susiieškojau žibintą ir veidrodį, pamačiau, kad skersai mano kaklo nutįsęs kraujo rėželis.

Antras dalykas įvyko apsistojus Port Saide, mums kartu grįžtant namo. Namas buvo tavernos ir senienų krautuvėlės hibridas; nors viduje niekas iš tolo nebuvo panašu į Beždžionės kultą, labai galimas daiktas, kad kuriame nors kampe mėtėsi jos statulėlė ar talismanas. Šiaip ar taip, jos prakeikimas buvo ten. Aš vėl pabudau tamsoje, ir mano savijautos neįmanoma apibrėžti santūriau ar tiksliau kaip kvapą gniaužiantį siaubą įgėlus gyvatei. Naktis virto agonija, aš daužiau galvą į sienas, kol pataikiau į langą ir greičiau išvirtau, negu iššokau į apačioje esantį sodą.

Vargšas Patnamas, paaiškinęs aną įvykį atsitiktiniu įbrėžimu, nejuokais sunerimo, paryčiu aptikęs mane leisgyvį žolėje. Ko gero, jį labiau paveikė mano psichinė būsena negu mano pasakojimas.

Trečias įvykis nutiko Maltoje. Ten mes apsigyvenome tvirtovėje, iš mūsų miegamųjų vėrėsi vaizdas į jūrą, bangų purslai kone tiško ant palangių nuožulnioje baltoje sienoje, plynoje kaip jūra. Aš vėl pabudau, bet šįkart nebuvo tamsu. Kai priėjau prie lango, švietė mėnulio pilnatis. Turbūt tikėjausi pamatyti paukštį ant pliko parapeto ar burę prie horizonto. O pamačiau kažkokią lazdą ar šaką, besisukančią ratais dangaus fone. Ji įskrido į mano langą ir sudaužė lempą šalia pagalvės, nuo kurios ką tik pakėliau galvą. Tai buvo keistos formos karo vėzdas, kokius naudoja kai kurios rytų gentys. Tačiau jį paleido ne žmogaus ranka.

Tėvas Braunas numetė į šalį saulučių vainikėlį, kurį buvo bepradedąs pinti, ir susimąstęs atsistojo.

— Ar majoras Patnamas,— paklausė jis,— turi rytietiškų retenybių, dievukų, ginklų ir kitokių daiktų, kurie padėtų susigaudyti?

— Daugybę, tik turbūt jie nenaudingi tokiu atveju,— atsakė Krėjus,— bet eime į jo kabinetą pasidairyti.

Prieangyje jis sutiko mis Votson, besisagstančią pirštinaites eiti į bažnyčią, iš apačios skardėjo Patnamo balsas — jis vis dar mokė virėją kulinarijos meno. Majoro kabinete, tarp egzotiškų suvenyrų, jie netikėtai rado kažkokį vyriškį su cilindru ir išeiginiais rūbais. Vyriškis įnikęs skaitė knygą ant rūkomojo stalelio; jis kiek sutrikęs padėjo knygą ir atsisuko.

Krėjus gana mandagiai pristatė jį kaip daktarą Oumaną, bet jo veide buvo matyti toks nedraugiškumas, kad Braunas pagalvojo, jog tiedu vyrai,— nesvarbu, ar Odri tai numano, ar ne — varžosi dėl jos palankumo. Bet ir dvasininkas pasijuto ne visiškai nusikratęs prietarų. Daktaras Oumanas buvo itin subtiliai pasidabinęs džentelmenas, patrauklaus veido, nors beveik tokio tamsaus gymio kaip azijietis. Tačiau tėvas Braunas turėjo griežtai priminti sau, jog reikia atverti širdį net ir tiems, kurie trina vašku savo smailias barzdeles, kurių miniatiūrinės pirštinėtos rankos ir kurie kalba kruopščiai nutaisytais balsais.

Krėjus kažkodėl itin suirzo, pamatęs nedidelę maldaknygę tamsia pirštine aptemptoje Oumano rankoje.

— Nė nemaniau, kad jus tai domina,— šiurkštokai pasakė jis.

Oumanas mandagiai šyptelėjo, bet neįsižeidė.

— Aišku, šita man daug įdomesnė,— tarė jis, dėdamas ranką ant knygos, kurią tik ką skaitė.— Nuodų bei panašių medžiagų enciklopedija. Bet ji šiek tiek per didelė nešiotis į bažnyčią.

Jis užvertė didžiąją knygą, vėl lyg kiek skubėdamas, lyg ir sutrikęs.

— Aš manau,— tarė dvasininkas, turbūt norėdamas pakeisti pokalbio temą,— kad visi tie ietigaliai ir kiti atributai pargabenti iš Indijos?

— Iš visur,— atsakė gydytojas.— Patnamas — senas kareivis, jis buvo ir Meksikoje, ir Australijoje, kiek žinau, net ir žmogėdrų salose.

— Turiu viltį, kad kulinarijos jis mokėsi ne žmogėdrų salose,— pasakė Braunas, nužvelgdamas puodus bei kitus keistus rakandus, sukabinėtus ant sienos.

Tą akimirką linksmasis pokalbio objektas kyštelėjo pro duris besišypsantį, raudoną it vėžys veidą.

— Krėjau, kviečiu prie stalo! — šūktelėjo jis.— Priešpiečiai paruošti. O tiems, kurie eina į bažnyčią, jau skambėjo varpai.

Krėjus užlipo į viršų persirengti. Oumanas ir mis Votson oriai išėjo į gatvę ir įsiliejo į parapijiečių srautą, bet tėvas Braunas pastebėjo, kad daktaras du kartus atsisuko ir įdėmiai nužvelgė namą; jis netgi grįžo kelis žingsnius atgal prie kampo.

Dvasininkas sakytum stengėsi įminti kažkokią mįslę.

— Jis negalėjo prieiti prie šiukšlių dėžės,— murmėjo jis.— Šitaip išsipustęs. O gal jis jau buvo atėjęs čia labai anksti?

Kitų žmonių atžvilgiu tėvas Braunas būdavo jautrus it barometras, bet šiandien jo jautrumas atrodė lygintinas nebent su raganosio. Joks etiketas, rašytas ar įgimtas, nebūtų pateisinęs jo sukinėjimosi prie dviejų Indijos bendražygių stalo, bet jis vis tiek sukinėjosi, niekaip nebaigdamas malonaus, bet visai nereikšmingo pokalbio. Viskas dar labiau susipainiojo, kai jis pasisakė nenorįs valgyti priešpiečių. Kai priešais abu kariškius ėmė rikiuotis indiški patiekalai su egzotiškais garnyrais ir specialiai parinktu vynu, jis vėl pakartojo, kad šiandien kaip tyčia pasninkauja, pakramsnojo duonos plutelę, gurkštelėjo ir paliko neišgertą stiklinę šalto vandens. Bet plepėjo be perstojo.

— Žinote, ką aš jums padarysiu? — ūmai šūktelėjo jis.— Aš paruošiu mišrainę! Pats negalėsiu jos valgyti, bet laižysis net angelai! Štai matau čia salotas.

— Deja, tik jų ir teturime,— atsakė gerai nusiteikęs majoras.— Juk žinote, kad garstyčios, aliejus ir kitkas prapuolė kartu su indeliais ir su vagimi.

— Žinau, žinau,— neaiškiai pritarė Braunas.— Aš visada bijodavau, kad šitai gali atsitikti. Todėl visada nešiojuosi prieskonių. Neapsakomai mėgstu mišraines.

Abiejų vyriškių nuostabai jis ištraukė iš liemenės kišenės pipirinę ir pastatė ant stalo.

— Mane nustebino, kam vagiui prireikė garstyčių,— tarė jis, traukdamas iš kitos kišenės garstyčinę.— Tikriausiai norėjo pasidaryti garstyčių lapelių. Ir acto,— kalbėjo, statydamas buteliuką ant stalo.— Ar aš netyčia nenugirdau kalbant apie actą ir vyniojamąjį popierių? O dėl aliejaus, kurį man regis, įsikišau į kairiąją...

Akimirką jis liovėsi plepėjęs; mat pakėlęs akis išvydo tai, ko nematė kiti — juodą daktaro Oumano figūrą. Jis stovėjo saulės nutviekstoje pievelėje ir įtemptai žiūrėjo į kambarį. Nespėjus jam susigaudyti, Krėjus įsiterpė:

— Jūs stulbinantis žmogus,— tarė jis, negalėdamas atsikvošėti.— Aš ateisiu pasiklausyti jūsų pamokslų, jeigu jie tokie įdomūs kaip jūsų manieros.

Jo balsas šiek tiek pasikeitė ir jis atsilošė kėdėje.

— O, net ir prieskonių indeliai gali tapti pamokslais,— tarė tėvas Braunas labai rimtai.— Ar negirdėjote apie tikėjimą, kuris panašus į garstyčios grūdą arba meilingą patepimą aliejumi? O dėl to acto, tai argi kareiviai gali pamiršti aną vienišą kareivį, kuris, aptemus saulei...

Pulkininkas Krėjus šiek tiek palinko į priekį ir sugniaužė staltiesę...

Tėvas Braunas, tuo metu ruošęs mišrainę, greitai įmetė du kupinus šaukštus garstyčių į stiklinę vandens, stovinčią prie jo, ir atsistojęs visai kitokiu, garsiu ir ūmiu balsu paliepė:

— Gerkite!

Tą akimirką daktaras, stovėjęs it įbestas sode, pasileido bėgti artyn ir tuoj pat pasirodė lange šaukdamas:

— Ar aš čia reikalingas? Ar tik jo nenunuodijo?

— Per aguonos grūdą,— atsakė Braunas, lyg ir šyptelėdamas, nes vimdomieji suveikė iš karto. Krėjus atvirto aukštielninkas šezlonge, žiopčiodamas lyg ištraukta žuvis, bet gyvas.

Majoras Patnamas pašoko iš vietos, tamsiai raudoną jo veidą išmušė dėmės.

— Juk tai nusikaltimas! — kimiai šūktelėjo jis.— Aš pakviesiu policiją!

Dvasininkas girdėjo, kaip jis griebė nuo kablio savo skrybėlę ir išpuolė pro priekines duris, paskui išgirdo trinktelint vartelius. Bet jis tik stovėjo ir žiūrėjo į Krėjų; kiek patylėjęs ramiai prabilo:

— Aš ilgai nekalbėsiu, bet pasakysiu jums tai, ką norite sužinoti. Jūsų nepersekiojo joks prakeikimas. Beždžionės šventyk-

la — atsitiktinis sutapimas arba triukas, baltojo žmogaus triukas. Yra tik vienas ginklas, galįs pralieti kraują tarytum plunksnos palietimu: skustuvas baltojo žmogaus rankoje. Yra tik vienas būdas pripildyti paprastą kambarį nematomų, kvaitinančių nuodų: atsukti dujų čiaupą; tai baltojo žmogaus nusikaltimas. Ir tiktai vienos rūšies vėzdas, kurį galima taip mesti pro vieną langą, kad apsukęs ore lanką, sugrįžtų pro gretimą langą: australų bumerangas. Galite pasižiūrėti į juos majoro kabinete.

Tai taręs, jis išėjo laukan ir kokią minutę šnekėjosi su daktaru. Tuo tarpu į kambarį atskubėjo Odri Votson ir suklupo prie Krėjaus šezlongo. Tėvas Braunas negirdėjo, ką jiedu sakė vienas kitam, bet jų veiduose buvo džiaugsmas, o ne neviltis. Daktaras ir dvasininkas lėtai nužingsniavo sodo vartelių link.

— Manau, kad ir majoras buvo įsimylėjęs ją,— atsidusęs tarė Braunas. Pašnekovas linktelėjo galvą.— Daktare, jūs pasielgėte kilniai,— tarė jis.— Padarėte nuostabią paslaugą. Bet kas sukėlė jums įtarimų?

— Menkniekis,— tarė Oumanas,— bet jis nedavė man ramybės bažnyčioje, kol negrįžau atgal pažiūrėti, ar viskas gerai. Toji knyga ant stalo buvo traktatas apie nuodus; ji buvo atversta toje vietoje, kur aprašoma, jog tam tikri indiški nuodai, nors mirtini ir nepastebimi, gana lengvai įveikiami, panaudojus paprasčiausius vimdomuosius. Manau, kad jis tai perskaitė paskutinę akimirką...

— Ir prisiminė, kad prieskoninėje yra vimdomųjų,— pagavo mintį tėvas Braunas.— Tikriausiai. Jis išmetė prieskonius į šiukšlių dėžę — kur aš juos ir radau kartu su sidabriniais rykais, mat jis norėjo suvaidinti vagystę. Bet jeigu įsižiūrėsite į pipirinę, kurią padėjau ant stalo, pamatysite skylutę. Ten pataikė Krėjaus kulka, išbėrusi pipirus ir privertusi nusikaltėlį čiaudėti.

Abu patylėjo. Paskui daktaras Oumanas niūriai tarė:

— Majoras labai ilgai ieško policijos.

— Ar policija majoro? — atsiliepė dvasininkas.— Na ką gi, sudie.

KEISTAS DŽONO BOULNOIZO NUSIKALTIMAS

Misteris Kelhounas Kidas buvo labai jaunas džentelmenas labai senatvišku veidu — išsekintu uolumo, įrėmintu tarp melsvai juodų plaukų ir juodo kaklaraiščio „peteliškės“. Anglijoje jis atstovavo didžiuliam Amerikos dienraščiui „Vakarų saulė“, juo-

kais dar vadinamam „Tekančiu saulėlydžiu“. Tai buvo užuomina į pompastišką žurnalisto pareiškimą (priskiriamą pačiam misteriui Kidui), jog „jis manąs, kad saulė dar patekės vakaruose, jeigu amerikiečiai energingiau susiims“. Tačiau tas, kas šaiposi iš Amerikos žurnalistikos, laikydamasis šiek tiek santūresnių tradicijų, pamiršta paradoksą, ją lyg ir pateisinantį. Nors Jungtinių Valstijų žurnalistika stiliaus vulgarumu toli pranoksta kolegas anglus, ji nuoširdžiai domisi rimtomis intelektualinėmis problemomis, kurios Anglijos laikraščiams nė motais; teisingiau būtų pasakius — iki kurios jie nepriaugę. „Saulė“ nuolat kėlė globalinius klausimus, pateikdama juos pačiu absurdiškiausiu būdu. Jos puslapiuose Viljamas Džeimsas sutarė su „Nupiepėliu Viliu“, o nesibaigiančioje portretų galerijoje pragmatininkai kaitaliojosi su boksininkais.

Todėl kai be galo kuklus Oksfordo mokslininkas Džonas Boulnoizas be galo nepopuliarioje „Gamtos filosofijos ketvirtinėje apžvalgoje“ paskelbė seriją straipsnių apie neva nepagrįstus Darvino evoliucijos teiginius, Anglijos laikraščiai nė neįtarė jo egzistavimo, nors Boulnoizo teorija (jis tvirtino, kad palyginti stabilią Visatą retkarčiais sukrečia kataklizmai), Oksforde tapo gana įnoringa mada ir buvo net pakrikštyta „katastrofizmu“. Tuo tarpu daugelis Amerikos laikraščių pavertė šitą iššūkį epochos įvykiu, ir ant „Saulės“ puslapių krito gigantiškas misterio Boulnoizo šešėlis. Veikiant jau minėtam paradoksui, intelektualiai ir entuziastingai parašyti straipsniai gaudavo antraštes, matyt, sugalvotas beraščio maniako; pavyzdžiui: „Darvinas suniekintas; kritikas Boulnoizas sako: „Jis nuvirto nuo bėgių“ arba „Pratinkimės prie katastrofų, pataria išminčius Boulnoizas“. Taigi misteriui Kelhounui Kidui iš „Vakarų saulės“ buvo pavesta su savo „peteliške“ ir melancholiška veido išraiška nuvykti į mažą namelį netoli Oksfordo, kur palaimingai gyveno išminčius Boulnoizas, nė nenutuokiantis apie šį savo titulą.

Filosofas, tapęs lemtingo populiarumo auka, net apstulbo, bet interviu sutiko duoti; jis pasakė lauksiąs žurnalisto devintą valandą vakaro. Saulėlydžio gaisai jau vos beapšvietė Kamnorą ir neaukštas miškingas kalvas ir romantikas amerikietis nebuvo tikras, ar eina teisingu keliu, be to, jis netvėrė iš smalsumo, tad išvydęs feodalizmo laikų kaimo užeigos namus „Čempiono herbas“, jis įžengė pro atviras duris į vidų pasiklausinėti.

Įėjęs paskambino varpeliu, bet iškart niekas neatsiliepė. Bare sėdėjo vienintelis lankytojas, prakaulus, smarkiai apžėlęs rudaplaukis apsmukusiu ryškių spalvų apdaru. Jis gurkšnojo labai

prastą viskį, bet rūkė labai gerą cigarą. Viskis, savaime aišku, buvo „Čempiono herbo“, o cigarą jis, ko gero, atsivežė iš Londono. Cinišku aplaidumu jis kaip dangus ir žemė skyrėsi nuo pasitempusio dabitos amerikiečio, bet kažkas — gal pieštukas ir atversta užrašų knygelė, o gal gyvas žydrų akių žvilgsnis — pasufleravo Kidui, kad čia kolega žurnalistas. Ir jis neapsiriko.

— Gal malonėtumėte patarti,— su amerikiečiams būdingu galantiškumu kreipėsi į jį Kidas,— kaip galėčiau pasiekti Pilkąjį Kotedžą, kur, jei neklystu, gyvena misteris Boulnoizas?

— Tas kotedžas čia pat, už kelių žingsnių, prie pat kelio,— atsakė rudaplaukis, išsiėmęs iš burnos cigarą.— Aš pats tuoj trauksiu į tą pusę, bet ketinu eiti į Pendragono parką ir viską pamatyti savo akimis.

— O kas tas Pendragono parkas? — paklausė Kalhounas Kidas.

— Sero Klodo Čempiono dvaras; argi jūs ne dėl to atvažiavote? — paklausė vietinis kolega, nužvelgdamas jį.

— Aš atvykau pasimatyti su misteriu Boulnoizu,— atsakė Kidas.

— O aš — pasimatyti su misis Boulnoiz, bet neieškosiu jos namie,— nemaloniai prunkštelėjo jis.

— Ar jūs domitės katastrofizmu? — paklausė sutrikęs amerikietis.

— Aš domiuosi katastrofomis, ir manau, keletas jų greitai atsitiks,— niūriai tarė pašnekovas.— Mano amatas šlykštus, ir aš niekad neketinau to neigti.

Taip taręs, jis nusispjovė ant grindų, bet netgi šitoks poelgis rodė, kad jis taurios kilmės

Reporteris iš Amerikos pažvelgė į jį įdėmiau. Išblyškęs ir išsekęs veidas, kupinas grėsmingų, dar nepratrūkusių aistrų, bet vis dėlto išmintingas ir jautrus; drabužiai prastoki ir netvarkingi, bet ant ilgo plono piršto blykčiojo brangus žiedas su antspaudu. Kaip paaiškėjo besišnekant — vardu Džeimsas Delrojus, nusigyvenusio Airijos žemvaldžio sūnus, turįs pelnytis duoną liberaliame laikraštyje „Madinga visuomenė“ (kurį nuoširdžiai niekina) reportažais ir, kas jį itin skaudina,— beveik šnipinėjimu.

Iš tiesų gaila, kad „Madingos visuomenės“ visiškai nedomino Boulnoizo pretenzijos Darvinui, taip tauriai sujaudinusios „Vakarų saulės“ protus ir širdis. Delrojus, atrodo, atvyko čia suuodęs, kad pakvipo skandalu, galinčiu pasibaigti skyrybų byla teisme, o kol kas bręstančiu tarp Pilkojo Kotedžo ir Pendragono parko.

Apie serą Klodą Čempioną „Vakarų saulės" skaitytojai buvo girdėję nė kiek ne mažiau kaip apie misterį Boulnoizą, kaip ir apie popiežių ar apie derbio nugalėtoją, tačiau mintis, kad jie artimai pažįsta vienas kitą, Kidui būtų pasirodžiusi neįtikėtina. Jis buvo girdėjęs ir netgi rašė pažįstąs serą Klodą Čempioną kaip „vieną šauniausių ir kultūringiausių pirmojo dešimtuko anglų": puikų sportininką, išraižiusį jachtomis pasaulio jūras, garsų keliautoją, parašiusį knygų apie Himalajus, politiką, sužavėjusį rinkėjus neįprasta konservatyvios demokratijos idėja, be viso to — talentingą mėgėją dailininką, muzikantą, literatą, bet pirmų pirmiausia aktorių. Seras Klodas išties buvo iškili asmenybė net ne amerikiečio akimis. Visapusiški jo kultūriniai polinkiai, nepasotinamas šlovės troškimas kažkuo priminė Renesanso epochos kunigaikščius; jis buvo ne tiktai universalus meno mėgėjas, bet ir jo fanatikas. Kita vertus, jis nė per nago juodymą nebuvo panašus į senoviškus lengvapėdžius, vadinamus diletantais.

Nepriekaištingas sakalo profilis su juoda itališka akimi taip dažnai šmėsčiojo ir „Madingos visuomenės", ir „Vakarų saulės" fotokronikoje, kad kiekvienam skaitytojui galėjo pasirodyti, jog tą žmogų tartum kokia vidaus ugnis ar net liga kamuoja garbės troškimas. Tačiau nors Kidas tiek daug žinojo apie serą Klodą — faktiškai daug daugiau negu buvo įmanoma,— jam nė keisčiausiame sapne nebūtų toptelėjusi mintis sieti tokį galantišką aristokratą su ką tik prasikalusiu katastrofizmo teorijos kūrėju arba mintimi, kad seras Klodas Čempionas gali artimai draugauti su Džonu Boulnoizu. Bet, pasak Delrojaus, tai buvo neginčytinas faktas. Jie buvo neperskiriami mokykloje ir koledže, nors labai skyrėsi socialine kilme (juk Čempionas — stambus dvarininkas ir beveik milijonierius, o Boulnoizas — vargšas mokslininkas, iki pastarojo meto niekam nežinomas), ir dabar nuolat bendravo. Net Boulnoizo namelis stovėjo prie pat Pendragono parko vartų.

Bet ar jie ir toliau liks draugai, darėsi nebeaišku; sklido nemalonūs ir šlykštūs gandai. Prieš metus ar dvejus Boulnoizas vedė gražią, gana talentingą aktorę, kurią dievino savaip — droviai ir nerangiai; o Čempiono rūmų kaimynystė teikė tai įnoringai įžymybei progų savo elgesiu skatinti pagrįstą nerimą. Seras Klodas buvo puikiausiai įvaldęs meną būti dėmesio centre; atrodė, kad jis beprotiškai mėgaujasi, demonstruodamas intrigą, tikrai nedarančią jam garbės. Liokajai iš Pendragono vienas per kitą pristatinėjo gėlių puokštes misis Boulnoiz, karietos ir automobiliai vienas per kitą važiavo prie kotedžo paimti misis Boulnoiz, sero Klodo valdose vienas per kitą vyko pokyliai ir karnavalai, ku-

riuose baronetas šlovindavo misis Boulnoiz lyg meilės ir grožio karalienę riterių turnyre. Tą vakarą, kurį Kidas paskyrė pokalbiams apie katastrofizmą, seras Klodas Čempionas paskyrė vaidinti „Romeo ir Džuljetą“ po atviru dangumi; Romeo ketino būti jis pats, o Džuljetos turbūt nė nereikia vardinti.

— Nemanau, kad čia bus apsieita be skandalo,— tarė jaunas vyriškis rudais plaukais ir atsikėlęs pasirąžė.— Gal senį Boulnoizą kiek ir aptašė, gal ir pats apsitašė. Bet vis tiek jis stuobrys... mulkis per visą pilvą, ir dar kubu. Bet nemanau, kad taip bus.

— Jis turi didžiulį intelektualinį potencialą,— pakiliai tarė Kidas.

— Taigi,— tarė Delrojus,— bet netgi didžiulio intelektualinio potencialo vyriškis gali pavirsti tokiu aklu mulkiu. Jūs jau einate? Po minutės trauksiu ir aš.

Tačiau Kelhounas Kidas, baigęs gerti pieną su soda, sparčiai nužingsniavo keliu į Pilkąjį Kotedžą, palikęs cinišką informatorių su jo viskiu ir tabaku. Diena visai geso, dangaus skliautas pasidarė tamsus, žalsvai pilkas tarytum skalūnas; tai šen, tai ten sumirgėjo žvaigždė, kairysis pakraštys buvo šviesesnis, galėjai nujausti patekėsiant mėnulį.

Pilkasis Kotedžas, apsuptas aukštos ir tankios dygliatvorės kvadrato, stovėjo taip arti parko pušų, jog Kidas iš pradžių palaikė jį vartų sargo nameliu. Tačiau aptikęs ant siaurų medinių vartelių savininko pavardę, jis dirstelėjo į laikrodį, įsitikino, jog atėjo „išminčiaus“ paskirtu laiku, žengė į kiemą ir pabeldė į priešakines duris. Apsidairęs aplink pamatė, kad namas, nors nepretenzingas, yra kur kas didesnis ir prašmatnesnis negu iš pirmo žvilgsnio ir nė kiek nepanašus į vartininko namelį. Šuns būda ir avilys stovėjo pašalėje tarsi patriachalinio Anglijos kaimo simboliai; mėnuo kilo iš už vaisiais aplipusių kriaušių eilės; šuo, išlindęs iš būdos, elgėsi oriai ir neketino loti; kukliai apsitaisęs senyvas tarnas, kuris atidarė duris, buvo mažakalbis, bet pagarbus.

— Sere, misteris Boulnoizas pavedė atsiprašyti jo vardu,— prabilo tarnas,— deja, jis turėjo skubiai išeiti.

— Klausykite, betgi jis pats paskyrė man pasimatymą,— pakėlė balsą reporteris.— Ar žinote, kur jis išėjo?

— Į Pendragono parką, sere,— gana niauriai atsakė tarnas ir jau ketino uždaryti duris.

Kidas krūptelėjo.

— Ar išėjo su misis... kartu su kitais? — paklausė šiek tiek sutrikęs.

— Ne, sere,— atsakė tarnas.— Jis buvo namuose, o paskui išėjo vienas.

Ir nemandagiai užtrenkė duris, nors jo išraiška rodė, jog jaučiasi lyg ir nusikaltęs.

Amerikiečiui — ir įžūliam, ir lengvai užgaunamam — pasidarė apmaudu. Jam panižo nagai smagiai papurtyti juos visus ir pamokyti, kaip elgtis: ir gaišeną šunpalaikį, ir niaurų žilą liokajų su priešistorine krakmolyta marškinių krūtine, ir apsnūdusį leisgyvį mėnulį, o pirmų pirmiausia išsiblaškiusį karšinčių filosofą, nebeprisimenantį savų pažadų.

— Jeigu jis šitaip elgiasi, tai yra nevertas ištikimos žmonos,— balsu mąstė misteris Kelhounas Kidas.— Bet gal jis nuėjo triukšmauti. Tada, manau, „Vakarų saulės" atstovas pasirodys pačiu laiku.

Ir, pasukęs už kampo pro atvirus vartus, jis patraukė ilga gedulinga pušų alėja, nutįsusia į Pendragono parko gilumą. Juodi medžiai rikiavosi lyg katafalko pliumažai, tarp jų kai kur dar mirgėjo žvaigždės. Kidas buvo iš tų žmonių, kurie linkę suvokti gamtą per literatūrą, jo atmintyje vis kartojosi žodis „Reivensvudas". Gal dėl juoduojančių it varno sparnas pušų, gal ir dėl neperteikiamos atmosferos, kurią beveik perteikė Valteris Skotas didžiojoje tragedijoje, padvelkė kažkuo tuo, ką praradome su aštuntuoju dešimtmečiu; padvelkė seno parko puvėsiais ir išdraskytais kapais, skriaudomis, kurių jau niekada nebepavyks atitaisyti, kažkokiu beviltišku liūdesiu, beviltišku, nes keistai nerealiu.

Eidamas simetriška juoda alėja, nežinia kodėl keliančia tragišką nuojautą, jis ne kartą išgąstingai stabtelėjo: vis pasigirsdavo, kad priekyje girdi žingsnius. Bet tegalėjo įžiūrėti tiktai dvi vienodas niūrių pušų sienas ir žvaigždėto dangaus pleištą viršum jų. Pirmiausiai Kidas pagalvojo, kad tai vaizduotės išdaiga arba kad jį apgaudinėja jo paties žingsnių aidas. Bet kuo toliau, tuo labiau buvo linkęs patikėti sveiko proto likučiais, kuždančiais, jog eina ne vienas. Šmėkštelėjo mintis, kad gal tai vaiduokliai, ir pats nustebo, nes bematant įsivaizdavo tinkamą šiai vietai vaiduoklį baltu kaip Pjero veidu, bet išmargintu juodų dėmių. Tamsaus dangaus trikampio viršūnė vis ryškiau ir šviesiau mėlynavo, bet Kidas dar nesuvokė, kad artinasi prie apšviestų didžiųjų rūmų ir sodo. Jis tiktai jautė, kaip vis labiau apima nerimas, aplinkos liūdesyje vis daugėjo smurto ir paslapties, vis daugėjo... jis ne iš karto parinko tinkamą žodį, kol pagaliau prunkštelėjęs ištarė — katastrofizmo.

Dar šiek tiek pušų, dar viena kelio atkarpa; ūmai jis suakmenėjo, lyg užkeiktas burtažodžio. Beprasmiška būtų sakyti, kad jis pasijuto fantazijos pasaulyje, šį kartą neabejojo, kad įėjo į kny-

gą. Juk mes, mirtingieji, esame pripratę prie staigmenų, prie absurdiško klegesio, jis mums yra tarsi lopšinė, migdanti vakarais. O jeigu atsitinka tai, kas turėjo atsitikti, mes pabundame lyg suskambėjus jautriai stygai. Ir čia atsitiko tai, kas privalėjo atsitikti šitokioje alėjoje senovės laikų pasaulyje.

Iš už juodų pušų, blykstelėjusi mėnesienoje, atskriejo plika špaga — tokia plona ir tviskančia rapyra galbūt kautasi daugely negarbingų dvikovų šitame senoviniame parke. Špaga nukrito ant tako kiek toliau priekyje it didelė spindinti adata. Kidas leidosi kaip kiškis ir pasilenkė prie jos. Iš arti špaga atrodė gana neskoninga: stambūs rubinai rankenoje kėlė šiokių tokių abejonių. Užtat raudoni lašai ant ašmenų nekėlė jokių abejonių.

Kidas pašiurpęs atsisuko į tą pusę, iš kur atskrido ši akinanti strėlė. Toje vietoje gedulingą kėnių ir pušų sieną skyrė siauresnis stačiais kampais vingiuojantis takas; Kidas pasuko juo toliau, ir jo akims atsivėrė ilgas ryškiai apšviestas rūmas, prieš kurį tyvuliavo ežeras, tryško fontanai. Bet Kidas nežiūrėjo į juos, jo dėmesį patraukė kitkas.

Aukštėliau, ant terasomis kylančio žaliuojančio skardžio buvo vienas iš tų mažų vaizdingų siurprizų, taip dažnai pasitaikančių senuosiuose landšaftiniuose parkuose: apvali žolės kalvelė ar kupolas, tarytum milžiniškas kurmiarausis, apjuostas ir apvainikuotas trigubu rožių krūmų žiedu, o pačiame viršuje, centre — saulės laikrodis. Kidas matė rodyklę, styrančią tamsaus dangaus fone tartum ryklio pelekas, mėnulio šviesa bergždžiai krito ant laiko nerodančio laikrodžio. Bet tą sąnarius kaustančio siaubo akimirką jis išvydo ir dar kai ką — žmogaus figūrą, parkritusią ant laikrodžio.

Nors reporteris matė tą žmogų tik akimirką, apsirengusį nečionykščiai, keistai,— nuo smakro iki kulnų apsitempusį tamsiai raudonu rūbu, žaižaruojančiu aukso siuviniais,— mėnulio šviesoje tuojau atpažino jį. Atkragintas į dangų baltutėlis veidas, glotniai nuskustas ir nenatūraliai jaunas, tarytum Baironas romėniška nosimi, tos juodos garbanos, jau pradėjusios žilti... Kidas buvo matęs tūkstančius aukštuomenės kronikos fotografijų su seru Klodu Čempionu. Vyriškis fantastišku raudonu kostiumu akimirką prigludęs prie saulės laikrodžio, ūmai ėmė ristis skardžiu ir išsitiesė prie amerikiečio kojų; viena jo ranka dar silpnai trūkčiojo. Įmantrus, butaforiškas aukso ornamentas ant rankovės iškart priminė Kidui „Romeo ir Džuljetą“; taip, žinoma, aptemptas aviečių spalvos rūbas buvo skirtas vaidinimui. Tačiau šlaitu, kuriuo nusirito tas vyriškis, nutįso raudonas pėdsakas; jis nebebuvo skirtas vaidinimui. Vyriškis buvo pervertas kiaurai.

Misteris Kelhounas Kidas ėmė šaukti. Jam vėl pasivaideno tykojantys žingsniai; jis krūptelėjo, čia pat išvydęs kitą žmogų. Iškart pažino jį, todėl ir pašiurpo. Jaunasis plevėsa, pasivadinęs Delrojumi, buvo kraupiai ramus: jeigu Boulnoizas sužlugdė susitikimą, kurį pats buvo paskyręs, tai Delrojus atėjo į pasimatymą, kurio neskyrė niekas. Mėnesiena sujaukė visas spalvas; rudų plaukų įrėmintas Delrojaus veidas atrodė ne baltas, o balkšvai žalzganas.

Šita siaubo atmosfera ir tebūtų galima pateisinti Kidą, šiurkščiai ir be jokio pagrindo surikusį:

— Tai tavo darbas, šėtone?

Džeimsas Delrojus šyptelėjo savo nemalonia šypsena, bet nespėjo ištarti žodžio — sužeistasis vėl pajudino ranką, silpdamas mostelėjo nukritusios špagos link, suvaitojo ir vargais negalais išstenėjo:

— Boulnoizas... Ar girdite, Boulnoizas... Tai jis... Iš pavydo... pavydo... pavydo...

Kidas pasilenkė, kad geriau girdėtų tilstančius žodžius:

— Boulnoizas... mano špaga... numetė...

Ranka su paskutine pastanga mostelėjo špagos link ir dusliai bilstelėjo į žemę it medžio gabalas. Kido viduje atbudo jo tautai būdinga savitvarda.

— Klausykite,— griežtai sukomandavo jis,— tuoj pat atveskite daktarą. Šitas žmogus mirė.

— Turbūt drauge ir kunigą,— neįžvelgiamu veidu pridūrė Delrojus.— Visi tie Čempionai — popiežininkai.

Amerikietis atsiklaupė prie kūno, pasiklausė, ar neplaka širdis, pakėlė Čempiono galvą ir mėgino gaivinti; bet gerokai prieš sugrįžtant antrajam žurnalistui su daktaru ir kunigu, jam nebeliko abejonių, kad visi trys pavėlavo.

— Ar ir jūs pavėlavote? — paklausė daktaras, kresnas, pasiturimai atrodantis vyriškis su tradiciniais ūsais bei žandenomis; jis gyvomis akimis įtariai nužvelgė Kidą.

— Tam tikra prasme taip,— pabrėžtinai lėtai atsakė „Saulės“ atstovas.— Aš pavėlavau išgelbėti tą žmogų, bet, man regis, atėjau laiku, kad spėčiau išgirsti šį tą svarbaus. Girdėjau, kaip jis mirdamas nurodė savo žudiką.

— Tai kas jį nužudė? — paklausė daktaras, suraukęs antakius.

— Boulnoizas,— atsakė Kelhounas Kidas ir negarsiai švilptelėjo.

Daktaras niūriai įsispoksojo į jį, paraudęs iki pat antakių, bet nieko nesakydamas. Tada kunigas, apvalainas žmogutis, stovintis jo šešėlyje, droviai prabilo:

— Kiek žinau, misteris Boulnoizas neketino šį vakarą eiti į Pendragono parką.

— Štai ir vėl galėčiau kai ką pranešti savo protėvynei,— stačiokiškai tarė amerikietis.— Taip, sere. Džonas Boulnoizas ketino praleisti visą vakarą namie; jis net tiksliai paskyrė man apsilankymo valandą. Tačiau Džonas Boulnoizas apsigalvojo; maždaug prieš valandą jis ūmai paliko namus ir vienas išėjo į šitą kraupų parką. Man tai pasakė jo tarnas. Man regis, šitokią informaciją visažinė policija vadina kabliuku... Beje, ar siuntėte ką nors pakviesti policijos?

— Taip,— atsakė daktaras,— bet kol kas nieko daugiau netrikdėme.

— Ar misis Boulnoiz žino? — paklausė Džeimsas Delrojus, ir Kidas vėl pajuto, kaip niežti delnai užtvoti per tą besivaipančią burną.

— Aš jai nesakiau,— atšovė daktaras,— bet netrukus pasirodys policija.

Mažasis dvasininkas buvo paėjėjęs į centrinę alėją ir dabar grįžo nešinas nusviesta špaga; žemaūgio, sutana vilkinčio ir tokio kasdieniško žmogelio rankose ji atrodė absurdiškai didžiulė ir butaforiška.

— Kol neatvyko policija...— prabilo jis lyg atsiprašinėdamas.— Ar kuris iš tamstų neturi žibintuvėlio?

Amerikietis išsitraukė iš kišenės elektrinį žibintuvėlį, dvasininkas prikišo jį prie ašmenų per patį vidurį ir, mirksėdamas iš stengimosi, pradėjo apžiūrinėti. Paskui, nežvilgtelėjęs nei į smaigalį, nei į rankeną, padavė ilgąjį ginklą daktarui.

— Deja, turbūt negalėsiu niekuo čia padėti,— tarė jis atsiduses.— Džentelmenai, norėčiau palinkėti jums labos nakties.

Ir nužingsniavo tamsia alėja rūmų link, susidėjęs rankas už nugaros, sunkioms mintims svarinant stambią galvą.

Kiti nuskubėjo prie centrinių vartų, kur inspektorius ir du konstebliai jau kalbėjosi su vartininku. Po tamsiomis pušų arkadomis mažasis dvasininkas ėmė vis lėtinti ir lėtinti žingsnius, kol galų gale sustojo it įbestas ant rūmų laiptų. Tai rodė, kad jis mato taip pat tyliai artėjančią figūrą; toji figūra, atslenkanti priešpriešiais, būtų pasotinusi net Kelhouno Kido troškimą išvysti žavingą ir aristokratišką vaiduoklį. Jauna moteris vilkėjo Renesanso epochos rūbais iš sidabrinio atlaso, auksiniai plaukai krito ilgomis švytinčiomis kasomis abipus veido, stebinančio blyškumu — ji buvo tarsi antikinė graikų skulptūra iš dramblio kaulo ir aukso. Tačiau jos akys blizgėjo, o balsas, nors negarsus, skambėjo tvirtai.

— Tėvas Braunas? — paklausė ji.

— Misis Boulnoiz? — santūriai atsiliepė dvasininkas. Jis pažvelgė į ją ir išsyk pridūrė: — Matau, kad jūs jau žinote apie serą Klodą.

— Iš kur jūs sužinojote, kad aš žinau? — ramiai paklausė ji. Užuot atsakęs, jis savo ruožtu paklausė:

— Ar matėte savo vyrą?

— Mano vyras namuose,— atsakė misis Boulnoiz.— Ir jis čia niekuo dėtas.

Ir vėl jis nieko neatsakė; tada moteris priėjo dar arčiau, jos veidas tryško kažkokia stebinančia jėga.

— Gal pasakyti jums šiek tiek daugiau? — paklausė ji, baugščiai šypsodamasi.— Aš nemanau, kad tai padarė jis, kaip ir jūs nemanote.

Tėvas Braunas atsakė jai ilgu rimtu žvilgsniu ir dar rimčiau linktelėjo.

— Tėve Braunai,— tarė dama,— papasakosiu jums viską, ką tik žinau, bet pirmiausiai prašyčiau jus būti atvirą. Pasakykite man: kodėl jūs nepatikėjote — kaip visi kiti — kad kaltas vargšelis Džonas? Nesivaržykite, aš... aš žinau, kokios sklinda paskalos, žinau, kad aplinkybės susiklostė ne jo naudai.

Tėvas Braunas nuoširdžiai sutrikęs persibraukė delnu kaktą.

— Du labai menki fakteliai,— atsakė jis.— Bent jau šitaip: vienas labai nereikšmingas, o kitas labai neaiškus. Bet vis dėlto jie trukdo patikėti, kad žmogžudys — misteris Boulnoizas.

Jis pakėlė apvalų veidą į žvaigždes ir tarytum užsimiršęs kalbėjo toliau:

— Pirmiausiai ta neaiškioji idėja. Aš skiriu daug reikšmės neaiškioms idėjoms. Visi tie faktai, esantys „ne įrodymai“ — kaip tiktai labiausiai ir įtikina mane. Mano manymu, morališkai neįmanomas dalykas ir yra pats neįmanomiausias. Aš menkai tepažįstu jūsų vyrą, bet laikau tą nusikaltimą, visų jam priskiriamą, morališkai beveik neįmanomu. Anaiptol netvirtinu, jog Boulnoizas negalėtų šitaip nusikalsti. Nusikalsti gali kiekvienas — taip kaip jam šaus į galvą. Mes galime valdyti savo moralines nuostatas, tačiau neįstengtume iš pagrindų pakeisti įgimtų savo polinkių ir elgesio normų. Boulnoizas galėjo nužudyti žmogų, bet tik ne šitaip. Jis netrauktų Romeo špagos iš jo romantiškų makštų, nenudurtų priešo ant saulės laikrodžio lyg ant altoriaus, nepaliktų jo kūno tarp rožių, nenusviestų jo špagos tarp pušų. Jei Boulnoizas ką nors žudytų, jis tai darytų tyliai ir prisiversdamas, kaip bet kokį abejotinos vertės darbą, sakysim, išgerti dešimtą taurę

portveino arba skaityti lengvabūdišką graikų poetą. Ne, romantiškos scenos neimponuoja Boulnoizui. Jos labiau dera Čempionui.

— Ak! — ištrūko misis Boulnoiz; jos akys, įsmeigtos į dvasininką, tvykstelėjo lyg deimantai.

— O nereikšmingas faktas štai koks,— kalbėjo Braunas.— Ant špagos liko pirštų atspaudai. Pirštų atspaudus ant poliruoto paviršiaus, sakysim stiklo ar plieno, galima pastebėti ir po ilgesnio laiko. Šitie pirštų atspaudai, buvo ant poliruoto paviršiaus, per vidurį ašmenų. Neturiu supratimo, kieno jie, bet kuriam tikslui imti špagą už vidurio? Špaga buvo ilga, bet juk tai pranašumas, duriant priešui. Bent jau daugumai priešų. Visiems priešams, išskyrus vieną.

— Išskyrus vieną! — pakartojo ji.

— Tiktai vieną vienintelį priešą lengviau nudurti durklu negu špaga,— tarė tėvas Braunas.

— Žinau,— tarė moteris.— Save.

Abu ilgokai tylėjo, paskui dvasininkas negarsiai, bet tiesiai paklausė:

— Vadinasi, mano tiesa? Seras Klodas pats nusižudė?

— Taip.— Jos veidas buvo kaip marmuras.— Ir aš tai mačiau.

— Jis mirė iš meilės jums? — paklausė tėvas Braunas.

Jos veido išraiška akimirksniu pasikeitė, tačiau nebuvo nė šešėlio gailesčio, drovumo, graužaties ar kitokio jausmo, kurio gal ir tikėjosi pašnekovas. Staiga ji tarė garsiai ir tvirtai:

— Ne, netikiu, aš visiškai jam nerūpėjau. Jis neapkentė mano vyro.

— Kodėl? — paklausė Braunas, pasukdamas apvalų veidą nuo žvaigždžių į ją.

— Mano vyro jis neapkentė todėl... tai taip neįprasta, kad net nežinau, kaip paaiškinti... todėl, kad...

— Kad? — kantriai tarė Braunas.

— Kad mano vyras neketino jo neapkęsti.

Tėvas Braunas tik linktelėjo ir klausėsi toliau; jis skyrėsi nuo daugelio detektyvų tiek gyvenime, tiek romanų puslapiuose viena smulkmena — kai aiškiai suprasdavo esmę, neapsimesdavo nesuprantančiu.

Misis Boulnoiz žengė dar žingsnį artyn, jos veide tebešvytėjo tikrumas.

— Mano vyras,— tarė ji,— didis žmogus. O seras Klodas Čempionas nebuvo didis; jis buvo garsus ir visur lydimas sėkmės.

Mano vyro niekada nelydėjo sėkmė nei garbė, patikėkite — tai tikra tiesa — jis net negalvojo apie tokius dalykus. Pagarsėti originaliu mąstymu jam rūpi nė kiek ne daugiau kaip cigarų rūkymu. Štai šituo požiūriu jis visiškas besmegenis. Jis taip ir netapo suaugusiu. Jis vis dar tebemėgo Čempioną kaip mėgo mokykloje, žavėjosi juo kaip žavėtųsi bet kuo, iškrėtusiu miklų triuką prie pietų stalo. Bet niekas nebūtų sugebėjęs pažadinti jame pavydo Čempionui. O Čempionas troško, kad jam pavydėtų. Jis galutinai pakvaišo dėl to ir pasidarė galą.

— Taip,— ištarė tėvas Braunas,— atrodo, pradedu suprasti.

— Ak, argi jūs nematote,— sušuko ji,— kaip viskas čia surežisuota... ir vieta parinkta? Čempionas apgyvendino Džoną prie savo rūmų slenksčio, tarytum išlaikytinį... kad Džonas jaustųsi nevykėlis. Bet Džonui tai buvo visai nesvarbu. Jis krimtosi dėl šitokių dalykų tiek pat... na, kiek krimstųsi išsiblaškęs liūtas. Čempionas įgriūdavo pačiu netikėčiausiu metu ar per kukliausius pietus su pritrenkiančia dovana arba naujiena, arba pasiūlydavo stulbinančią ekspediciją — žodžiu, kalifas iš „Tūkstančio ir vienos nakties". O Džonas nerūpestingai tai priimdavo arba atmesdavo lyg nuobodžiaujantis vaikėzas, kuris pritaria ar nepritaria suolo draugo tauškalams. Šitaip prabėgo penkeri metai; Džonas jų nė nepajuto, o seras Klodas Čempionas virto maniaku.

— „Ir pradėjo Amanas pasakoti jiems, kaip karalius jį apipylė malonėmis,— pacitavo tėvas Braunas,— ir tarė jis: „Visa tai man nieko nereiškia, kai matau, kad žydas Mordekajus sėdi prie vartų".

— Ugnikalnis išsiveržė po to,— pasakojo misis Boulnoiz,— kai įkalbėjau Džoną, kad leistų man užrašyti kai kurias jo hipotezes, ir pasiunčiau į mokslinį žurnalą. Jos sulaukė dėmesio, ypač Amerikoje, ir vienas laikraštis panoro gauti interviu iš autoriaus. Kai Čempionas, pats duodavęs interviu vos ne kas dieną, sužinojo, jog nieko nenujaučiančiam varžovui nubiro tas pavėluotas garbės trupinėlis, trūko paskutinė užtvanka, laikiusi šėtonišką jo neapykantą. Jis tartum beprotis tematė vieną tikslą — mano širdį ir garbę, rūpinčią liežuvautojams visoje grafystėje. Turbūt paklausite, kodėl aš pakenčiau tokį brutalų meilikavimą. Atsakyčiau, jog tebuvo viena išeitis: papasakoti viską vyrui, bet juk yra pasaulyje dalykų, kurių mūsų siela nepajėgia daryti, taip kaip kūnas negali skraidyti. Nė vienas žmogus nebūtų sugebėjęs išaiškinti to mano vyrui. Nė vienas nesugebėtų ir dabar. Jeigu jūs bet kokiais žodžiais pasakysite jam: „Čempionas nori paveržti tavo žmo-

ną“, jis pagalvos, kad tai tik vulgarokas pokštas; bet kad tatai visai ne pokštas — tokia mintis jokiu būdu neprasimuš į genialias jo smegenis. Taigi šį vakarą Džonas turėjo ateiti pasižiūrėti mūsų spektaklio, bet paskutinę akimirką pareiškė neisiąs, nes turi įdomią knygą ir cigarą. Aš persakiau jo žodžius serui Klodui, tai buvo mirtinas smūgis. Maniakas staiga prarado viltį. Jis nusidūrė, veidmainingai šaukdamas, kad žudo Boulnoizas. Jis guli parke, atėmęs sau gyvybę dėl to, kad savo pavydu neįstengė priversti kito pavydėti, o Džonas šiuo metu sėdi valgomajame ir skaito knygą.

Vėl įsivyravo tyla, kurią nutraukė mažasis dvasininkas:

— Misis Boulnoiz, labai vaizdingame jūsų pasakojime yra viena silpna vieta. Mat jūsų vyras šią akimirką nesėdi valgomajame ir neskaito knygos. Tas pats amerikietis reporteris pasakė man, kad atėjo į jūsų namus, ir liokajus pranešė jam, jog misteris Boulnoizas vis dėlto išėjo į Pendragono parką.

Švytinčios misis Boulnoiz akys išsiplėtė vos ne kaip elektros lemputės, tačiau ji atrodė greičiau nustebusi negu sutrikusi ar išsigandusi.

— Kaip tai? Ką jūs norite pasakyti? — sušuko ji.— Visi tarnai buvo išėję iš namų žiūrėti spektaklio. Ir, ačiū Dievui, mes nesamdome liokajaus!

Tėvas Braunas net pašoko ir beveik apsisuko vietoje lyg koks keistas sukutis.

— Ką? Ką? — suriko jis, tartum elektros krečiamas.— Klausykite... sakykite... jei aš dabar paskambinsiu prie jūsų durų, ar vyras išgirs?

— Net nežinau, turbūt bus grįžę tarnai,— stebėdamasi atsakė ji.

— Teisybė, teisybė! — energingai pritarė dvasininkas ir sparčiai nužingsniavo taku parko vartų link. Atsigręžęs dar šūktelėjo: — Būtų gerai, kad surastumėte tą amerikietį, nes visuose Valstijų laikraščiuose pasirodys sprindžio dydžio antraštės „Džono Boulnoizo nusikaltimas“.

— Jūs vis tiek nesuprantate,— tarė misis Boulnoiz.— Jam tai nerūpi. Man rodos, Amerika jam tuščias garsas.

Kai tėvas Braunas priėjo namą su aviliu ir mieguistu šunimi, miniatiūriška ir pasitempusi kambarinė įvedė jį į valgomąjį, kur Boulnoizas sėdėjo prie lempos su gaubtu ir skaitė — visiškai taip, kaip buvo nusakiusi žmona. Prie jo alkūnės stovėjo grafinas portveino ir stiklinė; jau nuo slenksčio dvasininkas pastebėjo ilgą pelenų strypą ant cigaro galo.

„Vadinasi, jis čią mažiausiai pusvalandį",— pagalvojo tėvas Braunas. Tiesą sakant, iš Boulnoizo išvaizdos atrodė, kad jis nepajudėjo iš vietos nuo pietų, kai nuo stalo buvo nunešti indai.

— Nesistokite, misteri Boulnoizai,— tarė dvasininkas, kaip visada maloniai ir paprastai.— Neketinu atimti jūsų laiko. Bijau, kad sutrukdžiau moksliniams tyrimams.

— Ne,— atsakė Boulnoizas,— aš skaičiau „Kruviną nykštį".

Jis nei susiraukė, nei šyptelėjo, o svečias pajuto aiškų ir brandų to žmogaus beaistriškumą, kurį jo žmona pavadino didingumu. Jis padėjo į šalį bulvarinį siaubo romaną geltonu viršeliu, net nejausdamas reikalo kaip nors pašaipiai pakomentuoti jo. Džonas Boulnoizas buvo augalotas, lėtų judesių vyriškis masyvia, pražilusia ir praplikusia galva, stambių ir ryžtingų veido bruožų. Apsirengęs aptrintu ir labai senamadišku fraku, pro kurį baltavo tik siaurutis krakmolytų marškinių trikampis. Taip, šį vakarą jis neketino eiti pažiūrėti, kaip jo žmona vaidins Džuljetą.

— Nežadu ilgam atitraukti jūsų nuo „Kruvinojo nykščio" ar kitokių katastrofiškų dalykų,— šypsodamasis tarė tėvas Braunas.— Atėjau tik paklausti apie nusikaltimą, kurį padarėte šįvakar.

Boulnoizas ramiai žiūrėjo į dvasininką, bet plati jo kakta ėmė rausti sakytum pirmąkart sutrikus.

— Žinau, kad tai buvo keistas nusikaltimas,— negarsiai drąsino jį Braunas.— Gal net keistesnis negu žmogžudystė... bent jau jums. Mažas nuodėmes kartais sunkiau išpažinti negu dideles — todėl taip ir svarbu jas išpažinti. Tokį nusikaltimą kaip jūsų bet kuri aukštuomenės dama padaro šešiskart per savaitę, tačiau žodžiai limpa jums prie gomurio, tartum padarius siaubingą nusikaltimą, kurį net paminėti baisu.

— Jaučiuosi lyg paskutinis kvailys,— lėtai tarė filosofas.

— Suprantu,— pritarė pašnekovas,— bet juk neretai tenka rinktis: arba jaustis paskutiniu kvailiu, arba juo būti.

— Nė pats gerai nesuprantu, kodėl taip padariau,— tarė Boulnoizas,— bet, sėdėdamas su knyga, jaučiausi laimingas kaip mokinys, vidurdienį ištrūkęs iš mokyklos. Ir jokių rūpesčių, laikas sustojęs... net nežinau, kaip tai išreikšti... cigarai po ranka... degtukai po ranka... dar keturi tomeliai „Nykščio"... ne tik ramybė, bet beveik palaima. Ir staiga sučirškė skambutis; be galo nusitęsusią siaubingą akimirką man atrodė, kad neįstengsiu atsikelti iš krėslo — tiesiog fiziškai, nes nebeklausė raumenys. Šiaip taip atsistojau, lyg kelčiau ant pečių visą pasaulį — juk tarnai buvo išėję. Atidarau laukujes duris ir matau: štai stovi žmogeliukas, jau prasižiojęs kalbėti, jau atsivertęs bloknotą rašyti. Supratau,

kad tai amerikietis reporteris, kurį buvau visai pamiršęs. Plaukai perskirti per vidurį ir, patikėkite, man buvo kilęs noras jį užmušti...

— Suprantu,— tarė tėvas Braunas.— Aš jį mačiau.

— Aš netapau žmogžudžiu,— ramiai tarė katastrofų teorijos kūrėjas,— tik melagingai liudijau. Pasakiau, kad išėjau į Pendragono parką, ir užtrenkiau duris jam prieš pat nosį. Tai ir yra mano nusikaltimas, tėve Braunai, net nežinau, kokią atgailą ar bausmę man paskirsite.

— Neskirsiu jokios,— atsakė gerai nusiteikęs dvasininkas, dairydamasis savo skėčio ir didelės skrybėlės.— Greičiau priešingai. Aš užėjau kaip tik dėl to, kad išgelbėčiau jus nuo nedidelės bausmės, grėsusios už nedidelį jūsų nusikaltimą.

— Tai kokios gi nedidelės bausmės man taip laimingai pasisekė išvengti? — šypsodamasis paklausė Boulnoizas.

— Kartuvių,— atsakė tėvas Braunas.

TĖVO BRAUNO PASAKA

Heiligvaldenšteino miestas-valstybė buvo viena iš tų nykštukinių karalysčių, šiandien dar tebeesančių Vokietijos imperijoje. Ji pateko į Prūsijos įtakos sferą ne taip seniai — bene prieš pusšimtį metų iki tos giedros vasarvidžio dienos, kai Flambo ir tėvas Braunas sėdėjo Heiligvaldenšteino parke ir gurkšnojo alų. Čia, kaip bus netrukus papasakota, gyventojų atmintyje dar buvo išlikę nereti karai ir linčo teismai. Bet žvelgiant į tą miestą, nejučiomis užplūsta mintys apie vaikystę, ir čia slypi bene didžiausias Vokietijos žavesys — šitos mažytės, vaidybiškos patriarchalinės monarchijos, kur karalius atrodo toks pat savas kaip namų virėjas. Vokiečių kareiviai prie daugybės sargybinių būdelių buvo panašūs į vokiškus žaislus, ryškiai reljefiškos dantytos pilies sienos, nuauksintos saulės spindulių, labiau panėšėjo į paauksuotą meduolį. Diena pasitaikė kaip reta: dangus tokio ryškaus Berlyno mėlio, kad galėjai juo mėgautis pačiame Potsdame, dar daugiau — tokio sodraus švytinčio mėlynumo, kurį vaikas išspaudžia iš šilingą tekainuojančios dažų dėžutės. Net ir pilkų senatvės randų išvagoti medžių kamienai atrodė jauni, apsipylę vis dar rausvais, smailiais pumpurais; vaiskios žydrynės fone jie buvo panašūs į begalę vaikiškų piešinių.

Kad ir kasdieniškas, kaip visada paskendęs žemiškuose rūpes-

čiuose, tėvas Braunas buvo nusiteikęs romantiškai, nors šiaip ir nemėgo pasakoti savo svajonių. Svaiginamas skaisčių, ryškių šitos dienos spalvų, tarp šito miesto kuorų, menančių riterių laikus, jis išties pasijuto tarsi patekęs į pasaką. Vaikėziškai džiaugsmingai tartum jaunėlis brolis jis žvilgčiojo į grėsmingą lazdą-špagą, kuria Flambo taip mėgdavo švytuoti vaikščiodamas; dabar ji buvo stačiai atremta į stalą greta aukšto bokalo su Miuncheno alumi. Negana to, šitoje tingaus nerūpestingumo būsenoje tėvas Braunas susivokė net gumbuotoje ir gremėzdiškoje nušiurusio savo skėčio rankenoje miglotai įžvelgiąs žmogėdros milžino vėzdą iš spalvotos vaikų knygelės. Bet pats jis jokios literatūros niekad sukūręs nebuvo, jei neminėsim pasakos, kuri tuojau bus pasekta.

— Vis dėlto įdomu,— prabilo jis,— ar šitokioje karalystėje žmogus iš tiesų galėtų patirti kokių nuotykių, jeigu jų ieškotų? Fonas būtų žavingas, bet man vis atrodo, kad čia dažniau kovojama faneriniais kardais negu tikrais siaubingais kalavijais.

— Jūs apsirinkate,— tarė bičiulis.— Vietiniai ne tik kapojasi kalavijais, bet žudo vienas kitą ir be kalavijų. Atsitinka ir dar baisesnių dalykų.

— Nejaugi? Ką jūs sakote? — sukluso tėvas Braunas.

— Na taip,— atsakė pašnekovas.— Dar galėčiau pridurti, kad tai vienintelė vieta Europoje, kur nušovė žmogų be šaunamojo ginklo.

— Strėle iš lanko? — šiek tiek nustebo tėvas Braunas.

— Kulka į kaktą,— atsakė Flambo.— Ar negirdėjote, kas atsitiko velioniui šitos karalystės valdovui? Prieš dvi dešimtis metų tai buvo viena didžiausių mįslių policijai. Tikriausiai pamenate, kad karalystė buvo prijungta prie Vokietijos imperijos ankstyviausiuoju Bismarko imperijos kūrimo laikotarpiu — žinia, priverstiniai ir ne itin lengvai. Imperija (arba valstybė, trokštanti ja tapti) pasiuntė kunigaikštį Otą fon Grosenmarką valdyti karalystę imperijos interesais. Mes matėme jo portretą paveikslų galerijoje — pagyvenęs džentelmenas, gal ir visai simpatiškas, kai dar turėjo plaukus bei antakius ir nebuvo susiraukšlėjęs kaip grifas; bet kaip tuojau papasakosiu, jam rūpesčių pakako. Fon Grosenmarkas buvo užgrūdintas karys, išgarsintas pergalių, bet šita nykštukinė valstybėlė tapo jam kietu riešutu. Jis pralaimėjo kelis mūšius įžymiems broliams Arnholdams — trims patriotams partizanams, kuriems Svinbernas paskyrė eilėraštį; be abejonės, jums įsiminė eilutės:

Vilkai su šermuonėlių mantijomis,
Karūnuotos varnos ir karaliai —
Jie renkasi pulkais it plėšrūnai,
Bet Trejetas jų nepabūgs[28].

Na, daugmaž taip. Labai abejotina, ar apskritai būtų pavykę okupuoti Heiligvaldenšteiną, bet vienas iš trijų brolių, Paulis, niekingai, užtat ryžtingai nusprendė, kad patriotizmas nieko gero nežada, išdavęs visus sukilimo planus, padėjo jį sužlugdyti ir per tai iškilo į kunigaikščio Oto kamerherius. Liudvigas, vienintelis tikras didvyris tarp Svinberno didvyrių, žuvo su kardu rankoje, o trečiasis, Heinrichas, nors ir ne išdavikas, bet visados lėtas ir netgi baikštus, lyginant su energingais broliais, išėjo vos ne į tyrlaukius atsiskyrėliu, užsikrėtė krikščionišku kvietizmu, vos netapdamas kvakeriu, ir nustojo bendrauti su žmonėmis, išdalinęs beveik visą savo turtą vargšams. Man pasakojo, kad ne taip seniai žmonės jį retkarčiais sutikdavo apylinkėse — su juodu apsiaustu, beveik apakusį, susivėlusiais žilais plaukais, bet nuostabiai romaus veido.

— Žinau,— pertarė tėvas Braunas.— Aš pats esu jį matęs.

Bičiulis pažvelgė į jį šiek tiek suglumęs.

— Aš net nenumaniau, kad esate čia lankęsis,— tarė jis.— Ko gero, žinote tiek pat kiek aš. Žodžiu, tai Arnholdų istorija ir jis yra paskutinis, likęs gyvas. Beje, ir iš visų šitos dramos veikėjų.

— Vadinasi, kunigaikštis irgi seniai miręs?

— Miręs,— patvirtino Flambo,— bet tai turbūt ir viskas, ką galime apie jį pasakyti. Matote, į gyvenimo pabaigą jo nervai pašlijo; juk šitai neretai pasitaiko tironams. Jis vis tankino dienines ir naktines sargybas aplinkui pilį, kol dryžuotų būdelių pridygo vos ne daugiau kaip namų mieste; visus įtariamuosius šaudydavo be gailesčio. Kunigaikštis beveik neišeidavo iš mažo kambarėlio painaus kambarių labirinto centre, ir netgi šitoje kamaraitėje jis turėjo lyg ir kajutę, lyg ir spintą, apkaltą plienu sakytum seifą ar kreiserį. Pasakojama, kad po šitos kajutės grindimis buvo dar viena slėptuvė, duobė, kurioje galėjo tilpti tiktai jis vienas; taigi Otas fon Grosenmarkas taip bijojo kapo, kad buvo pasirengęs gyvas įsisti į visai panašią duobę. Bet tai dar ne viskas. Gyventojai, numalšinus sukilimą, paprastai visada nuginkluojami, bet Otas pareikalavo (vyriausybės labai retai šito

[28] Vertimas pažodinis.

reikalauja) nuginkluoti juos visiškai ir besąlygiškai. Tai įvykdė — neapsakomai pedantiškai ir griežtai, mažoje ir gerai pažįstamoje teritorijoje — puikiai išmuštruoti valdininkai, tad jeigu žmogaus jėga ir mokslas apskritai gali suteikti absoliutų tikrumą kuo nors, tai kunigaikštis Otas buvo absoliučiai tikras, kad į Heiligvaldenšteiną nepateks net žaislinis pistoletas.

— Žmogaus mokslas niekada negali būti absoliučiai tikras dėl šitokių dalykų,— tarė tėvas Braunas, vis dar neatitraukdamas akių nuo rausvais pumpurais aplipusių šakų viršum galvos,— jau vien dėl to, kad sunku ką nors apibrėžti labai tiksliai. Na, kas yra ginklas? Žmonės būdavo žudomi pačiais nekalčiausiais namų apyvokos rakandais, ne tik virduliais, bet, ko gero, ir jų apvalkalais. Antra vertus, jeigu parodytumėte revolverį senovės britui, kažin ar jis susivoktų, jog tai ginklas (žinia, kol į jį neiššausi). O gal kas nors vartojo tokį naujovišką šaunamąjį ginklą, kad jis nė nebuvo panašus į šaunamąjį ginklą. Gal jis buvo panašus į antpirštį ar dievai žino ką. Ar kulka buvo kokia nors ypatinga?

— Aš nieko tikro apie tai negirdėjau,— atsakė Flambo,— tad žinau toli gražu ne viską, tiek kiek papasakojo mano senas kolega Grimas. Jis buvo labai sumanus detektyvas čia, Vokietijoje, ir bandė mane suimti; istorija baigėsi tuo, kad aš suėmiau jį ir mudu smagiai pasišnekėjome. Heiligvaldenšteine jis vadovavo kunigaikščio Oto mirties aplinkybių tyrimui, bet pamiršau paklausti jį dėl tos kulkos. Pasak Grimo, įvykiai klostėsi taip.

Flambo akimirką nutilo, vienu mauku išlenkė vos ne visą bokalą tamsaus alaus, paskui kalbėjo toliau:

— Tą vakarą kunigaikštis turėjo išeiti iš savo slėptuvės į vieną iš oficialių patalpų priimti kažkokių svečių, su kuriais tikrai norėjęs susitikti. Tai buvo ekspertai geologai, siųsti patikrinti senos legendos, kad aplinkinėse uolose esama aukso; kai kas tvirtino, jog kaip tik dėl to mažytis miestas-valstybė taip ilgai išlaikė savo įtaką ir sugebėdavo vesti derybas su kaimynais, nors jį be paliovos daužė patrankų sviediniais kur kas didesnės armijos. Kol kas to aukso neaptiko net patys uoliausi ieškotojai, nors...

— Nors jie, be jokios abejonės, būtų suradę žaislinį pistoletą,— šypsodamasis įsiterpė tėvas Braunas.— Na, o tas iš brolių, kuris tapo išdaviku? Argi jis neturėjo ką papasakoti kunigaikščiui?

— Jis daug kartų prisiekinėjo, kad nieko nežino apie auksą,— atsakė Flambo,— kad tai vienintelė paslaptis, kurios broliai jam taip ir neatskleidę. Reikia pripažinti, kad tai šiek tiek susišaukia

su nerišliais didžiojo Liudvigo žodžiais jo mirties valandą. Jis pažvelgė į Heinrichą, bet parodė pirštu į Paulį ir išstenėjo: „Tu jam nepasakei...“ ir daugiau nebeįstengė ištarti. Taigi kunigaikščio Oto laukė įžymių geologų ir mineralogų iš Paryžiaus ir Berlyno deputacija, ta proga kuo iškilmingiausiai pasidabinusi, nes niekas kitas taip nemėgsta puikuotis pasižymėjimo ženklais kaip mokslininkai; tai įsiminė kiekvienam, bent kartą buvusiam Karališkosios akademijos kviestiniame vakare. Susirinko išvaizdi draugija, tačiau smarkiai vėluodama, ir kamerheris — jo portretą jūs irgi matėte: juodi antakiai, įdėmios akys ir bereikšmė šypsena — taigi kamerheris pastebėjo, kad susirinkę visi, išskyrus patį kunigaikštį. Jis apėjo visas sales, paskui, prisiminęs valdovą ištinkančius beprotiškos baimės priepuolius, nuskubėjo į slapčiausią jo prieglobstį. Ten irgi buvo tuščia, bet plieninį bokštą ar kabiną, pastatytą tame kambaryje, ne iš karto pavyko atrakinti. Tuščia buvo ir ten. Jis pažvelgė į duobę po grindimis — sakytum dar gilesnę ir panašesnę į kapą, bent taip jis vėliau pasakojo. Tuo momentu išgirdo ūžesį ir riksmus, sklindančius iš salių bei koridorių gilumos.

Iš pradžių tai buvo tarsi tolimas gaudesys minios, kurią sukrėtė kažkoks neįtikėtinas įvykis, greičiausiai nutikęs dar už pilies sienų. Paskui tas triukšmas neįtikėtinai priartėjo, ganėtinai garsus, kad galėtum atskirti kiekvieną žodį, jeigu jie nebūtų gožę vienas kito. Paskui siaubingai aiškiai nuskambėjo žodžiai, vis arčiau, arčiau, kol galų gale į kambarį įpuolė žmogus ir išrėkė naujieną — šitokios naujienos visada trumpos it telegramos.

Otas, Heiligvaldenšteino ir Grosenmarko kunigaikštis, tysojo anapus pilies sienų besidriekiančiame miške, tirštėjančių sutemų sudrėkintoje žolėje, atmetęs rankas į šalis, atsuktu į mėnulį veidu. Kraujas vis dar pulsuodamas tekėjo iš peršauto smilkinio ir sutraiškyto žandikaulio; tai ir buvo vienintelis judėjimas, primenąs gyvybę. Jis vilkėjo paradinę baltą ir geltoną uniformą, tarsi pasirengęs priimti svečius rūmų salėje, tiktai perpetė ar kaklajuostė, atrišta ir sumaigyta, gulėjo greta. Jis mirė dar prieš pakeliant nuo žemės. Bet nors ir miręs, jis buvo mįslė — visada tūnojęs slapčiausiame pilies užkampyje, kažkodėl atsidūrė drėgname miške, beginklis ir vienas.

— Kas aptiko kūną? — paklausė tėvas Braunas.

— Mergina, viena iš rūmų freilinų, Hedviga fon... nebepamenu, kaip ten toliau,— atsakė bičiulis.— Ji skynė gėles miške.

— Ir daug priskynė? — pasidomėjo dvasininkas, abejingai žiūrinėdamas šakų raizginį viršum savo galvos.

— Taip,— atsakė Flambo,— man įstrigo atmintin kamerherio, o gal mano draugužio Grimo, ar gal kieno kito žodžiai, koks tai buvo kraupus reginys: jie atbėgo, išgirdę merginą klykiant ir išvydo ją su pavasarinių gėlių puokšte pasilenkusią prie to... sudarkyto lavono kraujo klane. Bet svarbiausia — jis mirė prieš atskubant pagalbai, tad, savaime aišku, dabar reikėjo pranešti tą žinią į pilį. Ji sukėlė visuotinį siaubą, toli pralenkiantį įprastinę rūmininkų paniką, žuvus valdovui. Svetimšaliai svečiai, ypač kalnakasybos ekspertai, neapsakomai sutriko ir susijaudino, kaip ir daugelis aukštų Prūsijos valdininkų. Netrukus pradėjo aiškėti, jog aukso ieškojimas yra kur kas svarbesnis dalykas, negu anksčiau manyta. Ekspertams ir valdininkams žadėjo didžiules premijas arba tarptautines privilegijas, kažkas netgi pareiškė mintį, jog velionio kunigaikščio slaptasis būstas bei sustiprinta sargyba mažiau susiję su pasikėsinimų baime negu su konfidencialiomis paieškomis, kurios...

— Ar gėlės buvo su ilgais kotais? — paklausė tėvas Braunas.

Flambo suglumęs spoksojo į jį.

— Koks jūs nepaprastas žmogus! — sušuko.— Kaip tik tai pastebėjo mano draugužis Grimas. Jis pasakė, jog šlykščiausias dalykas, bent jam taip pasirodė,— dar kokčiau už kraują ir kulkos padarytas žaizdas,— buvo tos gėlės beveik be kotelių, nuskintos prie pat žiedų.

— Žinoma,— pritarė dvasininkas,— kai suaugusi mergina tikrai skina gėles, ji skina su ilgais kotais. Jeigu ji skabė tik žiedus, kaip daro vaikas, vadinasi, ji...

Jis neryžtingai nutilo.

— Vadinasi? — spyrė jį bičiulis.

— Na, galima pagalvoti, jog skindama ji jaudinosi, skubėjo, kad turėtų kuo pateisinti savo buvimą toje vietoje po to, kai... na, po to, kai ji jau buvo ten.

— Numanau, kurlink jūs kreipiate,— niaukdamasis tarė Flambo.— Bet šitą įtarimą, kaip ir bet kurį kitą paneigia viena detalė — nebuvo rasta ginklo. Žinia, jis galėjo būti nužudytas, kaip ką tik sakėte, bet kuo, net ir perpete, bet mes turime išsiaiškinti ne kaip jis buvo nužudytas, o kaip buvo nušautas. Ir šito fakto negalima paaiškinti. Mergina buvo skrupulingai iškratyta; tiesą sakant, ji buvo laikoma truputį įtartina, nors ir buvo klastingojo seno kamerherio Pauliaus Arnholdo dukterėčia bei globotinė. Hedviga buvo kupina romantiškų polėkių, ir, galimas daiktas, simpatizavo revoliuciniam entuziazmui, nuo seno rusenusiam šei-

moje. Romantika yra romantika, bet niekaip nesuvarysi stambios kulkos kam nors į kaktą ar žandikaulį be šautuvo ar pistoleto. O pistoleto nebuvo, nors šauta du kartus. Palieku tą galvosūkį jums, mielas drauge.

— O iš ko sprendžiate, kad šauta du kartus? — paklausė mažasis dvasininkas.

— Galvoje įstrigo tik viena kulka,— paaiškino pašnekovas,— bet antros kulkos skylė buvo perpetėje.

Glotni tėvo Brauno kakta ūmai susiraukšlėjo.

— Ar antros kulkos nerado? — primygtinai paklausė jis.

Flambo šiek tiek sutriko.

— Kažkaip nepamenu,— atsakė.

— Palaukite! Palaukite! Palaukite! —sušuko Braunas, neįprastai susidomėjęs, vis labiau raukdamas kaktą.— Nepalaikykite manęs akiplėša. Leiskite man visa tai apmąstyti.

— Labai prašom,— nusijuokė Flambo ir baigė gerti alų.

Švelnus vėjelis judino sukrautus pumpurus ant medžių šakų, varinėjo baltus bei rausvus debesėlius padange, ir nuo to ji atrodė dar žydriau, o visa aplinka — dar spalvingiau ir įstabiau. Seniausias pilies kuoras, Drakono bokštas, pūpsojo groteskiškas, bet drauge toks įprastas akiai kaip alaus bokalas. O už jo driekėsi giria, kurioje tąsyk tįsojo negyvėlis.

— O kaip susiklostė tos Hedvigos gyvenimas? — pagaliau paklausė kunigas.

— Ji ištekėjo už generolo Švarco,— atsakė Flambo.— Tikriausiai esate girdėjęs apie jo karjerą, gana romantišką. Jis buvo spėjęs pagarsėti dar prieš padarydamas žygdarbius prie Sadovos ir Gravelotės; juk iškilo iš eilinių, o tai be galo retai pasitaiko net pačioje mažiausioje Vokietijos...

Tėvas Braunas staiga pašoko.

— Iškilo iš eilinių! — šūktelėjo jis, ir sudėjo lūpas lyg švilpdamas.— Tik pamanykite, kokia keista istorija! Koks keistas nužudymo būdas, bet, matyt, kitokios galimybės nebuvo. Tiesiog sunku įsivaizduoti: taip neapkęsti ir šitaip kantriai laukti...

— Apie ką jūs čia kalbate? — nesusivokė Flambo.— Tai kokiu būdu jis nužudytas?

— Perpete,— miglotai pasakė Braunas. Išklausęs Flambo protestus jis kalbėjo: — Taip, taip, aš nepamiršau kulkos. Turbūt reikėjo pasakyti taip: jis žuvo nuo perpetės. Suprantu, ausiai tai skamba ne taip įprastai kaip „mirė nuo ligos“.

— Jaučiu,— tarė Flambo,— kad jums jau kilo kažkokia min-

tis, bet ką daryti su kulka Oto galvoje — jos taip lengvai neatsikratysi. Aš jums jau aiškinau: žudikas lengvai būtų galėjęs jį pasmaugti. Tačiau nušovė. Kas? Ir kaip?

— Nušovė jo paties įsakymu,— tarė kunigas.

— Jūs, manote, kad tai savižudybė?

— Aš nesakiau „jo noru“,— pataisė tėvas Braunas.— Aš sakiau: „jo įsakymu“.

— Na gerai, dėstykite savo teoriją.

Tėvas Braunas nusijuokė.

— Aš juk tiktai ilsiuosi,— tarė jis.— Aš nekuriu teorijų. Bet ši vieta primena man pasakų šalį, tad jeigu norite paseksiu jums pasaką.

Rožiniai debesiukai, panašūs į saldumynus, suplaukę į būrį, sutūpė ant paauksuoto pilies meduolio dantytų sienų, o rausvi kūdikiški pumpurų piršteliai, rodos, suskato skleistis ir tiestis jų link; mėlynas dangus vakarėjant pradėjo dažytis violetine spalva, ir tėvas Braunas ūmai vėl prabilo:

— Vakaras buvo apniukęs, nuo medžių dar kapnojo lietaus lašai, o žolėje jau blizgėjo rasa, kai kunigaikštis Otas fon Grosenmarkas skubiai išėjo iš pilies pro šalutines duris ir sparčiu žingsniu patraukė į mišką. Vienas iš nesuskaitomų sargybinių atidavė pagarbą, tačiau jis nė nepastebėjo. Kunigaikštis apskritai nenorėjo, kad jį kas pažintų. Net apsidžiaugė, kai medžiai milžinai, pilki ir jau sudrėkę nuo lietaus, prarijo jį tartum akivaras. Jis specialiai pasirinko nuošaliausią savo rūmų kampą, bet net ir ta vieta nebuvo tokia nuošali, kokios jam norėjosi. Šičia nors galima nebijoti, kad koks tarnas ar diplomatas ims sekti iš paskos, nes jis išėjo, pagautas netikėto impulso. Visi tie išsipustę diplomatai, likę pilyje, jo nebedomino. Otas staiga pajuto, kad išsivers be jų.

Didžioji jo aistra buvo ne mirties baimė (nes ji kur kas tauresnė), o keistas aukso troškulys. Dėl to aukso legendos jis paliko Grosenmarką ir užkariavo Heiligvaldenšteiną. Dėl aukso, tiktai dėl aukso jis papirko išdaviką ir žiauriai nužudė didvyrį, dėl aukso jis ilgai tardė ir visaip bandė klastingąjį kamerherį, kol galų gale patikėjo, kad šis iš tiesų nieko nežino. Dėl aukso jis, nors ir nenoriai, ne kartą mokėjo pinigus ir žadėjo sumokėti dar daugiau, tikėdamasis didelio grobio; dėl aukso jis ir dabar sakytum koks vagis išsmuko iš savo rūmų į lietų, nes jam kilo ita mintis, kaip užvaldyti savo akių džiaugsmą; be to, pigiai.

Atokiau nuo vingiuoto kalnų tako, kuriuo kopė kunigaikštis,

tarp statmenai it kolonos kylančių uolų, kalnagūbriu stūksančių virš miesto, buvo atsiskyrėlio buveinė — urvas, apaugęs dygiakrūmiais. Čia daugelį metų slėpėsi nuo pasaulio trečiasis iš garsiųjų brolių Arnholdų. Jis, atrodė kunigaikščiui Otui, neturėtų pagrindo nesakyti, kur paslėptas auksas. Metų metus jis žinojo tą vietą ir nė piršto nepajudino, kad jį pasiimtų; net ir tada, kai dar nebuvo tapęs asketu, išsižadėjęs nuosavybės ir malonumų. Tiesa, kadaise jis buvo priešas, bet juk atsiskyrėlis negali turėti priešų. Viena kita nuolaida jam, pagiriamasis žodis jo principams, ir atsiskyrėlis turbūt atskleis žemiškų turtų paslaptį. Nežiūrint ištisos kariškų saugumo priemonių sistemos, sukurtos jo įsakymu, Otas nebuvo bailys; bet kuriuo atveju jo godumas stelbė baimę. Tiesą sakant, ir bijoti nebuvo pagrindo. Kadangi buvo tikras, jog visoje kunigaikštystėje niekas neturi ginklo, galėjo jaustis dar šimtą kartų tikresnis, kad jo nėra toje landynėje ant kalvos pas tą kvakerį, mintantį augalais, gyvenantį su dviem nepraustaburniais seniais tarnais ir jau daug metų negirdėjusį kitų žmonių balsų. Piktdžiugiškai šypsodamasis, kunigaikštis Otas žvilgtelėjo žemyn, į žibintų skaisčiai apšviestus kvadratinius miesto labirintus po savo kojomis. Visur, kiek tik aprėpia akis, stovi sargyboje ginkluoti jo draugai, o priešai neturi nė žiupsnelio parako. Sargyba stovi visur, net ir prie šito kalnų tako — tereiktų jam sušukti, ir kareiviai bėgte pasileistų aukštyn, į kalną, jau neminint to, kad ir mišką, ir kalnagūbrį reguliariai apeina patruliai: sargyba budi ir nuo tolumo padūmavusiuose, nykštukiškai atrodančiuose miškuose anapus upės, kad priešai neprasiskverbtų į miestą jokiais šunkeliais. O aplink pilį stovi sargyba prie vakarinių vartų ir prie rytinių vartų, ir prie šiaurinių vartų, ir prie pietinių vartų, ir iš visų keturių pusių supa grandine. Jis iš tiesų saugus.

Tai pasidarė dar aiškiau, kai jis užkopė į viršūnę ir išvydo, kaip plyna aplink buvusio priešo būstą. Otas stovėjo nedidelėje akmeninėje aikštelėje, iš trijų pusių užsibaigiančioje skardžiais. Užpakalyje juodavo urvo anga, atitverta žaliais dygiakrūmiais, tokia žema, jog sunku buvo patikėti, kad ten pralįstų žmogus. Priešakyje stūksojo stati uola, už jos plačiai nusidriekusi ūkanota lyguma. Ant platformos stovėjo senas bronzinis analojus, o gal piupitras, rodos, net linkstantis nuo didžiulės Biblijos svorio, Bronza ar varis buvo pažaliavęs nuo kalnų oro, ir Otui išsyk dingtelėjo mintis: „Jei čia ir buvo ginklų, jie visai surūdijo". Mėnuo, pakilęs iš už uolų ir kalnynų, užliejo negyva šviesa, lietus nustojo lijęs.

Prie analojaus stovėjo iškaršęs senis juoda mantija, kurios klostės krito statmenai, lyg atkartodamos aplinkinių uolų skardžius; balti jo plaukai ir virpantis balsas tarsi pleveno vėjyje, o žvilgsnis buvo įsmeigtas į tolius už lygumos. Matyt, jis atlikinėjo įprastinį religinį ritualą.

— „Jie kliaujasi savo žirgais..."

— Pone,— neįprastai mandagiai kreipėsi Heiligvaldenšteino valdovas,— norėčiau tarti jums kelis žodžius.

— „...ir savo kovos vežimais,— vos girdimai skaitė senis,— o mes kliaujamės Galybių Viešpaties vardu..."

Paskutinių žodžių nebegalima buvo išgirsti, bet jis pagarbiai užvertė savo knygą ir, būdamas beveik aklas, apčiuopė analojaus kraštą ir įsitvėrė jo. Iš juoduojančios žemos angos po uolos iškyšuliu bematant išniro abu jo tarnai ir atsistojo šalia. Jie irgi vilkėjo blausiai juodais apsiaustais, bet plaukai dar buvo nepaliesti sidabro šerkšno, o veido bruožai nesukaustyti rafinuotumo šerkšno. Jie buvo kaimiečiai, kroatai ar madjarai, plačių, šiurkščių veidų ir tankiai mirksintys. Kunigaikštis pirmąkart pasijuto lyg ir nejaukiai, bet kario drąsa ir diplomato savitvarda jo nepaliko.

— Turbūt mes nebuvome susitikę po tos baisios kanonados, kai žuvo vargšas jūsų brolis,— tarė jis.

— Visi mano broliai mirę,— atsakė senis, vis dar žvelgdamas į tolius už lygumos. Paskui, staigiai atsukęs į Otą išsekusį, subtilių bruožų veidą, ant kurio kuokštais it varvekliai krito balti plaukai, jis pridūrė: — Matote, juk ir aš jau miręs.

— Manau, suprasite,— kalbėjo kunigaikštis beveik švelniu tonu,— kad aš atėjau čia ne persekioti jūsų tarsi anų šiurpių negandų šešėlis. Nebesiaiškinsim, kas buvo kaltas, o kas teisus, bet vienu atžvilgiu mes tikrai niekad nesuklysdavome, nes jūs visada būdavote teisūs. Kad ir ką žmonės kalbėtų apie jūsų šeimos politiką, niekam niekad nekilo minties, kad jus valdo tik aukso troškimas; jūsų elgesys iškėlė jus aukščiau įtarimų, kad...

Senis su aptriušusia juoda mantija nė nekrusteldamas įsmeigė į jį ašarojančias žydras akis, o jo veide nušvito kažkokia gležna išmintis. Bet išgirdęs žodį „auksas", jis ištiesė ranką, lyg kažinką atstumdamas, ir nusisuko į kalnus.

— Jis prabilo apie auksą,— tarė.— Jis prabilo apie tai, kas nedora. Padarykite, kad nebekalbėtų.

Kunigaikštis turėjo prūsams būdingą ydą: jis manė, kad sėkmė — tai ne atsitiktinumas, o įgimta savybė. Otas manė, kad jis

ir į jį panašūs yra sutverti nugalėti tautas, kurios sutvertos tam, kad būtų nugalėtos. Buvo besižiojąs atsakyti atsiskyrėliui, bet burną suveržė ir atėmė balsą stiprus minkštas gniaužtas, staigiai apsivyniojęs apie jo galvą lyg turniketas. Praslinko gal keturiasdešimt sekundžių, kol Otas susivokė, jog tai padarė anie tarnai vengrai su jo paties karine perpete.

Senis linkstančiomis kojomis grįžo prie Biblijos ant varinio stovo, kažkaip bauginamai lėtai ėmė versti lapus, kol surado švento Jokūbo laišką, ir pradėjo skaityti:

— „Liežuvis yra mažas narys, bet..."

Nuo to kraują stingdančio balso kunigaikštis ūmai apsisuko ir pasileido tuo pačiu kalnų taku žemyn. Tik pusiaukelėje iki pilį supančio miško jis pabandė nusmaukti dusinančią perpetę nuo kaklo ir smakro. Dar ir dar, ir dar kartą, bet vis bergždžiai; žmonės, kurie suvystė jį, išmanė, kad vienas dalykas atrišti mazgą, kai jis priešais akis, ir visai kas kita, kai tas mazgas ant pakaušio. Jo kojos galėjo lengvai šokinėti po kalnus it antilopės, jo rankos galėjo bet kaip mojuoti, bet kaip signalizuoti, tačiau kalbėti jos negalėjo. Oto krūtinėje šėlo šėtonas, bet jis buvo nebylys.

Jis prisiartino prie miško, juosiančio pilį, ir tiktai tada aiškiai suprato, kuo baigsis jo nebylumas ir kad toji baigtis numatyta iš anksto. Jis dar kartą piktai pažvelgė į ryškios žibintų šviesos nutviekstus miesto kvartalų labirintus po savo kojomis, bet nebesišypsojo. Negailestingai ironiškai prisiminė frazes, dar neseniai skambėjusias mintyse visiškai kita nuotaika. Apačioje, kiek tiktai aprėpia akis, stovi sargyboje jo draugai, ir kiekvienas nudės jį, jei nepasakys slaptažodžio. Sargybų buvo taip tankiai, kad mišką ir kalnagūbrį patikrindavo reguliariais laiko tarpais, todėl miške iki ryto išsislapstyti neįmanoma. Sargyba budėjo ir tolimiausiose prieigose, kad priešai neprasismelktų į miestą aplinkiniais keliais; todėl nėra vilties sugrįžti iš kitos pusės. Tereikėtų surikti, ir kareiviai atbėgtų į kalną. Tačiau surikti jis negali.

Mėnuo vis kilo, kaskart ryškiau sidabruodamas žemę; nakties dangus mėlynavo pro juodas pušis, apstojusias pilį. Kažin kokios gėlės, plačiai išsiskleidusios, plunksniniais žiedlapiais — kaip gyvas nebuvo šitokių matęs — ir žėrinčios, ir tartum išblukusios mėnesienoje, neapsakomai fantastiškos, tarsi pulkais aplipusios medžių šaknis. Galbūt jo protą ūmai aptemdė keista nelaisvė, kurią dabar nešiojosi su savimi, bet šitame miške jam pasivaideno kažkas be galo vokiška — tikra pasaka. Sudirginta vaizduotė vedė jį prie žmogėdros pilies — Otas buvo pamiršęs, kad žmogėdra yra jis pats. Prisiminė, kaip vaikystėje klausinėjo

mamą, ar sename gimtinės parke nevaikšto lokiai. Jis pasilenkė nuskinti gėlės, lyg ji būtų talismanas, išsklaidantis kerus. Kotas buvo stipresnis, negu jis manė, ir lūždamas negarsiai trakštelėjo. Jis norėjo atsargiai užsikišti gėlę už perpetės, bet pasigirdo šauksmas:

— Kas ten eina?

Tik tada Otas prisiminė, kad perpetė visai ne tenai, kur jai dera būti.

Jis bandė surikti, bet buvo bebalsis. Sargybinis pašaukė dar kartą, po to driokstelėjo šūvis; kulka suzvimbė ir nutilo, įsmigusi į taikinį. Otas fon Grosenmarkas kuo ramiausiai išsitiesė po pasakos medžiais, jis nebedarys niekam blogo nei auksu, nei plienu, tik sidabrinis mėnulio pieštukas tai šen, tai ten nušvies ir išryškins įmantrius jo uniformos raštus ar gilias raukšles kaktoje. Tegu viešpats atleidžia jo sielai.

Sargybinis, kuris šovė, vykdydamas griežtą įsakymą, savaime aišku, atbėgo pažiūrėti laimikio. Jis buvo eilinis, pavarde Švarcas, vėliau nelikęs nežinomu kariniuose sluoksniuose. Švarcas aptiko vyriškį karininko uniforma, taip apsimuturiavusį veidą savotiška kauke iš savo paties perpetės, kad tebuvo matyti tik atmerktos nebegyvos akys, spindinčios mėnulio šviesoje. Kulka per kaukę įsmigo smilkinin; štai kodėl peršauta ir perpetė, nors šauta tiktai vieną kartą. Jaunasis Švarcas impulsyviai nuplėšė paslaptingą šilko kaukę ir nusviedė į žolę, ir tiktai tada pamatė, ką nušovęs.

Kas buvo po to, sunku tiksliai atkurti. Būčiau linkęs tikėti, kad aname miškelyje, kad ir kokia kraupi būtų tikrovė, ir toliau tęsėsi pasaka. Ar jaunoji panelė, vardu Hedviga, jau anksčiau pažinojo kareivį, kurį išgelbėjo ir už kurio vėliau ištekėjo, ar netyčia atsidūrė įvykio vietoje ir jiedu susipažino tik tą naktį,— šito, matyt, niekada nesužinosime. Bet, manau, išdrįsime teigti, jog toji Hedviga — didvyrė, pelnytai ištekėjusi už žmogaus, pagarsėjusio kaip savotiškas didvyris. Ji pasielgė drąsiai ir išmintingai: įkalbėjo sargybinį grįžti į savo postą, kur niekas nebesietų jo su įvykusia nelaime; jis bus tik vienas patikimiausių ir drausmingiausių iš pussimčio sargybinių, esančių netoliese. O pati pasiliko prie lavono ir ėmė šauktis pagalbos. Hedvigos taip pat niekas negalėjo įtarti, nes ji neturėjo ir negalėjo turėti šaunamojo ginklo.

— Na, tikiuosi, kad jie laimingi,— linksmai pasakė tėvas Braunas stodamasis.

— Kur jūs susiruošėte? — paklausė bičiulis.

— Noriu dar kartą žvilgtelėti į kamerherio portretą, į tą Arnholdą, kuris išdavė savo brolius,— atsakė kunigas.— Įdomu, kokiu laipsniu... na, jeigu žmogus išdavė du kartus, ar nuo to jo išdavystė mažėja?

Ir jis ilgai mąstė prie portreto — žilaplaukio vyriškio su juodais antakiais ir saldžia, tartum priklijuota šypsena, prieštaraujančia atgrasiam ir įspėjančiam žvilgsniui.

Iš rinkinio

„TĖVO BRAUNO NEPATIKLUMAS“

STRĖLĖ IŠ DANGAUS

Yra pagrindo būgštauti, kad gal šimtas detektyvinių apsakymų prasideda žinia, jog nužudytas koks amerikietis milijonierius; tas įvykis kažkodėl laikomas siaubinga nelaime. Jaučiu malonumą pareikšti jums, kad ir šis apsakymas prasideda nužudytu milijonieriumi, tikriau, net trimis nužudytais milijonieriais, nors kai kam tai gali pasirodyti *embarass de richesse* [29]. Tačiau būtent šis sutapimas, o gal ir pastovumas pasirenkant objektą, išskyrė aprašomąjį atsitikimą iš banalių kriminalinių istorijų srauto, suteikė jam ypatingos svarbos, ko jis, beje, ir vertas.

Sklido kalbos, kad visi jie tapo aukomis vendetos ar prakeikimo, persekiojusio žmones, kuriems į rankas pakliūdavo labai brangi, istoriniu požiūriu vertinga relikvija — brangakmeniais inkrustuota, keistokos formos taurė, vadinama „Koptų taure“. Jos kilmė buvo nežinoma, bet paskirtis spėjamai religinė; kai kas dėl jos savininkų mirties kaltino kažkokius fanatikus Rytų krikščionis, pasipiktinusius tuo, kad taurė nuėjo per tokių vertelgų rankas. Šiaip ar taip, paslaptingasis žudikas,— gal fanatikas, o gal ir ne,— jau sukėlė nerimastim ir sensacija dvelkiantį sujudimą žurnalistų bei liežuvautojų pasaulyje. Bevardis asmuo gavo vardą, teisingiau pravardę. Tačiau mes pradėsime pasakojimą tik nuo trečios aukos, nes tiktai tada gauna progą pasireikšti tėvas Braunas, šitos istorijos apmatų herojus.

Pirmą kartą nužengęs nuo transatlantinio lainerio denio į Amerikos žemę, tėvas Braunas, kaip ir daugelis anglų iki jo, patyrė, kad jis žymesnis asmuo negu būtų galėjęs pamanyti. Žemo ūgio vyriškis neįsimenančiu trumparegio veidu, dėvintis apiblukusia sutana, jokiame žmonių sambūryje tėvynėje nebūtų atkreipęs niekieno dėmesio, nebent tuo neišvaizdumu. Tačiau Amerikoje, kaip niekur kitur, puoselėjama šlovė. Žmogus, išsprendęs keletą painių kriminalistikos problemų ir daugelį metų bendraujantis su eksnusikaltėliu ir detektyvu Flambo, pelnė šioje šalyje pagarbą, kai tuo tarpu Anglijoje tiktai kai kas buvo šį tą girdėjęs apie jį. Apvaliame tėvo Brauno veide sustingo nuostaba, kai prieplaukoje tarsi plėšikų gauja jį apspito žurnalistai, klausinėdami jo nuomonės apie dalykus, užvis mažiausiai jo išmanomus, kaip antai,

[29] Per didelė prabanga *(pranc.)*.

moteriškų rūbų detalės ar nusikaltimų statistika šalyje, kurią jis ką tik išvydo. Apsuptam tokio glaudaus juodais kostiumais apsirengusių reporterių rato, jam išsyk krito į akis atokiau stovinti žmogysta, taip pat juodai apsitaisiusi, nepaisant akinančios vidurvasario saulėkaitos spalvingoje krantinėje, bet visiškai vieniša. Aukštas išgeltusio veido vyriškis su milžiniškais tamsiais akiniais palaukė, kol žurnalistai paleido tėvą Brauną, ir, rankos mostu sulaikęs jį, tarė:

— Atsiprašau, gal kartais ieškote kapitono Veino?

Tėvą Brauną galima kažkiek pateisinti; tuo labiau kad jis ir pats nuoširdžiai jautėsi kaltas. Čia derėtų priminti, kad jis pirmą kartą atvyko į Ameriką, o svarbiausia — pirmą kartą pamatė šitokius vėžlio kiauto didumo akinius; toji mada dar nebuvo pasiekusi Anglijos. Iš pat pradžių jam pasirodė, kad mato išverstakę jūrų pabaisą, kurios galva šiek tiek primena naro šalmą. Apskritai vyriškis buvo madingai apsirengęs, ir naivuolis Braunas negalėjo atsistebėti, kodėl šitoks puošeiva darko save akiniais. Daugmaž šitaip, jo nuomone, atrodytų dabita, ekstravagantiškumo dėlei prisitaisęs medinę koją. Pats klausimas irgi sutrikdė jį. Ilgame sąraše žmonių, su kuriais tėvas Braunas vylėsi susitikti Amerikoje, iš tiesų buvo įrašytas amerikietis aviatorius, pavarde Veinas, Prancūzijoje gyvenančių jo bičiulių draugas, bet tėvas Braunas visai nesitikėjo taip greitai apie jį išgirsti.

— Atleiskite,— dvejodamas tarė jis,— ar jūs ir esate kapitonas Veinas? O gal jūs... gal pažįstate jį?

— Esu absoliučiai tikras, jog aš ne kapitonas Veinas,— atsakė vyriškis su gigantiškais akiniais ir nejudriu, tartum iš medžio išskaptuotu veidu.— Man tatai galutinai paaiškėjo tuomet, kai palikau jį laukti jūsų automobilyje. O antras klausimas kur kas problemiškesnis. Manau, kad pažįstu Veiną ir jo dėdę, taip pat senąjį Mertoną. Aš pažįstu senąjį Mertoną, bet senasis Mertonas nepažįsta manęs. Jis mano, kad tai jo pranašumas, o aš manau — mano. Aišku?

Tėvui Braunui ne viskas buvo aišku. Tankiai mirksėdamas, jis pažvelgė į raibuliuojantį jūros paviršių, į kaklus tiesiančius dangoraižius, paskui vėl į vyriškį su pusę veido dengiančiais akiniais. Tačiau ne vien dėl paslėptų akių šis žmogus atrodė neperprantamas. Gelsvokas jo veidas buvo azijietiškų, gal net kiniškų bruožų, o jo žodžių prasmė slypėjo kažkur giliai po storu ironijos klodu. Tarp atlapaširdžių ir draugiškų šitos šalies gyventojų toks tipas neretai pasitaiko — tai paslaptingasis amerikietis.

— Mano pavardė Dreidžas,— tarė jis,— Normanas Dreidžas, ir aš Amerikos pilietis, tai paaiškina viską. Visa kita, tikiuosi, paaiškins jūsų bičiulis Veinas; tad Liepos ketvirtosios iškilmes[30] atidėkime kitai dienai.

Vis dar apstulbęs tėvas Braunas leidosi vedamas prie netoliese stovinčio automobilio, kuriame laukė jaunuolis su kuokštais styrančiais geltonais plaukais ir aiškiai sunerimusiu, sukritusiu veidu. Jis iš toli pasisveikino ir prisistatė esąs Piteris Veinas. Nespėjęs atsikvošėti, tėvas Braunas atsidūrė automobilyje, nemažu greičiu lekiančiame miesto gatvėmis į užmiestį. Jis nebuvo pratęs prie šitokio veržlaus amerikiečių dalykiškumo, tad jautėsi maždaug taip lyg būtų vežamas į pasakų šalį slibinais pakinkyta karieta. Šitokiomis dėmesį trikdančiomis aplinkybėmis jis pirmą kartą išgirdo Koptų taurės istoriją ir sužinojo apie du su ja susijusius nusikaltimus.

Kiek jis suprato iš ilgų Veino monologų, retkarčiais pertraukiamų Dreidžo, Veinas turėjo dėdę, pavarde Kreikas, kuris savo ruožtu turėjo partnerį, pavarde Mertonas, o tasai Mertonas buvo trečias iš eilės turtingas biznierius, tapęs taurės savininku. Pirmasis iš jų, Titus P. Trentas, vario karalius, pradėjo gauti grasinamus laiškus, pasirašytus kažkokio Danielio Dumo. Vardas ir pavardė greičiausiai buvo išgalvoti, bet pati asmenybė pasidarė garsi ir netgi labai populiari, maždaug kaip žymusis Robinas Hudas ir Džekas Mėsininkas drauge sudėjus. Mat greit paaiškėjo, kad grasinamų laiškų autorius neketino apsiriboti grasinimais. Žodžiu sakant, baigėsi tuo, kad vieną rytą senasis Trentas buvo rastas įmerkęs galvą į nuosavą tvenkinį tarp vandens lelijų; žudikas nepaliko jokių pėdsakų. Laimė, taurė buvo banko seife, kartu su visu turtu ją paveldėjo Brajanas Horderis, taip pat labai turtingas žmogus. Bevardis priešas pradėjo grasinti ir jam. Brajano Horderio kūnas rastas uolos papėdėje, netoli jo pajūrio vilos; pati vila buvo siaubte nusiaubta. Nors taurė ir šį kartą išliko saugioje vietoje, bet buvo pagrobta tiek daug akcijų ir kitų vertybinių popierių, kad Horderio finansiniai reikalai visai pašlijo.

— Brajano Horderio našlei,— aiškino Veinas,— teko daug ką parduoti. Turbūt tada Brendonas Mertonas ir įsigijo taurę, nes kai susipažinome, ji jau buvo pas jį. Manau, suprantate, kad tai ne per daug malonu.

— Ar misteris Mertonas irgi gavo grasinamų laiškų? — patylėjęs paklausė tėvas Braunas.

---

[30] Liepos ketvirtoji — JAV nepriklausomybės šventė.

— Manau, kad gavo,— tarė misteris Dreidžas tokiu balsu, kad dvasininkas net atsisuko į jį: akiniuotasis Dreidžas tyliai ir taip keistai juokėsi, kad atvykėliui pagaugai per nugarą nuėjo.

— Nė kiek neabejoju,— tarė Piteris Veinas, raukdamas antakius,— kad bus gavęs. Aš tų laiškų nemačiau, laiškus atplėšia tiktai jo sekretorius, ir tai ne visus, nes Mertonas nelinkęs niekam atskleisti savo paslapčių, kaip ir dera dideliems biznieriams. Bet esu matęs jį ne juokais susijaudinusį ir įtūžusį dėl kažkokių laiškų; mačiau ir kaip jis plėšė tuos laiškus, tad sekretorius jų nė negavo. Vis labiau nerimauja ir sekretorius, jis sakosi įsitikinęs, kad senį kažkas persekioja. Trumpai tariant, mes būtume labai dėkingi, jei kas nors patartų, ką daryti. Tėve Braunai, jūsų talentas visuotinai pripažintas, todėl sekretorius prašė mane, jeigu neprieštarausite, neatidėliojant pakviesti jus į Mertono namus.

— Ak, štai kas,— tarė tėvas Braunas, pradėdamas suprasti, kodėl jį pagrobė.— Bet, dievaži, neįsivaizduoju, ko galėčiau jus mokyti. Juk jūs visą laiką čia ir turite šimtąkart daugiau duomenų moksliškoms išvadoms negu pripuolamas svečias.

— Deja,— šaltai atsakė misteris Dreidžas,— mūsų išvados per daug moksliškos, ir jomis sunku patikėti. Aš manau, kad tokį žmogų kaip Titus P. Trentas galėjo ištikti tiktai Dievo bausmė, nelaukianti, kol bus moksliškai pagrįsta. Kaip sakoma, trenkė perkūnas iš giedro dangaus.

— Nejaugi iš tiesų tikite, kad čia įsikišo antgamtinės jėgos! — sušuko Veinas.

Bet ne taip lengva buvo įspėti, ką turėjo galvoje misteris Dreidžas; juk jeigu jis pavadina ką nors „išties sąmojingu vyruku“, tai beveik neabejotina, kad laiko tą žmogų kretinu. Pats misteris Dreidžas, kaip tikras rytietis, pasinėrė į savo apmąstymus ir nė nekrustelėjo, kol automobilis neilgai bevažiavęs sustojo, matyt, pasiekęs kelionės tikslą. Reginys buvo gana neįprastas. Abipus kelio tęsęsis retmiškis baigėsi ir atsivėrė plati lyguma, o tiesiai priešais juos išdygo pastatas, tikriau vien tiktai siena ar labai aukštas aptvaras, lyg koks pylimas aplink Romos legionierių stovyklą. Drauge tas statinys kažkuo priminė aerodromą. Aptvaras — lyg ir ne medinis, ir ne akmeninis — iš arčiau pažiūrėjus pasirodė besąs metalinis.

Visi išlipo iš automobilio; po manipuliacijų, primenančių seifo atidarymą, sienoje tyliai atsivėrė durelės. Tačiau, gerokai nustebindamas tėvą Brauną, vyriškis, pasivadinęs Normanu Dreidžu, visai neketino žengti į vidų.

— Eikite be manęs, bijau, jog senis gali nebeištverti tokio

susijaudinimo. Jis taip trokšta mane matyti, kad gali numirti iš džiaugsmo,— atsisveikindamas niūriai pajuokavo jis.

Ir jis nužingsniavo, o tėvas Braunas, vis labiau stebėdamasis, įžengė pro plienines dureles, kurios tuoj pat užsitrenkė jam už nugaros. Viduje driekėsi didelis, stropiai prižiūrimas parkas, džiuginantis akį spalvų gausumu; tačiau jame nebuvo nei medžių, nei aukštų krūmų ar gėlių. Parko centre stovėjo namas, gražios ir netgi stebinančios konstrukcijos, bet toks aukštas ir siauras, kad labiau tiko vadinti bokštu. Skaisčiai šviečiančios saulės atšvaitai šen bei ten blykčiojo ant pastogės stiklų, tačiau apatiniame aukšte langų nebuvo matyti. Viskas tviskėjo nepriekaištinga švara, kaip ir pats Amerikos oras. Įėję į patalpą jie atsidūrė tarp blizgančio marmuro ir žaižaruojančių metalu bei glazūra sienų, bet laiptų čia nebuvo. Tiktai pačiame viduryje tarp storų sienų buvo įsispraudusi lifto šachta, saugoma žaliūkų, panašių į civiliai persirengusius policininkus.

— Manau, jog tai tobula apsaugos sistema,— tarė Veinas.— Gal jums, tėve Braunai, šiek tiek juokinga, kad Mertonas užsidaręs šitokioje tvirtovėje, kur aplink neauga nė vieno medžio, kad nebūtų už ko pasislėpti. Tačiau jūs nepažįstate šitos šalies, čia galima susilaukti bet ko. Be to, gal ir neįsivaizduojate, kas per figūra Brenderis Mertonas. Iš pažiūros jis kuklus, sutikęs gatvėje neatsigręžtumėte; na, susitikti jį gatvėje šiandieną ne per daug progų, nes jeigu kada ir palieka namus, tai uždangstytu automobiliu. Bet jeigu Brenderiui Mertonui kas atsitiktų, tai sudrebėtų žemė nuo Aliaskos iki Antilų salų. Kažin ar kuris nors karalius arba imperatorius yra turėjęs tokią valdžią tautoms kaip jis. Šiaip ar taip, juk jeigu kas jus pakviestų aplankyti carą arba Anglijos karalių, tai eitumėte iš smalsumo. Jums gali nerūpėti nei carai, nei milijonieriai, bet didelė valdžia vieno žmogaus rankose visada domina. Tikiuosi, jūs nenusižengiate savo principams atvykęs pas šiuolaikinį imperatorių, tokį kaip Mertonas.

— Visai ne,— ramiai atsakė tėvas Braunas.— Tai mano pareiga — lankyti kalinius ir visus nelaiminguosius, patekusius į nelaisvę.

Jaunuolis paniuro, prakaulus jo veidas įgavo keistą ir kone atstumiančią išraišką. Kiek patylėjęs, jis šiurkščiai tarė:

— Nepamirškite, kad jį persekioja ne koks nors smulkus niekšelis ar „Juodoji ranka“ [31]. Tas Danielius Dumas — tikras demo-

---

[31] Juodoji ranka — mafija, slapta gangsterių organizacija, atsiradusi Sicilijoje ir XIX a. persimetusi į JAV.

nas. Prisiminkite, kaip jis nužudė Trentą jo paties parke, o Horderį — prie jo namų. Ir abu kartus tarsi išgaravo.

Viršutiniame namo aukšte, už nepaprastai storų sienų, buvo tik du kambariai: prieškambaris, į kurį jie pateko, ir įžymiojo milijonieriaus kabinetas. Tuo metu, kai jie įėjo į pirmąjį kambarį, iš antrojo išėjo kiti du lankytojai. Vieną iš jų Piteris Veinas pavadino dėde — neaukštą, bet labai tvirtą ir energingą vyriškį nuskusta galva, kuri atrodė plika, ir įdegusiu veidu, kuris atrodė toks tamsus lyg niekad nebūtų buvęs baltas. Senis Kreikas, visų pravardžiuojamas Hikoriu Kreiku savo žymesniojo pirmtako Senio Hikorio[32] garbei, pagarsėjo paskutiniuose karuose su raudonodžiais. Antrasis džentelmenas buvo tikra jo priešingybė — išsičiustinęs dabita tamsiais lyg briliantinu išteptais plaukais, su monokliu ant plataus juodo kaspino: Bernardas Bleikas, senio Mertono advokatas, ką tik aptaręs su abiem partneriais firmos reikalus. Ketvertas vyriškių susitiko prieškambario viduryje ir stabtelėjo trumpam mandagiam pokalbiui, laikydamiesi pagarbaus įėjimo ir išėjimo ceremonialo. Visus įeinančius stebėjo stambus, pečiuitas negriškų bruožų vyriškis, kuris sustingęs sėdėjo prie kabineto durų, blausiai apšviestas vidinio prieškambario lango. Tokį kaip jis, mokantys kandžiai save pašiepti amerikiečiai vadina „piktu dėde", draugai — asmens sargybiniu, o priešai — samdomu žudiku.

Vyriškis nė nekrustelėjo, lyg nematytų jų, bet Veinas, išvydęs jį čia, atrodo, ne juokais sunerimo.

— Nejaugi šefas liko vienas? — paklausė jis.

— Nesijaudink, Piteri,— šyptelėjo jo dėdė.— Pas jį sekretorius Viltonas, manau, kad to visai pakanka. Aš nežinau, ar Viltonas, saugodamas Mertoną, iš viso miega. Jisai patikimesnis už dvidešimt asmens sargybinių, be to, greitas ir vikrus kaip indėnas.

— Na, čia jau jūs geriau išmanot,— nusijuokė sūnėnas.— Prisimenu, vaikystėje, kai aš ryte rydavau knygas apie raudonodžius, jūs pamokėte mane kai kurių indėniškų triukų. Nors tose mano knygose raudonodžiai visada pralaimėdavo.

— Užtat gyvenime — ne visada,— niūriai pasakė senas kareivis.

— Nejaugi? — mandagiai pasiteiravo misteris Bleikas.— Aš įsivaizdavau, kad jie buvo bejėgiai prieš mūsų šaunamuosius ginklus.

---

[32] *Hickory (angl.)* — Šiaurės Amerikos medis, giminingas riešutmedžiui, garsėjantis kieta mediena. Senis Hikoris — generolo Andraus Džeksono, JAV prezidento (1829—1937) pravardė.

— Aš esu matęs indėną, į kurį taikėsi šimtas šautuvų. Jis teturėjo peilį skalpams lupti ir su tuo peiliu nudūrė baltąjį, stovintį ant forto sienos,— tarė Kreikas.

— Tikrai? Ir kaip jis tai padarė? — susidomėjo Bleikas.

— Sviedė peilį,— atsakė Kreikas,— akimirka anksčiau, negu visi iššovė. Kaip gyvas nebuvau matęs tokio metimo.

— Tikiuosi, kad jo neišmokote,— nusijuokė sūnėnas.

— Man regis,— susimąstęs tarė tėvas Braunas,— šitame pasakojime glūdi moralas.

Jiems šnekučiuojantis sekretorius Viltonas išėjo iš antrojo kambario ir stabtelėjo lūkuriuodamas; išblyškęs šviesiaplaukis kvadratiniu smakru ir nemirksinčiomis it šuns akimis, jis iš tiesų priminė sarginį šunį.

Jis ištarė tik vieną frazę: „Misteris Mertonas priims jus maždaug po dešimties minučių“,— bet šnekos iškart pasibaigė. Senasis Kreikas pasakė, kad jau laikas vykti, tad giminaitis išėjo kartu su juo ir advokatu, trumpam palikdamas tėvą Brauną vienu du su sekretoriumi; kažin ar buvo galima laikyti žmogumi ar bent gyva būtybe milžiną negridą, kuris, atsukęs jiems plačiausią nugarą, sėdėjo prieškambario gale, įsmeigęs žvilgsnį į antrojo kambario duris.

— Apsaugos priemonių čia per akis,— prabilo sekretorius.— Jūs turbūt jau viską sužinojote apie Danielį Dumą ir suprantate, kaip pavojinga palikti šefą vieną.

— Bet šiuo metu jis yra vienas? — pasitikslino tėvas Braunas.

Sekretorius žvilgtelėjo į jį budriomis pilkomis akimis.

— Penkiolika minučių,— atsakė jis.— Penkiolika minučių iš dvidešimt keturių valandų. Jis visiškai vienas, jis pats to reikalavo, dėl visai neeilinės priežasties.

— O kas tai per priežastis? — pasidomėjo svečias.

— Koptų taurė,— tarė sekretorius.— Galbūt jūs ją pamiršote. Bet šefas nepamiršo, kaip nepamiršta nieko. Tos taurės jis nepatiki nė vienam iš mūsų. Jis slepia ją kabinete, bet kur ir kaip — mes nežinome; jis iškelia ją iš slaptavietės tiktai tada, kai lieka vienas. Todėl mes priversti rizikuoti tą ketvirtį valandos, kai jis sėdi ir žavisi taure; manau, jog tai vienintelis daiktas, kuriuo jis žavisi. Nors, tiesą sakant, rizikos kaip ir nėra; aš čia paspendžiau tokius spąstus, kad nė pats šėtonas neprasmuktų, tikriau — neišsmuktų. Jeigu tas pragaro išpera Dumas mus aplankys, kaip Dievą myliu, jam teks pasilikti pietums ir dar gerokai ilgiau! Šitas penkiolika minučių aš sėdžiu kaip ant adatų, bet jei tiktai išgirsčiau šūvį, ar grumtynių triukšmą, paspausčiau šitą mygtuką

ir metalinė parko tvora įsielektrintų, o bandymas per ją perlipti — mirtis. Žinoma, jokio šūvio nebus, nes šitos durys — vienintelis įėjimas į kambarį, vienintelis langas, prie kurio sėdi šefas, pačioje pastogėje, o bokšto siena slidi kaip taukais ištepta sliuogimo kartis. Be to, juk mes visi ginkluoti, ir jeigu Dumas įeitų į aną kambarį, gyvas nebeišeitų.

Tėvas Braunas, paskendęs mintyse, spoksojo į kilimą tankiai mirkčiodamas. Paskui, ūmai sukrutęs, tarė:

— Tikiuosi, kad neįsižeisite. Man ką tik toptelėjo mintis. Apie jus.

— Nejaugi? — atsiliepė Viltonas.— Ir ką jūs pagalvojote apie mane?

— Aš pagalvojau, kad jūs gyvenate viena idėja,— tarė tėvas Braunas.— Atleiskite už atvirumą, bet, man rodos, jums svarbiau sučiupti Danielį Dumą, negu apsaugoti Brenderį Mertoną.

Viltonas krūptelėjo, bet ir toliau neatitraukdamas akių žiūrėjo į pašnekovą; paskui iš lėto rūsčiame jo veide atsirado šypsena.

— Iš kur jūs... kodėl jūs taip manote? — paklausė jis.

— Jūs pasakėte, kad išgirdęs šūvį iškart įjungsite elektros srovę, kuri nutrenks sprunkantį priešą. Manau, kad jūs suprantate, jog šūvis nutrauktų jūsų darbdavio gyvybę anksčiau, negu elektra nutrenktų jo žudiką. Aš nemanau, kad jūs negintumėte misterio Mertono, jei tiktai galėtumėte, bet drįsčiau teigti, kad jums tai tik antros eilės uždavinys. Apsaugos priemonių net per akis, kaip sakėte, ir, rodos, pats jas kūrėte. Bet jos pirmiausia skirtos sugauti žudiką, o ne išgelbėti jo auką.

— Tėve Braunai,— tarė sekretorius vėl įprastu ramiu balsu,— jūs labai įžvalgus, tačiau turite ir šį tą daugiau už įžvalgumą. Jūs vienas iš tų retų žmonių, kuriems norisi sakyti tiesą; be to, ir pats turbūt ją sužinosite, nes iš manęs čia jau beveik šaipomasi. Visi tvirtina, kad aš apsėstas manijos pagauti tą pagarsėjusį niekšą. Gal tai ir tiesa. Bet jums aš pasakysiu tai, ko nežino nė vienas iš jų. Mano pavardė Džonas Viltonas Horderis.

Tėvas Braunas linktelėjo, lyg jam jau būtų buvę viskas aišku, bet sekretorius tęsė:

— Tas tipas, pasivadinęs Dumu, nužudė mano tėvą ir dėdę ir pražudė mano motiną. Kai Mertonas ieškojo sekretoriaus, aš pasisiūliau, nes pamaniau, kad ten, kur yra taurė, anksčiau ar vėliau pasirodys ir nusikaltėlis. Aš nežinojau, kas jis, aš tik jo laukiau, bet Mertonui tarnavau dorai.

— Suprantu,— švelniai tarė tėvas Braunas.— Beje, ar dar ne laikas užeiti pas jį?

— O taip,— pritarė Viltonas ir vėl krūptelėjo, lyg pabudęs iš susimąstymo; dvasininkas pagalvojo, kad keršto manija vėl buvo trumpam jį apėmusi.— Prašom, prašom užeiti.

Tėvas Braunas žengė tiesiai į kabinetą. Nebuvo girdėti sveikinantis, tik mirtina tyla; po akimirkos dvasininkas vėl pasirodė tarpduryje.

Tą pačią akimirką tylusis sargybinis prie kabineto durų ūmai sujudo, tarytum būtų atgijęs milžiniškas baldas. Pati dvasininko povyza jau buvo savotiškas signalas. Lango šviesa krito ant jo iš užpakalio, ir veidas buvo šešėlyje.

— Man rodos, jums derėtų paspausti savo mygtuką,— atsidusęs pasakė jis.

Viltonas pašoko, pabudęs iš niūrių minčių.

— Bet juk nesigirdėjo šūvio! — suriko jis užsikirsdamas.

— Matote,— tarė tėvas Braunas,— nežinia, ką jūs vadinate šūviu.

Viltonas puolė prie durų ir kartu su Braunu įbėgo į kabinetą. Kambarys buvo kukliai, bet skoningai apstatytas. Priešais duris buvo atvertas platus langas, už kurio driekėsi parkas ir retmiškiu apaugusi lyguma. Prie palangės stovėjo kėdė ir staliukas, tarytum kalinys, naudodamasis trumpa vienatvės palaima, būtų malšinęs oro ir šviesos troškulį.

Ant to mažo staliuko stovėjo Koptų taurė; savininkas, matyt, norėjo grožėtis ja kuo geriau apšviesta. O pažiūrėti buvo į ką: ryškioje dienos šviesoje įvairiaspalviai brangakmeniai žėrėte žėrėjo, ir taurė priminė Šventąjį Gralį [33]. Pažiūrėti buvo į ką, bet Brenderis Mertonas nežiūrėjo. Jo galva buvo nusvirusi per krėslo atlošą, žilų plaukų sruoga nutįsusi kone iki grindų, žilstelėjusios barzdos smaigalys styrojo į lubas, o iš gerklės kyšojo ilga, rudai dažyta strėlė su raudonomis plunksnomis ant galo.

— Begarsis šūvis,— tyliai tarė tėvas Braunas.— Aš ką tik galvojau apie naująjį šių laikų išradimą — šaunamojo ginklo duslintuvą. Na o šis išradimas labai senas, bet žudo taip pat tyliai.

Patylėjęs pridūrė:

— Man rodos, jis jau miręs. Ką jūs ketinate daryti?

Išblyškęs sekretorius atgavo ryžtą.

— Tuoj pat paspausiu mygtuką,— tarė jis,— ir jeigu šitaip

---

[33] Šventasis Gralis — pasak viduramžių legendos, taurė, iš kurios gėrė Kristus su apaštalais per paskutinę vakarienę ir kurion buvo surinktas nukryžiuoto Kristaus kraujas.

nepribaigsiu Danielio Dumo, ieškosiu jo po visą pasaulį, kol surasiu.

— Kad tik nenukentėtų kuris iš jūsų draugų,— tarė tėvas Braunas,— tikriausiai jie netoliese. Būtų gerai juos perspėjus.

— Visi jie žino apie tai,— atsakė Viltonas.— Nė vienas nelips per sieną... nebent labai skubėtų.

Tėvas Braunas priėjo prie lango, pro kurį greičiausiai buvo įlėkusi strėlė, ir pažvelgė į lauką. Lėkšti parko gėlynai driekėsi apačioje tarsi pastelinėmis spalvomis nudažytas pasaulio žemėlapis. Panorama atrodė tokia beribė ir sustingusi, o bokštas taip aukštai išsišovęs į dangų, kad bežiūrint atmintyje iškilo keista frazė.

— Perkūnas iš giedro dangaus,— ištarė jis.— Juk šiandien kai kas kalbėjo apie perkūną iš giedro dangaus ir Dievo bausmę? Tik pažvelkite, koks čia aukštis; sunku patikėti, kad strėlė atlėktų taip toli, nebent tai strėlė iš dangaus.

Viltonas neatsakė, ir dvasininkas kalbėjo toliau, lyg pats su savim.

— Peršasi mintis apie lėktuvą. Turėtume pasiklausti jaunojo Veino... dėl lėktuvų.

— Jie nuolatos skraido aplinkui,— tarė sekretorius.

— Arba labai senoviškas, arba labai naujoviškas ginklas,— svarstė tėvas Braunas.— Manau, kad senasis Veino dėdė galėtų mums padėti; reiktų paklausinėti jį apie strėles. Šita strėlė panaši į indėnišką. Aš nepaklausiau, iš kokio atstumo anas raudonodis metė peilį, bet prisiminkite istoriją, kurią pasakojo senasis Kreikas. Aš jau tada sakiau, kad ji pamokoma.

— Jei ir pamokoma,— karštai ginčijo Viltonas,— tai tiktai tiek, jog tikras raudonodis gali nusviesti peilį arba iššauti strėlę toliau, negu jūs galite įsivaizduoti. Būtų absurdiška ieškoti paralelių.

— Bijau, kad jūs ne visiškai teisingai supratote jos esmę,— tarė tėvas Braunas.

Nors jau kitą dieną nedidukas dvasininkas lyg ir ištirpo tarp milijonų niujorkiečių ir, regis, neketino išsiskirti iš bevardžių numeriukų srauto sunumeruotose gatvėse, faktiškai jis pusę mėnesio nepastebimai, bet įtemptai darbavosi spręsdamas jam pateiktą uždavinį. Tėvas Braunas ne juokais būgštavo, kad teisingumas nepasmerktų nekalto žmogaus. Jis lengvai rado progą pasišnekėti su dviem ar trim žmonėmis, susijusiais su paslaptinga žmogžudyste, neišsiduodamas, kad jie domina jį labiau negu kiti. Ypač turiningas ir įdomus buvo jo pokalbis su senuoju Hikoriu

Kreiku ant suolelio Centriniame parke. Veteranas sėdėjo įrėmęs smailų smakrą į keistos, tarsi tomahaukas, raudonmedžio lazdos rankeną, kurią laikė apėmęs atsikišusiais krumpliais.

— Taip, šauta, ko gero, iš toli,— pasakė jis, linguodamas galva,— bet jumis dėtas aš nesiimčiau tiksliai nustatyti, kokį atstumą gali nuskristi indėno strėlė. Pamenu kelis atvejus, kai iš lanko paleista strėlė pataikydavo į taikinį tiksliau už kulką, ir iš taip toli, kad visi stebėdavosi. Tiesa, dabar turbūt nebesutiksite raudonodžio su lanku ir strėlėmis, ir dar mūsų apylinkėse, bet jeigu kartais kuris nors iš senųjų indėnų snaiperių su senovišku indėnišku lanku tykotų medyje už trejeto šimtų jardų nuo Mertono apsauginės sienos — ką gi, aš neatmesčiau tikimybės, kad tas tamsus laukinis gali paleisti strėlę per sieną į Mertono rūmo viršutinį langą ir netgi pataikyti tiesiai į Mertoną. Anais laikais man teko matyti dar ne tokių stebuklų.

— Neabejoju,— tarė dvasininkas,— kad tokius dalykus ne tiktai matėte, bet ir pats darėte.

Senasis Kreikas neaiškiai numykė, paskui šiurkščiai atrėžė:

— Ar kas buvo, ar ne — viskas jau praeitis.

— Kai kurie žmonės mėgsta aiškintis praeitį,— tarė dvasininkas.— Tikiuosi, jūsų praeityje nebuvo nieko tokio, kas teiktų peno paskaloms ryšium su šiuo nužudymu.

— Ką jūs čia paistote? — rūsčiai paklausė Kreikas, grėsmingai žybtelėjęs akimis, raudonas, tartum iš medžio išskaptuotas jo veidas pasidarė panašus į tomahauko pentį.

— Na, jūs taip gerai išmanote raudonodžių kovos būdus ir jų gudrybes...— lėtai prabilo tėvas Braunas.

Kreikas, kuris iki tol sėdėjo susikūprinęs ir įrėmęs smakrą į keistai išlenktą savo lazdą, ūmai pašoko sugniaužęs rankeną, tarytum banditas, pasiruošęs smogti vėzdu.

— Ką? — sušvokštė jis.— Kas per velniava! Ir jūs drįstate daryti užuominas, kad aš galėjau nužudyti savo svainį?

Netoliese ant suolelių sėdintys žmonės sužiuro į viduryje tako susirėmusius kresną plikį, mojuojantį keista lazda lyg vėzdu, ir nediduką dvasininką juoda sutana, įbedusį į priešininką mirksinčias akis. Akimirką atrodė, kad juoda figūrėlė gaus žaibišką, grynai indėnišką smūgį į galvą ir išsities žemėje; tolumoje jau sudūlavo impozantiška policininko airio figūra, bet tuo metu dvasininkas, lyg atsakydamas į paprasčiausią klausimą, taikiai tarė:

— Aš padariau tam tikras išvadas, bet nemanau, jog būtų verta jas dėstyti, kol nebaigiau aiškintis iki galo.

Ar policininko žingsniai, ar dvasininko žvilgsnis sutramdė senį Hikorį, bet jis pasikišo lazdą po pažastim ir niurnėdamas vėl užsimaukšlino skrybėlę. Taip pat taikingai atsisveikinęs, dvasininkas neskubėdamas išėjo iš parko ir patraukė į viešbutį, kur poilsio kambaryje nujautė rasiąs jaunąjį Veiną. Jaunuolis pašoko pasisveikinti; jis atrodė dar labiau išbalęs ir sumenkęs negu pirma, tarytum jį graužte graužtų koks nerimas. Tėvui Braunui net šmėkštelėjo mintis, ar tiktai jo jaunasis draugas nebus pabandęs — ir, deja, sėkmingai — pažeisti Amerikos konstitucijos paskutiniosios pataisos [34]. Bet vos pradėjus kalbą apie jo pomėgį, o gal tiksliau apie mokslinę aistrą, Veinas išsyk sukluso ir susikaupė. Tėvas Braunas nerūpestingai, lyg tarp kitko, paklausė, ar viršum Mertono namų dažnai skraidą lėktuvai, ir prisipažino, kad, išvydęs tą apvalią sieną, iš pradžių ją palaikė aerodromu.

— Net keista, kad tenai būdamas jų nepastebėjote,— atsakė kapitonas Veinas.— Kartais lekia spiečiais kaip musės; ta atvira lyguma jiems ideali vieta, ir nenustebčiau, jeigu ateityje ji taptų pagrindine perykla tokiems paukšteliams kaip aš. Daug kartų ten skraidžiau ir pažįstu daugelį kare dalyvavusių lakūnų, bet dabar pasirodo vis daugiau naujų, kurių vardai man negirdėti. Netrukus skraidymas išpopuliarės kaip automobilio vairavimas ir kiekvienas amerikietis įsigys lėktuvą.

— Kadangi Kūrėjas kiekvienam suteikė teisę,— šypsodamasis užbaigė tėvas Braunas,— gyventi, būti laisvam ir turėti užsiėmimą — vairuoti automobilį... o tuo labiau lėktuvą. Vadinasi, jeigu virš namo tam tikru laiku praskrenda nežinomas lėktuvas, į jį gali ir neatkreipti dėmesio.

— Manau, kad taip,— sutiko jaunuolis.

— Net ir pažįstamas pilotas,— toliau kalbėjo dvasininkas,— gali skristi svetimu lėktuvu. Pavyzdžiui, jeigu jūs praskristumėte viršum namo savuoju lėktuvu, misteris Mertonas ir jo draugai jį atpažintų; bet kito modelio lėktuvu, ar kaip tatai vadinama, jūs galėtumėt praskristi pro pat langą, tai yra labai patogiai, turėdamas kokių sumetimų.

— Na, taip,— negalvodamas pritarė jaunuolis, bet ūmai nuščiuvo ir, pamiršęs užsičiaupti, suakmenėjo, neatitraukdamas akių nuo Brauno.

Paskui pakilo nuo krėslo, išbalęs kaip mirtis, visas drebėdamas ir vis dar spoksodamas į dvasininką.

— Ar jūs iš proto išsikraustėte? — išstenėjo jis.— Ar tik nekliedite?

[34] Ši pataisa — 1920—1933 metais JAV galiojęs „sausasis įstatymas“.

Kiek patylėjęs, jis vienu ypu iškvėpė:

— Ir jūs atėjote su hipoteze...

— Ne, aš tiktai renku hipotezes,— atsakė tėvas Braunas stodamasis.— Tam tikros išvados gal jau ir peršasi, bet kol kas geriau patylėsiu.

Ir, iškilmingai atsisveikinęs, jis išėjo iš viešbučio tęsti paslaptingų savo klajonių.

Vakarop jis nuklydo purvinomis gatviūkštėmis ir upės link vinguriuojančiais laiptais į patį seniausią ir labiausiai apleistą miesto rajoną. Po spalvotu žibintu prie įėjimo į gana įtartiną kinų restoraną jis susidūrė su pažįstama figūra, nors pažįstamų bruožų buvo likę itin nedaug.

Misteris Normanas Dreidžas vis taip pat niūriai žvelgė į pasaulį per milžiniškus akinius, pridengiančius jo veidą tarytum tamsi stiklo kaukė. Bet šiaip buvo neįtikimai pasikeitęs per mėnesį, praslinkusį po žmogžudystės. Anąsyk, kaip įsidėmėjo tėvas Braunas, jis buvo apsitaisęs itin elegantiškai, kone priartėjęs prie tos vos juntamos ribos, kuri skiria dabitą nuo manekeno siuvyklos vitrinoje. Dabar visi tie išoriniai atributai buvo mįslingai virtę savo priešingybėmis; tartum iš reklamos manekeno būtų pasidariusi kaliausė. Cilindras, nors ir tas pats, susimaigęs ir nutriušęs, rūbai apsitrynę, laikrodžio grandinėlė ir smulkesni papuošalai prapuolę. Tačiau tėvas Braunas kreipėsi į jį taip, lyg juodu būtų matęsi vakar, ir nedvejodamas atsisėdo greta ant suolo pigiame restoranėlyje, kur anas, matyt, nuolatos kiurksodavo. Beje, pokalbį pradėjo ne Braunas.

— Na tai kaip? — suniurnėjo Dreidžas,— ar jums pavyko atkeršyti už šviesios atminties šventojo milijonieriaus mirtį? Juk visi milijonieriai priskiriami prie šventųjų; vos tiktai kuris nors pakratys kanopas, kitą dieną visuose laikraščiuose galite paskaityti, kad jo gyvenimo kelias buvo nušviestas šeimos Biblijos, kurią skaitydavo nuo pat vaikystės. Na, jeigu jie iš tiesų perskaitė kai kurias istorijas, motinėlei galėjo plaukai pasišiaušti. Milijonieriui taip pat. Senojoje Knygų knygoje pilna anų laikų žiaurių papročių; gerai, kad jie šiandien išnykę; taip sakant, akmens amžiaus išmintis, palaidota po piramidėmis. Įsivaizduokite, kad senį Mertoną numeta nuo jo bokšto viršaus šunims sudraskyti; juk su Izabele [35] buvo pasielgta nė kiek ne švelniau. O argi Agago [36] nesukapojo į gabalėlius, nors jis ėjo dairydamasis. Mer-

---

[35] Žydų karaliaus Ahavo žmona; po vyro mirties buvo nužudyta ir išmesta pro langą suėsti šunims.

[36] Džono Draideno satyrinės poemos personažas.

tonas, kad jį kur paraliai, ėjo dairydamasis visą gyvenimą, kol galų gale net nustojo vaikščiojęs. Bet viešpaties strėlė surado jį, visai kaip anoje Knygų knygoje, ir nutrenkė nuosavo bokšto viršūnėje, kad būtų pamoka visiems.

— Tačiau strėlė buvo visai materiali,— įsiterpė pašnekovas.

— Piramidės dar materialesnės, o jose guli sau negyvi faraonai,— nusijuokė vyriškis su pusę veido dengiančiais akiniais.— Kiek daug įdomaus mums galėtų papasakoti tos senosios materialios religijos. Tūkstančius metų dievai ir valdovai bareljefuose tempia lankus; jų rankos tokios galingos, kad, atrodo, be vargo įtemptų akmeninius lankus. Materialios, tebūnie taip — užtat koks tas materialumas. Argi jums nėra buvę šitaip: stovi kur parodoje prie kokio Senovės Rytų meno kūrinio ar daikto ir ūmai pagalvoji: o jeigu tas antikos dievas tebevažinėja kaip tamsiaveidis Apolonas savuoju karo vežimu po pasaulį ir šaudo juodais mirties žaibais?

— Jeigu ir važinėja,— atsakė tėvas Braunas,— tai vadinčiau jį kitu vardu. Bet abejoju, kad Mertonas būtų žuvęs nuo juodo žaibo ar netgi akmeninės strėlės.

— Jūs manote, kad jis šventas Sebastijonas, pervertas strėlės,— pašaipiai tarė Dreidžas.— Milijonierius negali nebūti kankinys! O ar jūs tikras, kad jis nebuvo mirties nusipelnęs? Ne kažin kiek ir žinote apie savo milijonierių. Tai štai: jis vertas šimtąkart sunkesnės bausmės.

— Na gerai,— tyliai tarė tėvas Braunas,— tai kodėl gi jūs jo nenužudėte?

— Jūs klausiate, kodėl nenužudžiau? — nustebo Dreidžas.— Na, jūs iš tiesų šaunus dvasiškas tėvelis.

— Na ką jūs, nieko panašaus,— tarė jo pašnekovas tartum kuklindamasis.

— Ko gero, šitaip norite pasakyti, kad aš jį nužudžiau,— ūmai įniršo Dreidžas.— Na ką gi, nebedaug betrūksta, tik įrodymų. Atvirai pasakysiu: nėra čia ko gailėti.

— O vis dėlto yra,— atšovė tėvas Braunas.— Jums yra ko gailėti. Todėl nenužudėte jo.

Ir jis išėjo. Akiniuotis apstulbęs spoksojo jam įkandin.

Tik beveik po mėnesio tėvas Braunas vėl aplankė namus, kuriuose trečias milijonierius tapo Danielio Dumo keršto auka. Šia byla labiausiai suinteresuoti asmenys susirinko lyg į savotišką tarybą. Senasis Kreikas sėdėjo stalo gale, į dešinę nuo jo giminaitis, į kairę — advokatas; milžinas afrikietiškais bruožais (kaip paaiškėjo, vardu Haris) taip pat dalyvavo, bet tiktai kaip būtinas

liudininkas; rudaplaukis smailianosis subjektas, į kurį visi kreipdavosi kaip į Diksoną, matyt, atstovavo Pinkertono ar kitai privačiai agentūrai; tėvas Braunas kukliai atsisėdo į tuščią krėslą greta jo.

Visų kontinentų laikraščiai vienas per kitą spausdino pranešimus apie finansų koloso, modernųjį pasaulį apraizgiusio Didžiojo Biznio genijaus žūtį; bet iš negausaus žmonių būrelio, buvusio arčiausiai jo mirties valandą, ne ką tepavyko išpešti. Dėdė, giminaitis ir firmos advokatas pareiškė visi buvę jau tolokai nuo sienos, kai buvo paskelbtas pavojus; sargybiniai, budėję prie sienos ir namo viduje, atsakinėjo sutrikę, bet daugmaž vienodai. Tik viena aplinkybė vertė susimąstyti. Ar prieš pat nužudymą, ar tuoj po jo nepažįstamas žmogus nežinia ko sukinėjosi prie vartų ir prašė įleisti pas misterį Mertoną. Tarnai vargiai suvokė, ko jam reikia, nes nepažįstamasis kalbėjo labai nerišliai; bet vėliau jo vogravimas pasirodė itin įtartinas, nes jis kažką paistė apie blogą žmogų, kurį nutrenkė žodis iš dangaus.

Piteris Veinas palinko į priekį, ir akys sužėrėjo sukritusiame veide:

— Tai Normanas Dreidžas, galėčiau lažintis iš bet ko.

— Kas per vienas tas Normanas Dreidžas? — paklausė jo dėdė.

— Pats norėčiau tai išsiaiškinti,— atsakė jaunuolis.— Kartą tiesiai paklausiau, bet jis nuostabiai moka supainioti tiesų klausimą; kaip tas arklys, nenorintis šokti per kliūtį. Jis prikibo prie manęs su kažkokia idėja apie ateities oro laivus; tačiau aš niekad juo per daug netikėjau.

— Tai kas jis vis dėlto per žmogus? — paklausė Kreikas.

— Mistagogas [37],— lyg niekur nieko atsakė tėvas Braunas.— Tokių kaip jis nemaža; Paryžiaus kavinėse ir kabaretuose jie mėgsta kalbėti užuominomis, kad pavyko šiek tiek kilstelėti Izidės [38] šydą arba įminti Stounhendžo [39] paslaptį. O tokiu atveju kaip šitas jie būtinai suves viską į mistiką.

Tamsiaplaukė, priglaistyta advokato Bernardo Bleiko galva mandagiai pasisuko į kalbėtojo pusę, bet jo šypsena buvo kreivoka.

— Sere, tikrai nebūčiau pagalvojęs,— tarė jis,— kad jūs paneigsite mistiką.

---

[37] Mistagogas — senovės Graikijoje žmogus, ruošdavęs kulto misterijoms naujai įšventintuosius. Platesne prasme — mistinių mokymų išpažinėjas.

[38] Pagrindinės Egipto dievų panteono deivės Izidės kultas buvo apgaubtas paslaptingumo. Religinių apeigų metu jos atvaizdą dengdavo skraistė.

[39] Neolito arba ankstyvojo bronzos amžiaus paminklas Solsberyje (Anglija), kurio kilmė ir paskirtis nėra aiški.

— Priešingai,— atsakė tėvas Braunas, draugiškai mirksėdamas jam.— Kaip tiktai man ir galima ją neigti. Ir štai kodėl. Bet koks šunadvokatis gali apsukti mane, bet jūsų jis neapsuks, nes pats esate advokatas. Bet koks kvailys, persirengęs indėnu, nesunkiai įtikins mane, kad jis tikrasis Hajavata, bet misteris Kreikas akimirksniu perprastų jį. Apgavikas gali įteigti man, kad žino viską apie lėktuvus, įteigti man, bet ne kapitonui Veinui. Ar kartais neatrodo, kad šitai tinka ir Dreidžui? Kadangi aš šiek tiek nutuokiu apie mistiką, manęs nepavedžios už nosies diletantas. Tikrieji mistikai nenutyli paslapčių, jie jas atskleidžia. Jie viską iškelia į skaisčią dienos šviesą, bet net ir matoma paslaptis vis tiek lieka. O mistagogai dangsto esmę tamsos ir slaptumo šydu; kai šitą pakeli, aptinki ką nors banalaus. Bet Dreidžas, turiu pripažinti, turėjo ir kitų, kur kas praktiškesnių motyvų, išsitardamas apie Dievo bausmę arba perkūną iš giedro dangaus.

— Tai kokie buvo jo motyvai? — paklausė Veinas.— Norėtume žinoti, kad ir kokie jie būtų.

— Matote,— iš lėto atsakė dvasininkas,— jis norėjo įteigti mums, neva tie nužudymai — antgamtiškų jėgų darbas, todėl... na, todėl, kad žinojo, jog antgamtiškos jėgos čia nieko dėtos.

— Štai kas,— švagždančiu balsu nutęsė Veinas.— Aš taip ir maniau. Trumpai tariant, jis nusikaltėlis.

— Trumpai tariant, jis nusikaltėlis, kuris nenusikalto,— ramiai pataisė jį tėvas Braunas.

— Manote išsireiškęs labai trumpai? — mandagiai pasiteiravo Bleikas

— Ko gero, pasakysite, jog dabar aš tapau mistagogu,— tarė tėvas Braunas, šiek tiek sutrikęs, bet plačiai šypsodamas,— bet tai iš tiesų atsitiktinumas. Dreidžas nepadarė nusikaltimo — turiu galvoje šį nusikaltimą. Jis nusikalto tuo, kad šantažavo vieną asmenį, todėl ir sukinėjosi aplinkui; bet jam, savaime aišku, nebuvo naudinga nei pagarsinti paslaptį, nei prarasti išpirką, Mertonui mirus. Apie jį galėsime pakalbėti vėliau. Šiuo momentu tenorėčiau pašalinti jį nuo kelio.

— Nuo kokio kelio? — paklausė pašnekovas.

— Nuo tiesos kelio,— atsakė dvasininkas prisimerkęs, ramiai žvelgdamas jam į akis.

— Jūs norite pasakyti, kad žinote tiesą? — suabejojo Bleikas.

— Aš linkęs šitaip manyti,— kukliai tarė tėvas Braunas.

Visi lyg susitarę nutilo, paskui Kreikas be jokio ryšio suriko gergždžiančiu balsu:

— Ei, o kur dingo tas sekretorius? Viltonas! Juk jis turėjo būti čia.

— Aš palaikau ryšį su misteriu Viltonu,— reikšmingai tarė tėvas Braunas,— mano prašomas, jis paskambins čia po kelių minučių. Galėčiau pridurti, kad mudu dirbome drauge, taip sakant, ieškojome tiesos kartu.

— Jeigu jūs dirbote kartu, tai galiu būti ramus,— burbtelėjo Kreikas.— Viltonas visą laiką sekė to nepagaunamo niekšo pėdsakus lyg grynakraujis skalikas, taigi geresnį medžioklės draugą kažin ar būtumėt radęs. Bet, velniai rautų, kaip jūs prisikasėte iki tiesos? Iš kur jūs sužinojote?

— Iš jūsų,— atsakė dvasininkas, lyg kalbėtų apie savaime suprantamą dalyką, vis nenuleisdamas romaus žvilgsnio nuo besikarščiuojančio veterano.— Aš norėjau pasakyti, kad pirma mintis man toptelėjo klausantis jūsų pasakojimo apie indėną, kuris metė peilį ir pataikė į žmogų, stovintį ant forto sienos.

— Jūs šitai sakėte jau kelis kartus,— stebėdamasis tarė Veinas,— bet man nesiperša jokia išvada, nebent ta, kad šitas namas panašus į tvirtovę ir žudikas sviedė strėlę, kuri pataikė į pastogėje sėdintį žmogų. Bet juk ta strėlė ne mesta, o iššauta iš lanko, kad galėtų lėkti kur kas toliau. Ji atlėkė iš kažkur toli, o mes tebetūpčiojame vietoje.

— Gaila, kad jūs nesupratote pasakojimo esmės,— tarė tėvas Braunas.— Svarbu ne tai, kaip toli galima ką nors nusviesti. Ginklas gali žeisti dvejopai. Anie vyrai Kreiko forte manė peilį esant artimos kovos ginklą ir pamiršo, kad jį galima sviesti kaip ietį. Kitu man žinomu atveju žmonės laikė ginklą sviedžiamu kaip ietis ir nepagalvojo, kad, susigrūmus akis į akį, juo galima smogti kaip durklu. Trumpai tariant, šio pasakojimo moralas toks: jeigu durklas gali tapti strėle, tai ir strėlė gali tapti durklu.

Dabar jie visi gaudyte gaudė jo žodžius, o jis, tartum šito nepastebėdamas, monotoniškai kalbėjo.

— Juk mes stebėjomės ir sukome galvas, kas paleido strėlę į langą, iš kokio atstumo ji iššauta ir taip toliau. O iš tikrųjų niekas tos strėlės neiššovė. Tad ir per langą nebuvo kam lėkti.

— Tai kaip ji ten pateko? — pusbalsiu paklausė juodbruvys advokatas.

— Matyt, kažkas ją atnešė,— tarė tėvas Braunas.— Įnešti strėlę arba ją paslėpti nebuvo sunku. Kažkas ją laikė rankoje, stovėdamas priešais Mertoną jo paties kabinete. Kažkas smeigė strėle tarytum durklu jam į gerklę, ir tam kažkam ūmai kilo išra-

dinga mintis taip sudėstyti viską, kad mes visi iškart pamanėme, jog strėlė įskrido į kabinetą kaip paukštė.

— Kažkam,— ištarė senasis Kreikas sunkiai, lyg akmenį keldamas.

Sučirškė telefonas — įkyriai, šaižiai ir desperatiškai. Nespėjus nė vienam net krustelėti, tėvas Braunas puolė į prieškambarį.

— Kas čia per velniava? — nieko nebesuprasdamas šūktelėjo Piteris Veinas.

— Jis sakė, kad laukia paskambinant sekretoriaus Viltono,— tuo pačiu bespalviu balsu paaiškino jo dėdė.

— Tai turbūt Viltonas čia ir skambina? — tarė advokatas, aiškiai dėl to, kad nutrauktų pauzę. Bet niekas neatsiliepė. Visi tylėjo, kol į kabinetą skubiu žingsniu grįžo tėvas Braunas, o su juo atėjo ir atsakymas.

— Džentelmenai,— prabilo jis,— jūs patys paprašėte mane įspėti šią mįslę ir išaiškinti tiesą, todėl privalau išsakyti ją ir net nebandysiu sušvelninti šoko. Jei žmogus kiša nosį į tokius dalykus, tai jis negali leisti sau subjektyvumo.

— Kitaip sakant,— tarė Kreikas, nutraukdamas tylą,— jūs kaltinate arba įtariate kai kuriuos iš mūsų.

— Įtariami mes visi,— atsakė tėvas Braunas.— Galėčiau įtarti ir save, nes juk aš aptikau lavoną.

— Be jokios abejonės, mes įtariami,— įsiterpė Veinas.— Tėvas Braunas maloniai išaiškino man, kokiu būdu galėjau apšaudyti bokštą iš lėktuvo.

— Na,— šypsodamasis paprieštaravo tėvas Braunas,— jūs pats pasakojote man, kaip galėtumėte tai padaryti. Štai kas įdomiausia.

— Visai taip pat jam pasirodė įmanoma, jog tai aš nudėjau Mertoną raudonodžių strėle,— suniurnėjo Kreikas.

— Man tai pasirodė beveik neįmanoma,— susiraukęs tarė tėvas Braunas.— Atleiskite, jeigu jus užgavau, bet nesugalvojau kito būdo pasitikrinti. Sunku net sugalvoti ką nors labiau neįtikėtina — įsivaizduokite kapitoną Veiną, praskrendantį milžinišku aeroplanu palei langą kaip tik tuo momentu, kai buvo įvykdyta žmogžudystė, ir dar taip, kad niekas jo nepastebėtų. Arba dar geriau — orų pagyvenusį džentelmeną, apsimetantį raudonodžiu ir tykojantį su lanku ir strėlėmis iš už krūmų nudėti žmogų, kurį būtų galėjęs nudaigoti dviem dešimtim daug paprastesnių būdų. Bet aš turėjau įsitikinti, ar tiedu žmonės neturi nieko bendro su nužudymu, todėl ir privalėjau juos apkaltinti, kad įrodyčiau nekaltumą.

— Ir kaipgi jūs įrodėte jų nekaltumą? — paklausė advokatas Bleikas, nekantriai palinkdamas į priekį.

— Apkaltinti jie susijaudino,— atsakė dvasininkas.

— Paaiškinkite, kaipgi jus suprasti.

— Jums leidus, norėčiau pasakyti,— ramiai dėstė tėvas Braunas,— kad privalėjau įtarti ne tiktai juos, bet ir visus kitus. Aš įtariau misterį Kreiką, taip pat įtariau kapitoną Veiną ta prasme, kad ėmiausi spręsti, ar įmanoma, ar galima jų kaltė. Jiems pasakiau, kad padariau tam tikras išvadas; dabar norėčiau pasakyti jiems, kokios buvo tos išvados. Tą akimirką, kai jie staiga pasipiktino, suvokę, ko aš juos, nieko nenutuokiančius, klausinėju, supratau, kad jiedu nekalti. Kol nenujautė, kad yra kaltinami, jie liudijo patys prieš save, net išaiškino man, kokiu būdu galėję padaryti nusikaltimą. O kai ūmai, tartum perkūnui trenkus, suprato, kad yra kaltinami, įtūžę net pradėjo rėkti; jie susivokė labai vėlai, tačiau kur kas anksčiau, negu aš juos apkaltinau. Turbūt nė vienas kaltas šitaip nesielgtų. Kaltininkas arba nuo pat pradžios būtų irzlus ir įtarus, arba iki pat galo apsimetinėtų nekaltu avinėliu. Bet jis neapkaltintų savęs, o po to pašokęs įnirtingai nepradėtų neigti hipotezės, kurią pats ir padėjo sukurti. Šitaip elgtis gali tik tas, kas iš tikrųjų nenujaučia, kam savo kalbomis gali pasitarnauti. Žudiką persekioja sąžinė; jis negali trumpam pamiršti savo nusikaltimo, o vėliau susizgribęs jį neigti. Todėl aš išbraukiau jus abu iš įtariamųjų tarpo, o kitus išbraukiau dėl kitų priežasčių, kurių dabar nėra reikalo aptarinėti. Štai kad ir sekretorius... Bet ne tai dabar svarbiausia. Aš ką tik kalbėjau telefonu su Viltonu ir jis man leido pranešti jums rimtų naujienų. Manau, visi jūs žinote, kas buvo Viltonas, ir ko jis siekė.

— Aš žinau, kad Viltonas persekiojo Danielį Dumą ir nėrėsi iš kailio, kad jį surastų,— atsakė Piteris Veinas.— Be to, esu girdėjęs, kad jis senojo Horderio sūnus; vadinasi, tai kraujo kerštas. Žodžiu, jis ieško žmogaus, pasivadinusio Dumu.

— Tai štai,— tarė tėvas Braunas.— Jis jį surado.

Piteris Veinas net pašoko iš susijaudinimo.

— Surado žudiką! — suriko jis.— Ar jau suėmė?

— Ne,— tarė tėvas Braunas apsiniaukusiu veidu.— Aš jau sakiau, kad naujienos rimtos, netgi rimtesnės, negu jūs manėte. Deja, vargšelis Viltonas prisiėmė nežmonišką atsakomybę. Ir, deja, jis užkrauna nežmonišką atsakomybę ir ant mūsų pečių. Jis susekė nusikaltėlį ir kai galų gale prirėmė jį prie sienos... Trumpai tariant, Viltonas pats nuteisė jį ir pats įvykdė nuosprendį.

— Jūs manote, kad Danielis Dumas...— pradėjo advokatas.

— Aš manau, kad Danielis Dumas nebegyvas,— užbaigė dvasininkas.— Jiedu žiauriai grūmėsi, ir Viltonas jį nužudė.

— Taip niekšui ir reikia,— suniurnėjo misteris Hikoris Kreikas.

— Aš irgi nesmerkiu Viltono, tuo labiau kad jis keršijo už tėvą,— pritarė Veinas.— Juk tai tolygu sutrypti gyvatę.

— Aš su jumis nesutinku,— pasakė tėvas Braunas.— Man regis, visi romantiškai tauškiame, kas kam į galvą šauna, kad tik pateisintume linčiavimą ir savateismį; bet ar patiems neteks gailėtis, jei nebeliks mūsų įstatymų ir laisvių? Be to, man atrodo nelogiška ieškoti priežasčių, teisinančių Viltono padarytą žmogžudystę, net nepasidomėjus, kokiais motyvais vadovaudamasis tokį pat nusikaltimą įvykdė Dumas. Jis nepanašus į eilinį vulgarų plėšiką; ko gero, jis buvo už įstatymo ribų atsidūręs maniakas, apsėstas vienintelės minties: turėti taurę. Jis reikalaudavo taurės grasinimais ir tik supratęs savo pastangų bergždumą žudydavo; juk abi aukos surastos prie savo namų. Viltono poelgis smerktinas tuo, kad mes niekada nebesužinosime Dumo motyvų.

— O, nebeturiu kantrybės klausytis šitų sentimentų,— piktai šūktelėjo Veinas.— Niekingo žmogžudžio motyvai! Jeigu Viltonas nudobė nusikaltėlį, tai padarė pasiutiškai gerą darbą, ir kalba baigta.

— Teisingai, teisingai,— energingai linkčiojo galvą dėdė.

Tėvas Braunas lėtai ir dar labiau apsiniaukęs nužvelgė pusračiu susėdusių žmonių veidus.

— Ar iš tiesų visi jūs taip manote? — paklausė, bet jau klausdamas suvokė, kad jis anglas ir svetimoje šalyje; suvokė, kad šie žmonės, nors ir draugai, bet svetimšaliai, ir jų širdyse kunkuliuoja aistros, svetimos jo tėvynainiams; gaivalinga Laukinių Vakarų dvasia akina juos maištauti ir linčiuoti, o neretai viena ir kita. Štai ir dabar jie jau buvo pasiryžę viskam.

— Na ką gi,— atsidusdamas tarė tėvas Braunas,— matau, kad jūs visi kaip vienas atleidote tam nelaimingajam nusikaltimą ar asmeninio keršto aktą, kaip jūs jį pavadintumėt. Tokiu atveju jam nebepakenks, jeigu pasakysiu jums šiek tiek daugiau.

Jis staigiai atsistojo, ir visi, dar nenutuokdami, ką tai galėtų reikšti, išsyk pajuto, jog kažkas pasikeitė, sakytum padvelkė ledinio vėjo gūsis.

— Viltonas nužudė Dumą gana neįprastu būdu,— pasakė jis.

— Nejaugi? O kaip? — iššaukiamai paklausė Kreikas.

— Strėle,— atsakė tėvas Braunas.

Pailgame kambaryje pilkšvėjo sambrėškis; dienos šviesa jau

geso, vis blyškesnė sklisdama pro didelį langą kitame kambaryje, kuriame mirė didysis milijonierius. Susirinkusių akys nejučiomis nukrypo į jį, bet niekas neištarė nė garso. Paskui pasigirdo Kreiko balsas — spigus, senatviškai drebantis — tartum tęslus veblenimas.

— Ką jūs čia sakote? Ką jūs čia sakote? Brenderį Mertoną nužudė strėle. O šitą niekšą — irgi strėle...

— Ir ta pačia strėle,— tarė dvasininkas,— ir tą pačią akimirką.

Vėl įsiviešpatavo tyla, slegianti, tačiau tvinkstanti neišvengiamu sprogimu. Jaunasis Veinas sumikčiojo:

— Tai jūs sakote...

— Aš sakau, kad jūsų bičiulis Mertonas buvo pasivadinęs Danieliu Dumu,— tvirtai tarė tėvas Braunas — ir kito Danielio Dumo nė nebuvo. Jūsų bičiulis Mertonas buvo pamišęs dėl šitos Koptų taurės; kiekvieną dieną meldėsi jai tarytum dievybei. Audringos jaunystės metais Mertonas tikrai nužudė du žmones, kad užgrobtų taurę, nors būčiau linkęs manyti, kad nužudė pripuolamai apiplėšimo metu. Šiaip ar taip, taurė atiteko Mertonui; Dreidžas šitai žinojo ir šantažavo jį. O Viltonas persekiojo jį visai dėl kitos priežasties. Manau, kad jam atsivėrė akys jau betarnaujant čia. Trumpai drūtai, štai šituose namuose, štai šitame kabinete persekiojimas baigėsi, ir Viltonas nužudė savo tėvo žudiką.

Visi ilgai tylėjo. Paskui senasis Kreikas ėmė negarsiai barbenti pirštais į stalą murmėdamas:

— Tas Brenderis turbūt išprotėjo. Turbūt jis išprotėjo.

— O viešpatie! — pratrūko Piteris Veinas.— Tai ką dabar daryti? Ką sakyti? Juk viskas keičiasi iš pagrindų! O laikraščių reporteriai? Ekonomikos tūzai? Juk Brenderis Mertonas — tai tokia figūra kaip Valstijų prezidentas arba Romos popiežius.

— Žinoma, kad esmė keičiasi,— negarsiai prabilo advokatas Bernardas Bleikas.— Visų pirma, skirtumas...

Tėvas Braunas taip trenkė į stalą, kad žvangtelėjo stiklinės; visų ausyse vaiduoklišku aidu atsiliepė paslaptingoji taurė, tebestovinti kabinete.

— Ne! — šaižiai riktelėjo jis, tarsi būtų iššovęs iš pistoleto.— Jokių skirtumų! Aš suteikiau jums galimybę pasigailėti to varguolio, kai jūs laikėte jį eiliniu nusikaltėliu. Jūs nenorėjote nė klausyti; jums visiems tada tiko savateismis. Jūsų nejaudino tai, kad jį nudobė lyg miško žvėrį, be tardymo ir be teismo; visi sakėte, kad jis gavo, ko nusipelnęs. Ką gi, puiku: Danielis Dumas

gavo ko nusipelnęs, Brenderis Mertonas gavo ko nusipelnęs. Jeigu Dumas daugiau nevertas, tai nevertas nė Mertonas. Pasirinkite — ar jūsų laukinį savateismį, ar mūsų nuobodų legalumą; bet, vardan aukščiausiojo, arba neteisingumas visiems, arba teisingumas visiems.

Niekas neatsakė jam, tik advokatas suniurnėjo:

— O ką pasakys policija, jeigu pareikšime, kad ketiname dovanoti nusikaltimą?

— O ką jie pasakys, jeigu aš pareikšiu, kad jau dovanojote? — atšovė tėvas Braunas.— Misteri Bernardai Bleikai, jūs vėlokai pradėjote gerbti įstatymus.

Patylėjęs jis švelniau pridūrė:

— Aš pats pasakysiu tiesą, jeigu valdžios atstovai mane paklaus, o jūs elkitės kaip norite. Pagaliau tai nebelabai svarbu. Viltonas paskambino man ir pasakė, jog aš jau galįs pranešti jums jo prisipažinimą; tuo metu, kai jūs jo klausėtės, Viltonas buvo nebepagaunamas.

Tėvas Braunas lėtai nuėjo į kabinetą ir stabtelėjo prie staliuko, ten, kur milijonierių ištiko mirtis. Koptų taurė tebestovėjo toje pačioje vietoje, jis susimąstęs įsižiūrėjo į vaivorykštės spalvomis žaižaruojantį taurės paviršių ir bedugnę dangaus žydrynę už jos.

ŠUO PRANAŠAS

— Taip,— tarė tėvas Braunas,— man mielas kiekvienas šuo, bet nelaikykime kūrinio kūrėju.

Žmonės linkę plepėti, ne visada linkę įsiklausyti į kito žodžius. Kartais netgi jų talentas virsta savotišku bukumu. Tėvo Brauno bičiulis ir pašnekovas buvo jaunuolis, pavarde Finzas, tik ir laukiantis progos pliūptelėti idėjų ir pasakojimų lavina; jo žydros akys liepsnojo, o šviesūs plaukai buvo nubraukti nuo kaktos ne šukų, o greičiau pasaulio vėjų, nuolat pučiančių jam į veidą. Ir vis dėlto, užspringęs žodžių srautu, jis akimirką patylėjo, kol perprato kalambūrą.

— Ar norite pasakyti, kad žmonės per daug popina juos? — paklausė jis.— Gal ir taip, nesiimu spręsti. Bet juk jie nuostabūs padarai. Kartais man rodos, kad jie žino kur kas daugiau už mus.

Tėvas Braunas nieko neatsakė; jis išsiblaškęs, bet meiliai glostė didžiulio medžioklinio šuns galvą.

— Beje,— tarė Finzas, vėl įsibėgėdamas monologui,— toje istorijoje, dėl kurios atėjau — jums jau girdėtoje, vadinamoje „Nužudymu be žmogžudžio“— taip pat dalyvauja šuo. Istorija keista, bet užvis keisčiausia — tai to šuns elgesys. Jau nekalbu apie tai, kad ir nusikaltimą gaubia paslaptis: juk kas galėjo nužudyti senąjį Driusą, jei jis buvo altanoje vienut vienas...

Ritmingai šunį glostanti ranka akimirką stabtelėjo.

— Vadinasi, tai įvyko altanoje? — abejingai paklausė tėvas Braunas.

— Aš maniau, kad jūs viską žinote iš laikraščių,— nusistebėjo Finzas.— Lukterkite, man regis, būsiu atsinešęs iškarpą su visomis smulkmenomis.

Jis išsitraukė iš kišenės laikraščio skiltį ir padavė dvasininkui, kuris pradėjo skaityti, viena ranka pakėlęs ją prie mirksinčių akių, kita ir toliau išsiblaškęs glostydamas šunį. Sakytum gyva iliustracija alegoriniam pasakojimui apie žmogų, kurio kairė nežino, ką daro dešinė.

„Paplitusios istorijos apie paslaptingus nužudymus, kai lavonas aptinkamas patalpoje už uždarytų langų ir durų, o žmogžudžio nė kvapo, atrodo, pasitvirtina po stebinančių įvykių Krenstone, Jorkšyro pakrantėje. Pulkininkas Driusas nudurtas durklo smūgiu iš užpakalio, bet žmogžudystės įrankio nerasta nei nusikaltimo vietoje, nei visoje apylinkėje.

Tarp kitko, altanoje, kur žuvo pulkininkas, tik vienas įėjimas, nuo kurio takeliu einama per visą sodą iki pat namo. Bet, kaip tokiais atvejais reta, įvykiai susiklostė taip, kad taką ir įėjimą spėjamu žmogžudystės metu be paliovos stebėjo keli žmonės; liudytojų parodymai patvirtina vieni kitus. Altana stovi tolimajame sodo pakrašty, ten nėra jokių vartelių nei įėjimų. Abipus takelio auga aukštos gėlės, taip tankiai susodintos, jog žingsnis, žengtas į šalį, iškart paliktų pėdsaką; jokiu kitu keliu pakliūti į altaną neįmanoma.

Nužudytojo sekretorius Patrikas Floidas pareiškė matęs visą sodą nuo tos akimirkos, kai pulkininkas Driusas paskutinį kartą pasirodė ant altanos slenksčio, iki to momento, kai jį užtiko negyvą; visą tą laiką jis, Floidas, stovėjęs ant lipynės viršutinės pakopos ir karpęs sodo gyvatvorę. Jo žodžius patvirtino žuvusiojo duktė Džaneta Drius, tuo metu sėdėjusi terasoje ir mačiusi Floidą dirbant. Savo ruožtu bent iš dalies tai vėl patvirtina Donaldas Driusas, jos brolis, kuris, vėlai pakirdęs iš miego, dar su chalatu pastovėjo prie miegamojo lango ir pasidairė po sodą. Pagaliau visi tie parodymai sutampa su kaimyno daktaro Valentino (jis

buvo trumpam užsukęs ir šnekučiavosi su mis Drius terasoje) ir advokato Obrio Treilo liudijimu. Misteris Treilas greičiausiai buvo paskutinis žmogus, matęs pulkininką gyvą — žinia, neskaitant žudiko.

Visi kaip vienas tvirtina įvykių seką buvus tokią: maždaug pusę keturių popiet mis Drius atėjo takeliu pasiklausti tėvo, kada jis norėtų gerti arbatą. Pulkininkas atsakė, kad arbatos nenori ir laukia savo advokato Treilo; girdi, kai tiktai pasirodys, tegu ateina į altaną. Mergina grįždama takeliu sutiko Treilą ir pasakė jam, kur laukia tėvas. Advokatas nuėjo tenai. Gal pusvalandžiui prąslinkus jis išėjo, o pulkininkas išlydėjo jį ir, iš visko sprendžiant, atrodė ne tiktai gyvas ir sveikas, bet ir smagiai nusiteikęs. Paskutinę gyvenimo dieną pulkininkas buvo pyktelėjęs dėl sūnaus drybsojimo lovoje, bet, matyt, atsileido ir stebėtinai maloniai priėmė kitus lankytojus, tarp jų du giminaičius, atvykusius trumpam paviešėti. Kadangi per visą spėjamą tragedijos laikotarpį jie buvo išėję pasivaikščioti, tai neturėjo ko paliudyti. Tiesa, kai kas teigia, kad pulkininkas ne itin sutarė su daktaru Valentinu, bet jo užsukta tik persimesti žodeliu su namų šeimininko dukterimi, kurios atžvilgiu jis, atrodo, turi rimtų ketinimų.

Pasak advokato Treilo, pulkininkas liko altanoje visiškai vienas; tai patvirtino Floidas, kuris nuo savo lipynės viršaus būtų matęs bet ką ten įeinantį. Po dešimties minučių mis Drius vėl išėjo į sodą ir jau iš toli pamatė tėvą su baltuojančiu drobiniu švarku pasliką ant grindų. Į jos klyksmą subėgo visi kiti; altanoje jie aptiko pulkininką nebegyvą, gulintį šalia apversto pintinio krėslo. Daktaras Valentinas, kuris dar nebuvo spėjęs išeiti, nustatė, kad žaizda padaryta greičiausiai stiletu — smeigta tarp menčių ir perverta širdis. Policija ieškojo tokio ginklo visoje apylinkėje, bet neaptiko nė pėdsako".

— Vadinasi, pulkininkas Driusas dėvėjo baltą švarką? — paklausė tėvas Braunas, atidėdamas į šalį iškarpą.

— Prie tokio rūbo jis priprato tropikuose,— paaiškino Finzas, šiek tiek nustebęs.— Ten jis sakėsi patyręs keistų nuotykių; manau, kad Valentino jis nemėgo todėl, kad ir daktaras buvo tarnavęs tropikuose. Bet apskritai šita istorija — mįslių mįslė. Laikraščio informacija visai tiksli; pačios tragedijos aš nemačiau, na, nedalyvavau, kai aptiko lavoną; tuo metu aš buvau išėjęs pasivaikščioti su giminaičiais ir šunimi — tuo šunimi, apie kurį norėjau jums papasakoti. Bet aš mačiau nusikaltimo vietą tokią, kaip aprašyta: tiesus lyg strėlė takas tarp mėlynų gėlių iki tamsaus altanos įėjimo, tuo taku eina advokatas su juodu kostiumu ir

katiliuku, o virš žalios gyvatvorės aukštai iškilusi ruda galva ir juda žinklės. Tą rudaplaukę galvą atpažinsi kad ir iš toliausiai, ir jeigu žmonės sakosi ją matę visą laiką, vadinasi, matė iš tiesų. Sekretorius Floidas — originalas, nenuorama ir nepasėda; jis amžinai griebiasi bet kokio darbo, kaip kad šį kartą sodininko. Turbūt jis amerikietis ar bent jau persiėmęs amerikietiška gyvenimo samprata, anot jų, dalykišku požiūriu.

— O ką jūs manote apie advokatą? — paklausė tėvas Braunas.

Finzas atsakė ne iš karto.

— Jis padarė man keisto žmogaus įspūdį,— prabilo jis kur kas lėčiau negu paprastai.— Su efektingu juodu kostiumu atrodė vos ne dabita, bet kartu kažkoks senamadiškas. Kažkodėl užsiauginęs vešlias juodas žandenas, kokių pas mus nebematyti nuo Viktorijos laikų. Gana gražaus, oraus veido, gražios ir orios laikysenos, bet kartkartėmis, lyg susigriebęs, nusišypso, žybteli baltais dantimis, ir orumas tarsi išblunka, veido išraiška pasidaro salsvoka. Gal tai tik varžymasis, nes jis nuolat taisydavosi kaklaraištį, čiupinėdavo segtuką; beje, jie tokie pat dailūs ir neįprasti kaip ir jis pats. Jeigu aš bent galėčiau ką įtarti... bet ką čia spėlioti, kai pats nusikaltimas atrodo neįmanomas. Kas galėjo tai padaryti? Ir kaip? Šito nežino niekas. Beje, čia yra viena išeitis, dėl jos aš visa tai ir pasakoju. Šuo žino.

Tėvas Braunas atsiduso ir išsiblaškęs paklausė:

— Jūs ten užsukote kaip jaunojo Donaldo draugas? Ar jis išėjo kartu pasivaikščioti?

— Ne,— šypsodamasis atsakė Finzas.— Tas plevėsa tik paryčiu atsigulė, o atsibudo po pietų. Aš išėjau su jo pusbroliais, dviem jaunais karininkais iš Indijos. Mes plepėjome visokius niekus. Vyresnysis, rodos, vardu Herbertas Driusas, nutuokia apie arklius. Kiek pamenu, jis ir kalbėjo tik apie savo naują kumelę ir apie niekšą, kuris ją pardavė. O jo brolis Henris vis guodėsi dėl nesėkmės Monte Karle. Aš šitai pasakoju tik tam, kad matytumėte, koks banalus buvo mūsų pokalbis. Mūsų draugijoje paslaptingas buvo tik šuo.

— Kokios veislės tas šuo? — paklausė dvasininkas.

— Tokios pat kaip ir šitas,— atsakė Finzas.— Todėl aš ir suglumau iš pat pradžių, kai pasakėte, jog nereikia garbinti šunų. Stambus juodas medžioklinis šuo, šaukiamas Noksu[40], ir turbūt ne šiaip sau, nes jo elgesys užminė man dar slogesnę mįslę negu pati žmogžudystė. Aš jau minėjau, kad Driuso namas ir sodas

[40] Nox (*lot.*) — naktis.

prie pat jūros; mes nuėjome gal mylią paplūdimiu, paskui pasukome atgal, ketindami grįžti kitu keliu. Praėjome keistos formos uolą, aplinkinių vadinamą Lemties uola; tai tikras gamtos stebuklas, nes akmenys vos laikosi vienas ant kito — pakaktų stumtelėti ir nuvirstų. Uola ne tokia jau aukšta, bet jos pakibęs siluetas kažkoks grėsmingas ir slogus; bent taip atrodė man, linksmumu trykštančių jaunųjų mano pakeleivių vaizdai nė kiek nedomino. Galbūt mane jau buvo apėmusi slogi nuojauta; kai Herbertas paklausė, ar dar ne laikas namo pavakarių, man kažkodėl pasirodė, kad būtinai reikia sužinoti, kiek dabar valandų. Nei Herbertas, nei aš neturėjome laikrodžio, tad šūktelėjome jo broliui, atsilikusiam per kelis žingsnius užsidegti pypkės prie gyvatvorės. Jis garsiai suriko: „Dvidešimt minučių po keturių!“, ir jo aidus balsas nuskardėjo tirštėjančioje prietemoje tarytum skelbdamas įvyksiant kažką baisaus. Ir tai, kad jis nieko panašaus galvoje neturėjo, dar padidino ore tvyrančią grėsmę; blogi ženklai visada taip reiškiasi; juk būtent tos minutės tą popietę išties buvo lemtingos. Daktaro Valentino nuomone, vargšelis Driusas faktiškai mirė apie pusę penkių.

Na, broliai nusprendė, kad galime paslampinėti dar dešimtį minučių, ir mes patraukėme krantu tolyn, žaisdami su šunimi: mėtėme akmenis, svaidėme lazdas į jūrą, o jis plaukdavo jų parnešti. Bet mane vis labiau neramino atslenkanti prietema, ir vaiduokliškas Lemties uolos šešėlis tarsi spaudė prie žemės. Noksas ką tik buvo atnešęs iš vandens Herberto lazdą, ir jo brolis metė į jūrą savąją. Šuo nuplaukė paskui ją, bet ūmai — manau, tai buvo lygiai pusę penkių — pasuko atgal, išlipo į krantą, atsistojo prieš mus, staiga užvertė galvą ir graudžiai sustūgo, greičiau suvaitojo — kaip gyvas nebuvau šitokio staugimo girdėjęs.

— Koks velnias apsėdo tą šunį? — paklausė Herbertas, bet nė vienas negalėjome atsakyti. Po to, kai širdį veriantis šuns kauksmas, nuskambėjęs per tuščią pakrantę, ištirpo tyloje, ilgam pasidarė tylu. Kaip mane gyvą matote, tą tylą nutraukė silpnas tolimas riksmas, lyg būtų suklikusi moteris kažkur už gyvatvorių. Mes nesupratome, kas tai, sužinojome tik vėliau. Tai sukliko mis Drius, išvydusi gulintį tėvą.

— Ir jūs nuskubėjote namo,— mandagiai pasufleravo tėvas Braunas.— Kaip klostėsi įvykiai toliau?

— Aš jums tuojau papasakosiu, kaip jie klostėsi,— su niūriu patosu tarė Finzas.— Sugrįžę į sodą, mes pirmiausia išvydome Treilą. Kaip dabar matau juodą jo skrybėlę ir juodas žandenas, už jo — mėlynų gėlių juostą, nusitęsusią iki pat verandos, o to-

lumoje gęstančią saulę ir nerimą keliantį Lemties uolos siluetą. Advokatas stovėjo šešėlyje, jo veido nebuvo matyti; bet jis šypsojosi, galėčiau prisiekti, nes mačiau blyksint baltus dantis.

Vos tiktai Noksas pamatė jį, puolė artyn, įsirėžė vidury tako ir ėmė skalyti tokiu beprotišku, kraugerišku balsu, jog, rodės, tai ne lojimas, o neapykantos kupini keiksmai.

Tėvas Braunas pašoko netekęs paskutinės kantrybės.

— Vadinasi, jį apkaltino šuo? — suriko jis.— Šuo lyg koks orakulas pasmerkė jį. Ar nepastebėjote, kokie paukščiai tuo metu skraidė ore, ir kurioje pusėje: kairėje ar dešinėje? Ar paklausėte žynių, kokias aukas atnašauti? Tikriausiai nepamiršote perpjauti šuniui pilvo ir ištyrinėti jo vidurių? Štai kokiais moksliniais tyrimais remiatės jūs, pagoniški filantropai, kai užsigeidžiate atimti žmogui gyvybę ir garbę.

Finzas akimirką neteko žado, paskui paklausė:

— Klausykite, kas čia jums pasidarė? Ar aš ką blogo pasakiau?

Dvasininko akyse šmėkštelėjo išgąstis; taip žiūri žmogus, tamsoje atsimušęs į stulpą ir iššyk nesuvokdamas, kas į ką atsitrenkė.

— Man labai nemalonu,— nuoširdžiai nusiminęs tarė jis.— Atsiprašau, kad buvau storžievis... Prašom atleisti.

Finzas įdėmiai pažvelgė į jį.

— Kartais man atrodo, kad pati didžiausia mįslė — tai jūs,— tarė jis.— Na gerai, jūs netikite, kad šuo žino paslaptį, bet juk negalite paneigti pačios paslapties. Nejaugi tvirtinsite, jog tą akimirką, kai šuo išlindo iš vandens, jo šeimininko siela turėjo palikti kūną kažkokiai nematomai jėgai, kurios nė vienas mirtingasis negali aptikti ir net įsivaizduoti. O dėl advokato, tai čia ne vien šuns nuojauta dėta, yra ir kitų įdomių detalių. Nemėgau jo dėl to, kad man atrodė suktas, šleikščiai saldus, veidmainiškas tipas; vienas jo triukas sukėlė įtarimų. Kaip jau minėjau, policija ir daktaras atvyko labai greitai: Valentiną sugrąžino iš pusiaukelės, o jis tuoj pat paskambino policijai. Be to, kai namas stovi nuošaliai, žmonių ten nedaug ir erdvė uždara, tai visai nesunku iškratyti kiekvieną, buvusį netoliese. Tai ir buvo padaryta, bet ginklo nerasta. Policininkai iššniukštinėjo namą, sodą, pakrantę — nieko. Durklo dingimo sveiku protu nepaaiškinsi, kaip ir žudiko dingimo.

— Taip, taip, durklo dingimo,— pritarė tėvas Braunas, linksėdamas galvą. Pasakojimas kažkodėl pradėjo jį dominti.

— Tai štai,— tarė Finzas,— aš jau sakiau jums, kad tasai Treilas turėjo įprotį knibinėti savo kaklaraištį ir jo segtuką...

ypatingai šegtuką: Tas segtukas, kaip ir jis pats,— ir dabitiškas, ir kartu senamadiškas. Jo centre akmenėlis su koncentriškais ratais, panašus į akį. Ir paties Treilo dėmesys nuolat buvo sukoncentruotas į jį, o mane tai erzino. Lyg koks kiklopas su viena akimi. Segtukas buvo ne tiktai masyvus, bet ir ilgas, todėl man dingtelėjo mintis: o gal visa tai dėl to, kad jis kur kas ilgesnis negu atrodė, galgi net stiletas.

Tėvas Braunas susikaupęs linktelėjo.

— Ar nekilo kitokių hipotezių dėl nužudymo įrankio? — paklausė.

— Buvo dar viena hipotezė,— atsakė Finzas.— Ją iššakė vienas iš jaunųjų Driusų, aš turiu galvoje pusbrolius. Nei Herbertas, nei Haris iš pažiūros neatrodo galį rimtai pagelbėti tiriant nusikaltimą; Herbertas iš tikrųjų tipiškas sunkiosios kavalerijos atstovas, raitosios gvardijos puošmena, jam terūpi arkliai, bet jaunesnysis, Haris, yra tarnavęs Indijos policijoje ir nutuokia apie šituos dalykus. Patikėkite, jis tikrai įžvalgus, net, sakyčiau, per daug įžvalgus; kiek žinau, jis turėjo palikti policiją dėl to, kad nesilaikė kažkokių biurokratinių nurodymų, pats imdavosi atsakomybės ir darydavo rizikingus žygius. Taigi tam tikra prasme jis seklys, nors ir be pareigų, ir ėmėsi šios bylos rimčiau negu entuziastingas diletantas. Kaip tiktai su juo aš susiginčijau dėl nužudymo įrankio, ir sužinojau šį tą naujo. Kai užsiminiau apie šunį, kuris net apsiputojęs lojo ant Treilo, jis pasakė, kad labai įniršęs šuo ne loja, o urzgia.

— Teisingai,— pritarė dvasininkas.

— Driusas pridūrė pats girdėjęs Noksą prieš tai urzgiant ant kitų žmonių; pavyzdžiui, ant Floido, pulkininko sekretoriaus. Aš atkirtau, kad jis paneigia savo paties argumentus: negalima tuo pačiu kaltinti kelių žmonių, tuo labiau Floido, naivaus tarsi padykęs mokinukas. Be to, jis visą laiką buvo matomas, rudaplaukė galva kyšojo virš gyvatvorės, traukdama kiekvieno akį lyg purpurinė kakadu, atskridusi iš šiltų kraštų. „Suprantu, kad ne viskas čia skamba įtikinamai,— tarė mano pašnekovas,— bet paėjėkim į sodą. Noriu parodyti jums tai, ko turbūt niekas kitas nematė“. Mes kalbėjomės tą pačią dieną ir sode viskas dar buvo likę kaip buvę. Lipynė tebestovėjo prie gyvatvorės. Mano vedlys pasilenkė ir iš susipynusių žolių po ja ištraukė kažkokį daiktą. Tai buvo sodininko žirklės, ant vieno smaigalio rudavo sukepęs kraujas.

Trumpam įsivyravo tyla, paskui tėvas Braunas netikėtai paklausė:

— Kokiu tikslu buvo atvykęs advokatas?

— Mums jis pasakė, kad pulkininkas kvietęs jį pakeisti testamento,— atsakė Finzas.— Beje, dėl testamento. Jis buvo surašytas altanoje, tačiau ne mirties dieną.

— Aš taip ir maniau,— tarė tėvas Braunas,— nes būtų dalyvavę du liudininkai.

— Advokatas buvo atvykęs išvakarėse ir testamentas pasirašytas ta data, bet kitą dieną senis vėl siuntė jo pakviesti, nes suabejojo vienu iš liudytojų ir norėjo pasitarti.

— O kas buvo liudininkai? — paklausė tėvas Braunas.

— Čia ir darosi įdomu,— karštai atsakė pasakotojas.— Liudininkai buvo Floidas ir Valentinas, užsienyje praktikavęs gydytojas, ar kaip čia jį pavadinus. Jiedu susikivirčijo. Turiu jums pasakyti, kad sekretorius be paliovos kišasi į kitų reikalus. Jis vienas iš tų karštakošių, savo temperamento kaitrą dažniausiai, deja, sunaudojančių priekabėms ir niršiam įtarumui; jis iš tų, kurie niekada niekuo nepasitiki. Šitokie ugninės spalvos plaukų ir ugninės kaitros temperamento vyrukai būna arba be galo patiklūs, arba be galo nepatiklūs, o retkarčiais ir tokie, ir anokie drauge. Jis ne tik visų galų meistras, bet ir išmano geriau už kitus meistrus. Ir ne tiktai viską išmano, bet ir perspėja vienus dėl kitų. Žinant tokią Floido silpnybę, nereikėtų paisyti jo įtarimų dėl Valentino, bet šituo atveju jis, ko gero, neklysta. Floido tvirtinimu, Valentino pavardė visai ne Valentinas, nes kažkada jau buvo susitikęs jį, besivadinantį de Vijonu, todėl jo parašas padarytų testamentą negaliojančiu. Savaime aišku, jis maloniai paaiškino advokatui, ką šiuo atveju sako įstatymas. Jie klaikiai susiriejo.

Tėvas Braunas nusijuokė.

— Šitaip dažnai atsitinka tvirtinant testamentus,— tarė jis.— Tai pirmas požymis, kad tie žmonės ničnieko nepaveldi. Na, o ką sakė daktaras Valentinas? Be abejonės, universalusis sekretorius žinojo apie daktaro pavardę daugiau negu jis pats. Bet juk ir daktaras galėjo turėti apie ją šiokios tokios informacijos.

Finzas akimirką patylėjo prieš atsakydamas.

— Daktaras Valentinas elgėsi keistai. Apskritai jis keistas žmogus. Jo išvaizda gana patraukli, bet visai nemūsiška. Dar jaunas, bet užsiauginęs kvadratinę barzdą; jo veidas išblyškęs, siaubingai išblyškęs ir siaubingai rimtas. Jo akių išraiška skausminga, tarsi būtų pametęs akinius ar galva įsiskaudėjusi nuo minčių; bet jis dailiai nuaugęs ir visada nepriekaištingai apsirengęs — su katiliuku, tamsiu kostiumu ir raudonu kaspinėliu

atlape. Laikosi gana šaltai ir išdidžiai, moka taip pažvelgti į žmogų, kad anas pasijunta nesavas. Kai jį apkaltino pasikeitus pavardę, jis tiktai paspoksojo kaip sfinksas, paskui nusijuokęs pasakė, kad amerikiečiai, matyt, nesusiduria su šitokiomis problemomis, nes neturi ko keisti. Man regis, tada įniršo ir pulkininkas, prišnekėjo daktarui nemalonių dalykų; juolab kad pastarasis ketino tapti jų šeimos nariu. Nebūčiau įsiminęs šito kivirčo, jei ne pokalbio nuotrupos, kurias atsitiktinai nugirdau lemtingos dienos vidurdienį. Nesmagu apie tai prisiminti, nes šiaip jau manęs niekas nebūtų sugundęs paslapčia klausytis. Eidamas vartų link kartu su abiem karininkais ir šunimi, išgirdau daktaro Valentino ir mis Drius balsus. Matyt, jiedu buvo trumpam pasitraukę į namo šešėlį, nuošalų kampelį už pražydusių gėlių lysvės, ir karštai kuždėjosi, protarpiais vos nešnypšdami — tikrų tikriausias įsimylėjėlių pasimatymas ir įsimylėjėlių kivirčai. Didžiosios dalies to, ką jie kalbėjo, nesiryžčiau atpasakoti, bet šiuo tragišku atveju privalau pasakyti, jog ne kartą nuskambėjo žodis „žudyti". Iš visko sprendžiant, mergina maldavo jo nežudyti kažkokio žmogaus, įtikinėjo, kad jokia nuoskauda nepateisintų žmogžudystės. Nedažnai kreipiamasi su tokiu prašymu į džentelmeną, užsukusį išgerti arbatos.

— Ar daktaras Valentinas atrodė labai supykęs po to vaido su sekretoriumi ir pulkininku,— paklausė dvasininkas,— na, dėl testamento paliudijimo?

— Visai ne,— atsakė Finzas,— nė perpus tiek, kiek sekretorius. Anas po paliudijimo išėjo baisiausiai burnodamas.

— O ką jūs pasakytumėte apie patį testamentą? — paklausė tėvas Braunas.

— Pulkininkas buvo labai turtingas, tad nuo jo testamento priklausė daug kas. Treilas nepasakys mums, kokius pakeitimus darė velionis, bet neseniai, tikriau šįryt, aš girdėjau, kad didžiąją dalį pinigų, skirtų sūnui, jis perrašė dukteriai. Jau pasakojau jums, kad Driusas negalėjo atleisti mano bičiuliui Donaldui lėbavimų.

— Besvarstydami nužudymo būdą, visai išleidome iš akių motyvą,— susimąstęs tarė tėvas Braunas.— Esamomis aplinkybėmis mirtis daugiausia naudos, be abejonės, atnešė mis Drius.

— O viešpatie! Jūs taip šaltakraujiškai kalbate,— sušuko Finzas, išplėtęs akis.— Nejau iš tiesų manote, kad ji...

— Ar ji ketina tekėti už daktaro Valentino? — paklausė dvasininkas.

— Kai kas tam nepritaria,— atsakė jo bičiulis.— Bet daktarą

aplinkiniai mėgsta ir gerbia; jis įgudęs ir darbui atsidavęs chirurgas.

— Toks atsidavęs,— pridūrė tėvas Braunas,— kad pasiima chirurgo instrumentus eidamas pas jauną damą pavakarių. Juk jis turėjo naudotis lancetu ar kitu instrumentu, o namo, rodos, nebuvo parėjęs.

Finzas net pašoko nuo staigios minties.

— Jūs manote, kad tuo pačiu lancetu...

Tėvas Braunas papurtė galvą.

— Visos šitos hipotezės nieko vertos,— tarė jis.— Problema ne ta, kas nužudė ar kuo nužudė, o kaip nužudė. Galime įtarti daug žmonių, taip pat galvoti apie daugybę įrankių: smeigtukų, žirklių, lancetų. Bet kaip žudikas prasmuko į altaną? Kaip būtų ten prasmukęs kad ir segtukas?

Kalbėdamas jis išsiblaškęs dairėsi į lubas, tačiau sulig paskutiniais žodžiais jo akys atgijo, lyg pamačius ten ropinėjančią nepaprastą musę.

— Ir vis dėlto, ką jūs apie tai galvojate? — neatlyžo jaunuolis.— Jūsų tokia patirtis. Ką jūs dabar patartumėte?

— Turbūt nedaug tegalėsiu jums talkinti,— atsiduso tėvas Braunas.— Sunku būtų spėlioti nė iš tolo nematčius nusikaltimo vietos, nė neprakalbinus žmonių. Kol kas jūs galite tiktai grįžti prie savo tyrimo. Turbūt šiuo metu jūsų bičiulis iš Indijos policijos tęsia tą darbą. Patarčiau jums paskubėti ir išsiaiškinti, kaip jam sekasi, kokie seklio mėgėjo rezultatai. Ko gero, jau gali būti naujienų.

Kai abu svečiai, dvikojis ir keturkojis, išėjo, tėvas Braunas vėl paėmė plunksnakotį ir įsigilino į jų pertrauktą darbą; jis darė apmatus ciklui pamokslų, aiškinančių encikliką „Rerum Novarum“. Tema buvo plati, planą teko perrašyti ne vieną kartą, tad tėvas Braunas triūsė prie to paties ir po dviejų dienų, kai į jo kambarį įšokęs didelis juodas šuo ėmė džiaugsmingai ir susijaudinęs jį puldinėti. Įkandin šuns įėjęs savininkas buvo ne mažiau susijaudinęs, bet anaiptol ne džiugus: jo žydros akys, rodės, iššoks iš akiduobių, nekantrus veidas net pablyškęs.

— Jūs prašėte,— be įžangų prabilo jis,— pasidomėti, ką veikia Henris Driusas. Žinote, ką jis nuveikė?

Dvasininkas nieko neatsakė, tad jaunuolis užsikirsdamas tarė:

— Aš pasakysiu, ką jis nuveikė. Jis pasidarė galą.

Tėvo Brauno lūpos vos vos sukrutėjo; tai, ką jis sumurmėjo, neturėjo ničnieko bendro nei su šita byla, nei su šituo pasauliu.

— Kartais jūs mane šiurpinate,— prisipažino Finzas.— Ar jūs... jūs šita! numatėte?

— Aš maniau, kad taip gali atsitikti,— atsakė tėvas Braunas,— todėl ir paprašiau jus nueiti pažiūrėti, ką jis veikia. Tikėjausi, kad gal nepavėluosite.

— Aš jį ir suradau,— kimokai tarė Finzas.— Kaip gyvas nesu matęs kraupesnio ir labiau nepaaiškinamo vaizdo. Išėjęs į senąjį sodą, aš iškart pajutau, kad jame būta dar kažko, be žmogžudystės. Taip pat kaip anksčiau mėlynavo, siūravo gėlynai, gaubiantys tamsų įėjimą į seną pilką altaną, bet mano akyse mėlynos gėlės virto mėlynais nelabaisiais, šokančiais priešais žiojėjančią požemio karalystės angą. Apsidairiau — lyg ir viskas savo vietoje. Bet mane vis labiau slėgė mintis, kad kažkas nebe taip dangaus skliaute. Ūmai supratau: už gyvatvorės, jūros fone, anksčiau stūksojo Lemties uola. Dabar jos nebebuvo.

Tėvas Braunas pakėlė galvą ir sukluso.

— Toks jausmas, tarytum kalnas būtų pajudėjęs iš vietos ar mėnulis nukritęs nuo dangaus; nors aš puikiai žinojau, kad tas akmens luitas gali nuvirsti nuo menkiausio stumtelėjimo. Nebenutuokdamas ką darau, skriete nuskriejau sodo takeliu ir pramušiau gyvatvorę lyg kokį voratinklį. Beje, gyvatvorė išties buvo skystoka, nors iš išorės atrodė tikra siena. Pajūryje išvydau uolos gabalą, nuvirtusį nuo savo pjedestalo, o vargšas Henris Driusas tysojo po ja, tarsi laivo skenduolio nuolauža. Viena ranka jis, rodės, bandė apglėbti akmenį ir užsiversti ant savęs; rudame smėlyje rikiavosi didelės kreivos raidės: „Lemties uola teprislegia kvailį".

— Tai pulkininko testamentas jį pribaigė,— paaiškino tėvas Braunas.— Jaunuolis pastatė viską ant kortos, kai Donaldas pateko į nemalonę, o ypač kai dėdė pasikvietė jį tą pačią dieną kaip ir advokatą ir labai šiltai priėmė. Tai buvo paskutinis šansas: iš policijos Henrį išvarė, Monte Karle jis prasilošė iki paskutinio penso.

— Palaukite, palaukite! — sušuko visiškai pasimetęs Finzas.— Aš nebespėju sekti paskui jus.

— Beje, dar dėl to testamento,— kaip niekur nieko kalbėjo toliau tėvas Braunas.— Kol aš nepamiršau ir kol mudu neįsigilinome į svarbesnes temas, norėčiau pasakyti, kad šurmulys dėl daktaro pavardės buvo kilęs visai be reikalo. Abi tos pavardės jau pasirodė man kažkur girdėtos. Daktaras iš tiesų prancūzas ir aristokratas, markizas de Vijonas. Tačiau tuo pat metu jis įsitikinęs respublikonas ir, atsisakęs titulo, prisiėmė senąją šeimos

pavardę. „Su tuo piliečiu Rikečiu apstulbinote dešimčiai dienų Europą“.[41]

— Ką tai reiškia? — nesusigaudė jaunuolis.

— Čia aš taip sau, nekreipkite dėmesio,— tarė dvasininkas.— Devyniais atvejais iš dešimties žmogus keičia pavardę dėl nedorų ketinimų, bet šis atvejis — taurumo ir kone fanatizmo ženklas. Dabar galima suprasti ir sarkastišką daktaro užuominą, kad amerikiečiai be pavardžių; jo norėta pasakyti — be titulų. Mūsų dienų Anglijoje niekas nesikreips į markizą Hartingtoną kaip į misterį Hartingtoną, o Prancūzijoje markizas de Vijonas vadinamas mesje de Vijonu. Juk ir tai galima būtų laikyti pavardės keitimu. O įsimylėjėlių pokalbį apie nužudymą, man regis, bus nulėmęs prancūziškas etiketas. Daktaras ketino iškviesti Floidą į dvikovą, o mergina mėgino jį perkalbėti.

— Ak štai kas! — nutęsė Finzas.— Tik dabar supratau jos užuominą.

— Kas tai per užuomina? — šyptelėjęs paklausė pašnekovas.

— Na, tai atsitiko prieš man aptinkant vargšo Henrio kūną,— tarė jaunuolis,— tiktai toji nelaimė išpūtė viską man iš galvos. Kur čia žmogus beprisiminsi romantišką akimirkos idilę, kai tave sukrečia tragedija. Taku tarp gyvatvorių eidamas į pulkininko namus sutikau jo dukterį, vaikštinėjančią su daktaru Valentinu. Savaime aišku, ji vilkėjo gedulo rūbais, o daktaras visada juodai apsirengęs, lyg ruoštųsi laidotuvėms; bet nesakyčiau, kad jų veidai būtų buvę gedulingi. Man dar neteko sutikti tokios džiaugsmu švytinčios ir kartu taurios poros. Abu stabtelėjo pasisveikinti su manimi, ir mis Drius pasakė, kad jie susituokė ir gyvena namelyje miesto pakraštyje, kur daktaras toliau verčiasi praktika. Aš šiek tiek nustebau, nes žinojau, kad pulkininkas užrašė jai visą turtą; subtiliai šitą priminiau, sakydamas, jog eidamas į velionio namus, buvau beveik įsitikinęs, kad ją ten rasiu. Bet ji tik nusijuokė ir pasakė: „Na, mes viso to atsisakėme. Mano vyrui nepatinka paveldėtojos“. Vis dar neatsistebėdamas, aš sužinojau, kad jie ir iš tiesų nusprendė palikti viską vargšui Donaldui; tikiuosi, jam toks šokas bus į naudą. Juk jis visai neblogas vyras, tik labai jaunas, na ir tėvas pasielgė su juo ne itin išmintingai. Paskui ji pasakė dalyką, kurio tuo metu nesupratau, bet dabar neabejoju, kad jūs teisingai įspėjote. Ūmai iš aukšto, tačiau anaiptol ne paniekinamai, ji tarė: „Tikiuosi, dabar

[41] Žodžiai, pasakyti prancūzų politinio veikėjo ir rašytojo grafo de Mirabo (1745—1791), kuris, 1790 m. Prancūzijoje panaikinus bajorų titulus, pasirinko O. S. Rikečio pavardę.

tas rudaplaukis kvailys nustos nerimavęs dėl testamento. Mar. vyras dėl savo principų atsisakė karūnos ir herbo dar iš Kryžiaus karų laikų. Negi jis žudytų senuką altanoje dėl šitokio palikimo?" Ji vėl nusijuokė ir pridūrė: „Mano vyras gali numarinti nebent savo pacientą. Jis netgi nepasiuntė draugų pas sekretorių". Dabar man aišku, kad ji turėjo galvoje sekundantus.

— Daugmaž aišku ir man,— tarė tėvas Braunas.— Bet kaip suprasti jo žodžius, jog sekretorius nerimauja dėl testamento?

Finzas šyptelėjo.

— Iš tiesų gaila, kad jo nepažįstate, tėve Braunai. Nuoširdžiai pasismagintumėte, pamatęs, kaip darbas, anot jo paties, verda jam rankose. Šį kartą jis su įkarščiu griebėsi laidotuvių. Sukurstė aistras kaip per arklių lenktynes. Floidas sugeba apversti viską aukštyn kojomis be jokios priežasties, tad galite įsivaizduoti, kas dėjosi dabar. Aš jums jau pasakojau, kaip jis mokė sodininką prižiūrėti sodą ir kaip patarinėjo teisininkui teisės klausimais. Nereikia nė sakyti, kad jis pristojęs instruktavo chirurgą praktiniais chirurgijos klausimais, o kadangi tas chirurgas buvo daktaras Valentinas, tai instruktažas, be abejonės, baigėsi apkaltinimu daug blogesniais dalykais negu nemokšiškumas. Sekretorius įsikalė į savo rudą galvą, kad žudikas — daktaras; kai atvyko policija, jis elgėsi be galo arogantiškai. Ar bereikia sakyti, kad jis iš karto tapo žymiausiu visų laikų detektyvu mėgėju? Šerlokas Holmsas niekada taip nežvelgė iš savo titaniško intelekto aukštybių į Skotland Jardą kaip pulkininko Driuso asmeninis sekretorius į policininkus, tiriančius pulkininko Driuso nužudymą. Patikėkite manimi, buvo baisiai smagu jį stebėti. Floidas vaikštinėjo pasipūtęs, į nieką nežiūrėdamas, o ko paklaustas, atžariai ir nekantriai atšaudavo. Toks jo darkymasis išvedė Driuso dukterį iš kantrybės. Žinia, Floidas buvo susikūręs teoriją. Šitokių teorijų pilni romanai, bet ir pačiam Floidui derėtų būti romane; ten jis atrodytų ir komiškesnis, ir ne toks įkyrus.

— Ir kas tai per teorija? — paklausė pašnekovas.

— O, tai efektinga teorija,— karčiai atsakė Finzas.— Galėjo sukelti sensaciją, jei būtų tvėrusi dar bent dešimtį minučių. Floidas pasakė, kad pulkininkas buvo dar gyvas, kai jį rado altanoje, o daktaras nudūrė jį lancetu, neva pjaudamas rūbus.

— Aišku,— pasakė dvasininkas.— Vadinasi, jis ilsėjosi, įsikniaubęs veidu į purvinas grindis.

— Stebėtina, kiek daug žmogus gali pasiekti užsispyrimu,— toliau kalbėjo pasakotojas.— Manau, kad Floidas bet kokia kaina būtų prastūmęs savo didžiąją teoriją į laikraščius ir, ko gero, net

pasiekęs, kad daktarą suimtų, jei visi šitie tauškalai nebūtų susprogę lyg nuo dinamito užtaiso, suradus Hario Driuso kūną po Lemties uola. Tai ir yra išeities taškas. Manau, kad ta savižudybė — beveik prisipažinimas. Betgi visos tiesos jau niekas nebesužinos.

Abu kiek patylėjo, paskui dvasininkas santūriai prabilo:

— Man regis, kad žinau ir visą tiesą.

Finzas išsprogino akis.

— Tai bent! — sušuko jis.— Ir kaip jūs sužinojote visą tiesą? Ir kodėl manote, kad viskas vyko taip, o ne kitaip? Jūs sėdite prie savo stalo už šimtų mylių ir rašote pamokslą; ir jūs man sakote, kad žinote, kas atsitiko? Jeigu iš tikrųjų įminėte mįslę, tai nuo ko pradėjote? Kas jums pakišo tą mintį?

Tėvas Braunas pašoko. Taip susijaudinusį jį retai kam yra tekę matyti. Jo pirmas šūksnis buvo lyg sprogimas.

— Šuo! — suriko jis.— Na žinoma, šuo! Visa istorija jau būtų buvusi jūsų rankose, jei būtumėt įdėmiai stebėjęs šunį pajūryje.

Finzas spoksojo į jį, vis labiau stebėdamasis.

— Bet juk pirmiau jūs sakėte, kad mano spėliojimai dėl šuns absurdiški, kad šuo čia nieko dėtas.

— Ir dar kaip dėtas,— atrėmė tėvas Braunas.— Jūs ir pats tą būtumėt supratęs, jei laikytumėt šunį šunimi, o ne Visagaliu, teisiančiu žmonių sielas.

Jis nutilo, paskui sumišęs, lyg atsiprašydamas, prisipažino:

— Žinote, aš neapsakomai myliu šunis. Ir man rodos, kad prietaringai liaupsindami mistinius šunų sugebėjimus, mažiausiai galvojame apie tą vargšą keturkojį. Pradėkime nuo smulkmenų: šuo loja ant advokato ir urzgia ant sekretoriaus. Jūs stebėjotės, kaip aš galiu atspėti tai, kas įvyko už kelių šimtų mylių; bet, būkime atviri, tai beveik jūsų vieno nuopelnas — jūs taip tiksliai nupasakojote man tuos žmones, kad aš juos ryškiai įsivaizduoju. Treilo tipo žmonės, nuolatos besiraukantys ir staiga be priežasties nusišypsantys, vis ką nors knibinėjantys, dažniausiai apie savo kaklą, yra nervingi, bemat sutrinkantys. Nesistebėčiau, jeigu ir Floidas, energingasis sekretorius, pasirodytų besąs nervingas ir irzlus; tarp kietakakčių jankių nemaža tokių. Priešingu atveju jis nebūtų susižeidęs pirštų žirklėmis ir išmetęs jų, kai išgirdo Džanetos Drius klyksmą.

Na o šunys negali pakęsti nervingų žmonių. Galbūt dėl to, kad tas nervingumas persiduoda šuniui, gal, kad šuo vis dėlto gyvulys ir jam būdingas agresyvumas, o gal ir dėl savo šuniškos puikybės, kurios turi per akis ir jaučiasi užgautas, kai jo nemyli.

Šiaip ar taip, vargšeliui Noksui tie žmonės nepatiko tiktai todėl, kad jie jo bijojo. Aš įsitikinau, kad jūs tikrai protingas, o iš protingo juoktis nevalia. Bet kartais man atrodo, jog jūs per daug protingas, kad galėtumėt suprasti gyvulius. Retkarčiais protas kliudo jums suprasti ir žmones, ypač jeigu jų poelgių motyvai tokie pat paprasti kaip gyvulių. O gyvuliai primityvūs, jie gyvena truizmų pasaulyje. Kad ir šis atvejis: šuo loja ant žmogaus, o žmogus bėga nuo šuns. Man regis, jums trūksta paprastumo suvokti faktą: šuo lojo todėl, kad jam nepatiko žmogus, o žmogus pabėgo todėl, kad išsigando šuns. Kitų motyvų jie neturi, bet jiems jų ir nereikia. Jūs čia norite įžvelgti paslaptį, tad nusprendžiate, kad šuo — aiškiaregis, paslaptingas nelaimės pranašas. Jūs manote, kad žmogus spruko ne nuo šuns, o nuo kartuvių kilpos. Bet rimtai pagalvojus, toks gilus psichologizavimas kiaušinio lukšto nevertas. Jeigu šuo iš tiesų galėtų suvokti, kas nužudė jo šeimininką, jis nestovėtų amsėdamas, o pultų anam prie gerklės. Antra vertus, nejaugi tikite, kad beširdis žmogus, galėjęs nužudyti seną draugą, o po to vaikštinėjęs su šypsena senojo draugo dukters ir mirtį konstatavusio daktaro akivaizdoje — nejaugi tikite, kad šitoks žmogus, aplotas šuns, staiga pajustų sąžinės graužimą ir išsiduotų? Jis būtų pajutęs tragišką tokio sutapimo ironiją; būtų buvęs sukrėstas, kaip ir nuo bet kokios kitos dramatiškos smulkmenos. Bet nebūtų bėgęs kaip akis išdegęs per visą sodą nuo vienintelio liudininko, kuris, visi gerai žino, negali kalbėti. Šitaip paniškai sprunkama ne nuo likimo ironijos, o nuo šuns dantų. Jums visa tai per daug paprasta.

Bet kai prieiname prie įvykių pajūryje, darosi kur kas įdomiau. Po jūsų pasakojimo aš daug ko negalėjau suprasti. Kodėl šuo puolė į vandenį ir tuoj pat sugrįžo atgal? Paprastai šunys taip nesielgia. Jei Noksas būtų buvęs dėl ko nors sunerimęs, tai nė nebūtų bridęs įkandin lazdos. Jis veikiau būtų pabėgėjęs uostinėdamas to nerimo šaltinio link. Bet jeigu šuo jau pasileido paskui ką nors — akmenį, lazdą, triušį — iš patyrimo žinau, kad niekas jo nesulaikys, nebent griežta komanda, ir ta ne visada. Na, o kad šuo būtų persigalvojęs ir todėl pasukęs atgal — visiškai neįtikėtina.

— Bet jis spruko atgal,— nenusileido Finzas,— ir grįžo be lazdos.

— O be lazdos jis grįžo dėl pačios rimčiausios priežasties pasaulyje,— paaiškino dvasininkas.— Jis negalėjo jos surasti. Ir užkaukė dėl to, kad negalėjo jos surasti. Dėl šitokio dalyko kiekvienas šuo ims kaukti. Juk šuo, kaip turbūt niekas kitas, laikosi

ritualo. Jis reikalauja taip pat tiksliai laikytis žaidimo taisyklių kaip vaikas tiksliai atkartoti visas pasakos smulkmenas. Šį kartą kažkas sutrukdė žaidimą. Šuo grįžo rimtai pasiskųsti dėl lazdos elgesio. Iki šiol tokių dalykų nepasitaikydavo. Dar niekada to išskirtinio tauraus šuns nebuvo taip įžeidusi kažin kokia nususi lazda.

— Tai ką gi ta lazda padarė? — paklausė jaunuolis.

— Paskendo,— atsakė tėvas Braunas.

Finzas tylėdamas spoksojo į dvasininką, o šis kalbėjo toliau:

— Paskendo, nes tai buvo ne šiaip lazda, o plieninis strypas su plonyčiu apvalkalu ir aštriu smaigaliu. Kitaip sakant, lazda-rapyra. Turbūt nė vienam žmogžudžiui nėra pavykę šitaip neįprastai ir kartu natūraliai atsikratyti nužudymo įrankio — išmesti į jūrą žaidžiant su šunimi.

— Atrodo, pradedu suprasti,— prisipažino Finzas,— bet net jeigu pasinaudota lazda-rapyra, aš neįsivaizduoju, kaip visa tai įvyko.

— Kai kas man paaiškėjo,— tarė tėvas Braunas,— vos jums pradėjus pasakoti, kai išgirdau žodį „altana“. Ir dar, kai pasakėte, jog Driusas vilkėjo baltą švarką. Kadangi visi ieškojo trumpo ginklo, apie tai niekas nė nepagalvojo, bet prielaidos, kad pulkininkas buvo nužudytas ilgu ginklu, panašiu į rapyrą, negalima visai atmesti.

Jis atsilošė krėsle, įsmeigė akis į lubas, tartum prisimindamas vieną po kitos savo spėliones ir išvadas.

— Visi tie atvejai, kaip antai, „Geltonojo kambario“ [42] istorija, kur lavonas aptinkamas kambaryje, į kurį niekas negalėjo įeiti, nepanašūs į mūsiškį, nes nusikaltimas įvyko altanoje. Juk savaime suprantama, kad Geltonojo ar bet kurio kito kambario sienos yra ištisinės ir nepralaidžios. Visai kas kita altana: dažniausiai ji suręsta, kaip ir šiuo atveju, iš tankiai supintų medžio šakų bei lotų, tarp kurių šen bei ten yra plyšių. Šitoks plyšys švietė sienoje kaip tiktai už pulkininko nugaros, kai jis sėdėjo krėsle. Altanoje ir krėslas buvo pintas. Jo atkaltė taipogi persišvietė. Pagaliau altana šliejosi prie gyvatvorės, o juk pats neseniai pasakojote, kad ta gyvatvorė visai reta. Žmogus, stovintis kitoje jos pusėje, galėjo aiškiai įžiūrėti per vytelių, šakų ir nendrių raizginį baltuojančią pulkininko švarko dėmę tarytum baltą taikinio apskritimą.

Na, veiksmo vietą jūs nusakėte ne visai tiksliai, bet pagalvojęs aš, kaip sakoma, sudūriau galą su galu. Jūs sakėte, kad Lem-

[42] Prancūzo G. Leru (1868—1927) detektyvinis romanas „Geltonojo kambario paslaptis“.

ties uola nelabai aukšta,— bet jūs taip pat sakėte, kad ji tartum kalno viršūnė iškilusi viršum gyvatvorės. Vadinasi, uola visai arti sodo, nors jūs ilgokai ėjote iki jos aplinkiniu keliu. Vėlgi, nepanašu į tai, kad jaunoji ledi būtų taip rėkusi, jog girdėtųsi per pusę mylios. Ji tik sukliko, ir vis dėlto jūs tai išgirdote pajūryje. Tarp kitų įdomių dalykų, kuriuos pasakojote, jei leista bus priminti, jūs pasakėte, jog Haris Driusas buvo atsilikęs prie gyvatvorės užsidegti pypkės.

Finzas vos pastebimai krūptelėjo.

— Jūs manote, kad tada jis išstūmė ginklo ašmenis iš lazdos makšties ir smeigė per gyvatvorę į baltą dėmę? Bet tikimybė pataikyti visai menka, vadinasi, jis nebuvo iš anksto apgalvojęs savo veiksmų. Be to, jis negalėjo būti tikras, kad paveldės pinigus. Jis jų taip ir negavo.

Tėvo Brauno veidas pagyvėjo.

— Jūs nesupratote to žmogaus charakterio,— tarė jis tokiu tonu, tarytum būtų pažinojęs velionį Harį Driusą visą gyvenimą. — Savotiškas, bet ne unikalus. Jei būtų buvęs tikras, kad paveldės pinigus, greičiausiai jis nebūtų šitaip pasielgęs. Būtų supratęs, kaip tai žema.

— O ar jums neatrodo, kad tai paradoksalu? — paklausė pašnekovas.

— Haris buvo lošėjas,— tarė dvasininkas,— jis ir tarnybos neteko dėl to, kad rizikuodavo galva, nepaisydamas niekieno įsakymų. Gal jis naudojosi itin nederamais metodais, nors tiesą sakant, kiekvienos imperijos policija, nors ir nesinori to pripažinti, labai panaši į carų Rusijos ochranką. Bet jis turbūt peržengė ribą ir dėl to atsidūrė gatvėje. Šitokio būdo žmogui nuolat kyla pagunda beprotiškoms avantiūroms jau vien dėl to, kad retrospektyviai pažvelgus rizika atrodo žavinga. Jam taip svarbu pareikšti: „Tiktai aš ryžausi išnaudoti šitą progą, tiktai aš supratau: dabar ar niekada. Koks beprotiškas ir nuostabus faktų sutapimas: Donaldas patenka į nemalonę; senis siunčia pakviesti advokato; tuo pat metu — manęs ir Herberto... ir viskas, nebent dar galima pridurti, kad sutikęs mane senis nusišypsojo ir paspaudė ranką. Tūlas pasakytų: beprotystė šitaip rizikuoti,— bet šitaip ir įgyjami turtai. Laimi tas, kam užtenka beatodairiškos drąsos užbėgti ateičiai už akių“. Trumpai tariant, tai puikavimasis tariama nuojauta. Azartiško lošėjo didybės manija. Kuo mažiau šansų sėkmei, kuo staigiau reikia apsispręsti, tuo didesnė pagunda. Atsitiktinis sutapimas, ta banali balta dėmė ir gyvatvorės tarpas apsvaigino jį tartum naujo pasaulio vizija. „Jeigu

tu toks protingas, kad aptikai atsitiktinumų ryšį, nebūk bailys ir nepraleisk progos!"— kužda lošėjui demonas. Bet net ir demonas kažin ar būtų sugundęs tą nelaimingąjį pedantiškai viską numačius nužudyti senuką dėdę, į kurį buvo sudėta šitiek vilčių. Tai būtų buvę per daug padoru.

Akimirką patylėjęs, jis ramiai kalbėjo toliau, bet lyg ir pabrėždamas:

— O dabar pabandykite atkurti sceną, tarytum būtumėt matęs savo akimis. Stovėdamas prie gyvatvorės, šėtoniškos galimybės svaiginamas, jis pakėlė akis ir išvydo keistą siluetą, tartum savo paties pakrikusios sielos atspindį: didžiulis apverstos piramidės pavidalo akmens luitas grėsmingai pakibęs virš kito luito; Haris prisiminė, kad žmonės tą uolą vadina Lemties uola. Ar galite įsivaizduoti, kaip toks žmogus tokią akimirką suvokė tokį reginį? Aš manau, kad tai ne tiktai paakino jį veikti, bet tiesiog pastūmėjo. Tas, kas lipa į bokštą, neturi drebėti, ar nenukris. Jis smogė nedvejodamas; po to beliko sumėtyti pėdas. Paieškos neišvengiamos; jei jis ir toliau nešiosis lazdą-rapyrą, ir dar su kruvinais ašmenimis, jam galas. Jei tą lazdą kur nors nukištų, ją vis tiek suras ir, ko gero, atseks savininką. Net jeigu sviestų į jūrą, pašnekovai atkreiptų dėmesį ir įsidėmėtų — nebent jis sugalvotų tokį triuką, kad tai atrodytų natūralu. Kaip žinote, jis tą triuką sugalvojo, ir net labai vykusį. Kadangi vienintelis iš jūsų turėjo laikrodį, tai pasakė jums, kad dar anksoka grįžti, nuėjo kiek atokiau ir pradėjo žaisti su šunimi. Bet ar galite įsivaizduoti, su kokia neviltim klaidžiojo jo žvilgsnis tuščia pajūrio pakrante, kol apsistojo prie šuns?

Finzas linktelėjo susimąstęs. Jo mintys buvo nutolusios nuo esminės pasakojimo dalies.

— Keista,— pasakė jis,— kad šuo vis dėlto buvo įpainiotas į šitą istoriją.

— Jeigu šuo mokėtų kalbėti, jis papasakotų jums vos ne visą istoriją,— tarė dvasininkas.— Jus aš smerkiu už tai, kad sukūrėte pasakojimą jo vardu, privertėte jį kalbėti žmonių ir angelų liežuviais. Tokia tendencija, kiek pastebiu, vis labiau plinta šiuolaikiniame pasaulyje ir pasireiškia visokio plauko laikraštinėmis sensacijomis ir kalbos naujadarais — daromi kategoriški pareiškimai neatsižvelgiant į faktus. Žmonės nė nemirktelėję patiki niekniekuo neparemtais teiginiais. Tai gramzdina į dugną šimtmečiais puoselėtą jūsų racionalizmą ir skepticizmą; plūsta tarsi jūros potvynis; ir tai vadinasi prietarai.— Jis staigiai pakilo ir suraukęs antakius ėmė kalbėti taip, tarytum būtų buvęs vienas kam-

baryje.— Tai pirmoji nebetikėjimo Dievu pasekmė: jūs praradote sveiką protą ir nebematote pasaulio tokio, koks jis yra. Bet koks dalykas, apie kurį visi ima šnekėti ir aiškinti, jog čia „kažko esama", sužadina fantaziją, neturinčią ribų, tartum košmariškame sapne. Tada ir šuo moka pranašauti, ir katinas turi paslaptį, ir kiaulė atneša laimę, ir kiekvienas vabalas — skarabėjus. Žodžiu, atgimsta visas senovės politeizmo žvėrynas iš Egipto ir Indijos — ir šuo Anubis, ir žaliaakė liūtė Pašta, ir visi šventi baubiantys Basano jaučiai: jūs ritatės vis gilyn į praeitį, ir pradedate dievinti gyvulius, ieškodami paguodos tarp dramblių, gyvačių ir krokodilų; ir visa tai dėl to, kad jūs bijote žodžių: „Jis sutvertas būti Žmogumi".

Jaunuolis atsistojo, šiek tiek sutrikęs, lyg pasiklausęs žmogaus, besikalbančio su savimi. Paskui pašaukė šunį ir išėjo, nerišliai, bet žvaliai kažin ką sumurmėjęs atsisveikindamas. Tačiau šunį teko šaukti dukart, nes jis, nė nekrusteldamas, tupėjo priešais tėvą Brauną ir žiūrėjo į jį taip įdėmiai, kaip kadaise vilkas į šventąjį Pranciškų [43].

„MĖNULIO PJAUTUVO" STEBUKLAS

„Mėnulio pjautuvas" buvo sumanytas toks pat romantiškas kaip ir pavadinimas, ir įvykiai, tenai atsitikę, turėjo ne mažiau romantišką atspalvį. Jis atspindėjo tą nuoširdų jausmą, istorijos ir beveik heroizmo pojūtį, kuris iki šiol puikiai dera su vertelgiškumu Amerikos rytų pakrantės senesniuose miestuose. Iš pradžių tai buvo puslankiu pastatytas klasicizmo architektūros rūmas, įtaigiai atkuriantis aštuonioliktojo šimtmečio atmosferą, kai tokie žmonės kaip Vašingtonas ir Džefersonas atrodė dar tikresni respublikonai, nes buvo aristokratai. Atvykėliai, remiami prie sienos neišvengiamo klausimo, kaip jiems patiko mūsų miestas, savaime suprantama, pirmiausiai privalėdavo atsakyti, kaip jiems patiko mūsų „Mėnulio pjautuvas". Netgi kontrastai, laikui bėgant sutrikdę pirmykštę pastato harmoniją, rodė jo gyvybingumą. Už paskutinių „Mėnulio pjautuvo" langų viename gale driekėsi aptvertas plotas, panašus į tipišką Anglijos parką, kuriame medžiai ir gyvatvorės rikiavosi simetriškai tarsi karalienės Anos laikų sode. O čia pat už kampo kiti langai, netgi tų pačių

---

[43] Katalikų šventasis Pranciškus Asyžietis (1182—1226) labai mylėjo gyvulius ir paukščius ir, pasak padavimo, suprato jų kalbą.

kambarių, spoksojo į akliną, neišvaizdžią sieną — tai buvo didžiulis sandėlis, priklausantis kažkokiam šlykščiai fabrikui. Tame „Mėnulio pjautuvo“ gale kambariai buvo perplanuoti pagal monotonišką Amerikos viešbučių šabloną, tad viena namo dalis stiebėsi į viršų, tiesa, nepasiekdama ano didžiulio sandėlio aukščio, bet Londone ji jau būtų buvusi paskelbta dangoraižiu. Tačiau kolonada, remianti visą fasadą iš gatvės pusės, nors papilkėjusi ir išblukusi, tebebuvo didinga; tenai galbūt dar vaikštinėja respublikos tėvų šešėliai. Kambariai buvo apstatyti jaukiai ir naujoviškai, pagal paskutinę Niujorko madą, ypač šiauriniame sparne tarp išpuoselėto sodo ir aklinos sandėlio sienos. Faktiškai tai buvo mažų butukų, kaip juos pavadintume Anglijoje, kompleksas; kiekviename svetainė, miegamasis ir vonia, ir visi panašūs lyg šimtas korio akių. Viename iš jų prie stalo sėdėjo įžymusis Vorenas Vindas; jis skirstė laiškus ir davinėjo nurodymus — stebėtinai greitai ir tiksliai. Jo darbo tempą galima lyginti nebent su tvarkingu uraganu.

Vorenas Vindas buvo neūžauga išsidraikiusiais žilais plaukais ir smailia barzdele, iš pažiūros paliegęs, bet pašėlusiai energingas. Jo akys buvo nuostabios, spindinčios skaisčiau už žvaigždes ir traukiančios į save stipriau už magnetus; nors kartą į jas pažvelgęs, žmogus nelengvai pamiršdavo. Ir apskritai kaip reformatorius ir daugelio gerų iniciatyvų koordinatorius jis įrodė, kad tos akys teikia informaciją gerai galvai. Buvo begalė pasakojimų ir net legendų apie nepaprastą jo gebėjimą akies mirksniu argumentuotai įvertinti ką nors, ypač žmogaus charakterį. Sklido kalbos, kad jis pasirinko žmoną, kuri vėliau taip ilgai dirbo labdarybės darbą petys petin su juo, ištraukdamas ją iš viso pulko uniformuotų moterų (pasak vienos versijos — skaučių, pasak kitos — policininkių), žygiuojančių kolona per kažkokią oficialią šventę. Dar buvo mėgstama pasakoti, kaip pas jį elgetaudami užklydo trys valkatos, vienodai purvini ir nuplyšę. Nė nemirktelėjęs jis nusiuntė vieną į specializuotą nervų ligų kliniką, kitą — į alkoholikų prieglaudą, o trečią už nemenką algą pasisamdė liokajumi ir šis sėkmingai tarnavo jam jau ne vienerius metus. Neapsieita be anekdotų apie jo kandžias replikas ir sąmojingus atsakymus Ruzveltui, Henriui Fordui, misis Askvit ir kitiems asmenims, kuriems kiekvienas visuomenės veikėjas Amerikoje būtinai duoda istorinį interviu, bent jau laikraščio skiltyse. Ir iš tiesų — jis niekada nejautė pagarbaus drovumo tokių asmenų akivaizdoje, tad ir aprašomuoju momentu šaltakraujiškai suko savo išcentrinį

popierių srautą, nors vyriškis priešais jį buvo ne ką mažiau įžymus už anksčiau minėtuosius.

Sailas T. Vendemas, milijonierius ir naftos magnatas, buvo liesas vyriškis pailgu geltonu veidu ir melsvai pilko atspalvio juodais plaukais; tos spalvos beveik nekrito į akis, nes misteris Vendemas stovėjo nugara į langą ir baltą sandėlio sieną, bet dėl to visas jis kažkodėl atrodė dar labiau atgrasus. Siaurą elegantišką paltą, apsiūtą karakuliais, buvo susisagstęs iki kaklo. Energingą Vindo veidą ir žėrinčias akis buvo apšvietusi ryški šviesa iš kito lango, atveriančio vaizdą į sodelį, nes kėdė ir stalas buvo pasukti į jį. Nors Vindo veidas buvo susirūpinęs, tas susirūpinimas neatrodė turįs ką nors bendra su milijonieriumi merdineris ar asmeninis tarnas, augalotas, petingas vyrišk niais šviesiais plaukais, stovėjo šalia šeimininko stalo su pluoštu laiškų rankoje. Asmeninis sekretorius, dailus rudaplaukis jaunuolis prakauliu veidu, jau buvo padėjęs ranką ant durų rankenos, tarsi dar laukdamas šeimininko nurodymų ar paklusęs jo mostui. Kabinetas buvo apstatytas ne tiktai kukliai, bet netgi asketiškai, beveik tuščias; mat Vindas su jam būdingu pedantiškumu užėmė ir visą viršutinį aukštą, pavertė jį lyg archyvu, lyg sandėliu: visi jo popieriai ir daiktai buvo sukrauti į dėžes arba perrištus pakus.

— Vilsonai, atiduokite juos viršutinio aukšto klerkui,— tarė Vindas tarnui, laikančiam laiškus,— ir atneškite man brošiūrą apie Mineapolio naktinius klubus; rasite ją pakete, pažymėtame „G". Man jos prireiks po pusvalandžio, o iki tol netrukdykite. Tai štai, misteri Vendemai, jūsų pasiūlymas labai įdomus, bet negalėsiu galutinai nuspręsti, kol neperskaitysiu ataskaitos. Turėčiau gauti ją rytoj vidurdienį; tada iškart jums paskambinsiu. Atleiskite, kol kas negaliu atsakyti konkrečiau.

Misteris Vendemas, matyt, suvokė, kad yra mandagiai išprašomas; pageltusio, niūraus jo veido išraiška rodė, kad jis įvertino padėties ironiją.

— Na, man turbūt metas eiti,— tarė jis.

— Labai malonu, kad apsilankėte, misteri Vendemai,— mandagiai pasakė Vindas.— Atleiskite, kad neišlydžiu jūsų, turiu skubų darbą. Feneri,— kreipėsi jis į sekretorių,— palydėkite misterį Vendemą iki automobilio ir pusvalandžiui palikite mane vieną. Turiu šį tą apgalvoti; vėliau būsite man reikalingas.

Trys vyrai kartu išėjo į koridorių ir uždarė duris. Augalotasis tarnas Vilsonas patraukė pas viršutinio aukšto klerką, o kiti du nuėjo priešinga kryptimi lifto link, nes Vindo kambariai buvo keturioliktame aukšte. Vos žengę porą žingsnių, jie išvydo, kad

visą koridorių užpildo besiartinanti impozantiška figūra. Vyriškis buvo labai aukštas, be galo plačių pečių (jo masyvumą pabrėžė baltas ar tik baltai atrodantis labai šviesus pilkšvas kostiumas), su labai plačia balta panama ant galvos ir beveik tokia pat plačia aureole tokio pat baltumo plaukų. Šitoje aureolėje jo veidas atrodė valingas ir taurus kaip Romos imperatoriaus, tik vaikėziškai, vos ne kūdikiškai spindėjo akys ir palaimingai šypsojosi lūpos.

— Ar misteris Vindas kabinete? — žvaliai paklausė jis.

— Misteris Vorenas Vindas užsiėmęs,— atsakė Feneris,— jo negalima trukdyti jokia dingstimi. Drįstu prisistatyti: esu jo sekretorius ir galiu jam pasakyti bet kokį jūsų pageidavimą.

— Misteris Vorenas Vindas nepriimtų nei popiežiaus, nei karūnuotų galvų,— pridūrė Vendemas, naftos magnatas, gaižiai šyptelėjęs.— Misteris Vorenas Vindas perkūniškai išrankus. Aš atėjau įteikti jam smulkmenėlės — dvidešimties tūkstančių dolerių... tam tikromis sąlygomis, o jis liepė man ateiti dar kartą, lyg būčiau pasiuntinukas, atbėgąs pašauktas.

— Kaip gera būti berniukui,— pasakė nepažįstamasis,— bet dar geriau būti pašauktam, o aš ir esu pašauktas nešti žinią, kurią jis privalo išgirsti. Tai šauksmas didžios ir žavingos šalies Tolimuosiuose Vakaruose, kur grūdinasi tikrasis Amerikietis, kol jūs čia snūduriuojate. Tad pasakykite jam, kad Artas Olboinas iš Oklahoma Sičio atvyko jo atversti.

— Aš jau sakiau, kad niekam nevalia ten eiti,— griežtai tarė rudaplaukis sekretorius.— Misteris Vindas įsakė netrukdyti jo pusvalandį.

— Čia, Rytuose, jūs visi baisiai nemėgstate būti trukdomi,— tarė energija trykštantis misteris Olboinas,— bet aš manau, kad Vakaruose kyla galinga vėtra, kuri jus smarkiai supurtys. Misteris Vindas skaičiuoja, kiek pinigų reikės skirti tai ar kitai sustabarėjusiai religijai, o aš jums sakau: bet kuris sumanymas, nesiremiantis Didžiuoju Dvasiniu judėjimu Teksase ir Oklahomoje, nerealus, nes tai vienintelė ateities religija.

— O, aš jau prisižiūrėjau tų ateities religijų,— paniekinamai tarė milijonierius.— Peršukavau visas tankiomis šukomis, jos tiek pat patrauklios kiek benamiai šunys. Kad ir toji moteris, pasivadinusi Sofija — manau, jai būtų derėję vadintas Safyra [44]. Gryna apgavystė. Raišioja virvutes prie stalų ir tamburinų. Arba „Ne-

---

[44] Žodžių žaismas. Sofija *(graik.)* — išmintis; Safyra — biblinis personažas, tapęs godumo simboliu, nes kartu su vyru nuslėpė dalį bendruomenės turto.

matomo gyvenimo" šutvė; jie skelbiasi galį išnykti kada tik panorės. Ir išties išnyko, ir šimtai tūkstančių mano dolerių išnyko kartu su jais. Pažinojau ir Jupiterį Jėzų iš Denverio, bendravau su juo keletą savaičių, bet ir jis pasirodė besąs eilinis sukčius. Kaip ir Pranašas iš Patagonijos; galite neabejoti, jis jau pasipustė kulnus į Patagoniją. Žinote, man jau gana — nuo šiol aš tikiu tiktai tuo, ką matau. Man regis, tai vadinama ateizmu.

— Ko gero, manęs nesupratote,— nekantriai užprotestavo žmogus iš Oklahomos.— Ko gero, aš ne mažesnis ateistas už jus. Mūsų judėjimas nepripažįsta jokios mistikos ar prietaringų taušalų, tiktai gryną mokslą. Vienintelis tikras ir rimtas mokslas yra sveikata, o vienintelė tikra ir rimta sveikata — kvėpavimas. Pritraukite savo plaučius gaivaus prerijų oro ir iškvėpdami nužersite iš senumo sukriošusius Rytų pakrantės miestus į vandenyną. Jūs nupūsite savo žymiausias personas tartum usnies pūkelius. Štai ką daro mūsų judėjimas gimtinėje: mes kvėpuojame. Ne poteriaujame, o kvėpuojame.

— Neabejoju,— abejingai pritarė sekretorius. Energingam, inteligentiškam jo veidui sunkiai sekėsi slėpti nuovargį, tačiau jis išklausė abu monologus stebėtinai kantriai ir mandagiai (tai visiškai nesiderino su legendomis apie amerikiečių nepakantumą ir užgaulumą šitokiems monologams).

— Čia nėra jokios mistikos,— kalbėjo toliau Olboinas,— tiktai didelis natūralus reiškinys, nustelbiantis visus mistiškus prasimanymus. Kam judėjams prireikė Dievo? Kad įkvėptų į žmogaus šnerves gyvybę. O mes Oklahomoje įkvepiame gyvybę į šnerves patys. Juk ką reiškia pats žodis „spiritus"? Dvelktelėjimas, dvasia, siela, įkvėpimas. Gyvenimas, pažanga, pranašavimas — visų jų šaltinis vienas: kvėpavimas.

— Kai kam tai gali pasirodyti tuščiažodžiavimas,— tarė Vendemas,— šiaip ar taip, džiaugiuosi, kad išsivertėte be religinių triukų.

Inteligentiškame sekretoriaus veide, blyškumu kontrastuojančiame su rudais plaukais, šmėkštelėjo keistoka išraiška, tarsi slepiamas liūdesys.

— O aš nesidžiaugiu,— pasakė jis.— Tikrai. Jums, kaip matau, patinka būti ateistais, todėl galite tikėti į ką tik norite. O aš norėčiau tikėti į Dievą, jei Dievas būtų, betgi jo nėra. Tokia jau mano laimė.

Ūmai visi pasijuto nejaukiai, apsižiūrėję, kad stoviniuoja šiapus Vindo durų nebe trise, o keturiese. Kiek laiko tas ketvirtasis čia išbuvo, nė vienas iš pašnekovų nebūtų galėjęs atsakyti, bet

jis, sprendžiant iš laikysenos, pagarbiai ir netgi droviai lūkuriavo progos įterpti kažką svarbaus. Įsikarščiavusiems pašnekovams jis pasirodė išdygęs negirdimai ir staigiai lyg grybas. Ir šiaip panėšėjo į didelį juodą grybą: trumpakojis, apvalainas, nepaslankus, užsimaukšlinęs plačią juodą kunigo skrybėlę; panašumas būtų buvęs dar didesnis, jeigu grybai turėtų įprotį nešiotis nušiurusius, beformius skėčius.

Feneris, sekretorius, nustebo dar labiau, atpažinęs jį esant dvasininką, bet kai tas dvasininkas pasuko į jį apvalų veidą po apvalia skrybėle ir patikliai paklausė, ar negalėtų pasimatyti su misteriu Vorenu Vindu, sekretorius, savaime aišku, atsakė jam neigiamai, ir netgi atžariau negu pirma. Bet dvasininkas neatstojo.

— Bet man tikrai be galo svarbu pamatyti misterį Vindą,— tarė jis.— Nors tai atrodo keista — tik pamatyti. Nenoriu su juo kalbėti. Noriu tik pamatyti jį. Aš noriu įsitikinti, ar jis tikrai yra kabinete, matomas.

— Aš aiškiai jums sakau: jis kabinete, bet jo negalima pamatyti,— atrėžė Feneris, vis labiau irzdamas.— Ką reiškia „įsitikinti, ar jis tikrai yra kabinete, matomas“? Be abejonės, jis yra kabinete. Mes jį tenai palikome prieš penketą minučių ir nuo to laiko stovime prie durų.

— Supraskite, aš noriu įsitikinti, ar jis gyvas ir sveikas,— neatlyžo dvasininkas.

— Kodėl? — dar irzliau paklausė sekretorius.

— Todėl, kad turiu rimtą, drįsčiau pasakyti, nerimą keliančią priežastį abejoti, ar jam nenutiko ko blogo,— niūriai atsakė dvasininkas.

— O viešpatie! — pratrūko Vendemas.— Dar maža prietarų!

— Matyt, turiu jums paaiškinti,— nelinksmai tarė dvasininkas.— Jaučiu, kad jūs neleisite man nė pro durų plyšelį žvilgtelėti, kol visko nepapasakosiu.

Jis patylėjo, lyg kaupdamasis, paskui prabilo, nekreipdamas dėmesio į ištįsusius klausytojų veidus.

— Eidamas gatve pro „Pjautuvo“ kolonadą, pamačiau, kaip iš už namo kampo išbėgo nuskuręs vyriškis. Jis sunkiai tapnojo grindiniu į mane, stambus, prakaulus; to vyriškio veidas pasirodė man pažįstamas. Taip, tai buvo tas pats su įstatymu susipykęs airis, kuriam kadaise šiek tiek pagelbėjau: jo pavardės nenorėčiau minėti. Mane išvydęs, jis sustojo kaip įbestas ir sušuko: „Vardan visų šventųjų, juk čia tėvas Braunas! Jūs vienintelis, kurį man šiandien baugu susitikti“. Supratau, kad bus iškrėtęs kažką ne-

dora, bet neatrodo, kad jį būtų išgąsdinęs mano veidas, nes čia pat išsipasakojo. Tai buvo itin keista istorija. Jis paklausė, ar pažįstu Voreną Vindą, atsakiau, kad ne, nors žinojau, kad gyvena kažkur šito rūmo pastogėje. Tada jis pasakė: „Tas Vindas įsivaizduoja esąs vos ne šventasis ar viešpats Dievas, bet jeigu jis sužinotų, ką apie jį pasakiau, tai turbūt pasikartų". Ir keliskart pakartojo isteriškai: „Taip, taip, pasikartų". Aš paklausiau, ar tiktai jis nepadarė Vindui kokios skriaudos, ir jis atsakė gana keistai: „Aš užtaisiau pistoletą ne kulka ir ne šratais, o prakeikimu". Kaip supratau, jis tiktai prabėgo skersgatviu tarp šito pastato ir didžiojo sandėlio su senu pistoletu, užtaisytu tuščiu šoviniu, ir iššovė į sieną, tarytum tai būtų galėję sugriauti namą. „Bet šaudamas,— pridūrė jis,— aš prakeikiau Vindą baisiausiu prakeikimu, kad Dievo atpildas sugriebtų jį už plaukų, o pragaro kerštas — už kulnų ir suplėšytų į gabalus kaip Judą, kad nė žymės nebeliktų jį žmogų buvus". Nesvarbu, apie ką aš dar kalbėjau su tuo nelaimingu pamišėliu; jis pasišalino šiek tiek apramintas, o aš apėjau namą iš kitos pusės patikrinti jo pasakojimo. Ir ką jūs manote — skersgatvyje prie sienos gulėjo surūdijęs senoviškas pistoletas; pakankamai išmanau apie šaunamuosius ginklus, kad suprasčiau, jog jis buvo užtaisytas tik žiupsneliu parako; sienoje juodavo parako ir dūmų dėmės, bet nė ženklo kulkos. Jis nepadarė nė menkiausios žalos, išskyrus tas juodas dėmes ir dar juodesnį prakeikimą, išrėktą į dangų. Todėl ir atėjau čia susirasti tą Voreną Vindą ir įsitikinti, kad jis gyvas ir sveikas.

Sekretorius Feneris nusijuokė.

— Galiu išvaduoti jus nuo to košmaro. Garantuoju, kad misteris Vorenas Vindas jaučiasi puikiai; vos prieš kelias minutes palikome jį prie stalo rašantį. Jis absoliučiai vienas, kabinetas yra šimto pėdų aukštyje nuo gatvės, be to, joks šūvis nepasiektų jo, net jeigu jūsų draugas būtų šaudęs kulkomis. Į kabinetą nėra kito įėjimo, be šito, o mes nuo jo neatsitraukėme.

— Ir vis dėlto,— rimtai tarė tėvas Braunas,— aš norėčiau užeiti ir žvilgtelti į jį pats.

— Deja, tai neįmanoma,— atšovė sekretorius.— Dėl Dievo meilės, nejau jūs tikite prakeikimais?

— Jūs pamiršote,— šiek tiek pašaipiai įsiterpė milijonierius,— kad tai dvasiško tėvo darbas: dalinti palaiminimus ir prakeikimus. Štai ką, sere — jeigu jis prakeikimu buvo nutrenktas į pragarą, tai kodėl jums palaiminimu negrąžinus jo atgal? Ko verti jūsų laiminimai, jeigu jie negali įveikti kažkokio pašlemėko iš Airijos prakeikimo?

— Argi kas nors šiandien dar tiki tokiais dalykais? — užprotestavo atvykėlis iš Vakarų.

— Manau, kad tėvas Braunas dar daug kuo tiki,— tarė Vendemas, kurio savimeilė kentėjo dėl neseniai patirto pažeminimo ir dabar vykstančio tuščiažodžiavimo.— Tėvas Braunas tiki, kad atsiskyrėlis perplaukė upę ant krokodilo, kurį maldomis išsikvietė nežinia iš kur, o paskui įsakė krokodilui dvėsti, ir tas klusniai nusibaigė. Tėvas Braunas tiki, kad kažkuris palaimintas šventasis pasimirė, o paskui iš savo lavono padarė tris lavonus, kad patenkintų visas tris parapijas, besivaržančias dėl teisės vadintis jo gimtine. Tėvas Braunas tiki, kad vienas šventasis pakabino apsiaustą ant saulės spindulio, o kitas ant apsiausto perplaukė per Atlantą. Tėvas Braunas tiki, kad šventasis asilas buvo šešiakojis, o Loreto namelis skraidė ore. Jis tiki, kad šimtai akmeninių mergelių raudojo ir aimanavo kiaurą dieną. Jam visai nesunku patikėti, kad žmogus gali pasprukti pro rakto skylutę arba dingti iš užrakinto kambario. Manau, kad jis ne per daug skaitosi su gamtos dėsniais.

— Šiaip ar taip, aš privalau skaitytis su Voreno Vindo dėsniais,— pailsusiu balsu tarė sekretorius,— ir jį būtina palikti vieną, kai jis to pageidauja. Vilsonas gali pakartoti jums tą patį — žodis į žodį.— Augalotasis tarnas, siųstas brošiūros, kaip tiktai lėtu žingsniu praėjo koridoriumi, nešinas ja, bet nė nestabtelėjo prie durų.— Jis atsisės ant suolo šalia aukšte budinčio klerko ir lauks susidėjęs rankas, kol bus pašauktas, bet nei jis, nei aš niekada neisime nekviesti. Mes abu žinome, kieno duoną valgome, ir nebent tėvo Brauno šventųjų bei angelų tuntas priverstų mus tai pamiršti.

— Na, dėl šventųjų ir angelų...— pradėjo dvasininkas.

— Tai niekai,— užbaigė Feneris.— Nenorėčiau nė vieno užgauti, tačiau šitokie dalykai labai tiktų kriptoms, vienuolynams ir visokioms vietoms, kur vaidenamasi. Bet dvasios negali prasiskverbti pro uždarytas Amerikos viešbučio duris.

— Bet žmonės gali atidaryti duris, netgi Amerikos viešbutyje,— romiai prieštaravo tėvas Braunas.— Man atrodo, visų paprasčiausia būtų atidaryti duris.

— Tai būtų visų paprasčiausias būdas man prarasti tarnybą,— atsakė sekretorius.— Vorenas Vindas paprasčiausiai nebelaikytų sekretoriaus, nevykdančio jo nurodymų. Aš pats paprasčiausiai negaliu patikėti tomis pasakėlėms, kuriomis jūs tikite.

— Ką gi,— rimtai tarė dvasininkas,— žinia, aš tikiu daugeliu dalykų, kuriais jūs galbūt netikite. Tačiau ilgai užtruktų, kol iš-

aiškinčiau, kuo tikiu, ir kodėl manau, jog neklystu. O juk tetruktų kokias dvi sekundes atidaryti šitas duris ir įrodyti, kad aš klystu.

Šitie žodžiai tarsi pakurstė azartišką ir maištingą vakariečio temperamentą.

— Žinote, man labai knieti įrodyti, kad jūs klystate,— tarė Olbeinas, staigiai žengdamas pro juos,— ir aš įrodysiu.

Jis atvėrė duris iki galo ir pažvelgė į vidų. Pirmu žvilgsniu jis pamatė, kad Voreno Vindo krėslas tuščias. Antru žvilgsniu — kad tuščias ir kabinetas.

Feneris tarytum įelektrintas puolė į vidų.

— Jis miegamajame,— šūktelėjo,— jis turi būti miegamajame.

Ir dingo kambariuose.

Kiti sustojo tuščiame kabinete, dairydamiesi aplinkui. Asketiškas baldų paprastumas, jau minėtas anksčiau, verte vėrė akį tarytum primygtinis iššūkis. Žinoma, šitame kambaryje net pelei nebūtų kur pasislėpti, jau nekalbant apie žmogų. Nebuvo užuolaidų ir, kas visai nebūdinga Amerikos viešbučiams, spintų. Netgi rašomojo vietoje stovėjo paprastas stalas su siauru stalčiumi ir nuolaidžiu viršumi. Kėdės — kieti, aukštomis atkaltėmis griaučiai. Kitą akimirką tarpduryje pasirodė sekretorius, apibėgęs kitus du kambarius. Jo akyse buvo sustingęs neigimas, o lūpos judėjo tarsi savaime, labiau tvirtindamos tą neigimą, negu klausdamos:

— Jis pro čia neišėjo?

Kitiems kažkodėl nė į galvą nešovė paneigti tą neiginį. Jų mąstymas tarytum atsitrenkė į akliną sieną, kaip toji sandėlio siena už priešingo lango, vakarėjant iš baltos lėtai virstanti pilkšva. Vendemas priėjo prie palangės, kurios buvo atsirėmęs prieš pusvalandį, ir pažvelgė pro atvirą langą. Nei lietvamzdžio, nei gaisrininkų kopėčių, nei kokio iškyšulio ar atramos kojai — tik statmenai besileidžianti į skersgatvį siena; ničnieko panašaus nebuvo ir daugelio aukštų sienos masyve viršum jų galvų. Kitoje gatvės pusėje apskritai jokių nelygumų, tik kalkėmis balintos sandėlio sienos nykuma. Jis įsižiūrėjo į apačią, tartum tikėtųsi išvysti iššokusio filantropo palaikus, bet tepamatė juodą dėmelę — greičiausiai pistoletą, kurį buvo užtikęs dvasininkas. Tuo tarpu Feneris priėjo prie kito lango tokioje pat lygioje ir neįveikiamoje sienoje, bet atsiveriančio ne į skersgatvį, o į nedidelį dekoratyvinį parką. Čia keletas medžių užstojo dalį vaizdo, bet jie tik gūžėsi milžiniškos, žmogaus rankų sukurtos uolos papėdėje. Abu atsigręžė nuo langų ir pažvelgė vienas į kitą; tirštėjančioje prietemoje ant poliruotų stalų pilkšvėdami sparčiai geso paskutinieji sidabriniai dienos atspindžiai. Feneris pasuko jun-

giklį, tarytum jį dirgintų pačios sutemos, ir kambarys, užlietas elektros šviesos, ūmai įgavo ryškius kontūrus.

— Kaip jūs neseniai pastebėjote,— niūriai tarė Vendemas,— joks šūvis iš apačios jo nepasiektų, net jeigu šautų kulka. Bet net jeigu ta kulka būtų pataikiusi, jis negalėjo susprogti kaip muilo burbulas.

Sekretorius, išblyškęs dar labiau negu paprastai, irzliai žvilgtelėjo į tūžmingą milijonieriaus veidą.

— Iš kur tos laidotuvių nuotaikos? Kuo čia dėtos kulkos ir muilo burbulai? O kodėl jis negali būti gyvas?

— Ir iš tiesų — kodėl? — šaltai įgėlė Vendemas.— Jeigu pasakysite man, kur jis yra, tai pasakysiu, kaip jis ten pateko.

Kiek pagalvojęs, sekretorius pogižiai sumurmėjo:

— Ko gero, jūsų tiesa. Kalbėjom, kalbėjom, kol prisikalbėjom. Bus gražu, jeigu jūs arba aš patikėsime, kad tas prakeikimas kažką reiškia. Bet kas galėjo prieiti prie Vindo, uždaryto šičia?

Misteris Olboinas iš Oklahomos stovėjo išsižergęs vidury kambario, baltų jo plaukų aureolė, kaip ir apvalios akys, tarsi skleiste skleidė aplinkui nuostabą. Jis įsiterpė į pokalbį abejingai, su nekaltu išpaikinto vaiko įžūlumu:

— Jūs ne itin jį mėgote, misteri Vendemai, argi ne taip?

Prakaulus geltonas misterio Vendemo veidas tarsi dar labiau apsiniaukė ir dar labiau ištįso, bet jis šyptelėjo ir ramiai tarė:

— Jeigu jau imsimės nagrinėti sutapimus, tai, man regis, jūs pasakėte, jog prerijų vėjas nupūs mūsų žymiausias personas tartum usnies pūkelius.

— Sakiau, nė nesiginu,— atlapaširdiškai prisipažino vakarietis,— bet, velniai rautų, kaipgi tai galėjo atsitikti?

Įsiviešpatavusią tylą nutraukė Feneris, staigiai pratrūkęs beveik riksmu:

— Aš tiktai tiek tegaliu pasakyti apie šitą įvykį: jo paprasčiausiai nebuvo. Negalėjo būti.

— Oi, ne,— pasigirdo tėvo Brauno balsas iš kampo,— jis tikrai buvo.

Visi trys krūptelėjo; tiesą sakant, jie buvo pamiršę neišvaizdų žmogelį, sukursčiusį atidaryti duris. Dabar prisiminę, iškart pakeitė požiūrą: visi jautėsi kalti, palaikę jį prietaringu fantazuotoju, nors jis tik užsiminė apie tai, kuo jie dabar įsitikino savo akimis.

— Še tau! — suriko impulsyvus vakarietis, matyt, pratęs iš-

kloti viską, kas jam šauna į galvą.— O gal čia iš tikrųjų kokie burtai?

— Turiu prisipažinti,— tarė Feneris, rūškanai įsistebeilijęs į stalą,— kad dvasiškojo tėvo nuojauta, matyt, turėjo rimtą pagrindą. Norėčiau sužinoti, ar jis gali dar ką nors pasakyti mums.

— Gal jis gali pasakyti,— sarkastiškai pridūrė Vendemas,— ką mums dabar daryti, velniai rautų!

Mažasis dvasininkas buvo linkęs vertinti padėtį santūriai, bet realistiškai.

— Aš tiktai manyčiau,— tarė jis,— kad pirmiausia derėtų pranešti šito viešbučio vyresnybei, o paskui pasidairyti, ar mano pažįstamas, numetęs pistoletą, nėra palikęs dar kokių pėdsakų. Jis dingo už „Mėnulio pjautuvo" kito galo, kur yra sodelis. Ten stovi suoliukai ir mėgsta rinktis valkatos.

Betarpiški pasitarimai su viešbučio administracija ir vėlesni pasitarimai užuolankomis su policijos vyresnybe truko netrumpai, tad kai jie išėjo į ilgą klasikinį kolonados puslankį, jau buvo tamsu. „Mėnulio pjautuvas" atrodė nejaukus kaip ir jo bendravardis danguje; pastarasis, skleisdamas ryškią, bet vaiduokliška šviesą, kaip tiktai kilo iš už juoduojančių medžių viršūnių, kai jie, pasukę už namo kampo, atsidūrė prie nedidelio parko. Naktis tarsi užklojo šydu didžiąją dalį to, kas buvo grynai miestiška, dirbtina parke; kai ketvertas vyriškių įžengė į medžių šešėlį, visi pasijuto lyg staiga atsidūrę už daugelio šimtų mylių nuo savo namų. Šiek tiek paėjėjo tylėdami, bet Olboinas, bene impulsyviausias iš visų, nebeištvėrė.

— Man jau gana,— sušuko jis,— pasiduodu! Nė sapne nesapnavau, kad ateisiu į tokį nuotykį, bet ką daryti, kai tas nuotykis pats ateina pas tave? Prašau atleisti, tėve Braunai, aš turbūt pereisiu į jūsų pusę, kol jūsų pasakos pildysis. Nuo šiol aš tikiu pasakomis. Štai jūs, misteri Vendemai, pareiškėte, jog esate ateistas ir tikite tiktai tuo, ką matote. Na tai ką jūs pamatėte? Ar, teisingiau, ko nematėte?

— Tai man žinoti,— atsainiai burbtelėjo Vendemas, krestelėdamas galvą.

— Viskas dėl to, kad šitas mėnuo ir medžiai dirgina kiekvieno nervus,— atkakliai tvirtino Feneris.— Mėnesienoje medžiai visada atrodo keistai, jų šakos išsikėtoja. Pažiūrėkite kad ir į šitą...

— Taip,— tarė tėvas Braunas, stabtelėdamas ir įsižiūrėdamas į mėnulį pro šakų raizginį.— Iš tiesų labai keista šaka.— Patylėjęs pridūrė: — Sakyčiau, kad tai nulūžusi šaka.

Bet šį kartą jo balse pasigirdo tokia gaidelė, kad bendrakelei-

viai pašiurpo. Iš tikrųjų, nuo medžio silueto, juoduojančio mėnulio fone, karojo kažkoks daiktas, panašus į nudžiūvusią šaką; tačiau tai nebuvo nudžiūvusi šaka. Kai jie priėjo arčiau, Feneris, ne savu balsu riktelėjęs, atšoko į šalį. Paskui vėl pribėgo prie medžio ir atleido kilpą, veržiančią lieso žmogaus su nukarusiais žilų plaukų kuokštais kaklą. Nuleisdamas kūną žemėn, jis jautė, kad laiko rankose numirėlį. Virvė buvo daugybę kartų apvyniota apie šaką, ir tik trumpas galas karojo nuo jos iki lavono. Didelė sodo statinė buvo nuriedėjusi per kokį jardą į šalį nuo pakaruoklio kojų tartum suoliukas, nuspirtas savižudžio.

— O viešpatie! — sukuždėjo Olboinas; sunku suprasti, ar tai būta maldos, ar dievagojimosi.— Kaip tas tipas pasakė? „Jeigu jis sužinotų, tai turbūt pasikartų". Ar ne taip, tėve Braunai?

— Taip,— atsakė dvasininkas.

— Ir aš,— kimiai tarė Vendemas,— niekad nesapnavau, kad ką nors tokio pamatysiu arba pasakysiu. Bet ką gi čia bepridurti? Kad prakeikimas išsipildė?

Feneris stovėjo užsidengęs rankomis veidą. Dvasininkas palietė jo alkūnę ir švelniai paklausė:

— Ar buvote labai prisirišęs prie velionio?

Sekretorius atitraukė rankas; išblyškęs jo veidas mėnesienoje atrodė pamėkliškas.

— Neapkenčiau jo iš visos širdies,— tarė jis,— ir jeigu jį nužudė prakeikimas, gal tai buvo manasis.

Dvasininko ranka spustelėjo sekretoriaus alkūnę; jis nuoširdžiai, kaip iki tol nebuvo kalbėjęs, tarė:

— Meldžiu nusiraminti, tai ne dėl jūsų prakeikimo.

Policijai nebuvo lengva apklausti ketvertą liudytojų, turinčių ką pasakyti šitoje byloje. Visi jie buvo garbingi, netgi verti pasitikėjimo žmonės, o vienas, Sailas Vendemas, naftos tresto savininkas, labai galingas ir įtakingas. Pirmą policininką, išdrįsusį skeptiškai vertinti jo parodymus, išsyk pervėrė plieniniai magnato rūstybės žaibai.

— Nedrįskite man kartoti, kad laikyčiausi faktų,— šiurkščiai nutraukė jis.— Aš šimtus kartų laikiausi faktų, kai dar jūsų nebuvo pasaulyje, tik retais atvejais faktai laikydavosi manęs. Aš jums dėstau tikrus faktus, tik sugebėkite juos suprasti.

Apklausą atliekantis policininkas buvo jaunyvas ir neaukšto laipsnio; jis miglotai suvokė, kad milijonierius — tokia politinė figūra, su kuria negalima elgtis kaip su eiliniu piliečiu. Todėl jis perdavė magnatą ir kitus liudytojus flegmatiškesniam savo viršininkui, kažkokiam inspektoriui Kolinsui, žilam vyriškiui, įgu-

dusiam kalbėti storžieviškai raminamu tonu; jo išvaizda sakytum bylojo: aš geraširdis, bet neapkenčiu, kai paistomi niekai.

— Taigi, taigi,— pasakė jis, žiburiuojančiomis akimis nužvelgdamas tris liudytojus,— iš visko sprendžiant, smagi pasakaitė.

Tėvas Braunas grįžo prie savo kasdieninių priedermių, bet Sailas Vendemas atidėjo dar kokiai valandai net gigantišką naftos rinkų tyrimo darbą, kad paliudytų stulbinančius savo išgyvenimus. Fenerio sekretoriavimas faktiškai pasibaigė su darbdavio mirtimi, o impozantiškajam Artui Olboinui, nei Niujorke, nei kur nors kitur neturinčiam kitų tikslų, tik Gyvybės Kvėpavimo platinimą ir Didžiosios Dvasios religijos skelbimą, šiuo metu netrukdė niekas. Tad visi trys išsirikiavo inspektoriaus kabinete, pasiruošę patvirtinti vienas kito parodymus.

— Gal bus geriau, jei iš pat pradžių pasakysiu,— žvaliai prabilo inspektorius,— kad beprasmiška pūsti man į akis mistišką miglą. Aš praktikas, be to, policininkas, tad palikime tuos dalykus visokių religijų dvasininkams. Tas kunigas, atrodo, bus susukęs jums visiems galvas pramanais apie siaubingą mirtį ir atpildą, bet aš ketinu visiškai atriboti jį ir jo religiją nuo bylos tyrimo. Jeigu Vindas išėjo iš kabineto, vadinasi, kažkas jį išleido. Ir jeigu Vindas rastas pakartas po medžiu, vadinasi, kažkas jį ten pakorė.

— Teisingai,— tarė Feneris,— bet jeigu visi liudijame, kad niekas jo neišleido, tai problema, kaip jį kas nors sugebėjo pakarti?

— O kaip ant veido sugeba išaugti nosis? — savo ruožtu paklausė inspektorius.— Ant jo veido buvo nosis, o ant kaklo kilpa. Šitokie faktai, o aš, kaip jau minėjau, praktikas ir remiuosi tik faktais. Stebuklų pasaulyje nebūna, vadinasi, tai padarė žmogus.

Olboinas stovėjo šiek tiek atokiau nuo kitų; stambi jo figūra buvo tarsi natūralus fonas lieknesniems ir judresniems vyrams, stovintiems priešakyje. Pamokslininkas panarino šarmotą galvą, lyg pasinėręs į savo mintis, bet po paskutinių inspektoriaus žodžių kilstelėjo ją, papurtė liūto karčius, tarytum pabudęs iš snaudulio, nors dar apsvaigęs. Jis žingtelėjo į grupelės vidurį, ir visiems pasirodė, jog tapo dar masyvesnis negu anksčiau. Jie turbūt per greit palaikė jį kvailiu arba šarlatanu; jis ne visiškai klydo, sakydamas jaučiąs savyje nepaprastą gyvybinę jėgą, kaip tas prerijų vėjas, vieną dieną galįs nupūsti visokią smulkmę.

— Vadinasi, jūs, misteri Kolinsai, praktikas,— prabilo jis švelniai, bet ir įtaigiai.— Trumpoje kalboje jūs du ar tris kartus pabrėžėte esąs praktikas, tad manau, nesuklydau. Ką gi, tai labai

įdomus faktelis tam, kas imsis aprašinėti jūsų gyvenimą, išsilavinimą ir užstalės pokalbius, pridedant portretą, kai buvote penkerių metų amžiaus, jūsų senelės dagerotipą ir gimtojo miesto vaizdų. Esu tikras, kad jūsų biografas nepamirš paminėti ir to fakto, kad jūsų nosis buvo kaip mopso, ir dar su spuogu, ir kad buvote toks išpampęs, jog per pilvą nebematėte kojų. O kadangi jūs praktikas, tai gal bepraktikuodamas atgaivinsite Voreną Vindą ir jį patį pasiklausite, kaip žmogus išeina pro uždarytas medines duris. Bet man regis, jūs klystate. Jūs nesate praktiškas žmogus. Jūs praktiškas nesusipratimas, štai kas jūs. Aukščiausiasis panoro su mumis pajuokauti, sutverdamas jus.

Dramatiškai apsisukęs, jis gracingai žengė durų link, apstulbusiam inspektoriui dar nespėjus atgauti žadą; suvėlinti kontrargumentai nebegalėjo aptemdyti Olboino triumfo.

— Manau, kad jūs absoliučiai teisus,— pritarė Feneris.— Jeigu praktikai šitokie, geriau turėti reikalų su dvasininkais.

Kai valdžia suprato, kas šitos bylos liudytojai ir kokios galimos pasekmės, buvo dar kartą bandyta sukurti oficialią įvykio versiją. Istorija jau prasiskverbė į laikraščių puslapius pačia sensacingiausia ir netgi begėdiškai mistifikuota forma. Keli interviu su Vendemu apie paslaptingą nuotykį, straipsniai apie tėvą Brauną ir jo mistišką nuojautą netrukus privertė sluoksnius, formuojančius visuomenės nuomonę, imtis pastangų nukreipti ją išmintingesne vaga. Dar kartą paieškota aplinkinio, subtilesnio priėjimo prie nepatogių liudytojų. Jiems lyg tarp kitko buvo užsiminta, jog tokius anormalius reiškinius studijuojąs profesorius Veiras; jį itin sudominęs tas stebinantis atsitikimas. Profesorius Veiras, garsus psichologas, itin daug dirbęs kriminalistikos srityje. Tiktai vėliau jie sužinojo, kad jis palaiko ryšius su policija.

Profesorius Veiras buvo malonus džentelmenas, apsirengęs ramių šviesiai pilkų tonų kostiumu, su margu kaklaraiščiu ir smailia šviesia barzdele. Žmonėms, nesusidūrusiems su tam tikru mokslininkų tipu, jis labiau panėšėjo į peizažų tapytoją. Jo manieros darė ne tiktai mandagaus, bet ir atviro žmogaus įspūdį.

— Taip, taip, suprantu,— tarė jis šypsodamasis,— galiu įsivaizduoti, ką jums teko patirti. Policija neskina žvaigždžių tokiais atvejais, kai prireikia psichologijos išmanymo. Savaime aišku, senis Kolinsas pareiškė, kad jį tedomina faktai. Nesąmonė! Šitokiose bylose mums pabrėžtinai svarbu ne tiktai faktai. Kur kas svarbiau vaizduotė.

— Jūs manote,— grėsmingai paklausė Vendemas,— kad visa tai, ką mes laikome faktais, tėra vaizduotės žaismas?

— Jokiu būdu,— atsakė profesorius.— Aš tik manau, kad policija elgiasi kvailai, nuvertindama tokiose bylose psichologinį elementą. Be jokios abejonės, psichologinis elementas yra viskas visame kame, nors pas mus dar tik pradedama tai suprasti. Imkime, pavyzdžiui, elementą, vadinamą individualybe. Jau anksčiau esu girdėjęs apie tą dvasininką, tėvą Brauną, vieną pačių iškiliausių nūdienos asmenybių. Jas paprastai gaubia savita atmosfera, ir nė vienas su juo bendraujantis žmogus nesuvokia, kiek jo nervai ir netgi pojūčiai gali būti tos atmosferos veikiami ir kokį laiko tarpą. Žmonės hipnotizuojami, taip, taip, nuolat hipnotizuojami; juk hipnozė, kaip ir visa kita, yra kokybės dalykas; ji šiek tiek veikia bet kuriame kasdieniškame pokalbyje ir visai nebūtina hipnotizuoti scenoje, su fraku, žiopsant publikai. Tėvo Brauno religija seniai perprato šią aplinkos psichologiją, ji žino, kaip vienu metu paveikti visą organizmą, netgi sakykim uoslę. Ji išmano įdomiausius muzikos poveikio efektus gyvuliams bei žmonėms, ji gali...

— Nustokite! — nebeištvėrė Feneris.— Gal norite įteigti mums, kad jis atėjo koridoriumi, bažnyčios vargonais nešinas?

— Na ką jūs, jis moka kur kas geresnių dalykų,— nusijuokė profesorius Veiras.— Jis sugeba sukoncentruoti visų tų dvasinių garsu ir vaizdinių ir netgi kvapų esmę į kelis santūrius gestus; virtuoziškai, kaip gerų manierų mokykloje. Galbūt jis pajėgus vien savo buvimu taip sukoncentruoti jūsų mintis į antgamtiškus reiškinius, kad realūs dalykai nepastebimai išsisklaidys iš jūsų sąmonės. Jūs turbūt nenustebsite išgirdę,— kalbėjo jis, vėl tapdamas geraširdišku,— kad kuo daugiau mes tiriame tą problemą, tuo labiau abejotini darosi visi liudytojų parodymai. Nerasite nė vieno liudytojo iš dvidešimties, kuris būtų tikrai pastabus. Nė vieno iš šimto, kuris stebėtų profesionaliai, ir, tiesą sakant, nė vieno iš šimto, kuris galėtų iš pradžių stebėti, paskui įsiminti, ir galų gale papasakoti. Nuolatos kartojami moksliniai eksperimentai patvirtina, jog įtampos veikiami žmonės manydavo, jog durys uždarytos, kai jos būdavo atviros, arba atviros, kai jos būdavo uždarytos. Žmonės painiodavo langų ir durų skaičių sienoje, priešais kurią stovėdavo. Saulėtą vidurdienį juos ištikdavo regėjimo haliucinacijos. Tai atsitikdavo netgi be kieno nors hipnotinio efekto; o juk šiuo atveju mes susidūrėme su labai stipria, turinčia įtaigos jėgą asmenybe, siekiančia, kad jūsų atmintyje užsifiksuotų tiktai vienas epizodas: padūkęs airis mojuoja pistoletu, paleidžia į dangų prakeikimą ir tuščią šūvį, kurio aidai sukėlė perkūniją.

— Profesoriau! — sušuko Feneris.— Aš net ir mirties valandą galėčiau prisiekti, kad durys nebuvo atsidariusios.

— Pastarieji eksperimentai,— lyg niekur nieko kalbėjo profesorius,— leidžia daryti prielaidą, kad mūsų sąmonė nėra nepertraukiama būsena, o greitai besikeičiančių vaizdų seka tartum kinematografe. Todėl gali pasitaikyti, kad kažkas, taip sakant, praslenka viena ar kita kryptimi tarp kadrų. Tas kažkas pasinaudoja tik ta akimirka, kai įvyksta užtemimas. Sutartinė fokusininkų kalba ir visi rankų miklumo triukai susiję su tuo, ką mes vadiname juodais apakimo tvyksniais tarp regėjimo tvyksnių. Taigi tasai dvasininkas ir transcedentinių idėjų skelbėjęs įteigė jums trascedentinį vaizdinį; pavyzdžiui, senovės keltą, kuris tarsi titanas sugriauna bokštą savo prakeikimu. Galbūt jis įtvirtino vaizdinį kokiu nors nežymiu, bet įsakmiu gestu, nukreipdamas jūsų akis ir mintis į nežinomą piktadarį, tykantį apačioje. O galbūt dar kas nors atsitiko arba dar kas nors praėjo pro šalį.

— Vilsonas, Vindo tarnas, praėjo koridoriumi,— burbtelėjo Olboinas,— ir atsisėdo ant suolo laukti, bet nemanau, kad jis būtų itin išblaškęs mūsų dėmesį.

— Labai ar nelabai — sunku šitą nuspręsti,— atrėmė Veiras, — bet tai galėjo atsitikti praeinant tarnui arba, kas labiau įtikėtina, jūsų akims sekant kokius nors dvasininko gestus, kai jis jums sekė stebuklingą pasaką. Kaip tik per vieną iš tų juodų tvyksnių misteris Vorenas Vindas ir išsmuko pro duris pasitikti savo mirties. Tai pats įtikimiausias išaiškinimas. Jis iliustruoja naują mokslo dėsnį: sąmonė yra ne ištisinė linija, o punktyrinė.

— Reto punktyro linija — sumurmėjo Feneris.— Dar tiksliau — vien juodi taškai.

— Nejaugi iš tikrųjų tikite,— paklausė Veiras,— kad jūsų šefas buvo uždarytas kambaryje kaip kalėjimo kameroje?

— Jau geriau patikėti tuo, negu manyti, kad mane patį reikėtų uždaryti kambaryje — psichiatrinėje palatoje. Štai kodėl man nepatinka jūsų hipotezės, profesoriau. Aš greičiau patikėsiu dvasininku, kuris tiki stebuklu, negu liausiuos tikėjęs, kad kiekvienas žmogus turi teisę tikėti faktu. Dvasininkas man sako, kad žmogus kreipiasi į Dievą, apie kurį aš ničnieko nežinau, prašydamas atkeršyti už jo skriaudas pagal aukščiausiojo teisingumo dėsnius, apie kuriuos taip pat ničnieko nežinau. Neturiu ko pridurti tuo klausimu, nebent tai, kad nieko čia nenutuokiu. Bet jeigu to skurdžiaus airio malda ir pistoleto šūvis buvo išgirstas aukštybėse, tai jos gali reaguoti taip, kad mes nė nesuprasime. O jūs raginate netikėti šio pasaulio faktais, nors juos suvokia penki mano

jutimo organai. Anot jūsų, ištisa procesija airių su muškietomis galėjo pramarširuoti per šitą kambarį, kol mes šnekėjomės, jei tik jie būtų stengęsi statyti kojas pagal mūsų protų užtemimų tvyksnius. Šventųjų tėvų stebuklai — krokodilo materializavimasis arba apsiausto pakabinimas ant saulės spindulio — atrodo beveik natūralūs, lyginant su jūsiškiais.

— Na ką gi,— gana atžariai tarė profesorius Veiras,— jei jūs tvirtai nusprendėte tikėti savo dvasininku ir jo antgamtišku airiu, nieko nebegaliu pridurti. Gaila, kad neturėjote progos susipažinti su psichologija.

— Ko ne, tai ne,— šaltai atsakė Feneris,— užtat turėjau progą susipažinti su psichologais.

Ir mandagiai nusilenkęs, išsivedė savo delegaciją iš kabineto. Jis netarė nė žodžio, kol jie neišėjo į gatvę, bet ten ugningai kreipėsi į abu bendraminčius.

— Paklaikę bepročiai! — tūžo Feneris.— Ar jie įsivaizduoja, kokia velniava užvirs pasaulyje, jeigu niekas nebetikės savo akims? Būtų gera paleisti kulką į jo kvailą makaulę, o paskui pasiaiškinti, kad tai padariau per tamsos tvyksnį. Ar tėvo Brauno stebuklas antgamtiškas, ar ne, bet jis pasakė, kad tas stebuklas įvyks, ir jis įvyko. O visi šitie prakeikti ekscentrikai tesugeba spoksoti, kol kas nors dedasi, o paskui šaukti, kad to nebuvo. Klausykite, man regis, mes tiesiog privalome pagarsinti tą mažytį tėvo Brauno sugebėjimų demonstravimą. Juk visi trys esame normalūs, blaiviai mąstantys žmonės, mes niekada niekuo netikėjome. Mes nebuvome išgėrę, nebuvome apimti religinės ekstazės. Stačiai viskas dėjosi taip, kaip jis buvo nusakęs.

— Visiškai sutinku,— tarė milijonierius.— Kas žino, gal čia prasideda didi epocha religijos istorijoje; šiaip ar taip, tėvas Braunas, pats priklausantis šitai sferai, be abejonės, paliks joje ženklų pėdsaką.

Po kelių dienų tėvas Braunas gavo labai mandagų laiškelį, pasirašytą Sailo T. Vendemo, kviečiantį nurodytą valandą atvykti į butą, iš kurio dingo velionis Vindas, ir išsiaiškinti tą nepaprastą įvykį. Tas įvykis jau buvo pradėjęs dominuoti laikraščių puslapiuose, jo aprašymus visur entuziastingai garbstė okultizmo entuziastai. Žingsniuodamas į „Mėnulio pjautuvą" ir kopdamas laiptais į lifto aikštelę, tėvas Braunas matė rėksmingas antraštes: „Dingusio be žinios savižudybė", „Prakeikimas užneria kilpą filantropui". Jis rado tą pačią trijulę, su kuria išsiskyrė: Vendemą, Olboiną ir sekretorių, bet iš karto pajuto, kad jų tonas visiškai pasikeitęs — pagarbus ir net nuolankus. Jie stovėjo prie Vindo

stalo, ant kurio gulėjo didelis popieriaus lapas ir rašymo reikmenys; visi trys atsisuko pasisveikinti su juo.

— Tėve Braunai,— prabilo trijulės oratorius, žilaplaukis svečias iš Tolimųjų Vakarų, susikaupęs dėl savo vaidmens atsakingumo,— pasikvietėme jus čia, visų pirma norėdami atsiprašyti ir padėkoti. Mes pripažįstame, kad kaip tik jūs pirmas pajutote ženklą iš dangaus. Mes visi trys buvome kietakakčiai skeptikai, bet dabar supratome, jog žmogus privalo pramušti tą kiautą, jei nori aprėpti didžiąsias paslaptis už savo suvokimo ribų. Jūs pripažįstate tas paslaptis, pripažįstate nematerialistinį reiškinių aiškinimą, ir mes pasitikime jumis. Antra, mes jaučiame, kad šitas dokumentas būtų neužbaigtas be jūsų parašo. Mes surašėme tikslius faktus Psichikos reiškinių tyrinėjimo draugijai, nes laikraščių pranešimų negalėtume pavadinti tiksliais. Papasakojome, kaip gatvėje buvo ištartas prakeikimas; kaip žmogus buvo uždarytas šitame kambaryje tartum kalėjimo kameroje; kaip prakeikimas tirpdyte ištirpdė jį ore, o paskui nesuvokiamu būdu materializavo pakaruokliu savižudžiu. Tai ir viskas, ką galime pasakyti apie šitą istoriją, bet mes visa tai žinome ir patys matėme. Kadangi jūs pats pirmas patikėjote stebuklu, mes visi manome, kad jums ir dera pasirašyti čia pirmam.

— Bet, tiesą sakant, man nesinorėtų čia pasirašyti,— sutrikęs tarė tėvas Braunas.

— Nenorite pasirašyti pirmas?

— Ne, aš apskritai nenoriu čia pasirašyti,— kukliai atsakė tėvas Braunas.— Supraskite, mano profesijos žmogui netinka juoktis iš stebuklų.

— Bet juk jūs pats tai pavadinote stebuklu,— išpūtė akis Olboinas.

— Nuoširdžiai apgailestauju,— tarė tėvas Braunas.— Deja, bus atsitikęs nesusipratimas. Nemanau, kad būčiau tai vadinęs stebuklu. Aš tiktai pasakiau, kas gali atsitikti. Jūs prieštaravote, kad to negali atsitikti, nes tai būtų stebuklas. Bet atsitiko. Ir jūs pasakėte, kad tai stebuklas. Bet nuo pradžios iki pat pabaigos aš nepasakiau nė žodžio apie stebuklus arba magiją, arba apie panašius dalykus.

— O aš maniau, jūs tikite stebuklais,— įsiterpė sekretorius.

— Taip,— atsakė tėvas Braunas,— aš tikiu stebuklais. Aš tikiu, kad yra tigrų žmogėdrų, bet nematau jų bėgiojant aplinkui. Jeigu man reikia stebuklų, žinau, kur jų ieškoti.

— Aš nesuprantu jūsų požiūrio, tėve Braunai,— nuoširdžiai prisipažino Vendemas.— Juk jis labai ribotas, o jūs man neatro-

dote ribotas, nors esate dvasininkas. Nejau nematote, kad šitoks stebuklas apverstų aukštyn kojomis bet kokį materializmą? Jis garsiai paskelbtų pasauliui, kad nežemiškos jėgos gali veikti ir veikia. Jūs pasitarnautumėte religijai kaip nė vienas dvasininkas iki jūsų.

Tėvas Braunas šiek tiek įsitempė, apkūni jo figūra įgijo kažkokio nesąmoningo ir neapibrėžto orumo.

— Nejaugi siūlote, kad aš pasitarnaučiau religijai sąmoningu melu? Ne visai aiškiai supratau, ką jūs norėjote pasakyti; atvirai kalbant, ir jums pačiam tai nėra aišku. Galbūt melu ir galima pasitarnauti religijai, bet esu tvirtai įsitikinęs, kad Dievui nepasitarnausi melu. Ir jeigu primygtinai postringaujate, ar jums nebūtų naudinga šiek tiek apie tai išmanyti?

— Man sunku jus suprasti,— prisipažino milijonierius.

— Aš taip ir maniau,— paprastai tarė tėvas Braunas.— Jūs teigiate, kad čia veikė nežemiškos jėgos. Kas per nežemiškos jėgos? Turbūt nemanote, kad viešpaties angelai nunešė ir pakorė jį ant parko medžio? O dėl puolusių angelų — ne, žinoma, ne. Šitą nedorą darbą padarė žmonės, bet jie ir liko savo nedorumo rėmuose, jie nebuvo tokie nedori, kad pasinaudotų piktųjų dvasių pagalba. Aš šį tą nutuokiu apie satanizmą, kaip nuodėmklausys privalau nutuokti. Žinau, kas tai yra ir kaip pasireiškia tikrovėje. Tai ir puikybė, ir klasta. Tai savimeilė, tai noras bauginti nekaltus tik dalinai paaiškinamais dalykais, šiurpinti vaikus. Štai kodėl satanistai taip yra pamėgę paslaptis ir įšventinimus, ir slaptas draugijas, ir taip toliau. Jų akys mato tiktai save; kad ir kokie būtų didingi ir grėsmingi, jie visada tuo dangsto niekingą, beprotišką grimasą.— Ūmai jis pasipurtė lyg nuo ledinio vėjo gūsio.— Gal jau pakaks, patikėkite manimi, jie čia niekuo dėti. Nejaugi manote, kad tam vargšui pakvaišusiam mano airiui, galvotrūkčiais bėgusiam gatve, iškart išplepėjusiam man pusę to, ką žinojo, ir pasprukusiam iš baimės, kad neišplepėtų daugiau,— nejaugi manote, kad šėtonas būtų patikėjęs jam savo paslaptis? Aš galiu patikėti, kad jis buvo susimokęs su dviem kitais, dar žemiau puolusiais negu jis, bet kai prabėgdamas skersgatviu jis iššovė iš pistoleto ir suriko prakeikimą, jis buvo nesavas iš įniršio.

— Bet ką visa ta velniava reiškia? — net pyktelėjo Vendemas. — Žaislinis pistoletas ir prasčioko prakeikimas negali padaryti to, kas įvyko, jei čia nėra stebuklo. Vindas nuo to nedingtų kaip dūmas ir neatsirastų už ketvirčio mylios su kilpa ant kaklo.

— Negali tai negali,— griežtai tarė tėvas Braunas,— o ką jis gali padaryti?

— Ir vėl nebesuprantu jūsų,— niūriai tarė milijonierius.

— Aš sakau: ką jis gali padaryti? — pakartojo dvasininkas, pirmąkart lyg ir imdamas nekantrauti.— Jūs vis kartojate, kad tuščias pistoleto šūvis negalėjo padaryti to, negalėjo padaryti ano; kad jeigu viskas klostėsi taip, negalėjo įvykti žmogžudystė arba negalėjo įvykti stebuklas. Ar jums neateina į galvą paklausti save: o kas gi galėjo atsitikti? Kas atsitiktų, jeigu kažkoks beprotis nei iš šio, nei iš to pykšteltų iš pistoleto po jūsų langu? Kaip tada pasielgtumėte?

Vendemas susimąstė.

— Turbūt žvilgtelėčiau pro langą,— tarė jis.

— Taip,— tarė tėvas Braunas,— jūs žvilgtelėtumėte pro langą. Štai ir visa istorija. Liūdna istorija, bet jau baigta. Beje, yra ir lengvinančių aplinkybių.

— Tai kodėl žvilgtelėjimas pro langą nužudė jį? — paklausė Olboinas.— Juk jei būtų iškritęs pro langą, lavonas būtų gulėjęs skersgatvyje.

— Ne,— tyliai tarė tėvas Braunas.— Jis neiškrito. Jis pakilo aukštyn.

Jo žodžiai nuskambėjo tartum gongo dūžis, tartum lemties balsas, bet jis kalbėjo toliau:

— Jis pakilo, bet ne su sparnais; ne su gerųjų ar blogųjų angelų sparnais. Jis pakilo ant virvės galo, taip kaip jį matėte parke. Kilpa suspaudė kaklą tą akimirką, kai jis iškišo galvą pro langą. Turbūt prisimenate Vilsoną, galiūną jo tarną, o juk Vindas buvo ne ką sunkesnis už krevetę. Argi Vilsonas neišėjo į viršutinį aukštą, pilną paketų, perrištų virvėmis? Ar po tos dienos matėte Vilsoną? Drįstu manyti, kad ne.

— Kitaip tariant,— prabilo sekretorius,— Vilsonas ištraukė jį iš lango tartum upėtakį meškere?

— Taip,— atsakė dvasininkas,— ir per kitą langą nuleido žemyn, į parką, kur trečiasis sąmokslininkas pakorė jį ant medžio. Prisiminkite, kad skersgatvis visada tuščias, kad priešpriešiais aklina siena, kad viskas buvo padaryta per penkias minutes po to, kai airis davė ženklą šaudamas. Nusikaltėlių buvo trejetas; ar galėtumėte atspėti, kas jie?

Visi trys spoksojo į tuščią lango kvadratą ir akliną baltą sieną už jo; nė vienas neatsiliepė.

— Beje,— tarė tėvas Braunas,— nemanykite, kad smerkiu jus dėl antgamtiškų išvadų. Priežastis iš tiesų labai paprasta. Visi

trys prisiekinėjote, kad esate užkietėję materialistai, o faktiškai visi balansavote ant tikėjimo ribos — tikėjimo bet kuo. Šiandieną taip balansuoja tūkstančiai žmonių, bet ant siaurutės ribos ilgai neišstovėsi. Jūs nenurimsite, kol kuo nors neįtikėsite; štai kodėl misteris Vendemas peršukavo naujausias religijas, misteris Olboinas cituoja Šventąjį Raštą, kurdamas savąją kvėpavimo religiją, o misteris Feneris bamba ant to paties Dievo, kurį neigia. Štai čia ir pasireiškia jūsų dvilypumas: tikėti nenatūraliais reiškiniais jums atrodo natūralu, o pripažinti tik natūralius — nenatūralu. Juk tereikėjo menkučio postūmio, kad patikėtumėte tuo, kas nenatūralu, antgamtiška, nors tikrumoje tie reiškiniai buvo visai natūralūs. Ne tiktai natūralūs, bet tiesiog nenatūraliai paprasti. Man rodos, paprastesnę istoriją sunku ir sugalvoti.

Feneris susijuokė, bet tuoj pat apsiniaukė.

— Niekaip nesuprantu vieno dalyko,— tarė jis.— Jeigu tai padarė Vilsonas, tai kodėl Vindas laikė tokį žmogų ir netgi artimai bendravo? Kodėl jį nužudė žmogus, su kuriuo kasdien bendravo ilgus metus? Juk jis garsėjo sugebėjimu iškart permatyti žmones.

Tėvas Braunas trinktelėjo skėčiu į grindis, nors retai teparodydavo savo pyktį.

— Taip,— tarė jis beveik įniršęs,— dėl to jį ir nužudė. Kaip tiktai dėl to. Kad įsivaizdavo esąs žmonių likimų teisėjas.

Trijulė sužiuro į jį, bet jis kalbėjo toliau, lyg jų čia nė nebūtų.

— Kas yra žmogus, užsimanęs teisti kitus? — paklausė jis, nelaukdamas atsakymo.— Juk šitie trys — tai valkatos, kurie kadaise paprašė išmaldos, o jis mikliai, net nedvejodamas pavarė juos į kairę ir į dešinę, sakytum neegzistuotų nei mandagumas, nei noras pasikalbėti, nei teisė pasirinkti draugą. Dvi dešimtis metų ruseno jų neapykanta, kilusi tą akimirką, kai jis vos žvilgtelėjęs nusprendė jų likimus.

— Taip,— tarė sekretorius.— Dabar aš supratau... ir supratau, kaip jūs suprantate... viską viską

— Tebūnu aš prakeiktas, jei ką nors supratau,— garsiai sušuko nenustygstantis džentelmenas iš Tolimųjų Vakarų.— Tas jūsų Vilsonas su airiu atrodo du galvažudžiai, nudobę savo geradarį. Mano moralė, ar tai religija, ar ne, neturi gailesčio šitokiems kraugeriškiems piktadariams.

— Taip — jie piktadariai,— ramiai pasakė Feneris.— Aš jų visai neteisinu, bet turbūt tėvo Brauno pareiga melstis už visus žmones, net ir tokius...

— Taip,— patvirtino tėvas Braunas,— mano pareiga melstis už visus žmones, net ir už tokius kaip Vorenas Vindas.

DARNVĖJŲ GIMINĖS LEMTIS

Du peizažistai stovėjo įsižiūrėję į tą patį peizažą, jūros peizažą. Abiems jis imponavo, nors įspūdžiai šiek tiek ir skyrėsi. Vienam iš jų, kylančiai Londono žvaigždei, šis vaizdas buvo nematytas ir neįprastas. Kitam, vietiniam dailininkui, nors žinomam šiek tiek plačiau,— matytas jau ne sykį, ir gal kaip tik todėl dar įspūdingesnis.

Jei vertintume koloritą ir natūrą dailininkų akimis, tai prieš juos driekėsi smėlio ruožas, o viršum jo saulėlydžio dangaus ruožas, nuspalvinąs apylinkę niūriais tonais: vaiduokliškai žalzganais, bronziniais, rudais ir pilkai rusvais; ne blankiais, o slėpiningesniais gal net už auksą. Tas lygias linijas ardė vienui vienas ilgas pastatas, nusitęsęs kone iki pat vandens; aplink jį vešančios piktžolės ir nendrės tartum susiliejo su jūros dumbliais. Labiausiai krito į akis apgriuvusi viršutinė namo dalis, žiojėjanti gausybe langų kiaurymių ir vakarėjančiame danguje juoduojanti it karkasas. Apatiniame aukšte beveik visi langai buvo užmūryti, jų kontūrai vos beįžiūrimi prietemoje. Bet vienas langas tebebuvo langas; visų keisčiausia, kad jame švietė žiburys.

— Ir kas gali gyventi šituose griuvėsiuose? — sušuko londonietis, stambus, bohemiškos išvaizdos jaunuolis, truputį sendinamas susivėlusios rudos barzdos; visame Čelsyje jis buvo žinomas kaip Haris Peinas.

— Galite pagalvoti, kad vaiduokliai,— atsiliepė jo bičiulis Martinas Vudas.— Na ką gi, žmonės, kurie ten gyvena, tikrai panašūs į vaiduoklius.

Gal paradoksalu, bet londonietis, triukšmingai betarpiškas ir naivus, atrodė beveik kaimietis, o vietos dailininkas — įžvalgesnis ir daugiau patyręs žmogus, žiūrintis į jį su vyresniojo atlaidumu. Ir iš tiesų ori laikysena, tamsūs drabužiai, kvadratinis neišraiškingas veidas ir glotniai nuskusti skruostai teikė jam pranašumo.

— Žinia, tai tiktai laiko ženklas,— kalbėjo jis toliau,— tikriau, ženklas praėjusių senų laikų, nusinešusių garsias gimines. Tame name gyvena paskutinieji kilmingos Darnvėjų giminės palikuonys, bet mūsų dienomis nedaug surastumėte vargingesnių už juos. Jie nepajėgūs sutvarkyti viršutinio aukšto ir priversti lindėti tų griuvėsių apačioje, tarsi kokie šikšnosparniai arba pelėdos. O juk jie turi šeimyninių portretų iš Rožių karų laikotarpio, pirmųjų portretinės tapybos Anglijoje pavyzdžių. Kai kurie nuostabūs; aš tai žinau, nes Darnvėjai buvo prašę manęs juos restauruoti.

Ypač vienas, iš pačių ankstyviausių, toks išraiškingas, kad net šiurpas nukrečia.

— O mane šiurpas nukrečia tik pažiūrėjus į tą laužą,— pasakė Peinas.

— Teisybę sakant, ir mane,— pritarė bičiulis.

Jiems nutilus, pasigirdo šiuršenimas nendrynuose, abu nervingai krūptelėjo — pakrantėje, lyg pabaidytas paukštis, šmėkštelėjo tamsus šešėlis. Bet tai būta tiktai vyriškio, sparčiai žingsniuojančio su juodu lagaminėliu rankoje; skvarbios akys prakauliame išgeltusiame jo veide nepatikliai nužvelgė atvykėlį.

— Tai mūsų gydytojas Barnetas,— lengviau atsikvėpė Vudas.— Labą vakarą, daktare. Ar skubate pas Darnvėjus? Tikiuosi, kad ten niekas nesusirgo.

— Tokioje vietoje visuomet visi ligoniai,— burbtelėjo daktaras.— Ir kartais rimtesni negu jie patys mano. Ten netgi oras užkrėstas ligų ir epidemijų. Aš nepavydžiu tam jaunuoliui iš Australijos.

— O kas per vienas tas jaunuolis iš Australijos? — išsiblaškęs paklausė Peinas.

— Cha! — prunkštelėjo daktaras.— Negi kolega jums nepapasakojo? Juk, jei neklystu, jis atvyksta šiandien. Beveik senovinė melodrama: paveldėtojas sugrįžta iš kolonijų į griūvančią protėvių pilį; viskas autentiška, galioja netgi sena giminės tradicija, kad jis privalo vesti damą, laukiančią gebenių apraizgytame bokšte. Šitoks anachronizmas! Bet jų kada ne kada pasitaiko. Australas netgi turi šiek tiek pinigų — vienintelis šviesos spindulys šitoje istorijoje.

— O ką apie tai galvoja pati mis Darnvėj savajame gebenių apraizgytame bokšte? — sausai paklausė Martinas Vudas.

— Tą patį, ką ir apie visa kita,— atsakė daktaras.— Šitame dilgėlėmis apžėlusiame prietarų lizde išvis negalvojama, čia gyvenama iliuzijomis, pasidavus likimo valiai. Manau, kad šeimyninę sutartį ir jaunikį iš kolonijų ji laiko Darnvėjų lemtimi. Net jeigu jisai pasirodytų besąs kuprotas vienaakis negras, sergąs žudymo manija, ji pagalvotų, kad tai dar vienas štrichas, užbaigiantis niūrų paveikslą.

— Jūs ne itin palankiai pristatėte mano bičiuliui londoniečiui čionykščius draugus,— nusijuokė Vudas.— O aš ketinau jį ten nuvesti; mirtina nuodėmė dailininkui nepamatyti Darnvėjų šeimyninių portretų. Bet jeigu pilį šturmuoja australai, gal išties geriau atidėti vizitą.

— Ką jūs, ką jūs! Tik aplankykite juos, dėl Dievo meilės! —

nuoširdžiai suskato raginti daktaras.— Jei kas gali praskaidrinti bedžiaugsmį jų egzistavimą, tas palengvins mano darbą. Turbūt reikėtų viso būrio giminaičių iš Australijos, kad jie išsijudintų, ir kuo daugiau, tuo smagiau. Eime, aš jus supažindinsiu.

Artėdami prie rūmo, jie pamatė, kad jis tartum sala atskirtas griovio su jūros vandeniu. Jie perėjo tiltu į erdvią akmeninę krantinę, giliai išvagotą plyšių, kuriuose kupsteliais želė balandos ir dagiai. Palšojoje prieblandoje aikštelė plytėjo tuščia ir negyva; Veinui net sunku buvo patikėti, kad mažas erdvės plotelis gali šitaip padvelkti nykuma. Aikštelė buvo išsikišusi į vieną pusę tartum didžiulis įėjimo slenkstis; po žemute Tiudorų stiliaus arka durų kiaurymė juodavo lyg ola.

Daktaras nė nestabtelėdamas nusivedė juos į vidų, ir Veinui teko nusivilti dar kartą. Jis tikėjosi kopsiąs siauručiais įvijais laiptais į begriūvantį bokštą, o pirmuosius žingsnius teko žengti žemyn. Keliskart nulipę trumpais, aptrupėjusiais laipteliais, jie ėjo per sambrėškias menes, kurias, jei ne tamsių paveikslų eilės ant sienų ir apdulkėjusios knygų lentynos, būtų nesunku įsivaizduoti buvus viduramžiais pamėgtu kalėjimu po pilį juosiančiu grioviu. Tai vienur, tai kitur žvakė senovinėje žvakidėje išplėšdavo iš tamsos atsitiktinę buvusios prabangos detalę, padengtą dulkių sluoksniu; tačiau svečią ne tiek sujaudino ir prislėgė ši dirbtinė šviesa, kiek iš kažin kur prasiskverbęs blyškus natūralios šviesos atspindys. Perėjęs ilgą salę, jis pastebėjo vienintelį langą sienoje — neįprastai žemą ovalą, madingą septyniolikto šimtmečio pabaigoje. Tas langas turėjo stulbinančią ypatybę: per jį nebuvo matyti nė lopelio dangaus, tiktai dangaus atšvaitas, blyškus dienos šviesos lopelis, atsispindintis griovio vandenyje, paplauto kranto šešėlyje. Veino atmintyje iškilo legendinė Šalo pilies valdovė, matydavusi pasaulį tiktai veidrodyje. Šitos pilies valdovė ne tiktai tam tikra prasme matė pasaulį veidrodyje, bet dar ir apverstą aukštyn kojomis.

— Dievaži, jauti, kaip griūva Darnvėjų namai — tiesiogine ir perkeltine prasme,— tyliai ištarė Vudas.— Tarytum jie lėtai grimzta į pelkę ar dribsmėlį, kol kada nors virš jų galvų it žalias stogas sutyvuliuos jūra.

Net nesujaudinamas daktaras Barnetas krūptelėjo, išvydęs figūrą, negirdimai artėjančią jo pasitikti. Ir iš tiesų kambaryje buvo taip tylu, kad ateiviai nustėro, susigriebę, kad jie nebe vieni. Trys blankios figūros dunksojo blankiame kambaryje, trys juodai apsitaisę tamsūs šešėliai. Kai vidurinioji figūra priėjo arčiau, blyški šviesa iš lango apšvietė veidą, beveik tokį pat pilką

kaip ir plaukai. Juos pasitiko senasis Vainas, mažordomas, prieš daugelį metų likęs *in loco parentis*[45] mirus ekscentriškam keistuoliui, paskutiniajam lordui Darnvėjui. Jis būtų atrodęs malonus senukas, jei būtų visai neturėjęs dantų. Tačiau vienas vienintelis išlikęs dantis, kuris pasirodydavo vos pražiojus burną, suteikdavo veidui nuožmią išraišką. Pasitikęs daktarą ir jo draugus su deramu etiketu, jis nuvedė juos ten, kur sėdėjo kitos dvi juodai apsirengusios figūros. Viena jų, pagalvojo Peinas, nuostabiai derėjo prie niūrios pilies senovės jau tuo, kad tai buvo katalikų kunigas, tarytum išlindęs iš slaptavietės rūsčiomis žilos praeities persekiojimų dienomis. Peinas net įsivaizdavo jį poteriaujant, leidžiant tarp pirštų rožančiaus karoliukus, skambinant laidotuvių varpais ar atliekant dar kokias kitas neapibrėžtas ir liūdnas apeigas šitoje liūdesio buveinėje. Šią valandą jis turbūt guodė Dievo žodžiu greta sėdinčią damą, bet nelabai įtikėtina, kad jo žodžiai būtų jai teikę paguodos ar bent pralinksminę. Šiaip dvasininkas buvo gana neišvaizdus, jo veidas paprastas ir neišraiškingas, užtat pašnekovė buvo visai kitokia. Jos veido anaiptol nepavadintumėte nei paprastu, nei neišraiškingu. Rūbų, plaukų ir aplinkos juodymėje jos veidas švietė bauginamai negyvu blyškumu, bet ir bauginamai gyvastingu grožiu. Peinas ilgai negalėjo atitraukti akių, nors gyvenime jam buvo skirta dar daug kartų į jį įsižiūrėti.

Vudas maloniai pasisveikino su savo draugais ir po kelių mandagių frazių pareiškė norįs dar kartą pasižiūrėti portretų. Jis atsiprašė, kad atvyko tokią dieną, kai ruošiamasi šeimos šventei, bet jam buvo leista suprasti, kad šeimai netgi jaukiau, nes svečiai išsklaido įtampą. Tada jis nedvejodamas nusivedė Peiną per didžiąją pokylių salę į biblioteką. Ten kabėjo portretas, kurį jis būtinai norėjo parodyti ne tiktai kaip meno kūrinį, bet ir kaip savotišką mįslę. Mažasis dvasininkas nukėblino iš paskos; matyt, jis išmanė senovinius paveikslus ne prasčiau kaip senovines maldas.

— Aš didžiuojuosi, kad jį atradau,— tarė Vudas.— Manau, kad tai Holbeinas[46]. O jeigu ne jis, tai jo epochos dailininkas, ne mažiau talentingas už Holbeiną.

Portretas, nutapytas grubia, bet nuoširdžia ir išraiškinga to laikotarpio maniera, vaizdavo vyriškį juodais rūbais, apsiūtais auksu ir kailiais. Iš masyvaus, papurtusio, išblyškusio veido žvelgė skvarbios akys.

[45] Vietoje tėvo (*lot.*).

[46] Hansas Holbeinas jaunesnysis (1497—1543) — vokiečių tapytojas ir grafikas.

— Kaip gaila, kad menas nesustojo amžiams šitoje raidos pakopoje, o vystėsi toliau! — sušuko Vudas.— Argi jums neatrodo, jog portretas pakankamai realistiškas? Ar neatrodo, jog veidas dar išraiškingesnis dėl to, kad išryškėja tamsiame statiškame neesminių atributų fone? O akys dar gyvesnės. Kaip Dievą myliu, jos net per daug gyvos šitam veidui! Vylingos, veriančios — tarytum žvelgtų per didžiulės blyškios kaukės plyšius.

— Man regis, šiek tiek statiška ir figūra,— tarė Peinas.— Viduramžių sambrėškoje dailininkai dar nebuvo ganėtinai išstudijavę anatomijos, bent jau Anglijos šiaurėje. Antai kairė koja man atrodo neproporcinga.

— Nesiryžčiau to tvirtinti,— santūriai paprieštaravo Vudas.— Meistrai, darbavęsi tada, kai realizmas dar tiktai formavosi, kai dar niekam nė minties nekildavo juo piktnaudžiauti, tapydavo kur kas realistiškiau, negu mes manome. Jie tiksliai perteikdavo detales, kurias nūnai suvokiame sąlyginai. Galbūt jūs pasakysite, kad šito žmogaus antakiai ar akiduobės kiek asimetriški, bet jeigu jis staiga pasirodytų čia, pats įsitikintumėte, kad vienas jo antakis aukštesnis. Aš nenustebčiau, jei jis būtų šlubas, o ta koja — sąmoningai nutapyta kreiva.

— Betgi jis į velnią panašus! — ūmai ištrūko Peinui.— Atleiskite mano netaktą, dvasiškas tėve.

— Nieko baisaus, aš tikiu velniu,— atsakė dvasininkas keista veido išraiška.— Beje, legendose velnias irgi šlubas.

— Klausykite,— užprotestavo Peinas,— nejau pradėsite įtikinėti, kad jis velnias! Bet, velniai rautų, kas jis per vienas?

— Lordas Darnvėjus, gyvenęs Henriko Septintojo ir Henriko Aštuntojo laikais,— paaiškino bičiulis.— Tarp kitko, ir apie jį pasakojamos įdomios legendos. Viena susijusi su užrašu ant rėmo. Smulkiau apie tai galima sužinoti iš užrašų senovinėje knygoje, kurią aptikau šiuose namuose. Abu tekstai labai įdomūs.

Peinas pasilenkė arčiau ir sukinėdamas galvą ėmė skaityti archaišką užrašą ant rėmo kraštų. Pakeitus senąją rašybą tas užrašas rimavosi daugmaž į tokį ketureilį:

Su septintuoju įpėdiniu aš sugrįšiu,
Su septintuoju dūžiu vėl išeisiu.
Ir nieks tą valandą manęs nesulaikys,
O mylima išverks akis.

— Nuo tokių eilių nyku darosi,— tarė Peinas,— galbūt todėl, kad ničnieko nesupratau.

— Dar nykiau pasidarys, kai suprasite,— pusbalsiu tarė Vudas.— Vėliau surašyta kronika, kurią radau senoje knygoje, išsamiai pasakoja, kaip tas gražuolis sugalvojo tokį savižudybės būdą, kad žmonai buvo nukirsta galva už jo nužudymą. Kita kronika, rašyta žymiai vėliau, mini tragediją, įvykusią po septynių kartų, karaliaujant Georgams. Tas septintasis Darnvėjus nusižudė, prieš tai apdairiai įbėręs nuodų į žmonos vyno taurę. Tvirtinama, kad abi savižudybės įvyko septintą valandą vakaro. Man peršasi išvada, kad tas tipas iš tikrųjų sugrįžta kas septinta karta ir, kaip sako eilėraštis, sukelia nekasdieniškų rūpesčių lengvapėdei damai, sutikusiai už jo tekėti.

— Šitas argumentas,— tarė Peinas,— gali šiek tiek nejaukiai nuteikti sekantį septintą džentelmeną.

Vudas pritildė balsą vos ne iki kuždesio.

— Tas, kurio laukiama atvykstant šįvakar, ir yra septintas.

Haris Peinas staiga atsitiesė ir atstatė galingą krūtinę ir pečius, tarytum žmogus, nusimetęs naštą.

— Kokius niekus mes visi tauzijame,— sušuko jis.— Esame išsilavinę žmonės ir, jei neklystu, gyvename mokslo amžiuje. Kol nebuvau prisikvėpavęs šitos prakeiktos priplėkusios atmosferos, kaip gyvas nebūčiau patikėjęs, kad galėčiau kalbėti apie tokius dalykus neprunkšdamas.

— Jūsų teisybė,— pritarė Vudas.— Kai pagyveni ilgesnį laiką šitoje požemio pilyje, daug ką imi matyti kitaip. Prisiplūkiau į valias restauruodamas šitą portretą; pradėjau jausti, kad jis kažkaip keistai veikia mane. Kitąsyk negaliu nuvyti minties, kad drobėje nutapytas veidas kur kas gyvesnis negu šičia gyvenančių žmonių numirėliškos fizionomijos. Jis nelyginant talismanas ar magnetas valdo stichijas, nulemia žmonių bei daiktų likimus. Turbūt pagalvosite, kad nusifantazavau.

— Kas čia per triukšmas? — ūmai sukluso Peinas.

Visi nuščiuvo, bet nieko nebuvo girdėti, tiktai iš toli sklido monotoniškas jūros ošimas. Paskui jiems pradėjo rodytis, kad per tą ošimą prasimuša žmogaus balsas, iš pradžių kimiai, paskui vis garsiau ir arčiau. Greit nebeliko abejonių: kažkas lauke ūkavo.

Peinas atsisuko į žemą langą ir pasilenkė prie jo. Per langą nieko negalėjai matyti, išskyrus griovyje tyvuliuojantį vandenį, kuriame atsispindėjo dangus ir kranto ruoželis. Bet apverstas vaizdas buvo pasikeitęs. Nuo pakibusio kranto šešėlio kilo dar du tamsūs šešėliai — žmogaus kojos, stovinčios ant to kranto. Per siaurą lango ovalą buvo matyti tik tos dvi kojos, juoduojančios

blyškaus melsvai raudono saulėlydžio fone. Atidžiai žiūrėdamas per langelį, Peinas visas persimainė.

— Kažkaip keistai jis stovi! — tarė jis nesavu balsu.

— Ne ne,— pakuždomis ramino jį Vudas.— Atspindžiai dažnokai šitaip iškraipo. Raibuliuoja vanduo, o jums atrodo...

— Kas atrodo? — griežtai paklausė dvasininkas.

— Kad tas žmogus apšlubęs kaire koja.

Ovalinis langas iš pat pradžių atrodė Peinui kažkoks stebuklingas veidrodis, o dabar jam pasivaideno, kad mato tame langeveidrodyje ir kitus nesuvokiamus likimo ženklus. Šalia žmogaus vandenyje atsispindėjo dar kažkas, ko Peinas negalėjo suprasti: trys plonytėlaitės kojos blyškiame dangaus fone, tarytum greta nepažįstamojo stovėtų trikojė pabaisa — milžiniškas voras ar paukštis. Paskui jo atminty iškilo realistiškesnis vaizdas: pagoniško orakulo trikojis. Ūmai trikojis dingo, o žmogaus kojos dingo iš regėjimo lauko.

Peinas atsisuko ir išvydo priešais save išbalusį mažordomo veidą; šis prasižiojo kažką sakyti ir iš burnos kyštelėjo vienintelis dantis.

— Tai jis atvyko,— tarė senasis Vainas.— Šįryt atplaukė garlaivis iš Australijos.

Grįždami iš bibliotekos į pokylių salę, jie girdėjo atvykėlio žingsnius dundant laiptais žemyn; jis tempė su savim kažkokius daiktus, sudarančius nedidelį jo bagažą. Pamatęs vieną iš jų, Peinas atlėgo ir nusijuokė. Paslaptingas trikojis pasirodė besąs fotoaparato teleskopinis stovas, lengvai sumaunamas ir ištraukiamas; ir pats jį tempiantis žmogus taipogi atrodė realus ir žemiškas. Jis dėvėjo tamsų, bet sportiško kirpimo kostiumą, pilkus flanelinius marškinius, sunkūs jo batai gana nepagarbiai kaukšėjo senovinių menių tyloje. Kai jis ėjo artyn susipažinti su lūkuriuojančiu būreliu, buvo sunku pastebėti, kad jis šlubuoja. Tuo labiau kad Peinas,kaip ir visi kiti, negalėjo atitraukti akių nuo jo veido.

Australas, matyt, pajuto, kad jį pasitinka kažkaip keistai ir nejaukiai, bet kiekvienas iš čia esančių būtų galėjęs prisiekti, kad jis nežino, kodėl taip yra. Mergina, jau lyg ir sužadėta su juo, be abejonės, patraukė savo grožiu, bet, matyt, ir išgąsdino. Senasis mažordomas pasveikino jį su beveik feodalinių laikų ceremonialu, bet spoksojo į jį lyg į šeimos vaiduoklį. Dvasininko žvilgsnis buvo neįspėjamas, gal dėl to dar labiau slegiantis. Peino mintys pradėjo krypti nauja linkme — jis pajuto likimo ironiją, būdingą graikų tragedijoms. Pirma jis įsivaizdavo nepažįstamąjį esant šėtoną, bet tikrovė, ko gero, buvo dar baisesnė, nes atvy-

kusysis įkūnijo aklą likimą. Darėsi kraupu, pagalvojus, kad jis eina į nusikaltimą nieko nenujausdamas kaip koks Edipas. Į giminės pilį jis atvyko taip nerūpestingai nusiteikęs, kad, vos išvydęs ją, sustojo nufotografuoti; bet netgi fotoaparatas ūmai tapo panašus į tragiškosios pitijos trikojį.

Šiek tiek vėliau, atsisveikindamas, Peinas nustebo, pajutęs, kad svečias ne toks nepastabus, kaip jam atrodė. Australas negarsiai pasakė jam:

— Neišeikite... ar bent netrukus vėl ateikite. Jūs panašus į gyvą žmogų. Nuo šitų namų man kraujas stingsta gyslose.

Kai Peinas iškopė į paviršių iš tų beveik požemio menių, visa krūtine įkvėpė nakties oro ir jūros kvapų, pasijuto tarsi ištrūkęs iš sapnų pragaro, kuriame grūdasi vienas per kitą įvykiai, bauginantys ir kartu nerealūs. Keistojo giminaičio atvykimas buvo per daug netikėtas ir, taip sakant, neįtikinantis. Jo bruožuose tarytum atgimė veidas iš portreto; tas antrininko panašumas baugino Peiną lyg kokia dvigalvė pabaisa. Tačiau ne viskas toje pilyje jam atrodė košmaras ir ne australo veidas giliausiai įstrigo atmintin.

— Berods, jūs sakėte,— kreipėsi Peinas į daktarą, jiems žingsniuojant per juosvą smėlį palei juoduojančią jūrą,— sakėte, kad tą jaunikaitį sužiedavo su mis Darnvėj dėl šeimyninės sutarties ar kažko panašaus? Toks įspūdis, kad pasakojate perskaitytą romaną.

— Istorinį romaną,— pataisė daktaras Barnetas.— Darnvėjai užmigo letargo miegu prieš kelis šimtmečius, kai tebebuvo gyvi papročiai, apie kuriuos dabar tik skaitome knygose. Taip, atrodo, iš tiesų egzistuoja šeimos tradicija tuokti antros ar trečios eilės giminaičius, norint išvengti turto dalybų. Mano galva, didžiai kvaila tradicija; ir jeigu jie dažnai tuokiasi tarpusavyje, pagal paveldimumo dėsnius neišvengiamai išsigimsta.

— Aš nemanyčiau, kad visi tos šeimos nariai išsigimę,— paprieštaravo Peinas.

— Ko gero, ne,— sutiko daktaras,— tas jaunuolis neatrodo išsigimęs, nors jis ir raišas.

— Jaunuolis! — sušuko Peinas, ūmai kažko įpykęs.— Jeigu jūs manote, kad jaunoji dama išsigimusi, tai drįstu manyti, kad jūsų paties skonis bus išsigimęs.

Daktaro veidas apsiniaukė.

— Manau, kad apie tai žinau šiek tiek geriau už jus,— atrėžė jis.

Likusią kelio dalį abu tylėjo; kiekvienas jautėsi nepagrįstai

buvęs storžievis ir dėl to susilaukęs tokio pat nepelnyto atkirčio. Peinas dabar liko vienas su savo mintimis, nes jo bičiulis Vudas užtruko pilyje kažkokiais reikalais, susijusiais su paveikslais.

Peinas nesidrovėdamas naudojosi pusbrolio iš kolonijų kvietimu dažniau lankytis; atvykėlis vis dar jautėsi it nesavas. Sekančiomis savaitėmis jis kur kas detaliau apžiūrėjo Darnvėjų pilies tamsius interjerus; beje, vertėtų paminėti, kad jis ne visą laiką skyrė pusbrolio iš kolonijų nuotaikai praskaidrinti. Mis Darnvėj melancholija buvo labiau įsisenėjusi, tad ją dar labiau reikėjo pralinksminti,— žodžiu, jis buvo pasiryžęs negailėti jėgų. Tačiau sąžinė retkarčiais imdavo graužti jį, o padėties neaiškumas trikdė. Slinko savaitės, bet iš naujojo Darnvėjaus elgesio negalima buvo suprasti, ar jis jaučiasi senos tradicijos įpareigotas, ar ne. Jis klydinėjo tamsiomis galerijomis, ilgai stoviniuodapriešais lemtingąjį paveikslą. Šito namo-kalėjimo šešėliai jau kaupėsi virš jo galvos; australo pasitikėjimas savimi kasdien vis labiau tirpo. O Peinui niekaip nesisekė išsiaiškinti to, kas jam buvo svarbiausia. Kartą jis pabandė atverti širdį bičiuliui Martinui Vudui, kuris, kaip paprastai, triūsė prie paveikslų, bet ir iš jo neišgirdo padrąsinančio žodžio.

— Man rodos, jums nėra ko kištis,— trumpai drūtai pasakė Vudas,— juk jie susižadėję.

— Savaime aišku, nesikišiu, jei jie susižadėję,— atrėmė bičiulis,— o jeigu ne? Aišku, aš nė neužsiminiau mis Darnvėj, bet ją pakankamai dažnai matau ir įsitikinau, kad ji nesijaučia sužadėta, net jei ir pripažįsta, kad taip buvę sutarta. O pusbrolis apie tai nekalba, lyg iš viso nebūtų nieko girdėjęs. Juk šitoks neaiškumas visus dirgina.

— Užvis labiausiai jus,— šiurkštokai pastebėjo Vudas.— Bet jeigu norite žinoti mano nuomonę, tai aš manau, kad jis tiesiog bijo.

— Bijo, kad ji atstums? — paklausė Peinas.

— Priešingai: kad sutiks,— atsakė Vudas.— Dėl Dievo meilės, nežiūrėkite į mane tokiomis akimis! Aš nemanau, kad jis bijotų mis Darnvėj. Jis bijo paveikslo.

— Paveikslo? — perklausė Peinas.

— Prakeikimo, siejamo su paveikslu,— patikslino Vudas.— Ar jau pamiršote ketureilį apie Darnvėjų lemtį, laukiančią jo ir jos!

— Žinia, nepamiršau, bet paklausykite,— ėmė karščiuotis Peinas,— ir Darnvėjų lemties negalima dvejopai aiškinti. Iš pradžių sakėte, kad negaliu nieko tikėtis dėl šitos tradicijos, paskui — kad papročio negalima laikytis dėl prakeikimo. Bet jeigu prakei-

kimas gali sugriauti tradiciją, tai kodėl mis Darnvėj privalu laikytis tos tradicijos? Jeigu jie bijo tuoktis vienas su kitu, vadinasi, kiekvienas iš jų gali tuoktis su kuo nori, ir dramos kaip nebūta. Kodėl aš privalau saugoti jų šeimos tradicijas labiau už juos pačius? Man rodos, jūsų požiūris visai nelogiškas.

— Čia ir pats velnias koją nusilaužtų,— piktai burbtelėjo Vudas, ir vėl įniko stuksenti plaktuku porėmį.

Ir štai vieną rytą naujasis paveldėtojas nutraukė užsitęsusią ir slopią tylą. Jis pasielgė šiek tiek nelauktai, gal kiek ir stačiokiškai, kaip, matyt, buvo pratęs, bet aiškiai kupinas dorų ketinimų. Australas atvirai paprašė jam patarti, bet ne vieno ar kito kaip Peinas, o visų iš karto. Kalbėdamas jis kreipėsi į visus susirinkusius, tartum politinis veikėjas, atvykęs pas rinkėjus. Jis pavadino tai „kortų atskleidimu". Laimė, mis Darnvėj nedalyvavo šitame forume; Peinas net pasipurtė, įsivaizdavęs, kaip ji būtų čia jautusis. Bet australas buvo nuoširdus; jam atrodė natūralu prašyti pagalbos ir informacijos. Jis sušaukė savotišką šeimos tarybą ir paklojo savo kortas ant stalo, teisingiau sviedė jas ant stalo kaip nevilties apimtas žmogus, kurį dieną naktį persekioja neišsprendžiama problema. Per trumpą laiką pilies šešėliai, žemi langai ir įsmukusios grindys keistai paveikė jį, dar padidino tam tikrą panašumą, kuris nėjo visiems iš galvos.

Penketas vyriškių, skaičiuojant ir daktarą, sėdėjo aplink stalą. Peinas išsiblaškęs pagalvojo, kad vienintelės ryškios spalvos kambaryje — jo paties vasarinis kostiumas ir rudi plaukai, nes dvasininkas ir mažordomas buvo apsitaisę juodai, o Vudas ir Darnvėjus kaip paprastai vilkėjo tamsiai pilkais kostiumais, kurie čionai atrodė beveik juodi. Galbūt dėl to kontrasto jaunuolis ir pavadino jį gyvu žmogumi. Tą akimirką Darnvėjus ūmai pasisuko krėsle, ir dailininkas net nustėro, suvokęs, kad jis kalba apie patį baisiausią dalyką pasaulyje.

— Ar čia yra tiesos? — paklausė jis.— Aš klausinėju save, kol ima svaigti galva. Nebūčiau patikėjęs, kad kada nors galvosiu apie tokius dalykus,— bet vis mąstau apie tą portretą, apie tą eilėraštį, ir apie sutapimą, ar kaip jūs šitai pavadintumėte... ir mane ima krėsti šaltis. Ar čia yra tiesos? Ar egzistuoja Darnvėjų lemtis, ar tai tik idiotiškas atsitiktinis sutapimas? Ar turiu teisę vesti, ar aš tuo prisišauksiu iš dangaus kažką tamsaus, šiurpaus, nežinomo ant savo ir ant kito žmogaus galvos?

Jo žvilgsnis klajojo aplink stalą ir įsmigo į ramų dvasininko veidą; atrodė, jog australas dabar kalba tik jam. Praktiškas Peino protas sukilo besiklausant, kaip prietarų problema pateikiama

svarstyti tam kupinam prietarų tribunolui. Jis sėdėjo greta Darnvėjaus ir įsikišo dvasininkui dar nespėjus atsakyti.

— Aš sutinku, kad sutapimai stebinantys,— prabilo Peinas apsimestinai nerūpestingai,— tačiau mes...— Ir nuščiuvo it perkūno trenktas. Darnvėjus gręždamasis pasuko galvą, kairysis antakis kilstelėjo ir akimirką veidas iš portreto spoksojo į jį. Panašumas buvo toks kraupus, kad visi sudrebėjo. Senajam mažordomui ištrūko kimus atodūsis.

— Ne, tai beviltiška,— iššstenėjo jis,— tai, su kuo mes susidūrėme, per daug siaubinga.

— Taip,— negarsiai pritarė dvasininkas,— mes iš tiesų susidūrėme su kažkuo siaubingu, siaubingiausiu iš visų man žinomų dalykų — su kvailumu.

— Ką jūs pasakėte? — perklausė Darnvėjus, nenuleisdamas nuo jo akių.

— Aš pasakiau: su kvailumu,— pakartojo dvasininkas.— Iki šiol nesikišau, nes tai ne mano reikalas; aš tik laikinai pavaduoju šitos parapijos ganytoją ir lankydavausi pilyje mis Darnvėj kvietimu. Bet jeigu klausiate mane tiesiai, ką gi, mielai atsakysiu. Visiškai neabejoju, kad nėra jokios Darnvėjų lemties, draudžiančios jums vesti bet kurią merginą. Nė vienam žmogui negali būti nulemta padaryti net menkiausią nuodėmę. O ką jau kalbėti apie tokias sunkias kaip savižudybė ar žmogžudystė. Negalima priversti jūsų elgtis prieš savo sąžinę vien tik dėl to, kad jūsų pavardė Darnvėjus, o ne, sakysim, Braunas. Braunų lemtis,— pridūrė jis su sarkazmu,— arba dar geriau: „Tragiškoji Braunų lemtis“.

— Ir jūs nuoširdžiai patariate man šitaip galvoti? — sušuko australas.

— Patarčiau jums daugiau galvoti apie kitką,— linksmai atsakė dvasininkas.— Kodėl apleidote besivystantį fotografijos meną? Kur pasidėjo jūsų aparatas?.. Šičia, apačioje, be abejonės, tamsu, bet viršutinio aukšto arkų nišose nesunkiai galima įsirengti puikiausią laboratoriją. Keletas darbininkų bematant uždengtų stiklinį stogą.

— Nejaugi? — užprotestavo Martinas Vudas.— O aš maniau, kad kaip tiktai jūs iš paskutiniųjų ginsite šituos nuostabius gotiškus skliautus. Juk tai bene geriausia, ką jūsų religija yra davusi pasauliui. Man atrodė, kad kaip tiktai jūs turėtumėte gerbti šitokį meną. Negaliu suprasti, kodėl pajutote tokį potraukį fotografavimui.

— Aš pajutau potraukį dienos šviesai,— atsakė tėvas Brau-

nas,— ypač šitoje abejotinoje istorijoje; o fotografija turi tą privalumą, kad priklauso nuo dienos šviesos. O jeigu jūs nesuprantate, kad galėčiau sumalti į miltus visus pasaulio gotikinius skliautus, jei ta kaina išsaugočiau nors vienai žmogaus sielai ramybę, tai nutuokiate apie mano religiją dar mažiau negu jums atrodo.

Jaunasis australas pašoko iš vietos tartum naujai gimęs.

— Dievaži! Tai bent žodžiai! — sušuko jis.— Prisipažįstu, nesitikėjau to išgirsti iš jūsų. O žinote, dvasiškas tėve, aš įrodysiu, kad dar nesu suguręs.

Senukas mažordomas nenuleido nuo jo išgąstingai nerimastingo žvilgsnio, tarytum jaunuolio protrūkyje būtų įžvelgęs pražūtį.

— Ir ką jūs ketinate daryti? — virpančiu balsu paklausė.

— Ketinu nufotografuoti portretą,— atsakė Darnvėjus.

Tačiau savaitei tepraslinkus susikaupė tamsūs negandos debesys, užtemdę sveikos nuovokos saulę, kurios veltui šaukėsi dvasininkas, ir vėl nugramzdino pilį į Darnvėjų lemties sutemas. Įrengti naują studiją buvo visai nesunku; viduje ji nė kiek nesiskyrė nuo kitų studijų — tuščia, erdvi ir sklidina dienos šviesos. Bet žmogus, užlipęs laiptais iš požemio tamsumos, pasijusdavo lyg įžengęs į tviskantį, nenusakomą kaip praeitis pasaulį. Vudas, gerai ištyrinėjęs pilį, nugalėjo savo estetines pretenzijas ir pasiūlė įrengti tamsiąją laboratoriją kambarėlyje, kažkaip išlikusiame tarp antrojo aukšto griuvėsių. Darnvėjus, pasislėpęs nuo baltos dienos šviesos, kuisdavosi ten, apšviestas vyšninės lempos šviesos. Vudas kažkokia proga pajuokavo, kad ta raudona lempa padarė iš jo vandalą; tamsus kambarėlis su kruvinais atspindžiais ant sienų atrodė romantiškas tartum alchemiko ola.

Tą dieną, kai Darnvėjus buvo nusprendęs fotografuoti paslaptingąjį portretą, jis atsikėlė auštant ir vieninteliais sraigtiniais laiptais, jungiančiais abu aukštus, atsinešė jį iš bibliotekos. Atrėmė portretą ant molberto, nutvieksto ryškios dienos šviesos, o priešais pasistatė fotoaparato trikojį. Jis pasakė norįs pasiųsti portreto reprodukciją žinomam antikvarui, rašiusiam straipsnį apie Darnvėjų pilies senienas. Tačiau visi suprato, jog antikvaras — tik priedanga daug gilesniems dalykams. Tai buvo savotiška dvasinė dvikova — jei ne Darnvėjaus su demonišku paveikslu, tai bent Darnvėjaus su jo paties dvejonėmis. Jis ryžosi suremti akis į akį blaivią fotografijos realybę su tamsia portretine mistika — ar naujojo meno saulės šviesa neišsklaidys senojo nakties šešėlių.

Galbūt todėl jis panoro viską daryti pats, nors ir žinojo taip ilgiau užtruksią. Kad ir kaip ten būtų, apsilankiusiems studijoje eksperimento dieną nesinorėjo ten ilgiau užtrukti, nes Darnvėjus buvo užsidengęs galvą aparato gaubtu ir nesileido į kalbas. Mažordomas atnešė jam pietus, nes Darnvėjus atsisakė nusileisti žemyn; po kelių valandų senasis tarnas sugrįžo ir rado maistą beveik suvalgytą, bet, išnešdamas indus, vietoj padėkos išgirdo tik niurnėjimą. Peinas užlipo pažiūrėti, kaip jam sekasi, bet, kadangi fotografas nebuvo nusiteikęs šnekėtis, sugrįžo į apačią. Tėvas Braunas taip pat apsilankė studijoje neįkyriu pretekstu — perduoti Darnvėjui laišką nuo eksperto, kuriam buvo ketinama siųsti fotografiją. Jis paliko laišką ant tuščios ryškinimo vonelės ir nusileido žemyn. Savo mintimis apie tą erdvų stiklinį narvą, kupiną dienos šviesos ir entuziasto užsispyrimo — pasaulį, kurį tam tikra prasme sukūrė jis pats,— dvasininkas nepasidalino su niekuo. Beje, netrukus jis turės prisiminti, kad paskutinis nulipo įvijais laiptais, jungiančiais abu aukštus, palikdamas viršuje vienišą vyriškį tuščiame kambaryje. Visi kiti stoviniavo svetainėje, esančioje greta bibliotekos, prie masyvaus juodmedžio laikrodžio, panašaus į titanišką karstą.

— Na, kaip sekasi Darnvėjui? — šiek tiek vėliau paklausė Peinas.— Juk jūs ką tik aplankėte jį.

Dvasininkas persibraukė ranka kaktą.

— Nepagalvokite, kad man galvoje pasimaišė,— tarė jis, liūdnai šypteldamas.— Turbūt nuo dienos šviesos studijoje man apraibo akys. Bet, garbės žodis, Darnvėjaus figūra, stovinti priešais tą portretą, kažkurią akimirką pasirodė man keista.

— O, tai dėl jo raišumo,— skubiai atsakė Barnetas.— Mes visi tą žinome.

— Ką gi mes žinome? — šaižiai, bet pritildytu balsu paklausė Peinas.— Nemanau, kad mes viską arba bent ką nors apie tai žinome. Kas atsitiko jo kojai? Ir kas atsitiko jo protėvio kojai?

— Apie tai šiek tiek rašoma knygoje, kurią neseniai varčiau šeimos archyve,— tarė Vudas.— Aš jums ją atnešiu.— Ir jis dingo bibliotekoje.

— Man rodos,— ramiai tarė tėvas Braunas,— misteris Peinas paklausė ne šiaip sau.

— Galiu iškloti viską iš karto,— pasakė Peinas dar tyliau.— Galų gale juk viską galima logiškai išaiškinti. Bet kuris žmogus gali nusigrimuoti pagal portretą. Ir ką mes žinome apie tą Darnvėjų? Elgiasi gana keistai...

Visi nustebę sužiuro į jį, tik dvasininkas atrodė visiškai ramus.

— Manau, kad senasis portretas niekada nebuvo fotografuotas,— tarė jis.— Todėl Darnvėjus ir nori tai padaryti. Nematau čia nieko blogo.

— Viskas labai paprastai išaiškinama,— tarė Vudas šypsodamasis; jis ką tik sugrįžo su knyga rankoje. Tuo metu jam už nugaros juodmedžio laikrodžio mechanizmas sugirgždėjo ir nuskambėjo septyni ritmingi dūžiai. Kartu su paskutiniu dūžiu viršuje kažkas driokstelėjo, ir namas sudrebėjo tarsi nuo perkūnijos. Tėvas Braunas puolė prie įvijų laiptų ir buvo jau ant trečios pakopos, bet tuo metu viskas nutilo.

— O Viešpatie! — sukliko Peinas.— Juk jis ten vienas!

— Taigi, rasime jį ten vieną,— tarė tėvas Braunas neatsigręždamas ir dingo viršuje.

Likusieji, atitokę nuo išgąsčio, suparalyžiavusio kūną, vienas per kitą puolė akmeniniais laiptais aukštyn, į naująją studiją. Tėvas Braunas neapsiriko: jie rado Darnvėjų vieną, gulintį tarp aparato duženų; trys ilgos štatyvo kojos styrojo groteskiškai atsikišusios, o sutrauktoji jo paties koja juodavo ant grindų kaip ketvirtoji. Iš pirmo žvilgsnio juoduojanti krūva atrodė apglėbta didžiulio šiurpaus voro. Vos palietus paaiškėjo, kad Darnvėjus nebegyvas. Tik portretas kaip niekur nieko stovėjo ant molberto, geriau įsižiūrėjus imdavo rodytis, kad jo akys piktdžiugiškai šaiposi.

Gal valandai praslinkus, tėvas Braunas, besistengdamas apraminti paklaikusius namiškius, susidūrė su senuoju mažordomu, kažką murmančiu panosėje, monotoniškai, kaip anas laikrodis, tiksėjęs ir mušęs mirties valandas. Net nesuprasdamas žodžių, dvasininkas žinojo, ką senis kartoja:

Su septintuoju įpėdiniu aš sugrįšiu,
Su septintuoju dūžiu vėl išeisiu.

Jam besiruošiant tarti paguodos žodžius, senasis tarnas ūmai atitoko, jo veidą iškreipė pyktis, murmėjimas virto riksmu:

— Tai jūs! — šaukė jis.— Jūs su ta savo dienos šviesa! Gal ir dabar sakysite, kad nėra Darnvėjų lemties?

— Pasakysiu tą patį kaip ir anksčiau,— ramiai atsakė tėvas Braunas. Ir patylėjęs pridūrė: — Tikiuosi, jūs įvykdysite nelaimingojo Darnvėjaus paskutinį norą ir pasirūpinsite, kad fotografija būtų išsiųsta nurodytu adresu.

— Fotografija! — pasipiktino daktaras.— Kam to bereikia? Bet, kad ir keista, jokios fotografijos nėra. Matyt, jis taip ir ne-

nufotografavo portreto, nors kiaurą dieną krapštėsi prie aparato.

Tėvas Braunas staigiai atsisuko.

— Nufotografuokite patys,— tarė jis.— Vargšas Darnvėjus buvo gerai sugalvojęs. Be galo svarbu nufotografuoti portretą.

Kai daktaras, dvasininkas ir abu dailininkai — tamsi ir liūdna procesija traukė per rudai gelsvus smėlynus, kurį laiką visi tylėjo. Tartum perkūnas iš giedro dangaus toji pranašystė išsipildė tuo momentu, kai visi buvo ją pamiršę; kai daktaro ir dvasininko galvos buvo kupinos racionalių minčių, kaip fotografo studija — dienos šviesos. Jie būtų galėję racionaliai mąstyti kiek širdis geidžia, bet septintas įpėdinis ėmė ir staiga sugrįžo, o septintą valandą ėmė ir staiga išėjo į anapus.

— Aš bijau, kad dabar visi ir visiems laikams patikės Darnvėjų lemtimi,— prabilo Martinas Vudas.

— Yra vienas, kuris nepatikės,— atrėžė daktaras.— Kodėl turėčiau pasikliauti prietarais, jeigu kas nors panoro pasidaryti galą?

— Jūs manote, kad nelaimingasis Darnvėjus nusižudė? — paklausė dvasininkas.

— Aš tuo įsitikinęs,— atsakė daktaras.

— Galėjo būti ir taip,— sutiko pašnekovas.

— Jis buvo vienas, o tamsiame kambaryje visas rinkinys nuodų. Be to, Darnvėjai jau yra darę tokių dalykų.

— Vadinasi, jūs netikite, kad čia išsipildė giminės prakeikimas?

— Ne,— atsakė daktaras.— Aš tikiu tiktai vienu giminės prakeikimu — jų kraujomaiša. Aš jau sakiau, kad jie išsigimsta, kad daugumas pusiau išprotėję. Jeigu kraujas pradeda stingti jūsų gyslose tartum vanduo pelkėje, jūs pasmerktas degeneracijai; nesvarbu, ar norite to, ar ne. Paveldimumo dėsnių negalima išvengti, mokslo įrodytų tiesų negalima paneigti. Darnvėjų protai irsta kaip ir jų senosios pilies plytos bei akmenys, ardomi jūros ir sūrių vėjų. Savižudybė... žinoma, tai savižudybė,— drįstu teigti, kad šitoje giminėje visi anksčiau ar vėliau baigia gyvenimą savižudybėmis. Turbūt tai geriausia, ką jie gali padaryti.

Mokytam vyrui postringaujant, Peino atmintyje staiga nuostabiai aiškiai iškilo Darnvėjų dukters veidas, iš beprošvaistinės tamsos išnyranti kaukė; tragiška, išblyškusi, tačiau spindinti akinančiu ir beveik nemirtingu grožiu. Jis atvėrė burną, bet negalėjo ištarti nė žodžio.

— Vadinasi,— kreipėsi tėvas Braunas į daktarą,— jūs vis dėlto tikite prietarais?

— Kaip tai — „tikite prietarais“? Aš tikiu, kad šiuo atveju žmogžudystė buvo neišvengiama — moksliškai traktuojamų faktų išdava.

— Na aš negalėčiau pasakyti, kad jūsų moksliški prietarai geresni už kieno nors mistiškus prietarus,— atsakė dvasininkas.— Ir vieni, ir kiti paverčia žmogų paralitiku, nepajėgiančiu nė piršto pajudinti, kad išgelbėtų savo gyvybę ir sielą. Ketureilis sako, kad Darnvėjams lemta žūti, o jūsų mokslinis horoskopas tvirtina, kad Darnvėjams lemta nusižudyti. Ir vienu, ir kitu atveju jie paverčiami vergais.

— Pamenu, sakėte, jog racionaliai vertinate šituos dalykus,— tarė daktaras Barnetas.— Nejaugi jūs netikite paveldimumu?

— Aš sakiau, kad tikiu dienos šviesa,— garsiai ir aiškiai atsakė dvasininkas,— ir neketinu rinktis vieno ar kito prietarų tunelio — abu jie veda į tamsą. Štai jums įrodymas: visi klaidžiojate tamsoje, nė nenujausdami, kas iš tiesų atsitiko tuose namuose.

— Jūs kalbate apie savižudybę? — paklausė Peinas.

— Aš kalbu apie žmogžudystę,— atsakė tėvas Braunas, ir nors jis ištarė tuos žodžius tik šiek tiek garsiau, jo balsas tarytum nuaidėjo per visą pajūrį.— Taip, tai buvo žmogžudystė, bet žmogžudystė įvykdyta žmogaus valia, kuriai Viešpats Dievas suteikė laisvę.

Peinas niekad nesužinojo, ką tuo metu atsakė kiti, nes dvasininko ištartas žodis savotiškai paveikė jį: ir sukrėtė tartum trimito signalas, ir sukaustė vietoje. Trejetas vyriškių nutolo, o Peinas tebestovėjo smėlynų tyrlaukio viduryje; kraujas smarkiai pulsavo gyslomis, plaukai, kaip sakoma, piestu atsistojo, bet kažkodėl pasijuto neapsakomai laimingas. Psichologinis procesas — pernelyg staigus ir pernelyg painus, kad pats galėtų susigaudyti — jau virto sprendimu, kurio dar neįstengė analizuoti; tačiau sprendimas reiškė išsivadavimą. Dar kiek pastovėjęs, jis apsisuko ir lėtai nuklampojo per smėlynus atgal, pas Darnvėjus.

Ryžtingais žingsniais sudrebinęs tiltą per griovį, jis nusileido laiptais, skardaus aido lydimas ėjo per ilgas menes, kol priėjo kambarį, kuriame sėdėjo Adelaidė Darnvėj blyškios šviesos iš ovalinio lango aureolėje, tarytum visų pamiršta šventoji, palikta mirties klonyje. Ji pakėlė akis, nustebęs jos veidas atrodė dar žavingesnis.

— Kas atsitiko? — paklausė ji.— Kodėl jūs sugrįžote?

— Aš sugrįžau dėl Miegančiosios gražuolės,— atsakė jis, tramdydamas juoką.— Šita sena pilis nugrimzdo į miegą prieš

kažkiek šimtmečių, kaip sako daktaras, bet jums nereikia įsivaizduoti savęs sena. Eime aukštyn, į dienos šviesą, ir jums atsivers tiesa. Pasakysiu jums žodį, kraupų žodį, bet tas žodis išsklaidys jūsų nelaisvės kerus.

Ji nesuprato nė žodžio iš tos kalbos, bet kažkoks impulsas privertė atsikelti, leistis vedamai per ilgą salę, paskui laiptais aukštyn ir galų gale į lauką po vakaro dangumi. Sunykęs parkas leidosi prie jūros; senas fontanas su tritonu pažaliavo nuo laiko; iš išdžiūvusio rago į tuščią baseiną jau seniai nebetryško vanduo. Praeidamas Peinas dažnai matydavo tą vienišą siluetą vakario dangaus fone, lyg kokį sudužusios laimės simbolį. Praeis kiek laiko, dar neseniai manė jis, ir tušti baseinai užsipildys, bet šį kartą tai bus drumstas, žalzganas ir apkartęs jūros vanduo; gėlės jame paskęs, pasmaugtos jūros dumblių. Darnvėjų duktė atiduos savo ranką lemčiai ir prakeikimui, tokiems pat kurtiems ir negailestingiems kaip jūra. Bet dabar Peinas padėjo ranką ant bronzinio tritono, jausdamas kaip kaupiasi milžino jėga, ir papurtė jį lyg būtų norėjęs nuversti nuo pjedestalo piktąjį parko dievaitį.

— Tai ką jūs norite pasakyti? — paklausė ji.— Kas tai per žodis, kuris mus išvaduos?

— Tas žodis —„žmogžudystė“,— tarė jis,— bet jis atneša laisvę su gaiviu pavasario gėlių kvapnumu. Ne, tik nepagalvokite, kad aš ką nors nužudžiau. Bet po košmariškų sapnų, kuriais jūs gyvenote, faktas, kad kas nors gali būti nužudytas — savaime gera žinia. Jums dar neaišku? Košmarai, kurie jus kankino, buvo jumyse pačioje; Darnvėjų lemtis glūdėjo pačiuose Darnvėjuose; ji skleidėsi tartum siaubingo augalo žiedas. Nuo jos nebuvo galima pasprukti net ir laimingo atsitiktinumo dėka; ji buvo neišvengiama, kad ir kuo ją aiškintum — senosiomis Vaino legendomis ar supermoderniška Barneto paveldimumo teorija. Tačiau žmogus, žuvęs šiandien, nebuvo nei magiško prakeikimo, nei paveldėtos beprotystės auka. Jį nužudė. Aišku, mums toji žmogžudystė, kaip ir kiekviena žmogžudystė — nelaimė: *requiescat in pace*[47], bet kartu tai ir laimė, nes ji, tarytum dienos šviesos spindulys, paėjo iš šalies.

Ūmai ji nusišypsojo.

— Man regis, supratau. Nors kalbate kaip lunatikas, aš supratau. O kas jį nužudė?

— Aš nežinau,— atsakė jis negudraudamas,— bet tėvas Braunas žino. Tėvas Braunas pasakė, kad tai padarė valia, laisva kaip jūros vėjas.

---

[47] Tesiilsi ramybėje *(lot.)*.

— Tėvas Braunas nuostabus žmogus,— patylėjusi tarė ji,— jis buvo vienintelis šviesulys mano gyvenime, kol...

— Kol? — perklausė Peinas, impulsyviai palinkdamas prie jos; jis taip stumtelėjo bronzinę baidyklę, kad toji vos išsilaikė ant postamento.

— Na, kol nepasirodėte jūs,— tarė ji ir vėl šyptelėjo.

Šitaip ėmė busti iš miego pilis. Šiame pasakojime nebus aprašomos visos to pabudimo stadijos, nors daug kas įvyko anksčiau, negu pakrantę užklojo naktis. Kai Haris Peinas vėl žingsniavo namo, jis buvo kupinas laimės, kaip tiktai gali būti laimingas žmogus mūsų laikiname pasaulyje. Jis brido per tamsius smėlynus, tuos pačius smėlynus, kuriuose tiek kartų klajojo, norėdamas užsimiršti. Šį kartą viskas jame skambėjo, raudona jūra jo gyslose pasiekė aukščiausią potvynio ribą. Jo galvoje plaukė vaizdai, kaip pilis vėl skendi gėlynuose, bronzinis tritonas spindi lyg auksas, o fontanas trykšta tyru vandeniu ar vynu. Ir visa tai sutvisko, pražydo nuo vienintelio žodžio — „žmogžudystė“, nors jis vis dar neperprato jo reikšmės. Jis tiesiog patikėjo tuo ir pasielgė išmintingai, nes buvo vienas iš tų žmonių, kurie girdi tiesos balsą.

Praslinko daugiau kaip mėnuo, kol Peinas pagaliau sugrįžo namo, į Londoną, susitikti su tėvu Braunu ir parodyti jam fotografiją. Širdies reikalai klostėsi sėkmingai, kiek tai įmanoma šitokios tragedijos šešėlyje, tad ir toji tragedija mažiau slėgė jį; antra vertus, ją vis tiek dengė Darnvėjų lemties šešėlis. Pastaruoju metu jis turėjo begales darbų, ir tik tada, kai Darnvėjų namuose gyvenimas lyg ir tvirtai įėjo į vėžes, o portretas seniai kabėjo ankstesnėje vietoje bibliotekoje, Peinui pavyko nufotografuoti jį su magnio blykste. Prieš pasiųsdamas fotografiją antikvarui, kaip buvo sutarta, Peinas užvežė ją dvasininkui, primygtinai to prašiusiam.

— Negaliu jūsų suprasti, tėve Braunai,— prisipažino jis.— Jūs elgiatės taip, lyg būtumėt senų seniausiai išsprendęs tą problemą.

Dvasininkas susikrimtęs papurtė galvą.

— Turbūt aš kvailas per visą pilvą, bet niekaip neperprantu vienos smulkmenos. Viskas taip aišku, taip paprasta iki tam tikro momento, o paskui... Gal leistumėte man žvilgtelėti į fotografiją?

Jis pakėlė nuotrauką prie akių ir žemažiūriškai prisimerkė.

— Ar kartais neturite didinamojo stiklo? — paklausė po kelių akimirkų.

Peinas padavė jam stiklą, ir dvasininkas įniko įdėmiai studijuoti fotografiją. Po kurio laiko jis prabilo:

— Įsižiūrėkite į knygą lentynos krašte, prie pat rėmo; ji vadinasi „Popiežės Joanos istorija". Hm, įdomu... O štai kita knyga, tiesiai virš jos, ant nugarėlės įspausta kažkas apie Islandiją. Viešpatie! Kaip netikėtai kitąsyk atsiskleidžia tiesa! Ir koks aš mulkis, kad nepastebėjau to būdamas tenai!

— Tai ką jūs čia aptikote? — nekantriai paklausė Peinas.

— Paskutinę nusikaltimo grandį,— atsakė tėvas Braunas,— ir tik dabar supratau visumą. Taip, manau, kad galėčiau nupasakoti tą tragišką istoriją nuo pat pradžios iki pat pabaigos.

— Bet kaip? — negalėjo atsistebėti Peinas.

— Ogi štai kaip,— šypsodamasis atsakė dvasininkas: — Darnvėjų bibliotekoje atsirado knygos apie popiežę Joaną ir Islandiją; taip pat dar viena, kurios pavadinimas prasideda: „Frydricho religija..." ir kurį užbaigti man nebūtų sunku.

Matydamas pašnekovą nekantraujant, jis prabilo rimčiau:

— Tiesą sakant, šita smulkmena, paskutinė grandis, nėra jau tokia svarbi šioje istorijoje, buvo kur kas keistesnių dalykų, netgi tokių, kuriuos palaikėme akivaizdžiais įrodymais. Pradėsiu nuo to, kas turbūt gerokai jus nustebins. Darnvėjus mirė ne septintą valandą vakaro. Jis buvo nebegyvas visą dieną.

— Nustebins — šiek tiek per švelnus žodis,— niūriai pasakė Peinas,— juk abu matėme jį tą dieną vaikštinėjant po studiją.

— Ne, nematėme,— ramiai atsakė tėvas Braunas.— Mes tiktai matėme, ar manėme, kad matome jį, nustatinėjantį fotoaparatą. Argi jo galva nebuvo po juodu gaubtu, kai ėjote per kambarį? Bent taip buvo man įėjus. Neatsitiktinai jo figūra pasirodė man keista. Ne dėl to, kad koja būtų buvusi trumpesnė, o dėl to, kad ji tokia nebuvo. Jis vilkėjo tokiais pat tamsiais rūbais, bet žmogus, besistengiantis imituoti kitam žmogui būdingą pozą, visada krinta į akis, nes atrodo įsitempęs ir nenatūralus.

— Nejau iš tiesų manote,— sušuko Peinas krūptelėdamas,— kad ten buvo ne Darnvėjus?

— Ten buvo žudikas,— tarė tėvas Braunas.— Jis nužudė Darnvėjų dar auštant ir paslėpė lavoną tamsiame kambarėlyje, ir pats pasislėpė ten pat. Juk ten ideali vieta slapstytis, paprastai niekas ten neužeina, o jei ir užeitų, tai ne ką tematytų. O septintą valandą jis nuvertė lavoną ant grindų, kad būtų galima viską aiškinti Darnvėjų prakeikimu.

— Vis tiek nesuprantu,— prisipažino Peinas,— kodėl jis ėmė-

si slapstyti lavoną keturiolika valandų? Kodėl jo nenužudė septintą valandą vakaro?

— Leiskite man savo ruožtu paklausti jus,— tarė dvasininkas.— Kodėl portreto taip ir nenufotografavo? Todėl kad žmogžudys skubėjo nužudyti Darnvėjų, kol tas nespėjo nufotografuoti. Matyt, jam buvo labai svarbu, kad fotografija nepatektų ekspertui, žinančiam Darnvėjų relikvijas.

Patylėjęs dvasininkas negarsiai tęsė:

— Ar dar nesupratote, kaip viskas paprasta? Juk ir jūs pats buvote padaręs vieną prielaidą, tačiau tikrovė pasirodė besanti dar paprastesnė. Jūs pasakėte, kad bet kuris žmogus gali nusigrimuoti ir pasidaryti panašus į vaizduojamąjį sename portrete. Bet juk kur kas lengviau padaryti paveikslą panašų į gyvą žmogų. Trumpai tariant, jokios Darnvėjų lemties nebuvo. Nebuvo senovinio portreto, nebuvo senovinio ketureilio, nebuvo nei legendos apie vyrą, pražudžiusį savo žmoną. Tačiau buvo kitas žmogus, labai klastingas ir labai sumanus, kuris norėjo pražudyti varžovą, kad pasigrobtų jo nuotaką.

Dvasininkas liūdnai šyptelėjo tartum ramindamas ir tarė:

— Turbūt pagalvojote, kad kalbu apie jus. Tačiau ne jūs vienas lankėte tuos namus dėl romantiškų paskatų. Jūs pažįstate tą žmogų, gal būtų teisingiau pasakius, manote, kad pažįstate. Tačiau Martino Vudo, menininko ir senienų rinkėjo, sieloje žiojėjo tamsios bedugnės, kurių neįtarė esant nė vienas iš jo pažįstamų dailininkų. Pamenate, jį pakvietė į pilį restauruoti ir katalogizuoti paveikslų; nusigyvenusių aristokratų kalba tai reiškia, kad jis turėjo pasakyti Darnvėjams, ko verti jų meno turtai. Jie nei kiek nebūtų nustebę, jeigu pilyje būtų atsiradęs portretas, kurio anksčiau niekas nematė. Bet tą paveikslą reikėjo meniškai nutapyti, ir Vudas tą padarė. Gal ir teisingi buvo jo žodžiai, kad jeigu tai ne Holbeino, tai ne menkesnio genijaus kūrinys.

— Aš pritrenktas,— tarė Peinas,— bet man iškyla dešimtys klausimų, į kuriuos neturiu atsakymų. Iš kur jis sužinojo, kaip atrodo Darnvėjus? Ir kaip jis jį nužudė? Gydytojai, atrodo, taip ir nesusigaudė.

— Mačiau pas mis Darnvėj fotografiją, kurią atsiuntė australas prieš atvykdamas,— atsakė dvasininkas.— O sužinojus, kaip atrodo naujasis įpėdinis, nebuvo sunku padaryti visa kita. Gal mes nežinome smulkmenų, bet jas galima numanyti. Pamenate, jis dažnai talkininkaudavo Darnvėjui tamsiame kambaryje; man rodos, tai ideali vieta, na, sakysim, įdurti žmogui užnuodyta adata, kai aplink pilna nuodų. Žodžiu, visa tai nesunkiai įvyk-

doma. Aš negalėjau suprasti kitko: kaip Vudas sugebėjo vienu metu būti dviejose vietose. Kaip jis galėjo ištempti lavoną iš tamsaus kambario ir atremti į fotoaparatą taip, kad po kelių sekundžių nugriūtų, nenulipdamas laiptais žemyn — ir tuo pačiu metu ieškoti bibliotekoje knygos? Aš buvau mulkis, kad nė nepažvelgiau į knygas bibliotekos lentynose. Tiktai dabar, šitoje fotografijoje, atsitiktinai pastebėjau paprasčiausią faktą — knygą apie popiežę Joaną.

— Pačią painiausią mįslę jūs laikėte pabaigai,— niūriai tarė Peinas.— Ką bendro su šita velniava gali turėti popiežė Joana?

— Nepamirškite ir knygos apie Islandiją,— patarė dvasininkas,— ir nežinia kokio Frydricho religiją. Belieka prisiminti, kas per žmogus buvo velionis lordas Darnvėjus.

— Ir viskas? — nesusigaudė Peinas.

— Jis buvo išsilavinęs, ekscentriškas ir turėjo humoro gyslelę, kiek žinau,— tęsė tėvas Braunas.— Kaip išsilavinęs žmogus, jis žinojo, kad popiežės Joanos niekada nebuvo. Kaip humorą mėgstantis aristokratas, jis galėjo sugalvoti pavadinimą „Islandijos gyvatės“ ar kokį kitokį, apie tai, ko tikrovėje nėra. Įmanydamas atkurčiau ir trečią pavadinimą —„Frydricho Didžiojo religija“, o jos taip pat nebuvo. Na argi jums neatrodo, kad tie pavadinimai surašyti ant nugarėlių knygų, kurios visai ne knygos, surikiuotų lentynose, kurios visai ne lentynos?

— Ak štai kas! — sušuko Peinas.— Dabar aš supratau. Tai buvo slapti laiptai...

— Kylantys aukštyn, į tamsų kambarį, kurį parinko pats Vudas,— linktelėjo galva dvasininkas.— Deja, taip, ir tada viskas aišku. Be galo banalu ir kvaila; užvis kvailiausia, kad nesupratau to iš karto. Visi užkibome ant romantiškos senovės kabliuko — čia ir nykstančios aristokratų giminės, ir griūvančios pilys, tai kaipgi apsieiti be slaptų laiptų? Tai buvo katalikų kunigų slėptuvė; ir aš nusipelniau, kad mane ten patupdytų.

Iš rinkinio

„TĖVO BRAUNO PASLAPTIS“

TĖVO BRAUNO PASLAPTIS

Flambo — kadaise labiausiai išgarsėjęs nusikaltėlis Prancūzijoje, vėliau tapęs net privačiu detektyvu Anglijoje, jau senokai nebesivertė nė viena iš tų dviejų profesijų. Kai kas sakydavo, kad nusikaltėlio praeitis trukdė jam būti griežtu detektyvu. Šiaip ar taip, po romantiškų pabėgimų ir kitų nutrūktgalviškų nuotykių jis ramiai leido dienas, apsigyvenęs masinamai skambančioje vietoje: nuosavoje pilaitėje kažkur Ispanijoje. Toji pilis buvo masyvi, nors palyginti nedidelė, o rudame kalno šlaite juodavo įspūdingas vynuogyno kvadratas, žaliavo lysvių dryžiai. Flambo per visą audringą praeitį išsaugojo savybę, būdingą daugumai romanų ir visai nepažįstamą, pavyzdžiui, daugumai amerikiečių — sugebėjimą atsipalaiduoti. Šitaip dažnas didžiulio viešbučio savininkas svajoja tapti smulkiu fermeriu. Šitaip dažnas Prancūzijos provincijos krautuvininkas stabteli tą akimirką, kai galėtų tapti niekšingu milijonieriumi ir supirkti visą prekybos gatvę, ir paskiria savo gyvenimą namams bei domino. Flambo atsitiktinai susipažino su kilminga ispane, vos ne iš pirmo žvilgsnio įsimylėjo, vedė ją ir gyveno sau dvare Ispanijoje, gausindamas šeimą ir nejausdamas nė mažiausio noro vėl pasibastyti. Bet vieną rytą šeima atkreipė dėmesį, kad jis neįprastai susijaudinęs ir nenustygsta; išėjęs pasivaikščioti su berniukais, pralenkė juos, bėgdamas nuolaidžia nuokalne pasitikti kažkokio žmogaus, ateinančio per slėnį, nors tas žmogus dar buvo tik taškas, juoduojantis tolumoje.

Taškas palengva didėjo, beveik nekeisdamas formos, paprastai tariant, jis buvo vis toks pat juodas ir apvalus. Juodi dvasininko rūbai šituose kalnuose nebuvo retenybė, tačiau šitie, nors kasdieniški, bet ir beveik stilingi, rodė ateivį esant iš Britų salų. Jis artinosi, nešinas trumpu storu skėčiu su apvalia masyvia rankena, kurį išvydęs Flambo taip susigraudino, kad vos nepravirko; šitas skėtis buvo dalyvavęs daugelyje jų bendrų nuotykių prieš daugelį metų. Tėvo Brauno, Flambo bičiulio iš Anglijos, čia seniai laukta, bet jis vis atidėliodavo kelionę. Draugai nuolat susirašinėjo, bet buvo nesimatę ne vienerius metus.

Neilgai trukus tėvą Brauną apsupo šeima, tokia gausi, tarsi būtų susirinkę viso kaimelio vaikai. Jį supažindino su medinėmis

paauksuotomis trijų karalių statulomis, atnešančiomis vaikams Kalėdų dovanas; mat Ispanijoje vaikais rūpinamasi ypatingai. Taip pat supažindino su šunimi ir kate, su tvartų gyventojais. Supažindino dar ir su kaimynu, taipogi atsinešusiu į šitą slėnį tolimų kraštų rūbus ir manieras.

Tai buvo trečią viešnagės vakarą. Pilaitėje pasirodė išvaizdus svečias; pagarbių nusilenkimų šeimininkams jam galėjo pavydėti bet kuris Ispanijos grandas. Džentelmenas buvo aukštas, lieknas, žilas ir labai dailaus gymio, akinamai spindinčiais nagais, manketais ir sąsagomis. Tačiau prakauliame jo veide nebuvo nė šešėlio manieringo glebumo, mūsų šalies karikatūristų paprastai siejamo su ilgais manketais ir manikiūru. Jis buvo stebėtinai žvalus ir energingas, o akys žvelgė atvirai ir smalsiai, nors tai nedažnai būna, sulaukus žilo plauko. Jau vien tai galėjo išduoti to vyriškio tautybę; kaip ir išlavintame balse girdimas sniaukrojimas ir pernelyg entuziastingas visų europietiškų daiktų priskyrimas klasikai. Taip, tai iš tiesų buvo pats Grandisonas Čeisas iš Bostono, amerikietis keliautojas, besiilsintis po savo kelionių išsinuomotame gretimame dvare — panašioje pilaitėje ant panašaus kalno. Jis mėgavosi savo sena pilimi ir gerbė svetingą kaimyną kaip ir vietinę klasiką. Mat Flambo sugebėjo, kaip jau anksčiau minėjome, giliai įleisti šaknis; galejai pagalvoti, kad jis tarp savo vynuogynų ir figmedžių praleido šimtmečius. Jis susigrąžino tikrąją Diuroko pavardę, nes „Flambo" arba „fakelas" buvo tik pseudonimas tokiam žmogui kaip jis nuleidus šalmo antveidį kovoje su visuomene. Jis dievino žmoną ir vaikus, niekados nenueidavo toliau nuo namų negu reikia pamedžiojimui. Išsibasčiusiam po pasaulį amerikiečiui jis atrodė įkūnijąs tą optimistiško respektabilumo ir saikingos prabangos kultą, kurį ganėtinai įžvalgus amerikietis taip vertino Viduržemio pajūrio tautose. Iš vakarų atriedėjęs akmuo džiaugėsi, galėdamas akimirką priglusti prie šitos pietų uolos, taip vešliai apaugusios samanomis. Kadangi misteris Čeisas buvo girdėjęs apie tėvą Brauną, jis nežymiai pakeitė balsą, kaip kalbėdamas su įžymybe. Jam pabudo reporterio instinktas, taktiškas, bet nesutramdomas. Jeigu jis įsikirto į tėvą Brauną kaip žnyplės į dantį, tai buvo atlikta kuo mikliausiai ir neskausmingiausiai kaip tiktai sugeba Amerikos dantistai.

Jie sėdėjo išoriniame kiemelyje po gerokai atsikišusia stogo atbraila; šitaip dažniausiai įeinama į ispanų namus. Prietema virto sutema. Kadangi oras kalnuose atvėsta iškart po saulėlydžio, čia pat ant plokščių akmenų stovėjo krosnelė, žėrinti žarijų

akimis tartum supykęs gnomas ir marginanti raudonais atšvaitų ornamentais grindinį, tačiau neįstengianti net lyžtelti masyvios plikos raudonų plytų tvoros, kuri kilo į tamsiai mėlyną naktį. Prieblandoje šmėžavo platūs Flambo pečiai ir į lenktus kardus panašūs ūsai, kai jis atsistodavo prileisti tamsaus vyno iš didžiulės statinės ir išpilstyti svečiams. Prie krosnelės susigūžęs dvasininkas jo šešėlyje visiškai sumažėdavo. Svečias iš Amerikos buvo elegantiškai palinkęs į priekį, alkūne atsirėmęs į kelį: taisyklingų bruožų jo veidas buvo apšviestas, akyse spindėjo gerai išauklėto žmogaus susidomėjimas.

— Drįstu užtikrinti jus, sere,— kalbėjo jis,— kad jūsų meistriškumą išaiškinant Maiklo Munšaino, „žmogaus su dviem barzdomis“, nužudymą mes laikome didžiausiu triumfu nusikaltimų mokslinio tyrimo istorijoje.

Tėvas Braunas neaiškiai kažką sumurmėjo; galėjo net pasigirsti, kad suvaitojo.

— Mes gerai žinome,— nesutrikdamas kalbėjo amerikietis,— tariamuosius Diupeno ir kitų pasiekimus, kaip ir Lekoko, Šerloko Holmso, Niko Karterio bei kitų detektyvo profesijos literatūrinių personažų pergales. Tačiau daugeliu atvejų pastebėjome, kad jūsų metodas iš esmės skiriasi nuo kitų detektyvų analitikų — tiek pramanytų, tiek realių. Sere, kai kas netgi teigė, kad, galimas daiktas, dirbate be jokio metodo.

Tėvas Braunas tylėjo, paskui sukrutėjo, o gal tiesiog pasitraukė arčiau krosnelės ir padrikai atsakė:

— Atleiskite... Taip... Be metodo... Deja, ir be loginių konstrukcijų.

— Aš turiu galvoje griežtai apibrėžtą mokslinį metodą,— toliau kalbėjo klausinėtojas.— Edgaras Po brūkštelėjo porą trumpučių esė, kuriuose dialogų forma išaiškino Diupeno metodą, geležinę jo logikos seką. Daktarui Votsonui teko girdėti Holmsą labai tiksliai apibūdinant savo metodą, paremtą detalių stebėjimu. Tuo tarpu jūs, tėve Braunai, iki šiol niekam neatskleidėte savo metodo. Man teko girdėti, kad atsisakėte skaityti paskaitų ciklą Jungtinėse Valstijose šia tema.

— Taip,— patvirtino dvasininkas, iš padilbų spoksodamas į krosnelę.— Atsisakiau.

— Jūsų atsisakymas sukėlė visokių kalbų,— tarė Čeisas.— Turiu pridurti, jog buvo ir tokių nuomonių, kad jūsų metodo negalima išdėstyti, nes jis išeina už gamtos mokslo ribų. Tie žmonės tvirtina, jog jūsų paslapties negalima atskleisti, nes ji okultinė.

— Kokia? Kokia? — gana irzliai paklausė tėvas Braunas.

— Na, skirta siauram išrinktųjų ratui,— paaiškino pašnekovas.— Tenka pripažinti, kad amerikiečiai suko galvas dėl Gelapo nužudymo, dėl Steino mirties ir dėl senuko Mertono nudaigojimo, ir dėl nesenos teisėjo Gvino tragedijos, ir dėl tų dviejų žmogžudysčių, kurias padarė Dalmonas, plačiai pagarsėjęs Valstijose. O jūs kiekvieną kartą atsirasdavote įvykių centre, papasakodavote kiekvienam, kaip tas nusikaltimas įvykdytas, bet niekam nepapasakodavote, iš kur tai sužinojote. Nenuostabu, kad kai kas pamanė, jog viską žinote, taip sakant, užrištomis akimis. Karlotà Braunson iliustravo jūsų išaiškintais atvejais savo paskaitą apie mąstymo formas. O Indianopolio „Dvasinio regėjimo seserų draugija"...

Tėvas Braunas tebespoksojo į krosnelę, paskui garsiai, bet tartum negalvodamas, kad kas nors gali išgirsti, tarė:

— Ak! Ir kam šito reikia?

— Net nežinau kaip jums padėti,— pajuokavo misteris Čeisas.—„Dvasinio regėjimo seserų draugija" sunkiai numaldoma. Man regis, vienintelis būdas visus nutildyti — atskleisti mums paslaptį.

Tėvas Braunas sunkiai atsiduso, parėmė kaktą rankomis, lyg būtų pasidarę per sunku mąstyti. Paskui pakėlė galvą ir kimiai tarė:

— Tebūnie taip. Aš pasakysiu paslaptį.

Patamsėjusiomis akimis jis nužvelgė tamsėjantį kiemelį — nuo žėrinčių krosnelės akių iki nebylaus senovinės sienos ploto, viršum kurio vis ryškiau ir ryškiau žiebėsi aiškios pietų žvaigždės.

— Ta paslaptis...— prabilo jis ir užsikirto, tartum negalėdamas kalbėti. Paskui susikaupė ir tarė:

— Suprantate, visus tuos žmones nužudžiau aš.

— Ką? — Beveik pakuždomis išstenėjo pašnekovas spengiančioje tyloje.

— Suprantate, visus juos nužudžiau aš,— kantriai pakartojo tėvas Braunas.— Todėl ir žinodavau, kas ir kaip atsitiko.

Grandisonas Čeisas pakilo visu savo galingu stotu tarytum lėto sprogimo pamėtėtas iki lubų. Iš viršaus žvelgdamas į pašnekovą, jis nepatikliai pakartojo klausimą.

— Aš labai kruopščiai suplanuodavau kiekvieną nusikaltimą,— kalbėjo tėvas Braunas.— Tiksliai apgalvodavau, kaip tai galėtų būti padaryta, kokia turėtų būti būsena žmogaus, kad jis tai darytų. Ir kai įsitikindavau, kad jaučiuosi visiškai taip pat, kaip jautėsi žudikas, man tapdavo aišku, kas jis.

Čeisas trūksmingai atsikvėpė.

— Ne juokais mane išgąsdinote,— tarė jis.— Akimirką buvau bepatikįs, kad jūs iš tiesų žmogžudys. Mintyse jau mačiau didžiules mūsų laikraščių antraštes „Seklys su sutana — žudikas“, „Šimtas tėvo Brauno aukų“. Ką gi, tai vykusi retorinė priemonė. Jūs norite pasakyti, kad kiekvieną kartą stengdavotės atkurti psichologiją...

Tėvas Braunas stipriai trenkė per krosnelę savo trumpa pypke, kurią buvo bekemšąs; jo veidas persikreipė iš apmaudo, nors tai itin retai pasitaikydavo.

— Ne, ne, ne! — pakartojo jis beveik tūžmiai.— Tai ne retorinė priemonė... Štai kas atsitinka, kai pabandai kalbėti apie sudėtingus dalykus. Kokia nauda iš žodžių... Vos pabandai prabilti apie tiesą kaip moralės kategoriją, žmonės būtinai pagalvos, kad kalbi metaforomis. Vienas žmogus — tikras, su dviem kojom — kartą pasakė man: „Aš tikiu šventąja dvasia tik dvasine prasme“. Savaime suprantama, aš paklausiau jį: „Kokia gi kita prasme jūs galėtumėte ja tikėti?“ O jis pagalvojo, jog aš norėjau pasakyti, kad netikėtų niekuo, išskyrus evoliuciją ar bendrą etinį jausmą, ar dar kažkokią nesąmonę... Dar kartą pakartosiu: aš mačiau, kaip aš pats, kaip mano „aš“ darė tuos nusikaltimus. Žinoma, aš nežudžiau žmonių fiziškai, bet juk ne tai svarbiausia. Fiziškai juos galėjo užmušti ir plyta, ir kokia nors mašina. Aš galvodavau ir galvodavau, kaip žmogus gali prieiti iki tokios būsenos, kol pajusdavau, kad ir pats esu tokioje būsenoje, betrūksta paskutinio stumtelėjimo imtis veiksmo. Man šitą, kaip religinio susikaupimo pratybas, kadaise pasiūlė draugas. Berods, aptiko tai popiežiaus Leono XIII, kurį visad didžiai gerbiau, raštuose.

— Turbūt jums teks dar daug ką man paaiškinti, kol suprasiu, apie ką kalbate,— netvirtai tarė amerikietis, tebespoksodamas į dvasininką lyg į laukinį žvėrį.— Detektologijos mokslas...

Tėvas Braunas nekantriai spragtelėjo pirštais.

— Štai! — sušuko jis,— štai kur mūsų keliai išsiskiria. Mokslas yra didis, kai jis mokslas; tai vienas didžiausių žodžių pasaulyje. Bet kokia prasmė jam suteikiama šiandien — devyniais atvejais iš dešimties? Kai tvirtinama, kad detektologija — mokslas? Kriminologija — mokslas? Tarytum galima atsitraukti nuo žmogaus ir tyrinėti jį lyg didžiulį vabzdį. Aiškinama, kad tai objektyvu, o aš manau, kad tai negyva ir nežmogiška. Į žmogų žiūrima iš tolo tarsi į atkastą priešistorinę pabaisą, aptarinėjama „nusikaltėlio kaukolė“, ieškant kokio nors ypatingo auglio lyg rago

ant raganosio snukio. Kai šitoks mokslininkas kalba apie tipą, jis visada galvoja ne apie save, o apie kaimyną, dažniausiai neturtingesnį kaimyną. Aš neneigiu, kad objektyvizmas kartais gali praversti, bet vienu atžvilgiu jis diametraliai priešingas mokslui: jis verčia pamiršti net ir tai, ką žinome. Savo artimą imame laikyti svetimu, apsimetinėjame, kad žinomi dalykai mums nebesuprantami ir slėpingi. Šitaip galima tvirtinti, kad žmogus turi straublį tarp akių ir kad įpuola į nesąmoningą būseną kas dvidešimt keturios valandos. Ir tai, ką jūs vadinate paslaptimi — diametraliai priešingas reiškinys. Aš bandau pradėti tirti žmogų ne iš šalies, o mėginu prasiskverbti į žudiko vidų... Ar neatrodo tai kur kas sunkiau? Štai aš to žmogaus viduje. Aš visas viduje, aš judinu jo rankas ir jo kojas lyg saviškes, mąstau jo mintimis, mėginu tramdyti jo aistras, kol visas pritvinkstu jo neapykanta, kol pradedu žiūrėti į pasaulį krauju pritvinkusiomis jo akimis, temdomomis sukrėsto proto akidangčių, kol surandu, kaip ir jis, trumpiausią ir tiesiausią kelią į kraujo klaną. Kol aš pats tampu žmogžudžiu.

— O! — tarė misteris Čeisas ištįsusiu paniurusiu veidu.— Ir jūs tai vadinate religinio mąstymo pratybomis?

— Taip,— atsakė tėvas Braunas,— tai ir vadinu religinio mąstymo pratybomis.— Kiek patylėjęs jis paaiškino: — Tai iš tikrųjų religijos dalykas ir geriau būčiau apie jį jums nepasakojęs. Bet juk negalėjau nepasakyti nieko, nes tada grįžęs namo, pasakotumėte tautiečiams, jog užsiiminėju būrimu ir telepatija. Aš prastai aiškinau, bet pasakiau tiesą. Žmogus niekados nebus geras, kol nesupras, koks jis blogas arba kokiu blogu gali tapti; kol nesuvoks, kokią teisę jis turi būti snobas, tyčiotis ir kalbėti apie „nusikaltėlius", tarsi jie būtų beždžionės miške už dešimties tūkstančių mylių; kol jam nepabos negarbingai apgaudinėti save patį, postringaujant apie „žemesnius tipus" ir „defektines kaukoles"; kol jis neišspaus iš savo sielos paskutinio fariziejų aliejaus lašo; kol tikėsis įvaryti nusikaltėlį į kampą ir užmesti ant jo skrybėlę lyg ant vabalo.

Flambo priėjo arčiau, pripylė didelę taurę ispaniško vyno ir pastatė priešais bičiulį; tokią pat taurę jis jau buvo pastatęs amerikiečiui. Paskui pirmą kartą per vakarą prabilo:

— Kiek žinau, tėvas Braunas atsivežė begalę naujų paslapčių. Mes jau kalbėjomės šiomis dienomis. Per tą laiką, kol nesimatėme, jam teko susidurti su įdomiais žmonėmis.

— Taip, aš šiek tiek girdėjau apie tas istorijas, bet neįminčiau jų,— susimąstęs ištarė Čeisas, pakeldamas taurę.— Būtų įdomu,

jeigu pakomentuotumėte vieną kitą... Ar iki šiol darbavotės tuo pačiu prasiskverbimo į nusikaltėlio sielą stiliumi?

Tėvas Braunas taip pat pakėlė taurę, mirguliuojančioje liepsnoje raudonas vynas pasidarė vaiskus tartum didingas kruvinai raudonas vitražas su kankinio atvaizdu. Raudona liepsna užbūrė jo akis, jis negalėjo atitraukti žvilgsnio, smingančio vis gilyn ir gilyn, tarytum toje taurėje raudona jūra būtų tyvuliavęs visų pasaulio žmonių kraujas, o jo siela plaukikė būtų paklusniai leidusis į iškreiptos vaizduotės košmarų tamsą, kur gelmėse tūno šiurpiausios pabaisos ir nebeatmenamų laikų dumblas. Šitoje taurėje tartum raudoname veidrodyje jis išvydo daug dalykų; pastarųjų dienų darbai praplaukė purpuriniais šešėliais; įvykiai, apie kuriuos papasakoti prašė greta sėdintys, pavirto akyse šokančiais simboliais; jo mintyse dar kartą praslinko visos istorijos, kurios čia surašytos. Ir štai švytintis vynas pavirto išplitusiu raudonu saulėlydžiu virš tamsiai raudonų smėlynų, kur stovėjo tamsios vyrų figūros; vienas buvo parkritęs, kitas bėgo prie jo. Štai tas saulėlydis pažiro, raudonais žibintais sužėrėjo sode ant medžių šakų, raudonais atšvaitais suraibuliavo tvenkinyje. Štai įvairių atspalvių šukės vėl susiliejo į didžiulę rožę iš raudono krištolo, nutvieskusią skaisčiai raudona šviesa visą pasaulį, išskyrus šešėlį nuo didingos vyriškio figūros, panašios į kokį senovės kunigą su mitra. Štai švytėjimas vėl išblėso, tik ugninė rusva barzda plaikstėsi vėjyje pilkoje pelkių nykumoje. Visi šie dalykai, kurie vėliau galbūt bus pamatyti kitu kampu ir kitiems atrodys kitaip, šią akimirką, po mesto iššūkio, ėmė telktis jo atmintyje ir formuotis į epizodus ir argumentus.

— Taigi,— prabilo jis, iš lėto keldamas taurę prie lūpų,— prisimenu kaip šiandien...

TEISĖJO VEIDRODIS

Džeimsas Bagšo ir Vilfredas Anderhilis, seni draugai, labai mėgo vaikštinėti naktį, be galo šnekučiuodamiesi, lenkdami kampą po kampo tyliuose, tartum išmirusiuose didelio priemiesčio gatvių labirintuose. Pirmasis — augalotas, tamsiaplaukis, gero būdo vyriškis su juodų ūsiukų juostele — buvo profesionalus policijos detektyvas; kitas — aštrių bruožų, dirglios išvaizdos džentelmenas šviesiais plaukais — detektyvas mėgėjas. Net žymiausiais mokslo pasiekimais pagrįsto romano skaitytojai būtų su-

krėsti, išgirdę tai, ką kalbėjo policininkas mėgėjui, kuris atidžiai klausėsi.

— Mūsų verslas, ko gero, vienintelis,— sakė Bagšo,— kuriame profesionalas visad laikomas klystančiu. Juk niekas nerašo knygų apie kirpėjus, nemokančius kirpti, kuriems turi padėti klientas; arba apie vežiką, nesugebantį važnyčioti, kol keleivis neišaiškins jam arklio valdymo paslapčių. Anaiptol neketinu neigti, kad mes dažnai pratę eiti pramintu taku, kitaip sakant, dirbame neefektingai, vadovaudamiesi taisyklėmis. Bet rašytojai klysta, nes nesuteikia mums galimybės efektingai dirbti net vadovaujantis taisyklėmis.

— Be abejonės,— pritarė Anderhilis.— Šerlokas Holmsas pasakytų, kad vadovaujasi logikos taisyklėmis.

— Gal ir jo būtų tiesa,— atsakė policininkas,— bet aš turėjau galvoje kolektyvines taisykles. Tai šiek tiek panašu į kariuomenės štabo darbą. Mes kaupiame informaciją.

— O argi detektyviniai apsakymai šitą neigia? — suabejojo draugas.

— Na gerai, panagrinėkime kaip pavyzdį bet kokį įsivaizduojamą nusikaltimą, kurį imasi tirti Šerlokas Holmsas ir Lestreidas, detektyvas profesionalas. Tarkim, Šerlokas Holmsas gali suprasti, jog žmogus, pereinantis gatvę, yra užsienietis, nes žengdamas nuo šaligatvio jis dairosi, ar neatvažiuoja transportas iš kairės, o ne iš dešinės. Neabejoju, kad Holmsas gali šitai suprasti. Ir esu beveik tikras, kad Lestreidui tai neateis į galvą. Tačiau autoriai pamiršta tą faktą, kad nors policininkas galėjo nesuprasti, jis galėjo tai žinoti iš anksto. Lestreidas galėjo žinoti tą žmogų esant užsienietį, kadangi skyrius, kuriam jis priklauso, seka visus užsieniečius; kai kas sako, kad policija seka ir tėvynainius. Kaip policininkas aš didžiuojuosi, kad policija žino tiek daug; juk kiekvienas trokšta dirbti sąžiningai. Bet kaip pilietis aš retkarčiais suabejoju: ar ne per daug ji žino.

— Nejau iš tiesų viską žinote apie bet kurį praeivį bet kurioje gatvėje? — nepatikliai sušuko Anderhilis.— O jeigu štai iš šito namo išeitų žmogus — ar ką nors galėtumėte pasakyti apie jį?

— Galėčiau,— atsakė Bagšo,— jeigu išeitų pats savininkas. Šitą namą yra išsinuomojęs literatas, rumunų kilmės Britanijos pilietis, daugiausia laiko praleidžiantis Paryžiuje, bet dabar jis čia ryšium su kažkokia poetine savo pjese. Tai Osrikas Ormas, priskiriamas prie modernių poetų ir, manau, sunkiai įkandamas skaitytojui.

— Bet aš turėjau galvoje visus žmones, sutinkamus gatvėje,—

paprieštaravo pašnekovas.— Kaip keistai, neįprastai, beveidiškai čia viskas atrodo: šitos aukštos, aklinos tvoros, šitie namai, skęstantys didžiuliuose soduose. Dievaži, jūs negalite visų jų pažinoti.

— Kai kuriuos pažįstu,— atsakė Bagšo.— Už šito aptvaro, pro kurį einame, yra parkas, priklausantis serui Hamfriui Gvinui, dažniausiai vadinamam teisėju Gvinu. Tai tas pats senas teisėjas, kuris sukėlė tokį triukšmą dėl šnipinėjimo karo metais. Gretimas namas priklauso turtingam cigarų pirkliui. Jis atvykęs iš Lotynų Amerikos, juodbruvis, ispaniško temperamento, nors pavardė grynai angliška — Buleris. O dar kitas namas už jo... pala, ar girdėjote triukšmą?

— Kažką lyg ir girdėjau,— atsakė Anderhilis,— bet nenumanau, kas tai galėjo būti.

— O aš numanau, kas tai buvo,— atsakė detektyvas,— tai buvo du šūviai iš stambaus kalibro revolverio, o paskui pagalbos šauksmas. Ir visa tai pasigirdo sode už namo, priklausančio teisėjui Gvinui, tame rojuje, kur viešpatauja ramybė ir teisėtumas.

Jis akylai nužvelgė gatvę ir pridūrė:

— Vieninteliai vartai už pusmylio nuo čia, kitoje namo pusėje. Jeigu ta tvora būtų šiek tiek žemesnė arba aš pats šiek tiek lengvesnis... bet teks bandyti.

— Štai ten ji lyg ir žemesnė,— parodė Anderhilis,— o už jos medis, kaip tik parankus įsitverti.

Jie pasileido bėgti patvoriu ir tikrai aptiko vietą, kur tvora staigiai žemėjo, tarytum būtų pusiau susmegusi žemėn; o sodo medis, pražydęs ryškiausiais žiedais, tiesė iš tamsos savo šakas, paauksuotas vienišo gatvės žibinto. Bagšo įsitvėrė kreivos šakos ir perkėlė koją per pažemėjusią tvorą; po akimirkos abu jie stovėjo iki kelių apraizgyti patvorio žolių.

Teisėjo Gvino sodas naktį buvo gana neįprastas reginys. Didžiulis sodas driekėsi neužstatytame priemiesčio pakrašty, juosdamas aukštą tamsų pastatą gatvės gale. Namas dunksojo visiškai tamsus, pro uždarytas langines nesiskverbė nė spindulėlio šviesos, bent jau nuo tvoros pusės. Tačiau sode, to namo šešėlyje, kur rodos, turėjo viešpatauti absoliuti tamsa, kur ne kur žybsėjo švieselės, panašios į gęstantį fejerverką; tarytum gigantiška raketa kirbirkščiuodama būtų nukritusi tarp medžių. Eidami artyn jie įžiūrėjo, kad tai šviečia kelios spalvotos lemputės, pakabintos medžiuose lyg Aladino vaisiai — brangakmeniai. Plačiausiai šviesa sklido iš apvalaus ežerėlio ar kūdros; vandenyje mirguliavo blausūs atšvaitai, lyg tenai būtų panardinta lempa.

— Gal pas jį pokylis? — paklausė Anderhilis.— Sodas atrodo iliuminuotas.

— Ne,— atsakė Bagšo.— Tai jo hobis ir, kiek žinau, Gvinas linkęs mėgautis reginiu vienas. Mėgsta pažaisti elektros varikliuku, valdomu iš atskiro fligelio ar priestato; ten jis ir dirba, ir laiko savo dokumentus. Buleris, artimai bendraująs su juo, tvirtina, jog spalvotos lemputės dažniausiai įžiebiamos perspėti, kad šeimininkas nenori būti trukdomas.

— Tartum raudonas pavojaus ženklas,— pastebėjo Anderhilis.

— Neduok Dieve! Ko gero, tai ir yra pavojaus ženklas! — sušuko detektyvas ir staiga pasileido bėgti.

Netrukus ir Anderhilis pamatė tai, ką matė bičiulis: Matinio atspalvio šviesos apskritimą, kuris tarytum mėnulio nimbas rėmino kūdros krantus, buvo perrėžusios dvi juostos ar dryžiai — ilgos juodos kojos žmogaus su panardinta vandenin galva.

— Greičiau! — riktelėjo detektyvas,— man rodos...

Šauksmas nutrūko, nes jis iš visų jėgų bėgo per plačią veją, vos įžiūrimą silpnoje elektros šviesoje, prie kūdros ir palei ją tysančios figūros. Anderhilis risnojo įkandin, ir tuomet atsitiko dalykas, akimirką apstulbinęs jį. Bagšo, it kulka lėkęs į juodą figūrą prie kūdros, staigiai pasuko į šalį ir ėmė bėgti dar greičiau namo link. Anderhilis niekaip negalėjo suprasti, kodėl draugas pakeitė kryptį. Kai detektyvas dingo namo šešėlyje, ten pasigirdo grumtynių bruzdesys ir keiksmai; Bagšo išniro iš tamsos, vilkdamas besimuistantį rudaplaukį žmogelį. Belaisvis matyt spruko slėptis už namo, bet jautri detektyvo ausis išgirdo jo žingsnių šlamesį, nors ir vos girdimą, nelyginant paukščio spurdėjimą krūmuose.

— Anderhili,— tarė detektyvas,— būkite malonus, pabėgėkite iki kūdros ir pažiūrėkite, kas ten guli. Na, o jūs kas per vienas? — paklausė sustojęs.— Kokia jūsų pavardė?

— Maiklas Fladas,— irzliai atšovė sulaikytasis, stebėtinai liesas menkutis žmogelis; kumpa masyvi jo nosis vos tilpo veide, kuris su raudonai gelsvais plaukais atrodė kaip pergamentas.— Bet aš čia niekuo dėtas. Atėjau imti interviu laikraščiui, radau jį betysantį negyvą ir labai išsigandau.

— Ar jūs, laikraštininkai, imdami interviu iš įžymybių, visada lipate per sodų tvoras? — paklausė Bagšo.

Rūsčiai žvelgdamas į žmogų, pasivadinusį Fladu, jis parodė į pėdsakus alėjoje, vedančius gėlyno link.

Žmogelis atsakė ne mažiau rūsčiu žvilgsniu.

— Reporteriui jokia gėda lipti per tvorą,— tarė jis,— nes

bergždžiai plūkiausi prie paradinių durų. Tarnas buvo kažkur išėjęs.

— Iš kur žinote, kad jis buvo išėjęs? — įtariai paklausė detektyvas.

— Iš ten,— apsimestinai šaltakraujiškai atsakė Fladas,— kad ne aš vienas karstausi tvoromis. Ko gero, ir jūs pats taip padarėte. Bent jau tarnas tai tikrai: aš ką tik mačiau jį lipantį per tvorą anoje sodo pusėje, prie pat vartelių.

— Tai kodėl jis neišėjo pro vartelius? — toliau tardė Bagšo.

— Iš kur man žinoti? — atšovė Fladas.— Turbūt todėl, kad jie buvo užrakinti. Geriau paklauskite ne mane, o jį; štai jis ir pareina.

Ir iš tikrųjų silpnos šviesos prieblandoje išryškėjo kitas šešėlis, palengva virsdamas kresnu vyriškiu su raudona liemene, labiausiai išsiskiriančia iš jo aptriušusio apdaro. Jis oriai, nors ir sparčiai žingsniavo šoninių durų link, kol Bagšo šūktelėjo sustoti. Žmogus labai nenoriai priėjo artyn; dabar buvo galima įžiūrėti masyvų geltoną veidą, lyg ir azijietiškų bruožų, su glotniais melsvai juodais plaukais.

Bagšo staiga atsisuko į žmogų, pasivadinusį Fladu.

— Ar kas nors čia galėtų patvirtinti jūsų tapatybę?

— Nei čia, nei visoje šalyje,— gūžtelėjo pečiais Fladas.— Aš visai neseniai atvykau iš Airijos; vienintelis mano pažįstamas — švento Dominiko bažnyčios kunigas tėvas Braunas.

— Nė vienam iš jūsų nevalia pasišalinti iš čia,— tarė Bagšo, paskui pridūrė, kreipdamasis į tarną: — bet jus paprašyčiau užeiti į vidų, paskambinti į švento Dominiko bažnyčios kleboniją ir paklausti tėvą Brauną, ar nesutiktų nedelsiant atvykti čia. Tiktai be jokių pokštų.

Kol energingas detektyvas žiūrėjo, kad sulaikytieji nepaspruktų, draugas, kaip jam buvo nurodyta, skubėjo į nelaimės vietą. Dievaži, jeigu ne kraupi tragedija, viskas čia būtų atrodę gryna fantastika. Lavonas (iš karto buvo matyti, kad jis nebegyvas) gulėjo panirusia vandenin galva, o mirguliuojanti dirbtinė šviesa juosė tą galvą nešventa aureole. Veidas buvo iškreiptas ir ne itin patrauklus, kiaušas beveik nuplikęs, tiktai iš šonų tartum metaliniai žiedai dar sūkuriavo retos, žilos, dabar patamsėjusios garbanos. Kulkos padaryta žaizda sudarkė smilkinį, bet Anderhilis iš karto pažino bruožus, matytus daugelyje sero Hamfrio Gvino portretų. Negyvėlis vilkėjo fraką, ilgos, plonos lyg voro kojos styrojo į šalis stačiame krante, nuo kurio jis buvo nuvirtęs. Tarsi siaubingu makabrišku lemties įgeidžiu kraujas lėtai sunkėsi į ap-

šviestą vandenį vinguriuojančia srovele, vaiskiai purpurine lyg saulėlydžio debesys.

Anderhilis nė pats nežinojo, kiek išstovėjo, negalėdamas atitraukti akių nuo tos kraupios figūros. Pakėlęs galvą, jis išvydo keturis šešėlius, stūksančius aukštėliau. Jis tikėjosi pamatyti Bagšo ir jo sulaikytą airį, be vargo atpažino ir tarną su raudona liemene. Bet ketvirtasis buvo groteskiškai iškilmingas, sakytum derinąs nesuderinamus dalykus. Jis buvo nedidukas, apvalaus veido, su skrybėle, panašia į juodą aureolę. Anderhilis susivokė, kad tai kunigas, kažkodėl panašus į laiko patamsintą graviūrą, vaizduojančią mirties šokį.

Paskui jis išgirdo Bagšo sakant dvasininkui:

— Džiaugiuosi, kad pažįstate šitą žmogų, bet vis dėlto prašyčiau suprasti, kad jis tebėra šiek tiek įtariamas. Gali būti, jog jis ir visai nekaltas, bet pateko į parką neįprastu keliu.

— Taip, aš ir pats manau, kad jis nekaltas,— tarė kunigėlis bespalviu balsu.— Nors gali būti, ir klystu.

— Kodėl jūs manote, kad jis nekaltas?

— Kaip tik dėl to, kad pateko į parką neįprastu keliu,— atsakė dvasininkas.— Matote, aš patekau čia įprastu keliu. Ko gero, vienintelis. Mūsų laikais visi taurūs žmonės laipioja per parkų tvoras.

— O ką jūs laikote įprastu keliu? — paklausė detektyvas.

— Nagi tai,— rimtai, kartu ir atlapaširdiškai paaiškino tėvas Braunas,— kad atėjau pro priekines duris. Aš šitaip dažnai einu į namus.

— Atleiskite,— tarė Bagšo,— bet argi labai svarbu, kaip įėjote, jei neketinate prisipažinti nužudęs žmogų?

— Manau, kad tai labai svarbu,— droviai atsakė dvasininkas.— Tiesą sakant, įeidamas pro priekines duris, aš mačiau kai ką tokio, ko visi kiti turbūt negalėjo matyti. Man kilo mintis, kad tai galėtų turėti šį tą bendra su nužudymu.

— Ir ką gi jūs matėte?

— Visiškai nusiaubtą patalpą,— taip pat droviai atsakė tėvas Braunas.— Didžiulis veidrodis buvo sudaužytas, dekoratyvinė palmė apversta, grindys nusėtos vazono šukėmis. Pagalvojau, kad čia kažkas bus atsitikę.

— Jūsų tiesa,— kiek patylėjęs sutiko Bagšo.— Jeigu matėte tokius dalykus, be abejonės, tai susiję su nusikaltimu.

— O jeigu tai susiję su nusikaltimu,— įtaigiai pridūrė dvasininkas,— tai yra pagrindo manyti, kad vienas žmogus, misteris Maiklas Fladas, čia niekuo dėtas. Jis pateko į parką per tvorą,

neįprastu keliu, ir tuo pačiu neįprastu keliu mėgino išeiti. Tai ir įtikino mane, kad jis nekaltas.

— Eime į vidų,— trumpai tarė Bagšo.

Eidamas paskui tarną prie šoninių durų, Bagšo atsiliko vieną ar du žingsnius ir pakuždėjo bičiuliui:

— Tas tarnas keistokai elgiasi. Sakėsi esąs Grinas, bet nelabai juo tikiu; abejonių nekelia tik tai, kad jis Gvino tarnas, ko gero, vienintelis nuolatinis. Stebina kategoriškas jo tvirtinimas, kad šeimininko iš viso nebūta parke, nei gyvo, nei mirusio. Aiškino, kad senasis teisėjas buvo išvykęs į iškilmingus teisininkų pietus kelioms valandoms, todėl jis išdrįsęs išsprukti iš namų.

— Ar jis kaip nors paaiškino tą savo išsprukimą neįprastu keliu? — paklausė Anderhilis.

— Lemeno šį bei tą, bet neįtikinamai,— atsakė detektyvas.— Negaliu jo perprasti. Man regis, jis kažko bijo.

Įėję pro šonines duris, jie atsidūrė koridoriaus gale. Tas koridorius ėjo palei sieną iki pat priekinių durų, virš kurių lyg vėduoklė skleidėsi nykus senamadiškas puslangis. Balzgana prošvaistė jau brėško priešaušrio sutemose tartum bedžiaugsmis ir bespalvis saulėtekis, o koridoriuje švietė vienintelė gaubtu pridengta lempa, taipogi antikvarinė, stovinti ant lentynos kampe. Šviesoje, susiliejančioje su prieblanda, Bagšo nesunkiai įžiūrėjo grumtynių pėdsakus, apie kuriuos buvo kalbėjęs Braunas. Aukšta palmė ilgais karpytais lapais gulėjo paslika, o iš tamsiai raudono vazono tebuvo likusios šukės, pažirusios ant kilimo kartu su blausiai žibančiais sudaužyto veidrodžio gabalais; ant sienos kabėjo tuščias rėmas. Stačiu kampu šitoms durims ir priešpriešiais šoninėms, per kurias čionai jie įžengė, į namo gilumą ėjo kitas toks pat koridorius. Tolimajame jo gale buvo matyti telefonas, kuriuo tarnas skambino dvasininkui, pro praviras duris buvo matyti teisėjo kabinete surikiuotos pilvotos knygos odiniais aptaisais.

Bagšo žiūrėjo sau po kojų, į persimaišiusias šukes.

— Jūs visiškai teisus,— tarė jis dvasininkui,— čia buvo grumtasi. Gvino ir jo žudiko.

— Man atrodo,— kukliai tarė tėvas Braunas,— kad čia tikrai kažkas įvyko.

— Taip, ir visiškai aišku, kas,— sutiko detektyvas.— Žudikas įėjo pro priekines duris ir sutiko Gviną — galimas daiktas, Gvinas pats ir įleido jį. Jie žūtbūtinai susigrūmė, atsitiktinis šūvis sudaužė veidrodį, nors jį galėjo išmušti ir kojos spyris ar dar kas. Gvinui pavyko išsprukti ir jis išbėgo į parką, bet žudikas vijosi

jį ir galų gale nušovė prie kūdros. Šitaip įsivaizduoju nusikaltimo eigą. Žinoma, dar reikia apžiūrėti kambarius.

Deja, kambariai atskleidė labai nedaug, nors Bagšo reikšmingai parodė užtaisytą automatinį pistoletą, kurį aptiko bibliotekoje rašomojo stalo stalčiuje.

— Matyt, teisėjas numatė pasikėsinimą,— tarė jis,— bet keista, kad nepasiėmė ginklo, eidamas į koridorių.

Galų gale jis sugrįžo į koridorių ir pasuko priekinių durų link. Tėvas Braunas visą laiką išsiblaškęs dairėsi. Tie du koridoriai, monotoniškai išklijuoti vienodais, papilkėjusiais ir išblukusiais apmušalais, tarsi ryškino kelių dulkėtų ir aptriušusių ankstyvosios Viktorijos epochos niekučių manieringumą, žalzganą apnašą ant bronzinės lempos ir blausų aukso švytėjimą sudaužyto veidrodžio rėmuose.

— Žmonės kalba, kad sudužęs veidrodis reiškia nelaimę,— tarė jis.— Bet šičia sakytum visas namas pranašauja ją. Net patys baldai...

— Kaip keista,— nutraukė jį Bagšo,— buvau tikras, kad priekinės durys užrakintos, o jos tik užsklęstos.

Tėvas Braunas neatsakė; jis išėjo pro tas duris į sodą priešais namą — kur kas mažesnį ir paprastesnį gėlyną; viename jo gale augo keistai apkarpyta gyvatvorė su apvalia arka, tarytum žaliu urvu, kurios šešėlyje buvo matyti keli apirę laipteliai.

Tėvas Braunas nuėjo prie tos arkos ir įkišo galvą. Staiga jis dingo, ir po kelių sekundžių likusieji lauke nustebo, išgirdę jį ramiai šnekantis su kažkuo viršum jų galvų, tarytum būtų suradęs pašnekovą medyje. Detektyvas nuėjo įkandin jo ir išvydo, kad sumaniai užmaskuoti laiptai kyla lyg į nutrūkusį tiltą, kabantį virš tamsaus ir nuošalaus sodo kampelio. Tiltelis suko aplink namo kampą, atverdamas vaizdą su spalvotais žiburėliais, mirguliuojančiais atokiau apačioje. Galbūt tas tiltelis buvo neįkūnytos architekto fantazijos pastatyti terasą ant arkų viršum pievelės. Bagšo pagalvojo, kad tai itin neįprasta vieta sutikti žmogų apyaušrio valandą, bet jo nebedomino detalės. Jį domino žmogus, kurį čia užtiko.

Žemaūgis vyriškis šviesiai pilku kostiumu stovėjo atsukęs nugarą. Vienintelis patraukiąs dėmesį jo bruožas buvo fantastiška plaukų kupeta, ryškiai geltona lyg milžiniška pienė, švytėte švytinti kaip aureolė; veidas, lėtai ir niūriai atsigręžęs į juos, stulbinamai nesiderino su ja. Tokiai aureolei būtų tikę gaubti ovalinį, angeliškai romų veidelį, o to žmogaus veidas buvo irzlus ir raukš-

lėtas, su galingais žandikauliais ir trumpa tartum boksininko sugurinta nosimi.

— Jei neklystu, čia misteris Ormas, žymus poetas,— tarė tėvas Braunas taip rimtai, lyg pažindindamas du džentelmenus aristokratiškame salone.

— Kad ir kas jis būtų,— tarė Bagšo,— privalau sutrukdyti jį ir paprašyti atsakyti į keletą klausimų.

Misteris Osrikas Ormas nebuvo idealiai logiškas mąstytojas, įgudęs atsakinėti į klausimus. Ten, seno parko kampelyje, blankiam priešaušriui pradedant švisti virš tankios gyvatvorės ir neužbaigto tilto, ir vėliau, įvairiomis teisminio tyrimo aplinkybėmis bei stadijomis, kai jo padėtis darėsi vis grėsmingesnė, misteris Ormas beveik ničnieko nesakė, tiktai kartojo ketinęs aplankyti serą Hamfrį Gviną, bet negalėjęs to padaryti, nes niekas neatsiliepė į jo skambučius. Į pastabą, kad durys faktiškai nebuvo užrakintos, jis tik prunkštelėjo. Tuos kelis žodžius, kuriuos jis vis dėlto pasakė, buvo sunku suprasti — ar todėl, kad jis išties menkai tesigraibė angliškai, ar todėl, kad nusprendė, jog būsią geriau tokiu apsimesti. Jo įsitikinimai atrodė gana nihilistiški ir destruktyvūs, tokių pat tendencijų jo pozicijoje įžvelgė tie skaitytojai, kurie tarėsi ją supratę; galimas daiktas, kad jo pokalbis, o gal net ginčas su teisėju, turėjo ką bendra su anarchistų idėjomis. Daugelis žinojo, kad Gvinas serga persekiojimo manija: jam visur vaidenosi bolševikų agentai, kaip kadaise vokiečių. Ir vis dėlto vienas sutapimas, įvykęs vos po kelių minučių nuo sulaikymo, sustiprino Bagšo nuojautą, kad reikalas rimtas. Išėję per centrinius vartus į gatvę, jie susitiko kitą kaimyną, Bulerį, gretimame name gyvenantį cigarų pirklį, su įsimenančiu tamsiai rudu tulžingu veidu ir retos veislės orchidėja atlape; jis garsėjo kaip šitų gėlių žinovas. Visų nuostabai, jis pasveikino kaimyną poetą, lyg būtų tikėjęsis jį išvysti.

— Sveiki, štai ir vėl susitikome,— tarė jis.— Na ir užsisėdėjote pas senį Gviną.

— Seras Hamfris Gvinas nužudytas,— tarė Bagšo.— Aš vykdau tyrimą ir privalau prašyti jus pasiaiškinti.

Buleris suakmenėjo, matyt, netekęs žado. Raudonas jo cigaro galiukas ritmingai pulsavo, bet tamsaus gymio veidas buvo šešėlyje; pagaliau jis prabilo lyg nesavu balsu.

— Aš tik norėjau pasakyti,— išstenėjo jis,— kad man čia vaikštinėjant prieš dvi valandas, misteris Ormas įėjo pro šituos vartus pas serą Hamfrį.

— Tačiau jis tvirtina, kad taip ir nepasimatė su seru Hamfriu,— tarė Bagšo,— ir net nebuvo įėjęs į vidų.

— Ilgokai trypčiojo ant durų slenksčio,— pasakė Buleris.

— Tai tiesa,— pritarė tėvas Braunas,— kaip ir jūs gatvėje.

— Buvau parėjęs namo,— tarė cigarų pirklys.— Parašiau kelis laiškus ir vėl išėjau jų išsiųsti.

— Jūs papasakosite visa tai vėliau,— tarė Bagšo.— Labos nakties... ar labo ryto.

Osriko Ormo, kaltinamo nužudžius serą Hamfrį Gviną, tardymo procesas, mirgėjęs laikraščių puslapiuose šitiek savaičių, neišvengiamai sukosi apie tą patį esminį klausimą kaip ir anksčiau minėtas trumpas pokalbis po gatvės žibintu palšai aušrai brėkštant virš tamsių gatvių ir parkų. Niekaip nepavyko išspręsti mįslės: kas gi dėjosi tas dvi nepaaiškinamas valandas nuo tos minutės, kai Buleris matė Ormą įeinantį pro vartus, iki tol, kol tėvas Braunas užtiko jį parke, matyt, praleidusį ten visą laiką. Jis būtų spėjęs nugalabinti pusę tuzino žmonių vien iš neturėjimo ką veikti, nes niekaip neįstengė paaiškinti, ką ten darė. Kaltintojas įrodinėjo, kad jis turėjo tokią galimybę, nes priekinės durys buvo neužsklęstos, o šoninės durys į didesnįjį parką paliktos atviros. Teismas įdėmiai klausėsi Bagšo, tiksliai atkūrusio grumtynes koridoriuje; be to, policija vėliau surado kulką, kuri suskaldė veidrodį. Galų gale žalioji arka, už kurios jį aptiko, buvo labai panaši į slėptuvę. Iš kitos pusės seras Metjus Bleikas, talentingas advokatas, traktavo pastarąjį argumentą priešingai: jis paklausė, kokia prasmė žmogui pačiam lįsti į spąstus be išėjimo; juk būtų kur kas išmintingiau išsmukti į gatvę. Seras Metjus Bleikas taip pat efektingai pasinaudojo paslaptimi, tebegaubiančia nužudymo motyvus. Žodinė dvikova šituo klausimu tarp sero Metjaus Bleiko ir sero Arturo Traverso, ne mažiau talentingo teisininko, remiančio kaltinimą, baigėsi kaltinamojo naudai. Seras Arturas tegalėjo padaryti užuominą apie bolševikų sąmokslą, nuskambėjusią ne itin įtikinamai. Tačiau kai buvo imtasi nagrinėti paslaptingą Ormo elgesį tą naktį, kaltintojas pasirodė kur kas efektingiau.

Kaltinamasis buvo iškviestas duoti parodymų; pirmiausiai dėl to, kad įžvalgus advokatas nusprendė, jog neiškvietimas padarytų neigiamą įspūdį. Tačiau Ormas taip pat nenorėjo atsakinėti savo gynėjui kaip ir kaltintojui. Seras Arturas Traversas maksimaliai pasinaudojo tuo užsispyrimu, bet neįstengė jo palaužti. Seras Arturas buvo aukštas gaižus vyriškis pailgu, lavoniškai išblyškusiu veidu, visiška priešingybė kresnam, paukštiškai žvit-

riomis akimis serui Metjui Bleikui. Bet jeigu sero Metjaus laikysena priminė gaidį arba karingą žvirblį, tai serą Arturą labiau būtų tikę palyginti su gerve arba gandru; kai jis palinkdavo į priekį, smaigstydamas poetą klausimais, ištįsusi jo nosis būdavo stebėtinai panaši į ilgą snapą.

— Ar jūs ketinate tvirtinti prisiekusiųjų akivaizdoje,— paklausė jis, neslėpdamas nepasitikėjimo,— kad net nebuvote įėjęs į velionio namus?

— Ne! — trumpai atsakė Ormas.

— Tačiau, kiek suprantu, jūs norėjote pasimatyti su juo. Pasimatyti nedelsiant. Juk ne šiaip sau laukėte kiauras dvi valandas prie jo priekinių durų?

— Taip,— atsakė kaltinamasis.

— Ir jūs net nepastebėjote, kad durys neužrakintos?

— Ne,— tarė Ormas.

— Tai ką jūs vis dėlto veikėte dvi valandas svetimame sode? — neatlyžo kaltintojas.— Juk jūs kažką ten darėte, ar ne?

— Taip.

— O gal tai paslaptis? — niūriai pasityčiojo seras Arturas.

— Telieka jums paslaptis,— atsakė poetas.

Ta spėjama paslaptimi ir pasinaudojo seras Arturas, išvystydamas kaltinimą. Ryžtingai, kai kurių klausiusiųjų nuomone, net skandalingai, jis pakreipė Ormo motyvų paslaptingumą, stipriausią oponento argumentą, savo naudai. Jis pateikė tai kaip pirmą, dar fragmentišką požymį, atskleidžiantį išsišakojusį, kruopščiai suregztą sąmokslą, kurio auka tapo teisėjas patriotas, tarytum supančiotas aštuonkojo čiuptuvų.

— Taip! — šaukė jis virpančiu iš susijaudinimo balsu.— Mokytasis mano kolega absoliučiai teisus! Iš tiesų mes nežinome, dėl ko nužudytas šis taurus tėvynės sūnus. Taip pat nesužinosime, dėl ko bus nužudytas kitas patriotas. Jei mokytasis mano kolega patsai taps auka savo nuopelnų ir neapykantos, kurią pragariškos griovimo jėgos jaučia įstatymo sargybiniams, tai bus nužudytas ir jis ir taip pat mirs nežinodamas dėl ko. Kas antrą dorą žmogų iš esančių teismo salėje paskers bemiegantį lovoje, ir vėl mes nežinosime dėl ko. Ir niekada nesužinosime dėl ko, ir niekada nesulaikysime žudikų, o mūsų šalis pavirs dykuma, jei advokatams ir toliau bus leidžiama vilkinti teismo nagrinėjimus banaliomis frazėmis apie „nepaaiškinamus motyvus", nors kiekvienas šios bylos faktas, kiekvienas akį veriantis nesuderinamumas, kiekvienas stulbinantis nutylėjimas liudija, jog prieš mus stovi Kainas.

— Kaip gyvas nebuvau matęs sero Arturo šitaip susijaudinusio,— kiek vėliau pasakojo Bagšo kitiems bičiuliams.— Kai kas kalbėjo, kad jis peržengė leistinas ribas, kad kaltintojui nužudymo byloje nedera tapti keršytoju. Bet turiu pripažinti, jog anas velnio išpera geltonais karčiais sakytum tyčia stengiasi padaryti kuo blogesnį įspūdį. Visą laiką stengiausi prisiminti, ką De Kvinsis[48] yra pasakęs apie misterį Viljamsą, tą siaubūną, be žodžių išžudžiusį dvi šeimas. Man regis, jis rašė, kad to Viljamso plaukai buvo nenatūralios, ryškiai geltonos spalvos; jo nuomone, Viljamsas naudodavosi kažkokiu mišiniu iš Indijos, kur netgi arklius dažo žaliai ir mėlynai. Po kaltintojo kalbos teismo salėje įsivyravo nejauki, vos ne kapų tyla tarytum troglodità urve; neneigiu, kad ji paveikė ir mane, kad ir man pradėjo rodytis, jog kaltinamųjų suole sėdi pabaisa. Jeigu toks jausmas kilo tiktai dėl sero Arturo gražbylystės, tai visa atsakomybė dėl aistrų kurstymo tenka jam.

— Nepamirškite, kad jis buvo velionio Gvino draugas,— tarė Anderhilis, bandydamas sušvelninti įspūdį.— Mano pažįstamas neseniai matė juodu draugiškai šnekučiuojantis po iškilmingų pietų. Turbūt todėl jis taip ir įsitraukė į šitą bylą. Tačiau aš abejoju, ar kas nors turi teisę šitokioje byloje vadovautis asmeniniais motyvais.

— Jis taip nepadarys,— tarė Bagšo.— Galėčiau lažintis, kad seras Arturas Traversas niekada nesivadovaus vien jausmais, net pačiais stipriausiais. Jis nepaprastai rūpinasi savo profesine reputacija. Jis vienas iš tų žmonių, kuriuos valdo ambicijos net ir po to, kai jų garbėtroška pasotinta. Nežinau, ar kas kitas galėtų skirti tiek pastangų savo pozicijai visuomenėje išlaikyti. Dievaži, jūs darote neteisingas išvadas iš triuškinančios jo kalbos. Jeigu jis laikosi tokios linijos, vadinasi, yra visiškai įsitikinęs savo teisumu ir stengiasi suformuoti politinį judėjimą prieš sąmokslą, apie kurį tiek kalbėjo. Matyt, jis turi labai rimtą pagrindą reikalauti pasmerkti Ormą ir labai rimtą pagrindą tikėtis, kad šito pasieks. Vadinasi, faktai jo pusėje. Jo pasitikėjimas savimi nežada nieko gero kaltinamajam.

Detektyvo žvilgsnis užkliuvo už vieno iš klausytojų, neišvaizdaus žmogelio.

— Na, tėve Braunai,— šypsodamasis tarė jis,— kaip jums patinka mūsų teisminė procedūra?

— Hm,— išsiblaškęs atsakė dvasininkas,— mane labiausiai

---

[48] De Kvinsis, Tomas (1785—1859), anglų rašytojas, esė „Žmogžudystė, kaip viena meno rūšių“ autorius.

sukrėtė toks dalykas: kaip keičia žmogaus išvaizdą perukas. Jūs kalbėjote apie tai, koks nuožmus pasirodė kaltintojas. O man teko matyti, kaip jis akimirką nusiėmė peruką ir tapo visiškai kitu žmogumi. Beje, jis visiškai plikas.

— Bet manau, tai netrukdo jam būti nuožmiam,— atrėmė Bagšo.— Turbūt nesiūlote gynybai remtis faktu, kad kaltintojas plikas?

— Ne visai taip,— linksmai atsakė tėvas Braunas.— Tiesą sakant, aš mąsčiau apie tai, kaip mažai viena žmonių grupė žino apie kitą. Sakykim, aš atsiduriu tolimoje šalyje, kur žmonės net negirdėję apie Angliją. Sakykim, imu pasakoti jiems, kad mano tėvynėje gyvena žmogus, kuris net gresiant mirčiai nepravers burnos ko nors paklausti, kol neužsimaukšlins ant galvos apdangalo iš arklio ašutų su smulkiomis kasytėmis ant pakaušio ir žilstelėjusiomis garbanomis iš šonų — lyg kokia Viktorijos laikų matrona. Jie palaikytų tokį žmogų gana ekscentrišku; tačiau jis visai ne ekscentriškas, jis tik pripratęs prie rutinos. Jiems šitaip pasirodytų todėl, kad anie žmonės nenutuokia apie Anglijos teisininkus, jie apskritai nenutuokia, kas yra teisininkas. Na, o teisininkas, savo ruožtu, nenutuokia, kas yra poetas. Jis nenutuokia, kad vieno poeto ekscentriškumas anaiptol neatrodytų ekscentriškas kitam poetui. Jis net neįsivaizduoja, kaip Ormas galėtų dvi valandas bastytis po nuostabų parką ničnieko neveikdamas. Dieve brangus! Poetui visiškai suprantama, kad galima bastytis po tą patį parką anapus namo kad ir dešimt valandų, jeigu kuri eilėraštį. Net ir Ormo gynėjas čia visiškai nesusigaudo. Jam nė minties nekilo paklausti Ormo banaliausią klausimą.

— Kokį klausimą? — susidomėjo Bagšo.

— Na, kokį eilėraštį jis kūrė, ką gi daugiau,— tarė tėvas Braunas, jau pritrūkęs kantrybės,— kokia eilutė užkliuvo, kokio epiteto ieškojo, kokio tobulumo siekė. Jeigu teisme būtų buvę išsilavinusių žmonių, išmanančių apie literatūrą, jie būtų puikiai supratę, ką jis iš tikro darė. Pramonininką jūs būtinai paklaustumėte, kaip vyksta gamyba jo fabrike, bet niekas nesidomi, kokiomis sąlygomis gaminama poezija. O juk ji daroma, iš pažiūros nieko nedarant.

— Viskas labai įtikinama,— atsakė detektyvas,— bet jeigu taip, tai kodėl jis slapstėsi? Kodėl užsikorė tais spiraliniais laiptais ir stypsojo ten? Tie laiptai niekur neveda.

— Taigi kaip tik todėl, kad laiptai niekur neveda! — pratrūko tėvas Braunas.— Bet kas, vos žvilgtelėjęs į galeriją, ištirpstan-

čią nakties tamsoje, nesuabejotų, jog menininką traukia ten nelyginant vaiką.

Jis nuščiuvo ir stovėjo mirksėdamas, o paskui atsiprašančiu balsu tarė:

— Atleiskit, bet man keista, kad nė vienas proceso dalyvis nesupranta šitų dalykų. Ir dar vienas momentas. Nejaugi jūs nežinote, kad menininkui tik vienas vienintelis rakursas atrodo teisingas? Medis, karvė ir debesis tiktai tam tikru aspektu įgauna gilią prasmę; taip pat kaip kelios raidės tik tam tikra tvarka sudaro žodį. Tai štai, tiktai nuo to neužbaigto tiltelio buvo galima apžvelgti iliuminuotą parką teisingu rakursu. Tai neįsivaizduojama kaip ir ketvirtas matavimas. Tai buvo magiškas peizažas, tarytum žvilgsnis iš viršaus į dangų, matant, kaip žvaigždės auga ant medžių, o švytintis tvenkinys panašus į mėnulį, ištiškusį pievoje — visai kaip stebuklingoje pasakoje, kurią mama seka vaikui prieš miegą. Poetas būtų galėjęs žiūrėti į tą vaizdą visą gyvenimą. Jeigu jūs pasakytumėte jam, kad tas kelias niekur neveda, jis atsakytų, kad kelias jau atvedė jį į šalį, esančią ant pasaulio krašto. Bet argi galite tikėtis, kad jis tai pasakys iš kaltinamųjų suolo? O jeigu ims ir pasakys, tai ką jam atsakytumėte? Jūs pripažįstate, kad žmogų turėtų teisti jam lygūs. Tai kodėl jam neparinko prisiekusiųjų iš poetų?

— Jūs kalbate, tarsi pats būtumėte poetas,— tarė Bagšo.

— Dėkokite Apvaizdai, kad nesu,— atsakė tėvas Braunas.— Dėkokite Apvaizdai, kad dvasininkas yra pašauktas būti gailestingesnis negu poetas. Tegu Viešpats leidžia jums niekada nežinoti, kokią triuškinančią, negailestingą panieką jaučia tas poetas daugeliui mūsų; jau geriau ant jūsų galvos kristų Niagaros krioklys.

— Galimas daiktas, jūs daugiau nutuokiate apie menininko temperamentą negu aš,— pagalvojęs tarė Bagšo,— bet juk atsakymas gana paprastas. Jūs tik imatės įrodinėti, kad jis galėjo padaryti tai, ką padarė, ir nenusikalto. Bet tiek pat teisinga būtų ir tvirtinti, kad jis galėjo nusikalsti. Ir kas gi kitas galėjo padaryti nusikaltimą?

— Ar jūs nepagalvojote apie tarną Griną? — susimąstęs paklausė tėvas Braunas.— Juk jis gerokai painiojasi pasakodamas.

— Ak štai kaip,— šūktelėjo Bagšo,— galų gale nusprendėte, kad tai padarė Grinas.

— Priešingai, jis to nepadarė,— atsakė dvasininkas.— Aš tiktai pasiklausiau jūsų nuomonės dėl supainioto jo pasakojimo. Jis buvo išsprukęs tik trumpam — gal išlenkti taurelės, gal pasi-

matyti, gal šiaip ko. Tačiau išėjo jis pro parko vartelius, o sugrįžo per tvorą. Kitaip sakant, jis paliko duris atviras, o grįždamas rado jau užrakintas. Kodėl? Ogi todėl, kad Nežinomasis jau buvo išėjęs pro jas.

— Žudikas,— ne visai įtikintas sumurmėjo detektyvas.— Ir jūs žinote, kas jis?

— Aš žinau, kaip jis atrodė,— ramiai atsakė tėvas Braunas.— Tik tai ir žinau... Mintyse, galima sakyti, matau, kaip jis įeina pro priekines duris blausiai šviečiant koridoriaus lempai; matau jo figūrą, jo drabužius, net jo veidą.

— Tai kas jis?

— Jis panašus į Hamfrį Gviną,— tarė dvasininkas.

— Kas čia per velniava? — stojo piestu Bagšo.— Juk Gvinas gulėjo negyvas, įmerkęs galvą į tvenkinį.

— Ak taip,— pasakė tėvas Braunas.

Akimirką patylėjęs, jis kalbėjo:

— Grįžkime prie jūsų hipotezės, tikrai puikios, nors aš ne visiškai sutinku su ja. Jūs manote, kad žudikas įėjo pro priekines duris, sutiko teisėją koridoriuje, grumdamasis su juo sudaužė veidrodį; tada teisėjas pabėgo į parką, kur ir buvo nušautas. Kažkodėl manęs šitai neįtikina. Leiskim, teisėjas traukėsi per visą koridorių, kurio gale dvejos durys, vienos į parką, kitos — į kambarius. Argi ne įtikinamiau, kad jis pultų į kambarius? Ten guli jo pistoletas, ten yra jo telefonas, ten yra jo tarnas, bent jau teisėjas taip mano. Netgi kaimynai iš ten arčiau. Kodėl jam gaišti, atidarant duris į lauką, ir vienam bėgti už namo, kur nėra nė gyvos dvasios?

— Betgi mes žinome, kad jis išėjo iš namo,— suirzęs ginčijo pašnekovas.— Mes žinome, kad jis išėjo iš namo, nes buvo rastas parke.

— Ne, jis neišėjo iš namo dėl tos priežasties, kad nebuvo jame,— tarė tėvas Braunas.— Turiu galvoje tą naktį. Jis buvo fligelyje. Aš tarsi perskaičiau tą žinią nakties tamsoje, vos tiktai įėjęs, iš tų raudonų ir auksinių žvaigždučių, mirgančių parke. Jos įjungiamos iš fligelio, jos apskritai nebūtų degusios, jei jo nebūtų fligelyje. Jis bandė bėgti į namus, prie telefono, bet žudikas nušovė jį tvenkinio pakrantėje.

— O vazonas? Palmė? Sudaužytas veidrodis? — šaukė Bagšo.— Juk jūs pats visa tai aptikote! Jūs pats sakėte, kad koridoriuje vyko grumtynės.

Dvasininkas sutrikęs sumirksėjo.

— Nejaugi? — sumurmėjo jis.— Negali būti, kad taip sakiau.

Bent jau taip nemaniau. Kiek pamenu, aš pasakiau, kad koridoriuje kažkas atsitiko. Iš tiesų ten kažkas atsitiko, bet tai nebuvo grumtynės.

— Tai kas tada sudaužė veidrodį? — paklausė Bagšo.

— Veidrodį sudaužė kulka,— rimtai tarė tėvas Braunas,— nusikaltėlio iššauta kulka. Kai kurios stiklo šukės sudaužė vazoną ir parvertė palmę.

— Na gerai, bet į ką jis galėjo šauti, jei ne į Gviną? — paklausė detektyvas.

— Tai jau metafizikos sfera,— atsakė dvasininkas beveik svajingai.— Tam tikra prasme jis šovė į Gviną. Bet Gvino ten nebuvo ir į jį nebuvo galima šauti. Nusikaltėlis buvo koridoriuje vienas.

Akimirką patylėjęs, jis ramiai tarė:

— Įsivaizduokite veidrodį koridoriaus gale, dar prieš sudaužymą, ir palmę, išsišakojusią virš jo. Prietema, veidrodyje atsispindinčios vienspalvės sienos puikiausiai gali sudaryti koridoriaus galo įspūdį. Žmogus, jame atsispindintis, gali atrodyti ateinąs iš namo vidaus. Ir gali pasivaidenti, jog tai namų šeimininkas — jei tiktai atspindys nors kiek panašus į jį.

— Palaukite! — sušuko Bagšo.— Man regis, pradedu...

— Pradedate suprasti,— tarė tėvas Braunas.— Pradedate suprasti, kodėl visi įtariami šioje byloje — be kaltės kalti. Nė vienas iš jų negalėjo palaikyti savo atspindžio senuoju Gvinu. Ormas būtų iš karto atpažinęs savo geltonų plaukų kupetą, kupetą, kurios niekaip nepalaikysi plike. Fladas būtų išvydęs savo rudą ševeliūrą, o Grinas savo raudoną liemenę. Be to, visi trys yra nedidelio ūgio ir kukliai apsirengę; nė vienas iš jų nesumaišytų savęs su aukštu, liesu, senu frakuotu džentelmenu. Turime dairytis kito asmens, tokio pat aukšto ir lieso. Štai kodėl aš pasakiau, kad žinau, kaip atrodo žudikas.

— Ir ką norite šituo įrodyti? — paklausė Bagšo, įdėmiai žiūrėdamas į jį.

Dvasininkas trumpai, šaižiai nusijuokė, ir tai visiškai nesiderino prie įprastinės malonios jo kalbos.

— Ketinu įrodyti,— atsakė jis,— tai, ką jūs laikote absurdišku ir neįtikėtinu.

— Kaip jus suprasti?

— Ketinu grįsti gynybą faktu,— tarė tėvas Braunas,— kad kaltintojas plikas.

— O viešpatie! — tyliai teištarė detektyvas ir suglumęs atsistojo.

Tėvas Braunas nesutrikdamas sakė savo monologą toliau:

— Jūs ištyrėte daugelio žmonių, susijusių su šita byla, poelgius, jūs, policininkai, nepaprastai domėjotės poeto, tarno ir airio žurnalisto poelgiais. Vienintelis, kurio poelgius visai pamiršote, buvo pats velionis. Jo tarnas nuoširdžiai nustebo, sužinojęs, kad ponas grįžo. Šeimininkas išsiruošė į iškilmingus pietus, kuriuose dalyvavo visi teisės šviesuoliai, bet staiga viską metęs sugrįžo namo. Jis nesusirgo, nes neprašė pakviesti gydytojo; beveik galima tvirtinti, kad jis susikivirčijo su kuriuo nors žymiu teisininku. Taigi jo priešo pirmiausiai reikėjo ieškoti tarp šitų teisininkų. Taigi, teisėjas Gvinas grįžo namo ir užsidarė savo fligelyje, kur laikė dokumentus apie valstybės paslapčių išdavinėjimą. Tačiau įžymus teisininkas, nujautęs, kad tuose dokumentuose esama jo įkalčių, sumojo pasekti demaskuotoją iki jo namų; jis taip pat vilkėjo fraku, bet kišenėje turėjo pistoletą. Štai ir visa istorija; niekas nebūtų atskleidęs tiesos, jeigu ne veidrodis.

Jis susimąstęs žvelgė į tolį, paskui patylėjęs pridūrė:

— Keistas daiktas tas veidrodis; paveikslo rėmas, kuriame sutelpa šimtai įvairiausių paveikslų, gyvų ir čia pat išnykstančių negrįžtamai. Taip, tasai stiklas, kabantis pilko koridoriaus gale, po žalia palme, buvo kažkaip neįprastai keistas. Tarytum stebuklingas veidrodis, kuriam skirtas nepaprastas likimas, nes jame pasirodęs atspindys galėtų pergyventi jį patį, tvyrodamas namo prieblandoje lyg spektras arba abstrakti diagrama, lyg įrodymo kontūras. Tarytum burtais mes galėtume iššaukti iš nebūties vaizdą, kurį išvydo seras Arturas Traversas. Beje, jūs labai tiksliai apibūdinote jį.

— Džiaugiuosi tai girdėdamas,— atsakė Bagšo niūrokai, bet geraširdiškai,— o ką aš pasakiau?

— Jūs pasakėte,— paaiškino dvasininkas,— kad seras Arturas turi labai rimtą priežastį norėti, kad Ormas patektų į kartuves.

Praslinkus savaitei, dvasininkas vėl susitiko su policijos detektyvu ir iš jo sužinojo, kad teismas jau buvo bepradedąs tyrimą iš naujo, bet jį nutraukė sensacingas įvykis.

— Seras Arturas Traversas...— pradėjo tėvas Braunas.

— Seras Arturas Traversas nebegyvas,— nutraukė jį Bagšo.

— Štai kaip! — sukluso dvasininkas,— vadinasi, jis...

— Taip,— tarė Bagšo,— jis vėl šovė į tą patį žmogų, bet šį kartą jau ne į atspindį veidrodyje.

ŠLYKŠČIAUSIAS NUSIKALTIMAS PASAULYJE

Tėvas Braunas slankiojo po paveikslų galeriją; iš jo išraiškos galėjai spėti, kad atėjo čia ne paveikslų žiūrėti. Ir iš tikrųjų, šiuo metu jis nenorėjo žiūrėti į paveikslus, nors juos ir mėgo. Ne todėl, kad šituose ultramodernistiniuose tapybos darbuose būtų buvę kas nors nepadoru ar vulgaru. Karštą jo temperamentą gal būtų patenkinusios ir stabmeldiškos aistros, einant nuo eksponato prie eksponato — sutraukytų spiralių, apverstų kūgių ir suplotų cilindrų,— kuriais futuristinis menas drąsino arba baugino žmoniją. Tikroji priežastis buvo ta, kad tėvas Braunas dairėsi jaunos damos, paskyrusios, greičiausiai dėl savo simpatijų futurizmui, ne visai tinkamą vietą pasimatyti. Jauna dama buvo jauna jo giminaitė, viena iš nedaugelio artimųjų. Ji vadinosi Elizabetė Fein, sutrumpintai Betė, ir buvo jo sesers, ištekėjusios už kilmingo, galantiško, bet beveik nusigyvenusio skvairo, duktė. Kai skvairas galutinai nusigyveno ir numirė, tėvui Braunui dėl giminystės ryšių teko būti ir užtarėju, ir ganytoju, ir globėju, ir dėde. Tačiau šiuo metu jis žvilgčiojo į grupeles, vaikštinėjančias galerijoje, niekur nepastebėdamas pažįstamų kaštoninių plaukų ir skaistaus giminaitės veido. Užtat jis matė keletą žmonių, kuriuos pažinojo, daug žmonių, kurių nepažinojo, tarp jų šiek tiek ir tokių, kuriuos, vadovaudamasis tik pirmu įspūdžiu, ne itin ir norėjo pažinti.

Tarp nepažįstamų, bet jį dominančių žmonių išsiskyrė lieknas ir žvalus jaunuolis, labai dailiai apsirengęs ir panašus į užsienietį; jo barzdelė buvo nusmailinta lyg praėjusių šimtmečių ispano, o tamsūs plaukai taip trumpai nukirpti, jog atrodė tartum prigludusi juoda šlikė. Tarp žmonių, kuriuos tėvas Braunas ne itin norėjo pažinti, išsiskyrė valdingai atrodanti dama akį rėžiančia ryškia suknele ir su geltonais karčiais, per daug ilgais, kad pavadintum šukuosena, bet ir per daug palaidais, kad pavadintum kitaip. Jos veidas buvo stambus ir valingas, blyškaus ir nesveiko atspalvio; kai ji įsmeigdavo į ką nors akis, tai žmogus pasijusdavo lyg basilisko žvilgsnio sukaustytas. Ji su savim vedžiojosi striuką buką vyrelį su vešlia barzda ir kvadratiniu veidu, pailgais, mieguistai primerktais akių plyšiais. Jo veidas, dar lyg ir ne visai pabudęs, švytėjo geraširdiškumu, bet jautiškas sprandas, žvelgiant iš nugaros, šiek tiek baugino.

Tėvas Braunas įdėmiai nužvelgė damą, galvodamas, kad giminaitės prisiartinimas taptų maloniu kontrastu. Bet kažkodėl ir toliau žiūrėjo į ją, kol galop pajuto, kad maloniu kontrastu taptų

bet kokio asmens prisiartinimas. Išgirdęs tariant savo pavardę, jis krūptelėjo lyg staigiai pažadintas, bet kartu ir nudžiugo; atsisukęs išvydo dar vieną pažįstamą veidą.

Tai buvo rūstokas, bet anaiptol ne priešiškas advokato Grenbio veidas; jo žilų plaukų sruogas tūlas būtų palaikęs peruko pudra, nes jos visiškai nesiderino su jaunatviškai energingais judesiais. Jis buvo vienas iš tų Sičio teisininkų, kurie laksto lyg mokinukai ir nė minutės ramiai nepasėdi savo kontoroje. Šitaip lakstyti prestižinėje paveikslų galerijoje jis negalėjo, bet aiškiai nenustygo vietoje ir šaudė žvilgsniais į visas puses, dairydamasis kažkokio pažįstamo.

— Nežinojau, kad jūs naujojo meno mecenatas,— šypsodamasis tarė tėvas Braunas.

— Nežinojau, kad ir jūs toksai,— atsikirto advokatas.— Aš atėjau patykoti vieno žmogaus.

— Linkiu smagiai praleisti laiką,— tarė dvasininkas,— mano tikslas irgi panašus.

— Pats pasakė, kad ruošiasi vykti į Europą,— prunkštelėjo advokatas,— ir pasiūlė susitikti šitoje ekscentriškoje vietoje.— Kiek pamąstęs, jis ūmai tarė: — Klausykite, aš žinau, kad jūs mokate laikyti paslaptį. Ar pažįstate serą Džoną Masgreivą?

— Ne,— atsakė dvasininkas,— bet aš nelabai tikiu, kad jis — paslaptis, nors pasakojama, kad jis slapstosi pilyje. Ar ne jis tas senelis, apie kurį sklinda visokios pasakos? Kaip jis gyvena bokšte su nuleidžiamais vartais ir pakeliamu tiltu ir apskritai nenori išlipti iš ankstyvųjų viduramžių? Jis vienas iš jūsų klientų?

— Ne,— paneigė Grenbis,— pas mus atvyko jo sūnus, kapitonas Masgreivas. Jis siūlo gerą sandėrį, bet aš jo nepažįstu, štai kur esmė. Suprantama, visa tai, kaip sakiau, konfidencialu, bet aš jumis pasitikiu.

Jis pritildė balsą ir nusivedė bičiulį į šoninę galeriją, pristatytą daiktų, vadinamų meno kūriniais, ir beveik be lankytojų.

— Jaunasis Masgreivas,— pasakojo jis,— nori gauti iš mūsų didelę sumą nusenusio tėvo palikimo sąskaita. Tas džentelmenas senokai peržengęs septyniasdešimtį ir anksčiau ar vėliau užmerks akis, bet kas galėtų pasakyti, kas įvyks po to? Kam atiteks jo pinigai, pilis su nuleidžiamomis grotomis vartuose ir visa kita? Ten stovi nuostabūs senoviniai rūmai, jie ir šiandieną verti didelės sumos, bet nors keista, dėl jų nesurašytas testamentas. Ar galite suprasti mūsų padėtį? Problemos esmė, kaip sakė vienas Dikenso herojus: ar senasis džentelmenas palankiai nusiteikęs?

— Jeigu jis palankus savo sūnui, viskas nušvis jums kur kas

palankesne šviesa,— tarė tėvas Braunas.— Deja, negaliu jums padėti. Niekada nebuvau susitikęs su seru Džonu Masgreivu, ir manau, kad labai nedaug žmonių bus matęsi su juo pastaruoju metu. Savaime suprantama, jūs turite teisę ieškoti patikimos informacijos, prieš skolindamas jaunajam džentelmenui pinigus. Ar jis ne iš tų, kuriems atimama paveldėjimo teisė?

— Tiesą sakant, man ne visai aišku,— prisipažino advokatas.— Jis visų mėgstamas, puikus pašnekovas ir gerbiamas aukštuomenėje, tačiau praleidžia daug laiko užsienyje ir yra buvęs žurnalistu.

— Na,— tarė tėvas Braunas,— tai ne nusikaltimas. Bent jau ne visada.

— Niekai,— atsakė Grenbis.— Juk suprantate, ką turiu omenyje... Jis tartum akmuo, paritintas į pakalnę — ir žurnalistas, ir prakalbas sako, ir aktorius, ir dar velniai žino kas. Privalau išsiaiškinti, su kuriuo iš jų teks bendrauti... O štai ir jis.

Ir advokatas, nekantriai žvalgęsis po tuščią salę, staiga apsisuko ir bėgte nubėgo į gretimą, kurioje būriavosi daugiau žmonių. Jis skubėjo prie stotingo, dailiai apsirengusio jaunuolio trumpais plaukais ir užsienietiškai pakirpta barzdele.

Abu nuėjo šnekučiuodamiesi, ir kelias akimirkas tėvas Braunas žiūrėjo jiems įkandin, primerkęs trumparegės akis, bet greitai jį sutrikdė audringai įsiveržusi neatgaunanti kvapo giminaitė. Stebindama dėdę, Betė nusivedė jį atgal į tuščiąją salę ir pasodino ant suolo, stūksančio it sala grindų jūroje.

— Turiu jums kai ką pasakyti,— tarė ji.— Tai taip absurdiška, kad niekas kitas to nesupras.

— Jūs stebinate mane,— tarė tėvas Braunas.— Ar tai tas reikalas, apie kurį man buvo užsiminusi jūsų motina? Sužadėtuvės ir taip toliau. Bet tikiuosi viskas klostosi sklandžiai?

— Vadinasi, jūs jau žinote,— tarė ji,— kad ji nori sužadėti mane su kapitonu Masgreivu.

— Ne, šito aš nežinojau,— prisipažino tėvas Braunas,— bet kapitonas Masgreivas — aukštuomenės pažiba.

— O mes visiškai skurdžiai,— tarė ji,— tad būtų neteisinga sakyti, jog tai nieko nereiškia.

— Ar norite už jo tekėti? — paklausė tėvas Braunas, nužvelgdamas ją primerktomis akimis.

Nuleidusi akis, ji negarsiai atsakė:

— Maniau, kad noriu. Bent jau manau, kad taip maniau. Bet ką tik dabar patyriau šoką.

— Nagi papasakokite, kas atsitiko.

— Aš girdėjau jį juokiantis,— tarė ji.
— Tai puikus bruožas žmogui, mėgstančiam pobūvius.
— Jūs manęs nesupratote,— tarė mergina.— Šitaip nesijuokiama pobūviuose. Štai kur esmė — pobūviuose šitaip nesijuokiama.

Akimirką patylėjusi, ji tvirtai pasakė:

— Aš atėjau čia gana anksti ir pamačiau jį, sėdintį vienui vieną vidury šitos galerijos su moderniaisiais paveikslais. Salė buvo tuščia. Kapitonas nenujautė, kad aš ar kas nors kitas yra netoliese; sėdėjo vienui vienas ir juokėsi.

— Na, tai nenuostabu,— tarė tėvas Braunas.— Aš nesu dailės kritikas, bet šitų paveikslų bendras įspūdis...

— Ak, ir vėl jūs nesupratote,— pertraukė ji, imdama pykti.— Čia nieko bendro. Jis nė nežiūrėjo į paveikslus. Spoksojo į lubas, tačiau akys atrodė nukreiptos į vidų, ir jis juokėsi — taip, kad man kraujas gyslose stingo.

Dvasininkas pakilo ir ėmė vaikščioti po salę, susidėjęs už nugaros rankas.

— Neturėtumėte daryti skubotų sprendimų, kai kyla tokios problemos,— pradėjo jis.— Vyrai būna dviejų rūšių... bet mums vargiai bepavyks pasikalbėti apie jį, nes štai ir jis pats.

Kapitonas Masgreivas sparčiai įžengė į salę ir šypsodamasis apsižvalgė. Grenbis ėjo iš paskos, jo veidas buvo atlėgęs ir patenkintas.

— Turiu atsiprašyti dėl viso to, ką pasakiau apie kapitoną,— tarė jis netrukus dvasininkui, abiem einant durų link.— Jis labai nuovokus žmogus, iš pusės žodžio suprato mano abejones. Pats pasiūlė: kodėl man nenuvykus į šiaurę pasimatyti su senuku tėvu; tada iš paties senojo džentelmeno lūpų išgirsčiau, kaip jis ketina tvarkyti palikimą. Teisingiau nė nesugalvosi. Jis taip labai norėtų išspręsti tą reikalą, kad pasisiūlė savo automobiliu nuvežti mane į Masgreiv Mosą. Šitaip vadinasi pilis. Jei jis toks paslaugus, manau, kad mudu galėtume keliauti drauge — na, kad ir ryt rytą.

Jiems besišnekant, tarpduryje pasirodė Betė ir kapitonas; pora atrodė lyg įrėminta, emocingesniam žiūrovui ji galėjo patikti kur kas labiau nei kūgiai ir cilindrai. Neminint kitų privalumų, abu buvo dailiai nuaugę; advokatas buvo bekonstatuojąs šį faktą, bet paveikslas ūmai pasikeitė.

Kapitonas Džeimsas Masgreivas žvilgtelėjo į centrinę salę, šypsančios ir triumfuojančios jo akys į kažką įsmigo, ir jis akimirksniu pasikeitė nuo galvos iki kojų. Tėvas Braunas atsigręžė, tartum užslinkus nuojautos šešėliui, ir išvydo rūstų, beveik pa-

mėlynavusį valdingosios damos veidą, gaubiamą geltonų liūto karčių. Kaip visada ji stovėjo kiek pakumpusi, lyg bulius, nuleidęs ragus; išblyškusio, paburkusio jos veido išraiška buvo tokia despotiška ir hipnotizuojanti, kad ji vos bematė greta stovintį žmogutį su ilga barzda.

Masgreivas žengė į salės vidurį prie jos lyg dailiai aprengta prisukama vaškinė figūra. Tarė jai kelis žodžius, kurių nebuvo galima išgirsti. Ji neatsakė, tačiau abu nusigręžė ir palengva nuėjo ilga galerija, tarsi kažką aptardami, o apkūnus žmogutis jaučio kaklu ir ilga barzda turseno iš paskos; groteskiškas piktasis gnomas, paverstas pažu.

— Apsaugok aukščiausiasis! — sumurmėjo tėvas Braunas susiraukęs.

— Jaučiuosi laimingas, kad ji ne mano širdies dama,— niūriai pasišaipė Grenbis.— Bet koks flirtas su ja galėtų baigtis tragiškai, ar ne?

— Nemanau, kad jis flirtuoja su ja,— tarė tėvas Braunas.

Jam tariant tuos žodžius, aptariamoji grupelė apsisuko, priėjusi priešingą sieną, ir išsiskirstė. Kapitonas Masgreivas sieksniniais žingsniais atskubėjo prie jų.

— Paklausykite! — šūktelėjo jis visai natūraliu balsu, nors jiems ir pasirodė, kad jo veido spalva pakitusi.— Misteri Grenbi, aš labai apgailestauju, bet, matyt, negalėsiu rytoj važiuoti su jumis į šiaurę. Savaime aišku, automobilis jūsų, kaip ir tarėmės. Prašau pasinaudoti, man jo tuo tarpu nereikės... Aš... aš turiu kelioms dienoms pasilikti Londone. Gal jūs ketinote pasiimti ir savo bičiulį?

— Mano bičiulis, tėvas Braunas...— buvo beprabyląs advokatas.

— Jei kapitonas Masgreivas tikrai toks malonus...— oriai įsiterpė tėvas Braunas.— Norėčiau paaiškinti, kad aš tam tikru aspektu dalyvauju misterio Grenbio darbe, tad mano užduotis gerokai palengvėtų, jei galėčiau važiuoti drauge.

Šitaip susiklosčius įvykiams, rytojaus dieną labai elegantiškas automobilis, vairuojamas ne mažiau elegantiško šoferio, nurūko į šiaurę per Jorko tyrlaukius su neįprastais keleiviais: dvasininku, panašiu į juodą ryšulį, ir advokatu, įpratusiu visur lakstyti savo kojomis, nesinaudojant kieno nors ratais.

Jie maloniai atsipūtė viename iš didžiųjų Vest Raidingo slėnių, papietavo ir pernakvojo patogiame viešbutyje, o anksti rytą leidosi Nortumbrijos pakrantėn, kol pasiekė smėlio kopas ir vešlias pajūrio pievas. Kažkur ten dunksojo sena Škotijos pasienio

pilis, unikalus ir nuo pasaulio atsiskyręs praėjusių karų paminklas. Galų gale jie privažiavo ją keliuku palei ilgą jūros liežuvį, giliai įsiterpusį į sausumą ir susiaurėjantį iki nedidelio kanalo, užsibaigiančio grioviu aplinkui pilį. Pilis atrodė kaip tikra pilis: stačiakampė, iš visų pusių aptverta. Šitokių pilių pagal vienodą projektą normanai pristatė nuo Galilėjos iki Grampianų kalnų. Ji iš tiesų turėjo nuleidžiamomis grotomis uždaromus vartus ir pakeliamą tiltą; jiems šitą labai realistiškai priminė įvykis, suvėlinęs atvykimą.

Per aukštas šiurkščias žoles ir usnynus jie prasibrovė iki griovio kranto. Palei atvykėlių kojas telkšojo juodas kaspinas, išmargintas nukritusių lapų ir prižėlusių maurų — tarytum dramblio iltis, inkrustuota auksu. Visai čia pat, už jardo ar dviejų, anapus juodo kaspino, stūksojo taip pat apžėlęs priešingas krantas ir masyvūs akmeniniai pavartės kontrforsai. Bet ši atkampi tvirtovė, matyt, buvo taip retai lankoma, kad, nenustygstančiam Grenbiui šūktelėjus, neryškios figūros, sušmėžavusios už grotomis užtvertų vartų, net nevaliojo nuleisti didžiulio surūdijusio tilto. Jis smuktelėjo, bet pusiaukelėje užkliuvo ir liko stirksoti grėsmingai pasviręs.

Nekantrusis Grenbis strakaliojo ant kranto, galop nebetverdamas šūktelėjo kelionės draugui:

— Negaliu pakęsti šito murkdymosi purve! Tikrai bus paprasčiau peršokus.

Pratęs nesiskaityti su kliūtimis, jis lengvai peršoko į kitą krantą, tik šiek tiek suklupo nutūpdamas. Tėvo Brauno trumputės kojos netiko šuoliams, tačiau jo būdas labiau už daugelio kitų tiko pūkštelėti į drumzliną vandenį. Kelionės draugo vikriai sugriebtas, jis įsmuko ne itin giliai. Jau tempiamas aukštyn žaliu slidžiu krantu jis įsispyrė, palenkęs galvą, įsistebeilijęs į vieną vietą žolėtame šlaite.

— Ar tiktai nesusižavėjote botanika? — suirzo Grenbis. — Po jūsų bandymo pasinerti į kerinčias gelmes nebeturime laiko ieškoti retų augalų sausumoje. Paskubėkime, nors purvini, bet turime prisistatyti baronetui.

Įėjus į pilies kiemą, juos gana mandagiai pasitiko pagyvenęs dvariškis, vienintelis žmogus, kiek galėjai matyti. Sužinojęs atvykimo tikslą, nuvedė į ilgą, ąžuolo paneliais išmuštą salę su senovišku ornamentu grotuotais langais. Ant tamsių sienų poromis kabėjo įvairių šimtmečių ginklai, o aklini keturioliktojo amžiaus riterio šarvai stovėjo it sargyboje prie milžiniško židinio.

Kitoje salėje, taipogi ilgoje, pro praviras duris buvo matyti eilės tamsių šeimyninių portretų.

— Jaučiuosi lyg patekęs ne į gyvenamą būstą, o į romaną,— tarė teisininkas.— Man nė į galvą neatėjo, kad vis dar pasitaiko tokių senienų.

— Taip taip, senasis džentelmenas iš tikro nuosekliai puoselėja savo istorinius pomėgius,— pritarė dvasininkas,— ir šitie daiktai — ne imitacijos. Juos nukalė ne nemokšos, įsivaizduojantys, kad visi viduramžių žmonės gyveno tuo pačiu metu. Riterio šarvai kartais sudurstomi iš pripuolamų gabalų, bet šitie šarvai dengė vieną vyrą, ir dengė nuo galvos iki kojų. Žinote, juk tai pati paskutinė turnyrinių šarvų atmaina.

— Man regis, jie — pati paskutinė šeimininko atmaina, jei jau šitaip,— burbtelėjo Grenbis.— Verčia mus laukti velniai žino kiek laiko.

— Nusiteikite, kad šitoje vietoje viskas vyksta kur kas lėčiau,— tarė tėvas Braunas.— Mano manymu, jis elgiasi labai tauriai, sutikdamas kalbėtis su mumis: juk esame du svetimi žmonės, atsibeldę klausinėti pačių intymiausių dalykų.

Ir iš tikrųjų, kai pasirodė pilies šeimininkas, jie neturėjo pagrindo skųstis priėmimu; abu iššyk pajuto, kokios natūralios jo kilmės bei manierų tradicijos, be pastangų palaikančios įgimtą taurumą šitame barbariškame užkampyje po tokių ilgų kaimiško gyvenimo bei vienatvės metų. Neatrodė, kad baronetą būtų nustebinęs ar sutrikdęs retų svečių apsilankymas. Nors svečiams atrodė, kad per pastarąjį ketvirtį amžiaus čia nebuvo įžengusi svetimo žmogaus koja, baronetas elgėsi tarsi ką tik išlydėjęs hercogienę. Jis nei susidrovėjo, nei suirzo, kai jie išdėstė itin subtilią savo atvykimo priežastį; šiek tiek pagalvojęs, jis, matyt, nusprendė, jog dabartinėmis sąlygomis jų smalsumas pateisintas. Senasis džentelmenas buvo liesas, energingos išvaizdos, juodais antakiais ir ilgu smakru; stropiai sugarbiniuoti plaukai, be abejonės, buvo perukas, tačiau baronetas turėjo saiko jausmą, tad dėvėjo derantį savo amžiui — žilą.

— Į klausimą, kuris jums šiuo metu rūpi,— tarė jis,— atsakysiu labai paprastai. Nė kiek nedvejodamas ketinu palikti visą savo turtą sūnui, kaip mano tėvas paliko savo turtą man, ir niekas,— sakau tai, gerai apmąstęs,— niekas nepaskatins manęs pasielgti kitaip.

— Nuolankiai dėkoju, kad painformavote mus,— atsakė advokatas.— Jūsų kilnumo padrąsintas, norėčiau pasakyti, kad tai pareiškėte labai kategoriškai. Man nė mintis nebuvo atėjusi, kad

jūsų sūnus savo elgesiu galėtų sukelti jums abejonių, ar tebėra vertas tokio pasitikėjimo. Ir vis dėlto jis...

— Kaip tik taip,— šaltai konstatavo seras Džonas Masgreivas.— Jis galėtų. Ir nedera to nutylėti. Malonėkite paėjėti su manimi į gretimą salę.

Jis nusivedė svečius į gretimą salę, kurion jie buvo spėję dirstelėti, ir oriai stabtelėjo prie rūsčių, laiko patamsintų portretų rikiuotės.

— Štai seras Rodžeris Masgreivas,— prabilo jis, rodydamas į prakaulaus veido vyriškį juodu peruku.— Barbariškais Viljamo Oraniečio laikais jis buvo vienas niekingiausių apgavikų ir nenaudėlių, išdavė du karalius ir tikriausiai nužudė abi žmonas. O štai jo tėvas, seras Robertas, be galo padorus senas rojalistas. O štai jo sūnus Džeimsas, vienas tauriausių nuversto Jokūbo Antrojo šalininkų, kankinys, ir vienas pirmųjų, mėginęs padėti bažnyčiai bei vargšams. Ar šitai reiškia, kad Masgreivų dinastija, jų galybė, garbė, įtaka persiduodavo iš vieno gero žmogaus kitam geram žmogui per blogo žmogaus intervalą? Edvardas Pirmasis gerai valdė Angliją. Edvardas Trečiasis tiesiog pašlovino Angliją. Tačiau tarp pirmosios šlovės ir trečiosios buvo Edvardo Antrojo gėda ir silpnaprotystė, pataikavimas Greivstonui ir pabėgimas nuo Briuso. Patikėkite, misteri Grenbi, kilmingos giminės didybė ir istorija yra šis tas daugiau negu tie atsitiktiniai individai, kurie jas pratęsia, net jeigu jie nebūtų jų verti. Iš tėvo sūnui pereidavo mūsų palikimas, iš tėvo sūnui tepereina ir toliau. Galite būti tikri, džentelmenai, galite užtikrinti ir mano sūnų, kad nepaliksiu savo pinigų paklydusių kačių prieglaudai. Masgreivas privalo palikti juos Masgreivui, kol Žemė sukasi.

— Taip,— susimąstė tėvas Braunas.— Suprantu, ką turite galvoje.

— Mums bus be galo malonu,— tarė advokatas,— perduoti jūsų sūnui tokią nuostabią garantiją.

— Galite perduoti garantiją,— rūsčiai tarė šeimininkas.— Bet kuriuo atveju jis gali būti tikras, kad gaus pilį, titulą, žemes ir pinigus. Su viena maža ir visiškai privataus pobūdžio sąlyga. Kol aš gyvas, nenoriu jo nei matyti, nei girdėti. Jokiomis aplinkybėmis.

Advokato išraiška liko tokia pat pagarbi, tik dabar ją atmiešė apstulbimas.

— Dėl dievo meilės...— sulemeno jis.

— Aš esu džentelmenas,— tarė Masgreivas,— taip pat didžiulio palikimo globėjas. O mano sūnus padarė tokį baisų dalyką,

kad nustojo buvęs ne tik — nedrįsčiau sakyti: džentelmenu,— bet netgi žmogumi. Tai pats šlykščiausias nusikaltimas pasaulyje. Ar pamenate, ką pasakė Daglas, kai jo svečias, Marmijonas, ištiesė ranką?

— Taip,— atsakė tėvas Braunas.

— „Mano pilys priklauso karaliui, nuo kuoro iki pamatinio akmens,— pacitavo Masgreivas.— Bet Daglo ranka priklauso tik Daglui“.

Jis apsisuko ir nuvedė gerokai apstulbusius svečius į pirmąją salę.

— Manau, sutiksite pailsėti,— tarė jis tuo pačiu lygiu balsu.— Jeigu turite kokių nors keblumų dėl kelionės, man būtų malonu pasiūlyti praleisti naktį pilyje

— Dėkojame, sere Džonai,— kimiai tarė dvasininkas,— manau, kad mes vyksime.

— Tuojau pat įsakysiu nuleisti tiltą,— pasakė šeimininkas. Po kelių akimirkų per pilį nuaidėjo didžiulio beviltiškai pasenusio įtaiso girgždėjimas, tarytum būtų ėmęs malti malūnas. Kad ir kaip surūdijęs, šį kartą jis nusileido sėkmingai ir neilgai trukus svečiai vėl stovėjo ant apžėlusio kranto už griovio.

Grenbį ūmai nupurtė drebulys.

— Po šimts velnių! — suriko jis.— Tai ką padarė jo sūnus? Tėvas Braunas tylėjo. Bet kai jie vėl susėdo į automobilį ir nuvažiavo į netolimą kaimą, vadinamą Greistounsu ir apsistojo pailsėti „Septynių žvaigždžių“ viešbutyje, advokatas lyg ir nustebo, sužinojęs, kad dvasininkas nebeketina keliauti toliau; kitaip sakant, jis buvo apsisprendęs dar pabūti čia.

— Aš negaliu šitaip išvykti,— rimtai tarė jis.— Tegu automobilis sau važiuoja, ir jūs, visai suprantama, juo grįšite namo. Į jūsų klausimą atsakyta, jis gana paprastas: ar jūsų firma gali skolinti pinigus, atsižvelgdama į jaunojo Masgreivo perspektyvas? O mano klausimas — ar jis tinka būti Betės vyru — lieka neatsakytas. Privalau pabandyti išsiaiškinti, ar jis tikrai yra padaręs kažką siaubinga, ar tai seno bepročio haliucinacijos.

— Bet jeigu norite ką nors sužinoti apie jį, kodėl jums nepasekus jo? — paprieštaravo advokatas.— Kodėl panorote trintis šitame užkampyje, kur jis nežinia ar beatvažiuoja?

— Kas iš to, kad aš jį seksiu? — atsakė klausimu į klausimą dvasininkas.— Kokia prasmė Bondo gatvėje prieiti prie elegantiško jaunuolio ir paklausti: „Atleiskite, bet visi kalba, kad jūs padarėte tokį baisų nusikaltimą, jog nesate vertas vadintis žmogumi“. Jei jis taip žemai puolęs, kad nusikalto, tai bus taip pat

žemai puolęs, kad išsigintų. Mes net nesužinosime, koks tai nusikaltimas. Ne, tiktai vienas žmogus tą žino ir gali išsitarti, jei pratrūks jo kilmingasis ekscentriškumas. Bandysiu pasisukinėti apie jį.

Ir iš tikrųjų tėvas Braunas sukinėjosi apie ekscentriškąjį baronetą ir netgi ne vieną kartą susitiko jį; abu buvo nepaprastai mandagūs. Mat baronetas, nepaisydamas metų naštos, tryško energija ir mėgo vaikštinėti, todėl dažnai galėjai jį sutikti žingsniuojantį kaime arba takeliais per laukus. Rytojaus dieną po jų apsilankymo tėvas Braunas, eidamas iš viešbučio į grįstą turgavietę, išvydo tamsią ir orią vyriškio figūrą, žingsniuojančią pašto link. Jis buvo apsirengęs juodai, bet santūriai. Skaisčiai šviečiant saulutei, jo veidas atrodė dar patrauklesnis; su pasidabruotais plaukais, tamsiais antakiais ir ilgu smakru jis buvo kiek panašus į Henrį Irvingą ar kurį kitą žymų aktorių. Nepaisant žilų plaukų, jo povyza, kaip ir veidas, dvelkė jėga, net ir savo lazdą jis nešėsi greičiau kaip vėzdą, o ne kaip įnagį pasirėmimui. Jis pasisveikino su dvasininku ir taip pat tiesmukai kaip ir vakar prabilo apie tai, kas juos tada nustebino.

— Jeigu jus tebedomina mano sūnus,— tarė jis šaltu it ledas balsu, tarsi kalbėtų net ne apie giminę,— jums nedaug šansų jį pamatyti. Jis jau išvyko iš šalies. Tarp mūsų šnekant, būtų teisingiau pasakius: pabėgo iš šalies.

— Štai kaip,— ištarė tėvas Braunas, nenuleisdamas dėmesingų akių.

— Kažkokie nepažįstami žmonės, pavarde Grunovai, jau įgriso mums, klausinėdami, kaip jį surasti,— tarė seras Džonas.— Jau ketinau telegrafuoti jiems, jog mano žiniomis, jis apsistojęs Rygoje. Net ir tai yra man nemalonu. Vakar atėjau į paštą, bet pavėlavau penkias minutes. Ar ketinate čia dar pabūti? Norėčiau pakviesti dar kartą aplankyti mane.

Kai dvasininkas perpasakojo advokatui trumpą pokalbį su senuoju Masgreivu kaimo gatvėje, šis ir susidomėjo, ir sunerimo.

— Kodėl kapitonas pabėgo? — klausė jis.— Ir kas tie žmonės, kurie jį persekioja? Kas per vieni tie Grunovai?

— Visų pirma, aš nežinau,— tarė tėvas Braunas.— Gal iškilo aikštėn ta mistiškoji jo nuodėmė. Antra — spėju, kad tie žmonės jį šantažuoja. Trečia, kai ką aš vis dėlto žinau. Toji atstumiančios išvaizdos nutukusi moteris geltonais plaukais — madam Grunov, o tas nupiepęs žmogelis tinka būti jos vyru.

Rytojaus dieną tėvas Braunas įėjo pailsęs ir numetė į juodą ryšulį bepanašų skėtį, kaip piligrimas nutrenkia į kampą lazdą.

Atrodė nusiminęs. Jam ne kartą buvo šitaip atsitikę, tiriant nusikaltimus. Depresiją sukeldavo ne nesėkmė, o tyrimo pasisekimas.

— Aš sukrėstas,— prislėgtas prisipažino jis.— Juk privalėjau susivokti. Privalėjau susivokti iš karto, kai tiktai įėjau į salę ir pamačiau, kas ten stovi.

— Kas ten stovi? — nekantriai paklausė Grenbis.

— Kai pamačiau, kad stovi tiktai vieni riterio šarvai.

Advokatas tik įsispoksojo į jį, o bičiulis patylėjęs kalbėjo toliau:

— Prieš keletą dienų jau ketinau papasakoti savo seserėčiai, jog yra dvi rūšys žmonių, kurie gali juoktis vieni. Beveik visada gali būti tikras, kad šitaip darantis žmogus yra arba labai geras, arba labai blogas. Suprantate, juokdamasis žmogus patiki savo paslaptį Dievui arba velniui. Bet kuriuo atveju tai jo dvasinio gyvenimo išraiška. Na o čia yra žmogus, kuris patiki savo juoką velniui. Jam nė motais, kad niekas nemato jo juokiantis, kad niekam net neleista sužinoti to juoko prasmės. Juokas sutelpa pats savyje, jei jis ganėtinai piktybiškas ir pagiežingas.

— Bet apie ką jūs kalbate? — nebeištvėrė Grenbis.— Kokį žmogų turite galvoje? Tai yra, kurį žmogų? Kas tas nežinomasis, piktybiškai besijuokiantis kartu su Jo Didenybe Velniu?

Tėvas Braunas šyptelėjo.

— Taip,— tarė jis,— čia tai bent juokas.

Ir vėl įsivyravo tyla, tik šį kartą kažko pritvinkusi, slogi; ji lyg apgaubė juos kaip prieblanda, kuri lėtai grimzdo iš sambrėškos į naktį.

— Aš domėjausi Masgreivų gimine,— tarė jis.— Jie stiprūs ir ilgaamžiai, ir būčiau linkęs manyti, kad jums teks ilgokai palaukti tų pinigų.

— Mes beveik susitaikę su ta mintimi,— atsakė advokatas,— bet tai negali tęstis neribotą laiką. Senajam džentelmenui arti aštuoniasdešimties, nors jis ir žvaliai vaikštinėja, ir vietos žmonės šitame viešbutyje juokauja, kad netiki, jog jis apskritai mirs.

Tėvas Braunas staiga pašoko, nors tai darydavo gana retai; rankos liko atremtos į stalą, o jis palinko į priekį, ryte rydamas bičiulį akimis.

— Štai kaip! — šūktelėjo jis negarsiai, bet susijaudinęs.— Tai vienintelė problema. Vienintelis realus kliuvinys. Kaip jam numirti? Po galais, na kaip jam numirti?

— Tai ką jūs, po galais, norite pasakyti? — paklausė Grenbis.

— Aš noriu pasakyti,— pasigirdo dvasininko balsas iš tam-

sėjančio kambario,— kad žinau, kokį nusikaltimą padarė Džeimsas Masgreivas.

Dvasininko tonas dvelkė tokiu lediniu šalčiu, kad Grenbis vos sulaikė drebulį; jis išlemeno:

— Kokį?

— Tai iš tikrųjų buvo šlykščiausias nusikaltimas pasaulyje,— tarė tėvas Braunas.— Bent jau daugelis visuomenių ir civilizacijų laikydavo jį tokiu. Nuo seniausių laikų gentyje ir kaime už jį skirdavo sunkiausią bausmę. Bet dabar aš žinau, kodėl jaunasis Masgreivas padarė tą nusikaltimą ir kaip jis jį padarė.

— Tai ką gi jis padarė? — paklausė advokatas.

— Jis nužudė tėvą,— atsakė dvasininkas.

Dabar atėjo eilė advokatui pakilti iš vietos ir suraukti antakius.

— Bet juk jo tėvas pilyje,— piktai atrėžė jis.

— Jo tėvas griovyje,— pataisė tėvas Braunas,— o aš, kvailys, nesupratau šito iš karto, kai man kažko užkliuvo tie riterio šarvai. Ar dar prisimenate, kaip atrodė toji salė? Kaip rūpestingai sutvarkyta ir išpuošta? Du sukryžiuoti kovos kirviai kabėjo vienoje židinio pusėje, ir du sukryžiuoti kovos kirviai kitoje. Apvalus škotų skydas ant vienos sienos, ir apvalus škotų skydas ant kitos. O riterio šarvai, sustingęs sargybinis vienoje židinio pusėje — ir tuščia vieta kitoje. Niekas neįtikins manęs, kad žmogus, įrengęs visą salę pedantiškai simetriškai, būtų padaręs tokią klaidą. Be abejonės, ten stovėjo dar vienas šarvuotas riteris. Tai kur jis pasidėjo?

Akimirką patylėjęs, jis jau natūralesniu balsu kalbėjo toliau:

— Kai rimtai pagalvoji, žudikas buvo gerai susiplanavęs, kaip spręsti tokiais atvejais neišvengiamą problemą — atsikratyti lavono. Kūnas gali stovėti uždaruose šarvuose valandas, netgi dienas, tarnams vaikštant aplinkui, kol žudikui pasitaikys proga nakties priedangoje išnešti jį ir nuleisti į griovį, net nepriėjus tilto. Ir kokia perspektyva! Kai lavonas suirs stovinčiame vandenyje, anksčiau ar vėliau jis pavirs tiktai griaučiais keturiolikto šimtmečio šarvuose — visiškai natūralus radinys senos pasienio pilies griovyje. Maža vilties, kad kas nors užsimanytų ieškoti ko nors daugiau, bet jeigu ir imtųsi, tai turbūt ir viskas, ką tesuprastų. Galėčiau kai kuo patvirtinti savo mintis. Pamenate, šokant per griovį, jūs pasakėte, kad dairausi retų augalų. Tai būta gerai derančio augalo, jei atleisite už tokį sąmojį. Aš pamačiau dvi pėdas, taip giliai įsispaudusias kietame krante, kad net neabejojau, jog tas žmogus buvo labai sunkus arba nešė kažką labai

sunkų. Beje, iš mažyčio nuotykio, įvykusio man bešokant per griovį įžymiuoju gracingu katės stiliaus šuoliu, išplaukia ir kitas moralas.

— Man susisuko galva,— tarė Grenbis,— nors, regis, pradedu suprasti visą šitą košmarą. Bet grįžkime prie jūsų ir katės stiliaus šuolio.

— Šiandieną pašte,— pasakojo tėvas Braunas,— man patvirtino baroneto vakar pasakytus žodžius, kad užvakar jis buvo atėjęs jau po uždarymo — taigi ne tiktai tą pačią dieną, kai mes atvažiavome, bet ir tuo pačiu metu. Ar jūs įsivaizduojate, ką tai reiškia? Tai reiškia, kad jo nebuvo, kai atvykome į pilį, kad sugrįžo mudviem laukiant. Dėl tos priežasties ir turėjome taip ilgai laukti. Kai šitai supratau, mano mintyse iškilo vaizdas, kuris paaiškino viską.

— Nagi,— nekantravo pašnekovas,— kas gi tai buvo?

— Aštuonių dešimčių metų senis gali vaikščioti,— tarė tėvas Braunas.— Senis gali net ir daug vaikščioti, klaidžioti laukų takeliais. Bet senas žmogus negali šokinėti. Jis būtų dar mažiau gracingas šokinėtojas negu aš. Taigi jei baronetas grįžo mudviem laukiant, jis turėjo įeiti į pilį taip pat kaip ir mudu — peršokdamas griovį, nes tiltas nebuvo nuleistas. Būčiau linkęs manyti, kad jis pats sugadino tilto mechanizmą, kad užlaikytų neįprastus svečius. Galima spręsti iš to, kaip greit tas tiltas buvo sutaisytas. Kai įsivaizdavau juodą žilagalvę figūrą, it paukštis skrendančią per griovį, iš karto supratau, kad tai jaunas vyriškis, persirengęs seniu. Štai jums ir visa istorija.

— Vadinasi, jūs manote,— lėtai ištarė Grenbis,— kad tasai patrauklus jaunuolis nužudė tėvą, iš pradžių paslėpė lavoną šarvuose, paskui griovyje, užsimaskavo ir taip toliau?

— Visa tai atsitiko bemaž taip,— atsakė dvasininkas.— Iš jų šeimos portretų galėjote įsitikinti, kokie visi panašūs. Jūs sakote, kad jis užsimaskavo. Juk tam tikra prasme bet koksai apdaras — maskuotė. Senis maskavosi peruku, jaunuolis — svetimšališka barzdele. Kai jis nusiskuto ir ant trumpai nukirptos galvos užsimaukšlino peruką, tapo panašaus į savo tėvą kaip du vandens lašai: beliko tik šiek tiek pasigrimuoti. Dabar, be abejo, suprantate, kodėl jis taip maloniai siūlė jums atvažiuoti čia automobiliu rytojaus dieną. Todėl, kad pats atvažiavo čia tą pačią naktį traukiniu. Atvažiavo pirma jūsų, įvykdė nusikaltimą, užsimaskavo ir pasiruošė oficialiam pokalbiui.

— Aha,— susimąstė Grenbis,— oficialiam pokalbiui! Žodžiu, jūs manote, kad senasis baronetas būtų kalbėjęs visiškai kitaip?

— Jis būtų trumpai drūtai pareiškęs mums, kad kapitonas negaus nė penso,— tarė tėvas Braunas.- Žmogžudystė, kad ir kaip neįprastai tai skamba, buvo vienintelis būdas sutrukdyti jam taip pasakyti. Bet aš norėčiau, kad jūs pripažintumėte šito žmogaus sumanumą. Jo planas vienu sykiu išsprendė kelias problemas. Anie rusai jį šantažavo dėl kažkokios piktadarybės; įtariu, kad dėl išdavystės karo metu. Jis vienu ypu paspruko nuo jų — galimas daiktas, pasiuntė juos į Rygą gaudyti savęs. Tačiau rafinuočiausias triukas buvo sukurti teoriją, pripažįstant sūnų paveldėtoju, bet ne žmogumi. Turbūt suprantate, kad tai užtikrino paveldimumą po mirties, bet kartu išsprendė tai, kas greitai būtų tapę didžiausia kliūtimi?

— Numatau keletą kliūčių,—tarė Grenbis.— Kurią iš jų turite galvoje?

— Juk jeigu sūnui neatimama paveldėjimo teisė, atrodo keista, kad tėvas ir sūnus nesusitinka. Mano manymu, belieka viena kliūtis, kuri šiuo metu kvaršina galvą džentelmenui. Po galais — kaip gi tam seniui numirti?

— Aš žinau, kaip jam derėtų numirti,— tarė Grenbis.

Tėvas Braunas kiek sutriko ir nukreipė kalbą abstraktesne kryptimi.

— Bet šitoje istorijoje esama ir kai ko daugiau,— tarė jis. — To, kas jį žavėjo, tarkim, teoriniu aspektu. Jis jautė beprotišką intelektualinį malonumą, vieno asmens lūpomis pasakodamas, kaip kitas asmuo padarė nusikaltimą, kuris iš tiesų buvo padarytas. Štai šitai pavadinčiau pragariška ironija; tai juokas, pasakojant savo paslaptis velniui. Gal galėčiau pasakyti jums tai, kas skambės paradoksaliai? Kartais didžiai malonu pačiame pragaro viduryje byloti tiesą. Ir dar taip byloti, kad kiekvienas suvoktų kitaip. Štai kodėl jam patiko groteskinė situacija: apsimesti kitu, o paskui nupiešti save juodai, taip kaip yra iš tikrųjų. Štai kodėl mano seserėčia girdėjo jį juokiantis vieną paveikslų galerijoje.

Grenbis krūptelėjo tarytum kumštelėjimo sugrąžintas į tikrovę.

— Jūsų seserėčia! — šūktelėjo jis.— Juk motina panoro ją ištekinti už Masgreivo? Dėl turtų ir visuomeninės padėties, jei neklystu.

— Taip,— ramiai pritarė tėvas Braunas,— motina labai troško sėkmingai išleisti ją už vyro.

FLAMBO PASLAPTIS

... — tai žmogžudystės, kuriose vaidinau žmogžudžio vaidmenį,— tarė tėvas Braunas, pastatydamas vyno taurę. Jam prieš akis ėmė slinkti raudoni nusikaltimų šešėliai.

— Tiesa,— akimirką patylėjęs, reziumavo jis,— kiti žmonės suvaidindavo žmogžudžio vaidmenį anksčiau už mane ir įgalindavo mane išvengti tiesioginės patirties. Būdavau tarsi dubleris, bet kurią akimirką pasirengęs išeiti į sceną. Visada įsijautęs į scenarijų, bent jau kruopščiai išstudijavęs savo vaidmenį. Tuojau paaiškinsiu: kai mėgindavau įsivaizduoti psichinę būseną nusikaltimo metu, visada jausdavau, kad pats galėčiau tai padaryti tik tokiomis, o ne kitokiomis psichologinėmis aplinkybėmis, nebūtinai tomis, kurios atrodo akivaizdžios. Tada jau aš žinodavau, kas tikrasis nusikaltėlis; ir ne visada tai būdavo tas žmogus, kuris įtartas.

Sakysim, atrodė akivaizdu, kad revoliucingas poetas nužudė senąjį teisėją, kuriam revoliucionieriai buvo tartum raudona skepeta jaučiui. Bet revoliucingam poetui tai ne priežastis žmogžudystei. Ne priežastis, jeigu pabandysite įsivaizduoti save revoliucingo poeto kailyje. Tad aš ir nusprendžiau juo pasijusti, tapti pesimistu, anarchistinės revoliucijos šalininku, ne reformų, o greičiau griovimo šalininku. Stengiausi atsikratyti sveiko proto ir konstruktyvaus mąstymo trupinių, kuriuos turėjau laimę išmokti arba paveldėti. Užtrenkiau ir uždangsčiau visus pastogės langelius, pro kuriuos sklinda iš dangaus šviesa, įsivaizdavau, kad mano protą apšviečia tiktai raudona šviesa iš apačios; liepsna, sprogdinanti uolas ir atverianti bedugnes. Bet netgi šiurpiausios ir beviltiškiausios vizijos nepadėjo man įsivaizduoti, kodėl jis turėtų pražudyti save, nužudydamas eilinį policininką, vieną iš milijono beveidžių senų kvailių, kaip jis juos plūsdavo. Jis šito nedarytų, nors ir šlovina smurtą savo eilėmis. Jis šito nedarytų kaip tik dėl to, kad šlovina smurtą savo eilėmis. Žmogui, kuris save išreiškia eilėmis, nereikia išraiškos žudymu. Kiekvienas eilėraštis jam įvykis, jam norisi jų daugiau ir daugiau. Tada aš pagalvojau apie kitą pesimizmo atmainą, ne siekiančią sunaikinti pasaulį, o visiškai priklausomą nuo jo. Pagalvojau, kad jeigu ne Dievo malonė, pats galėjau tapti tokiu žmogumi, kuriam realusis pasaulis — tik elektros lempučių spindesys, o už jo ir aplinkui — absoliuti tamsa. Pasauliečiu, gyvenančiu tiktai šitam pasauliui ir netikinčiu jokiu kitu; pasauliečiu, tenorinčiu išplėšti iš nežinios

žemiškos šlovės ir malonumų. Šitoks žmogus tikrai padarytų bet ką, jeigu kiltų pavojus visam jo pasauliui, nebeliktų vilties jį išsaugoti. Ne revoliucionierius, o respektabilus pilietis gali padaryti bet kokį nusikaltimą, gelbėdamas savo respektabilumą. Įsivaizduokite, ką reikštų demaskavimas įžymiam teisininkui, įsitrynusiam į aukštuomenės tarpą, tuo labiau jei iškiltų aikštėn nusikaltimas, kurio aukštuomenė iš tiesų netoleruoja — valstybės išdavimas. Jeigu aš būčiau atsidūręs jo vietoje, jeigu mano mąstysena apsiribotų jo filosofija, vienas Dievas težino, ką būčiau galėjęs padaryti. Štai kur labai tinka nedidelė religijos dozė.

— Kai kam tai pasirodytų kraupoka,— suabejojo Grandisonas Čeisas.

— Kai kam,— rimtai tarė tėvas Braunas,— be abejo, pasirodytų kraupoka ir labdarybė, ir kuklumas. Pavyzdžiui, mūsų draugui poetui, bet neketinu ginčytis. Aš tiktai stengiuosi atsakyti į jūsų klausimą dėl savo metodo. Jūsų tėvynainiai suteikė man garbę klausdami, kaip pavyko užkirsti kelią vienai kitai teisingumo klaidai. Ką gi, grįžęs pasakykite jiems, kad aš tai pasiekiu kraupumu. Vis geriau negu mistika.

Čeisas tebežiūrėjo į jį ir suraukęs kaktą mąstė. Jis buvo pakankamai protingas ir suvokė esmę, bet per daug pragmatiškai mąstantis, kad susižavėtų ja. Jam atrodė, kad tuo pat metu kalbasi su vienu žmogumi ir su šimtine žmogžudžių. Kažkuo antgamtišku baugino ta menkutė figūrėlė, tūpčiojanti it gnomas prie mažos krosnelės. Net baisu pagalvoti, kad toje apvalioje galvoje sutelpa ištisas beprotysčių ir potencialių nusikaltimų pasaulis. Atrodė, kad beribėje juodoje erdvėje už tos galvos grūdasi gigantiškos tamsios figūros, didžiųjų nusikaltėlių dvasios, nedrįstančios peržengti įkaitusios krosnelės apšviečiamo magiško apskritimo, bet pasiruošusios sudraskyti savo valdovą į gabalus.

— Taip, ko gero, tikrai kraupoka,— pasakė Čeisas.— Ir gal tai ne geriau už magiją. Bet vienas dalykas aiškus: be abejo, jums buvo įdomu.— Jis patylėjo.— Nežinau, ar galėtumėt tapti tikru nusikaltėliu, bet rašytojas turėtumėt būti puikus.

— Aš susiduriu tik su faktais,— tarė tėvas Braunas.— Tiesa, kartais sunkiau įsivaizduoti tikrus įvykius negu pramanytus.

— Ypač jeigu tai pasaulinio masto nusikaltimai,— tarė pašnekovas.

— Sunkiausia įsivaizduoti ne didelius, o smulkius nusikaltimus,— atsakė tėvas Braunas.

— Ne visai supratau, ką turite galvoje,— tarė Čeisas.

— Turiu galvoje banalius nusikaltimus, pavyzdžiui, brangenybių vagystes,— tarė tėvas Braunas.— Sakysim, smaragdų vėrinio, Meru rubino arba dirbtinių auksinių žuvelių. Šitokiose bylose užvis sunkiausia suprimityvinti savo mąstysena. Aukštos klasės, užkietėję šarlatanai, spekuliuojantys didelėmis idėjomis, šitaip žemai nenusmunka. Buvau tikras, kad pranašas nepasisavino rubino, o grafas — auksinių žuvelių, bet toks žmogus kaip Benksas lengvai galėjo pasiglemžti smaragdus. Tiems pirmiesiems brangakmenis — stiklo šukelė. Bet gobšus ir ribotas žmogus jį pagrobs vien dėl kainos.

Štai kodėl ir tenka suprimityvinti savo mąstyseną. Tai baisiai sunku, reikia tarytum fokusuotis kaip objektyvui — daiktas mažėja, ryškėja. Čia kartais padeda stebėjimai, jie lyg ir praskleidžia paslapties uždangą. Pavyzdžiui, žmogus, kuris giriasi „demaskavęs" šarlataną fokusininką ar kokią vargo pelę šundaktarį, paprastai būna ribotos mąstysenos. Jis „kiaurai mato" tuos valkatas ir sučiumpa už rankos meluojant. Drįstu pastebėti, jog kai kada tai nemaloni pareiga. Tą akimirką, kai supratau, kas yra ribotas protas, aš jau žinojau, kur jo ieškoti. Žmogus, norėjęs demaskuoti pranašą, ir buvo tas, kuris pavogė rubiną. Žmogus, tyčiojęsis iš savo sesers psichinių keistumų, buvo sučiuptas su smaragdais. Tokie žmonės paprastai neabejingi brangakmeniams, jie niekada neįstengtų pakilti iki paniekos tiems brangakmeniams kaip aukštesnės klasės šarlatanai. Riboto mąstymo nusikaltėliai paprastai esti banalūs. Jie ir nusikaltėliais tampa per visišką banalumą.

Tenka ilgokai pavargti, kol pasijunti nusmukęs iki jų lygio. Kad taptum visiškai banalus, reikia nežmoniškai apkrauti vaizduotę. Trokšti kažkokio menkniekio taip, lyg be jo nebebūtų gyvenimo. Bet tai įmanoma... Galima priartėti prie tokio mąstymo lygio. Iš pradžių įsivaizduoji, kad esi vaikas smaližius, įsivaizduoji, kad tiesiog niežti nagus nudžiauti iš saldumynų parduotuvės labiausiai štai tą... Paskui atimi iš šio geismo vaikišką poetiškumą, užgesini pasakišką cukrainės švytėjimą, įsivaizduoji esąs pasaulio žinovas ir saldumynų kainų specialistas... nustatinėji savo mąstymą tartum fotoaparato ryškumą... formuojasi kontūras, ima ryškėti... Ir štai, netikėtai,— įvyko!

Jis kalbėjo kaip žmogus, regintis nuostabią viziją.

Grandisonas Čeisas prisimerkęs tebežiūrėjo į jį — ir patikliai, ir susidomėjęs. Nereikėtų nutylėti, kad po rūsčiai surauktais jo antakiais akimirką švystelėjo lyg ir nerimas. Atrodė, kad jis

dar apimtas šoko, kurį sukėlė kunigo keistas prisipažinimas iš pat pradžių; šitaip perkūnija nutoldama dar paskutinį kartą suvirpina kambarį. Mintyse jis tvirtino sau, kad tai klaida, tik laikinas proto užtemimas, kad tėvas Braunas negalėjo būti baisus žmogžudys, kaip jam pasirodė tą stulbinančią ir gluminančią akimirką. Tačiau ar visi namie šitam žmogui, taip ramiai pasakojančiam apie žmogžudžius ir žmogžudystes? Gal vis dėlto dvasininkas truputį kuoktelėjęs?

— O ar jums neatrodo,— tiesiai paklausė jis,— kad tokia nuostata, pastangos pasijusti nusikaltėlio kailyje gali virsti per dideliu pakantumu nusikaltimui?

Tėvas Braunas atsitiesė ir atsakė pabrėžtinai aiškiai:

— Manau, kad poveikis priešingas. Taip išsisprendžia visa laiko ir nuodėmės problema. Tada atgailauji iš anksto.

Įsiviešpatavo tyla; amerikietis žiūrėjo į aukštą ir statų stogą, dengiantį pusę kiemelio, šeimininkas sėdėjo nejudėdamas ir neatitraukė akių nuo ugnies, dvasininko balsas dabar atrodė sklindąs iš pažemės ir gerokai nutolęs.

— Yra du būdai išvengti blogio,— kalbėjo jis,— ir skirtumas tarp jų — turbūt didžiausia praraja žmogaus sąmonėje. Vieniems blogis kelia siaubą, nes yra taip toli, kitiems — nes taip arti. Nė viena dorybė ir nė viena yda nėra tiek nutolusios viena nuo kitos kaip šios dvi siaubo rūšys.

Abu pašnekovai tylėjo, ir kunigas kalbėjo toliau, mesdamas žodžius it ištirpdyto švino gumulus.

— Jūs laikote nusikaltimą siaubingu, nes pats niekada neįstengtumėte jo padaryti. Aš laikau jį siaubingu, nes įsivaizduoju, kaip jį padaryčiau. Jums jis atrodo tartum Vezuvijaus išsiveržimas, bet net Vezuvijaus išsiveržimas nebūtų toks baisus kaip gaisras šituose namuose. Jeigu staiga tarp mūsų pasirodytų nusikaltėlis...

— Jeigu staiga tarp mūsų pasirodytų nusikaltėlis,— nusišypsojo Ceisas,— jūs turbūt būtumėte itin nuolaidus jam. Pirmiausiai prisipažintumėte, jog ir pats esate nusikaltęs, ir paaiškintumėte, kaip stebėtinai natūraliai jis pasielgė, iškraustydamas tėvo kišenes ar perpjaudamas gerklę motinai. Atvirai šnekant, man tai atrodo nepraktiška. Nemanau, kad nors vienas nusikaltėlis nuo šito pasitaisytų. Ne itin sunku teorizuoti ir narplioti hipotetinius nusikaltimus, bet mes visi suprantame, jog toks kalbėjimas — tik tušti plepalai. Kai sėdime čia, jaukiame ir patogiame mesjė Diuroko name, kai žinome, jog esame padorūs ir taip

toliau, galime teatrališkai šiurpintis šnekomis apie vagis bei žmogžudžius ir apie jų sielų paslaptis. Bet žmonės, kurie iš tiesų turi kovoti su vagimis ir žmogžudžiais, kovoja visiškai kitokiomis priemonėmis. Mes saugiai sėdime prie krosnelės ir žinome, kad mūsų namas nedega. Mes žinome, kad tarp mūsų nėra nusikaltėlio.

Mesjė Diurokas, kuris ką tik buvo paminėtas, lėtai atsistojo priešais krosnelę; gigantiškas jo šešėlis, rodos, uždengė viską, net nakties tamsuma aplinkui jį tarsi dar patamsėjo.

— Tarp mūsų yra nusikaltėlis,— tarė jis.— Tai aš, Flambo; abiejų pusrutulių policija vis dar tebeieško manęs.

Amerikietis spoksojo į jį pastėrusiomis blizgančiomis akimis; atrodė, kad jis nebegali nei pakrutėti, nei prasižioti.

— Mano žodžiuose nėra nei mistikos, nei metaforų, nei svetimų kalčių prisiėmimo,— kalbėjo Flambo.— Dvidešimt metų aš vogiau štai šitomis rankomis; sprukdavau nuo policijos štai šitomis kojomis. Tikiuosi, jūs sutiksite, jog tai praktinė veikla. Tikiuosi, sutiksite, jog mano teisėjai bei persekiotojai iš tiesų turėjo kovoti su tikru nusikaltėliu. Gal manote, aš nežinau, kaip jie tai smerkia? Kiek aš girdėjau teisingųjų pamokslų ir kiek mačiau dorovingųjų paniekos žvilgsnių? Kiek išklausiau pamokomų ir aukšto stiliaus paskaitų, kiek buvau gėdintas, kaip galima šitaip žemai nupulti. Gal man neporinta, kad padorus žmogus net ir sapne nenusiristų į tokią nuodėmės bedugnę? Jūs manote, tie tauškalai paveikė? Aš mirdavau juokais. Tik draugas man pasakė, kad žino, kodėl aš vagiu. Nuo tos dienos nebevogiau.

Tėvas Braunas pakėlė ranką lyg protestuodamas; Grandisonas Čeisas giliai giliai iškvėpė, net švilptelėjo.

— Aš pasakiau jums tiesą,— užbaigė Flambo,— galite atiduoti mane policijai.

Akimirką viešpatavo gūdi tyla; iš tolo buvo girdėti, kaip aukštame tamsiame name, dunksančiame viršum jų, krykštauja Flambo vaikai ir tvarte kriuksi, čepsi didelės pilkos kiaulės. Paskui tylą nutraukė aukštas, iš nuoskaudos virpantis balsas. Čeiso žodžiai būtų pasirodę keisti nepažįstančiam amerikiečių jautrumo ir nesuvokiančiam, koks jis artimas ispanų riteriškumui.

— Mesje Diurokai,— tarė Čeisas gana šaltai.— Mudu, drįstu tikėtis, nebe pirma diena draugaujame ir man labai skaudu, kad pagalvojote, jog galėčiau padaryti tokią niekšybę. Aš naudojausi jūsų vaišingumu, jūsų šeimos draugiškumu, tad nejau galėčiau taip pasielgti tiktai dėl to, kad laisva valia patikėjote man

keletą savo biografijos nuotrupų? Be to, jūs užstojote draugą. Ne, sere, net neįsivaizduoju, kad džentelmenas tokiomis aplinkybėmis galėtų išduoti kitą džentelmeną. Velniai rautų, geriau jau tapti profesionaliu skundiku ir pardavinėti žmonių kraują už pinigus. Bet šitokiu atveju... Ar jūs galėtumėte įsivaizduoti šitokį Judą?

— Galėčiau pabandyti,— atsakė tėvas Braunas.

Iš rinkinio

„SKANDALINGAS ĮVYKIS SU TĖVU BRAUNU“

SKANDALINGAS ĮVYKIS SU TĖVU BRAUNU

Pasakojant tėvo Brauno nuotykius, būtų nesąžininga nutylėti, kad vieną kartą jis įsivėlė į visai skandalingą istoriją. Dar šiandien kai kurie žmonės, gal net ir iš parapijiečių, mano, jog ta istorija pakenkė jo reputacijai. Kai kam atrodo, kad tėvo Brauno romantiškas polėkis ir atlaidumas žmogiškoms silpnybėms paskatino jį pasielgti neįprastai ir kiek neatsakingai. Pats įvykis gana paprastas; turbūt tuo paprastumu jis ir stebina.

Trojos žūtį nulėmė Elena, o ši skandalinga istorija įvyko dėl Hipatijos Poter grožio. Amerikiečiai turi ypatingą talentą (europiečių ne visada įvertinamą) kurti populiarumą iš apačios; taip sakant, visuomenės iniciatyva. Kaip ir visi geri dalykai, šitokia praktika turi patrauklių bruožų; pavyzdžiui, kaip yra pastebėjęs misteris Velsas ir kiti, žmogus gali tapti įžymybe, neturėdamas oficialaus posto. Labai graži arba talentinga mergina vaidina nekarūnuotos karalienės vaidmenį, netgi jeigu ji ne kino žvaigždė ir nepozavo Čarlso Gibsono iliustracijoms. Tarp gražuolių, turėjusių laimę (ar nelaimę) tapti visuomenės žavėjimosi objektu, buvo Hipatija Hard. Iš pradinės stadijos, kai vietiniai laikraščiai žarsto neskoningus komplimentus aukštuomenės kronikos skiltyse, ji jau buvo pakilusi į tokią poziciją, kai ima prašyti interviu tikri žurnalistai. Žavingai šypsodamasi, ji postringaudavo apie Karą ir Taiką, apie Patriotizmą ir Sausą įstatymą, apie Evoliuciją ir Bibliją. Nė viena iš tų temų tiesiogiai tarsi nesisiejo su jos populiarumo pagrindais, bet tiesą sakant, sunku būtų būvę ir nusakyti, kuo rėmėsi tas populiarumas. Grožis ir tėvo milijonai šitoje šalyje ne toks jau retas derinys, bet ji sugebėjo patraukti klajojantį spaudos žvilgsnį dar kažkuo kitu. Beveik nė vienas gerbėjas nebuvo matęs jos ir net neturėjo vilties pamatyti, turbūt nė vienas negalėjo tikėtis pasinaudosiąs ir jos tėvo turtais. Tiesiog ją gaubė romantiška legenda, šiuolaikinis mitologijos pakaitalas; tą legendą vėliau nustelbė kita, įmantresnė ir pikantiškesnė, sumaišiusi su purvais (bent taip manė daugelis) tėvo Brauno ir ne tik jo reputaciją.

Sentimentalių rašinių mėgėjai susitaikė su mintimi (vieni džiūgaudami, kiti saikingai), kad ji jau ištekėjo už labai padoraus ir gerbiamo komersanto Poterio. Buvo netgi įmanoma pava-

dinti ją misis Poter, bet visi, be abejo, suprasdavo, jog tasai vyras — tai misis Poter vyras.

Štai tada ir kilo Didysis Skandalas, pašiurpinęs ir jos draugus, ir priešus, pranokęs didžiausius vienų nuogąstavimus, o kitų lūkesčius. Jos pavardę ėmta linksniuoti kartu (sklido net užgaulių gandų) su literatu, gyvenančiu Meksikoje, Amerikos piliečiu, bet visiškai perėmusiu Lotynų Amerikos tradicijas. Deja, jo ydos prilygo jos dorybėms ir teikė geidžiamą peną apkalboms. Jis buvo niekas kitas, kaip plačiai pagarsėjęs — tiek gerąja, tiek ir blogąja prasme — Rudelis Romanesas, poetas, išpopuliarėjęs savo kūriniais visame pasaulyje, nes jie buvo šalinami iš bibliotekų arba persekiojami policijos. Šiaip ar taip, skaisti ir romi Hipatijos Poter žvaigždė dabar švytėjo dangaus skliaute greta šitos kometos. Romanesą išties tiko lyginti su kometa, nes buvo apžėlęs ir ugningo temperamento; pirmąją ypatybę atspindėjo jo portretai, antrąją — poezija. Jis buvo ir griovėjas: tartum kometos uodega paskui jį tęsėsi skyrybų šleifas. Vieni tai vadino meilužio pergalėmis, kiti — nuolatiniais šeimos galvos pralaimėjimais. Hipatiją tai slėgė. Juk labai nemalonu gyventi asmeninį gyvenimą visuomenės akyse — jautiesi lyg perkeltas su namų interjeru į parduotuvės vitriną. Reporteriai paistė kažkokias dviprasmybes apie Aukščiausiąją Saviraišką ir iš jos išplaukiantį Didįjį Meilės Įstatymą. Pagonys džiūgavo. Sentimentalieji rašeivos leido sau romantiškai nuliūsti, kažkam labiau užsigrūdinusiam netgi užteko ryžto pacituoti Modės Miuler eilėraščio eilutes, kad iš visų tariamų ir rašomų žodžių liūdniausiai skamba „o tai galėjo būti..." O misteris Eigeris P. Rokas, šventai ir nuoširdžiai nekentęs sentimentų, pareiškė šituo atveju visiškai pritariąs Bretui Hartui, perfrazavusiam eilėraštį: „Liūdniau negu liūdniausia tai, ką matome kas dieną vykstant. Belieka atsidusti: taip būti neturėjo".

Bet misteris Rokas buvo tvirtai ir nuoširdžiai įsitikinęs, jog labai daug ko neturėjo būti. Jis griežtai ir negailestingai kritikavo visuomenės degradaciją „Mineapolio meteoro" puslapiuose ir apskritai buvo drąsus bei doras žmogus. Gal jis per daug užsimojo demaskuoti, bet tai buvo sveika reakcija į žurnalistų bei liežuvautojų sentimentalius bandymus sujaukti gėrį su blogiu. Pirmiausiai jis pasipiktino pseudoromantikos aureole, apgaubusia „revolverio didvyrius" ir gangsterius. Tiesa, jis šiek tiek persistengė, kai, vis labiau tūždamas, padarė išvadą, jog visi gangsteriai — *dago* [49], o visi dago — gangsteriai. Tačiau ši jo nuomonė,

[49] Dago — Lotynų Amerikos gyventojas (*žarg.)*.

net jeigu kiek provinciali, vis dėlto gaiviai dvelktelėjo tvankioje sentimentalių liaupsių atmosferoje, kai spaudos žmonės buvo linkę žmogžudį profesionalą paversti mados diktatoriumi, jei tiktai šis moka pavergiamai šypsotis ir nepriekaištingai vilki smokingą. Prasidedant šiam pasakojimui, įtūžis misterio Roko širdyje kunkuliavo kaip niekad, nes jis lyg tyčia atsidūrė tų *dago* šalyje, anapus Meksikos sienos. Taigi jis įnirtingai kopė į kalvą, ant kurios bolavo viešbutis, apsuptas dekoratyvinių palmių. Pasak nuogirdų, čia buvo apsistoję Poteriai, vadinasi, ir visas mįslingosios karalienės Hipatijos dvaras. Eigeris Rokas net ir iš pažiūros buvo tipiškas puritonas, ir kur kas labiau panašus į septyniolikto šimtmečio puritoną negu geibų ir mokytą jo ainį dvidešimtajame. Jei kas nors būtų pakuždėjęs, kad senamadiška juoda skrybėlė, dėbčiojimas iš padilbų ir titnaginiai veido bruožai meta šešėlį ant saulėtų palmių ir vynuogių šalies, jis būtų didžiai apsidžiaugęs. Jis iš tikro dėbčiojo į dešinę ir į kairę, įtardamas visą pasaulį. Šitaip žiūrėdamas, misteris Rokas išvydo ant kalvagūbrio dvi figūras, ryškėjančias skaistaus subtropikų saulėlydžio fone. Jų pozos tą akimirką būtų sukėlusios įtarimą net ir ne tokiam įtariam žmogui.

Viena iš tų figūrų ypatingai traukė dėmesį. Ji stovėjo kaip tiktai toje vietoje, kur kelias verčiasi per kalvagūbrį, labai aiški dangaus fone virš slėnio, lyg būtų instinktyviai pasirinkusi ir vietą, ir pozą. Su plačiu juodu Bairono stiliaus apsiaustu, atlošta galva, tamsaus gymio grožiu ji buvo stebėtinai panaši į didžiojo poeto profilį. Tokie pat garbanoti plaukai, tokios pat iškilios šnervės; net laikysena atrodė taip pat dvelkianti pasibjaurėjimu ir panieka pasauliui. Vyriškis rankoje turėjo ilgą lazdą ar pagalį su smailiu antgaliu, kokias naudoja alpinistai, bet laikė tą daiktą tarsi ietį. Įspūdį stiprino beveik komiškas kontrastas su kito vyriškio, laikančio skėtį, figūra. Tas skėtis buvo naujas, dailiai suskleistas, visiškai nepanašus, tarkim, į tėvo Brauno skėtį. Jo savininkas — kresnas, apkūnokas, barzdotas vyriškis — vilkėjo elegantišką šviesų kostiumą lyg koks atostogaujantis klerkas, tačiau prozišką skėtį buvo grėsmingai atstatęs į pašnekovą ir netgi mojavo juo tartum puldamas. Aukštesnysis žmogus tarsi gindamasis irgi žengė į jį, bet ši scena ūmai virto komedija: skėtis savaime išsiskleidė, beveik uždengdamas savininką, o aukštesnysis dabar panėšėjo į riterį, smeigiantį ietį į didžiulį groteskinį skydą. Tačiau aukštesnysis nesmeigė ieties ir neaštrino konflikto; nekantriai nusisuko ir nužingsniavo keliu. Storulis pakėlęs kruopščiai suskleidė skėtį ir patraukė priešinga kryptimi viešbu-

čio link. Rokas negirdėjo nė žodžio iš ginčo, sukėlusio tą trumpą ir gana absurdišką konfliktą, tačiau žengdamas keliu įkandin barzdoto dručkio, jis daug ką apmąstė. Romantiškas pirmojo vyriškio apsiaustas bei operinis grožis ir atkakli antrojo savigyna puikiausiai derinosi su ta istorija, kurios tirti jis atvažiavo; misteris Rokas neabejojo, kad gali pasakyti dviejų keistų figūrų pavardes: Romanesas ir Poteris.

Ši nuojauta visiškai pasitvirtino, kai įėjęs į kolonomis papuoštą vestibiulį, jis išgirdo barzdočių pakeltu balsu ginčijantis, o gal įsakinėjant. Matyt, jis kalbėjosi su administratoriumi ar kitu viešbučio personalo atstovu; Rokui pavyko nugirsti, jog jis perspėjo dėl kažkokio pašėlusio ir pavojingo subjekto, besišlaistančio netoliese.

— O jeigu jis jau lankėsi viešbutyje,— kalbėjo dručkis, neklausydamas neaiškaus murmėjimo,— aš kategoriškai siūlyčiau nebeįsileisti jo nė per slenkstį. Šitokiais tipais turėtų domėtis jūsų policija. Šiaip ar taip, aš pasistengsiu, kad jis neerzintų damų.

Rokas klausėsi tylėdamas ir vis labiau įtikėdamas savo spėjimu, paskui nuėjo per vestibiulį prie nišos, kurioje matė gulint viešbučio svečių knygą. Atsivertęs paskutinį puslapį, pamatė, kad „tipo“ jau lankytasi viešbuty. Rudelis Romanesas, toji romantiška įžymybė, jau buvo užsiregistravusi didžiulėmis ir įmantriomis raidėmis užsienietiška rašysena; gerokai žemiau kaligrafišku ir grynai amerikietišku braižu glaudėsi Hipatijos Poter ir Eliso T. Poterio pavardės.

Eigeris Rokas niūriai apsidairė ir viešbučio aplinkoje bei kukliame interjere pamatė tai, ko visada nekęsdavo. Gal ir neišmintinga piktintis apelsinais, sirpstančiais ant šakų, net jeigu šitie medžiai liliputai auga vazonuose; tuo labiau piktintis apelsinais, pavaizduotais ant nušiurusių užuolaidų ar išblukusių apmušalų. Bet jam visi šitie raudoni ir auksiniai skrituliai, dekoratyviai besikaitaliojantys su sidabriniais pusmėnuliais, tapo tarytum visos tos nepakenčiamos banalybės kvintesencija. Jo akims tai buvo sentimentalus minkštakūniškumas, iš esmės smerktinas šiuolaikinėje visuomenėje, ir su išankstiniu priešiškumu jis siejo tai su pietų kraštų šiluma bei ištižimu. Jį erzino net patamsėjusi drobė su nelabai įžiūrimu Vato piemenaičiu, grojančiu gitara, žydri kokliai su Kupidonu, apžergusiu delfiną. Sveikas protas būtų galėjęs pakuždėti jam, kad šitokių dalykų iki valiai Penktosios Aveniu vitrinose, bet čia tie daiktai atrodė tarsi viliojantys pagoniškų Viduržemio jūros sirenų balsai. Ūmai viskas aplinkui pasikeitė, kaip keičiasi nejudrus vaizdas veidrodyje, šmėkštelėjus

pro šalį einančiai figūrai; misteris Rokas pajuto, kad patalpa pritvinko spengiančios įtampos. Jis nerangiai, tartum nenoromis atsisuko ir išsyk suprato, kad priešais jį stovi įžymioji Hipatija, apie kurią tiek buvo girdėjęs ir skaitęs per daugelį metų.

Hipatija Poter, mergautine pavarde Hard, buvo vienas tų žmonių, kuriems epitetas „spinduliuojantis" tinka pirmaprade, tiesiogine prasme. Laikraščių šlovinamoji jos individualybė trykšte tryško spinduliais. Ji būtų buvusi tokia pat graži,— kai kieno skoniui netgi dar patrauklesnė,— jei būtų buvusi kiek santūresnė, tačiau nuo vaikystės jai buvo įteigta, kad uždarumas — tai egoizmas. Ji būtų galėjusi pasakyti, kad pasiaukojo tarnauti visuomenei, dar teisingiau būtų, pasakius, kad ji išreiškė save, tarnaudama visuomenei; šiaip ar taip, ji tarnavo nuoširdžiai. Todėl nepakartojamai spindinčios jos mėlynos akys varstė žaibais tartum mitinės Kupidono strėlės, žudančios iš tolo. Beje, tik dėl abstrakčios pergalės, be jokio koketavimo. Šviesūs jos plaukai, sušukuoti kaip angelo nimbas, sakytum skleidė elektros išlydžius. O kai ji suvokė, jog priešais stovintis nepažįstamasis — misteris Eigeris Rokas iš „Mineapolio Meteoro", jos akyse įsijungė tolimosios šviesos, siekiančios net Jungtinių Valstijų horizontą.

Tačiau gražioji dama klydo, retsykiais pasitaikydavo suklysti ir jai. Eigeris Rokas nustojo buvęs Eigeriu Roku iš „Mineapolio Meteoro". Šią akimirką jis buvo tiktai Eigeris Rokas, tarsi jūros banga jo krūtinę užplūdo galingas ir tyras impulsas, neturintis nieko bendro su reporterišku akiplėšiškumu. Riteriškumas bei amerikiečiams įgimtas jautrumas grožiui ūmai sukėlė poreikį pasielgti didžiai dorovingai — irgi amerikiečių tautinis bruožas — ir suteikė jam jėgų herojinei scenai — ištarti taurų kaltinimą. Jis prisiminė kitą Hipatiją, žavingą neoplatonikę, prisiminė, kaip jaunystėje jaudindavosi, vis iš naujo skaitydamas Kingslio[50] romano epizodą, kur jaunutis vienuolis apkaltina heroję paleistuvyste ir stabmeldyste. Jis įsmeigė į ją plieninį žvilgsnį ir tarė:

— Jei jūs neprieštarautumėte, ponia, norėčiau pakalbėti su jumis be liudininkų.

— Prašom,— atsakė ji, apžvelgdama holą spinduliuojančiomis akimis,— jei jums atrodo, kad čia esame be liudininkų.

Rokas taip pat apsidairė, bet nepamatė hole beveik jokių gyvybės požymių, tik apelsinmedžius. Tiesa, dar pūpsojo didelis juodas grybas — kokio nors vietinio kunigo plati skrybėlė. Jis apatiškai rūkė vietinį juodą cigarą ir atrodė nedaug gyvesnis už

---

[50] Kingslis, Čarlsas (1819—1875) — anglų rašytojas, profesorius.

kokį augalą. Nužvelgęs šiurkščius, neišraiškingus jo veido bruožus, Rokas pastebėjo valstietišką prastuoliškumą — iš to sluoksnio dažniausiai būna kilę dvasininkai romanų ir ypač Lotynų Amerikos šalyse. Šiek tiek pritildęs balsą, jis nusijuokė:

— Nemanau, kad tas meksikiečių padrė suprastų mūsų kalbą,— tarė jis.— Kur jau šitiems išglebusiems tinginiams mokytis kalbų, jei vos apverčia liežuvį savąja. Netvirtinu, kad jis meksikietis, gali būti dievai žino kas — metisas, o gal mulatas. Bet galėčiau lažintis, kad ne amerikietis. Tarp mūsų dvasininkų nepasitaiko šitokių prasčiokų.

— Tiesą sakant,— prabilo prasčiokas, išsiėmęs iš dantų juodą cigarą,— esu anglas, pavarde Braunas. Jums leidus pasišalinsiu, jei norite kalbėtis be liudininkų.

— Jeigu jūs anglas,— užsiplieskęs tarė Rokas,— tai privalėtumėte jausti natūralų šiauriečio pasipiktinimą tuo, kas čia dedasi. Turbūt užteks, jei pareikšiu, jog aplinkui slankioja labai pavojingas žmogus, aukšto ūgio vyriškis su apsiaustu, panašus į išprotėjusius poetus senuose portretuose.

— Na, čia tai nieko baisaus,— ramiai tarė dvasininkas,— tokius apsiaustus čia dėvi daugelis, nes vos tik saulei nusileidus, išsyk atšąla.

Rokas niūriai ir įtariai dėbtelėjo į jį, tartum įžvelgęs ketinimą užstoti plačiakraštes skrybėles, panašias į grybus, ir mėnulio šviesą...

— Svarbu ne tiktai apsiaustas,— burbtelėjo jis,— kad ir kaip keistai jis jį vilkėjo. Visa to žmogaus išvaizda teatriška, net jo prakeiktas gražumas teatriškas. Jums leidus, ponia, aš kategoriškai patarčiau neturėti nieko bendro su juo, jeigu kartais čia pasirodytų. Jūsų vyras jau įsakė viešbučio personalui neleisti jo...

Hipatija pašoko ir kažkokiu nebūdingu jai judesiu užsidengė veidą, suleisdama pirštus į plaukus. Atrodė, kad visą kūną purto rauda, bet kai ji nuleido rankas, paaiškėjo, jog tai nesulaikomas kvatojimas.

— Oi, numarinsit mane juokais,— teištarė ji ir kiek įkabindama puolė pro duris, nors tai buvo jai visiškai nebūdinga.

— Šitoks juokas labiau panašus į isteriją,— sutrikęs tarė Rokas ir kebliai pasijutęs kreipėsi į mažąjį dvasininką: — Aš manau, kad jeigu jūs anglas, tai tikrai turėtumėte palaikyti mane prieš tuos *dago*. Žinia, aš ne iš tų, kurie liaupsina anglosaksus, bet juk egzistuoja istorijos mokslas. Visiškai akivaizdu, kad civilizaciją Amerikai atnešė Anglija.

— Bet slopindami savo puikybę,— tarė tėvas Braunas,— turėtumėte pripažinti ir tai, kad Anglijai civilizaciją atnešė *dago*.

Roką vėl apėmė nemalonus jausmas, kad pašnekovas išsisukinėja, kažkaip miglotai pritaria priešingoms pažiūroms, ir atžariai atsakė nesuprantąs, apie ką kalbama.

— Na, buvo toks vienas *dago,* tiksliau italas, vardu Julijus Cezaris,— tarė tėvas Braunas,— paskui jį subadė peiliais per muštynes. Pats žinote, kaip tie *dago* mėgsta mojuoti peiliais. Tiesa, buvo dar kitas, vardu Augustinas[51], jis ėmė skleisti krikščionybę mažoje mūsų salelėje. Be šitų dviejų *dago* ne kažin kiek tos civilizacijos teturėtume šiandien.

— Na, visa tai senovės istorija,— suirzęs atsakė žurnalistas,— aš kur kas labiau domiuosi naujų laikų istorija. Ir matau, kad šitie niekšai skleidžia mūsų šalyje pagonybę ir baigia išnaikinti krikščionybę kiek jos belikę. Kartu ir sveiko proto likučius. Nusistovėję papročiai, tvirti socialiniai principai, mūsų tėvų ir senelių fermerių iš kartos į kartą perduodama pasaulio samprata — visa tai pavirto karšta putra, užkulta sensacijomis ir melodramomis apie kino žvaigždžių skyrybas beveik kas mėnesį. Kvailos mergiščios dabar mano, jog santuoka — tai tiktai sąlyga ištuokai.

— Jūs sakote visiškai teisingai,— pritarė tėvas Braunas.— Čia absoliučiai su jumis sutinku. Tačiau nebūkite per griežtas. Galbūt pietiečiai sunkiau atsispiria šitai silpnybei. Nepamirškite, kad šiauriečiai turi kitokių silpnybių. Galbūt aplinka čia nuteikia žmones taip romantiškai...

Išgirdus šitą žodį, Eigerio Roko krūtinėje vėl sukunkuliavo pasipiktinimas.

— Neapkenčiu romantikos,— tarė jis, trinktelėjęs kumščiu į staliuką.— Jau keturis dešimtmečius triuškinu tuos šėtono sukurstytus kliedesius visuose laikraščiuose, kuriuose tiktai teko dirbti. Kai tiktai koks nors perėjūnas pabėga su bufetininke, tuojau pat prasideda romantiškas tralialiavimas; o štai dabar mūsų pasididžiavimą, Hipatiją Hard, padorių tėvų dukterį, bandoma įtraukti į romantiškai nešvankų skyrybų skandalą, apie kurį bus ištrimituota visam pasauliui vos ne kaip apie karalių vedybas. Tas pakvaišęs poetas Romanesas persekioja ją. Būkite tikras, jog pigių sensacijų mėgėjų prožektoriaus spindulys nuolat seks jam iš paskos, tarsi jis būtų vienas iš tų, kurie filmuose tituluojami Didžiausiais Įsimylėjėliais. Mačiau Romanesą lauke, jo veidas

[51] Augustinas — benediktinų ordino vienuolis, VI amžiuje popiežiaus Grigaliaus Pirmojo pasiųstas į Angliją platinti krikščionybės. Vėliau tapo pirmuoju Kenterberio arkivyskupu.

kaip tų ekrano suvedžiotojų, dėl kurių alpsta minia. Bet aš ginu padorumą ir sveiką protą, ginu vargšą Poterį, paprastą, sąžiningą biržos maklerį iš Pitsburgo, turintį teisę į jaukų namų židinį. Ir jis pats kaunasi dėl to. Savo ausimis girdėjau, kaip jis prirėmė viešbučio personalą, reikalaudamas, kad nė iš tolo neprileistų to niekšo. Ir teisingai padarė. Viešbučio tarnautojai, atrodo, užkietėję ir sukti, bet man regis, jis įvarė jiems baimės.

— Esu linkęs pritarti jūsų nuomonei dėl viešbučio administratoriaus ir jo tarnautojų,— pasakė tėvas Braunas.— Bet jie ne pagrindas daryti išvadoms apie visus meksikiečius. Be to, manau, jog džentelmenas, apie kurį jūs kalbate, ne tiktai įvarė jiems baimės, bet ir dosniai pažėrė dolerių, kad patrauktų į savo pusę. Mačiau, kaip jie rakino duris ir karštai kuždėjosi. Beje, jūsų tiesmukas ir nuoširdus bičiulis pinigų, atrodo, nestokoja.

— Neabejoju, kad jo reikalai klesti,— atsakė Rokas.— Galėtų būti sumanaus verslininko pavyzdžiu. Bet ką jūs tuo norėjote pasakyti?

— Maniau, kad mano žodžiai sukels jums kitokią mintį,— tarė tėvas Braunas ir, mandagiai bei pagarbiai atsisveikinęs, išėjo.

Rokas itin įdėmiai stebėjo Poterius vakarieniaujant ir šiek tiek praturtino savo įspūdžių bagažą, bet tai nieprieštaravo jo tvirtam įsitikinimui, jog Poterių šeimos ramybei kaupiasi grėsmė. Pats Poteris pasirodė esąs vertas didesnio dėmesio; iš pradžių žurnalistas buvo palaikęs jį pilku ir nuobodžiu, bet dabar su pasitenkinimu pamatė subtilesnių bruožų, derančių jam kaip bręstančios tragedijos herojui arba aukai. Poterio veidas iš tiesų buvo mąslus ir inteligentiškas, nors susirūpinęs ir protarpiais irzlokas. Rokas pamanė, jog šis žmogus taisosi po ligos: bespalviai jo plaukai buvo retoki, bet poilgiai, tarytum kurį laiką neprižiūrėti, gana keistos formos barzda taip pat atrodė apleista. Vakarieniaujant jis gal porą kartų kandžiai ir pagiežingai pašiepė žmoną, o šiaip daugiausia domėjosi tabletėmis ir kitokiais virškinimą gerinančiais preparatais. Tačiau daugiausia nerimo jam, be abejonės, kėlė pavojus, gresiantis iš išorės. Žmona, nors ir taikstėsi prie jo užgaidų lyg tikra Kantrioji Grizelda, vis dėlto irgi nuolat dairėsi į duris ir langines, lyg bijodama, bet lyg ir laukdama įsiveržimo. Po ano keisto isterijos priepuolio Rokas turėjo ganėtinai pagrindo būgštauti, ar tiktai toji baimė ne apsimestinė.

Nepaprastas įvykis atsitiko vėlai naktį. Neabejodamas, kad visi jau sumigę, Rokas buvo beeinąs į savo numerį, bet nustebo, išvydęs tėvą Brauną, kuris sėdėjo užsiglaudęs už apelsinmedžio ir lyg niekur nieko skaitė knygą. Jie trumpai palinkėjo vienas

kitam labos nakties, ir žurnalistui jau pastačius koją ant laiptų pakopos, lauko durys staiga šoktelėjo ant vyrių, sutratėjo, susiūbavo nuo smūgių iš anapus; griausmingas balsas, peršaukdamas daužymą, niršiai reikalavo įleisti. Žurnalistas kažkodėl nusprendė, jog užpuolikas daužo smailia lazda, panašia į alpenštokus. Jis pro turėklus pažvelgė į tamsų pirmojo aukšto holą ir pamatė, kaip šmižinėja tarnai, tikrindami durų sklendes, bet neatšaudami jų. Rokas neskubėdamas užkopė į savo kambarį ir sėdo rašyti straipsnio. Įniršis liejosi per kraštus.

Jis aprašė viešbučio apsiaustį, jo pigų pretenzingumą, blogio užnuodytą atmosferą, dvasininko gudravimus, šiurpą keliantį balsą lauke, tarytum apie namus slampinėtų staugiantis vilkas. Ūmai jis išgirdo naują garsą ir krūptelėjęs atsitiesė. Tai buvo du kartus pakartotas pratisas švilpimas, kuris Rokui pasirodė itin užgaulus, nes buvo panašus ir į sąmokslininko signalą, ir į paukščio meilės giesmę. Pasidarė visai tyku, Rokas suklusęs sustingo, bet ūmai pašoko, išgirdęs jau kitokį garsą. Kažinkoks daiktas prašlamėjo oru ir garsiai barkštelėjo; Rokas neabejojo, jog kažkas metė tą daiktą į langą. Pirštų galais jis nutipeno laiptais žemyn į holą, kuris dabar skendėjo tamsoje ir buvo tuščias. Beveik tuščias, nes mažasis dvasininkas tebesėdėjo po apelsinmedžiu ir prie stalinės lempos tebeskaitė knygą.

— Matyt, esate pratęs ilgai vakaroti,— šiurkščiai tarė Rokas.

— Visiškas pasileidimas,— plačiai šypsodamasis, pakėlė akis tėvas Braunas,— skaityti „Palūkanų ekonomiką“ po vidurnakčio.

— Visos durys užrakintos,— konstatavo Rokas.

— Kuo stipriausiai,— pritarė dvasininkas.— Barzdotasis jūsų bičiulis, man regis, ėmėsi visų įmanomų priemonių apsisaugoti. Beje, jis šiek tiek sunerimęs, vakarieniaujant buvo prastai nusiteikęs.

— Tai nesunku paaiškinti,— burbtelėjo Rokas,— jeigu laukinėje šalyje laukiniai bando sugriauti žmogui šeimos židinį.

— O gal būtų geriau,— tarė tėvas Braunas,— jeigu žmogus, užuot gynęs tą židinį iš išorės, stengtųsi sustiprinti jį iš vidaus?

— Na, aš jau prisiklausiau jūsų kazuistinių gudrybių,— tarė Rokas.— Gal jis ir per šiurkščiai elgėsi su žmona, bet juk teisybė jo pusėje. Tiesą sakant, jūs man atrodote mįslingas. Manau, jog žinote kur kas daugiau, negu sakote. Kas per velniava dedasi šitame pragaro filiale? Kodėl jūs budite kiaurą naktį, laukdamas kažko atsitinkant?

— Matote,— atvirai prisipažino tėvas Braunas,— aš manau, kad kai kam galbūt prireiks mano miegamojo.

— Prireiks? Kam gi?

— Matote, misis Poter prireikė atskiro kambario,— naiviai ir paprastai paaiškino tėvas Braunas,— tad aš ir užleidau jai savąjį, nes ten galima atidaryti langą. Galite apsilankyti ten, jei jus tai domina.

— Pirmiau apsilankysiu kai kur kitur,— iškošė Rokas, grieždamas dantimis.— Galite ir toliau krėsti savo beždžioniškus pokštus ispaniškame beždžionių cirke, bet aš dar nenutraukiau ryšių su civilizuotu pasauliu.

Jis puolė į telefono būdelę, paskambino į savo redakciją ir išklojo visą tiesą apie nedorą kunigą, padedantį nedoram poetui. Paskui užbėgo laiptais į viršų, įpuolė į dvasininko kambarį, kuriame šis buvo palikęs degančią žvakę, ir išvydo, kad langai atviri iki galo.

Jis dar suspėjo pamatyti, kaip nuo palangės nuslydo primityvios virvinės kopėčios; apačioje pievelėje stovintis džentelmenas juokdamasis vyniojo jas. Besijuokiantis džentelmenas buvo aukštas ir tamsiaplaukis, greta stovėjo šviesiaplaukė dama ir taip pat juokėsi. Šį kartą misteris Rokas negalėjo guostis net tuo, kad jos juokas isteriškas. Jis buvo siaubingai natūralus ir vis skambėjo toldamas, kol ji, sprukdama su savo trubadūru vingiuotais parko takeliais, pradingo tamsioje tankmėje.

Eigeris Rokas atsisuko į dvasininką, jo veidas buvo rūstus kaip Paskutiniojo teismo dieną.

— Ką gi, tai sužinos visa Amerika,— tarė jis.— Trumpai tariant, jūs padėjote jai pabėgti su tuo garbanotu meilužiu.

— Taip,— prisipažino tėvas Braunas,— aš padėjau jai pabėgti su tuo garbanotu meilužiu.

— Jūs vadinate save Jėzaus Kristaus tarnu! — sušuko Rokas.— Ir drįstate girtis nusikaltimu!

— Man jau keletą kartų yra tekę įsipainioti į nusikaltimus,— prisipažino dvasininkas.— Visa laimė, šį kartą išvengta nusikaltimo. Tai paprasta šeimyninė idilija, kuri pasibaigs intymiu pokalbiu prie židinio.

— Baigėsi virvinėmis kopėčiomis, o turėjo pasibaigti virve ant kaklo,— tarė Rokas.— Juk ji ištekėjusi moteris.

— Na taip,— sutiko tėvas Braunas.

— O argi ji neturėtų būti su savo vyru? — spaudė jį Rokas.

— Ji ir yra su savo vyru,— atsakė tėvas Braunas.

Pašnekovas net duso iš pykčio.

— Jūs melagis! — sušuko jis.— Vargšas storulis tebeknarkia lovoje.

— Matyt, jūs neblogai informuotas apie jo asmeninį gyvenimą,— užjaučiamai tarė tėvas Braunas.— Ko gero, galėtumėte parašyti Barzdoto Vyriškio gyvenimo istoriją. Vienintelis dalykas, kurio taip ir neišsiaiškinote — jo pavardė.

— Nekalbėkite niekų,— atšovė Rokas.— Jo pavardė įrašyta svečių knygoje.

— Taigi,— rimtai linktelėjo dvasininkas,— didžiulėmis raidėmis: Rudelis Romanesas. Hipatija Poter, sutarusi su juo čia susitikti, drąsiai pasirašė šiek tiek žemiau, nes ketino drauge pabėgti, o jos vyras pasirašė dar žemiau, kai susekė juodu čia esančius. Protestuodamas. Tada Romanesas (kaip ir visi populiarūs žmoniją niekinantys mizantropai, pinigus samstantys puodais), papirko šito viešbučio nenaudėlius užramstyti visas duris ir neįleisti teisėto vyro. O aš, kaip teisingai pastebėjote, padėjau jam patekti į vidų.

Kai žmogus išgirsta ką nors tokio, kas apverčia pasaulį aukštyn kojomis,— kad uodega vizgina šunį, kad žuvis sugavo žvejį, kad Žemė sukasi aplink Mėnulį,— turi praeiti šiek tiek laiko, kol jis įstengia bent rimtai paklausti, ar tai tiesa. Jo protas vis dar spiriasi, kad tai prieštarauja akivaizdžiai tiesai. Galų gale Rokas išstenėjo:

— Vadinasi, jūs norite pasakyti, kad tas žemo ūgio žmogus — romantiškasis Rudelis, apie kurį šitiek esame skaitę, o anas garbanius — misteris Poteris iš Pitsburgo?

— Žinoma,— atsakė tėvas Braunas.— Aš tai supratau iš pirmo žvilgsnio. Bet vėliau pasitikrinau.

Rokas kiek pagalvojęs tarė:

— Gal kartais ir jūsų tiesa. Bet kaip jums galėjo kilti tokia mintis, prieštaraujanti akivaizdiems faktams?

Tėvas Braunas išsyk sutriko: susmuko kėdėje ir beprasmiškai įsispoksojo į tuštumą. Pagaliau apvalus ir naivokas jo veidas nušvito nedrąsia šypsena.

— Matote,— prabilo jis,— esmė ta, jog aš ne romantikas.

— Velniai žino, kas jūs per paukštis,— šiurkščiai atšovė Rokas.

— O jūs — romantikas,— užjaučiamai tarė tėvas Braunas.— Štai, pavyzdžiui, sutinkate poetiškos išvaizdos vyriškį ir nusprendžiate, kad jis poetas. O ar jūs žinote, kaip atrodo daugelis poetų? Kiek nesusipratimų sukėlė vienas atsitiktinis sutapimas devyniolikto amžiaus pradžioje, kai gyveno trys gražuoliai aristokratai ir poetai: Baironas, Gėtė ir Šelis! Patikėkite manim, gan dažnai vyriškis gali parašyti: „Grožis palytėjo mane ugningomis

lūpomis" ar kažką panašaus, kaip kad eiliuoja tasai storulis, anaiptol negarsėdamas grožiu. Be to, ar įsivaizduojate, kokio amžiaus paprastai būna žmogus, kai jo šlovė pavergia pasaulį? Votsas nutapė Svinberną su vešlių plaukų aureole, bet Svinbernas nupliko gerokai prieš tai, kai daugelis jo gerbėjų Amerikoje ar Australijoje pirmą kartą išgirdo apie jo hiacintines garbanas. Toks pat buvo ir D'Anuncijas. Tiesą sakant, Romaneso profilis ir dabar patrauklus; jei įdėmiau įsižiūrėsite, jis atrodo intelektualus vyriškis, toks jis ir yra. Visa nelaimė, kad jis, kaip ir daugelis intelektualių žmonių, yra kvailas. Jis paskendęs egoizme ir rūpesčiuose dėl savo virškinimo. Ambicinga amerikietė, maniusi, jog pabėgimas su poetu prilygs skrydžiui į Olimpą, lydimai devynių mūzų, įsitikino, jog drauge praleistos dienos jai per akis. Taigi tuo metu, kai pasirodė vyras ir įsiveržė į viešbutį, ji džiaugsmingai sugrįžo pas jį.

— Bet jos vyras? — stebėjosi Rokas.— Vis dar negaliu jo suprasti.

— Na, jūs per daug prisiskaitęs šiuolaikinių erotinių romanų, — tarė tėvas Braunas ir nuleido blakstienas, išvydęs piktą pašnekovo žvilgsnį.— Žinau, kad tos visos istorijos prasideda tuo, jog pasakiška gražuolė išteka už seno kriono biržos maklerio. Bet kodėl? Šituo atžvilgiu, kaip ir daugeliu kitų, šiuolaikiniai romanai absoliučiai nešiuolaikiški. Netvirtinu, kad šito apskritai nepasitaiko, bet šito beveik nebebūna šiandieną — nebent dėl pačios herojės kaltės. Šiandien merginos teka už tų, kurie joms patinka, tuo labiau išlepintos merginos, tokios kaip Hipatija. Už ko gi jos išteka? Graži ir turtinga mergina — tokia kaip ji — apsupta gerbėjų pulko. Tad kurį ji pasirinks? Šimtas prieš vieną, kad ji ištekės labai anksti ir pasirinks patį gražiausią iš tų, kuriuos susitinka šokiuose arba teniso korte. Patikėkite, ir eiliniai verslininkai kartais būna gražūs. Pasirodė jaunas dievas (pavardė Poteris), ir jai visiškai nesvarbu, kas jis: makleris ar plėšikas. Tačiau turint galvoje jos aplinką, manau, sutiksite, jog kur kas daugiau šansų jam būti makleriu; visai įmanoma, kad jo pavardė Poteris. Matote, jūs toks nepataisomas romantikas, kad visą istoriją pagrindėte idėja, jog vyriškis, atrodantis kaip jaunas dievas, negali būti Poteris. Patikėkite, kartais pavardės padalinamos žmonėms ne visai dėsningai.[52]

— Štai kaip,— patylėjęs tarė pašnekovas.— O kas, jūsų manymu, dėjosi vėliau?

---

[52] *Potter (angl.)* — puodžius.

Tėvas Braunas staiga pašoko nuo kėdės, ant kurios sėdėjo; striukos jo figūros šešėlis nutįso per sieną, per lubas, ūmai pasivaideno, lyg būtų pasikeitę daiktų mastai kambaryje.

— Taip,— sumurmėjo jis,— štai čia ir slypi blogis, velnio kurstomas blogis. Kur kas grėsmingesnis negu senieji indėnų demonai, tūnantys šiose džiunglėse. Jūs pamanėte, kad aš teisinu šituos padykusius Lotynų Amerikos gyventojus. Tai štai, nors ir labai keista,— jis pažvelgė pro akinius į pašnekovą pelėdos akimis,— nors ir labai keista, jūs iš dalies teisus. Jūs sakote: šalin romantiką. O aš sakau: palikime grynąją romantiką, tuo labiau kad jos pasitaiko taip retai, neminint pirmųjų gaivališkų jaunystės dienų. Aš sakau — atmeskite „intelektualias draugystes“, atmeskite „platoniškas sąjungas“, atmeskite „aukščiausią savęs suvokimo dėsnį“ ir panašius niekus, tada aš pasiruošęs imtis normalios profesinės rizikos. Atmeskite meilę, jeigu ji ne meilė, o tik puikybė ir tuštybė, reklama ir noras išgarsėti; tada pabandysime pakovoti prieš tikrąją meilę, jeigu šito reikės, taip pat ir prieš meilę, kuri tėra geismas ir ištvirkimas. Dvasininkai žino, jog jaunuolius apima aistros, taip pat kaip daktarai žino, jog jie serga tymais. Bet Hipatijai Poter jau bus sukakę keturiasdešimt, ir mažasis poetas rūpi jai ne ką daugiau už kokį nors leidėją arba reklamos agentą. Čia ir glūdi esmė — jis kūrė jai populiarumą. Galutinai ją išpaikino jūsų laikraščiai, gyvenimas lyg rampos šviesoje, nepasotinamas troškimas matyti savo pavardę, linksniuojamą antraštėse, net ir skandalingoje istorijoje, kad tik ji veiktų psichiką ir stulbintų. Noras prilygti Žorž Sand, visiems laikams susijusiai su Alfredu de Miuse. Kai jos jaunatviška romantika pasibaigė, ją užvaldė brandžiam amžiui būdinga nuodėmė: intelektualinė garbėtroška. Apie jos intelektą nėra ko nė kalbėti, bet juk intelektas ir nebūtinas, norint pagarsėti kaip intelektualui.

— Man regis, ji gana galvota, na, tam tikru atžvilgiu,— susimąstęs pastebėjo Rokas.

— Taip, tam tikru atžvilgiu,— sutiko tėvas Braunas.— Vieninteliu atžvilgiu. Praktišku atžvilgiu, neturinčiu nieko bendro su šitais dykinėjančiais *dago*. Jūs burnojate dėl kino žvaigždžių ir sakote, kad nepakenčiate romantikos. Nejaugi manote, kad kino žvaigždę, tekančią penktą kartą, išvedė iš kelio romantika? Tokie žmonės labai praktiški, kur kas praktiškesni negu jūs. Jūs sakotės gerbiąs paprastą rimtą verslininką. Gal manote, kad Rudelis Romanesas — ne verslininkas? Nejau nesuprantate, kad ir jis nė kiek ne prasčiau už ją numatė reklamines galimybes, teikiamas savo paskutinio triukšmingo romano su garsia gražuole?

Jis taip pat puikiai suprato, kad jo pozicijos čia visai silpnos, todėl ir kuitėsi, ir papirkinėjo tarnus užrakinti duris. Bet aš noriu pasakyti tik tai, kas man atrodo svarbiausia: skandalų būtų kur kas mažiau, jeigu žmonės neidealizuotų nuodėmės ir nesistengtų pagarsėti kaip nusidėjėliai. Galbūt šitie vargšai meksikiečiai kartais gyvena kaip gyvuliai ar, teisingiau, nusideda kaip žmonės, bet jie nors nedaro to dėl tariamų idealų. Reikėtų gerbti juos vien dėl to.

Jis vėl atsisėdo, taip pat staigiai kaip ir buvo pašokęs, ir lyg atsiprašydamas nusijuokė.

— Tai štai, misteri Rokai,— tarė jis,— išpažinau jums visą teisybę, tą kraupią istoriją, kaip padėjau romantikams pabėgti. O jūs darykite su ja ką norite.

— Tokiu atveju,— atsakė Rokas stodamasis,— eisiu į savo kambarį ir šiek tiek perdirbsiu rašinį. Bet visų pirma turiu paskambinti į redakciją ir pasakyti jiems, kad apsimelavau iki ausų.

Praslinko ne daugiau kaip pusvalandis tarp pirmo Roko skambučio, kai jis pranešė, jog dvasininkas padėjo poetui pabėgti su dama, ir antro, kai jis pranešė, jog dvasininkas sutrukdė poetui tą padaryti. Bet per tą trumpą laiko tarpą gimė, išbujojo ir pasklido po pasaulį gandas apie skandalingą įvykį su tėvu Braunu. Teisybė ir šiais laikais pusvalandžiu atsilieka nuo šmeižto, ir niekas nežino, kada ir kur jinai jį pasivys. Dėl laikraštininkų plepumo ir priešų uolumo pirmoji versija pasklido po miestą prieš jai pasirodant laikraščiuose. Rokas nedelsdamas pateikė pataisas ir paneigimus antrame straipsnyje, papasakojo, kaip viskas baigėsi, bet jokiu būdu negalima tvirtinti, kad šitai visai panaikino pirmąją versiją. Stebėtinai daug žmonių sakėsi perskaitę pirmąjį straipsnį ir neskaitę antrojo. Vėl ir vėl, bet kuriame pasaulio kampelyje, tarytum liepsna, plykstelėjusi iš pajuodavusių pelenų, atgimdavo „Skandalingas įvykis su tėvu Braunu, arba kunigas išardo Poterių šeimą". Nepailstantys tėvo Brauno šalininkai budėjo ir nuolat siuntinėjo paneigimus, demaskavimus bei protesto laiškus. Kartais laikraščiai išspausdindavo tuos laiškus, kartais ne. Bet kas galėjo žinoti, kiek liko žmonių, girdėjusių tą istoriją, bet negirdėjusių paneigimo. Pasitaikydavo net ištisų kvartalų, kurių žmonės visi aliai vieno buvo įsitikinę, jog Meksikos skandalas — toks pat neginčijamai tikras įvykis kaip Parako sąmokslas [53]. Kai kas nors apšviesdavo šituos paprastus žmones, bematant paaiš-

[53] Nepavykęs katalikų pasikėsinimas į karalių Jokūbą Pirmąjį Stiuartą 1605 m. lapkričio 5 dieną.

kėdavo, kad senoji versija vėl atgimė kokioje nors išsilavinusių žmonių grupelėje, iš kurių niekados nesitikėtum tokios lengvatikystės. Taip pasaulyje ir vaikosi vienas kitą du tėvai Braunai: vienas — begėdiškas nusikaltėlis, sprunkantis nuo atpildo, kitas — kankinys, palūžęs nuo šmeižto ir apgaubtas reabilitavimo aureolės. Nei vienas, nei kitas nepanašus į tikrąjį tėvą Brauną, kuris anaiptol nepalūžęs, kaukšėdamas į grindinį išsipūtusiu skėčiu, žingsniuoja per gyvenimą ir yra patenkintas dauguma žmonių jame, o į pasaulį žiūri kaip į kelionės draugą, bet ne kaip į teisėją.

KNYGA, PRADANGINANTI ŽMONES

Profesorius Oupenšo visada niršdavo ir garsiai reikšdavo pasipiktinimą, jei kas nors pavadindavo jį spiritualistu arba priskirdavo prie tikinčių spiritualizmu. Tačiau jo sprogmenų užtaisai ne menkiau griaudėdavo ir tada, kai kas nors pareikšdavo manąs, jog jis netiki spiritualizmu. Jis didžiavosi tuo, kad paskyrė visą gyvenimą tirti antgamtiniams reiškiniams; ne mažiau didžiavosi ir tuo, kad nė karto neišsidavė, ar pats jais tiki, ar ne. Labiau už viską profesorius mėgdavo sėdėti tarp spiritualizmo entuziastų ir pasakoti pritrenkiančias istorijas, kaip demaskavo vieną mediumą po kito ir atskleidė vieną apgavystę po kitos. Jis iš tikrųjų turėjo detektyvo talentą ir nuojautą, jei tik kas nors sukeldavo jam įtarimą, o mediumai visada atrodydavo jam itin įtartini. Jis ypač mėgdavo pasakoti, kaip prirėmė prie sienos apgaviką, persirenginėjusį čia moterimi, čia žilaplaukiu seniu, čia tamsiai šokoladinio gymio braminu. Po tokių kalbų spiritualistai jausdavosi nejaukiai, tartum patys būtų ketinę šitaip daryti, tačiau prieštarauti nedrįsdavo, nes nė vienas spiritualistas neneigia, jog pasitaiko mediumų apsišaukėlių. Tiesa, iš sklandžių profesoriaus pasakojimų piršdavosi išvada, jog visi mediumai — apgavikai.

Bet vargas tam naiviam ir patikliam materialistui (o materialistai — gana naivi ir patikli žmonijos dalis), kuris, patikėjęs tais pasakojimais, drįstų iškelti tezę, jog dvasių apsireiškimai nesuderinami su gamtos dėsniais, jog tai tėra suplėkę prietarai, ir apskritai spiritizmas — niekai ar, jeigu norite, tauškalai. Profesorius būtų staigiai atsukęs į jį savo mokslines baterijas ir nušlavęs vargšą skeptiką nuo žemės paviršiaus jam negirdėtų, bet

neginčijamų faktų ir nepaaiškinamų fenomenų kanonada. Profesorius būtų triuškinęs jį datų ir detalių kartečė, nepavykusių mokslo bandymų išsiaiškinti reiškinius salvėmis. Profesorius būtų išklojęs jam viską, išskyrus vieną dalyką: ar jis pats, Džonas Oliveris Oupenšo, tiki antgamtiškais reiškiniais, ar ne. Nė vienas spiritualistas ir nė vienas materialistas negalėtų pasigirti šitai išsiaiškinęs.

Profesorius Oupenšo, prakaulus vyriškis šviesiais liūto karčiais ir hipnotizuojančiomis žydromis akimis, šnekučiavosi su tėvu Braunu ant viešbučio laiptų. Bičiuliai buvo čia pernakvoję ir ką tik papusryčiavę. Vakar profesorius iki vėlumos užtruko viename savo didžiųjų eksperimentų ir grįžo visai suirzęs; dar ir šįryt jis nebuvo atvėsęs po kovos, nes kaip visada grūmėsi vienas ir prieš abi puses.

— Ne, ne, ant jūsų aš nepykstu,— juokėsi profesorius.— Jūs vis tiek šituo nepatikėsite, net jeigu pateikčiau nenuginčijamų faktų. Bet visi tie žmoneliai vienas per kitą klausinėja, ką aš stengiuosi įrodyti, ir niekaip nesusivokia, jog aš mokslininkas. O mokslininkas nieko nesistengia įrodyti, jis stengiasi surasti tai, kas savaime būtų įrodymas.

— Bet dar nerado,— tarė tėvas Braunas.

Profesorius susiraukė.

— Na, šį tą aš jau aptikau,— palūkėjęs tarė jis,— ir mano išvados ne tokios neigiamos kaip daugeliui atrodo. Tačiau pastebiu, kad besidomintieji antgamtiškais reiškiniais visą laiką nuklysta į šalį, į teatrališkumą, efektų ieškojimą: švytinčią ektoplazmą, trimitų garsus, ano pasaulio balsus ir taip toliau; žodžiu, viską nori įsprausti į seną modelį su melodramomis ir apiplėkusiais istoriniais romanais apie giminės vaiduoklį. Jeigu jie pasiraustų ne istoriniuose romanuose, o istorijoje, manau, tikrai ką nors surastų. Tik ne vaiduoklius.

— Galų gale,— tarė tėvas Braunas,— vaiduoklių buvimas grindžiamas jų pasirodymais.

Išsiblaškęs ir klaidžiojantis profesoriaus žvilgsnis staiga susikaupė, susikoncentravo, sakytum būtų įsistatęs į akį stiprų monoklį. Šitaip jis įsistebeilydavo į įtartiną mediumą. Ne, jam nė į galvą nešovė įtarti dvasininką — tiesiog nustebino tai, jog bičiulis pagalvojo visai tą patį, ką ir jis.

— Pasirodymais! — sumurmėjo jis.— Dievaži, keista, kad jūs tai dabar pasakėte. Kuo daugiau sužinau, tuo labiau įsitikinu, jog antgamtiškų reiškinių šalininkai pralaimi, laukdami ko nors pasirodant. Šit jeigu jie pasidomėtų dingimais.

— Taip,— tarė tėvas Braunas,— juk chrestomatinėse legendose ne itin daug pasakojama apie garsiųjų dvasių pasirodymus, na, tokius, kaip Titanijos iššaukimas arba Oberono[54] pasirodymas mėnesienoje. Kur kas daugiau legendų apie dingusius žmones, kuriuos pasigrobdavo fėjos. Jūs turite galvoje Kilmenę[55] arba Tomą Eiliuotoją[56]?

— Aš turiu galvoje eilinius mūsų dienų žmones, apie kuriuos skaitome laikraščiuose,— atsakė Oupenšo.— Stebėkitės, stebėkitės, bet aš domiuosi žmonių dingimais, ir jau senokai. Atvirai kalbant, manau, kad daugelį dvasių pasirodymų galima išaiškinti kaip apgaulę. O dingimo aš nebegaliu paaiškinti, nors jis irgi susijęs su psichika. Laikraščiai nuolat rašo apie žmones, dingusius be pėdsakų... jeigu jūs žinotumėte detales, kaip jas žinau aš... Ką tik gavau dar vieną patvirtinimą: be galo įdomų seno misionieriaus, garbingo apsamanojusio kelmo laišką. Jis šįryt ketina apsilankyti mano kabinete. Gal sutiktumėte papietauti su manimi, papasakočiau rezultatus, savaime aišku, konfidencialiai.

— Ačiū, būtų malonu,— kukliai padėkojo tėvas Braunas,— jei tiktai fėjos nepasigrobs manęs iki to laiko.

Jie išsiskyrė, ir Oupenšo pasuko už kampo, į netoliese esančią savo kontorą. Jis nuomojo šią nedidelę patalpą beveik vien tam, kad galėtų leisti nedidelį žurnalą, kuriame spausdino be galo sausus ir agnostiškus straipsnius apie spiritizmą bei psichologiją. Jis samdė tik vieną sekretorių, kuris sėdėjo prie stalo pirmajame kambaryje, rankiodamas duomenis ir faktus būsimiems rašiniams. Profesorius stabtelėjęs paklausė, ar neskambino misteris Pringlis. Sekretorius nepakeldamas akių atsakė neigiamai ir toliau dėliojo skaičius. Profesorius pasuko į savo kabinetą.

— Beje, Beridžai,— tarė jis neatsisukdamas,— jei pasirodytų misteris Pringlis, siųskite tiesiai pas mane. Pats dirbkite, nesitrukdykite, būtų gerai, kad suspėtume paruošti duomenis iki vakaro. Jeigu užtrukčiau, rytą padėkite juos man ant stalo.

Jis nuėjo į kabinetą, vis dar sukdamas galvą dėl problemos, kurią priminė Pringlio pavardė, o gal, teisingiau, suformulavo ir apibrėžė jo mintyse. Net santūriausias agnostikas vis dėlto yra žmogus, tad galimas daiktas, misionieriaus laiškas pasirodė jam

[54] V. Šekspyro „Vasarvidžio nakties sapno“ veikėjai.

[55] Škotų poeto Džeimso Hogo (1770—1835) poemos „Karalienės pabudimas“ herojė.

[56] Tomas iš Erselduno, pusiau legendinis XIII a. škotų poetas. Pasak legendos, jį pamilo ir nusiviliojo elfų karalienė.

galįs paremti jo paties dar tik besiformuojančią hipotezę. Jis atsisėdo į didelį ir patogų krėslą priešais graviūrą, vaizduojančią Montenį ir dar kartą perskaitė didžiai gerbiamo Luko Pringlio laiškelį, prašantį paskirti jam šiek tiek laiko šįryt. Turbūt niekas geriau už profesorių Oupenšo nežinojo maniakų laiškų ypatybių: perkrovimo detalėmis, suveltos rašysenos, ištęstumo ir pasikartojimų. Lukas Pringlis nė iš tolo nebuvo panašus į juos. Trumpai ir aiškiai jis mašinėle aprašė kelis keistus žmonių dingimo atvejus; jo nuomone, tai esanti profesoriaus sritis, kadangi profesorius tyrinėja antgamtinius reiškinius. Visa tai padarė profesoriui malonų įspūdį, taip pat malonu, nors kiek ir netikėta, buvo ir tai, kad, pakėlęs akis, jis išvydo priešais save patį misionierių Luką Pringlį.

— Jūsų sekretorius pasakė, kad eičiau tiesiai į kabinetą,— atsiprašė misteris Pringlis, plačiai ir nuoširdžiai šypsodamasis. Dalis tos šypsenos slypėjo rusvų su žilomis sruogomis žandenų ir barzdos brūzgynuose. Taip kartais suvešėja plaukai baltiesiems, gyvenantiems džiunglėse, bet akys virš riestos nosies anaiptol neatrodė nei sulaukėjusios, nei keistos. Oupenšo akimirką nukreipė į atvykėlį sukoncentruotus skeptiško nepatiklumo prožektorius ar padidinamuosius stiklus. Šitaip jis buvo pratęs įsižiūrėti į daugelį žmonių, tirdamas, ar jie ne apgavikai ir ne maniakai. Šį kartą profesorius pajuto neįprastą pasitikėjimą tuo žmogumi. Šitokią barzdą galėjo užsiauginti ir maniakas, bet akys, akys, spinduliuojančios atvirumą ir linksmumą — ne, nei tikrų apgavikų, nei tikrų bepročių akys tokios nebūna. Žmogus su tokiomis akimis gali būti miesčionis, skeptiškas pašaipūnas, lengvabūdiškai, bet nuoširdžiai niekinantis dvasias ir vaiduoklius; antra vertus, joks profesionalus šarlatanas nesiryš taip nesirūpinti išvaizda. Lankytojas vilkėjo apšiurusiu apsiaustu, užsagstytu iki pat smakro, tiktai sumaigyta plačiakraštė skrybėlė teprimine jo luomą. Tolimuose pasaulio užkampiuose misionieriai ne visada rengiasi kaip dvasiškiai.

— Profesoriau, turbūt pagalvosite, kad jus vėl norima apgauti,— tarė misteris Pringlis sakytum džiaugdamasis.— Tikiuosi, jog neįžeisiu jūsų juokaudamas. Visai natūralu, kad nepasitikite manimi. Vis dėlto noriu papasakoti savo istoriją nutuokiančiam žmogui, nes tai gryna tiesa. Rimtai kalbant, ji tiek pat tragiška kiek teisinga. Na, nesileidžiant į ilgas šnekas, aš dirbau Nja misijoje Vakarų Afrikoje, miškų glūdumoje. Vienintelis baltasis buvo apygardos viršininkas, kapitonas Velsas, tad mudu ir bendraudavome. Ne todėl, kad jam būtų rūpėjusi misija — jis

buvo, jei leisite pasakyti, gana riboto mąstymo, soldafonas kvadratine galva ir kvadratiniais pečiais, pratęs veikti, bet nepratęs galvoti, tuo labiau kuo nors patikėti. Dėl to viskas atrodo dar keisčiau. Vieną dieną jis sugrįžo po trumpos išvykos į savo palapinę miške ir papasakojo patyręs tokį stulbinantį nuotykį, kad nebežinąs nė ką galvoti. Jis atsinešė parudavusią oda įrištą knygą ir padėjo ant stalo greta revolverio ir senovinio arabiško kalavijo, kurį laikė turbūt kaip suvenyrą. Jis papasakojo, jog toji knyga priklausiusi žmogui, atplaukusiam valtimi į ten, iš kur jis dabar sugrįžo. Anas žmogus tvirtinęs, jog nieku gyvu negalima atversti tos knygos ar pažvelgti, kas jos viduje. Jei kas išdrįstų tai padaryti, tai jį nujotų velnias, jis dingtų be žinios arba būtų ištiktas kokios kitos baisybės. Velsas pasakė, jog tai niekai, išvadino jį prietaringu bailiu. Tada anas žmogus įsikarščiavęs atvertė knygą, išsyk paleido ją iš rankų, žengė prie valties krašto...

— Luktelkit,— nutraukė jį profesorius, kažką žymėdamasis bloknote.— Prieš pasakodamas toliau, pasakykite: ar tas žmogus pasakė Velsui, iš kur gavo knygą, kam jinai anksčiau priklausė?

— Taip,— atsakė Pringlis, visiškai rimtai.— Jeigu neklystu, jis pasakė, jog gabena ją misteriui Hankiui, keliautojui po Rytų kraštus, šiuo metu esančiam Anglijoje, kuriam ji priklausanti ir kuris perspėjo jį apie pavojų. Na, Hankis — protingas žmogus, be to, gana nepatiklus ir ironiškas, dėl to darosi dar keisčiau. Bet Velso pasakojime viskas daug paprasčiau. Žmogus, kuris buvo atvertęs knygą, žengė per valties kraštą ir dingo.

Profesorius patylėjęs paklausė:

— Ar jūs tuo tikite?

— Žinoma,— atsakė Pringlis.— Tikiu dėl dviejų priežasčių. Pirma, Velsas absoliučiai be vaizduotės, tačiau jis pasakė vieną smulkmeną, kurią pastebėtų tik didžiai nuovokus žmogus. Nelaimingasis žengė per valties kraštą, kai nepūtė nė menkiausias vėjelis. Ir neištėškė nė vieno purslo.

Profesorius vėl įsigilino į savo užrašus.

— O antra priežastis?

— Mano antra priežastis,— atsakė misionierius Lukas Pringlis,— tai, ką mačiau savo akimis.

Kurį laiką vėl buvo tylu, paskui jis išsamiai pasakojo toliau. Pringlio kalboje nebuvo nė kvapo to nekantravimo, kuris būdingas maniakams ir fanatikams, žūt būt besistengiantiems įtikinti pašnekovą.

— Taigi kaip sakiau, Velsas padėjo knygą ant stalo greta

kalavijo. Aš stovėjau palapinės angoje (vienintelėje), atsukęs nugarą pašnekovui, ir žiūrėjau į mišką. O jis stovėjo prie stalo, niršo ir keiksnojo visą tą istoriją — atseit, dvidešimtame amžiuje gėda bijoti atversti knygą, ir kodėl, velniai rautų, jam šito nepadarius. Instinktyviai pajutau kažką negera, ir pasakiau, kad geriau šito nedarytų. Verčiau grąžintų knygą daktarui Hankiui. Bet jis vis negalėjo nurimti, vis klausinėjo: „Tai kas čia blogo?"—„Kas blogo? — nebeištvėriau aš.— O kas atsitiko jūsų pažįstamam valtyje?" Jis tylėjo. Dievaži, pamaniau, kad neturi ką atsakyti, na, o aš, mėgaudamasis savo pranašumu, neatlyžau: „Tai kokia, galų gale, jūsų versija? Kas iš tikrųjų atsitiko valtyje?" O jis vis tylėjo. Atsisukau ir pamačiau, kad jo nėra. Palapinė buvo tuščia. Knyga gulėjo ant stalo atskleista, bet viršeliais aukštyn, sakytum, Velsas būtų ją apvertęs. Kalavijas gulėjo ant žemės, arčiau priešingos sienos, o palapinės brezente žiojėjo plyšys, pro kurį mirguliavo tamsus miškas. Aš priėjau, žvilgtelėjau į lauką, ir man pasirodė, nors negalėčiau to tvirtinti, kad susipynę aukšti augalai ir pažemėje vešinti žolė lyg ir aplaužyti, lyg ir apmindyti, bent jau per kelias pėdas nuo palapinės. Nuo tos dienos aš nebemačiau kapitono Velso ir nieko apie jį negirdėjau.

Suvyniojau knygą į popierių, bijodamas net pažvelgti į ją, ir pargabenau į Angliją. Iš pradžių ketinau sugrąžinti ją daktarui Hankiui. Paskui jūsų žurnale perskaičiau hipotezę apie šitokius reiškinius, nusprendžiau užsukti ir viską papasakoti. Esu girdėjęs, kad jūs objektyvus ir plataus akiračio mokslininkas.

Profesorius Oupenšo padėjo plunksnakotį ir įdėmiai pažvelgė į vyriškį, sėdintį kitoje stalo pusėje. Šitame ilgame žvilgsnyje jis koncentravo visą patirtį, sukauptą bendraujant su visokio plauko avantiūristais, taip pat su ekscentriškais ir retų charakterio atmainų dorais žmonėmis. Kitu atveju jis iškart būtų sveiku protu nusprendęs, kad visa tai — grynas melas. Jis ir dabar buvo linkęs manyti, kad tai grynas melas. Tačiau jam trukdė pasakotojas; jeigu šitokie žmonės meluoja, jie meluoja kitoniškai. Skirtingai nuo daugumos šarlatanų ir apsišaukėlių Pringlis nesistengė išoriškai atrodyti padorus, tiesiog priešingai: jis atrodė padorus, nors išorė tarsi prieštaravo tam. O gal jis normalus, tik nepavojingai kvaištelėjęs? Bet ir vėl simptomai ne tokie. Jis net ganėtinai abejingas šitai istorijai, kaip žmogus, nelinkęs kitam piršti savo kvailystės, net jeigu tai kvailystė.

— Misteri Pringli,— griežtai tarė profesorius tarytum advo-

katas, klastingu klausimu priverčiantis liudytoją pašokti iš vietos.— O kur ta jūsų knyga dabar?

Šypsena vėl nuskaidrino barzdotą veidą, surimtėjusį pasakojimo metu.

— Palikau už durų,— atsakė misteris Pringlis.— Tai yra, gretimame kambaryje. Žinia, tai rizikinga, bet iš dviejų blogybių pasirinkau mažesnę.

— Kaip tai? — suraukė antakius profesorius.— Tai kodėl iš karto neatnešėte jos čia?

— Todėl,— atsakė misionierius,— kad buvau tikras, jog, vos tiktai išvydęs ją, panorėsite atversti dar neišklausęs mano pasakojimo. Norėjau, kad gerai pagalvotumėt, ar verta ją liesti — po to, kai viską išgirsite.

Patylėjęs jis pridūrė:

— Ten buvo tik jūsų sekretorius. Jis atrodė flegmatiškas, neprarandantis pusiausvyros ir visiškai pasinėręs į kažkokius apskaičiavimus.

Profesorius nuoširdžiai nusikvatojo.

— Ak tas Bebidžas! — sušuko jis.— Magiška jūsų knyga patikimose rankose, galiu užtikrinti. Jis pavarde Beridžas, bet aš dažnai pravardžiuoju jį Bebidžu [57], nes jis tikra skaičiavimo mašina. Iš visos žmonių giminės — jei laikysime jį tos giminės atstovu — jam mažiausiai gali parūpti išvynioti svetimą paketą. Na, tai eime atsinešti jos; teks rimtai pagalvoti, ką su ta knyga daryti. Pasakysiu jums atvirai,— jis vėl įdėmiai pažvelgė į pašnekovą,— aš dar nežinau, ar verta ją čia pat atversti, ar geriau siųsti daktarui Hankiui.

Abu patraukė į prieškambarį. Tarpduryje misteris Pringlis aiktelėjo ir puolė prie sekretoriaus stalo. Stalas buvo savo vietoje, tik sekretoriaus nebebuvo. Ant stalo, tarp vyniojamojo popieriaus skiaučių, gulėjo parudavusi nuo senumo knyga odiniais viršeliais. Užversta knyga kažkodėl kėlė įspūdį, lyg būtų ką tik sklaidyta. Plačiame lange į gatvę, prie kurio stovėjo stalas, švietė didžiulė aštriabriaunė skylė, sakytum per ją būtų šaute iššautas žmogus. Ir jokių kitokių misterio Beridžo pėdsakų.

Abu sustingo lyg statulos, pirmas iš lėto atitoko profesorius. Jis lėtai pasisuko į misionierių ir ištiesė jam ranką; atrodė dar labiau panašus į teisėją negu paprastai.

— Atleiskite man, misteri Pringli,— tarė jis.— Atleiskite už

[57] Bebidžas, Čarlsas (1792—1871) — žymus anglų matematikas, skaičiavimo mašinos išradėjas.

sąmoningas ir nesąmoningas mintis. Neįmanoma jaustis mokslininku, nuneigiant šitokį faktą.

— Manyčiau,— dvejodamas prabilo Pringlis,— jog derėtų kai ką patikslinti. Ar nepaskambintumėte jam į namus? Gal kartais bus parėjęs.

— Net nežinau, ar turi telefoną,— palingavo galvą profesorius.— Berods, gyvena kažkur Hamstede. Tikiuosi, jog kas nors paskambins čia, jeigu bičiuliai ar giminaičiai jo pasigestų.

— Ar galėtume nusakyti jo išvaizdą, jeigu paklaustų policija? — paklausė Pringlis.

— Policija! — krūptelėjo profesorius.— Išvaizda... Žinote, jis ničniekuo neišsiskyrė iš kitų. Nebent didžiuliais akiniais. Eilinis glotniai nusiskutęs jaunas vyriškis, bet policija... Tai ką gi mums daryti su ta kvaila istorija?

— Aš jau žinau, ką man daryti,— tvirtai tarė misionierius Pringlis.— Įteiksiu šitą knygą tam keistam misteriui Hankiui į rankas ir paklausiu jį, kas čia per velniava. Berods gyvena netoliese, tad aš netrukus grįšiu ir papasakosiu jums, ką jis sakė.

— Labai gerai,— teišstenėjo profesorius ir žnektelėjo į fotelį, lyg atsipūsdamas, kad kitas prisiima atsakomybę. Skubūs nediduko misionieriaus žingsniai toldami nuaidėjo gatve, o profesorius vis dar sėdėjo lyg transo būsenoje, beprasmiškai spoksodamas priešais save.

Kai šaligatviu atkaukšėjo tie patys skubūs žingsniai ir tarpduryje vėl išdygo misionierius, jis tebesėdėjo tame pačiame fotelyje ta pačia poza. Profesorius iš karto pastebėjo, kad jis be knygos.

— Hankis,— rimtai pasakė Pringlis,— paprašė palikti jam knygą valandai, kad galėtų susidaryti nuomonę. Jis kviečia ateiti mus abu, ir tada pasakys, ką su ja daryti. Jis pabrėžė, jog pageidautų, kad jūs, profesoriau, sutiktumėte palydėti mane.

Oupenšo tebespoksodamas priešais save, ūmai pratrūko:

— Kas per velnias tas daktaras Hankis?

— Atrodo, tarsi iš tikro laikytumėt jį velniu,— nusišypsojo Pringlis.— Kai kas gal taip ir mano apie jį. Jis autoritetas jus dominančioje sferoje, bet susikūrė reputaciją Indijoje, kur studijavo tenykštę magiją ir panašius dalykus. Gal todėl jis ne itin žinomas čia. Tai perkaręs, geltonas, šlubas velnias ir, matyt, aikštingas. Kiek supratau, čia, Londone, jis oficialiai praktikuojantis ir gerbiamas gydytojas, neteko girdėti ką nors blogai apie jį atsiliepiant. Bloga nebent tai, kad jis, ko gero, vienintelis žmogus, šį tą žinantis apie visą tą beprotišką istoriją.

Profesorius Oupenšo sunkiai atsikėlė ir priėjo prie telefono. Jis paskambino tėvui Braunui ir pasiūlė pakeisti pietus vakariene, kad turėtų pakankamai laiko aplankyti daktarą anglą iš Indijos. Paskui vėl klestelėjo į fotelį, užsidegė cigarą ir pasinėrė į nesuvokiamas savo mintis.

Tėvas Braunas atėjo į restoraną, kur buvo sutarta vakarieniauti, ir lūkuriavo vestibiulyje tarp veidrodžių bei palmių. Jis žinojo apie Oupenšo popietinį pasimatymą ir, kai veidrodžiai bei palmės ėmė skęsti prieblandoje, tėvas Braunas pagalvojo, kad bičiulis bus užtrukęs dėl nenumatytų aplinkybių. Jis net suabejojo, ar profesorius apskritai beateis, bet kai bičiulis pasirodė, pakako vieno žvilgsnio įsitikinti, jog atsitiko dar baisiau, negu Oupenšo buvo numatęs. Profesoriaus akys buvo paklaikusios ir net plaukai atrodė paklaikę, kai jiedu su misteriu Pringliu galų gale pargrįžo iš Londono šiaurinio pakraščio, kur tarp gyvenamųjų kvartalų šen bei ten tebeplytėjo viržiais apaugusios dykvietės ir pievelių lopai. Apsiniaukusią pavakarę viskas atrodė dar niūriau. Vis dėlto jie surado ieškomą namą, stovintį šiek tiek atokiau nuo kitų. Tai patvirtino varinė lentelė, kurioje buvo išgraviruota: „Dr. I. Hankis, medicinos daktaras, Karališkosios mokslo draugijos narys". Tačiau jie nebeužtiko Dž. I. Hankio, medicinos daktaro ir Karališkosios mokslo draugijos nario. Jie užtiko tik tai, ką buvo pasufleravusi niūri nuojauta: kuklioje svetainėje ant stalo pūpsojo prakeiktas foliantas, sakytum kažkas ką tik jį skaitė. Užpakalinės durys buvo atlapos ir stačiu sodo taku kilo neryškūs pėdsakai, net sunku patikėti, kad šlubas žmogus būtų juo užbėgęs, bet vis dėlto bėgta šlubio, nes vienos kojos atspaudas buvo specialaus protezinio bato. Toliau ėjo tiktai šlubosios kojos atspaudai (lyg daktaras būtų šokavęs ja viena), paskui ir jie nutrūko. Daugiau nebebuvo ką sužinoti apie daktarą Dž. I. Hankį, tik tai, kad jis nusprendė, ką daryti su knyga. Jis nepakluso draudimui, ir lemtis atkeršijo jam.

Vos tiktai jiedu įėjo į restorano vestibiulį po palmėmis, Pringlis iš karto padėjo knygą ant stalelio, sakytum ji būtų deginusi jam pirštus. Dvasininkas susidomėjęs pažvelgė į ją; viršelyje tebuvo išspaustas dvieilis:

Kas į tą knygą pažiūrėjo,
Tą siaubo sparnas palytėjo.

Žemiau tą patį perspėjimą jis perskaitė graikiškai, lotyniškai ir prancūziškai.

Pringlis ir Oupenšo norėjo ko nors išgerti, abu vis dar negalėjo atsigauti po išgyvento sukrėtimo. Oupenšo pašaukė kelnerį, kuris atnešė ant padėklo kokteilių.

— Tikiuosi, jūs pavakarieniausite su mumis,— kreipėsi profesorius į misionierių, bet šis mandagiai atsisakė.

— Jums leidus,— tarė jis,— ketinu užsiimti šita knyga ir norėčiau kurį laiką pabūti vienas. Gal galėčiau valandėlę pasėdėti jūsų kabinete?

— Mielai prašau, bet juk jis užrakintas,— lyg ir nustebo Oupenšo.

— Jūs pamiršote skylę lange.— Misionierius Lukas Pringlis nusišypsojo jiems dar plačiau negu paprastai ir dingo tamsoje.

— Vis dėlto keistokas žmogus,— tarė profesorius, suraukęs kaktą.

Jis atsisuko ir nustebo, pamatęs, kad tėvas Braunas šnekasi su kelneriu, kuris atnešė kokteilius, ir šnekasi apie grynai asmeninius dalykus — apie to kelnerio kūdikį, kuriam nebegresia pavojus. Vis dar stebėdamasis, profesorius paklausė, iš kur Braunas pažįsta tą žmogų, ir šis trumpai atsakė:

— Na, kartą per du tris mėnesius čia pietauju, retkarčiais mudu pasišnekame.

Profesorius pietaudavo čia penkis kartus per savaitę, bet jam nė į galvą nebūtų atėję kalbinti kelnerį. Jo mintis nutraukė šeižus skambutis, ir tuoj pat jis buvo pakviestas prie telefono. Iš ragelio pasigirdo Pringlio balsas, gal kiek duslokas, turbūt jam trukdė barzdos ir žandenų brūzgynai. Bet žodžių prasmė abejonių nekėlė.

— Profesoriau,— bylojo balsas,— aš nebegaliu atsispirti, noriu atversti tą knygą. Kalbu iš jūsų kabineto, o knyga guli priešais mane. Dėl viso pikto norėčiau su jumis atsisveikinti. Ne, mane atkalbinėti beprasmiška. Jūs vis tiek nebespėtumėte. Štai aš atverčiu knygą. Aš...

Oupenšo pasivaideno, kad girdi kažkokį vibruojantį, šiurpinantį, bet beveik begarsį smūgį; jis šaukė Pringlį, bet niekas nebeatsiliepė. Jis padėjo ragelį ir, vėl atgavęs didingą akademišką orumą (gal greičiau nevilties orumą), sugrįžęs ramiai atsisėdo prie stalo. Nesikarščiuodamas — lyg aiškintų, kaip sužlugo koks nors niekingas triukas spiritizmo seanse — jis papasakojo dvasininkui siaubingą istoriją, nepraleisdamas nė menkiausios smulkmenos.

— Šitaip neįsivaizduojamu būdu dingo jau penki žmonės,— kalbėjo jis.— Kiekvienas atvejis stulbinantis, bet užvis labiau-

siai negaliu suprasti, kas gi atsitiko mano sekretoriui Beridžui. Jis buvo didžiausias tylenis pasaulyje, ir dėl to tas atvejis atrodo man pats nesuprantamiausias.

— Taigi,— pritarė tėvas Braunas,— išties nesuprantama, kodėl Beridžas taip padarė. Juk jis nepaprastai sąžiningas. Tiesiog smagu žiūrėti, kaip jis stengdavosi atriboti darbą nuo savo asmeninių pramogų. Juk turbūt niekas nė nenumanė, koks jis pokštininkas namie...

— Beridžas?! — šūktelėjo profesorius.— Ką jūs sakote? Nejaugi jį pažinojote?

— Na, kaip čia pasakius,— abejingai atsakė tėvas Braunas,— ne daugiau kaip šitą kelnerį. Man dažnokai tekdavo lukteleti jo kabinete, kol jūs atvyksite, tad savaime suprantama, pasišnekėdavau su Beridžu. Buvo įdomus žmogus. Pamenu, kartą prisipažino, jog norėtų kolekcionuoti beverčius daiktus, na maždaug taip, kaip kolekcionieriai rankioja visokį šlamštą, laikydami jį vertingu. Turbūt žinote tą seną pasakojimą apie moterį, rinkusią nereikalingus daiktus.

— Prisipažįstu, ne visai supratau,— tarė Oupenšo.— Net jeigu mano sekretorius buvo pokštininkas (kaip gyvas nebūčiau tuo patikėjęs), tai anaiptol nepaaiškina, kas atsitiko jam ir kas atsitiko kitiems.

— Kokiems kitiems? — paklausė dvasininkas.

Profesorius įsmeigė žvilgsnį į jį ir ištarė pabrėžtinai aiškiai, sakytum vaikui:

— Mielas tėve Braunai, juk dingo penki žmonės.

— Mielas profesoriau Oupenšo, nedingo nė vienas žmogus.

Tėvas Braunas taip pat žiūrėjo nenuleisdamas akių ir pabrėžtinai aiškiai tarė žodžius, ir vis tiek profesorius nieko nesuprato. Jam prašant, dvasininkas pakartojo dar kartą:

— Aš pasakiau: nedingo nė vienas žmogus.

Akimirką patylėjęs, jis pridūrė:

— Man regis, sunkiausia įtikinti žmogų, kad $0+0+0=0$. Žmonės patiki keisčiausiais dalykais, jei tiktai jie pasikartoja. Štai kodėl Makbetas patikėjo trijų laumių pranašystėms, nors pirmoji pasakė tai, ką jis ir pats žinojo, o trečioji tai, kas priklausė tiktai nuo jo paties. Bet jūsų atveju vidurinioji grandis — pati silpniausia.

— Apie ką jūs čia kalbate?

— Jūs pats nematėte dingstant žmogaus. Jūs nematėte, kaip dingo žmogus iš valties. Nematėte, kaip dingo žmogus iš palapinės. Visa tai žinote iš misterio Pringlio pasakojimo, kurio da-

bar nenagrinėsiu.. Bet pripažinkite: juk niekada nebūtumėte juo patikėjęs, jeigu nebūtų dingęs jūsų sekretorius. Visai kaip Makbetas: jis niekada nebūtų patikėjęs, kad taps karaliumi, jeigu nebūtų išsipildžiusi pranašystė, kad taps Kodoro tanu.

— Gal ir jūsų tiesa,— tarė profesorius, palingavęs galvą.— Bet kai jis dingo, aš supratau, jog Pringlis nemeluoja. Jūs sakote, kad aš ničnieko nemačiau. Bet aš mačiau — juk sekretorius dingo. Beridžas pradingo.

— Beridžas nepradingo,— tarė tėvas Braunas.— Priešingai.

— Kaip tai priešingai, po šimts velnių?

— Norėjau pasakyti,— paaiškino tėvas Braunas,— kad jis niekur nedingo. Jis atsirado.

Oupenšo įsispoksojo į bičiulį, sėdintį kitoje stalo pusėje, tačiau jo akių išraiška pasikeitė; šitaip būdavo, kai jis susikaupdavo, stengdamasis pažvelgti į problemą kitu kampu. Dvasininkas kalbėjo toliau:

— Jis pasirodė jūsų kabinete, prisiklijavęs suveltą rudą barzdą, iki pat smakro užsisagstęs aptrintą apsiaustą ir prisistatė esąs misionierius Lukas Pringlis. Jūs niekada nekreipdavote dėmesio į savo sekretorių, todėl neatpažinote jo taip primityviai persirengusio.

— Nejaugi...— pradėjo profesorius.

— Ar būtumėt galėjęs nusakyti jo išvaizdą policijoje? — paklausė tėvas Braunas.— Ne, nebūtumėt. Jūs težinojote, kad jis glotniai nusiskutęs ir nešioja tamsius akinius, tad paprasčiausiai nusiėmęs akinius, jis geriau užsimaskavo, negu ką nors užsidėdamas. Jūs niekada nematėte nei jo akių, nei jo sielos. Jo akys geros, linksmos. Jis padėjo į vietą šitą absurdišką knygą, pasiruošė visą butaforiją, paskui ramiai išmušė langą, prisiklijavo barzdą, apsivilko apsiaustą ir įžengė į jūsų kabinetą. Jis žinojo, kad niekada nesate rimčiau pažvelgęs į jį.

— Bet kodėl jis man iškrėtė tokį patrakusį pokštą? — paklausė Oupenšo.

— Turbūt todėl, kad jūs niekada nepažvelgdavote į jį,— tarė tėvas Braunas; jo kumštis susigniaužė, tarsi norėtų trinktelti į stalą, jeigu galėtų leisti sau šitokį dalyką.— Jūs praminėte jį skaičiavimo mašina, nes tiktai apskaičiavimų jums iš jo ir tereikėjo. Jūs nepastebėjote net to, ką būtų pastebėjęs pašalietis, laukiantis jūsų ir paplepėjęs su juo penketą minučių: kad jis protingas, kad mėgsta išdaigas, kad turi savo nuomonę ir apie jus, ir apie jūsų teorijas, ir apie jūsų sugebėjimus „kiaurai permatyti“ žmones. Nejau nesuprantate, kaip jam norėjosi įrodyti, jog

jūs nesugebate „kiaurai permatyti“ net savo sekretoriaus? Jis buvo kupinas absurdiškų idėjų. Pavyzdžiui, rinkti nereikalingus daiktus. Neatsitiktinai paklausiau, ar esate skaitęs apsakymą apie moterį, nusipirkusią du labiausiai nereikalingus daiktus: seną varinę daktaro iškabą ir medinę koją? Iš jų sumanus sekretorius ir sukūrė įžymųjį daktarą Hankį. Nė kiek ne sunkiau buvo sukurti kapitoną Velsą. Apgyvendino juos savo bute...

— Jūs manote, kad ta vieta už Hamstedo, kur mudu lankėmės,— paties Beridžo butas? — paklausė Oupenšo.

— O argi žinote, koks jo butas? Koks jo adresas? — atrėmė dvasininkas.— Nepagalvokite, jog noriu suniekinti jus arba jūsų darbą. Esate nenuilstantis tiesos ieškotojas ir gerai žinote, kad tai didžiai gerbiu. Sutelkęs savo protą, jūs demaskavote daug apgavikų. Bet nesidairykite tik apgavikų. Nors retkarčiais pažvelkite į dorus žmones — na, kad ir į šitą kelnerį.

— O kur dabar Beridžas? — paklausė profesorius, ilgokai patylėjęs.

— Nė kiek neabejoju,— tarė tėvas Braunas,— kad sėdi prie savo darbo stalo. Tiesą sakant, jis sugrįžo į jūsų laukiamąjį tą pačią akimirką, kai misionierius Lukas Pringlis atsivertė baisiąją knygą ir ištirpo vakuume.

Ir vėl ilgam įsiviešpatavo tyla. Paskui profesorius Oupenšo nusijuokė; šitaip juokiasi didis žmogus, pakankamai didis, kad nebijotų pasirodyti mažas. Ūmai jis tarė:

— Aš to nusipelniau. Iš tikrųjų nepastebėdavau net savo artimiausių pagalbininkų. Bet pripažinkite — ta atsitiktinumų serija buvo gana grėsminga. Argi jūsų paties nė akimirką nesukaustė siaubas, žiūrint į tą kraupią knygą?

— Ak štai kas,— tarė tėvas Braunas.— Aš atverčiau ją, kai tik pamačiau. Visi jos puslapiai tušti. Juk žinote, aš nesu prietaringas.

SU TĖVU BRAUNU TARP PASLAPČIŲ

„Žurnalistas ir rašytojas, kuris buvo išgarsėjęs kaip kritikas, polemistas ir retoriškas poetas, populiarus savo gaivališku individualumu ir figūros apkūnumu, gimė 1874 metų gegužės 29 dieną",— šitaip prasideda Gilbertui Kitui Čestertonui skirtas straipsnis Britų enciklopedijoje. Maždaug prieš šimtą metų jis įstojo į Sleido dailės mokyklą prie Londono universiteto. „Tapybos mokykla,— rašė jis „Autobiografijoje", išleistoje 1936 metais, keli mėnesiai prieš mirtį,— tai vieta, kur du ar trys įnirtingai pluša, o visi kiti tinginiauja taip, kad net sunku įsivaizduoti. Maža to, tie, kurie pluša, ne kvailesni už kitus,— šito aš nesakyčiau,— bet ribotesni, nes jų protas nukreiptas tiktai į meistriškumo techniką". Čestertonas netapo tapytoju, užtat paliko per šimtą knygų: šešis romanus, vienuolika apsakymų rinkinių, poezijos, dramaturgijos, monografijų, literatūros, viduramžių istorijos, filosofijos, religijos tyrinėjimų. Nuo 1905 metų vos ne iki mirties dienos jis kas trečiadienį rašydavo esė *Illustrated London News* numeriui, be to, penkiolika metų leido savo savaitraštį *G. K's Weekly*. Už monografiją apie Dikensą jo vardo draugija padovanojo Čestertonui didžiojo romanisto darbo krėslą.

Iš savo jaunystės dievaičių Stivensono ir Vitmeno Čestertonas paveldėjo polinkį romantikai, bet užuot ieškojęs jos tolimose jūrose ir egzotiškose šalyse, suromantino kasdienybę. Todėl jis taip mėgo detektyvo žanrą, kuris „nesutinka laikyti šiandienos proziška, o kasdieniškumo — banalumu". Detektyvui, pasak jo, geriau tinkąs apsakymas, o ne romanas: herojų psichologija ir filosofija paprastai atskleidžiama paskutiniame skyriuje, „kur kas geriau, kad pirmas skyrius būtų ir paskutinis". 1904-tais metais nuvykęs į provincijos miestelį skaityti paskaitos apie nusikalstamumą, jis susipažino ir visam gyvenimui susidraugavo su kunigu Džonu O'Konoru, nustebinusiu Čestertoną nusikaltėlių psichologijos supratimu ir nešablonišku mąstymu. Tada ir kilo idėja parašyti „komediją, kur dvasininkas atrodo neišmanėlis, o iš tikrųjų žino apie nusikaltimus daugiau už pačius nusikaltėlius". Šita „komedija" užsitęsė ketvirtį amžiaus, tapdama 49 apsakymais, sudėtais į penkis rinkinius („Tėvo Brauno naivumas", 1911; „Tėvo Brauno išmintingumas", 1914; „Tėvo Brauno nepatiklumas", 1926; „Tėvo Brauno paslaptis", 1927 ir „Skandalingas įvykis su tėvu Braunu", 1935).

Savo kūrybos principus Čestertonas išdėstė esė „Kaip rašomas detektyvinis apsakymas". Norėtume išvardinti bent tris pirmuosius.

„Pirmas ir pamatinis principas: detektyvinio apsakymo, kaip, beje, ir bet kokio kitokio apsakymo, tikslas yra ne tamsa, o šviesa (...) Kulminacija — ne tiek susprogęs burbulas, kiek brėkštelėjusi aušra, tuo ryškesnė, kuo tamsesnė naktis.

Antras labai svarbus principas: detektyvinio kūrinio esmė — paprastumas, o ne painumas. Paslaptis gali atrodyti paini, bet iš tikrųjų ji turi būti paprasta.

Iš šito išplaukia trečias principas: įvykis arba personažas, esąs paslapties raktas, turi būti centrinis įvykis ir ženkli asmenybė. Nusikaltėlis turi būti pirmame plane ir kartu visiškai nekristi į akis".

Tūlas skaitytojas gal būtų linkęs lyginti tėvą Brauną su dviem dešimtmečiais vyresniu A. Konan Doilio Šerloku Holmsu. Žinia, skiriasi ne tiktai jų išvaizda, gyvenimo būdas, bet ir nusikaltimo tyrimo metodai. Nors abu herojai itin pastabūs, nepražiopsantys nei detalės, nei žodžio niuanso, Šerlokas Holmsas aktyviai stengiasi sutrukdyti nusikaltimui įvykti arba persekioja jį įvykdžiusį asmenį. Tėvas Braunas žūtbūtinai nesigrumia su nusikaltėliu ant bedugnės krašto, jis net nebando išmušti iš jo rankos ginklo. Tėvas Braunas įmena paslaptį tartum pats sau, ir kitiems atskleidžia nusikaltimo mechanizmą, demitologizuoja jį, tiktai jų prašomas. Pats nusikaltimas jam (drauge ir autoriui) — tai visų pirma moralės normų sulaužymas. Braunas aiškiai suformuluoja savo moralinius principus ir tvirtai jų laikosi. Prisiminkime kad ir „Strėlės iš dangaus" pabaigą, kai „visuomenės grietinėlė" be atodairos smerkia žudiką iš gatvės ir ieško pateisinimo žudikui milijonieriui. Tėvas Braunas visur stovi socialinio teisingumo, gėrio ir gyvenimo džiaugsmo pusėje.

Čestertonas rašė apie Šerloką Holmsą: „Iš sugalvoto literatūrinio personažo jis virto gyva legenda, tai įrodo plačiai pasklidusi, neblėstanti literatūrinio herojaus šlovė, neleidžianti suabejoti jo nemirtingumu". Šitaip turbūt galėtume atsisveikinti ir su tėvu Braunu, šio rinkinio puslapiuose drauge įminę nemaža paslapčių.

OSVALDAS ALEKSA

TURINYS